L2

HISTORIA EPISCOPORVM VLTRAIECTENSIVM,

Auctore

WILHELMO HEDA

Præpoſito Arnhemenſi, Levita & Canonico

ULTRAJECTINO,

Notis Illuſtrata ab

ARNOLDO BVCHELIO Batavo ICto.

VLTRAIECTI,

Sumptibus IOANNIS à DOORN Bibliopolæ

ANNO cIↃ IↃ C XLII.

Digitized by Google

Digitized by Google

VITA AUCTORIS

Ex memoriis LAPPII.

GVILHELMVS HÆDA de Vico Egmont óriundus, Poëta Laureatus & Comes Palatinus variis in Eccleſia dignitatibus & beneficiis inſignis. Præpoſitus enim & Archidiaconus (ſive ut ipſe Scribit, Levita) Arnhemenſis in Eccleſia Ultrajectenſi exſtitit. Decanus etiam Sti. Johannis poſt exceſſum egregii viri Henrici de Lottum 1496. Obtinuit etiam Canonicatum & præbendam in Eccleſia Sancti Salvatoris 10. Octob. 1505. quam anno 1516. in dominum Antonium Huges reſignat, idem anno 1510. majoris Eccleſiæ Canonicus in utroque jure Baccalaureus & Paſtor ſive Curatus alterius portionis Parochialis Eccleſiæ ſancti Iacobi Civitatis Ultrajectenſis per duos rectores regi & gubernari ſolitæ nominatur in capitulis concordiæ inter Curatos & Vicarios Parochialis Eccleſiæ S. Jacobi initis.

Vir in Hiſtoriis verſatiſſimus ſcripſit ad Maxæmilianum Cæſarem & Bhilippum ejus Fil. Caſtiliæ regem, cui erat à Secretis Genealogiam Auſtriacam ex familia Habſburgica; Cujus hoc eſt initium. *Conſuevère majores noſtri Maxæmiliane Cæſar Auguſte primogenita eorum, quæ ad vitæ uſum producebantur* &c. MS. Extitit in Bibliotheca quondam Buchelii. Scripſit & Vitas ſanctorum illorum virorum qui ex Britannia digreſſi Friſiam & Bataviam ad Chriſti cultum converteruut cui pro omni teſtimonio eſt ipſe Hæda hiſtoriæ Ultrajectinæ fol 212. editionis Furmerii, & hujus noſtræ fol. 26. & 32. Ubi in hæc verba ſcripſit; *Hi omnes ex meritis anteactæ vitæ ſancti & domeſtici Dei habiti adhuc noſtra tempeſtate ſingulis in locis venerantur, quorum geſtis hic parum immorandum duxi, cum ea prout à claris auctoribus in ſcriptis redacta ſunt, formis excuſa tradidimus & in lucem emiſimus, ut qui volet, Lector examuſſim videre poterit.* Ignorant autem has Sanctorum vitas Magnificus, & Rev. Decanus vauder Burchius & N. V. Ianus Douſa ut ex Epiſtolis eorum mutuis cognovi, & cætera antiquariorum noſtræ terræ turba: ſed nec Manuſcriptas reperit uſquam Lappius. Denique ſcripſit hiſtoriam Epiſcoporum Ultrajectenſium juſſu ſanctæ ac venerabilis eccleſiæ Ultrajectenſis, quæ ipſa ex gremio ſuo eidem operæ deputatos adjunxerat egregios ac magnificos D. D. Bernardum ab Haerlem, Ioannem Wterwijck, Johannem à Solmis, Gerardum Beyer Viros litteratiſſimos; quam hiſtoriam Franequeræ 1611. editam ac male à Bernardo Furmerio habitam, cum exemplariis M.SS. quam pluribus contulit Cl. Vir ac Poly-hiſtor Arnoldus Buchelius ICtus.

Ultrajectinus; Is dum dictam hiſtoriam adjunctis notis uberioribus Prælo ſubjicit, in curſu operis, xv. Iulii anno 1641. ab hac vita eripitur. gemente patria, quæ veræ antiquitatis Atlanta amiſit.

Porrò Hæda, quem ſupra dixi, variis beneficiis inſignem fuiſſe, etiam eccleſiæ Collegiatæ Beatæ Mariæ Virginis oppidi Antwerpienſis, Cameracenſis diœceſis, Canonicus exſtitit, ibidem reſidens, teſtamentum ſuum condidit 1525. 1. Novemb. in domo habitationis ſuæ, quam de novo ædificari fecerat; *In quâ juxta conceſſionem & facultatem datam ſibi à Decano & capitulo circa ſtatutum de novis domibus ædificandis factum, tres perſonas nominavit quæ poſt alteram alterius mortem dictam domum habebunt & poſſidebunt ad eorum duntaxat Vitam. Quæ ſunt iſtæ. Wilhelmus ejus naturalis filius Primò quam diu vixerit, & poſt ipſius mortem Nicolaus de Nova-terra ejus nepos quam diu vixerit, ac poſt ejus deceſſum Maria de Nova-terra ipſius Nicolai Soror.* Biduo poſt datas teſtamenti tabulas ibidem vivere deſiit 1525. nempe 3. Novemb. in eccleſia B. Mariæ Virg. humatus & ut credibile eſt Inſigni aliquo epitaphio decoratus propter eminentes dotes & munia quæ geſſit: quod epitaphium quia hactenus videre non licuit, veroſimile mihi eſt conflagratione Templi anno 1533. v. Octob. periiſſe; in ejus vicem verſus aliquot reponimus Cornelii Graphæi dictam templi conflagrationem graphicè deſcribentis; quibus deſiderium ſolemur.

Eſt urbe in media moles vaſtiſſima, Templum
Auguſtum, ſublime, alta uſque ad ſidera ductum,
Cælicolæ Dominæ ſacrum, toti undique mundo
Percelebre, Immenſis opulentum dotibus. . .

———trabium lapſu inclyta patrum
Et populi monimenta, ſepulturaque ſuperbæ
Finduntur graviter, convulſa cadavera nudis
Oſſibus erumpunt buſtis, ſubitoque cremantur
Fulmine lapſantis flammæ . . : .

———————————ſuperbi
Sarcophagi trabium lapſu atque urgente tumultu
Flammarum miſerè diffiſſi, dira vorago
Undique & immanes rupta tellure lacunæ.

EPISTO-

EPISTOLA DEDICATORIA.

SANCTÆ ET VENERABILI ECCLESIÆ

ULTRAIECTENSI,

VVILHELMUS HEDA PRAEPOSITUS ARNHEMENSIS, LEVITES ET CANONICUS EIUSDEM, HONOREM ET OMNE BONUM.

AIT *Eccleſiaſtes* : Dedi cor meum, ut ſcirem prudentiam atque doctrinam, erroreſque atque ſtultitiam, *& id quidem non immeritò. Nam ſecundum Dialecticos, Oppoſita juxta ſe magis eluceſcunt : quonam pacto prudentem virum internoſcere poterimus, niſi ab effectu dijudicato, ſcilicet imprudente? Doctum, niſi examinato ſciolo atque ignaro? Sed nec errorem, nec ſtultitiam intelligemus, niſi delibatâ veritate ac ſapientiâ. Unde ſcribitur* : Ex operibus eorum cognoſcetis eos ; *& alibi* : Butirum & mel comedet, ut ſciat reprobare malum, & eligere bonum : *Quo ſcilicet per virtutes & effectus rerum experiamur, quid fugiendum, quidve ſequendum fuerit, Humanum quippe genus ab ipſis cunabulis ad malum proclivius eſt, quàm ad bonum. Sed nec ipſis mortalibus ætas tam diuturna, nec animus circa acquirendam ſapientiam tam aſſiduus intenditur, ut ſingula quiſquam vel in longiſſimâ vitâ dignoſcere, vel experimento ad perfectam intelligentiam pertingere poſſit, niſi Doctorum, literarum & Hiſtoriarum adminiculo ; à quibus nobis plerunque ſuggeritur, quod multorum ætas nec vidit nec audivit : Divino itaque munere homini inditum eſt, ut ſemper addiſcere cupiat. Et antiqui Hiſtorici hæc, quæ viderunt, vel facta* Hiſtoriæ commendatio.

 cognove-

cognoverunt, contexuêre, & quo qualibet tempore, & qua occaſione acta geſtáve fuerint * *proinde literis memor itàque mandavêre, quo & ipſi ſcriptores, & illi, quorum meminere, ad poſteros tranſirent. Alij laude & gloriâ, infamiâ alii ac vitiis, juxta vitæ merita adnotati, ut viventes eo magis incitarentur ad virtutes amplectendas & vitia deteſtanda, cùm eventus utrorumque ex illis tanquam ex ſpeculo liceat intueri, quid inde nobis potius duxerimus eligendum. Longè enim facilius ex Doctoribus ac literis, quàm experientiâ vitæ perfectâ acquiritur: Hinc Eſaias nos rectè adhortatur, inquiens.* In doctrinis glorificate Dominum. *Quod vos conſiderantes & perpendentes, quam labilis ſit hominum memoria, quàm facilis rerum interitus, & quantum damni per oblivionem vetuſtas afferre ſolet (exclamante Naſone,*

* Providè.

Cap. 27.

Metam. 15.

Tempus edax rerum tuque invidioſa vetuſtas
Paulátim lentâ conſumitis omnia tabe:)

Ut, inquam, tantæ jacturæ obviaretis & conſuleretis poſteris, more Liberorum Sethi, qui (teſte Ioſepho) pravidentes rerum omnium interitum, ſive ex igne, ſive ex aquâ quandoque futurum, diſciplinam rerum cœleſtium (quarum ipſi fuerunt inventores) duabus inſculpſere columnis, Latericiæ uni contra ignem, Saxeæ alteri contra aquam, ne omninò deperirent. Sic proinde juſſiſtis ut ex gremio veſtro adjunctis nonnullis viris utique literatis, ac bonarum artium cultoribus Bernardo ſcilicet de Harlem, Iohanne ab Wtervvick, Iohanne Solmis, Gerardo Beyer, Scrinia bibliothecaſq; inverteremus & ſi qua temporum iniquitate (uti fit) ſqualore obſita, ſive incuria majorum rejecta, urbis inſigniſque veſtræ Ultrajectenſis Eccleſiæ originem amplitudinemvé concernentia inveniremus; ſive etiam geſta, ac vitas ſanctorum, qui nos in Chriſto regenerarunt, ea in lucem proferentes publicis impenſis novis formis excudenda traderemus, quo omnium utilitati conſuleretur, ne tanti viri de Chriſtianâ religione quam optime meriti diutiùs in obſcuro laterent; ſed (uti ajunt de Cerbero ex inferis extracto per Herculem) ad nos revocarentur. Onus certè longè impar noſtris humeris, nec ullâ conditione ſubeundum, ſi liceret obaudire, & ſanctorum potius merita (quorum memoria celebrabitur) non animarent, & pia veſtra in eos devotio non compelleret, quo confidentiùs juſſis veſtris pareamus, & munus hoc licet arduum ſubire minus formidemus. Quis enim tam ampla Urbis, tamq; inſignis Cathedralis Eccleſiæ laudes (quæ pene

Antiq. Iud. lib. 1. c. 32.

Hiſtoriæ huius ſcriptores ab Eccleſia deputati.

Quorum gratia hæc ſcripta ſit Hiſtoria.

pene ignorantur amodo) ſubticebit? Quis celabit eorum Athletarum præconia, aut in obſcuro ſinet diutiùs delitère, qui Germanias & Gallias (quas gentilis error & Plutonica ſuperſtitio in ſummâ feritate, indomitâque barbarie fœdaverat,) ad veri Dei cultum notiamque convertentes, tanquam fortes pugiles & invicti Duces nedum doctrinâ & vitæ exemplo, ſed & ſanguine brevi temporum intervallo ſubdidêre Chriſto captivas, effecère manſuetas? Unde certè impij (ne dicam) crudeles cenſendi & magnâ ingratitudinis notâ digni eſſemus, ſi eorum trophæa per quæ ſalvati ſumus, cum cæterorum diſpendio permitteremus interire. His namque auctoribus uſque adeo apud iſtas provincias Chriſtiana coaluit, & adhuc floret reſpublica, ut religione, morum integritate, humanitateq́ ac ingenio, ſive in pace, ſive bello, ſive aliis rebus gerendis, ad quaſvis etiam novas ſive inventas artes nulli nationi cedant; claris urbibus, populorumque frequentiâ inſignes, pia & dum poſtulat occaſio perinde feroces, ut quicquid aliis deeſt, iſtis acceſſiſſe videatur. Crederes vel revolutum, vel immutatum orbem provinciaſque iſtas ſub alio cœlo collocatas. Quis enim aſſentietur Ethico Philoſopho, ſcribenti: Nos ſolis volucrum ovis lacte & caſeo, ſiccatiſque piſcibus enutriri? *Quamvis adhuc creber ſit uſus fumatæ carnis ac piſcis crudi. Quis Tacito aſſerenti* *Germanias triſti ſub cœlo conſtitutas? *Quis aſſentietur jam Plinio adnotanti*, ne argentum quidem apud pleroſque fuiſſe in precio? *Aut ipſi Cæſari recitanti, alios nulla admittere commercia, imò nec vinum quidem; cùm jam terra ac mari tanta rerum advehatur affluentia, tanta regionum ſit ubertas omnifaria, tot divitiæ, tot cibi, & potus, veſtiumque apparatus, atque ædificia, (ut cætera miſſa faciam) quo Romanas ſuperemus delicias, quicquid India, quicquid AEgyptus, quicquid inſulæ & Regiones antea ignotæ fragrantiæ aut aromatum emittunt, jam redoleamus? Nihilque ſit magis formidandum, quàm ne in laſciviam, deſidiamque allecti, ſolitum amittamus animorum vigorem. Nam*

Quorũ gratia hæc ſcripta ſit Hiſtoria.

A viris ſanctis in hiſce regionibus orta morum emendatio.

** De moribus Germ.*

Lib. 4. de bello Gall.

Regni mutatio in melius an deterius?

—— placitis abſtinuiſſe bonis,
Perrara eſt virtus. *Immo*
Luxuriant animi rebus plerunque ſecundis,
Nec facilè eſt æquâ, commoda mente, pari.

ut ait Ovidius. Ad id enim hinc oriens uti præmittitur, inde occidens, & quæis orbis plaga periculoſa præbet adminicula, nec erubeſcunt Italia, Hiſpania atque Africa, omiſſis viciniorìbus regnis, Germanico ali

Lib. 2. de arte Am.

cognoverunt, contexuère, & quo qualibet tempore, & qua occaſione a-
* Providè. cta geſtáve fuerint * proinde literis memor itâque mandavère, quo & ipſi ſcriptores, & illi, quorum meminère, ad poſteros tranſirent. Alij laude & gloriâ, infamiâ alii ac vitiis, juxta vitæ merita adnotati, ut viventes eo magis incitarentur ad virtutes amplectendas & vitia deteſtanda, cùm eventus utrorumque ex illis tanquam ex ſpeculo liceat intueri, quid inde nobis potius duxerimus eligendum. Longè enim facilius ex Doctoribus ac literis, quàm experientiâ vita perfectâ ac-
Cap. 17. quiritur: Hinc Eſaias nos rectè adhortatur, inquiens. In doctrinis glorificate Dominum. Quod vos conſiderantes & perpendentes, quam labilis ſit hominum memoria, quàm facilis rerum interitus, & quantum damni per oblivionem vetuſtas afferre ſolet (exclamante Naſone,

Metam. 15.
Tempus edax rerum tuque invidioſa vetuſtas
Paulatim lentâ conſumitis omnia tabe:)

Ut, inquam, tantæ jacturæ obviaretis & conſuleretis poſteris, more
Antiq. Iud. lib. 1. c. 32. Liberorum Sethi, qui (teſte Ioſepho) prævidentes rerum omnium interitum, ſive ex igne, ſive ex aquâ quandoque futurum, diſciplinam rerum cœleſtium (quarum ipſi fuerunt inventores) duabus inſculpſere columnis, Latericiæ uni contra ignem, Saxeæ alteri contra aquam, ne omninò deperirent. Sic proinde juſſiſtis ut ex gremio veſtro adjunctis
Hiſtorię hujus ſcriptores ab Eccleſia deputati. nonnullis viris utique literatis, ac bonarum artium cultoribus Bernardo ſcilicet de Harlem, Iohanne ab Wtervvick, Iohanne Solmis, Gerardo Beyer, Scrinia bibliothecaſq; inverteremus & ſi quæ temporum iniquitate (uti fit) ſqualore obſita, ſive incuria majorum rejecta, urbis inſigniſque veſtræ Ultrajectenſis Eccleſiæ originem amplitudinemvè concernentia inveniremus; ſive etiam geſta, ac vitas ſanctorum, qui nos in Chriſto regenerarunt, ea in lucem proferentes publicis impenſis novis formis excudenda traderemus, quo omnium utilitati conſuleretur, ne tanti viri de Chriſtianâ religione quam optimè meriti diutiùs in obſcuro laterent; ſed (uti ajunt de Cerbero ex inferis extracto per Herculem) ad nos revocarentur. Onus certè longè impar noſtris humeris, nec ullâ conditione ſubeundum, ſi liceret obaudire, & ſanctorum potius merita (quorum memoria celebrabitur) non animarent, & pia veſtra in eos devotio non compelleret, quo confidentiùs juſſis veſtris pa-
Quorum gratia hæc ſcripta ſit Hiſtoria. reamus, & munus hoc licet arduum ſubire minus formidemus. Quis enim tam amplæ Urbis, tamq; inſignis Cathedralis Eccleſiæ laudes (quæ pene

pene ignorantur amodo) ſubticebit? Quis celabit eorum Athletarum præconia, aut in obſcuro ſinet diutiùs delitère, qui Germanias & Gallias (quas gentilis error & Plutonica ſuperſtitio in ſummâ feritate, indomitâque barbarie fœdaverat,) ad veri Dei cultum notiamque convertentes, tanquam fortes pugiles & invicti Duces nedum doctrinâ & vitæ exemplo, ſed & ſanguine brevi temporum intervallo ſubdidêre Chriſto captivas, effecêre manſuetas? Unde certè impij (ne dicam) crudeles cenſendi & magnâ ingratitudinis notâ digni eſſemus, ſi eorum trophæa per quæ ſalvati ſumus, cum cæterorum diſpendio permitteremus interire. His namque auctoribus uſque adeo apud iſtas provincias Chriſtiana coaluit, & adhuc floret reſpublica, ut religione, morum integritate, humanitateq́ ac ingenio, ſive in pace, ſive bello, ſive aliis rebus gerendis, ad quaſvis etiam novas ſive inventas artes nulli nationi cedant; claris urbibus, populorumque frequentiâ inſignes, pia & dum poſtulat occaſio perinde feroces, ut quicquid aliis deeſt, iſtis acceſſiſſe videatur. Crederes vel revolutum, vel immutatum orbem provinciaſque iſtas ſub alio cœlo collocatas. Quis enim aſſentietur Ethico Philoſopho, ſcribenti: Nos ſolis volucrum ovis lacte & caſeo, ſiccatiſque piſcibus enutriri? *Quamvis adhuc creber ſit uſus fumatæ carnis ac piſcis crudi. Quis Tacito aſſerenti* *Germanias triſti ſub cœlo conſtitutas? *Quis aſſentietur jam Plinio adnotanti,* ne argentum quidem apud pleroſque fuiſſe in precio? *Aut ipſi Cæſari recitanti, alios nulla admittere commercia, imò nec vinum quidem; cùm jam terra ac mari tanta rerum advehatur affluentia, tanta regionum ſit ubertas omnifaria, tot divitia, tot cibi, & potus, veſtiumque apparatus, atque ædificia, (ut cætera miſſa faciam) quo Romanas ſuperemus delicias, quicquid India, quicquid Ægyptus, quicquid inſulæ & Regiones antea ignotæ fragrantiæ aut aromatum emittunt, jam redoleamus? Nihilque ſit magis formidandum, quàm ne in laſciviam, deſidiamque allecti, ſolitum amittamus animorum vigorem. Nam*

Quorū gratia hæc ſcripta ſit Hiſtoria.

A viris ſanctis in hiſce regionibus orta morum emendatio.

** De moribus Germ.*

Lib. 4. de bello Gall.

Regni mutatio in melius an deterius?

——placitis abſtinuiſſe bonis,
Perrara eſt virtus. *Immo*
Luxuriant animi rebus plerunque ſecundis,
Nec facilè eſt æquâ, commoda mente, pari.

ut ait Ovidius. Ad id enim hinc oriens uti præmittitur, inde occidens, & quæis orbis plaga periculoſa præbet adminicula, nec erubeſcunt Italia, Hiſpania atque Africa, omiſſis vicinioribus regnis, Germanico ali

Lib. 2. de art. Am.

Omnis mutatio ſanctis viris debetur.

ſrumento, linteoq́ veſtiri, quo vel intollerabilem extinguant famem, vel delicatiùs amiciantur. Verùm qualiacunque ea ſint, voto ac ſudore proceſſere ſanctorum, ſiquidem ante aſſumptam Chriſtianam fidem diſpar fuit vivendi modus, cùm nec carnibus equinis, nec ſerpentibus, aliiſq́ ſpurcis & immundis animalibus abſtineretur, ut prætereum eos, qui more Diomedeo humanis veſcebantur carnibus. Quorum omnium fœditatem, ac morum pravitatem Beati viri exemplo & doctrinâ exterminarunt, & plus prædicando, quàm Romani principes terrore armorum profecêrunt. Tunc primùm (uti teſtantur omnes) Septentrio rectè cognitus, cum Chriſti Euangelium per fidos præcones eò traduceretur, & negotiatoribus frequentius eo concedere licitum: quod iſtorum gloriæ laudiq́ tribuendum eſt. Quare parendo piis monitis, decrevimus veſtro ſub judicio quanto poterimus altiùs originem ſitumque Urbis veſtræ repetere, & quotquot præ manibus habuerimus Hiſtoriographos ad hoc adducere; itidem ipſius Eccleſiæ & Patronorum, ſub quorum titulis dicata eſt, una cum Epiſcoporum, qui præſedêre, ſeriè, vitas verò in primis D. Martini recenſendo omnes auctores qui in ipſius laudem ſcripsêre, & aliorum ſanctorum qui Eccleſiam fundarunt, Suitberti ſcil. Wilbrordi, Werenfridi, Bonifacij, Marcellini, cæterorúmq́ comitum & beatorum Præſulum prout inveniuntur à fide dignis annotata, luculento interdum, ſimpliciore quoque & nonnunquam incultiori ſtylo, nihil addentes aut imminuentes in unum librum redigemus. Veniam precantes ſi minus digeſtè adaptaverimus, parùm aut nihil narraturi, niſi quod probati ſcriptores in ſuis libris reliquerunt, ne aſſentationis vitio redargui poſſimus. Nam ſancti fucis verborum non indigent, & nos ſi quicquam ad laudes accumulare vellemus, non ſufficeremus. Omnipotens Deus pium veſtrum in eum & ſanctos ſuos zelum adaugeat, & ad effectum perducat. Data Kalendas Maji, Anno ſalutis CIↃ IↃ XXI.

Hic liber ex variis auctoribus collectus ſervatis ipſorum verbis.

Prœmium.

Cõfer hoc prœmiũ cum Iohãnis de Beca prœmio, quod interpretatur.

URbis Trajectenſis ſitum atque originem paulo altiùs indagantes, quàm pleræque vulgares etiam ſub incerto auctore continent hiſtoriæ, hîc pauca duximus præmonanda.

Nonnulli enim autumant eam in Friſiis, alii Metropolim Hollandiæ aſtruunt, quam à Gigantibus & feris indomitiſque gentibus habitatam volunt. Affirmant inſuper eam tempore Neronis Auguſti (Agrippinæ ex Domitio Ænobarbo filii, & per Claudium Cæſ. adoptati) cepiſſe initium, à quodam Antonio & ſociis Romanis crudelitatem ipſius Neronis fugientibus, atque à conditore Antoninam nomen eſſe ſortitam. Nos autem nec ea refellentes, nec ad plenum approbantes, quæ circa veram notitiam apud ſcriptores invenimus, proferemus in medium; priùs ipſius ſitum abſoluturi, demum originem atque incrementa latiùs proſequemur.

CAPUT

CAPVT I.

De loco & ſitu Trajecti.

Situs Vltrajecti cis an ultra Rhenum ſit.

SItum itaque Vrbis, oram Rheni vel utramque potius ripam complexum fuiſſe nemini dubium. Cùm id ex plurimis indiciis & veſtigiis tum in primis ex vitâ Willebrordi, ex privilegiis donationibuſque Regum atque Imperatorum perſpicuo liquet. Nam in literis Chlotarii, Theodeberti, nec non Pipinorum & ſequacium Regum Francorum clarè habetur Trajectum vetus ad flumen Rhenum ſitum. At Baldricus Epiſcopus (qui Ottoni ex Imperatoribus Germanorum ejus nominis primo à conſilio, & filii ſui præceptor extitit) illam à Normannis ſubverſam inſtauraſſe & pontem Rheno impoſuiſſe legitur, uti ſuo loco patebit. Verùm an ſemper cis Rhenum, an citra illum (qui plerunque alveum mutavit, curſumque declinavit, hæc urbs ſita fuerit incertum habeo, quamvis in vitâ ſancti Frederici Epiſcopi & Martyris, aliquid de hoc legatur, & in quâdam litterâ donationis Caroli Magni de Eccleſiâ dictâ Ubkiricâ clarè conſtat, Rhenum alio alveo, quàm modo decurriſſe, & differentiam fuiſſe inter Rhenum & Leckam. **Lecken** enim Germanicè idem ſignificat quod ſtillare ſive derivari. Nam (a) Lokia ſive Lecka fuit quaſi rivulus à Rheno diſtillans, capiens originem inter Amerongam & Doreſtatum. Hoc modo continetur in litera ipſius Caroli Regis: *Similiter donamus ad Eccleſiam S. Martini, quæ eſt ſuper Doreſtad conſtructa, & vocatur Vbkirika, deque omni parte centum perticas de terrâ, uti omni tempore prædicta Baſilica ſpacium terræ centum perticas habere debeat, & cùm hoc ripaticum illum ſuper Lockiam & inſulam illam prope ipſam Eccleſiam ad partem Orientalem inter Rhenum & Lockiam.* Ex quo clarè notatur differentia Rheni & Leccę. Rhenus enim ab Amerongâ juxta Doreſtatum ad Trajectum, & demùm per Leidim oppidum Cattorumque vicum decurrebat in mare, adhuc nomen ſervans Rheni veteris. Sed Lecka, ſive Lockea à Doreſtato ſecundum oppida (b) Sulenburgum, Hageſtainum, Dianam, Schoenhoviam, Roterodamum & Brielam currens derivatur in mare, alveum nomenque recens præ ſe ferens ſub priſcis Romanis nondum notum. Apparent adhuc veteris alvei veſtigia venientibus ab Amerongâ verſus Trajectum à plagâ Orientali & Meridionali, ubi & (c) ſcriptura in ſaxis & nummis cum capitibus Romanorum Imperatorum aliaque (d) antiquitatis fragmenta inveniuntur; ab Occidentali verò & Septentrionali parte, ubi jam templa ſancti Iohannis & Divi Iacobi Apoſtolorum conſiſtunt, idem Rhenus curſum habuit. Nam recens fama eſt de portu ſive ſtatione (quam **Kinckenſ-haven** vulgus apellat) illic conſtituta, ubi & pali & anchorę, cęteraque navalia armamenta ſub terrâ à foſſoribus reperiuntur. (e) Fuit urbs quondam ampla & opulenta, & emporium pro commerciis ex omni parte Oceani per Rhenum & alia loca conducendis percommodum. Domicilium multorum Regum atque Imperatorum, audens aſpirare contra Coloniam Agrippinam pro ſede Metropolitanâ ex dignitate obtinendâ, ſed tot & tantis cladibus à Barbaris afflicta tandem impotens & laſſa nequiens reſpirare admodo ſuccubuit. Ea non in Friſiis ita eſt, licet ab illis aliquando occupata fuerit: dum Carolus Martellus infauſtè pugnat, illiuſque victores & Chilperico Regi ac Reganfredo majori domus fæderati contra Carolum, Coloniam uſque cuncta depopulando peſſundarent: *Friſij* enim teſte Ptolomæo *habitant in Germaniâ, quæ circa Rhenum eſt à parte Septentrionali ſecus Oceanum uſque ad Amaſim fluvium ſupra Bructeros*; & Tacitus ubique nominat eos Germanię populos, & Trans Rhenatos, ita aſſerens: *Majoribus minoribuſque Friſiis, vocabulum etiam ex modo virium, utraque nationes uſque ad Oceanum Rheno prætexuntur, ambiuntque immenſos inſuper lacus, & Romanis claſſibus navigatos*, ſicuti jam Orientales & Occidentales Friſios appellamus. Et alibi, *Friſii, populus Trans-Rhenanus &c.* Neque in Hollandiâ conſtituta eſt, quod nomen recens obſcurumque, nec antiquitus cognitum fuit, niſi forſan quiſpiam ab Olennio primipilari & Præfecto Friſiorum id nomen ſortitum (prout inferiùs inferemus (vel ab Helino brachio Rheni ductum velit. Sed inter Batavos (qui inter Rhe-

Rhenus curſum mutavit.

Lecca alius à Rheno rivus.

Vetus amplitudo Vltrajecti.

Vltrajectum non eſt in Friſia.

Ann. 4.

Vltrajectum non eſt in Hollandia.

Olennius.

Digitized by Google

Vltrajectum aſſignandum Batavis aut Marſis.

num & Wahalim una cum flumine Moſâ ſedes habent) ad Oceanum pertingentes, aut potiùs Marſos vicinos, non ab re duximus collocandam: Si Cornelio Tacito ac Plinio credere voluerimus. Ille enim libro ſecundo Hiſtoriæ Auguſtalis ita inquit, *Rhenus uno alveo continuus aut modicas inſulas circumveniens, apud principium agri Batavi velut in duos amnes dividitur, ſervatque nomen & violentiam curſus, quâ Germaniam prævehitur, donec Oceano miſceatur: Ad Gallicam ripam latior & placidior affluens verſo cognomento Vahalim accolæ dicunt: mox id quoque vocabulum mutat Moſâ flumine, ejuſque immenſo ore eundem in Oceanum effunditur.* Et in libro de moribus Germanorum: *Omnium harum gentium virtute præcipui Batavi, non multum ex ripâ, ſed inſulam Rheni amnis colunt, Chattorum quondam populus, & ſeditione domeſticâ in eas ſedes tranſgreſſus, in quibus pars Romani Imperii fierent. Manet honos & antiquæ ſocietatis inſigne. Nam nec tributis contemnuntur, nec publicanus atterit: Exempti oneribus & collationibus, & tantum in uſum præliorum ſepoſiti, velut tela atque arma bellis reſervantur*: hæc Tacitus.

Rhenus inter Germaniam & Galliam limes.

Lib. 4. de bell. Gall.

Iam Friſii nuſquam leguntur inter Gallos aſſcripti, ſed Germaniæ populi inter quam & Galliam Rhenus pro limite fuit conſtitutus, ſicuti in Commentariis, Sicambri cum Uſipetibus atque Tenchteris Cæſari reſponderunt, *Populi ſcilicet Romani Imperium Rhenum finire.* Nondum enim Cæſar quidquam in Germaniâ ſibi vendicarat. Primus enim Romanorum Ducum Rhenum tranſire auſus, teſte Appiano Alexandrino in libro quem Celticum prætitulavit.

Rheni inſula.

Lib. 4.

Mir. Col. Helinum, &c.

At Plinius lib. 3. *In Rheno autem ipſo prope centum millia paſſuū in longitudinem nobiliſſima Batavorum Inſula, & Cannefatum, & alia Inſula Friſiorum Canchorum Friſiabonum, Sturionum, Marſatiorum, quæ ſternuntur inter Helium & Flevum (ita enim appellantur oſtia Rheni) in quæ affuſus Rhenus ab Septentrione in lacus, ab Occidente in amnem Moſam ſe ſpargit, medium inter hæc Corum verſus modicum nomini ſuo cuſtodiens alveum.* Corus, eodem Plinio teſte, ab occaſu Solſtitiali flans, 'Αργέστης Græcè dictus, quem Carolus Magnus ſecundum Einhardum Germanicè interpretatus eſt **Weſt-nordewynt**. Cæſar verò in quarto Commentariorum libro, ſedes horum conſtringit, ſcribens: *Moſa profluit ex monte Vogeſo (qui eſt in finibus Lingonum) & parte quadam Rheni receptâ (quæ appellatur Wahalis) inſulam efficit Batavorum, neque longius ab eo millibus paſſuum octuaginta in Oceanum tranſit.*

Vltrajectum eſt in Marſis.

Lib. de Morib. Germ.

Verùm mihi placeret, hanc urbem (f) in (g) gente Marſiorum (qui & Marſiaci) ſive (h) Chattorū (qui neceſſitudine & ſocietate juncti erant) ponere, quos refert Tacitus, *obſequio (quo Romanis obſtringebantur) pares Batavis, qui tanquam tela atque arma bellis reſervarentur liberi abſque tributo, & ſolum in uſum præliorum ſepoſiti erant, vicini Batavis*, niſi quod Rhenus intercurrat) quorum vici tunc ſub Germanico Cæſare depopulabantur à Romanis una cum (i) Mattio præſidio Chattorum capite gentis, quod haud longè à Rheno diſtabat, jam in vici formam redactum nomen ſervans ad tria millia paſſuum Trajecto vicinum, inter quos fuit & Adriana fluvius nunc corruptè Ara vocatus, & celeberrimum templum illis gentibus (quod (k) Tanfane nuncupabatur) ſolo æquatum, in cujus veſtigiis ac fundamentis non ab re licet opinari Trajectum fuiſſe conditum, cùm ut plurimùm in univerſo orbe Eccleſiæ ac Monaſteria legantur inſtituta, ubi dœmones & gentiles Dii templis colebantur, quo ſpurca ſuperſtitio citius è memoriâ deleretur.

Tanfani templum apud Marſos ultra Rhenum non hic.

Pridem fuere Marſi vicini Chattis longè in Germaniâ, ubi & Adrana fluvius & templum prædictum potiùs fuiſſe creditur. Poſteà verò commigravit uterque populus ad ſuperiores oras Rheni priorum ſedium nomina novis locis imponentes, ſicuti de vicis Territorii urbis Trajecti ad Rhenum, & oppidi Trajecti ad Moſam hodiè nomina concordant, ubi & Chattorum adhuc reliquiæ exiguo vico ſuperſunt, ſicuti & ipſi Sicambri populi Germani in Gallias tempore Auguſti, & in proximis Rheni agris collocati, auctore Tranquillo.

In Aug. c. 21.

Qui (l) autem originem Marſorum curioſiùs indagare voluerit, quos ab Auſoniis atque Italicis, deſcendiſſe Marſis & ſedibus pulſos piraticam exercendo, tandem ad has oras vagando commigraſſe, Principe & populo vacuas crediderim, legat, ſi placet ſequentia, unde multum deſiderio ſuo correſpondebitur.

a *Nam Lokia ſive Locka*] Quæ de Leccæ & Rheni curſu ac differentia tradit Heda, etiam hodie certiſſimis demonſtrantur indiciis, ac veterum diplomatum & claſſicorum ſcriptorum auctoritatibus confirmantur.

b *Secundum oppida Sulenburgum* &c. Reprehendendus hic mihi Heda (ut ſemel faciam) qui toto hoc opere nimis multus eſt, in alluſionibus & interpretationibus propriorum nominum, quæ corrumpit ex vernaculis, & interdum vertit putidiſſimè; quâ tamen ſcribendi ratione, ſibi mirum in modum pla-

dum placere videtur, cum ex illa, non tantum multa abſurda, ſed & obſcura vocabulorum monſtra oriantur, quæ Oedipo indigeant. Sic Sulenburgum dicit locum, qui Culemburgi nomine notior, quo omnium ſcriptis & literis ab ipsâ origine appellatur; niſi quod Doctiſs. Pontanus à Cl. Civili illud nomen arceſſendum putat; cum à depreſſiore ſolo ubi conditum illud caſtrum, dictum ſit. Dianæ quoque nomen ex medio Gentiliſmo promit cum Vianæ notiſſimum ſit, nec aliter vocetur, ſitque hoc recentius, nec ante 400. annos auditum. De Dianæ fano quæ feruntur, ſomnia ſunt, nec ullo probo auctore nituntur; neque illi audiendi, qui caſtra Herculis eo loci collocant. Et ſi incertis conjecturis ſtandum; cur non & Fie Jans hoſpitium, quod ibi fuiſſe dicitur, nomini ortum dederit, indeque caſtro hæſerit, & tandem oppido manſerit?

c *Vbi & ſcriptura in ſaxis & nummis cum capitib. Rom. Imp.)* Ad veteris Rheni alveum paſſim monumenta Rom. occurrunt; & vidi tam ſupra, quàm infra Trajectum inventa nummiſmata Antoninorũ aliorumque Impp. non unius magnitudinis, aut formæ, ex auro, ære, & argento. Vollenhovius non intimæ artis pictor exhibuit ante aliquot annos nummum aureum, perquam elegantem, Imp. Hadriani laureati, in cujus adversâ parte Liberalitas cum teſſerâ ſpectabatur, ap. Vechtam pagum inventum; ut & alterum ex ære cum imagine IMP. L. AUR. VER. AUG. TRIB. P. III. COS. II. Ubi in oppoſito, FORT. RED. .i. Fortunæ Reducis, ſedentis ſimulachrum, quem à patre in horto ſuo ſuburbano Inſulenſi inventum olim ajebat. Quin & ante paucos annos vir N. Daniel Ridderius mihi miſit nummum ex ære ſubflavo mediæ magnitudinis, quem paſtor apud Wiltenborch (ut vocant) repertum ipſi dederat; in quo, vultus Domitiani Imp. cum coronâ radiatâ, & ſimulachro Palladis, vel virtutis. Eſt quoque apud me argenteus quinarius familiæ Egnatuleiæ, in loco qui Hoochwoert appellatur, cæde Wilhelmi Antiſtitis nobilitato, inventus; utriuſq; verò formam hic ex preſſam dedi,

Plures etiam in agro ſuo Vechtano inventos mihi dedit V. Nobiliſſ. Ioan. Reneſſius Nob. admodum viri Theodori de Reneſſe, ſummi antiquarii & rerum noſtrarum ſcientiſſimi F, inter quos Neronis, Trajani, Hadriani & Antoninorum non inelegantes. Et nuper Clariſſ. V. & Med. Doct. Petrus Dammius apud eoſdem Vechtenſis in agro ſuo effoſſa monſtravit numiſmata Impp. Tiberii, Claudii, Neronis, Veſpaſ. Domitiani, Adriani, Antonini Pii, L. Veri, M. Agrippæ L. F. & nuperrimè inventum Neronis elegantiſſimum nummum ex ære ſubflavo, in cujus dorſo Fortunæ ſtantis & Cereris ſedentis typus &c.

d *Aliaque antiquitatis fragmenta,)* Infinita quotidie fragmina tegularum, imbricum, teſtarum, pocularum literis Romanis inſignita, circa urbem, & Rheni alveum effodiuntur, quorum apud me nonnulla, exprimunt ſequentia EX. GER. INF. LEG. XXX. IST. FE. GR. CAIUS VAL. ISI. CIRRUS F. A. FEC. IOCCIUS F. & ante paucos dies oſtendit mihi Doctor Dammius Lapides inſcriptos COH. I. FID. LEG. XXIII. RI. LEG. XXX. EX GER. INF.

e *Fuit urbs quondam ampla & opulenta,)* Si reſpicit ad tempora Wilibrordi, aut Bonifacii, aut anteriora, longe fallitur (meo quidem judicio) Heda; caſtrum enim tunc fuit, juxta quod; ædes, templa, domus paulatim poſita; & ſic tempore in civitatem crevit, concurrentibus eò undique Chriſtianis, qui ſacrum Baptiſma relicto Gentiliſmo receperant, quod in Willibrorbo Beka clare exprimit, atque inſuper ex diplomatibus Martelli, Pippini, & Caroli magni conſtare poteſt.

f *Ea non in Friſiis ſita eſt,)* Quod Heda Friſiis Trajectum adſcribendam negat, verum eſt, ſi ad antiquiſſima tantum tempora reſpicias, quibus Batavorum nomen & res aliquomodo ſupererant; ſed ſequentibus temporibus, vel ante Pipinorum ac Carolorum Imperium Friſiæ ſemper adſcriptum

 fuit,

Neque tantum Trajectum, ſed quidquid Brabantiam uſque, olim Batavorum virtus occupaverat; deinde Friſiis acceſſit, & eorum nomen poſſedit: donec Hollandorum, Gelrorum, aliorumque recentiora nata ſunt vocabula.

g *Niſi forſan quiſpiam ab Olennio primipilari,*) Hollandiæ Etymon variis variè explicatum, & neſcio cui non dictus Hylas, Hedæ ab Olenio vel Helino Rheni brachio, leves ſunt conjecturæ: quaſi repetitum illud nomen poſt tot ſæcula, & velut ab Inferis excitatum: vel ab incognito & diu deſito ſic vocetur fluminis oſtio. Videantur Iunii Batavia cap. 13. Nannii Συμμ. lib. x. circa initium. Douſa Holl. annal. lib. VI. I. Pontanus in diſcept. Geogr. etiam quæ à me ad initium Becani Chronici dicta ſunt.

h *In gente Marſiorum,*) De Marſis, Sicambris conterminis, Marſacis & Marſatiis multa Cluverius German. Antiq. Lib. III. cap. XI.

i *Sive Cattorum,*) Id eſt, Batavorum, nam pars chattorum Batavi, & hi à chattis oriundi, ut ab noſtro auctore oſtenſum ſatis ex Tacito Plinio & aliis.

k *Quod Tanfane nuncupabatur,*) Hæc conjectura minus placet & ipſe auctor paulò poſt ſeſe emendat. Nam illud fanum in Marſis interioribus longiùs à Rheno collocat diligentiſſimus Ortelius: inter Amiſiam & Lupiam ſtatuit Cluverius: meminit etiam ejus Lipſius Com. ad lib. 1. Annal. Taciti Suffridus ex Alvino, in Friſiis fuiſſe, & quædam de eo tradit fabulis ſimillima.

l *Qui originem Marſorum indagare voluerit &c.*) Quæ hic & toto ſequenti capite de Marſis Italiæ populus adfert Heda πολλῦγε καὶ δεῖ ab hiſtoricâ fide, videntur, cum illud nomen Marſorum ap. nos à paludibus deductum ſit, non ab advenis.

CAPVT II.

De Marſis populis Italiæ, unde Marſos Germaniæ populos originem habere nonnulli volunt, hæc narrantur.

ANNO ab urbe conditâ 662. Sex. Iulio Cæſ. & L. Marcio Philippo Coſſ. Olympiade 172. teſtantibus Euſebio atque Oroſio bellum geſſere Romani adverſum Picentes, Marſos Pelignoſque rebellantes, uti etiam L. Florus in Epitomatibus ſuis narrat. T. Livium in 3. 4. 5. & 6. libris ſeptimæ Decadis commemoraſſe.

Et contra Marſos P. Rutilius Cos. parum proſpere pugnavit in prælio occiſus, una cum exercitu deleto, ubi multi Nobiles interfecti & octo millia Romanorum militum cæſa, arma
"& corpora interfectorum in conſpectu Marii Legati Tolenius Fulvius pertulit, atque in te-
"ſtimonium cladis evexit. Marſi Agamemnonem Archipiratam in Imperatorem ſuum pero-
à V.C.563. "ptaverant. Marius raptis continuò copiis victores inſperatos oppreſſit, octo millia Marſo-
Vide Appian. lib. 1. bell. Civil. "rum & ipſe interfecit. Cœpio autem à Veſtinis & Marſis in inſidias deductus cum exerci-
"tu trucidatus eſt, Poſtea iterum Marius ſex millia Marſorum delevit, ſeptem millia armis
"exuit; Cn. demum Pompeio & Portio Catone Coſſ. Pompeius diu obſedit Aſculum civita-
"tem, nec tamen expugnaſſet niſi populum in campum prorumpentem graviſſimâ oppreſſio-
" ne viciſſet, decem & octo millia Marſorum in eâ pugnâ cum Franco ſuo Imperatore cæſa
"ſunt, capta tria millia, quatuor millia Italicorum virorum ex eâ cæde profugorum, jugum
"montis coacto in unum agmine fortè conſcenderant, ubi oppreſſi exanimatique nivibus mi-
"ſerabili morte riguerunt: namque ita, ut attoniti timore hoſtium ſteterant, alii ſtirpibus vel
"ſaxis reclines, alii armis ſuis innitentes, patentibus cuncti oculis, dentibuſque nudatis, viven-
"tium in modum viſebantur, nec ullum erat procul intuentibus mortis indicium, niſi diuturna
"immobilitas, quam nullo modo humanę vitę vegetatio diu perpeti poteſt. Hæc Oroſius lib.
"V. C. XVIII.
" Portius Cato Coſſ. Marianas copias habens cum aliquanta ſtrenuè geſſiſſet, gloriatus eſt
" Cajum Marium non majora feciſſe, & ob hoc cùm ad lacum Fucinum contra Marſos bellum
" gereret, à filio Caji Marii in tumultu belli quaſi ab incerto auctore proſtratus eſt.
" Pompejus Aſculum ingreſſus, Præfectos Centuriones cunctoſque Principes eorum virgis
" cecidit, ſecurique percuſſit, ſervos prædamque omnem ſub haſtâ vendidit, reliquos liberos
" quidem ſed nudos & egentes abire præcepit. Notandum quod iſta ſunt acta anno ab urbe

condita

Digitized by Google

condita 659. uſque ad 662. Sed Druſus Imperator poſt annum 726. bellat in Germaniâ, ubi Marſos afflixit.

Blondus in libro de Italiâ illuſtratâ, ubi tractat de Origine Latinâ, dicit Livium ſcribere in 22. libro, qualiter Hannibal regionem Marſorum vaſtavit, & in libro 26. qualiter iterum revertens ab urbe Romà per eorum agrum iter fecit, eaque in regione interiit, quodque Regio Marſorum nunc Valeria dicatur, & multa alia de Origine gentis. L. Florus in Epitomate lib. 2. ſeptimæ Decadis Livii) *Italici populi defecerunt, Picentes, Veſtini, Marſi, Peligni, Marrucini, Lucani, Samnites: in tio belli a Picentibus moto. Q. Servilius Procoſſ.: in oppido Aſculo cum omnibus civibus Romanis, qui in eo oppido erant, occiſus eſt: ſaga populus ſumpſit.*

Idem L. Florus in Epitomate lib. ſexti Decadis ſeptimæ Livii: *Marſi quoque à L. Murenâ, & Cacilio Pinna legatis aliquot prœliis fracti, pacem petierunt. Aſculum à Cneo Pompeio captum eſt: caſis à Mamerco Æmylio legata Italicis, Sylo Popedius Dux Marſorum auctor hujus rei in prælio cecidit.*

Appianus libro 1. Cornelio Sillâ ac Gn. Pompeio Coſſ. Sulpitius Trib. plebis & cum eo Marius VI. Coſſ. ejuſque filius, Publius quoque Cerbegus, Iunius Brutus Gneus & Q. Grannii, Publius Albinouanus, Marcus Lectorius, & reliqui Mario faventes ad 12. numero urbe pulſi, datâ licentiâ eos impunè occidendi & bona conſcripta. Nota quod hi in Lybiam, & ad montes ſupra Numidiam confugêre, per mare etiam vagantes jactati ſunt, ſedes â Romanâ potentiâ liberas & quietas quærentes, Cauſam defectionis Italicorum Marſorum atque aliorum, idem Appianus de bel. Civil. lib. 1. dicto pulchrè deſcribit.

Haud alienum foret jam Marſos Germaniæ populos ex iis reliquijs credere ortos, ſimiliter & Cattos: nam & noſtrâ ætate in Italiâ magna ſupereſt Cattorum familia, & Thermas Granii ab hoc Q. Granio inventas, & Albianum ab Albinovano ad ripam Rheni conditum, cùm per illud tempus Romanæ vites & Gallis & Germanis adhuc forent incognitæ, Francorumque gentem ab iſtâ cepiſſe originem. Nam regnum Francorum, teſte Meynardo ſive Eynardo prius & uſque ad ſua tempora cenſebatur, non amplius, quam ea pars Galliæ, quæ inter Rhenum & Ligerim Oceanumque, & mare Balearicum jacet, & pars Germaniæ, quæ inter Saxoniam & Danubium, Rhenumque & Salam fluvium, qui Thuringos & Sorabos dividit, poſita, a Francis, qui Orientales dicuntur, incolitur, & præter hæc Alamanni atque Baioarii ad regni poteſtatem Francorum pertinebant. Quod Carolus Magnus poſteà nobiliter ampliavit, & antiquiſſimi Franci, Marcellino teſte, dicti ſunt Salii. Abſoluto jam ſatis abundè ſitu urbis ad originem ejus & inſtaurationem properemus.

Erroneum hoc videtur, quandoquidem tam in Italia, quam in Germania Marſi dicũtur qui Uligines & paludes incolunt.

Quæ hoc capite leguntur fere ex Oroſio ſunt; quæ verò ex Blondo citantur de Annibale, qualiter iterum revertens ab urbe Roma, per agrum Marſorum, ibi interierit μνημονικὸν ἁμάρτημα eſt. Videatur Livius lib. 40. Plutarchus, & Nepos, ſive Probus in vitâ, & exitu Annibalis, Iuſtinus ex Trogo Pompeio lib. 32. alii.

CAPUT III.

De origine Urbis Trajectenſis.

TRajectum autem à profugo ſive exule Romano minimè originem cepiſſe, hóc modo docebitur. A tempore Divi Iulii præſidia ad Rhenum cœpta locari, ubi miles hibernaret, & Rhenus limes Romani Imperii conſtitutus, & pontes ferre doctus, pro inſultationibus Germanorum comprimendis. Quamvis Imperium etiam ultra Rhenum propagaverat Cæſar, ſicuti teſtatur Suetonius ſic inquiens: *Idem obſeſſione caſtrorum in Germania nunciatâ, per ſtationes hoſtium Gallico habitu penetravit ad ſuos.* Ac ſub Octavio Auguſto (Druſo Nerone Cæſare duce) uſque ad Albim progreſſus devictis, *eo uſque* Germanis, & in Gallia in proximis Rheno agris collocatis, & ſicuti idem tradit Tranquillus. *Hic Druſus primus Romanorum Ducum Oceanum Septentrionalem navigavit, trans Rhenum foſſas novi & immenſi operis effecit, quæ Druſianæ*(a) *vocantur & ad Albim flumen oppetiit, privignus Auguſti, & frater Tyberii ex Liviâ.* Ad Rhenum, (b) auctore Iuſtino, in Trogum Pompeium ſupra quin-

Hiſtoria vetus de Germanis atque Friſiis.
In Iul. c. 58.
c. 21.
In Claudio ad princ.
Al. Salam.

pra quinquaginta & amplius caſtella pro tuitione Romani Imperii collocavit, & in tutelam provinciarum præſidia & cuſtodias ubique diſpoſuit, per Moſam flumen, per Albim, per Viſurgim.

Domitius quoque exercitu flumen Albim tranſcendit, inde ſub Tiberio à Barbaris ten- *Tacit. Ann. 4. ad fin.* tata irruptio per Friſios (qui tunc cum gentibus adjacentibus Romano parebant Imperio) ob ſævitiam cujuſdam Olennii primipilaris eorum Præfecti deficientes, dum inſueta onera imponeret: quorum manus vix evadens Olennius in Flevum Caſtellum ad littora Oceani (ubi valida manus Romanorum præſidebat) ſe recepit. Illic obſeſſus, & à L. Apronio inferioris Germaniæ Proprætore ſolvente obſidionem ſuppreſſi motus, Friſiis in ſua redire compulſis. At Germanicus Cæſar Druſi fil. ſimiliter aliorum conatus reſtrinxit cuncta reſtituens in priſtinum ſtatum: deinde per A. Cecinnam legatum exercitus inferioris Germaniæ ac Sanquinium Maximum à Chaucis interemptum. Inde per Domitium Corbulonem præf. militum qui deſcripſit Friſiis agros, quibus ſe continere deberent) *Senatum, Magiſtratus, leges impo-* *Li. xi. Ann.* *ſuit, ac ne juſſa exuerent præſidium inde munivit.* Hactenus Tacitus, ibi & paulo pòſt. *Ne* (c) *tamen miles otium exueret* manu militari *foſſam* xxiii. *milium ſpacio inter Rhenum & Moſam produxit, quâ incerta Oceani vetarentur.* Item per Paulinum Pompeium, *inchoatum* *xiii. Ann. ad finem.* *ante* lxiii. *annos a Druſo aggerem coercendo Rheno abſolvit*, cui Avitus ſucceſſit, qui Friſios (occupatis ad Rhenum agris) Ducibus Verrito & Malorige in priſtinas ſedes ire compulit. Hinc per L. Pomponium, & noviſſimè per Petilium Cerialem legatum provinciȩ cis Rhenanæ quietè adminiſtratæ, & in fide ſervatȩ; ut puta à Cæſare Auguſto uſque Imperium Domitiani, niſi quod ſub C. Cæſare & tempore intermedio (quo ſub Ottone, Vitellio atque Veſpaſiano de Imperio certabatur) ſi qui motus gentium vel irruptiones factæ ſunt, ſocordiâ Ducum & ſeditione Legionum acciderunt. Sub Trajano tamen cuncta reſtituta. His ita ſe habentibus cùm & tempore Neronis utramque oram Rheni in Ditione Romanorum fuiſſe conſtat, quis credet hoſti ac profugo Romani Imperatoris, Romano in ſolo ullum patuiſſe refugium, cui nuſquam tutum aut conſultum eſſe poterat, quo Romani Principis authoritas *Vltrajectum tempore Neronis ab aliquo exule nõ eſſe conditum.* aut indignatio æſtimabatur. Aut qui hoſtibus ac Barbaris tantâ potentiâ fretis ne municipia locarent armis reſiſtère, exulem autem infeſtum Romanis, præſidium condere toleraviſſent? quod nec de aliis exulibus Romani nullo unquam tempore legimus factitatum, niſi ſi qui certo loco proſcripti, pro commoditate atque memoriâ eorum domos templaque ædificaverunt permiſſu Principum.

Nec invenimus apud aliquem ſcriptorem probatum, vitam ac tyrannidem Neronis de- *Trajectum ſub Iulio Cȩſare cœptum, aut ſub Druſo.* ſcribentem quempiam nomine Antonium, ſævitiam ejus fugientem in Galliis Germaniiſque fuiſſe receptum. Sed in vitâ Domitiani Auguſti meminit Sextus Aurelius Victor L. Antonii ſuperioris Germanię Prȩſidis injuriâ verborum provocatum ab eo defeciſſe, & bellum moviſſe, ſed ſtatim per Norbanum Appium extinctum fuiſſe.

(d) Veriſimiliùs ergo eſt Trajectum ſub Iulio Cȩſare initium ſumpſiſse, & à M. Antonio vito illuſtri collega ejus in Gallicis expeditionibus (qui Octaviam ſororem Auguſti Cæſaris uxorem duxit, & aliquot oppida ſui nominis in Galliis conſtruxit) Antoniam nomen ſortitum; ſive, quod magis placet, credimus hanc urbem inter illa caſtella connumerari, quæ à Druſo ad Rhenum poſita fuère, & ab Antoniâ illius conjuge, aut ab Antoniâ uxore L. Domitii (cujus ſupra meminimus) ex Octaviâ ſorore Auguſti genitâ, aut Antoniâ matre Claudii filii Druſi Germanici, vocitatam, veluti ab Agrippinâ Coloniam Agrippinam, à Druſo ejus patre foſſam Druſianam, à Flavio fratre Arminii Flevum caſtrum, à Vipſaniâ M. Agrippæ filiâ Veſope, ab Alphego Alphen, vel juxta Anton. Albiniana ab Albinvano, al Aſprenate, Aſperen, à L. Vetere, Caſtra Vetera, licet caſtra Vetera fuère tempore Cæſaris, & cȩtera id genus nomina ſortita, quorum adhuc ſunt veſtigia. Cornelius Tacitus lib. xii. *Sed Agrippina* (ſcilicet uxor Claudii) *quo vim ſuam ſociis quoque nationibus oſtentaret in oppidum Vbiorum, in quo genita erat, veteranos Coloniamque deduci imperat; cui nomen inditam ex vocabulo ipſius.* At L. Domitii in vitâ Tiberii Cæſaris idem Tacitus meminit, hoc modo ſcribens: *Obiit L. Domitius, electus cui minor Antonia Octaviâ genita in matrimoniam daretur*, qui poſteà exercitu flumen Albim tranſcendit longiùs penetratâ Germaniâ, quam quiſpiam priorũ, eaſque ob res inſignia triumphi adeptus; à quo & anguſtus trames vaſtas inter paludes non longè à loco Varianæ cladis aggeratus, & pontibus longis apertus in Cheruſcis; ſive à L. Antonio multâ claritudine generis nepote ſororis Auguſti nominatum velimus, cujus & ipſe

Tacitus

Digitized by Google

Tacitus meminit. Potuit ergo fieri, ut ignari hiſtoriarum pro Druſo (quem Iuſtinus (c) & Druſum Neronem vocat) Cl. Neronem Agrippinæ filium opinati ſunt, & hinc initium erroris ſubortum. Nec ab re videtur, ſi etiam ante adventum Cæſaris hanc urbem inter Barbaros claruiſſe aliquis aſſeruerit propter commoditatem ſitus & ubertatem ſoli longè præſtantioris, quàm in locis circum vicinis, quæ intacta non remanſere, cùm & provinciæ hæ eà tempeſtate etiam frequenti colono habitarentur, ita, ut agri non ſufficerent. Non eſt ergo opus obſcurum conditorem hujus urbis ſomniare, ubi de tot illuſtribus auctoribus tam dilucida habentur argumenta. (f) Divus enim Antoninus in ſuo Itinerario meminit Trajecti, qui XVI. in ordine poſt Cæſarem imperavit circiter 70. annis inter ipſum atque Neronem effluxis, nec veriſimile eſt tam modico temporum intervallo Trajectum in tantum coaluiſſe, ut à tanto Imperatore mereretur deſignari.

Vltrajectum etiam ante adventum Cæſaris floruiſſe videtur.

a *Et ad Albim flumen oppetiit.*] Strabo lib. 7. Inter Salam & Rhenum Druſum oppetiiſſe tradit; unde in quibuſdam exemplaribus *ad Salam flumen* ſcriptum inveni. Vide Dionem hiſt. Rom. lib. lv. circa initium, & Florum in Epitom. Liviana ad finem.

b *Ad Rhenum auctore Iuſtino in Trog. Pomp. &c.*] Nil tale in Iuſtino inveni, ſed atteſtantur panegyriſtæ ad limitem Bataviæ per intervalla diſpoſita caſtella. Adſtipulatur Ammianus Marcellinus lib. 18. hiſt.; & ſimilia indicare videtur Plinius major lib. 4. ad finem. Videndus quoque Tacitus hiſt. lib. 4. Vell. Paterculus lib. 2. Dion. lib. 54. Ac Douza Fil. de Batavia: Verùm hæc verba non Iuſtini aut Pompei eſſe comperio ſed L. Flori lib. 4. capite finali.

c *Ne tamen miles otium exueret &c.*] Vide ad hunc locum Lipſium in Commentario ad Tac. In M. S. Cod. Hedæ XXIV. mil. legitur; verùm noſtri auctoris calculum probat ex Dione Lipſius.

d *Veroſimilius ergo eſt Trajectum ſub Iulio Cæſare &c.*] Rectè quidem rejecit vulgi opinionem, de exule Neronianis temporibus hujus oppidi vel caſtri fundatore, ſed æquè abſurda eſt nova hæc & varians conjectura, nullo auctore ſubnixa.

e *Quem Iuſtinus & Druſum Neronem vocat.*) Puto L. Florum dicere voluiſſe, qui Epit. lib. 136. *Rhetia à Tiberio Nerone, & Druſo privignis Cæſaris domita.* Adde quæ Suetonius in Tiber. cap. 4. & ibi comment. Levinus Torr. ſcribunt. Vide etiam ſtemma Auguſtæ domus à Lipſio confectum ad editionem Taciti, ubi avum Imp. Neronis vocat Druſum Neronem Germanicum Auguſti ex Liviâ Druſillâ privignum.

f *Divus enim Antoninus in ſuo Itinerario mem. Trajecti,*) Et hic fallitur Heda, cùm Itinerarium illud quod Antonino inſcribitur, ut nunc habetur, ad Antoninorum Impp. ætatem referre voluerit: quod non ab uno auctum, poſterioris ævi multas continet reliquias, ut quod Conſtantinopolis, aliorumque poſt Regiam illam urbem natorum locorum meminerit, vide quæ ad Chron. Bekæ notavimus.

CAPVT IV.

De mutatione nominis.

VAriationem autem nominis ex hoc conjicere licet, quod cùm hoc ob vetuſtatem bellicaſque incurſiones, & nonnunquam inundationes aquarum pleraque loca aut deſolata, aut maximas paſſa ſunt impreſſiones, à victoribus aut inſtauratoribus nova nomina impoſita fuerunt. Verbi gratiâ, Hieroſolymo ab Hadriano Auguſto inſtauratore Ælia, Byſantium, à Conſtantino Conſtantinopolis, Roma ab Odoacro, Odoaeria, Colonia Agrippina, poſteà Colonia Francorum: Rigodolum, Confluentia ad Rhenum & Moſellam: Diviodurum nunc Metis: Britannia, Anglia, Gallia Francia jam vocitentur. Unde & Antonina Trajectum dicta, & Ultrajectum non à tempore Dagoberti Regis aut anteà a Wiltis populis (nam Divus Imperator Antoninus Pius ſextus decimus Romæ poſt Cæſarem rerum potitus. ut præmittitur, meminit hujus nominis Trajecti in ſuo Itinerario.) Sed veriùs ab Ulpio (a) Trajano Auguſto inſtauratore Ulptrajectum, quaſi Ulpium Trajectum fuiſſe nuncupatum. Is enim, teſte Sexto Aurelio, Victore collapſam urbem ædificiis reſtauravit, & juxta Eutropium urbem trans Rhenum in Germaniâ reparavit, à quo & multa loca nomen ſumpſere, veluti Forum Ulpium, Forum Trajani, Trajanopolis, & in Galliis circa Rhenum Colonia Trajana legio Trajana, & caſtra Ulpia, quæ fuêre Legionis XXX. apud Ptolomæum, ut in dicto Itinerario legitur. Succeſſor quoque ejus Hadrianus idipſum factitavit & poſteriores

Nomina provinciarū atque oppidorum pro libitu Principum mutata.

Digitized by Google

ſteriores Imperatores quos licet conſpicere ex fragmentis & titulis ad veterem Rheni alveum, & loca vicina noſtrâ ætate inventis, quæ exempli gratiâ, & pro (b) memoriâ poſterorum in parte hic duximus adnotanda.

In cœnobio Roomburch prope Leidam, ad veteris Rheni alveum.

IMP. CÆS. L. SEPTIMIVS, SEVERVS, AVG. ET M. AVRELIVS ANTONINVS CÆS. COH. XV. VOL. ARMAMENTARIVM VETVSTATE CONLAPSVM RESTITVERVNT SVB VAL. PVDENTE LEG. AVG. PR. PR. CVRANTE CÆCIL. BATONE PRÆF.

Hanc inſcriptionem Exhibent Corn. Aurel. lib 1. c. 6. Bataviæ Hadr. Iun. in Bat. hiſt. ca. x. Scriver. in Antiq. Bat. Tabulario Snoyus lib 4. hiſt. Holl. Smet. Inſcr. Rom. fol 13 nu. 14. Ger. Noviom. in Hiſt. Bat.

Hæc hodie in ædibus Waſsenariorum conſpicitur cum aliis nonnullis, quæ nunc ſunt Domini vande Milen.

A tergo ejuſdem Saxi.

. . . ES NERVÆ TRAIA. C.
. . GER. DACICO
. . . RIB. P. PP. COS. V.
. . P. LVCENSIVM P. E.

Hæc quoque habet Aurelius, ſed parum proba viſa editori Cl. V. Vulcanio; nec ap. Iunium, aut Scriverium, invenio.

In alio Saxo ibidem.

. . . RVS PIVS PERTINAX AV.
IM. TRIB. POT. VIII. IMP.
AVG. PIVS PONT. MAX.
P. L. SEPTIM. SEVER. P. P.F.
COH. XV. VOL. P. P.
G. AVG. GER. PR. PR. PER. NE.

Hæc ex variis inſcript. conjuncta ſatis confuſè & vitioſè habentur etiam apud Aurelium & Snoyum.

In Alphen, in lapide cocto ſepulchrali apud alios non inveni.

. ADE
LART. D.
IV. NON.
AVG.

In Monaſterio

Digitized by Google

In monaſterio Egmondæ in aulà quæ Comitis dicitur, fragmentum in pariete.

. . . EVER. PIVS PERT. A. . .
. . . AX TRIB. POT.
. . ANT. AVG. P.C. . . . . .
PI. PERT. AVG. FIL. ET M.
MAXIMO PERT. AVG.

In tegulis Vet. coctis.
EX GER. INF.
LEG. XXXII.

In conventu Sion prope Delft, Columna reperta in vligine prope Naeltwijc, in quâ legitur hæc inſcriptio:

IMP. CAES.
M. AVREL. ANTO-
NINO AVG. PONT.
MAX. TR. POT.
XVI. CO. XIII. ET
IMP. CÆS.
L. AVREL. VERO
AVG. TR. POT.
II. COS. II. A.·. M.·.
A. F. C. M. P.
XII.

In Maerſen

Supra poſtes templi

EHLDEHART RICLINT.

Legit M.G. Lappius à Waveren IC. in limine inferiore oſtii:

THIDEHART RICIINT

Hæc non ſapiunt Rom. idioma, ſed Normannicum vel vernaculum.

Hagæ Comitis in ædibus Præfectorum de Waſſenaer.

. . . . EVER PIVS PERT. A.·.·
. . . . MAX. TRIB. POT. XIII. . .
. . . . NTONIN. PIVS AV. . .
. . . ER MILIT. LEG. I. ME. . .
. . . . ENDIOR.

In caſtro Londerſloot prope Trajectum, in tumbâ Saxeâ.

D. | A D. N. A MAL. L. A.F.A.R.
MAILORIVS VICTOR ET
MAILORIA MAIORENA
FILI . F. C. | M.

d *Iam non Trajectum vetus ſed novum*) Non hoc argumento Heda convincet Trajectum forma oppidi vel civitatis à Romanis fuiſſe conditum; ſed veriùs videtur à Latinè loquentibus locum Trecht Trajectum dictum; ut qui tempore Willibrordi, ac Bonifacii Caſtrum, & vicus adhuc, ut diplomata teſtantur, vocabatur; at poſtquam habere Epiſcopſi cœpit, civitatis nomen conſecutus eſt.

CAPVT V.

De origine & fundatoribus Eccleſiæ Trajectenſis.

OMiſſis jam Regibus antiquis, qui vel Idolis ſacrificabant, vel religione Chriſtianâ initiabantur, eorum ſolum propoſitum eſt meminiſſe, qui fide, pietate & cultu erga Deum pollentes claruêre, & primordia Eccleſiæ Trajectenſis edidêre, ne ſtylus noſter in infinitum tendat. Is erit Dagobertus Rex Francorum, Clotario filio Chilperici Regis dolo Fredegundis conjugis occiſi genitus: licet ipſi Clotarius ac Theodobertus Reges jam confirmaverant, quaſcunque * donationes factas Eccleſiæ Trajectenſi ejuſque villas & poſſeſſiones (quas poſſidebat, & quæ pietate Chriſti fidelium conſecuta erat) immunitate donantes ab omni regiâ poteſtate & ſeculari Iuriſdictione exemerant. Dagobertus itaq; patre defuncto in ampliſſima Regna ſuccedens, circa annum Salutis Chriſtianæ DCXXXI. Qui à patre adhuc puer committitur curæ Arnulphi Majoris domus (poſtmodum immenſæ ſanctitatis Epiſcopi Vrbis Mediomatricæ, jam Metim dicunt) ut eum ſacris literis ac moribus inſtitueret: dirigitur poſteà à patre cum Pipino Duce in Auſtraſiam (hoc eſt quidquid inter Rhenum, Moſam & Oceanum interjacet) regnaturus. Cùm autem in virum adoleviſſet Sandragiſilum Ducem Aquitaniæ patri ſuo à conſilio perchatum (eo quod illi quâdam contumaciâ deſpectui eſſe videretur) verberibus affecit, & barbæ raſione ac vellicatione deturpavit: Quod cùm patri innotuiſſet, juſſit filium trahi ad ſupplicia. Ille furorem timens paternum, confugit ad templum Martyris Dionyſii, & ſociorum ejus tutelam ſupplex expoſcens: Quorum ſuffragiis à nullo perſequente potuit inde dimoveri, donec perpetratum facinus pater ignoſceret; unde & locum illum maximè obſervavit, ubi poſtmodum ingentia dona contulit, & prædia largitus eſt. Hinc teſte Reginone, ſanctos Dionyſium & Mauritium martyres, & Martinum confeſſorem (cujus limina aliquando viſitavit) in ſummâ ſemper habuit veneratione: de quo ſic ait Abbas Urſpergenſis ſive montis Urſorum. *Dagobertus Monarchiam in tribus regnis ſolus obtinuit, fuitque fortiſſimus & Francorum nutricius, in judiciis Eccleſiaſticis ſeveriſſimus, largitor Eleemoſynarum præcipuus, pacem in toto regno ſuo ſtatuens, & timorem gentibus in circuitu incutiens, ipſeque velut Salomon pacificus regnum obtinuit quietus.* Cujus vitam ac mores utinam noſtræ tempeſtatis Reges ac Principes ſaltem in parte imitarentur, & cum annis pueritiam exuerent. Qualiter autem hic Rex juventam duxerit, & jam adultus priſtinos mores mutaverit, ex literis ejus poteſt cognoſci, quas Abbas & Conventus Wiſſenburgenſis ſuperioribus annis, Cæſare Maximiliano cum Philippo ejus filio, legato Apoſtolico, & oratoribus multorum Regum & Principum conventum celebrante in oppido Hagano contra Philippum Comitem Palatinum Rheni in Iudicio exhibuerunt, auctoritate etiam multorum Imperatorum pro majore fide approbatas & confirmatas, ipſo Cæſare & pleriſque aliis vetuſtatem admirantibus, quarum exemplar idcirco hic duximus inſerendum.

* *traditiones.*

Dagobertus Rex Francorum anno 631.

Elogium Dagoberti Regis.

(*b*) Exemplar literarum Dagoberti Regis.

DAgobertus divinâ ſavente clementiâ, Francorum Rex, omnibus regni ſui primatibus, imò cunctis fidem Chriſtianam profitentibus, tam futuris quàm præſentibus; Votum, quo Deo, vel ſanctis ejus, ſe quis obligaverit, ſine maculâ reatus, irritum fieri non poteſt. Et quanto major & dignior eſt is, cui vovetur, eo ferietur graviori judicio voven-

De hoc inſtrumẽto vide Nauclerum generatione 21. vol. 2.

tis & non reddentis præſumptio. Debemus igitur & volumus nos quoq; reddere quod vovimus Domino Deo terribili & ei, qui aufert ſpiritum principum; terribilis apud omnes Principes terræ. Qui qualiter in brachio ſuæ virtutis & nos terruerit, & qualiter percutiens & ſanans rurſus nos viſitaverit, omnibus ad exemplum correctionis notum fieri dignum duximus; præcipuè, ut quiſque fidelis audito noſtro periculo, ab Eccleſiarum Dei vaſtatione ſe contineat, & honorem congruum rebus Deo dicatis exhibeat. Primùm ergo de divinâ ſuper nos habitâ terribiliter examinatione, poſteà devoto & voti noſtri redditione breviter exponemus. Patre meo Clothario felicis memoriæ defuncto, patrii regni curam ſuſcepi, ſed vivendi ductus levitate, dominandiq; cupiditate diſtractus regalis officii debitum neglexi, nihil exhibens commiſſis ſolicitudinis vel diligentiæ, nihil faciens vel judicãs manſuetudinis aut zelo Iuſtitiæ dignum: Inter alios exceſſus meos Eccleſiarum Dei deſtructor, & diſſipator eſſe ceperam, quarum defenſor & ſublimator eſſe debueram, nec Divinæ majeſtatis oculos, nec hominum veritus acclamationem. Tandem Dei benignitas obſtinatæ mentis ſuperbiam conterens virgâ correctionis iniquitates meas viſitavit, & caſtigato mihi veniam non negavit: Nam raptus in ſublime, divinæq; Majeſtati inter choros Sanctorum in habitu judicantis ſedenti, præſentatus à ſanctiſſimis Eccleſiarum Patronis, pro rebus Eccleſiaſticis per rapinam à me diſtractis & conſumptis, graviter & conſtanter ſum accuſatus. Maximè à ſanctiſſimâ Dei genitrice Mariâ, & beatiſſimis Petro & Paulo Apoſtolorum principibus, cumq; conſcientiâ gravatus non auderem delicta defendere, ex arbitrio præſidentis pœnæ ſum addictus: Diuq; caſo & pœnis atrocibus confecto, ſuccurrit mihi tandem ſpecialis meus patronus Martyr Dionyſius, qui precibus ſuis inſtantis pœnæ dilationem & pœnitentiæ mihi tempus obtinuit. Idem ipſe quaſi modum ſtatuens pœnitentiæ in hoc mihi ſpem plenæ poſuit indulgentiæ, ſi ad honorem Dei & prædictorum Sanctorum (quos magis offenderam) domum divinis aptam ſervitiis Eccleſiam conſtruerem. Qua remiſſione lætatus libens vovi, dimiſſuſq; à ſuperis redii. Igitur ſub certâ ſpe remiſſionis & indulgentiæ peccatorum noſtrorum reddentes alacri ſtudio votum quod fecimus, Eccleſiam in honorem ſanctæ Trinitatis & ſanctæ Mariæ perpetuæ Virginis, & ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, in loco, qui dicitur Wiſzenburgh, *conſtruximus: quam ſublimare, & regali munificentiâ ditare decrevimus. Donamus ergò ei, & in perpetuum, datum eſſe volumus de rebus Fiſci noſtri illic adjacentibus, quicquid ad nos ſpectat tam in villis, quàm mancipiis, ſylvis vineis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus. Et omnia hæc*

Vita Dagoberti.

Dagoberti à Deo correctio.

Votum Dagoberti, & ex eo abſolutio.

hæc in uſum fratrum ibidem ſub Monaſticâ profeſſione Deo ſervientium liberâ traditione redegimus. Et ut hujus noſtra donationis authoritas in omne tempus ſtabilis, & firma perſeveret, terminos & circumjacentium nomina locorum ſubnotare curavimus. Verſus Orientalem plagam extenditur Marcha, quam tradidimus uſque ad Marchenhoven, & ad Aldenherden, & inde ad Geboldeſvvege, & inde ſubter vadum Lutria, & inde uſque ad Bonzdingeſ hurſt, & inde ad limitem qui ſtat in ſummitate vallis Immenſdal, & inde ducit ad meridianam plagam ſuper Warſlach, & inde ad Rodemoloſen ſlumphe, & inde ad Sebach, & inde ad Kirchdale, & inde ad Ingoldeſhagé, & inde ad ſylvoſoſ montes uſque ad Bedenbur. Ad Occidentalem verò plagam uſque ad Lautembach & Berembach, & inde ad Erlibach, & inde ad Grunenbrunnen, & inde ad Oterichſcheit; Ad Septentrionalem plagam uſque ad Eichenenbergh. Locum autem ipſum (quem ſingulari amplectimur dilectione) nunc & deinceps ab omni ſervitutis oppreſſione liberum ſub regali volumus eſſe tuitione; ita videlicet, ut nullus Iudex publicus, nullus ex Iudiciariâ poteſtate, quicquam poteſtatis, vel negotii in ipſâ Marchâ ſine Patris Monaſterii licentiâ exercere vel habere præſumat, nec homines ipſius loci conſtringere, vel ad cauſas audiendas aut freda vel tributa ſolvenda. Poſtremo nihil penitus ab eis audeat exigere. Illud etiam pari decrevimus autoritate, ut nullus Pontificum Nemetenſis civitatis, vel reliquorum Epiſcoporum aliquam ibidem dominandi, vel quaſlibet cauſas agendi habeant facultatem. Sed ſub noſtræ emunitatis defenſione omnia illuc pertinentia Pater Monaſterii cum fratribus ſuis libere & quietè poſſideat. Ad hæc monetam in ſe habentem imaginem & literas, expreſſamq́ ſimilitudinem Nemetenſis monetæ, eidem loco concedimus, parique noſtræ autoritatis donatione ratum & firmum eſſe volumus, ut homines ejuſdem Eccleſiæ per omnes fines regni noſtri, liberè negotiis ſuis inſerviant, ita videlicet, ut nulli debitum telonei perſolvant, & nullus Iudex ſeu qualibet cujuſcunque ordinis perſonâ in hujuſmodi cauſâ violentiam eis aliquam inferre præſumat: Fratribus autem ibidem Deo ſervientibus, ut eò devotiùs & tranquilliùs ſanctæ converſationis ordinem cuſtodiant, liberam inter ſe eligendi ſibi Abbatem donamus poteſtatem. Cui Abbati omnibuſque ei ſuccedentibus hoc ſpeciale concedimus privilegium dignitatis, ut in ordinem & Ius poſſit promovere miniſterialium, quemcunque de familia tali honore dignum judicaverit. Omnes etiam Miniſteriales ejuſdem Eccleſiæ ex dono Abbatis accipiãt beneficiũ, ſoliq́ Abbati ſerviant, nec aliquã poteſtatem

Wiſſenburgenſe Monaſterium ex voto conſtructum. & dotatum à R. Dagoberto.

Termini Monaſterij Wiſſenburgenſis.

Immunitas Monaſterii Wiſſenburgenſis.

Ius cudendæ monetæ.

Ius promovendi Miniſteriales Abbati conceſſum.

tem ſuper eos Advocatus exercere audeat, niſi fortè ex aliquâ inobedientiâ, quaſi ad rebelles illos Miniſteriales conſtringendos, Abbas, Advocatum invitet. Reliqua verò familia legitimo loco & tempore ter in anno pro Iuſtitiâ ad placitum Advocati debet convenire, & in ſervitium Advocati, ſi præſens eſt, ſinguli ſingulos denarios ſolvere, exceptis his qui ſunt de emunitate. Quod ſi ex his placitis abſens fuerit Advocatus, nihil ex his denariis debetur, niſi in ſervitio Regis eſſe probetur. Ut autem hæc noſtra traditio & Iuris, & conceſſa dignitatis inſtitutio ſtabilis & inconvulſa jugiter permaneat, cartam hanc inde conſcriptam, tam adjectione Sigilli noſtri roboratã ſignavimus. Datum quod fecimus, in ipſo Monaſterio, menſe Majo, die XI. *anno Regni noſtri* (c) XXIV. *in Chriſti nomine feliciter, amen.*

Dagobertus Rex, &c.

Item ex aliâ literâ ipſius Dagoberti Regis.

D*Agobertus Rex Francorum viris Illuſtribus, Ducibus Comitibus, Domeſticis, vel omnibus gentibus, tam præſentibus quàm futuris. Illud ad ſtabilitatem Regni vel remedium animæ noſtræ perdurare credimus, ſi petitiones ſacerdotum, quæ auribus noſtris patefecerint, ad effectum perducimus. Ideò cognoſcat magnitudo ſeu utilitas veſtra, quia nos ad ſuggeſtionem viri venerabilis Radfridi Abbatis de Monaſterio* Wiſſenburgo, *balneas illas trans Rhenum in pago Auriacenſi ſitas (quàs Antonius & Adrianus quondam Imperatores ſuo opere ædificaverunt) ad Monaſterium quod dicitur* Wiſſenburg, *& eſt conſtructum in honore Sancti Petri in pago Spirenſi, viſi fuimus conceſſiſſe, cum omnibus, & cum ipsâ Marchâ ad ipſas balneas pertinente, quæ veniet in ambobus lateribus uſque in fluvium Murga, & de unâ fronte ad partem Occidentalem raſta una, & de alia fronte ad partem Orientalem Leucas ſex*, (d) *quas homines loci illius ſiti dicunt raſtas tres eſſe. Propterea hoc præceptum ceſſionis fieri juſſimus, &c.*

Ex his ergo literis conſtat, quantâ religione & devotione erga Deum, pietate erga Eccleſias, & juſtitiâ in ſubditos effulſerit, ut non immeritò inter (e) Sanctos & electos Dei ſit connumeratus: Nam & plures alias Eccleſias & ædificavit & dotavit. Hujus providentiâ Chriſtiana fides apud Trajectum anteà ſeminata firmius ſtabilita, ubi idem Rex (ſicuti teſtatur beatus Marcellinus in vitâ Suitberti Epiſcopi) conſtrui fecit Eccleſiam in honorem Divi Thomæ Apoſtoli, vel ſecundum alios Thomę & Martini, quam Barbari ac Friſii ſucceſſu tempori-

Dagobertus Ultrajecti, D. Thomæ Eccleſiam fecit.

temporis ſolo æquarunt, ita ut clarè intelligatur Chriſtianam fidem in his regionibus,& præcipuè Trajecti incepiſſe vigere à tempore, quo Reges Francorum illam ſuſcepêre, longè ante adventum Suitberti aut Wilibrodi. Nam Epiſcopi Colonienſes ab antiquo vendicare volebant Iuriſdictionem Eccleſiæ Trajectenſis, quæ etiam ante tempora Dagoberti (f) fuit Epiſcopalis, habens villas & poſſeſſiones, & à Clothario patre ejus ac Theodeberto Regibus bonis, & privilegiis dotata, ut præmittitur,& in proximo, & in vita Divi Bonifacii plenius docebitur. Sed irruentibus barbaris iterum extincta & ſucceſſivè reſuſcitata. Dagobertus tandem Mediomatricum veniens (quæ Metis dicitur)cum conſilio Pontificum & Procerum filium ſuum Sigibertum in regno Auſtraſiæ ſublimat, eumque ſancto Cuniberto Epiſcopo Agrippinenſis Eccleſię, & Pipino Duci, patri ſanctę Gertrudis, commendat,& cùm regnaſſet annis XIV. migravit ad Dominum. (g) Spinogilo villa territorii Pariſienſis circa annum ſalutis DCXLIV. Platina in vitâ Doni Papæ. *Eodem ferme tempore Dagobertus Francorum Rex, vir callidi & aſtuti ingenii, nec conſilio minus, quam manu promptus moritur, cujus animam ex manibus dæmonum, Lipaream inſulam prope attingentium liberatam ferunt Dionyſii & Mauricii Martyrum, ac etiam Martini confeſſoris auxilio, quos ſemper dum vixit, ut patronos coluit, & templis honoratiores reddidit.* Claruit ſub Heraclio & Conſtantino ejus filio, & Iuſtiniano minore Impp. (h) Augg. Magnam invenio diverſitatem temporis & annorum, quod ſcriptorum vitio contigiſſe haud dubium eſt. Nam ſecundum aliquos, Heraclius LVIII. loco ab Auguſto accepit Imperium, circa annum ſalutis DCXII. qui occiſo Phoca imperavit annis XXVII. & obiit anno DCXLII. ubi error trium annorum inveniunt. Regino verò affirmat, Dagobertum obiiſſe anno DCXIII. Sanctus Ado Viennenſis teſtatur Heraclium imperaſſe annis XXVI. & filium ejus Conſtantium menſibus ſex. Conſtantinum verò hujus filium annis XXVIII. & Dagobertum ſub Iuſtiniano * minori filio Conſtantini obiiſſe, regnaſſeque annis XLIV. Quid ex his approbandum ſit relinquimus prudenti Lectori diſcutiendum, in ſequentibus tamen poſt Imperium tranſlatum ad Francos & Germanos certior invenitur annorum ſupputatio.

Eccleſia Trajectenſis ante Dagobertum Epiſcopalis.

Error in calculo temporum.

** Iuniore.*

(i) Sigiſbertus itaque patri ſuccedens, Rex conſtituitur anno DCLVI. qui ſancto Konochio (k) dedit Epiſcopium Trajectenſe ſecundum Abbatem Urſpergenſem, Nec id aliter intelligendum eſt, quàm de Ultrajecto, eum in Catalogo Epiſcoporum Tongrenſium,& demũ Trajectenſiũ ad Moſam nullus inveniatur inter Epiſcopos hoc nomine annotatus. Ex quo clarè liquet, apud Ultrajectum ab antiquo fuiſſe ſedem Epiſcopalẽ, licet nomina & ſeries Pontificũ nobis per deſolationes barbaricas ſint incognita. Hic teſtante Reginone Regintruda puellâ genitus, ſancto Amando eum benedicenti, dum nemo reſponderet XL. die fertur, locutus & dixiſse, Amen. Alibi tamen legitur ex Matilda Reginâ una cum fratre Clodoveo. Hic Sigebertus filium parvulum habuit nomine Dagobertum, qui à Grimoaldo filio Pipini majore Domus conſtituitur Epiſcopus Pictavienſis. Unde magna poſteà quæſtio ſuborta eſt: obiit & Sigibertus ſub Iuſtiniano minore. Iam non eſt animus Regum Francorum ſucceſſionem vitamque hic deſcribere, ſed ex intervallo eorum facere mentionem, prout res expoſcet, à quibus Eccleſia Trajectenſis ceperit incrementa. Nam ſucceſſu temporis Martinus & Pipinus junior filius Anſegiſeli (Regibus decedentibus) dominabantur in Auſtraſiâ. Martinus dolo Ebroini occiditur. Pipinus genuit ex Plectrude nobili fœminâ uxore ſuâ Drogum, quem Ducatui Campaniæ præfecit, & Gimoaldum (l) majorem domus Regis Childeberti, qui habebat Radbodi Ducis filiam Theuſuindam uxorem,& patrem ægrotantem viſitans a Rangario Friſione interficitur in Baſilicâ ſancti Lamberti Leodii. Ex aliâ verò fœminâ (m) Alpaide ſcilicet, genuit extra matrimonium Karolum, qui nominatus eſt Martellus; Ado Viennenſis. *Pipinus multa bella geſſit contra Radbodum gentilem Friſorum Ducem.* & cum obtinuiſſet principatum ſub diverſis Regibus, ſcilicet Theodorico, Clodoveo, Childeberto, & Dagoberto juniore per annos XXVII. mortuus eſt anno incarnationis Domini DCCXIV. menſe Decembri, relinquens eundem Karolum hæredem principatuum ſuorum. Hic Pipinus junior dictum Radbodum expulit Trajecto, & ut Chriſtiani tutiùs de cætero habitarent, contulit ſancto Willibrordo Palatium vetus à Regibus & prædeceſſoribus ſuis cõſtructum, & in parte dirutum eis inhabitandum, uti habetur in Annalibus Leodienſibus: & civitatem ipſam unà cum omnibus appendentiis regali donatione conceſſit pro ſe & ſucceſſoribus ſuis Epiſcopis Trajectenſibus, teſte beato Marcellino. Paulus Diaconus Forolivienſis libro ſexto ita inquit: *Apud Regem Francorum tunc temporis Pipinus obtinebat principatum.*

Sigebertus Dagoberti filius donat. S. Konochio Epiſcopatum Trajectenſem.

Relinquit filium Dagobertum.

Pipinus. Major domus Auſtraſiæ.

Carolus Martellus Pipini ex Concubina filius.

Pipinus Radbodum Friſiæ Regem expulit Trajecto.

De reb. Longob. c. 37.

Digitized by Google

Donat S. Willebrordo Trajectum.

tum. Fuit autem vir mira audacia, qui hoſtes ſuos ſtatim aggrediendo ſtatim conterebat: Nam ſupra quendam ſuum adverſarium Rhenum *tranſgreſſus, cum uno tantùm ſatellite irruit, eumque in ſuo cubiculo reſidentem cum ſuis trucidavit. Bella quoque multa cum Saxonibus, & maximè cum Radbodo Friſonum rege fortiter geſſit. Hic & alios filios habuit, ſed ex iis præcipuus extitit Karolus, qui eipoſt in principatu ſucceſſit.* Et paulo pòſt: *Apud Francorum quoque gentem, Pipino vitâ exempto* circa annum DCCXIV. *ejus filius Carolus*, de quo præmiſeramus,) *licet per multa bella & certamina, de manu Raganifredi principatum ſuſtulit. Nam cùm in cuſtodiâ teneretur divino nutu ereptus, aufugit: ac primum contra Raginfredum cum paucis bis terq; certamen iniit: noviſſimèque apud Vinciacum magno certamine ſuperavit, cui tamen unam, hoc eſt, Andegavenſem civitatem conceſſit ad habitandum, cunctam vero Francorum gentem ipſe gubernandam ſuſcepit.*

Cap. 42. 714. Pipinus moritur. al. Raginfridi.

a *Chlotarius & Theodebertus Reges jam confirmaverant.*] Hujus rei nulla extat memoria, niſi in diplomate Pipini infra in vitâ Bonifacii, quod valde corruptum eſt; & hi reges ſub Martello & Pipino vixêre.

b *Exemplar Literarum Dagoberti,*) Extat ap. Trithemium Abbatem de Regibus Francorum, Nauclerum Vol.2. Chron. Gener.21. Munſterum in Coſmogr. ubi agit de Wiſſenburgo; ſed illud ſuſpicione non caret, tum quod ſomnia narret, tum etiam quod cum tempore minimè conveniat, ut rectè Trithemius, atque Nauclerus judicârunt, verum extricare ſe non potuerunt. Addenda quæ Præſes Fauchetus Gallicarum antiquitatum doctiſſimus in Dagoberto & ejus filiis ſcripta reliquit. Operæpretium quoque erit Tilleti hic adjungere judicium, quod extat in compendio Chronicorum Regum Franciæ, cujus hæc verba in vita Dagoberti leguntur. *L'oſiviré des moines à compoſé pluſieurs fables de luy, à fin, que par adulation, & haut Loüer, ils attiraſſent à l'ameçon les richeſſes des Princes.* Et quæ ſequuntur. Simile fere diploma Witlafij Merciorum regis extat apud Ingulſum Anglum Abbatem Croylandenſem Tomo Script. Angl. poſt. Bedam. pa.855.

c *Anno Regni noſtri* XXIV.] Trithemius Abb.23. legit & hæc addit: *Plures hoc genus fundationes & donationes ab hoc Dagoberto rege factos invenies, ap. Franciſcum de Roſieres in ſtemmate Lotharingico nec non ap. Bruſchium in Monaſteriis. Sed tempus conſcriptæ hujus paginę cum ſupputatione annorum domini ſecundum Sigebertum Gemblarenſem, Gaguinum, & pleroſque alios hiſtoriarum diligentiſſimos ſcriptores, non concordat; unde id proveneris ignoro. Nam conſtabit manifeſte ex iis, Chlotarium patrem Dagoberti adhuc fuiſſe in humanis anno domini* 624., quem filius mortuum fuiſſe aſſerit priuſquam ipſe Monaſterium Wiſſenburg fundare inceperit. Obiit enim Rex Clotarius anno C 631., cui mox ſuceeſſit Dagobertus; & regnavit annis 14. Quin anno 632. Chlotarium ejus patrem obiiſſe volunt P. Æmylius, Claud. Fauchetus, Ubbo Emmius & alii.

d *Leucas ſex, quas homines loci illius dicunt raſtas tres,*) In Cod. Miropiano pro Leucis, Leunis ſcribitur, itaque Leuvas putabam legendum verum rem propius inſpicienti viſum, vocem Leucas retinendam etiamſi immenſa donatio prius ſuſpecta eſſet. Raſta enim eſt Germanica vox, & milliare Germanicum denotat; ſic in libro *der Helden Tſurdanck: Wol einer Raſthbreit*, vide Gloſſarium vocum ſemilat. Freheri ſcriptoribus Germanicis præmiſſum; ubi & locus, qui hunc noſtrum commodè explicat, ex auctore Incerto de menſuris: *Milliarius & dimidius apud Gallos Leuvam facit, habentem paſſus mille quingentos: Duæ Leuvę, ſive milliarii tres apud Germanos unam Raſtam efficiunt*, meminit & Raſtæ Hieron. in Ioëlem Prophetam.

e *Vt non immerito inter Sanctos & Electos Dei,*) Animadvertat hic lector corrupta ſcriptorum ejus temporis judicia, cum Monachi benefactores ac Monaſteriorum ſuorum conditores protinus inter Sanctos & electos Dei referrent. Hinc Conſtantinus, Carolus Magnus, Carol. V. aliique principes ſcribentium favore cœlitum numerum auxêre. Quin & Swenteboldus, ab aliis minùs laudatus, Inter Divos relatus eſt à Suſterenſibus, virginibus, quod is monaſteriū earum ſundavit; ejus memoria Idib. Aug. celebratur, quod & infra in Odilbaldo. Heda retulit. De Dagoberto verò vide Tilletum loco memorato.

f *Ante tempora Dagoberti fuit Epiſcopalis,*) Id mihi nondum conſtitit ex probato aliquo auctore, aut cui fidem habere debeam. Neque Marcellinus ut à Surio editus, & vulgò habetur; neque Lindanus in præfatione exhortationis ſuæ ad Senatum Dordracenum hæc probare ſatis videntur. Divæus lib. 1. cap. 3. Rer. Brabanticarum à Pipino ſecundo hunc Epiſcopatum habere initium tradit.

g *Migravit ad Dominum Spinoglio villa territorii Par.*] Tilletus in Compendio Regum Franciæ: *Le Roy Dagobert morut* per vn flux de ventre au lieu d'Eſpinay pres de Seine le 29. jour de Ianuir l'an 645. vide Faucheti antiquitates Gallicas in Dagoberto.

h *Et Iuſtiniano minore.*) Hic mihi errare quoque Heda videtur non enim tempora regiminis Iuſtiniani minoris attingere potuit, cùm is anno demùm 684. à patre, teſte Onuphrio, Imperator appellatus ſit: cætera ex Chronogr. ſcriptis hodiernis facile concilientur.

i *Sigiſbertus patri ſuccedens Rex conſtituitur anno 656.*) Iam ante dixit Dagobertum mortuū an. C 644. vel ſeq. atquè & pater Sigiſbertum, ex reginâ Mechtilde natum, Duci Pipino & Epiſcopo Chomberto

Digitized by Google

berto in Auſtraſiâ regnaturum commendaverat. Quare corrigendus hic textus, & vel 646. vel potius 644. ſcribendum quod ſaniori parti hiſtoricorum convenit. Quin & magnum Scriptorum diſcrimen ſeſe offert de ſtatu & conditione natalium Sigiſberti: Tellctus Ep. Meldorum in Chron. Compendio; *Primâ uxore, quod ſterilis eſſet repudiatâ, ex ſecundâ dicta Nanthilde habuit duos filios, Sigiſbertum & Clodoveum.* Tilletus frater Regi à Secretis: *Precibus ſubditorum, Sigiſbertum filium noſtrum Auſtraſiæ regem fecit*, quem idem auctor aliquoties in ſequentibus baſtardum vocat. Gaguinus autem ſic tradit: *Iam Dagobertus Gertrudem quod ſterilis eſſet reliquerat, altera ſuperinducta virgine cui Nanthildi nomen fuit.* Paullo poſt: *Regi cum deeſſent propter uxorum ſterilitatem liberi concubitu virginis Regintrudæ filium ſuſcepit, cui Aribertus nomen dedit, appellatusque eſt Sigiſbertus*; eadem ferè habet Nauclerus Chronograph. Vol. 2. Gen. 21. Paul. Æmyl. de geſtis Francor. lib. 1. *Dagobertus filios reliquit Sigebertum, Clodoveumque. Regnum duorum fratrum quod non ſemper uſu evenit, inter ſe concors erat &c.* Serrius Gallicus ex primis hiſtoricus: *Dagobertus* (ita fere ſonant ejus verba Gallica) *duos habebat filios Sigiſbertum & Clodoveum quare congregatis Francorum proceribus, ipſis declaravit, ſe conſtituiſſe Sigiſbertum regem Auſtraſiæ, Clodoveum autem Franciæ, poſtponendo majorem minori, abſque ullâ controverſiâ, & ambobus propter teneram ætatem tutores dedit.* Fauchetus hunc in modum tradit, *Franci ſuadebant Regi ut à ſe ſepararet Gummatrudem, quam volente patre duxerat, eo prætextu quod nullos ei liberos daret, quare ex monaſterio nobilem & pulchram virginem deductam ſibi junxit*, & paullo poſt, *dolens quod nullam haberet prolem, oculos jecit in pulcram quandam puellam nomine Ragintrudem, bonâ ſtirpe natam quæ ipſi eodem anno peperit filium Sigiſbertum*: ex ſequentibus apparet Dagobertum plures eodem tempore habuiſſe fæminas, quarum tres uxoris loco, ſuſpiciebat, inter quas Nanthildis, quæ mater Clodovei cæterum & concubinarum greges ipſi erant in promptu, vide etiam de Sigiſberto & fratre, Ammon lib. 4. c. 27.

k *Qui S. Koniocho dedit Epiſcopium Traject*] Quis hic Konochius vel Koniochus fuerit ignoro; neque apud alium quam Abb. Urſp. ejus nomen reperi: Cratepolius quoque in catalogo SS. Germaniæ hunc ignoraſſe videtur. Et cum plura loca Trajecti nomen poſſideant, nihil hic mihi ſtatuendum videtur, maxime quod teſtimonium ſingulare etiam an jure parum probet, quin eo ipſo in loco, quo hæc tradit Abbas Urſp. turpiter Lapſus eſt, in eo, quod Dagobertum mortuum eſſe anno 665. cum regnaſſet ann. 34. contra fidem hiſtoricam narrat. Addendum, quid eo tempore, cum ambitio minor & major pietas inter Doctores vigeret, tituli illi parum curabantur & facilè mutarent ſedes, prout occaſio offerreretur.

l *Ratbodi Ducis filiam Theuſuindam*] Theoſindam nominant Ubbo Emmius Rer. Friſicarum lib. 4. P. Æmylius de geſtis Francorum. & Hamconius Teudoſuindam, Theudeſindam Onuphrius, Ado in chronico cum Hedâ Theuſuindam.

m *Ex alia verò fœmina Alpaide*] Annonius lib. 4. hiſt. cap. 48. *Habuit quoque præfatus Princeps Pipinus filium ex alia uxore, nomine Carolum, virum elegantem, egregium atque utilem.* Alii tamen plerique huic noſtro concinunt, ut & Miræus in Chron. Belg. ad annum 714. Urſperg. Abbatis hæc de ea re ſunt verba *Anno D. 715. Pipinus ſenior Major domus obiit, pro quo filius ejus Carolus ſucceſſit.* Haræus ex Marcellino tradit, Pipinum anno 714. mortuum, & indignè Switbertum pro liberis Plectrudis intercedentem repuliſſe, ac filium Carolum dominatuum ſuorum ſucceſſorem reliquiſſe, cum tamen plectrudis filii jam ante patrem occubuiſſent. Regino lib. 1. ſic loquitur: *Apud Francorum gentem Pipino vitâ exempto, ejus filius Carolus in Principatu ſucceſſit.* Lambertus Schafnab. ad Annum Chr. 714. *Mortuus eſt Pipinus major domus, cui ſucceſſit Carolus Martellus ejus filius.* Marianus Scotus: *Anno 715. Carolus Pipini filius ex Adelheida, quam poſthabitâ priore conjuge Belrude, duxit uxorem, honorem Major domatus poſt patrem tenuit.* Similia ferè Sigiſbertus in Chron. Blondus 2. ſcribit Pipino duas fuiſſe uxores, Calpaidem, ex quâ Carolus ſit genitus; & huic plectrudim ſecundo loco superinductam. Aliter verò Barlandus, Sabellicus, Onuphrius, Chron. Belg. M. Ferreolus, Serrius, Tilletus, Divæus, & Scriptores à Pithœo editi. Vide totum hujus ſtemma ap: Malmeſburienſem Anglum lib. 1. hiſtor.

Benigne

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Benigne Lector,

POſtquam in prolegomenis de Urbe Trajecto & ejus antiquitate hactenus verſatus fuerit Heda; & nunc ad D. Willibrordi primi harum regionum Antiſtitis, & Chriſtianæ fidei Doctoris vitam deſcribendam pergat; cum ad manus meas beneficio Cl. V. M. Giſb. Lappij à Waveren IC. pervenerit Theofridi Abbatis Epternacenſis (qui vixit circa An. Ch. 1100.) ſcriptum ineditum de vitâ ejuſdem S. Willibrordi, prolixum quidem, & ejus ævi ſtylo compoſitum; putavi non abs re me facturum, ſi ſaltem ſumma ejus capita hic inſeruero; quo guſtum aliquem capias de tanti viri virtutibus, ac ejus ſeculi fide & moribus.

I. Cap.

ore matri. Quod S. Willibrordus ſempiternæ lucis filius, mundo ante myſtico * ore matri eſt cognitus, quàm editus.

II. Cap.

De ejus nativitate, & digna ortu ſuo educatione ac oblatione.

III. Cap.

De patris ejus converſione, & in monachico propoſito ſancta converſatione, & curſus conſumatione.

IV. Cap.

Quod egregiæ indolis puer tenellæ ætatis teneritudinem morum maturitate tranſcendit, & in vicennalibus ſuis in Hyberniam amplioris profectus gratia ſeceſſit.

V. Cap.

Quod anno ætatis ſuæ XXXIII. in portam Gravelingæ villæ maritimæ, inde venit Trajectum arcem tunc & ſolium Regni Freſiæ.

VI. Cap.

Quod à Pipino victorioſiſſimo Duce Franciæ honorificè eſt ſuſceptus, & ad Pontificis dignitatem eſt electus, & Romam directus.

VII. Cap.

Quod adventus ejus per Angelum Papæ Sergio eſt revelatus, & ab eo cum ingenti exultatione & gloria eſt ſuſceptus, & Archipræſul ordinatus.

VIII. Cap.

De reditu ejus in Franciam & delegatâ ſibi in illuſtri caſtello Trajecto pontificali cathedrâ, & converſatione Monachica & Apoſtolica.

IX. Cap.

Quod plures in illâ regione Eccleſiam & monaſteria conſtruxit. & Antiſtites ac Rectores conſtituit.

X. Cap.

Quod curiam expulſi Regis Radbodi adiit, & quia ibi fructificare non potuit, audacter ad conterminam Danorum barbariem ſe tranſtulit, & XXX ibi pueros acquiſitos & regeneratos rediens ſecum detulit.

XI. Cap.

Quod in Inſulâ Foſiteſlant in magnæ ſuperſtitionis loco fixit tentoria, & animalia ibi paſcentia in ſuorum diſtribuit cibaria, & ob id apud Regem accuſatus ſorte triduo ternis vicibus in urnam miſsâ divinâ liberatus eſt gratiâ.

XII. Cap.

De oppido Epternacenſi & villâ Sueſtrâ, & aliis villis & eccleſiis ſibi à potentibus & divitibus viris ratâ conceſſione traditis.

XIII. Cap.

XIII. Cap.

De adventu ejus in inſulam Walachram, ubi cuſtos delubri eum vulneravit ob deſtructum Idolum, qui vexatus à dæmone per triduum, in æternæ damnationis præcipitatus eſt baratrum.

XIV. Cap.

Quod procutator agelli cujuſdam divitis, repentinâ morte interiit, quia injuriam ei intulerat.

XV. Cap.

De aquâ, oratione ejus productâ de terrâ arenoſâ.

XVI. Cap.

Quod bis ſenos inopes ex parvo itineris ſui vaſculo affatim refecit, & vinum tamen non defecit.

XVII. Cap.

Quod per baculum ejus miſſum in pene vacuum œnophorum inundavit Cecubum, & infuſum eſt pavimentum.

XVIII. Cap.

Quod duobus ferme ſextariis, exuberante divinæ benedictionis gratiâ quadragenis convivis in Weri propinavit ſufficientia.

XIX. Cap.

De pœnâ & reparatione divitis, qui eum à ſuis abegit paſcuis.

XX. Cap.

De Sanctimonialibus Treviri ſanitati reſtitutis, peſtilentiâ effugatâ ejus precibus.

XXI. Cap.

De fantaſmate excluſo ejus benedictione, de cujuſdam patrisfamilias domus miſerabili infeſtatione.

XXII. Cap.

Quod filium ducis Karoli Pipinum baptiſmate conſecravit, & de ejus in poſterum ſublimitate, prophetavit.

XXIII. Cap.

Quod S. Bonifacium ſibi in regimine Epiſcopali ſuccedere rogavit.

XXIV. Cap.

De ejus formæ pulchritudine, & naturali dijugio corporis & animæ, & augmentato divinitus tumbæ ejus marmore, & divino ibi ſæpius viſo lumine, & fumo aromatum inſtar denſiſſimæ nebulæ.

XXV. Cap.

De oleo quod ſuper tumulum ejus lucere, & inter miſſatum ſolennia uſque ad effuſionem conſuevit excreſcere.

XXVI. Cap.

De paralytica ad ejus tumulum curatâ, & Ephæbi tremuli ſanitate reparata.

XXVII. Cap.

De ſacrilegio Diaconi, ſubitaneâ morte punito.

XXVIII. Cap.

De augmentato divinitus vino in S. Wilgiſti patris, Wilbrodi feſto.

Quod

XXIX. Cap.

Quod S. Willehadus Epternaci duobus annis Eremiticam vitam exercuit in recluſione, & Beonradus & Stigandus Archipreſules ibidem converſati ſunt ingenti devotione.

XXX. Cap.

Quod Amelbergam quam in carne degens chriſmatis unctione conſecravit, poſt mortem ſacro velamine in viſione velavit.

XXXI. Cap.

De Monachì conſtituta propter inundationem maris ſuper agrum ejus ditionis.

XXXII. Cap.

De cuſtode S. Trevirenſis Eccleſiæ Hilderico per ejus merita de horribili tempeſtate eruto in Hieroſolimitano itinere.

XXXIII. Cap.

De ſeveritate ejus in adverſarios & advocatos ſuæ familiæ incommodos.

XXXIV. Cap.

De ejus inventione, & mirificâ tranſlatione.

XXXV. Cap.

De Palmâ Victoriæ Walachrienſibus contra Rupertum Flandriæ Comitem conceſſâ ejus juvamine.

XXXVI. Cap.

De adventu Ygumeni Thiofridi in Walachrenſem inſulam, & pace ibidem reformatâ, & confirmata per jucunda miracula.

FINIS capp.

CATA-

CATALOGUS EPISCOPORVM TRAIECTENSIVM.

S. Willebrordus Epiſcopus I.

POST verbum Euangelicum jam dudum in inferiore Germaniâ ſeminatum, & poſteà barbaricâ incurſione, gentiliique feritate extirpatum, Epiſcopio Trajectenſi, de quo ſuperiùs mentionem fecimus, funditus deleto, advenêre ex Britanniâ viri literis, moribus & religionis ſanctitate conſpicui, quorum majores ex nobilibus Anglis originem duxêre, quo eos conſonãtia Germanicę linguę adfacilè eos intelligendum promptiùs animabat. (a) Angli etenim & Saxones, & Mercii, qui paulo antè Britanniam occupaverant, egreſſi fuerant ex Germaniâ inferiore. Horum Dux & rector præcipuus Willebrordus (poſteà Clemens) undecim fortiſſimorum Chriſti militum ad numerum Apoſtolorum ſtipatus catervâ, ex quibus Suitbertus proximo jungitur loco. Item Acca, Wigbertus, Willibaldus & Winibaldus fratres, Lebuinus, (b) Ewaldi duo, Werenſridus, Marcellinus, Adelbertus, directi ab Egberto (c) Archiepiſcopo Eboraci tanquam robuſtiores athletæ ad fructuoſius plantandum verbum Dei in Friſiis & Saxonibus, quod anteà circa annum ſalutis Chriſtianæ DCLXXXVII. per Wilſridum (d) primùm Auguſtaldunenſem ac Merciorum, poſteà Eboracenſium Archiepiſcopum (regnante in Friſiis Adgillo, ac demum ſuccedente hùic Radbodo in regno) per Wigbertum ac comites in corda idolatriis obnoxia fruſtra jactum, ſtatim exaruerat. Hi verò aſſumptum munus gnaviter obeuntes, glorioſo curſu vitam finierunt, indomita colla Chriſto ſubjugantes, partim ſanguine, partim morum ſanctitate & exemplo ipſum confeſſi ſunt: nam ſucceſſu temporis Willebrordus Archiepiſcopus Friſiorum à Sergio Papâ conſecratus, Trajecti ſedem conſtituens, Epternacum ab eo conditum illuſtrat. Suitbertus item Epiſcopus, poſt fidem per Friſiorum ac Saxonum Provincias latè denunciatam, in inſulâ Cæſaris (quam Germani **Keyſers-werdam** vocant) quieſcit, clarens in vitâ, & poſt mortem miraculis. (e) Acca Epiſcopus cùm Eccleſiam Auguſtaldunenſem aliquandiu rexiſſet, feliciter obiit: Wigbertus preſbyter apud (f) Foſtelandiam inſulam à Radbodo rege jugulatus eſt pro Chriſti nomine. Willibaldus (g) Aureaci ſive Eyſtati Epiſcopus in pace obdormivit. Winibaldus (h) frater ejus Heindelamenſi Monaſterio præfuit Abbas, quorum Germana fuit Diva (i) Walburgis virgo, patrona noſtra; Livinus (k) item Epiſcopus apud Gandavum ſacro martyrio coronatus eſt; Ewaldi item duo, albus ac niger ſacerdotes apud (l) Nabiam Chriſtum confitendo paſſi ſunt. Werenſridus preſbyter apud * Aliſſonem nunc Elſt in pace quieſcit, Marcellinus preſbyter prædicatione ſuâ Salios Francos, ac gentes circumvicinas convertens, plenus dierum moriens, Daventriam adornat. Adelbertus Levita

Viri docti & religioſi Epiſcopatum Trajectẽſem ex Britãnia egreſſi inſtaurant quorum Dux & auctor S. Willebrordus.

Wilfridus Archiepiſcopus Merciorum ſub Adgillo Friſios docet. 687.

S. Suitbertus Epiſcopus in Werda Cæſaris quieſcit

Viri illi ſancti ex Britannia ubi ſint mortui.

filius Edilbaldi Regis Deirorum, cujus pater ſanctus Oſwaldus rex & Martyr, pro Chriſto dimittens ſæculum in loco dicto, Hallum, * nunc autem Ekmunda ſolenniter requieſcens uſque in finem vitæ, plurimos ad fidem convertere non ceſſavit. Hi omnes ex meritis anteactæ vitæ ſancti & domeſtici Dei' habiti, adhuc noſtrâ tempeſtate ſingulis in locis venerantur, quorum geſtis hiç parum immorandum duxi, cùm ea prout à claris autoribus in ſcriptis redacta ſunt, formis excuſa tradidimus, & in lucem (m) emiſimus, ut qui volet, Lector ex amuſſim videre poterit.

** Halim.*

Vitę Sanctorum ab Heda noſtro conſcripta, & in lucem edita.

Anno Salutis D c xc. Willebrordus natione Anglicus, gente Saxonum, provinciæ Northumbranæ, anno ætatis ſuæ xxxiii. cum ſociis applicuit Trajectum, tunc per Radbodum Regem Friſiorum occupatum. Qui poſtquam illuc adveniſſet, inſtituit talem ſibi vivendi normam, qualem in primitivâ eccleſiâ legimus obſervatam ab Apoſtolis, Chriſtum inibi, ac in citeriore Friſiâ conſtanter euangelizans; ſed nihil proficiens propter tyrannidem Regis, ipſum Pipinum principem acceſſit, gratanter ab illo ſuſceptus. Dignum duximus hic inſerere obſtinatam mentem ipſius Radbodi. Adductus enim per prædicationem B. Wulfranni Archiepiſcopi Senonenſis, ut baptizaretur, inſtincto jam pede uno, interrogavit ubinam major eſſet numerus Regum ac Nobilium Friſiorum, in cœleſti regione, aut abyſſo Tartarea, audiens ergo ab ipſo Epiſcopo, eos omnes (n) damnatos, qui abſque baptiſmate obiiſſent, retraxit ilicò pedem, inquiens: Satiùs eſſe jungi prædeceſſoribus, quorum conſortio carere nequiret etiam apud inferos, quàm cum paucis aſſociari ſuperis, & paulo pôſt ſubitâ morte interiit; quamvis nonnulli reliquerunt in ſcriptis, ipſum ſuper Burdonem fluvium à Carolo fuiſſe occiſum, primum ſcilicet terreſtri, mox & navali prælio victum, Duce Propone, ſive Robone interempto, anno tertio poſt obitum Pipini patris, qui deceſſit anno 714. Expulſo autem Radbodo ex Trajecto ac citeriore Friſiâ, circa annum D c xciv, Willebrordus ille demùm ad prædicandum remiſſus, propoſito edicto provincialibus ne quis prædicantibus moleſtię quicquam inferret quam plurimis Chriſto acquiſitis Trajectum rediens, circa ruinas Eccleſię ibidem in Epiſcopio ſub honore Divi Thomæ Apoſtoli à Dagoberto rege nuper ædificatę, fundavit Oratorium in honorem ſanctæ Crucis, baptiſterium in eodem conſecrans ut volentibus confugere ad fidem, ſecuriùs liceret propter munitionem loci, Anno Salutis D c xcv, deputatis miniſtris, qui ſacris obeundis & hymnis, & divinis laudibus cantandis ſedulò incumberent.

Anno Chriſti 690. Willebrordus venit Trajectum cum ſociis.

Hæc narratio de morte Radbodi non eſt vera, ſed conficta Monachis.

Anno 695 Willebrordus ædificat in Trajecto Oratorium S. crucis, addito Baptiſterio & miniſtris ſacris.

Anno eodem Willebrordus rurſum accitur à Pipino, à quo propter eloquentiam & doctrinam aliquandiu detentus, ſequenti anno dirigitur Romam ad Sergium ſummum Pontificem, qui eum Archiepiſcopum nedum Friſiorum, ſed & gentibus circum vicinis conſecravit in æde ac die nataliciâ Divæ Cecilię virginis & Martyris, imponens ei nomen Clementis, Anno ſcilicet D c xcvi. Reverſus itaque ab urbe, & lætanter à Sancto Suitberto accipiens pleraſque nationes in fidem Chriſti ſuſceptas, & apud Trajectum numerum fidelium valdè adauctum accedens, illic ſuperædificavit in fundo prioris Baſilicæ ſancti Thomæ Apoſtoli, juxta arcem Eccleſiam cathedralem, quam & in honorem ſancti Martini Epiſcopi Turonenſis dedicavit, una cum Suitberto & ſociis, anno D c xcvii. quam & matrem omnium gentium vicinarum conſtituit: collocans ibidem Canonicos (o) Cœnobitales, hoc eſt, communem & Apoſtolicam vivendi legem obſervantes. Non enim fuerunt Monachi, ut nonnulli volunt, (niſi ſecundum Procopium eos ita nominaverimus, qui teſtatur in libro primo de bello Perſico Chriſtianorum ſapientiſſimos vocari Monachos, & ad cuſtodiam limitum arcibus præpoſitos) ſed Canonici, qui utique regulam Divi Auguſtini, aut Beati Iſidori tunc profitebantur per univerſas Germaniarum & Galliarum Eccleſias. Nam & Monaſteria ab eodem conſtructa ſunt, in quibus Monachorum & Virginum ad differentiam Canonicorum, congregationes conſtituit. Et beatus Marcellinus teſtatur in vitâ Suitberti, ſanctum (p) Willericum preſbyterum primum Canonicum conventus novellæ Trajectenſis Eccleſiæ, vas virtutum, purâ intentione, ſpe ſupernæ retributionis, dereliquiſſe mundum, Chriſto ſyncero corde ſervire ſtuduiſſe, in Monaſterio Werdenſi factum Præpoſitum, ſub eodem Suitberto, abſtinentiæ, continentiæ, cæterarumque virtutum omnibus fratribus dediſſe exemplum. Tandem Willibrordus Bonifacium ſibi deputans ſucceſſorem, plenus dierum, magnoque ſui apud mortales relicto deſiderio terrenam felici commercio in æternâ vitam commutans, quievit in Domino, an. (q) D cc xxxvi. Epternaci ſepultus. Theofridus verò Abbas ſcribit ipſum deceſſiſſe anno D cc. xxxix. indictione ſeptimâ, anno ordinationis ejus xlvi. ætatis

695. Willebrordus à Pipino mittitur Romam.

Vocatur à Sergio Papa Clemens Archiepiſcopus Friſiorum.

Ædificat S. Martino Eccleſiam prope arcem anno 697.

S. Willebrordus moritur, ſubſtituto ſibi Bonifacio, anno 739.

lxxxi. an-

lxxxi. anno Caroli Ducis xxvi. vii. Idus Novembris. Hujus ſanctiſſimi viri meminere Beda
preſbyter, Ado Viennenſis Archiepiſcopus, Marianus Scotus, & plerique alii ſcriptores
inſignes, ſedit annis xl. Hic (uti præmiſſum eſt,) obtinuit pro Eccleſiâ, à principe Pipino *Trajectum.*
Trajectum, cum omni diſtrictu & territorio ſuo, atque omni jure in proprium perpetuo
poſſidendum. Item à Karolo Martelio ejus filio oppidum Tielam, locum Elſte, & caſtrum *Tiela.*
& pagum de Benthem; cum omnibus adjacentiis, ac Iuriſdictionem ampliſſimæ Diœceſis.
(ſ) Sed Theofridus Abbas Epternacenſis Monaſterii, qui (ſicuti ipſe teſtatur) ſub Henrico
IV. Imperatore vitam ipſius Willebrordi longiore cæteris ſtylo complexus eſt, aſſerit pleroſque in augmentum divini cultus perampla erogaſſe patrimonia locis ab ipſo conſtructis.
Primo Ducem Pipinum cum Blitrude conjuge 3. Idus Maji, anno xii. regni Childeberti
tradidiſſe integram medietatem, Fiſci Epternacenſis à Theodardo Theodarii Ducis filio,
ſibi relictam. Herminiam (t) quoque Dagoberti Regis filiam addidiſſe partem alteram cum
villâ (u) Montis, ſitâ in pago Tulbracenſi, hæreditario jure poſſeſſam, cum appen- *Villa Montis*
ditiis & adjacentiis omnibus 3. Kalend. Decemb. Idem Pipinus anno 4. Regis Dagoberti vi. Non. Martii contulit villam in pago Moſariorum ſitam, & à præter fluente Rimſueſtra nomen ſortitam, ære proprio per Blitrudem ab ingenuis coemptam: & in utroque loco ipſe Willebrordus inſtituit vitam cœnobiticam. Carolus quoque ejus filius Major domus, avus Caroli Magni apud Treviros conſiſtens 4. Idus Maji integram villam Adrichaim *Adrichem in*
dictam in Friſiis pago Kinheim ſuper fluvium Velſena, ubi mare fluit in parte alterâ, ſitam *Friſiis.*
Regio donavit teſtamento. Præterea Rothingus vir præpotens delegavit ei viventi adhuc
eccleſiam in Antverpo caſtello ſitam, ſuper fluvium Schaldim, in pago Rienſium, cum villis,
appenditiis, & tertiâ parte telonii ejuſdem Caſtelli, quod nunc eſt Marca, ut ajunt, ſive limes
Regni, & cùm jam Antverpi incidit mentio, quod noſtrâ tempeſtate Emporium totius Eu- *Antverpum.*
ropæ longè extat præſtantiſſimum, ne priſca ſuâ privetur gloriâ, licet ipſe Theofridus ſuo *caſtellum*
tempore Caſtellum & Marcam nominet, fuit tamen urbs vetuſta & celebris, ſicuti Sigeber- *Marca ſive*
tus Gemblacenſis, & ſcriptor Affligemenſis teſtantur, affirmantes Antverpum ad Schaldim, *limes Imperij.*
(x) Windlant ad Moſam, ſicuti & (y) Groningam (ut alibi legi) ad Amaſim flumina ſita, nobilia emporia, clade ac rabie Nordmannicâ funditus fuiſſe deleta, circa annũ DCCC xxxvii. *Normanni*
Antverpum itaque diu manſiſſe deſolatum, paulatim propter commoditatem fluminis in vi- *tria Empo-*
cum coaluiſſe, & inſulam quam Schaldis effecerat, complexum, collocata poſtmodum per *ria deſtructa*
Principes Lotharingos, ac Brabantiæ Duces, arce pro præſidio, diu caruiſſe portis & muris, *anno 837.*
eoque paulatim frequentatam advenis & negotiatoribus, ut crederetur, debere erigi in ſedem Epiſcopalem, niſi (z) Landelina hæreſis obfuiſſet, quæ locum aliquot annis defœdaverat,
ſicuti & hodiè (proh dolor) Lutherianâ tabe non eſt immunis. Hic enim Landelinus niſus
fuit priſtinam ſuperſtitionem (cùm memoriæ traditum ſit, Deum Priapum illic ſolere coli) *Landelinus*
rurſum introducere omnibus ſpurcitiis & laſciviis deditus, & ſe potenti ſequacium virorum *quidam Pri-*
ac mulierum manu defendens etiam alios in ſectam ſuam jurare coegit, millibus aliquot ho- *api cultum*
minum ſtipatus, circa annum M c xxiv. Quod ex Epitaphio apud Monaſterium Præmon- *inſtaurare*
ſtratenſe reperto (cujus exemplar à doctiſſimo viro Petro Ægidio Archivorum Antverpien- *niſus circa*
ſium Præfecto nobis traditum hic ſubnectimus) ſatis apparet, *annũ 1124.*

Huniberti Epitaphiũ, qui teſte Molano floruit ſub Childerico Francorum Rege Epiſcopus ſine titulo.

(aa) *INclyte, qui meritis fulges Huniberte, Coruſcis*
Inter cælicolas clarus fœlicia ducis
Ocia. & excelſi Regis decoratus in aula es.
Cujus ad exemplum vita ac moderamina quondam
Barbara doctrinam nacta eſt Antverpia Chriſti.
Belua manſueſcit, tellus limphas dare juſſa eſt
Te duce Cœnobium ſupereſt quo moribus atque
Relligione pia fœlix radiat Maricollis,

Reſpice proſtratos Præſul mitiſſime ſervos:
Horrida vipereis rabies quos morſibus urget,
Eximia ac te dote pius luſtravit Olympi
Arbiter, unde decus tibi; laus & gloria præſtans.
At virtute tuâ nobis placidam ingere mentem,
Tranquillâ da pace frui, da corde ſereno
Rite procelloſos fluctus componere noſtros.
Effera quæſo procul rabies abigatur in ævum.
Fac pietate fides creſcat, ſpes ambiat alta,
Inſtet amor ſtudiis, luxus declinet inanis.
Ut Chriſto laudes meritas perſolvere nobis
Detur, & æternum vobis placare parentem.

Trajectēſis, Epternacenſis, & Antverpienſis Eccleſiæ inter ſe converſantur.

Donationes diverſæ Eccleſiæ Trajectenſi collatæ.

Quod idcircò interſeruimus, quia magnam invenimus inter Trajectenſem, Epternacenſem, & Antverpienſem Eccleſias fuiſſe converſationem, &, uti creditur, Templum apud Antverpiā Divæ Walburgi coætaneæ Willebrordi dicat[um], credimus (bb) eſſe donationem Rothingi hujus, cujus & nomiſma in auro legimus. Heribaldus inſuper clericali dignitate fulgens tradidit in pago Marſum, in ora Moſæ flu. unà cum omnibus appendiciis Baſilicam. Angibaldus verò (cc) villā Wad[e]rloe in Texandriâ ſuper fluvium Dumellam: Engilbertus cunĉta, quæ juris ſui erant in villâ Ereſtoch nuncupatâ, & Alſeim villam integram. Auſbaldus omnem poſſeſſionem ſuam in Hockenſloit, villam Diſenam: Thitbaldus Eccleſiam integram cum adjacentiis ſuis in Mulvehem. Ebroinus Comes præclara prædia in villâ Riverâ & Baſilicam cum omni integritate in Millingâ: Wachardus vir venerabilis Manſos ſeptem cum dimidio & unum molendinum in loco qui dicitur Erlo ſuper fluvium Prumiam. Et ſicuti idem affirmat Theofridus, plerique alii viri religioſi & illuſtres multa contulerunt, propter barbara hominum, locorumque vocabula, ab eo omiſſa. Donata autem Divus Antiſtes proinde impertitus eſt hinc Trajectenſi Eccleſiæ, inde Monaſterio Epternaco, prout viſum fuit, neceſſariam ſubminiſtrans alimoniam. Nec veriſimile eſt pios principes alioſve Catholicos homines tantâ elargitos, niſi motos ſanctitate vitæ ac inviſis illius miraculis. Donationum autem harum exemplaria aliqua hic annotamus.

S. Willebrordus donata diſpenſavit inter Eccleſiam Trajectēſem & Epternacenſem.

Traditio Caroli Filii Pippini de Trajecto & Fethna.

Ego in Dei nomine illuſter vir Carolus Major domus, filius Pippini, quondam cogitans caſum humanæ fragilitatis, qualiter peccata poſſim abluere, & donante Deo ad æterna gaudia pervenire: Idcirco donamus à die præſenti, per hanc paginam Teſtamenti, & donatum in perpetuū eſſe volumus, hoc eſt ad Monaſterium, quod eſt intra muros in Trajecto caſtro ſitum conſtructum; ubi & Apoſtolicus vir D. & in Chriſto pater noſter Willebrordus Archiepiſcopus, ſub ſanctæ converſationis cœnobitali ordine, cuſtos præeſſe videtur, omnem rem in Fiſci ditionibus quidquid in ipſo Trajecto caſtro, tam infra muros, quàm à foris, cum omnibus adjacentiis vel appenditiis, cum illo paſcuo (dd) Graveningo, vel quicquid ibi Fiſci ad præſens

habere

habere videtur, omnia & ex omnibus totum & ad integrum cum omni re quaſitâ & inquiſita, & ſimiliter villa vel caſtro (ee) nuncupante Fethna, ſitum (ff) in pago Inſterlaco, cũ omni (gg) jure & ſoliditate ſua; omnes adjacentias vel appenditias, quod tam ad ipſam villam Fethnam caſtrum, vel etiam ad jam dictum Trajectum caſtrum, ut diximus, aſpicere vel pertinere videtur, quantumcunque ad partem Fiſci, vel ad noſtrum præſens eſſe videtur, cum omni integritate eorum, quicquid dici vel nominari poteſt, hoc eſt, una cum manſis, terris, caſis, domibus, ædificiis, accolabus, luitis (hh) mancipiis, campis, pratis, paſcuis, ſylvis, aquis, aquarumq́; decurſibus: greges cum paſtoribus utriuſque generis & ſexus, mobilibus & immobilibus totum & ad integrum, ut diximus, à die præſenti ad ipſum Monaſterium, vel ad ipſam caſam Dei tradimus atque delegamus perpetualiter in Dei nomine ad poſſidendum, ita ut ibidem omni tempore pro noſtrâ mercede proficiat in augmentis. Et quicquid exinde Patres ante jam dicti Monaſterii, vel rectores pro eorum opportunitate facere decreverint, liberam & firmiſſimam in omnibus habeant poteſtatem. Si quis verò, quod futurum eſſe non credimus, ſive nos ipſi, vel aliquis de hæredibus vel prohæredibus, ſeu qualibet oppoſita vel extranea perſona, qui contra hanc donationem, quam nos pro divino intuitu & animæ noſtræ remedio ad inſtar teſtamenti fieri & affirmari decrevimus, venire aut agere, vel eam infringere conaverit, in primis iram Dei cæleſtis incurrat, à liminibus ſanctorum, vel conſortio Chriſtianorum efficiatur extraneus, inſuper inferat una cum ſocio Fiſco noſtro auri libras quinque, argenti etiam pondera decem coactus exolvat, & quod repetit evindicare non valeat, ſed præſens donatio ad inſtar teſtamenti à me facta, omni tempore firma & ſtabilis permaneat, cum ſtipulatione ſubnixa. Actum (ii) Hereſtallio villâ publicâ ipſo die Kalend. Ianuarij. Anno II. Regnante glorioſo Domino Theodorico Rege. Signum illuſtris viri Karoli Majoris domus, qui hanc donationem fieri & affirmari rogavit. Signum Karolomanni filii ejus, Signum Gariaonis. Signum Odonis. Signum Baldrici. Signum Abbonis. Signum Engilbaldi. Signum Adalhardi. Signum Thiedoldi nepotis ejus. Signum Boſonis. Signum Widonis. Signum Guntfridi. Ego Rodtbertus ſubſcripſi, Hariradus ſubſcripſi, Audoinus preſbyter ſubſcripſi, Chelmoinus ſubſcripſi, Chaldo (kk) cancellarius rogatus à Karolo ſupradicto ſcripſi & ſubſcripſi.

Hereſtallum villa publica.

Anno 726 Carolus Martellus Theodoricum Regē conſtituit: ejus annus ſecundus eſt Chriſti 728.

Traditio Karoli de Marithaime ſub VVillibrordo.

*EGO in Dei nomine Inluſter vir Karolus Major domus filius Pippini quondam, cogitans caſum humanæ fragilitatis, qualiter peccata abluere poßim, & donante Deo ad æterna gaudia pervenire. Idcirco trado à die præſenti per hanc paginam teſtamenti pro * redemtione animæ meæ, donatumque in perpetuum eſſe volo in loco nuncupante Marithaime, ubi caſtrum fuit, ad Baſilicam, quæ eſt conſtructa in honore Salvatoris Domini noſtri Ieſu Chriſti, & beatæ Mariæ genitricis Dei. Sed & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, omniumque Apoſtolorum, ſanctiq; Ioannis Baptiſtæ, vel cæterorum Sanctorum noſcitur eſſe ædificata, quæ eſt ſita in pago* (ll) *Bathuâ villam Iuris noſtri nuncupatam Eliſte, in ipſo loco Marithaime, quantumcunque* (mm) *ibi habuit vel poſſedit Everardus, dum ipſe infidelis Regi apparuit, & in Regis Francorum infidelitate, foris patriâ ad infideles ſe ſociavit, & propter hoc omnes res ſuæ in fiſco Regali fuerunt redactæ, quas glorioſus Rex Hildebertus genitori noſtro Pippino de ſuo Fiſco, & ex largitatis ſuæ munere conceßit, mihique genitor meus Pippinus Iure hæreditario in proprietatem conceßit ſupra nominatam villam Eliſte, quæ alio nomine Marithaime vocata, quicquid ſupra dictus Everhardus ibi poſſedit, unà cum manſis, terris, caſis, domibus, ſylvis, campis, mancipiis utriuſque ſexus, pratis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, mobilibus & immobilibus totum & ad integrum: hac omnia tradimus ad præfatam Eccleſiam, & quicquid Everhardus habuit in Bathuâ, vel poſſedit; eâ ratione, ut Dominus* Willebrordus *Epiſcopus præfatas res in jus &* Dominium *ſuum recipiat, ſuorumque ſucceſſorum in* Dei *nomine ad poßidendum, ita ut ibidem omni tempore proficiat in augmentum pro remedio animæ meæ. Si quis verò, quod futurum eſſe non credo, contra hanc traditionis* (nn) *chartam aliquam injuſtam interpellationem facere voluerit, in primis* (oo) *iram Dei omnipotentis incurrat, & a liminibus ſanctæ* Dei *Eccleſiæ efficiatur extraneus, & ſit anathematizatus, ſitque maledictus eâdem maledictione, quæ deſcendit ſuper* Dathan *& Abyron, quos terra vivos abſorbuit; & quod repetit, evindicare non valeat, ſed præſens traditio ad inſtar teſtamenti à nobis facta omni tempore firma & ſtabilis permaneat ſtipulatione ſubnixâ. Actum* (pp) *Tulpiaco Caſtro publico menſe Iulio, nonâ die, Anno*

* Remedio.

Eliſte hodie Elſt pagus in medio itinere inter Arnhemum & Neomagum.

Marithaime & Eliſta idem.

Tulpiacum caſtrum publicum nunc Zulch, in Diœceſi Coloniensi.

Anno ſexto regnante glorioſo Rege Francorum Theodorico. Signum Karoli illuſtris viri, qui hanc traditionem fecit, & affirmare rogavit. Signum Saleconis Comitis. Signum Folcarii Comitis. Signum Bergeteſienis Comitis. Signum Maginharii Comitis. Signum Luidolphi. Signum Odonis. Signum Agilonis. Signum Herigeri Comitis. Signum Erkenfridi Comitis, qui (qq) Advocatus fuit Epiſcopi, & hanc traditionem manu ſuâ cum domino ſuo ſuſcepit. Aldo clericus juſſus à Domino meo Karolo ſcripſi & ſubſcripſi hanc Teſtamenti chartam in Dei nomine feliciter, Amen.

De Trajecto, Fethna, Eliſte & (rr) Benthem ſuperſedemus ſcribere ſitum, ſunt enim loca cognita ſatis & ſuperextantia, ſed ſi ſcire volueris quæ nam fuerit iſta Tiela, ſive Tiele, ſive Thuyle, ipſam eſſe credo, cujus Poëta meminit: *Tibi ſerviat ultima Thuyle*: ubi oppidum antiquitus celebre ab inſula nomen trahens ſupereſt inſtauratum. Tiela ſedes ac portus negociatorum. Nam tempore iſtius Poëtæ incognitum erat Romanis, quicquid ultra Amaſim primò & demum Albim flumina jacebat. Et Pomponius Mela noſtram opinionem hoc modo confirmat lib. III. cap. 6. *Thule Belgarum littori oppoſita eſt Graiis & noſtris celebrata carminibus, in eâ quod ſol longe occaſurus exurgit breves utique noctes ſunt, ſed per hyemem ſicut alibi obſcura, æſtate lucida, quod per id tempus jam ſe altius evehens, quanquam ipſe non cernatur, vicino tamen ſplendore proxima illuſtrat: per ſolſtitium verò nulla, quod tum jam manifeſtior non fulgorem modò, ſed ſui quoque partem maximam oſtentat*, &c. Et Claudianus: (ſſ)

Fethna hodiè Fechten pagus ſupra Trajectum. Virg. Georg. V. Tiela, quæ donata eſt Willebrordo eſt civitas ad Wabalim fl. in Batavis. Thule verò inſula Oceani Septrionalis.

Te, quò libet ire, ſequemur.

Hæc autem Eccleſia à primordio ſanctiſſimis & clariſſimis viris illicò frequentabatur, qui in omni genere doctrinæ & ſcientiæ, ac ſecularis nobilitatis ſplendore præcelluerunt: Nam & Oratorum & Rhetorum illo magnus confluebat cœtus, uti legitur. Fuêre enim (ut ſemel recenſitos omittam,) Winfridus Canonicus, qui & Bonifacius poſteà Maguntinus Archiepiſcopus, & Willebrordo ſucceſſit in Epiſcopatu Trajectenſi. Wiro (tt) Epiſcopus Deyrorum, Plechelmus (uu) Epiſcopus Maſſæ candidæ, Eoban Chor-Epiſcopus, Willeicus, Gerardus, Theodoricus & (xx) Boſo Preſbyteri, Othgerus (yy) Levita, Gregorius verò & Albricus, & plerique alii glorioſi viri, qui regio & alto ſanguine originem duxêre, prout videbitur in ſequentibus, Ita ut, ſicuti Sulpitius Severus teſtatur de excellentiâ Eccleſiæ ſancti Martini Turonenſis, vix aliqua civitas vel Eccleſia fuerit, quæ de Trajectenſi Clero non peteret ſibi ſacerdotem: Nam Bonifacius ad Maguntiaci, Gregorius (zz) & Albricus ad Coloniæ Agrippinæ, & ſucceſſu temporis alii ad alias Eccleſias regendas aciti ſunt, uti patebit ſuo loco.

Dignitas Eccleſiæ Traject.

a. *Angli etenim & Saxones, & Mercii quæ paulo ante Britanniam occupaverant &c.*) Beda lib. primo hiſt. gentis Anglorum c. 15. *Advenerant autem de tribus Germaniæ populis fortioribus*, id eſt, *Saxonibus, Anglis & Vitis*, quos alii Iuthos vocant, *De Vitarum origine ſunt Cantuarij & Veſtuarij, & ea quæ uſque hodie in provinciâ Occidentalium Saxonum Vitarum natio nominatur. De Saxonibus, venêre Orientales Saxones; Occidui Saxones porro de Anglis, Orientales Angli, Mediterranei Angli, Mercy, tota Northumbrorum progenies, cæterique Anglorum populi ſunt orti*: unde datur intelligere tres potiſſimum nationes Britanniam ex Germaniâ occupaſſe, Saxones, Anglos, & Ihutas ſive Vitas, ex Anglis verò Mercios ortos, de quibus vide Camdenum in chorographicâ Angliæ deſcriptione.

b. *Ewaldi duo,*] hos extra numerum XI. ſociorum Willibrodi fuiſſe, videtur indicare Beda lib. V. hiſt. gent. Angl. cap. XI. Nam cum Willebrodi adventum cum XI. ſociis ad Pipinum Francor. Ducem retuliſſet, & quam multos ibidem ad Chriſti fidem convertiſſent, addit: *Horum ſecuti exempla duo quidam preſbyteri de natione Anglorum, qui in Hiberniâ multo tempore pro æternâ Patria exulaverant, venerunt ad provinciam antiquorum Saxonum, ſi fortè aliquos Chriſto acquirere poſſent. Erant autem unius ambo ſicut devotionis, ſic etiam vocabuli: Nam uterque eorum vocabatur Hewaldus: eâ tamen diſtinctione, ut pro diversâ capillorum ſpecie, unus niger, alter albus Hewaldus diceretur*, &c. Plerique nihilominus ſcriptores

inter ſocios ejus hos numerant, vide Bekam, Indiculum Sanctorum Belgii Molani, Cratepolium de S. Germaniæ, Balæum cent. 2. nu. 19. & alios.

c *Ab Egberto Archiepiſcopo Eboracenſi,*] Fallitur hic noſter, ſed ne ſemel dicta iterare cogar, adeat lector notas ad Becanum, nec hic audiendus Balæus, qui eundem errat errorem, cum multis aliis.

d *Per Wilfridum,*) De hoc Wilfrido, ejuſque vitâ & obitu videndus Beda lib. V. cap. 20. hiſt. Angl. & in Epitom. item Wiliel. Malmeſbur. de geſtis Pontif. Anglorum lib. 3. qui plene ipſius vitam deſcribit: adde Math. Weſtmonaſt. in Chron. ad ann. 678. Io. Balæum de ſcript. Angl. cent. 1. nu. 88. Polid. lib. 4. Angl. hiſt. Contractũ & Chron. Wigorn.

e *Acca Epiſcopus cum Eccleſiam Auguſtaldunenſem,*) Beda, Haguſtaldenſem vocat, lib. v. c. 21. Sic enim ait: *Suſcepit pro Wilfrido Epiſcopatum Haguſtaldenſis Eccleſiæ Acca preſbyter ejus vir & ipſe ſtrenuiſſimus, & coram Deo & hominibus magnificus.* Malmeſburienſis de geſtis Reg. Angl. lib. 1. c. 6. meminit hujus Epiſcopatus in Northumbriâ ſub Archi-Epiſcopatu Eboracenſi, ſed Hauguſtaldenſem defeciſſe ſuo tempore addit. In appendice ad Balæum Haguſtaldum appellatur.

f *Apud Foſtelandiam inſulam,*) de hac vide Adamum Bremenſem hiſt. Eccl. c. 210.

g *Willibaldus Aureaci ſive Eyſtati Epiſcopus,*) Aureacenſis primus Epiſcopus anno dom. 745. vel. 747. à Bonifacio factus, Hoc ad Almonum amnem in Noricis ab Hunnis oppidum everſum, & tum reſtaurari cœptum novo templo in veteribus ruinis erecto, idem Bonifacius ornaverat & inde ibidem cœnobium conſtruxerat, ac exciſo querceto Aychſtadium vocavit, unde verſus:

Urbs quæ auri quondam titulos & nomen habebas,
Iam ſacra quercus nomina ſacra geris.

Res hujus Willibaldi ſcripſit Reginoldus XI. Epiſcopus Eichſtadienſis, qui vixit circa annum 980. verum an exſtet dubitatur. vide Trith. de Benedict. lib. 3. tit. 4. Cratepolium de ſanctis Germ. Epiſcopis Munſterũ, Aventinum Bojorum lib. 2. Balæum Cent. 2. nu. 16. Hodœporicon S. Wilibal. & Bruſchium de monaſteriis, præfuit, ann. 36. obiit ætatis anno 77. Chriſtiano verò 781. ſucceſſores habuit Gerochum, Aganum & circa tempora Munſteri Mauritium ex Huttenicâ nobiliſſimâ Franciæ Orientalis familiâ.

h *Winibaldus frater ejus &c.*] De eo vide Molanum in Indic. Cratepolium, Munſterum, Balæum, Democharem. Heidenheim. Sanctim (quam Walburgam ſororem quidam autumant) de S. Winibaldo librum, qui extat tom. 4. Antiq. Lect. Caniſii parte 2. Trith. lib. 3. de vir. illuſtr. Ord. S. Benedicti.

i *Diva Walburgis virgo,*) Hujus virginis vitam ſcripſit ſatis prolixè Wolfhardus Haſenrietanus monachus qui extat Tom. 4. Antiq. lect. & Philippus Epiſcopus Aichſt. frequens quoque ejus mentio ap. ſcriptores, vide Uſuardum vel quæ eidem addita ad 1. Maj. 4. Aug. Molanum Ind. SS. Belgii ubi & hi de eâ verſus leguntur:

Filia regis erat; ſed egenam ſe faciebat,
Dives ut in Chriſto regnaret ſemper in ipſo.

Cratepolium de SS. Germaniæ, Serrarium rer. Moguntin. lib. 3. not. 2. de Bonif. pa. 438. not. 24. pa. 483. Aventinus lib. 3. Annal. Boicor. Waldopyrgam appellat. Superſunt & hodie paſſim in Germaniâ & Belgio templa huic dicata, ut Antwerp. Arnhemiæ, Tylæ, Groningæ, &c.

k *Levinus item Epiſcopus apud Gandavum &c.*) Hic videtur Livinum pro Lebuino ponere, cum hic ex ſociis fuerit Willebrodi, ille verò longè ante martyrio coronatus, cujus etiam vitam auctore Bonifacio, ſeu Winfrido conſcriptam habemus: necatus autem fuit ut Cratopolius anno 633. à Brab. cui adſtipulatur Molanus in Ind. SS. Belg. cum quo facit Meyerus in Annal. Flandr. Vitam autem Lebuini ſcripſerunt Hucbaldus & Radbod. Epiſcopus, à Gold. ad parænet Teut. pa. 455. laudati.

l *Apud Nabiam Chriſtum confitendo paſſi ſunt,*] Rem totam narrat Beda, & ex eo alii plures, ubi verò locorum ſit Nabia nullus, quod ſciam, liquidò expreſſit, ſed ex conjecturâ ſatis conſtat occiſos Heuwaldos fratres in Saxoniâ veteri, id eſt, Weſtphaliâ, non longè à Rheno, in quem corpora projecerunt. Nabiam vocat Marcellinus in vitâ Suitberti, atque ex eo alii, Molanus dubitat an locus ad Belgium pertineat, & ubi ſit, antiquos tamen Saxones pleroſque vocare Weſtphalos, id quoque tradit Cratepolius de SS. Germaniæ, quem vide in lit. E. qui addit quoſdam horum ſocios in pago Laet paſſos. Vide & Uſuardum ad 3. Octobr. ad eundem diem Martyrol. Nockeri, item Martyr. Rhabani, Contract. ad annum 695. & Sigiſbertum ad 693. Weſtmon. ad 695.

m *Formis excuſa tradidimus,*) Quod an factum ignoro, nondum certè mihi videre contigit, nec à quoquam, qui vidiſſet, intelligere potui. Ad ea quæ de Vulfranno, & morte Radbodi ſequuntur, vide notas *meas* in Bekam, adde quæ Baronius ad Martyrol. qui ex Ionâ Abbate & aliis tradit Vulfrannum anno 720. obiiſſe, unde miror quid Ubboni in mentem venerit, qui eundem anno demum 730 obiiſſe refert.

Qui

n *Qui abſque Baptiſmate,*) hoc ſi verum, quomodo itaque auſus Ambroſius, Imp. Valentinianum occiſum ante quam baptiſatum inter beatos referre?

o *Canonicos cœnobitales,*) De Canonicis ſcripsêre Molanus, Miræus, aliique, quos vide.

p *Sanctum Willericum,*) in M.S. invenio Willeicum nominatum, hujus & ſic meminit Cratepol. de ſanctis German. *S. Willericus preſ byter, diſcipulus S. Switberti, Chriſti confeſſor requieſcit in Cæſaris Vuerdenâ.* Plura de eo Molanus in Indiculo SS. Belgii.

q *Anno DCCXXXVI. Epternaci ſepultus &c.*) Willibrodus venit Trajectum anno 690. deceſſit è vitâ anno 736, id eſt 46. anno adventus, non ordinationis, nam anno 696. Romæ dicitur à Sergio Pontifice, creatus Epiſcopus Freſonum; atque ita 40. anno Epiſcopatus ſui obiiſſe dicendus eſt, nec quæ de ætate ejus feruntur convenient ſi Theofridi calculum ſequamur, ſed adi eâ de re Molanum in Indiculo ſatis accuratè ſcribentem.

r *Obtinuit pro Eccleſiâ à Principe Pipino Trajectum,*) Imò à Carolo ejus filio ut diplomata, quæ ſequuntur teſtantur; & Beka Carolum Martellum poſt obitum patris, Pipini primam donationem Eccleſiæ Trajectinæ feciſſe ſcriptum reliquit.

ſ *Theofridus Abbas Epternacenſis &c.*) Qui & Thietfridus, 24. Abbas Epternacenſis Reginberti prædeceſſoris ſui prius coadjutor, ex hac vitâ abiit anno 1110. vide Bertelium in hiſt. Luxemburg. ubi agit de Epternaco.

t *Herminam Dagoberti Regis filiam,*) Extat donatio hæc ap. Miræum in Notitiâ Eccleſiarum Belgii cap. xi. facta Wilibrodo Treviris anno 699. meminit ejus quoque Bertelius loco ſupradicto: vide etiam Haræum in Pipino Herſtallo pag. 24. In diplomate vocatur Irmina, ut & ap. Bertelium, vitam S. Irminæ primæ Abbatiſſæ in horreo Trevir. ſcripſit Trith.

u *Cum villâ montis ſitâ in pago Tulbiacenſi.*] In donatione; *Dono vobis vineæ pedicuram unam in monte Viennenſi*, Miræus notat hunc montem hodie vocari Viandenſem in agro Luxenburgico. Pro pago autem Tubracenſi neſcio an Tulbiacenſem dicere voluerit. Tulpiacum veteribus notum, meminit ejus Tacit. Ubiorum enim caſtrum fuit, quod nunc Zulpich eſſe putat Divæus in Antiq. Belg. cujus & mem. Traditio Caroli; hic Clodio Alamannos vicit teſte Maſſon. lib. 1. Annal. Fr.

x *Winlant ad Moſam.*] Annales Francorum veteres: *Vitham Emporium juxta oſtium Fl. Moſæ.* Sigebertus *Witam*, *Haræus* in vitâ Lud. Pii, legendum putat *Wilitham* & locum, ubi nunc *Geervliebe*, eſſe credit. Douza Annal. Holl. lib. 3. *Wiltam* legere mavult; & fortè reſpexit ad ea, quæ noſtri annales de Flarditinga Wiltorum, vel Slavorum oppido narrant.

y *Groningam ad Amaſim ſitam,*) Fallitur: Territorium enim Groningenſe eſt quidem inter Lavicam & Amaſim amnes ſitum, ſed longè urbs ab eiſdem abeſt, quam duo flumina Huneſus & Fivela attingunt, vide accuratè de eâ ſcribentem Ubbonem Emmium libro ſingulari; Neque eo tempore emporium Groninga fuit, & ne oppidum quidem utpote poſt aliquot demum ſæcula mœnibus cinctum.

z *Niſi Landelina hæreſis obfuiſſet*] Landelini qui & Tanchelmus, Tanchelinus, Tauchelinus, Tandemus, Tanderius vocatur, & inter hæreticos refertur, meminêre Abeilardus lib. 2. de Theol. Robertus de Monte ad Chron. Sigiſbert. Abbas Trith. in Chron. Hirſangienſi, Miræus in Chron. Præmonſtratenſium, & in Annal. Belg. Bernard. de Lutzenburg. in Lit. T. Prateolus de hæret. lib. 18, in eo falſus, quod Sigiſberto ea adſcribit, quæ ſunt ejus continuatoris; Nic. Sanderus de Viſibili Monarchia Eccleſiæ lib. 7. Divæus lib. 8. Brabant. Molanus in Nordberto, Meyerus in Annal. Flandriæ, Scribani. in Antwerpia, Hiſt. Magdenb. tom. 12. cap. 5. Cratepolius de hæreticis. Extat & typis expreſſa Epiſtola Eccleſiæ Trajectenſis ad. Freder. Colon. Archiepiſcopum de Tanchelmo, ubi ſequentia de hoc verba leguntur. „Hic Sacramenta corrumpere Eccleſiæ, hæreſim ſuſcitare auſus eſt, jam olim jugulatam; Nihil Papam, nihil Epiſcopos, nihil Archiepiſcopos, nihil preſ byteros aut clericos aſſeruit. Penes ſe ac ſuos tantum Eccleſiam eſſe, contendebat. Fidei noſtræ Petram Chriſtum dividere auſus eſt. In maritimis primùm locis rudi populo & infirmioris fidei venenum perfidiæ ſuæ miſcuit, & per matronas & mulierculas errores ſuos paulatim ſpargere cœpit. Audiebat illum populus ſeductus ſicut Angelum Dei.

aa *Qui meritis fulget Humbertus coruſcis,*) Humbertum vocant ſcriptores, inter quos Cratepolius de SS. Germ. Uſuard. 25. mart. 6. Sept. Molanus in Indiculo SS. Belg. Scribanius in Antwerpiâ, & alii. Miræus Humbertum nominat Abbatem Maricollenſem; vide Cod. piarum donat. cap. v. & ibi notata. Buzelinus lib: 3. Gallo-Fland. tradit Humbertum à quibuſdam filiis Everardi Cyſonienſis adnumeratum, inſigni virum ſanctitate & ſapientia ſed patri præreptum & ideo in teſtamento ejus omiſſum.

bb *Eſſe donationem Rothingi,*) Vide Miræum loco prodicto c. 6. & ejus notas, ubi Rethingus, vel Rauchingus vocatur, & Bebelina ejus conjux. Sequentes donationes, quod non ſpectant ad Eccleſiam Trajectenſem leviter præteribimus, ne extra limites brevitatis vagari videamur.

cc *Villam Waderlot in Taxandriâ*] Pagus eſſe creditur, qui hodie Waorle vocatur, ſupra Eindhoviam in Campinia Brab. ad flumen Dommele.

dd *Cum illo paſcuo Gravenïnge.*) Sic in MS. pleriſque invenio. Ac ſunt qui paſcua Comitis deſignari putant quaſi paſcua Gravionatui obnoxia. Alii credunt paludes illas fuiſſe ab urbe Amersfortiam verſus, ad ſiniſtram ubi nunc Ooſtbroeck & Weſtbroeck / D. Martini agger; nomenque à fodiendo deductum, quod fodiendis ceſpitibus eſſet commodus iſte locus, vel etiam à vernaculo Graven-

tue-breek/

lat. parte prima c.xi. de Advocatiâ Trevirenſi. Plurima paſſim in mediæ ætat. ſcriptoribus mentio ejuſmodi Advocatorum, quorum plerumque munus ad fundatores, vel principes, aut eorum vicarios pertinebat; Sic quoque Comes Holl. Egmundanæ Eccleſiæ Advocatiam ad ſe ſpectare dicebat, quod ſupremus dominus eſſent, & majores ipſius illam fundaſſe dicerentur. In notis ad Capitula Car. Magni & Lud. *Poſt, conſ. Stiliconis inducta eſt advocatorum defenſio per cauſis Eccleſiæ*, ex Canon.79. Afric. Synodi.

rr *Et Benthem,*) Nihil in præcedentibus de Benthem, de Thiele verò & Thule quæ ſequuntur mera deliria ſunt: quis enim unquam Thielam ad Wahalim oppidum antiquorum Thulen eſſe ſomniavit?

ſſ *Et Claudian: Te quolibet ire, ſequemur,*] Hæc in MSS. addita inveni: neque tamen quid ille verſus, diu in Claudiano quiſitus, ad rem faciat video, niſi quædam de Thule addantur; & magis faceret, ſi quicquam Thule ad noſtrum Thiele,

Claud, libro de bello Getico;

——Et noſtro procul orbe remotam
Inſolito belli tremefecit murmure Thulen.

Verùm hæc, ut quidem opinor magis adverſantur, quam juvant, ut & allegata ex Melâ, nam ſi oppoſita Inſulâ Belgarum oris; ergo diverſa à Belgio, neque in eo. Quamvis alii, & melius, ut arbitror, *Bergarum oris oppoſitam*, legendum cenſuerunt.

tt *Wiro,*) Hujus meminit Molanus in Ind. SS. Belg. ubi tradit eundem in Scotia Epiſcopum cum Plechelmo Romam pro conſecratione profectum, ac inde ad Pipinum veniſſe Francorum Ducem, qui eis dedit locum habitationis in Petri monte, nunc S. Odiliæ prope Ruremundam, & ibidem Wironem ſepultum, ac poſtmodum corpus ejus Trajectum tranſlatum, ibidemque nonnulla opinione ſanctitatis cultum. Cratepolius, Pipinum eo uſum fuiſſe à ſecretis confeſſionibus, addit. Surius Tom. 3.8. Maji ejus vitam habet; quo tempore & ejus memoria celebratur in additionibus ad Uſuardum; nec indictum reliquit Wironem Trith. de illuſtribus viris ſui Ord. lib. 3. Heda Deirorum Epiſcopum facit; eſt autem Deira provincia Nordanhumbrorum, teſte Camdeno, qui in Britanniâ ſua, ubi agit de Brigantibus. *Saxones* (inquit) *Nordanhumbr. regnum in duas partes diviſerunt. Deiram ſcilicet, & Berniciam, quæ partes quanquam ſuos reges aliquandiu habuerunt: tandem tamen in unu n regnum coaluerunt*, vide Malmesburienſem de geſtis Regum Anglor. lib. 1. cap. 3. Polidorum Angl. hiſt. lib. 4. de *Sexto* Anglor. regno.

uu *Plechelmus Epiſcopus Maſſæ Candidæ,*) Beda ad finem lib. v. hiſt. Gentis Anglor. vocat Plechelmum Epiſcopum Candidæ Caſæ, vide Wilhelmum Malmesbur. lib. 3. de Pontificibus Angliæ, ubi agit de Epiſcopis Caſæ Candidę ex profeſſo. Hunc Wironis ſocium in Oldenzale quieſcere, & inter primos Ruremundenſis Eccleſiæ patronos haberi tradunt Molanus & Cratepolius.

De Eobano ſive Cobano vide quæ notavi ad Becani Chron. quibus junge Serrar. 45. Not. ad vitam Bonifacii de Willeico ſuprà quoque dixi. Gerardus & Theodoricus mihi ex hoc tantum loco noti.

xx *Boſo. Preſb.*] Molanus Diaconum vocat, Beka Levitam. Fuit verò inter ſocios Bonifacii, qui cum ipſo in Friſiâ ap. Dockum occiſi, cujus tamen nulla in Uſuardi martyrologio mentio.

yy *Otbgerus Levita.*] Hic cum Wirone & Plechelmo ex Angl. in Belgium venit. Vide Molanum in Indiculo; & Additioo. ad Uſuardum i x. Septemb. Cratepolium de SS. Germaniæ, qui eum juxta Ruremundam in Eccleſia montis S. Petri ſepultum tradit.

zz *Gregorius & Albricus ad Colon. Agrip. &c.*] Et hoc inter ſomnia Hedæ referri poteſt; quis enim unquam tale quid vel fando audivit: niſi fortè ſuffraganeos Colon. Præſulis eos fuiſſe poſt Bonifacium, innuere illum voluiſſe dixeris: & ſic omnes Trajectenſes Epiſcopos ad Fredericum Ultimum uſque eo in numero referre debuiſſet.

Bonifacius Epiſcopus II.

WInfridus, qui & Bonifacius, item natione Anglus, vel ſecundum alios Scotus, nobilibus quoque ortus natalibus, acceſſit ſanctum Willibrordum, vir omni ſanctitate & ſcientiâ adornatus, clarus doctrinâ & eloquio; divinâ admonitus aſpiratione, ut Germaniæ fines adiret, Francorum gentem diverſis errorum laqueis adhuc irretitam nobiliter inſtruxit, & hæreſes conſtanter extirpavit, Euangelico dogmate adeo præcipuus, ut Apoſtolis ipſum coæquares. Poſtquam autem annis XIII. cum Willebrordo eſſet converſatus, demum ad regimen Trajectenſis Eccleſiæ aſſumitur ab eodem, & famâ virtutum ſuarum undique crebeſcente, anno DCCXVII. (a) à Gregorio II. Pontifice Maximo acceſſitus

accerſitus Romam præficitur univerſę Germaniæ prædicator, ordinatus Epiſcopus, impoſito ſibi nomine Bonifacii, Archiepiſcopali poſteà exaltatus eſt dignitate, Maguncіacam Ecclеſiam regendam ſuſcepit, deſtituto * Gervilione Epiſcopo, eo quod hominem patris ſui occiſorem interfecit, & cum canibus venationibus citra Epiſcopi gravitatem intenderet, in ejus locum a Carlomanno & Pipino ſurrogatus, quamvis alii dicunt ipſum mortuo Romano Maguntiatenſi Epiſcopo à Karolo Principe datum ſucceſſorem. Ubi inter homines conſtitutis, Angelicam nihilominus vitam exercuit. Hic per authoritatem Zachariæ Papæ, Pipinum Regem Francorum more electum, in regium ſolium ſublimatum inunxit in civitate Sueſſionum; Conſtruxit & Monaſterium ad flumen Fuldam in ſolitudine Buchoniæ cùm jam erexiſſet duos Epiſcopatus in Diœceſi Moguntinà, Wertzıburgenſem & Eyſtatenſem. Evindicavit (b) & Trajectenſem eccleſiam ab omni ſervitute, qua Hilgerus Coloniæ Agrippinæ Epiſcopus illam ſibi ex donatione Dagoberti teneri jactabat. Conſuevit & Monaſteria & loca Deo ſacrata infatigabilis viſitare & aut in ſancto propoſito confortare aut reformare in melius: Unde legitur, quod ipſe ac ſanctus Willebrordus nedum terminos ſuæ Diœceſis peragrabant, ſed & alia loca ſacra frequentabant, præcipuè locum dictum Eka, (c) juris Leodienſis Eccleſiæ, ubi Monaſterium in proprietate nobilis viri Adelardi & Germeræ conjugis ſuæ ſacris & religioſis virginibus dedicatum, in quo Dominus in eorum adventum plurima miracula facere dignatus eſt. Accivit & ex Britannià tam viros, quàm mulieres religione & varià ſcientià fulcitos, ad cooperandum ſibi, quos tanquam morum magiſtros diverſis in locis præfecit, inter quos erat Diva Walburgis. Tandem à Carolo Principe (qui primùm Radbodum, & demum Poponem Reges Friſiæ bello delevit Friſiam ſibi ſubjugans) & à Pipino Rege maximis privilegiis & donationibus in utilitatem eccleſiæ Trajectenſis eſt honoratus confirmatis etiam donationibus per Reges & prædeceſſores ſuos obtentis. Primum Eobano Chori-Epiſcopo, ac demum beato Gregorio ſucceſſori ſuo curam diœceſis Trajectenſis, eccleſiam verò Moguncіacenſem Lullo committens. Cùm jam Francos, Thuringos, Heſſos, Saxones, Boructuarios, & pleroſque alios populos Chriſto acquiſiviſſet: noviſſimè tranſiens ad Friſios, ex quibus etiam multos ſubjugavit fidei, cum ſociis quinquaginta duobus apud vicum (e) Dockingem in (f) Oſtrachià Martyrio coronatur. Paſſus eſt cum aliis Nonis Iunii anno D cc lij. ſecundum alios D cc lij. ſecundum alios D cc lv. anno Epiſcopatus ſui xv i. anno quinto regni Pipini. Corpus ejus & aliquot ſociorum Trajectum devecta, partim illic ſepulta, & demum tranſlata ad Fuldam Monaſterium. Ex paſſis fuère viri religioſi, Preſbyteri, Diaconi, atque Monachi, ſed clariores inter eos fuère Eobanus Epiſcopus, & Adalarius ſacerdos, qui primitus juxta aliquos apud Trajectum honorabilem meruerunt ſepulturam cum aliis in cryptà eccleſiæ ſancti Salvatoris. Sed & ipſi quoque ſuccedentibus annis tranſlati Fuldam juxta corpus ipſius ductoris quieſcunt. Scripſit & (g) plurima opuſcula, ex quibus adhuc iſta ferunt extare, Epiſtolarum librum unum ad diverſos, vitam quorundam ſanctorum librum unum, & aliquot ſermones. Mors iſta haud manſit inulta: nam concito furore paulo pòſt pro prædâ dividendâ, digladiantes ſeſe mutuis vulneribus interemère. At Chriſtiani pro vindictâ in ſuperſtites carnifices irruerunt, quotquot deprehendebant internecioni tradentes. Hic Bonifacius (h) teſte Hucbaldo monacho Elnonenſi, (qui tempore Caroli Calvi claruit) Monaſteria (i) monachorum & virginum primus in Auſtraſiæ partibus conſtruxit. Hactenus hoc eſt temporibus duorum Epiſcoporum Willibrordi & Bonifacii Eccleſia Trajectenſis, licet nova & tenella quodammodo eſſet plantatio, Metropoliticà fulgebat dignitate, ſed continuis hoſtium incurſionibus attrita, ſolitâ auctoritate carere, & declinare cœpit: & eccleſiæ Colonienſi utputa florenti, & in felicitate conſtitutæ paulatim cedere; univerſâ Diœceſi per Saxones & Friſios Orientales, Duce (k) Widikindo, & poſteà per Danos & Normannos afflictâ, & in ſolitudinem redactâ, ita ut Eccleſia ipſa Epiſcopum ſuum ammodò alere nequiret, nec onera aut impenſa ſufferre, præpediente egeſtate, nec ad ſedem Apoſtolicam pro munere Archiepiſcopalis benedictionis de cætero recurrere: Imo uti Abbatibus, per Archiepiſcopum Colonienſem impendebatur conſecratio: ceſſavit & mitræ uſus, uſque ad tempora Godebaldi Epiſcopi (l).

al. Gervilie-bo.

Gervilio Epiſcopus Moguntinus depoſitus.

Fulda condita à Bonifacio.

Eka locus monaſterio virginum celebris.

Bonifacius ex Anglia viros pios atque fæminas evocavit.

Martyrium S. Bonifacii in Dockinga.

Scripta S. Bonifacii.

Declinatio ſedis Ultrajectinæ ob Saxones, Friſios, Danos & Normannos, hoſtiliter in eam graſſantes.

Regale

Regale præceptum Pippini ſub Bonifacio de rebus Eccleſiæ Sancti Martini.

Pippin. confirmat priorum Regum donationes & immunitates Eccleſiæ Trajectenſi factas.

Pippinus Rex Francorum. Notum ſit omnibus agentibus noſtris, tam præſentibus, quàm & futuris: Principali quidem clementiæ cunctos detet accommodare aurem benignam, præcipuè quando per compendium animarum à præcedentibus Regibus & Principibus parentibus noſtris ad loca Eccleſiarum probamus eſſe indulta, devotâ debemus mente perpendere, & congrua beneficia, ut mereamur ad mercedem eſſe participes, non negare, ſed robuſtiſſimo jure noſtris oraculis confirmare. Igitur Apoſtolicus vir, & in Chriſto pater Bonifacius urbis Trajectenſis Epiſcopus Regiæ noſtræ clementiæ ſuggeſſit, eo, quod anteceſſores noſtri, vel parentes, Clotharius quondam Rex, & Theodebertus quondam per authoritates eorum manu ſubſcriptas, de villis Eccleſiæ S. Martini quas ad præſens poſſidebat, vel de eo quod à Deo timentibus hominibus ibidem in antea delegaretur, integra & imminuta conceſſiſſent, ut nullus Iudex publicus ad cauſas audiendum, vel freda exigendum, nec manſiones vel paratas faciendum, nec fidejuſſores tollendum, nec homines ipſius Eccleſiæ de qualibet cauſâ diſtringendum, nec ulla redhibitione requirendum, ingredi ibidem non debeant; unde & ipſas præceptiones jam dictorum Principum, ſeu & confirmationes illorum Regum, eorum manibus, roboratas antedictus Pontifex Bonifacius nobis oſtendit relegendas, & ipſum beneficium circa eandem Eccleſiam S. Martini, ſicut à ſupradictis Principibus fuit indultum moderno tempore aſſerit eſſe conſervatum. Sed pro firmitatis ſtudio petiit celſitudinem noſtram ut hoc denuò circa eandem ſupra memoratam S. Martini Eccleſiam noſtra debuerit authoritas generaliter confirmare. Cujus petitionem pro reverentiâ ipſius ſancti loci, ut mereamur ad mercedem ſociari, pleniſſimam voluntatem viſi ſumus præſtitiſſe, vel in omnibus confirmare, cognoſcite. Præcipientes ergo jubemus, ut ſicut conſtat ab antedictis Principibus de villis præfatæ Eccleſiæ D. Martini integrã immunitatem abſq; introitu Iudicũ fuiſſe conceſſum; ita ut in antea auxiliante Domino, inſpectæ priorũ Principũ authoritates omnimodo conſerventur, & neq; vos, neq; juniores ſucceſſoreſq; veſtri, vel ullus quilibet de Iudiciariâ poteſtate in villas ãtedictæ Eccleſiæ, quas moderno tẽpore ubicunq; in regno noſtro noſcũtur poſſidere

Reſpice proſtratos Præſul mitiſſime ſervos:
Horrida vipereis rabies quos morſibus urget,
Eximia ac te dote pius luſtravit Olympi
Arbiter, unde decus tibi; laus & gloria præſtans.
At virtute tuâ nobis placidam ingere mentem,
Tranquillâ da pace frui, da corde ſereno
Rite procelloſos fluctus componere noſtros.
Effera quæſo procul rabies abigatur in ævum.
Fac pietate fides creſcat, ſpes ambiat alta,
Inſtet amor ſtudiis, luxus declinet inanis.
Ut Chriſto laudes meritas perſolvere nobis
Detur, & æternum vobis placare parentem.

> *Trajectēſis, Epternacenſis, & Antverpienſis Eccleſiæ inter ſe converſantur.*

> *Donationes diverſæ Eccleſiæ Trajectenſi collatæ.*

Quod idcircò interſeruimus, quia magnam invenimus inter Trajectenſem, Epternacenſem, & Antverpienſem Eccleſias fuiſſe converſationem, &, uti creditur, Templum apud Antverpiā Divæ Walburgi coætaneæ Willebrordi dicat..., credimus (bb) eſſe donationem Rothingi hujus, cujus & nomiſma in auro legimus. Heribaldus inſuper clericali dignitate fulgens tradidit in pago Marſum, in ora Moſæ flu. unà cum omnibus appendiciis Baſilicam. Angibaldus verò (cc) villā Wad.rloe in Texandriâ ſuper fluvium Dumellam: Engilbertus cuncta, quæ juris ſui erant in villâ Ereſtoch nuncupatâ, & Alſeim villam integram. Auſbaldus omnem poſſeſſionem ſuam in Hockenſloit, villam Diſenam: Thitbaldus Eccleſiam integram cum adjacentiis ſuis in Mulvehem. Ebroinus Comes præclara prædia in villâ Riverâ & Baſilicam cum omni integritate in Millingâ: Wachardus vir venerabilis Manſos ſeptem cum dimidio & unum molendinum in loco qui dicitur Erlo ſuper fluvium Prumiam. Et ſicuti idem affirmat Theofridus, plerique alii viri religioſi & illuſtres multa contulerunt, propter barbara hominum, locorumque vocabula, ab eo omiſſa. Donata autem Divus Antiſtes proinde impertitus eſt hinc Trajectenſi Eccleſiæ, inde Monaſterio Epternaco, prout viſum fuit, neceſſariam ſubminiſtrans alimoniam. Nec veriſimile eſt pios principes alioſve Catholicos homines tantâ clargitos, niſi motos ſanctitate vitæ ac inviſis illius miraculis. Donationum autem harum exemplaria aliqua hic annotamus.

> *S. Willebrordus donata diſpenſavit inter Eccleſiam Trajectēſem & Epternacenſem.*

Traditio Caroli Filii Pippini de Trajecto & Fethna.

Ego in Dei nomine illuſter vir Carolus Major domus, filius Pippini, quondam cogitans caſum humanæ fragilitatis, qualiter peccata poſſim abluere, & donante Deo ad æterna gaudia pervenire: Idcirco donamus à die præſenti, per hanc paginam Teſtamenti, & donatum in perpetuū eſſe volumus, hoc eſt ad Monaſterium, quod eſt intra muros in Trajecto caſtro ſitum conſtructum; ubi & Apoſtolicus vir D. & in Chriſto pater noſter Willebrordus Archiepiſcopus, ſub ſanctæ converſationis cœnobitali ordine, cuſtos præeſſe videtur, omnem rem in Fiſci ditionibus quidquid in ipſo Trajecto caſtro, tam infra muros, quàm à foris, cum omnibus adjacentiis vel appenditiis, cum illo paſcuo (dd) *Graveningo, vel quicquid ibi Fiſci ad præſens*

habere

habere videtur, omnia & ex omnibus totum & ad integrum cum omni re quæſitâ & inquiſita, & ſimiliter villa vel caſtro (ee) nuncupante Fethna, ſitum (ff) in pago Inſterlaco, cũ omni (gg) jure & ſoliditate ſua; omnes adjacentias vel appenditias, quod tam ad ipſam villam Fethnam caſtrum, vel etiam ad jam dictum Trajectum caſtrum, ut diximus, aſpicere vel pertinere videtur, quantumcunque ad partem Fiſci, vel ad noſtrum præſens eſſe videtur, cum omni integritate eorum, quicquid dici vel nominari poteſt, hoc eſt, una cum manſis, terris, caſis, domibus. ædificiis, accolabus, luitis (hh) mancipiis, campis, pratis, paſcuis, ſylvis, aquis, aquarumq́ decurſibus: greges cum paſtoribus utriuſque generis & ſexus, mobilibus & immobilibus totum & ad integrum, ut diximus, à die præſenti ad ipſum Monaſterium, vel ad ipſam caſam Dei tradimus atque delegamus perpetualiter in Dei nomine ad poſſidendum, ita ut ibidem omni tempore pro noſtrâ mercede proficiat in augmentis. Et quicquid exinde Patres ante jam dicti Monaſterii, vel rectores pro eorum opportunitate facere decreverint, liberam & firmiſſimam in omnibus habeant poteſtatem. Si quis verò, quod futurum eſſe non credimus, ſive nos ipſi, vel aliquis de hæredibus vel prohæredibus, ſeu qualibet oppoſita vel extranea perſona, qui contra hanc donationem, quam nos pro divino intuitu & animæ noſtræ remedio ad inſtar teſtamenti fieri & affirmari decrevimus, venire aut agere, vel eam infringere conaverit, in primis iram Dei cœleſtis incurrat, à liminibus ſanctorum, vel conſortio Chriſtianorum efficiatur extraneus, inſuper inferat una cum ſocio Fiſco noſtro auri libras quinque, argenti etiam pondera decem coactus exolvat, & quod repetit evindicare non valeat, ſed præſens donatio ad inſtar teſtamenti à me facta, omni tempore firma & ſtabilis permaneat, cum ſtipulatione ſubnixa. Actum (ii) Hereſtallio villâ publicâ ipſo die Kalend. Ianuarij. Anno II. Regnante glorioſo Domino Theodorico Rege. Signum illuſtris viri Karoli Majoris domus, qui hanc donationem fieri & affirmari rogavit. Signum Karolomanni filii ejus, Signum Gariaonis. Signum Odonis. Signum Baldrici. Signum Abbonis. Signum Engilbaldi. Signum Adalhardi. Signum Thiedoldi nepotis ejus. Signum Boſonis. Signum Widonis. Signum Guntfridi. Ego Rodtbertus ſubſcripſi, Hariradus ſubſcripſi, Audoinus presbyter ſubſcripſi, Chelmoinus ſubſcripſi, Chaldo (kk) cancellarius rogatus à Karolo ſupradicto ſcripſi & ſubſcripſi.

Hereſtallum villa publica.

Anno 726 Carolus Martellus Theodoricum Regē conſtituit: ejus annus ſecundus eſt Chriſti 728.

Traditio Karoli de Marithaime ſub VVillibrordo.

EGO in Dei nomine Inluſter vir Karolus Major domus filius Pippini quondam, cogitans caſum humanæ fragilitatis, qualiter peccata abluere poßim, & donante Deo ad æterna gaudia pervenire. Idcirco trado à die præſenti per hanc paginam teſtamenti pro redemtione animæ meæ, donatumque in perpetuum eſſe volo in loco nuncupante Marithaime, ubi caſtrum fuit, ad Baſilicam, quæ eſt conſtructa in honore Salvatoris Domini noſtri Ieſu Chriſti, & beatæ Mariæ genitricis Dei. Sed & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, omniumque Apoſtolorum, ſanctiq; Ioannis Baptiſtæ, vel cæterorum Sanctorum noſcitur eſſe ædificata, quæ eſt ſita in pago (ll) Bathuâ villam Iuris noſtri nuncupatam Eliſte, in ipſo loco Marithaime, quantumcunque (mm) ibi habuit vel poſſedit Everardus, dum ipſe infidelis Regi apparuit, & in Regis Francorum infidelitate, foris patriâ ad infideles ſe ſociavit, & propter hoc omnes res ſuæ in fiſco Regali fuerunt redactæ, quas glorioſus Rex Hildebertus genitori noſtro Pippino de ſuo Fiſco, & ex largitatis ſuæ munere conceßit, mihique genitor meus Pippinus Iure hæreditario in proprietatem conceßit ſupra nominatam villam Eliſte, quæ alio nomine Marithaime vocata, quicquid ſupra dictus Everhardus ibi poßedit, unà cum manſis, terris, caſis, domibus, ſylvis, campis, mancipiis utriuſque ſexus, pratis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, mobilibus & immobilibus totum & ad integrum: hæc omnia tradimus ad præfatam Eccleſiam, & quicquid Everhardus habuit in Bathuâ, vel poſſedit; eâ ratione, ut Dominus* Willebrordus *Epiſcopus præfatas res in jus &* Dominium *ſuum recipias, ſuorumque ſucceſſorum in* Dei *nomine ad poßidendum, ita ut ibidem omni tempore proficiat in augmentum pro remedio animæ meæ. Si quis verò, quod futurum eſſe non credo, contra hanc traditionis (nn) chartam aliquam injuſtam interpellationem facere voluerit, in primis (oo) iram Dei omnipotentis incurrat, & a liminibus ſanctæ* Dei *Eccleſiæ efficiatur extraneus, & ſit anathematizatus, ſicque maledictus eâdem maledictione, quæ deſcendit ſuper* Dathan *& Abyron, quos terra vivos abſorbuit; & quod repetit, evindicare non valeat, ſed præſens traditio ad inſtar teſtamenti à nobis facta omni tempore firma & ſtabilis permaneat ſtipulatione ſubnixâ. Actum* (PP) *Tulpiaco Caſtro publico menſe Iulio, nonâ die, Anno*

* Remedii.

Eliſte hodie Elſt pagus in medio itinere inter Arnhemum & Neomagum.

Marithaime & Eliſta idem.

Tulpiacum caſtrum publicum nunc Zulch, in Diœceſi Colonienſe.

Anno ſexto regnante glorioſo Rege Francorum Theodorico. Signum Karoli illuſtris viri, qui hanc traditionem fecit, & affirmare rogavit. Signum Saleconis Comitis. Signum Folcarii Comitis. Signum Bergeteſienis Comitis. Signum Maginharii Comitis. Signum Luidolphi. Signum Odonis. Signum Agilonis. Signum Herigeri Comitis. Signum Erkenfridi Comitis, qui (qq) Advocatus fuit Epiſcopi, & hanc traditionem manu ſuâ cum domino ſuo ſuſcepit. Aldo clericus juſſus à Domino meo Karolo ſcripſi & ſubſcripſi hanc Teſtamenti chartam in Dei nomine feliciter, Amen.

Fethna bodiè Fechten pagus ſupra Trajectum.

De Trajecto, Fethna, Eliſte & (rr) Benthem ſuperſedemus ſcribere ſitum, ſunt enim loca cognita ſatis & ſuperextantia, ſed ſi ſcire volueris quæ nam fuerit iſta Tiela, ſive Tiele, ſive Thuyle, ipſam eſſe credo, cujus Poëta meminit: *Tibi ſerviat ultima Thuyle*: ubi oppidum antiquitus celebre ab inſula nomen trahens supereſt inſtauratum. Tiela ſedes ac portus negociatorum. Nam tempore iſtius Poëtæ incognitum erat Romanis, quicquid ultra Amaſim primò & demum Albim flumina jacebat. Et Pomponius Mela noſtram opinionem hoc modo confirmat lib. III. cap. 6. *Thuie Belgarum littori oppoſita eſt Graiis & noſtris celebrata carminibus, in eâ quod ſol longe occaſurus exurgit breves utique noctes ſunt, ſed per hyemem ſicut alibi obſcura, æſtate lucida, quod per id tempus jam ſe altius evehens, quanquam ipſe non cernatur, vicino tamen ſplendore proxima illuſtrat: per ſolſtitium verò nulla, quod tum jam manifeſtior non fulgorem modò, ſed ſui quoque partem maximam oſtentat*, &c. Et Claudianus: (ſſ)

Virg. Georg. V.

Tiela, quæ donata eſt Willebrordo eſt civitas ad Wahalim fl. in Batavis. Thule verò inſula Oceani Septrionalis.

Te, quò libet ire, ſequemur.

Hæc autem Eccleſia à primordio ſanctiſſimis & clariſſimis viris illicò frequentabatur, qui in omni genere doctrinæ & ſcientiæ, ac ſecularis nobilitatis ſplendore præcelluerunt: Nam & Oratorum & Rhetorum illo magnus confluebat cœtus, uti legitur. Fuêre enim (ut ſemel recenſitos omittam,) Winfridus Canonicus, qui & Bonifacius poſteà Maguntinus Archiepiſcopus, & Willebrordo ſucceſſit in Epiſcopatu Trajectenſi. Wiro (tt) Epiſcopus Peyrorum, Plechelmus (uu) Epiſcopus Maſſæ candidæ, Eoban Chor-Epiſcopus, Willeicus, Gerardus, Theodoricus & (xx) Boſo Preſbyteri, Othgerus (yy) Levita, Gregorius verò & Albricus, & plerique alii glorioſi viri, qui regio & alto ſanguine originem duxêre, prout videbitur in ſequentibus, Ita ut, ſicuti Sulpitius Severus teſtatur de excellentiâ Eccleſiæ ſancti Martini Turonenſis, vix aliqua civitas vel Eccleſia fuerit, quæ de Trajectenſi Clero non peteret ſibi ſacerdotem: Nam Bonifacius ad Maguntiaci, Gregorius (zz) & Albricus ad Coloniæ Agrippinæ, & ſucceſſu temporis alii ad alias Eccleſias regendas aciti ſunt, uti patebit ſuo loco.

Dignitas Eccleſiæ Traject.

a *Angli etenim & Saxones, & Mercii quæ paulo ante Britanniam occupaverant* &c.) Beda lib. primo hiſt. gentis Anglorum c. 15. *Advenerant autem de tribus Germaniæ populis fortioribus*, id eſt, *Saxonibus, Anglis & Vitis*, quos alii Iuthos vocant, *De Vitarum origine ſunt Cantuarii & Vectuarii, & ea quæ uſque hodie in provinciâ Occidentalium Saxonum Vitarum natio nominatur. De Saxonibus, venêre Orientales Saxones; Occidui Saxones porro de Anglis, Orientales Angli, Mediterranei Angli, Mercii, tota Northumbrorum progenies, cæterique Anglorum populi ſunt orti*: unde datur intelligere tres potiſſimum nationes Britanniam ex Germaniâ occupaſſe, Saxones, Anglos, & Ihutas ſive Vitas, ex Anglis verò Mercios ortos, de quibus vide Camdenum in chorographicâ Angliæ deſcriptione.

b *Ewaldi duo*,) hos extra numerum XI. ſociorum Willibrodi fuiſſe, videtur indicare Beda lib. V. hiſt. gent. Angl. cap. XI. Nam cum Willebrodi adventum cum XI. ſociis ad Pipinum Francor. Ducem retuliſſet, & quam multos ibidem ad Chriſti fidem convertiſſent, addit: *Horum ſecuti exempla duo quidam preſbyteri de natione Anglorum, qui in Hiberniâ multo tempore pro æternâ Patria exulaverant, venerunt ad provinciam antiquorum Saxonum, ſi fortè aliquos Chriſto acquirere poſſent. Erant autem unius ambo ſicut devotionis, ſic etiam vocabuli: Nam uterque eorum vocabatur Hewaldus: eâ tamen diſtinctione, ut pro diverſâ capillorum ſpecie, unus niger, alter albus Hewaldus diceretur*, &c. Plerique nihilominus ſcriptores

inter ſocios ejus hos numerant, vide Bekam, Indiculum Sanctorum Belgii Molani, Cratepolium de S. Germaniæ, Balæum cent. 2. nu. 19. & alios.

c *Ab Egberto Archiepiſcopo Eboracenſi,*] Fallitur hic noſter, ſed ne ſemel dicta iterare cogar, adeat lector notas ad Becanum, nec hic audiendus Balæus, qui eundem errat errorem, cum multis aliis.

d *Per Wilfridum,*) De hoc Wilfrido, ejuſque vitâ & obitu videndus Beda lib. V. cap. 20. hiſt. Angl. & in Epitom. item Wiliel. Malmeſbur. de geſtis Pontif. Anglorum lib. 3.. qui plene ipſius vitam deſcribit : adde Math. Weſtmonaſt. in Chron. ad ann. 678. Io. Balæum de ſcript. Angl. cent. 1. nu. 88. Polid. lib. 4. Angl. hiſt. Contractũ & Chron. Wigorn.

e *Acca Epiſcopus cum Eccleſiam Auguſtaldunenſem.*) Beda, Haguſtaldenſem vocat, lib. v. c. 21. Sic enim ait : *Suſcepit pro Wilfrido Epiſcopatum Haguſtaldenſis Eccleſiæ Acca preſbyter ejus vir & ipſe ſtrenuiſſimus, & coram Deo & hominibus magnificus.* Malmeſburienſis de geſtis Reg. Angl. lib. 1. c. 6. meminit hujus Epiſcopatus in Northumbriâ ſub Archi-Epiſcopatu Eboracenſi, ſed Hauguſtaldenſem defeciſſe ſuo tempore addit. In appendice ad Balæum Haguſtaldum appellatur.

f *Apud Foſtelandiam inſulam,*) de hac vide Adamum Bremenſem hiſt. Eccl. c. 210.

g *Willibaldus Aureaci ſive Evſtati Epiſcopus,*) Aureacenſis primus Epiſcopus anno dom. 745. vel. 747. à Bonifacio factus, Hoc ad Almonum amnem in Noricis ab Hunnis oppidum everſum, & tum reſtaurari cœptum nono templo in veteribus ruinis erecto, idem Bonifacius ornaverat & inde ipidem cœnobium conſtruxerat, ac exciſo querceto Aychſtadium vocavit, unde verſus :

Urbs quæ auri quondam titulos & nomen habebas,
Iam ſacra quercus nomina ſacra geris.

Res hujus Willibaldi ſcripſit Reginoldus xi. Epiſcopus Eichſtadienſis, qui vixit circa annum 980. verum an exſtet dubitatur. vide Trith. de Benedict. lib. 3. tit. 4. Cratepolium de ſanctis Germ. Epiſcopis Munſterũ, Aventinum Bojorum lib. 2. Balæum Cent. 2. nu. 16. Hodæporicon S. Wilibal. & Bruſchium de monaſteriis, præfuit, ann. 36. obiit ætatis anno 77. Chriſtiano verò 781. ſucceſſores habuit Gerochum, Aganum & circa tempora Munſteri Mauritium ex Huttenicâ nobiliſſimâ Franciæ Orientalis familiâ.

h *Winibaldus frater ejus &c.*] De eo vide Molanum in Indic. Cratepolium, Munſterum, Balæum, Democharem. Heidenheim. Sanctim (quam Walburgam ſororem quidam autumant) de S. Winibaldo librum, qui extat tom. 4. Antiq. Lect. Caniſii parte 2. Trith. lib. 3. de vir. illuſtr. Ord. S. Benedicti.

i *Diva Walburgi virgo.*) Hujus virginis vitam ſcripſit ſatis prolixè Wolfhardus Haſenrietanus monachus qui extat Tom. 4. Antiq. lect. & Philippus Epiſcopus Aichſt. frequens quoque ejus mentio ap. ſcriptores, vide Uſuardum vel quæ eidem addita ad 1. Maj. 4. Aug. Molanum Ind. SS. Belgii ubi & hi de eâ verſus leguntur :

Filia regis erat ; ſed egenam ſe faciebat ;
Dives ut in Chriſto regnaret ſemper in ipſo.

Cratepolium de SS. Germaniæ, Serrarium rer. Moguntin. lib. 3. not. 2. de Bonif. pa. 438. not. 24. pa. 483. Aventinus lib. 3. Annal. Boicor. Waldopyrgam appellat. Superſunt & hodie paſſim in Germaniâ & Belgio templa huic dicata, ut Antwerp. Arnhemiæ, Tylæ, Groningæ, &c.

k *Levinus item Epiſcopus apud Gandavum &c.*) Hic videtur Livinum pro Lebuino ponere, cum hic ex ſociis fuerit Willebrodi, ille verò longè ante martyrio coronatus, cujus etiam vitam auctore Bonifacio, ſeu Winfrido conſcriptam habemus : necatus autem fuit ut Cratopolius anno 633. à Brab. cui adſtipulatur Molanus in Ind. SS. Belg. cum quo facit Meyerus in Annal. Flandr. Vitam autem Lebuini ſcripſerunt Hucbaldus & Radbod. Epiſcopus, à Gold. ad parænet Teut. pa. 455. laudati.

l *Apud Nabiam Chriſtum confitendo paſſi ſunt,*] Rem totam narrat Beda, & ex eo alii plures, ubi verò locorum ſit Nabia nullus, quod ſciam, liquidò expreſſit, ſed ex conjecturâ ſatis conſtat occiſos Heuwaldos fratres in Saxoniâ veteri, id eſt, Weſtphaliâ, non longè à Rheno, in quem corpora projecerunt. Nabiam vocat Marcellinus in vitâ Suitberti, atque ex eo alii, Molanus dubitat an locus ad Belgium pertineat, & ubi ſit, antiquos tamen Saxones pleroſque vocare Weſtphalos, id quoque tradit Cratepolius de SS. Germaniæ, quem vide in lit. E. qui addit quoſdam horum ſocios in pago Laer paſſos. Vide & Uſuardum ad 3. Octobr. ad eundem diem Martyrol. Notkeri, item Martyr. Rhabani, Contract. ad annum 695. & Sigiſbertum ad 693. Weſtmon. ad 695.

m *Formis excuſa tradidimus,*) Quod an factum ignoro, nondum certè mihi videre contigit, nec à quoquam, qui vidiſſet, intelligere potui, Ad ea quæ de Vulfranno, & morte Radbodi ſequuntur, vide notas *meas* in Bekam, adde quæ Baronius ad Martyrol. qui ex Ionâ Abbate & aliis tradit Vulfrannum anno 720. obiiſſe, unde miror quid Ubboni in mentem venerit, qui eundem anno demum 730 obiiſſe refert.

Digitized by Google

n *Qui abſque Baptiſmate,*) hoc ſi verum, quomodo itaque auſus Ambroſius, Imp. Valentinianum occiſum ante quam baptiſatum inter beatos referre?

o *Canonicos cœnobitales,*) De Canonicis ſcripsère Molanus, Miræus, aliique, quos vide.

p *Sanctum Willericum,*) in M.S. invento Willeicum nominatum, hujus & ſic meminit Cratepol. de ſanctis German. *S. Willericus preſbyter, diſcipulus S. Swiberti, Chriſti confeſſor requieſcit in Cæſarea Vuerdenâ.* Plura de eo Molanus in Indiculo SS. Belgii.

q *Anno DCCXXXVI. Epternaci ſepultus &c.*) Willibrodus venit Trajectum anno 690. deceſſit è vitâ anno 736, id eſt 46. anno adventus, non ordinationis, nam anno 696. Romæ dicitur à Sergio Pontifice, creatus Epiſcopus Freſonum; atque ita 40. anno Epiſcopatus ſui obiiſſe dicendus eſt, nec quæ de ætate ejus feruntur convenient ſi Theofridi calculum ſequamur, ſed adi eâ de re Molanum in Indiculo ſatis accuratè ſcribentem.

r *Obtinuit pro Eccleſiâ à Principe Pipino Trajectum,*) Imò à Carolo ejus filio ut diplomata, quæ ſequuntur teſtantur; & Beka Carolum Martellum poſt obitum patris, Pipini primam donationem Eccleſiæ Trajectinæ feciſſe ſcriptum reliquit.

ſ *Theofridus Abbas Epternacenſis &c.*) Qui & Thietfridus, 24. Abbas Epternacenſis Reginberti prædeceſſoris ſui prius coadjutor, ex hac vitâ abiit anno 1110. vide Bertelium in hiſt. Luxemburg. ubi agit de Epternaco.

t *Herminam Dagoberti Regis filiam,*) Extat donatio hæc ap. Miræum in Notitiâ Eccleſiarum Belgii. cap. XI. facta Wilibrodo Treviris anno 699. meminit ejus quoque Bertelius loco ſupradicto: vide etiam Haræum in Pipino Herſtallo pag. 24. In diplomate vocatur Irmina, ut & ap. Bertelium, vitam S. Irminæ primæ Abbatiſſæ in horreo Trevir. ſcripſit Trith.

u *Cum villâ montem ſitâ in pago Tulbiacenſi.*] In donatione; *Dono vobis vineæ pedicuram unam in monte Viennenſi*, Miræus notat hunc montem hodie vocari Viandenſem in agro Luxenburgico. Pro pago autem Tubracenſi neſcio an Tulbiacenſem dicere voluerit. Tulpiacum veteribus notum, meminit ejus Tacit. Ubiorum enim caſtrum fuit, quod nunc Zulpich eſſe putat Divæus in Antiq. Belg. cujus & mem. Traditio Caroli; hic Clodio Alamannos vicit teſte Maſſoo. lib. 1. Annal. Fr.

x *Winlant ad Moſam,*] Annales Francorum veteres: *Vitham Emporium juxta oſtium Fl. Moſæ.* Sigebertus *Witam, Haræus* in vitâ Lud. Pii, legendum putat *Wilitham* & locum, ubi nunc *Geervliete*, eſſe credit. Douza Annal. Holl. lib. 3. *Wiltam* legere mavult; & fortè reſpexit ad ea, quæ noſtri annalés de Flarditinga Wiltorum, vel Slavorum oppido narrant.

y *Groningam ad Amaſim ſitam,*) Fallitur: Territorium enim Groningenſe eſt quidem inter Lavicam & Amaſim amoes ſitum, ſed longè urbs ab eiſdem abeſt, quam duo flumina Huneſus & Fivela attingunt, vide accuratè de eâ ſcribentem Ubbonem Emmium libro ſingulari; Neque eo tempore emporium Groninga fuit, & ne oppidum quidem utpote poſt aliquot demum ſæcula mœnibus cinctum.

z *Niſi Landelina hereſis obfuiſſet*] Landelini qui & Tanchelmus, Tanchelinus, Tauchelinus, Tandemus, Tanderius vocatur, & inter hæreticos refertur, meminêre Abeilardus lib. 2. de Theol. Robertus de Monte ad Chron. Sigiſbert. Abbas Trith. in Chron. Hirſaugienſi, Miræus in Chron. Præmonſtratenſium, & in Annal. Belg. Bernard. de Lutzenburg. in Lit. T. Prateolus de hæret. lib. 18, in eo falſus, quod Sigiſberto caadſcribit, quæ ſunt ejus continuatoris; Nic. Sanderus de Viſibili Monarchia Eccleſiæ lib. 7. Divæus lib. 8. *Brabant.* Molanus in Nordberto, Meyerus in Annal. Flandriæ, Scriban. in Antwerpia, Hiſt. Magdeb. tom. 12. cap. 5. Cratepolius de hæreticis. Extat & typis expreſſa Epiſtola Eccleſiæ Trajectenſis ad. Freder. Colon. Archiepiſcopum de Tanchelmo, ubi ſequentia de hoc verba leguntur. Hic Sacramenta corrumpere Eccleſiæ, hæreſim ſuſcitare auſus eſt, jam olim jugulatam: Nihil Papam, nihil Epiſcopos, nihil Archiepiſcopos, nihil preſbyteros aut clericos aſſeruit. Penes ſe ac ſuos tantum Eccleſiam eſſe, contendebat. Fidei noſtræ Petram Chriſtum dividere auſus eſt. In maritimis primùm locis rudi populo & infirmioris fidei venenum perfidiæ ſuæ miſcuit, & per matronas & mulierculas errores ſuos paulatim ſpargere cœpit. Audiebat illum populus ſeductus ſicut Angelum Dei.

aa *Qui meritis fulget Humberti coruſcis,*) Humbertum vocant ſcriptores, inter quos Cratepolius de SS. Germ. Uſuard. 25. mart. 6. Sept. Molanus in Indiculo SS. Belg. Scribanius in Antwerpiâ, & alii. Miræus Humbertum nominat Abbatem Maricollenſem; vide Cod. piatum donat. cap. v. & ibi notata. *Buzelinus* lib: 3. Gallo-Fland. tradit Humbertum à quibuſdam filiis Everardi Cyſonienſis adnumeratum, inſigni virum ſanctitate & ſapientia ſed patri præreptum & ideo in teſtamento ejus omiſſum.

bb *Eſſe donationem Rothingi,*) Vide Mirçum loco prodicto c. 6. & ejus notas, ubi Rethingus, vel Rauchingus vocatur, & Bebelina ejus conjux. Sequentes donationes, quod non ſpectant ad Eccleſiam Trajectenſem leviter præteribimus, ne extra limites brevitatis vagari videamur.

cc *Villam Waderlot in Taxandria*] Pagus eſſe creditur, qui hodie Waerle vocatur, ſupra Eindhoviam in Campinia Brab. ad flumen Dommele.

dd *Cum illo paſcuo Gravinnigo,*) Sic in MS. pleriſque invenio. Ac ſunt qui paſcua Comitis deſignari putant quaſi paſcua Gravionatui obnoxia. Alii credunt paludes illas fuiſſe ab urbe Amersfortiam verſus, ad ſiniſtram ubi nunc Ooſtbroeck & Weſtbroeck / D. Martini agger; nomenque à fodiendo deductum, quod fodiendis ceſpitibus eſſet commodus iſte locus, vel etiam à vernaculo Grau-

me-veen/

Digitized by Google

lat. parte prima c.xi. de Advocatiâ Trevirenſi. Plurima paſſim in mediæ ætat. ſcriptoribus mentio ejuſmodi Advocatorum, quorum pleramque munus ad fundatores, vel principes, aut eorum vicarios pertinebat; Sic quoque Comes Holl. Egmundanæ Eccleſiæ Advocatiam ad ſe ſpectare dicebat, quod ſupremus dominus eſſent, & majores ipſius illam fundaſſe dicerentur. In notis ad Capitula Car. Magni & Lud. *Poſt, conſ. Stiliconis inducta eſt advocatorum defenſio per cauſis Eccleſiæ*, ex Canon. 79. Afric. Synodi.

ss *Et Benthem*,) Nihil in præcedentibus de Benthem, de Thiele verò & Thule quæ ſequuntur mera deliria ſunt: quis enim unquam Thielam ad Wahalim oppidum antiquorum Thulen eſſe ſomniavit?

ſſ *Et Claudian: Te quolibet ire, ſequemur*,] Hæc in MSS. addita inveni: neque tamen quid ille verſus, diu in Claudiano quiſitus, ad rem faciat video, niſi quædam de Thule addantur; & magis faceret, ſi quicquam Thule ad noſtrum Thiele,

Claud. libro de bello Getico;

——Et noſtro procul orbe remotam
Inſolito belli tremefecit murmure Thulen.

Verùm hæc, ut quidem opinor magis adverſantur, quam juvant, ut & allegata ex Melâ, nam ſi oppoſita Inſulâ Belgarum oris; ergo diverſa à Belgio, neque in eo. Quamvis alii, & melius, ut arbitror, *Bergarum oris oppoſitam*, legendum cenſuerunt.

tt *Wiro*,) Hujus meminit Molanus in Ind. SS. Belg. ubi tradit eundem in Scotia Epiſcopum cum Plechelmo Romam pro conſecratione profectum, ac inde ad Pipinum veniſſe Francorum Ducem, qui eis dedit locum habitationis in Petri monte, nunc S. Odiliæ prope Ruremundam, & ibidem Wironem ſepultum, ac poſtmodum corpus ejus Trajectum tranſlatum, ibidemque nonnulla opinione ſanctitatis cultum. Cratepolius, Pipinum eo uſum fuiſſe à ſecretis confeſſionibus, addit. Surius Tom. 3. 8. Maji ejus vitam habet; quo tempore & ejus memoria celebratur in additionibus ad Uſuardum; nec indictum reliquit Wironem Trith. de illuſtribus viris ſui Ord. lib. 3. Heda Deirorum Epiſcopum facit; eſt autem Deira provincia Nordanhumbrorum, teſte Camdeno, qui in Britanniâ ſua, ubi agit de Brigantibus. *Saxones* (inquit) *Nordanhumbr. regnum in duas partes diviſerunt. Deiram ſcilicet, & Berniciam, quæ partes quanquam ſuos reges aliquandiu habuerunt: tandem tamen in unum regnum coaluerunt*, vide Malmesburienſem de geſtis Regum Anglor. lib. 1. cap. 3. Polidorum Angl. hiſt. lib. 4. de *Sexto* Anglor. regno.

uu *Plechelmus Epiſcopus Maſſæ Candidæ*,) Beda ad finem lib. v. hiſt. Gentis Anglor. vocat Plechelmum Epiſcopum Candidæ Caſæ, vide Wilhelmum Malmesbur. lib. 3. de Pontificibus Angliæ, ubi agit de Epiſcopis Caſæ Candidæ ex profeſſo. Hunc Wironis ſocium in Oldenzale quieſcere, & inter primos Ruremundenſis Eccleſiæ patronos haberi tradunt Molanus & Cratepolius.

De Eobano ſive Cobano vide quæ notavi ad Becani Chron. quibus junge Serrar. 45. Not. ad vitam Bonifacii de Willeico ſuprà quoque dixi. Gerardus & Theodoricus mihi ex hoc tantum loco noti.

xx *Boſo. Presb.*] Molanus Diaconum vocat, Beka Levitam. Fuit verò inter ſocios Bonifacii, qui cum ipſo in Friſiâ ap. Dockum occiſi, cujus tamen nulla in Uſuardi martyrologio mentio.

yy *Othgerus Levita.*] Hic cum Wirone & Plechelmo ex Angl. in Belgium venit. Vide Molanum in Indiculo; & Addition. ad Uſuardum i x. Septemb. Cratepolium de SS. Germaniæ, qui eum juxta Ruremundam in Eccleſia montis S. Petri ſepultum tradit.

zz *Gregorius & Albricus ad Colon. Agrip. &c.*] Et hoc inter ſomnia Hedæ referri poteſt; quis enim unquam tale quid vel ſando audivit: niſi fortè ſuffraganeos Colon. Præſulis eos fuiſſe poſt Bonifacium, innuere illum voluiſſe dixeris: & ſic omnes Trajectenſes Epiſcopos ad Fredericum Ultimum uſque eo in numero referre debuiſſet.

Boniſacius Epiſcopus II.

WInfridus, qui & Bonifacius, item natione Anglus, vel ſecundum alios Scotus, nobilibus quoque ortus natalibus, acceſſit ſanctum Willibrordum, vir omni ſanctitate & ſcientiâ adornatus, clarus doctrinâ & eloquio; divinâ admonitus aſpiratione, ut Germaniæ fines adiret, Francorum gentem diverſis errorum laqueis adhuc irretitam nobiliter inſtruxit, & hæreſes conſtanter extirpavit, Euangelico dogmate adeo præcipuus, ut Apoſtolis ipſum coæquares. Poſtquam autem annis xiii. cum Willebrordo eſſet converſatus, demum ad regimen Trajectenſis Eccleſiæ aſſumitur ab eodem, & famâ virtutum ſuarum undique crebeſcente, anno DCCXVII. (a) à Gregorio II. Pontifice Maximo acceſſitus

Regale præceptum Pippini ſub Bonifacio de rebus Eccleſiæ Sancti Martini.

Pippin. confirmat priorum Regum donationes & immunitates Eccleſiæ Trajectenſi factas.

Pippinus Rex Francorum. Notum ſit omnibus agentibus noſtris, tam præſentibus, quàm & futuris: Principali quidem clementiæ cunctos decet accommodare aurem benignam, præcipuè quando per compendium animarum à præcedentibus Regibus & Principibus parentibus noſtris ad loca Eccleſiarum probamus eſſe indulta, devotâ debemus mente perpendere, & congrua beneficia, ut mereamur ad mercedem eſſe participes, non negare, ſed robuſtiſſimo jure noſtris oraculis confirmare. Igitur Apoſtolicus vir, & in Chriſto pater Bonifacius urbis Trajectenſis Epiſcopus Regiæ noſtræ clementiæ ſuggeſſit, eo, quod anteceſſores noſtri, vel parentes, Clotharius quondam Rex, & Theodebertus quondam per authoritates eorum manu ſubſcriptas, de villis Eccleſiæ S. Martini quas ad præſens poſſidebat, vel de eo quod à Deo timentibus hominibus ibidem in antea delegaretur, integra & imminuta conceſſiſſent, ut nullus Iudex publicus ad cauſas audiendum, vel freda exigendum, nec manſiones vel paratas faciendum, nec fidejuſſores tollendum, nec homines ipſius Eccleſiæ de qualibet cauſâ diſtringendum, nec ulla redhibitione requirendum, ingredi ibidem non debeant; unde & ipſas præceptiones jam dictorum Principum, ſeu & confirmationes illorum Regum, eorum manibus, roboratas antedictus Pontifex Bonifacius nobis oſtendit relegendas, & ipſum beneficium circa eandem Eccleſiam S. Martini, ſicut à ſupradictis Principibus fuit indultum moderno tempore aſſerit eſſe conſervatum. Sed pro firmitatis ſtudio petiit celſitudinem noſtram ut hoc denuò circa eandem ſupra memoratam S. Martini Eccleſiam noſtra debuerit authoritas generaliter confirmare. Cujus petitionem pro reverentiâ ipſius ſancti loci, ut mereamur ad mercedem ſociari, pleniſſimam voluntatem viſi ſumus præſtitiſſe, vel in omnibus confirmare, cognoſcite. Præcipientes ergo jubemus, ut ſicut conſtat ab antedictis Principibus de villis præfatæ Eccleſiæ D. Martini integrã immunitatem abſq; introitu Iudicũ fuiſſe conceſſum; ita ut in antea auxiliante Domino, inſpectæ priorũ Principũ authoritates omnimodo conſerventur, & neq; vos, neq; juniores ſucceſſoreſq; veſtri, vel ullus quilibet de Iudiciariâ poteſtate in villas ãtedictæ Eccleſiæ, quas moderno tẽpore ubicunq; in regno noſtro noſcũtur poſſidere

neri videtur, qua anteceſſores noſtri ſæpe dicti Pippinus & Karolus Karolomannus ad ipſam caſam Dei per eorum inſtrumenta condonaverunt juſtè & rationabiliter nos per noſtram confirmationem, ei gratanti animo conceſſimus vel confirmavimus. Cognoſcite; Et ut hæc àuthoritas confirmationis noſtræ firmior habeatur, & per tempora melius conſervetur manus noſtræ ſignaculis ſubter eam decrevimus roborare. Signum Pippini glorioſi Regis Francorum. Widmarus juſſus recognovi & ſubſcripſi. Datum quod fecit menſe Majo, die 23. anno ſecundo Regni ipſius glorioſi Regis. Actum Virmeria palatiö publico in Dei nomine feliciter.

Virmeria palatium publicum in Francia.

a *Anno DCCXVII. à Gregorio II.*] Vide exactam annorum Bonifacii Chronologiam apud Serrarium Rer. Moguntiacarum lib. 3. ad vitam Bonifacii Not. 54. ubi intricatam hanc materiam enodare diſtinctionibus epiſcopatuum, certæ & incertæ ſedis conatur. Certè vivente adhuc Wilibrodo coadjutor (ut vocant) ipſi fuit, qui anno demum 736. obiiſſe creditur. Adi notas meas ad Bekam.

b *Evindicavit & Trajectenſem Eccleſiam,*] Conatus quidem fuit, ſi ea, quæ apud Bekam legimus, vera ſunt, ſed quid preſtiterit eventus docuit, nam ſucceſſores longo tempore nec pedo ne Infulis ſacris, ut paulo poſt traditum uſi ſunt; quod anno demum 1119. ipſis conceſſum, vel reſtitutum fuit. Quin Zacharias papa Trajectum cum aliis Moguntino ſubjecit, curante Bonifacio, vide ejus. epiſt. & Miræi not. Eccl. Belg. pa. 28. Unde liquere poteſt primos olim antiſtetes, quamdiu Chriſto magis quàm mundo ſtudebant, parum de titulis illis ſolicitos fuiſſe; utpote qui regnum cæleſte, non mundanam hoc anhelarent ex Domini ſententiâ dicentis, *Regnum meum non eſt de hoc mundo.*

c *Ekajurii Leodienſis Eccleſiæ;*] Alden Eyck hodiè dictus hic locus putatur, cujus & ſeq. diplomata aliquoties meminerunt.

d *Boructuarios,*] Qui fuerint populi Boructuarii, vide ap. Freherum in originib. Palatinis, lib. 2. cap. 7. ubi eos facit Bructerorum veterum poſteros. Birckhemerus Buſacteros quoque Bructeros, eſſe putat, ſed eos Tranſ-Iſulanis & Friſiis annumerat in ſuâ deſcript. Germ. Adde quæ tradit Cluverius in Germaniâ antiquâ lib. 3. cap. 13. & Pontanus Origenum Francicar. lib. 1. c. 9. ac Gorop Becanæ lib. 2. Francicor. nec non Molanus in Suitberto.

e *Apud vicum Dockingen,*] Emmius Dockomum ubique vocat, & ab hoc primum tempore notum vult. in rep. Friſior; & lib. 4. rer. Friſicarum, villam vel vicum ait vocaſſe ejus temporis ſcriptores, qui paulatim monaſterio ibidem conſtructo in oppidum accrevit.

f *In Oſtrachia,*] In vitâ Ludgeri, putatur eſſe pagus, qui hodie Ackerwolde dicitur, non procul à Dockumo. Sed ergo denotari illo verbo tractum illum puto, qui Oſtergoe dicitur, in quo oppidum Dockomium etiam hodie ſitum. Nam Friſia hæc in tres dividitur partes. Ooſtergoa, Weſtergoa & Silveſtres, qui vulgo Sevenwoldi dicuntur.

g *Scripſit & plurima opuſcula,*] Extant hodie epiſtolæ ejus editæ, ac vita inſuper S. Livini ab ipſo conſcripta. Plura recenſet Serrarius in Moguntiacis lib. 3. not. 48. Balæus inter ſcriptores Britannos ponit, & plures ejus indicat libros.

h *Teſte Hucbaldo Monacho Elnonenſi.*] Hujus mem. Abbas Spanheimenſ. libro de ſcriptoribus Eccleſ. qui eum vixiſſe tradit anno 880. & ſcripſiſſe vitas multorum ſanctorum ornato eloquio; Geſta etiam S. Lebuini, & carmen ſacetum de laude Caluorum ad Carolum Calvum Imp.

i *Monaſteria Monachorum & Virginum primus in Auſtraſ. &c.*) Hoc an verum ſit inquirendum relinquo iis, qui toti ſeſe monaſticis iſtus Antiquitatibus inveſtigandis dedere ac curioſum lectorem amando ad Serrarium, qui diligentiſſimè collegit omnia, quæ circa hunc Winfridum occurrere poſſunt; ejus vide notat. 24. de vitâ Bonifacii lib. 3. rer. Moguntiacarum.

k *Duce Widikindo,*) Hujus nomen circa anoum C. 774. primum innotuit. Filius fuit Wernechini, nepos Diecherici, ut Fabricius de Rebus Saxonicis, lib. 1. Annales rer. Franc. à Karolo geſtar. auno 777. ejus meminerunt, anno vero 785. ad fidem Chriſti perveniſſe eiſdem traditur. Vide hiſtor. Friſicam Ubb. Emmii lib. 4. Nicol. Reuſnerum in Geoeal. Principum à magno Widekingo Saxonum Principe deſcendentium.

l *Ad tempora Godebaldi.*) Ad tempora uſque Godefridi infulâ caruiſſe vel ſaltem uſos non fuiſſe Epiſcopos, Sigilla quæ vidi probant.

m *Pipinus Rex Francorum, notum &c.* Hoc diploma admodum corruptum legitur cujus formula de verbo ferè extat apud Marculfum lib. 1. num. 4. Vide & notas ad eundem auctorem.

o *Theobertus,*] Puto eum innuere Theodebertum filium Theodorici fratris Clotarii Regis Auſtraſiæ; Gerbrandus Dagobertum vocat.

o *Actum Virmiria Palatio publ.*] Anno 752. qui fuit ſecundus Regni Pipino.

Gregorius Epiſcopus III.

Gregorius natione Francus gente Trevir.

BOnifacio itaque Martyrii palmam adepto, Gregorius ſucceſſit natione Francus, gente Trevir, alto procreatus ſanguine, licet quidam eum in Britanniâ oriundum ex illis, quos Bonifacius evocaverat in adjutorium prædicandi verbum Dei affirment. Hic peracto ætatis anno decimo quinto, jam è ludo literario, cui eouſque operam dederat, itemque ab aulicis pompis, in quibus verſabatur, relaxatus, ex caſu aviam ſuam (a) Adulam nomine, quæ Monaſterio ſanctarum virginum haud longè ab urbe Treverica ad Moſellæ fluminis ripam, Abbatiſſa, uti ajunt, præerat, ſalutandi cauſa accedens aliquantulum apud illam detinebatur, cum Bonifacius vir Dei iter ſuum illac faciens, uti peregrinus exciperetur hoſpitio, parataque menſa, quæſito lectore, qui inter prandendum ſacram recitaret ſcripturam, ſolus Gregorius adoleſcens oblatus eſt, qui porrecto libro legeret, Interrogatus ergo ab Epiſcopo an intelligeret, quæ legerat juvenili ſuffuſus rubore, reſpondit confidenter Præſuli, ſe neſcire. Ille verò ſenſum exponens, aures juvenis uſque adeò demulſit attentas, & præcordia ejus inflammavit, ut relictâ patriâ poſthabitis parentibus, illicò peregrinum ſequeretur antiſtitem in tanto fervore ſacris literis & lectionibus ſedulò inſudans, ut brevi in talem virum evaſerit, quem ipſe Bonifacius adhuc vivens dignum in adminiſtratione Trajectenſis eccleſiæ deligeret ſucceſſorem.

à Bonifacio juvenis inſtituitur. Succedit Bonifacio.

Cenſetur itaque hic vir in doctrinâ multum fuiſſe præcellens, & in vitâ ac morte claruiſſe miraculis. De quo idem Hucbaldus ita ſcribit: *Fuit ex nobili Francorum ſanguine procreatus, à beato Bonifacio olim in pueritiâ enutritus, gradu Eccleſiaſtico Preſbyter, pro tempore primum Epiſcopalis officii in Trajecto Caſtro, an eâ Wiltenburgh, vel etiam parochiâ vicarius literarum ſcientiâ pollens. Rhetor atque orator inſignis, & qui ſacram Scripturam & vitam Sanctorum contexere ſolitus eſt.*

Lebuinum & Marcellinum mittit ad Tranſiſulanos.

Hic direxit (b) Lebuinum cum beato Marcellino ad gentes incolentes oras Iſulæ flu. in confinio regni Francorum & Saxonum, Lebuinus autem obiit pridie Idus Novembris, anno ſalutis D cc lxvi. Ad hujus etiam Gregorii juſſa idem (c) Marcellinus conſcripſit vitam Suitberti Epiſcopi plenus dierum: nam ſupra ætatem centum annorum vixit, & lxxii. in ſeminando verbum Dei perſeverans apud Aldenſalam, obiit circa annum D cc lxii. tranſlatus Daventriam.

Inſtituit S. Lutgerum Monaſterienſis eccleſiæ Epiſcopum.

Inſtituit iſte Gregorius Lutgerum à puero poſteà Minimigardenſis, ſive Monaſterienſis Eccleſiæ primum Epiſcopum, quem in Eccleſiâ Trajectenſi Deo tyronem obtulerat, (d) inde Alcvino, tunc Eboracenſi, & demum Turonenſi Archiepiſcopo commendaverat erudiendum. (e) Hic Lutgerus juſſu Albrici conſanguinei & ſucceſſoris Gregorii apud Daventriam corpus Lebuini elevavit, & Baſilicam fundavit ibidem, deceſſit tandem poſt multa ſancta opera anno D ccc ix. poſtquam canoniſationem S. Suitberti per Leonem tertium præſente Carolo Magno factam in ſcriptis redegiſſet ad petitionem Rixfridi ſeptimi Trajectenſis Epiſcopi, quæ facta fuit prid. Nonas Septembris, anno D ccc tertio. Sepultus eſt autem Lutgerus in Monaſterio à ſe fundato in Verthena.

Gregorius deteſtatur divitias.

Gregorius verò in tantùm, dicitur deteſtatus divitias, ut dulce venenum & præparationem ad interitum eas appellaret, in erogandis eleemoſynis largiſſimus. Tandem lxx. ætatis ſuę anno gravatus paralyſi, & continuo triennio per ſummam patientiam ill.a e haustus, inſtante jam reſolutione ſuâ, per triduum mortem ſuam antè prædixit, & ad altare ductus ſumptâ Eucharistiâ ſtatim expiravit VIII. Kalend. Septembr. ſepultus in Eccleſiâ ſancti Salvatoris Trajecti, cùm ſediſſet annis XXII. connumeratus cathalogo Sanctorum.

Moritur, & ſepelitur, & ſanctis adſcribitur.

In annalibus (f) tamen Leodienſis Eccleſiæ habetur, quod ſepultus ſit in Eccleſiâ Suſterenſi, ejuſdem Diœceſeos ſacris virginibus dedicata; ubi & S. Waſtradis mater ejuſdem Gregorii requieſcit, cujus feſtum celebratur XII. Kalend. Auguſti: Gr gorii verò x. die Octobris, & ſancti Albrici ſucceſſoris Gregorii, qui ibidem humatus eſt XVIII. Kalend. Decemb.

Eccleſia Suſterenſis claraſanctorum ſepulchris.

Quem locum (g) Zuentiboldus Rex ſucceſſu temporis ſumptuoſè ampliavit & dotavit, & occiſus ſepelitur ibidem, reputatus Martyr, cujus memoria celebratur Idib. Auguſti: ubi & parva veſtis pueri Ieſu haberi dicitur. Quieſcunt & aliorum ſanctorum virorum & fœminarum corpora, quæ proceſſu temporis ele-

ris elevata ſunt, de terrâ, ſub diverſis Epiſcopis Leodienſibus, & in ſarcophagis & feretris deauratis decenter collocata. Gregorius enim atque Albricus conſueverant ſe ad dictum locum ob religionem & ſanctimoniam incolentium, crebro devotionis causâ transferre, ubi & continuis fulgent miraculis. Claruit Gregorius ſub Carolò, qui ob egregia facinora cognominatus eſt Magnus, à quo obtinuit confirmari omnes donationes & libertates à prædeceſſoribus ejus Eccleſiæ Trajectenſi conceſſis. Valuit etiam nedum ſanctitate vitæ & miraculis, ſed & ſpiritu prophetico, cum Albricum ſibi ſucceſſurum prædiceret, & alia quamplurima.

Confirmatio Caroli ſub Gregorio.

Karolus Dei gratiâ Rex Francorum, vir Illuſter. Si petitionibus ſacerdotum in omnibus non negamus, Dominum exinde retributorem habere confidimus: Ideoque venerabilis vir Gregorius Epiſcopus confirmationem bonæ memoriæ Domini genitoris noſtri Pippini, quondam Regis, de rebus Eccleſiæ ſuæ S. Martini, quæ eſt conſtructa in vico Trajecto, ſuper fluvium Rheni, nobis protulit relegendam de rebus quas anteceſſores noſtri Pippinus anterior, ſeu Karolus vel Karolomannus. Itemque & præfatus genitor noſter ad ipſam caſam Dei conceſſerunt, vel ad illum Epiſcopatum, ut omnem decimam de terris, ſeu de mancipiis, aut de teloneis, vel de negociis, aut undecunque ad partes Fiſci cenſus ſpectare videbatur, ſicut diximus omnem decimam partem ad ipſam caſam Dei S. Martini condonaverunt, vel confirmaverunt, ut in luminariis ſeu ſtipendiis Monachorum atque Canonicorum, qui ibidem gentiles ad Chriſtianitatem convertunt: & Domini miſericordiâ ipſos converſos, quos habent, doceant, juxta quod Chriſtiani eorum Chriſtianitatem conſervant. Unde & præfatus Gregorius nobis expetiit, ut ipſam confirmationem renovare deberemus, quod & libenti animo viſi fuimus feciſſe. Propterea per hanc præceptionem noſtram decernimus atque jubemus, ut quicquid anteceſſores noſtri ſæpe dicti ad ipſam caſam Dei per eorũ teſtamenta condonaverunt juſtè & rationabiliter, per noſtrã denuò confirmationem abſque alicujus contradictionibus memoratus Pontifex Gregorius ad ipſam caſam Dei habeat indultum atque conceſſum. Et ut hæc authoritas confirmationis noſtræ firmior habeatur, vel per tempora melius conſervetur, manus noſtræ ſignaculis ſubtus eam decrevimus roborare. Signum Karoli glorioſiſſimi Regis. Data Kalend. Martii. Actum Aquiſ. palatio publico.

Trajectum Vicus ad Rhenum.

Carolus confirmat donationes ſuorum anteceſſorum.

Hunc Molanus in Indiculo SS. Belgii retulit, & vitam ejus haberi deſcriptam à S. Ludgero Monaſt. Epiſcopo dicit. Surius quoque habet Tomo. 2. 26. Martii. Sed in Uſuardo aut addit: non habetur ejus memoria Cratepolius, de SS. Germ. ex diœceſi Trajectenſi honeſtâ natum familiâ dicit, & eum Bonifacio ſocium facit, cum in Friſiam proficiſceretur; in quo fallitur. Nam Othilo, & Willibaldus tradunt omnes cum eo ſocios occiſos fuiſſe: nec in Trajectenſi diœceſi ortum puto.

a *Aviam ſuam Adulam,*] Vide Serrar. Rer. Mogunt. lib. 3. not. 12. pag. 457. ubi ex Ludgero hæc omnia ſatis prolixè narrat. *De Suitberto*, præter ea, quæ habes ex Marcellino, quædam traduntur à Bedâ in hiſtoriâ Eccl. Angl. Molano, Cratepolio, Serrario & ad Uſuardi annotatis. Hic à Leone 3. papa inter cælites relatus, ut refert Ludgerus libello ſingulari, qui apud me MS. non autem ab Honorio ut quidam volunt.

b *Hic direxit Lebuinum,*] Unus is ex & ſociis Willibrordi, qui ſi ad annum 766. pervenit, non multum etiam à centenario abfuit, de quo in notis ad Becam plura dixi.

c *Marcellinus conſcripſit vitam Suitberti,*) Hæc à Surio edita & Monaſterii in Saxoniâ non ita nuper: ſed adeò corrupta & interpolata, ut nullius pretii apud complures patriæ noſtræ antiquitatis non ignaros habeatur, ita quod ſatis mirari non poſſim illud ſcriptũ tanti etiamnum à doctiſ. quibuſdam fieri.

d *Inde Alcvino tunc Eborabenſi & demum Turonenſi Archiepiſcopo,*) Alcuinum fuiſſe Eboracenſem Archiepiſcopum non invenio, neque Malmeſburienſis eum inter Archiepiſcopos agnoſcit, neque faſti Regum & Epiſcoporum Angliæ; neque Turonenſibus præfuiſſe arbitror. Ipſe Alcuinus teſte Malmeſburienſ. de Regibus Angl. lib. 1. pa. 24. præceptorem habuit Egbertum Archiep. Eboracenſem virum doctiſſimum; & ad pacem faciendam in Franciam miſſus ad Carolum, ibi reſedit, ac eundem regem in Dialecticâ & Rhetoricâ inſtruxit, poſt Adelmum & Bedam Anglorum omnium doctiſſimus, idem eundem Monaſterii D. Martini à Car. Prælatum eſſe factum dicit, non tamen Epiſcopum; nec du *du Cheſne* Turonenſis hiſt. eum inter Epiſcopus, ſed Prælatos tantum refert, lib. 1. c. 122. de Turonenſ. Veluti & Balæus in vita ipſius, qui, Abbatem primum in Angliâ, inde apud Turones, fuiſſe tradit, quem vide Cent. Script. Anglican. 2. nu. 17. ubi tituli multorum libr. ab eodem conſcriptorum, recenſentur; atque inſuper Abbatem Spanhemenſem de Script. Eccleſiaſticis qui eum anno 770. claruiſſe addit; nec indictum omittunt Francici ſcriptores; ut Eginhartus in vitâ Karoli magni, Annales Franc. à Pithœo editi ad annum 794. Fragmentum Odoranni Monachi, ubi anno 803. obiiſſe dicitur S. Martini Abba. Paul. Æmyl. in vita Car. M. lib. 3. Maſſon. lib. 2. Annal. pa. 105. Gaguinus lib. 4. Compendii de reb. geſtis Francor. & alii. Nec Anglici ſcriptores ejus obliti ſunt, quorum nomina, ne longior ſim addere ſuperſedeo. Quin & Bellarminus eundem inter Scriptores Eccleſiaſticos collocat ſeptimi ſæculi.

e *Hic Lutgerus juſſu Albrici,*) Hunc natione Friſium, ac Monaſterienſem Epiſcopum, apud Hepſtes Weerd ſepultum in Indiculo SS. Belgii tradit Molanus, ejuſque elevationis hiſtoriam à Werdenſibus Cœnobitis conſcriptam ap. Surium extare addit. Vide Cratepolium de SS. Germ. Epiſcopis, Crantz. Sax. lib. 2. c. 16. Metropol. lib. 1. cap. 3. ubi in monaſterio Werdenâ ad Ruram ſepultum eum vult anno C 809.

f *In Annal. Leodienſ.* Inveni ad hunc locum, neſcio an ex notis. Nob. V. Theod. Reneſſii tranſlata hæc verba. *Liquido conſtat ex elevatione corporis factâ anno* 1331. 17. *Aug. eum ſepultum ad S. Salvatorem.* Ejus verò ſepulcrum conſpiciebatur ante templi demolitionem, à boreali parte juxta gradus, quibus ad chorum aſcendebatur juxta altare SS. Cornelii & Gregorii PP. Reliquiæ autem ejus tunc fuerunt poſitæ in capſulâ ligneâ in choro juxta ſummum altare, idque confirmatur ex perluſtratione reliquiarum, quæ in capſulis reconditæ erant, quam anno D. 1597. 4. Iunii fecit Decanus Montiſma, memoriæ quoque noſtræ & anniverſ. indicant Gregor. & ſucceſſorem in Salvat. Ecclæſiâ ſepultos.

g *Zuentiboldus,*] Is Arnulphi Imp. ex Nobili virgine filius extra matrimonium natus, quem Lotharingiæ regem fecit, de quo vide notas ad Bekam; hunc verò jam ſupra dixi inter cœlites relatum ab iis, quos largis donationibus ditaverat. Sic Carolus cognomento magnus, & ante eum Conſtantinus, Pipinus pater Gertrudis & Beggę & Ludovicus cognomento Sanctus, ſuâ liberalitate cœlum opinione hominum meruerunt: nomen illud variè ſcribitur. Zuentibdthus, Zuentibaldus, Zenebaldus, Zundibolchus. Zundebaldus. Kindiboldus. Zuendebaldus. Gundeboldus Suentebaldus Znentibald. Suatebogus, Vendaldus Æmylio.

Albricus Epiſcopus IV.

ALbricus ſive Albertus, ſecundum Hucboldum defuncti Gregorii, ſed ſecundum Rixfridum Epiſcopum, ſancti Suitberti conſanguineus, natione Anglicus ex Eboraco orindus, dignitatem Trajectenſis ſuſcepit cathedræ quartus poſt Willebrordam Epiſcopum Gregorii ſucceſſor, & (a) ſucceſſu temporis civitatis Coloniæ Epiſcopus, Trajectenſem nihilominus regens Eccleſiam. Hic ſanctum Lutgerum poſteà Minimigardenſem Epiſco-

Epiſcopum, ordinans Preſbyterum (b) ad partes Friſiæ dirigens, ut prædicaret verbum Evangelicum in pago * Aſtrago, ubi ſanctus Bonifacius paſſus, eſt qui ſeptem annis illiç permanſit, quouſque inſurrexiſſent radix ſceleris Windecundus Dux Saxonum, avertens Friſones à fide acceptâ, devaſtans Eccleſias, trucidans famulos Dei, & cogens populum Dei ſacrificare Idolis; quo tempore Albricus migravit ad Dominum. Qui uſque ad revelationem corporis ſancti Lebuini, cujus inquirendi onus Lutgero commiſit, circa annum Salutis D cc lxxxvII. ſupervixiſſe creditur, cùm fuit vir prudens (c) & ſapiens, & una cum Gregorio, (ſicuti præmiſſum eſt) in eccleſiâ Suſtercenſi, Leodicenſis Diœceſis, quieſcit. Ioannes (d) Beka ſcribit ipſum ſediſſe annis x. obiiſſe xII Kalend. Sepremb. Anno D cc lxxxIv. & ſepultum Trajecti in eccleſiâ ſancti Salvatoris. Hic obtinuit donari Eccleſiæ Trajectenſi, à Carolo Magno totum riparicum ſuper Leccam & inſulam inter Rhenum & Leccam: nec non ripaticum ſuper alveum Hemi, cum ſuis adjacentiis, inſuper & villam patrimonii ſui nuncupatam Liſiduna in pago Flehite ſuper alveum Hemi cum omnibus pertinentiis, & quicquid Wigerus Comes ibidem in beneficium tenuit, etiam ſylvas ſive foreſtas in Fornheſe, Mocoroht, & Widok, quæ ſunt de utrâque parte Hemi. Et ſimiliter Eccleſiam ſuper Doreſtatum conſtructam, dictam Ubkirica, cum centum perticis terrę circumjacentibus, & ripatiço ſuper Lockiam & inſulam prope ipſam Eccleſiam ad partem Orientalem inter Rhenum & Lockiam, & inſuper confirmationem omnium bonorum, & privilegiorum per Reges & prædeceſſores ipſius Regis Eccleſiæ conceſſorum ſub data vII. Iunii, anno Regni ſui vIII.

** Oſtrago*

S. Lutgerus miſſus ab Albrico in Oſtergoam Friſia, docet ibi ſeptẽniũ.

Albrici mors & ſepultura.

Prope Amersfordiam Liſiduna & ſaltus hic commemorati, ad Hemum fl. ſiti fl.

(e) Traditio Caroli de Liſiduna ſub Albrico.

K*Arolus Dei gratia. Rex Francorum & Longobardorum, ac Patricius Romanorum. Si enim ex his quæ divina pietas nobis largiri dignata eſt, locis venerabilibus concedimus: hoc nobis ad æternam beatitudinem procul dubio pertinere confidimus. Ideo compertum ſit omni fidelium noſtrorum magnitudini, qualiter donamus ad Baſilicam S. Martini, quæ eſt conſtructa in Trajecto veteri ſubtus Doreſtado, ubi venerabilis vir Albricus preſbyter atque electus rector præeſſe videtur, hoc eſt, villam noſtram nuncupante Liſiduna, in pago qui vocatur Flehite, ſuper alveum Hemi, cum omni integritate vel adjacentiis ſeu appenditiis ſuis, id eſt, cum terris, manſis, domibus, ædificiis, mancipiis, ſylvis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, mobilibus & immobilibus, omnia, & ex omnibus quantumcunque Wiggerus Comes ibidem per noſtrum beneficium tenuit etiam & foreſtas illas, quarum vocabula ſunt, Hengeſtſchote, Fornheſe, Mokoroth, Widock, quæ ſunt de ambabus partibus Hemi. Similiter donamus ad Baſilicam S. Martini, Eccleſiam quæ eſt ſuper Doreſtad conſtructa, & vocatur (f) Ubkirika, de omniq; parte centum perticas terræ, ut omni tempore prædicta Baſilica ſpaciũ terræ centum perticas habere debeat, & cum eâ (g) ripaticum illum ſuper Lockiam & inſulam (h) illam prope ipſam Eccleſiam ad partem Orientalem inter Rhenum & Lockiam. Hæc verò omnia tradimus à die præſenti ad*

Baſilica S. Martini in veteri Trajecto.

Viggerus Comes.

Ripaticum ſuper Lockia portorium.

Digitized by Google

præfata ſancta loca perpetualiter poſſidendum. (i) Ideo hanc præceptionem authoritatis noſtræ ſcribere juſſimus, ut ab hac die jam memoratus Albricus preſbyter ſive ſucceſſores, qui fuerint rectores ejuſdem ſancti loci, prædicta loca ad opus jam dictæ Baſilicæ habeant, teneant, gubernent, regant, atque diſponant; & quicquid exinde ad profectum ipſius ſancti loci facere elegerint, libero perfruantur arbitrio. Et nullus quilibet de Iudiciariâ poteſtate, aut qualibet perſona prædicto Albrico preſbytero, neque ſucceſſoribus ſuis de jam dictis rebus inquietare aut contra rationis ordinem, vel calumniam generare quoquo tempore præſumant, ſed per noſtrum largitatis præceptum prædicta Baſilica jure valeat obtinere firmiſſimo. Et ut hæc authoritas firmior habeatur, vel diuturnis temporibus conſervetur, manu propriâ ſubter eam decrevimus roborare, & de annulo noſtro juſſimus ſigillari. Signum Karoli glorioſiſſimi Regis. Data VII. Idus Iunii, Anno nono ejuſdem glorioſiſſimi Regis. Actum Numaga palatio publico, in Dei nomine feliciter.

Immunitas conceditur.

a *Succeſſu temporis civitatis Colon. Epiſcopus,)* Unde hæc hauſerit auctor ignoro; neque ullus Colonienſis Epiſcopus hoc tempore ejus nominis, invenitur, neque Bertius, neque Opmerius, neque Demochares aut alius, quod ſciam, ſcriptor hoc tradit, & noſtri ſcriptores omnino ignorant.

b *In pago Aſtrago,)* Puto leg. Ooſtergo, pagus enim integræ provinciæ tractus eſt, ut ſupra indicavi.

c *In Eccleſiâ Suſterenſi,)* Hoc ut jam dixi nemini probatur, ſed omnes eum cum prædeceſſore Trajecti in S. Salvatoris æde tumulatum aſſerunt.

d *Ioannes Beka ſcribit ipſum ſediſſe annis x. &c.* Nihil horum in excuſo. legitur, Neque in MSS. exemplaribus quos plures vidi antiquiſſimos, reperitur; immò Chron. magni Belg. ſcriptor, qui ſua fere ex Bekâ ſumpſit, cœpiſſe illum anno 779. & ſediſſe annis quatuor tradit.

e *Traditio Caroli de Liſidunâ,)* Donatio hæc continet omnem tractum circa Hemum fluvium, ubi Emersfurt, Leuſden uſque ad Doreſtadum, foreſtas quas Wildterniſſen & Veenen vocant, quæ prope Amerongen, Elſt, Wageningen, Eede adhuc conſpiciuntur; in quibus Epiſcopi Traject. aut eorum donatione Præpoſitus Sancti Iohannis maxime in Eede Wageningen & Weelchmouthoutius, decimas &c. habent. At hoc diploma nuper quidam impoſtor, ut magno alicui viro blandiretur, corrumpere & pervertere non dubitavit, & pro Liſiduna Lindinium reponere, qui locus eſt in Betuâ; quales ſanè homines peſtes ſunt in antiquâ hiſtoriâ, & odio omnibus veritatis antiquæ amatoribus eſſe debent.

f *Vbkirika,)* id eſt ſuperior eccleſiâ quæ ſupra Doreſtatum erat, quem verò hiſce verbis locum propriè deſignet, equidem ignoro.

g *Ripaticum illum ſuper Leckium,)* Ripaticum eſſe quod pro conſervandâ vel muniendâ ripâ debetur vectigal. putant.

h *Inſulam illam,]* Signantur hic pagi, Doorne & Cothen, qui ſunt inter alveum antiquum Rheni & Leccæ. Nam cum Rhenus olim à parte Orientali oppidi de Dorſtad Trajectum verſus inter villas Thorne, Wercunde, Odike & Vechte fluxerit, Lecca verò parvo tantum rivulo infra Dorſtadium ad occaſum perexerit, tanquam in inſulâ omnes prædictas & adjacentes villas complexus eſt.

i *Ideo hanc præceptionem.]* Sic poſt, *noſtrum largitatis præceptum* & in Formulis Marculfi lib. 1. præceptum denariale &c. Greg. Turon. lib. 9. hiſt. Aimon. lib. 5. cap. 36. *præceptum de confirmatione totius Abbatiæ de more principium fecit.*

Theotar-

Theotardus Epiſcopus V.

THEotardus, ſive Theodardus natione Friſo, quintus Epiſcopus ſucceſſit Alberto, in Sacrâ Scripturâ eruditiſſimus Doctor, & excellens prædicator, qui tandem cùm præfuiſſet annis ſex plenus dierum & bonorum operum migravit ad Dominum, ſepultus & ipſe in Eccleſiâ ſancti Salvatoris. Hujus temporibus adhuc Widikendus Dux, Rex Saxonum, & Friſiorum Orientaliũ, qui circa annum DCCLXXXIII. contra Carolum rebellare cœperat occiſis Friſiis, ab ipſo Carolo ſubjugatur: ſub quo & ipſe Theiodardus claruit.

Theodardus Friſo præeſt annis ſex.

Widekindus Rex Saxonum, & Friſiorum Orientaliũ.

Harmokarus Epiſcopus VI.

HArmokarus, ſive Erwachterus ſextus Epiſcopus ſubſequitur, ſecundum quoſdam natione Friſius, aliis aſſerentibus ipſum Anglicum ex Regno Northymbrano Eboracenſis Diœceſis oriundum, prius Canonicus Trajectenſis, vir doctus & religioſus, cùm ſediſſet aliquot annis, diem clauſit extremum quinto Kal. Decemb. ſepultus & ipſe in Eccleſiâ S. Salvatoris. Claruit & iſte ſub Carolo Magno Imp. Alibi tamen legitur obiiſſe quinto Kalend. Septemb. & ſediſse annos XXVII. aut potiùs XVII.

Horum meminit Chronicon M. Belgicum, ſed paucis. Ut & Hamconius, qui ſuas tamen admiſcet fabulas.

Rixfridus Epiſcopus VII.

RIxfridus item Friſius natione, ſeptimus in ordine Epiſcopus, vir doctus & fervens in religione, cujus Epiſtola ad ſanctum Lutgerum Monaſterienſem Epiſcopum adhuc extat, quâ ipſum adhortatur, ut ordinem canoniſationis Suitberti à Leone Papâ celebratum; literis perpetuaret. Ad annum DCCCXV. ſupervixiſse comprobatur, quo tempore Stephanus (a) Papa deſcendens in Franciam, coronavit Ludovicum Pium, & Ermgerdam civitate Rhemis. Inſtituit à puero Fredericum (b) genere Friſium nobilem, à matre ſibi commendatum, in diſciplinâ Eccleſiaſticâ erudiendum, quem videns gradatim ad virtutum & literarum apices tendere, ordinavit Preſbyterum, prævidens illum ſibi ſucceſſurum, Hic impetravit a Carolò Magno omnes decimas de mancipiis & terris ſuæ diœceſeos, nec non telonium de quocunque negotio, unde fiſcus Regius in Ditione Trajectenſi telonium accipere & exigere conſuevit: nec non (c) Doreſtatum, urbem magnam cum manſionibus ejus perpetuò poſſidendam, & à Ludovico Pio ejus filio obtinuit confirmari de novo quicquid per genitorem ſuum Carolum Imperatorem, avum Pipinum & anteceſſores donatum conceſſumvé fuerat. Carolus tamen excepit Monaſterium ſancti Germani Pariſienſis, quod per regna ſua immunitate gaudere voluit, juxta præceptum à Pipino patre conceſſum. Cujus immunitatis exemplar, ut conſtare poſſit, eas Provincias cum Trajecto, Doreſtado, & locis circumvicinis, in ditione & poteſtate ſuâ fuiſſe, ne quis objicere audeat ipſum illa telonia tanquam propria non potuiſſe conferre, vel donationes Eccleſiæ Trajectenſi factas robore non ſubſiſtere, hic inſeruimus.

Rixfridus Friſius.

S. Fredericũ ornat, & creat, preſbyterum.

Impetrat à Carolo Magno decimas & Telonea.

Monaſterium S. Germani immune à tributis in Diœceſi Ultrajectina.

(d) Privilegium Abbatis S. Germani Pariſienſis.

K*Arolus Dei gratia Rex Francorum & Longobardorum, atque Patricius Romanorum omnibus Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus ſen*

bus ſeu Iunioribus (e) noſtris: ſi opportuna Beneficia ad loca ſanctarum Eccleſiarum, vel ſacerdotibus præſtare non deſinimus, hoc proculdubio ad æternam nobis beatitudinem retribuendam profuturum confidimus.

Abbas S. Vincentii, vel S. Germani apud Pariſienſ. Igitur cognoſcat magnitudo ſive utilitas veſtra, qualiter venerabilis vir Robertus Abbas de Baſilica S. Vincentii vel domini Germani, ubi ipſe pretioſus corpore requieſcit, clementiam regni noſtri acceſſit; & præceptum Domini & genitoris noſtri bonæ memoriæ Pipini Regis, nobis oſtendit relegendum, ubi reperimus inſertum, qualiter propter nomen Domini beneficium præſtitiſſe cognoſcitur, ut annis ſingulis quocunque in regno noſtro negociantes ipſius ſancti loci pergere velint, ſicut ipſe Robertus Abbas mercari videtur, tam ad (f) luminaria comparanda, quàm pro reliquâ neceſſitate diſcurrentes; tam extra Ligerim, quàm citra vel in Burgundiâ, etiam in Aquitaniâ, vel in Proviciâ ſeu in Franciâ, nec non in Auſtriâ, quocunque in regno, Chriſto propicio, noſtro pergere voluerint, nullum telonium, vel de ſarcinis,

Idem eſt liber à vectigali bus in Diviſionibus Caroli Magni. vel de (g) carrucatione, neque de navigio, vel de qualibet redhibitione exinde ad partem Fiſci noſtri miſſi Abbatis diſcurrentes perſolvere quippiam debeant. Propterea præſenti præcepto decernimus (quod perpetualiter manſurum eſſe jubemus) ut non per ullos portus, neque per civitates tam Viroduno, quàm Aurelianis, vel Ambianis, neque in Doreſtado, vel Neomago, neque per omnes pontes, vel ad S. Maxentium, ſive Pariſiis, ſeu Aquitania, neque in Burgundiâ, vel in pago

* In Amon. Senonico eſt. Tricaſſino, neque in * Xantonico, vel per omnes civitates ubicunque in noſtro (propicio Chriſto) regno, aut pagis, aut territoriis teloneis exigatur, nec de navali vel carrali, neque de (h) Saumi, ſeu Trana (i) evectione, vel (k) rotaticum, vel (l) pontaticum, nec (m) pulveraticum, nec (n) ſalinaticum, nec (o) ceſpitaticum, vel ullam (p) redhibitionem, quam Fiſcus noſter exinde poſſit ſperare, nec vos, aut Iuniores vel ſucceſſores noſtri ab iiſdem requiratis vel exigatis, ſed omnia hæc propter nomen Domini ipſe Abbas vel ſucceſſores ejus, ſeu memorata Eccleſia S. Vincentii, vel Domini Germani habeant indultum, ut ad

Error in calculo. luminaria ipſius ſancti loci proficiat in augmentis. (q) Claruit & iſte ſub Carolo Magno & Ludovico ejus filio Impp. Augg. deceſſit 3. Nonas Octobris ex febriculâ grandevus cùm præfuiſſet annis ſex, ſepultus in Eccleſiâ S. Salvatoris.

Confir-

Confirmatio Ludovici ſub Rixfrido.

*IN nomine Domini Dei, & Salvatoris noſtri Ieſu Chriſti. Lodovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Auguſtus. Imperialem celſitudinem decet prædeceſſorum ſuorum pia facta non ſolùm inviolabiliter conſervare, ſed etiam cenſuræ ſuæ authoritate confirmare. Unde noverit induſtria ſeu ſagacitas omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium, quàm & futurorum, quia * Rixfridus venerabilis vir, Veteris Trajecti eccleſiæ Epiſcopus, quæ eſt conſtructa in honore S. Martini Confeſſoris, vel cæterorum ſanctorum, detulit manſuetudini noſtræ quaſdam authoritates conſtitutionum, qualiter Dominus & genitor noſter Carolus, bonæ memoriæ, piiſſimus Imperator, Aug. & avus noſter Pipinus & anteceſſores eorum ad ipſam Eccleſiam conceſſiſſent omnem decimam, de Mancipiis, terris, ac de teloniis, vel de negocio, vel de omni re, undecunque ad partem Regiam Fiſcus telonium exigere aut accipere videbatur, & ut homines ejuſdem Eccleſiæ ſub (r) Mundiburdo & tuitione ipſius Eccleſiæ exiſterent, nec non & in ripis in Doreſtado, ut nec (s) bannum aut (t) fredum, aut (u) conjectum, quod ab ipſis* **Vetſchat** *vocatur, contingere aut exactare præſumeret, & quiſquis ex negotiatoribus in eorum ripas intrare voluiſſet, nullam contentionem ex hoc feciſſet eis, nec manſiones in eorum domibus, ſine permiſſu eorum accipere auderent, nec eorum res dum vixerint, auferre, aut poſt mortem eorum contingere, nec ullo modo eis in aliquâ re calumniam generare quis præſumeret, qui in illa decimâ parte, vel ſub Mundiburdo eccleſiæ S. Martini conſiſtunt; videlicet ut ſicut illi de illis novem partibus aliquid accipere vel uſurpare nec velint, nec poſſint; ita & procuratores Reſp. de eadem decimâ parte accipere aut uſurpare ad Fiſcum non præſumant, qualiter Præſul ipſius Eccleſiæ, cum omni Clero & populo ſibi ſubjecto alimoniam miniſtrare, & luminaria in eadem ſede continuare, atque gentiles qui ad Chriſtianitatem convertuntur alere & docere poſſit. Ob firmitatem tamen hujus rei poſtulavit à nobis prædictus Epiſcopus, ut paternum ſive prædeceſſorum noſtrorum Regum morem ſequentes, ejuſmodi noſtræ authoritatis præceptum, ob amorem Dei & reverentiam S. Martini circa ipſam Eccleſiam fieri cenſeremus. Cujus petitioni libenti animo aurem accommodare placuit, & per hanc noſtram authoritatem confirmare, ut omnem decimam, tam de Mancipiis, quàm de terris, aut de telonio, aut de*

* Rixfredus. Vetus Trajectum.

* Geſchot.

Epiſc. eſt præbere Clero alimoniam, templo luminaria & gentiles convertere.

inter ſocios ejus hos numerant, vide Bekam, Indiculum Sanctorum Belgii Molani, Cratepolium de S. Germaniæ, Balæum cent. 2. nu. 19. & alios.

c *Ab Egberto Archiepiſcopo Eboracenſi.*] Fallitur hic noſter, ſed ne ſemel dicta iterare cogar, adeat lector notas ad Becanum, nec hic audiendus Balæus, qui eundem errat errorem, cum multis aliis.

d *Per Wilfridum,*) De hoc Wilfrido, ejuſque vitâ & obitu videndus Beda lib. V. cap. 20. hiſt. Angl. & in Epitom. item Wiliel. Malmeſbur. de geſtis Pontif. Anglorum lib. 3. qui plene ipſius vitam deſcribit: adde Math. Weſtmonaſt. in Chron. ad ann. 678. Io. Balæum de ſcript. Angl. cent. 1. nu. 88. Polid. lib. 4. Angl. hiſt. Contractii & Chron. Wigorn.

e *Acca Epiſcopus cum Eccleſiam Auguſtaldunenſem,*) Beda, Haguſtaldenſem vocat, lib. v. c. 21. Sic enim ait: *Suſcepit pro Wilfrido Epiſcopatum Haguſtaldenſis Eccleſiæ Acca preſbyter ejus vir & ipſe ſtrenuiſſimus, & coram Deo & hominibus magnificus.* Malmeſburienſis de geſtis Reg. Angl. lib. 1. c. 6. meminit hujus Epiſcopatus in Northumbriâ ſub Archi-Epiſcopatu Eboracenſi, ſed Hauguſtaldenſem defeciſſe ſuo tempore addit. In appendice ad Balæum Haguſtaldum appellatur.

f *Apud Foſtelandiam inſulam,*) de hac vide Adamom Bremenſem hiſt. Eccl. c. 210.

g *Willibaldus Aureaci ſive Eyſtati Epiſcopus,*) Aureacenſis primus Epiſcopus anno dom. 745. vel. 747. à Boniſacio factus, Hoc ad Almonum amnem in Noricis ab Hunnis oppidum everſum, & tum reſtaurari cœptum nono templo in veteribus ruinis erecto, idem Boniſacius ornaverat & inde ibidem cœnobium conſtruxerat, ac exciſo querceto Aychſtadium vocavit, unde verſus:

Urbs quæ auri quondam titulos & nomen habebas,
Iam ſacræ quercus nomina ſacra geris.

Res hujus Willibaldi ſcripſit Reginoldus x1. Epiſcopus Eichſtadienſis, qui vixit circa annum 980. verum an exſtet dubitatur. vide Trith. de Benedict. lib. 3. tit. 4. Cratepolium de ſanctis Germ. Epiſcopis Munſterū, Aventinum Bojorum lib. 2. Balæum Cent. 2. nu. 16. Hodæporicon S. Wilibal. & Bruſchium de monaſteriis, præfuit, ann. 36. obiit ætatis anno 77. Chriſtiano verò 781. ſucceſſores habuit Gerochum, Aganum & circa tempora Munſteri Mauritium ex Huttenicâ nobiliſſimâ Franciæ Orientalis familiâ.

h *Winibaldus frater ejus &c.*] De eo vide Molanum in Indic. Cratepolium, Munſterum, Balæum, Democharem. Heidenheim. Sanctim (quam Walburgam ſororem quidam autumant) de S. Winibaldo librum, qui extat tom. 4. Antiq. Lect. Caniſii parte 2. Trith. lib. 3. de vir. illuſtr. Ord. S. Benedicti.

i *Diva Walburgi virgo.*) Hujus virginis vitam ſcripſit ſatis prolixè Wolfhardus Haſenrietanus monachus qui extat Tom. 4. Antiq. lect. & Philippus Epiſcopus Aichſt. frequens quoque ejus mentio ap. ſcriptores, vide Uſuardum vel quæ eidem addita ad 1. Maj. 4. Aug. Molanum Ind. SS. Belgii ubi & hi de eâ verſus leguntur:

Filia regis erat; ſed egenam ſe faciebat,
Dives ut in Chriſto regnaret ſemper in ipſo.

Cratepolium de SS. Germaniæ, Serrarium rer. Moguntin. lib. 3. not. 2. de Boniſ. pa. 438. not. 24. pa. 483. Aventinus lib. 3. Annal. Boicor. Waldopyrgam appellat. Superſunt & hodie paſſim in Germaniâ & Belgio templa huic dicata, ut Antwerp. Arnhemiæ, Tylæ, Groningæ, &c.

k *Levinus item Epiſcopus apud Gandavum &c.*) Hic videtur Livinum pro Lebuino ponere, cum hic ex ſociis fuerit Willebrodi, ille verò longè ante martyrio coronatus, cujus etiam vitam auctore Boniſacio, ſeu Winfrido conſcriptam habemus: necatus autem fuit ut Cratopolius anno 633. à Brab. cui adſtipulatur Molanus in Ind. SS. Belg. cum quo facit Meyerus in Annal. Flandr. Vitam autem Lebuini ſcripſerunt Hucbaldus & Radbod. Epiſcopus, à Gold. ad parænet Teut. pa. 455. laudati.

l *Apud Nabiam Chriſtum confitendo paſſi ſunt,*] Rem totam narrat Beda, & ex eo alii plures, ubi verò locorum ſit Nabia nullus, quod ſciam, liquidò expreſſit, ſed ex conjecturâ ſatis conſtat occiſos Heuwaldos fratres in Saxoniâ veteri, id eſt, Weſtphaliâ, non longè à Rheno, in quem corpora projecerunt. Nabiam vocat Marcellinus in vitâ Suitberti, atque ex eo alii, Molanus dubitat an locus ad Belgium pertineat, & ubi ſit, antiquos tamen Saxones pleroſque vocare Weſtphalos, id quoque tradit Cratepolius de SS. Germaniæ, quem vide in lit. E. qui addit quoſdam horum ſocios in pago Laer paſſos. Vide & Uſuardum ad 3. Octobr. ad eundem diem Martyrol. Notkeri, item Martyr. Rhabani, Contract. ad annum 695. & Sigiſbertum ad 693. Weſtmon. ad 695.

m *Formis excuſa tradidimus,*) Quod an factum ignoro, nondum certè mihi videre contigit, nec à quoquam, qui vidiſſet, intelligere potui. Ad ea quæ de Vulfranno, & morte Radbodi ſequuntur, vide notas *meas* in Bekam, adde quæ Baronius ad Martyrol. qui ex Ionâ Abbate & aliis tradit Vulfrannum anno 720. obiiſſe, unde miror quid Ubboni in mentem venerit, qui eundem anno demum 730 obiiſſe refert.

Qui

n *Qui abſque Baptiſmate,*) hoc ſi verum, quomodo itaque auſus Ambroſius, Imp. Valentinianum occiſum ante quam baptiſatum inter beatos referre?

o *Canonicos cœnobitales,*) De Canonicis ſcripsère Molanus, Miræus, aliique, quos vide.

p *Sanctum Willericum,*) in M. S. invenio Willeicum nominatum, hujus & ſic meminit Cratepol. de ſanctis German. *S. Willericus preſbyter, diſcipulus S. Swiberti, Chriſti confeſſor requieſcit in Cæſaris Vuerdenâ.* Plura de eo Molanus in Indiculo SS. Belgii.

q *Anno DCCXXXVI. Epternaci ſepultus &c.*) Willibrodus venit Trajectum anno 690. deceſſit è vitâ anno 736, id eſt 46. anno adventus, non ordinationis, nam anno 696. Romæ dicitur à Sergio Pontifice, creatus Epiſcopus Freſonum; atque ita 40. anno Epiſcopatus ſui obiiſſe dicendus eſt, nec quæ de ætate ejus feruntur convenient ſi Theofridi calculum ſequamur, ſed adi eâ de re Molanum in Indiculo ſatis accuratè ſcribentem.

r *Obtinuit pro Eccleſiâ à Principe Pipino Trajectum,*) Imò à Carolo ejus filio ut diplomata, quæ ſequuntur teſtantur; & Beka Carolum Martellum poſt obitum patris, Pipini primam donationem Eccleſiæ Trajectinæ feciſſe ſcriptum reliquit.

ſ *Theofridus Abbas Epternacenſis &c.*) Qui & Thietfridus, 24. Abbas Epternacenſis Reginberti prædeceſſoris ſui prius coadjutor, ex hac vitâ abiit anno 1110. vide Bertelium in hiſt. Luxemburg. ubi agit de Epternaco.

t *Herminam Dagoberti Regis filiam,*) Extat donatio hæc ap. Miræum in Notitiâ Eccleſiarum Belgii cap. xi. facta Wilibrodo Treviris anno 699. meminit ejus quoque Bertelius loco ſupradicto: vide etiam Haræum in Pipino Herſtallo pag. 24. In diplomate vocatur Irmina, ut & ap. Bertelium, vitam S. Irminæ primæ Abbatiſſæ in horreo Trevir. ſcripſit Trith.

u *Cum villâ montis ſitâ in pago Tulbiacenſi.*] In donatione; *Dono vobis vineæ pedicuram unam in monte Viennenſi*, Miræus notat hunc montem hodie vocari Viandenſem in agro Luxenburgico. Pro pago autem Tubracenſi neſcio an Tulbiacenſem dicere voluerit. Tulpiacum veteribus notum, meminit ejus Tacit. Ubiorum enim caſtrum fuit, quod nunc Zulpich eſſe putat Divæus in Antiq. Belg. cujus & mem. Traditio Caroli; hic Clodio Alamannos vicit teſte Maſſon. lib. 1. Annal. Fr.

x *Winlant ad Moſam,*] Annales Francorum veteres: *Vitham Emporium juxta oſtium Fl. Moſæ.* Sigebertus *Wittam*, *Haræus* in vitâ Lud. Pii, legendum putat *Wilitham* & locum, ubi nunc *Geervliete*, eſſe credit. Douza Annal. Holl. lib. 3. *Wiltam* legere mavult; & fortè reſpexit ad ea, quæ noſtri annales de Flarditinga Wiltorum, vel Slavorum oppido narrant.

y *Groningam ad Amaſim ſitam,*) Fallitur: Territorium enim Groningenſe eſt quidem inter Lavicam & Amaſim amnes ſitum, ſed longè urbs ab eiſdem abeſt, quam duo flumina Huneſus & Fivela attingunt, vide accuratè de eâ ſcribentem Ubbonem Emmium libro ſingulari; Neque eo tempore emporium Groninga fuit, & ne oppidum quidem utpote poſt aliquot demum ſæcula mœnibus cinctum.

z *Niſi Landelina hereſis obfuiſſet*] Landelini qui & Tanchelmus, Tanchelinus, Tauchelinus, Tanderius; Tanderius vocatur, & inter hæreticos refertur, meminère Abeilardus lib. 2. de Theol. Robertus de Monte ad Chron. Sigiſbert. Abbas Trith. in Chron. Hirſaugienſi, Miræus in Chron. Præmonſtratenſium, & in Annal. Belg. Bernard. de Lutzenburg. in Lit. T. Prateolus de hæret. lib. 18, in eo falſus, quod Sigiſberto ea adſcribit, quæ ſunt ejus continuatoris; Nic. Sanderus de Viſibili Monarchia Eccleſiæ lib. 7. Divæus lib. 8. Brabant. Molanus in Nordberto, Meyerus in Annal. Flandriæ, Scribān. in Antwerpia, Hiſt. Magdeb. tom. 12. cap. 5. Cratepolius de hæreticis. Extat & typis expreſſa Epiſtola Eccleſiæ Trajectenſis ad. Freder. Colon. Archiepiſcopum de Tāchelmo, ubi ſequentia de hoc verba leguntur. Hic Sacramenta corrumpere Eccleſiæ, hæreſim ſuſ-
„ citare auſus eſt, jam olim jugulatam; Nihil Papam, nihil Epiſcopos, nihil Archiepiſcopos, nihil
„ preſbyteros aut clericos aſſeruit. Penes ſe ac ſuos tantum Eccleſiam eſſe, contendebat. Fidei no-
„ ſtræ Petram Chriſtum dividere auſus eſt. In maritimis primùm locis rudi populo & infirmioris fi-
„ dei venenum perfidiæ ſuæ miſcuit, & per matronas & mulierculas errores ſuos paulatim ſpargere
„ cœpit. Audiebat illum populus ſeductus ſicut Angelum Dei.

aa *Qui intrius fulget Humberte coruſcis,*) Humbertum vocant ſcriptores, inter quos Cratepolius de SS. Germ. Uſuard. 25. mart. 6. Sept. Molanus in Indiculo SS. Belg. Scribanius in Antwerpiā, & alii. Miræus Huntbertum nominat Abbatem Maricollenſem; vide Cod. piarum donat. cap. v. & ibi notata. Buzelinus lib. 3. Gallo-Fland. tradit Hunibertum à quibuſdam filiis Everardi Cyſonienſis adnumeratum, inſigni virum ſanctitate & ſapientia ſed patri præreptum & ideo in teſtamento ejus omiſſum.

bb *Eſſe donationem Rothingi,*) Vide Miræum loco prodicto c. 6. & ejus notas, ubi Rethingus, vel Rauchingus vocatur, & Bebelina ejus conjux. Sequentes donationes, quod non ſpectant ad Eccleſiam Trajectenſem leviter præteribimus, ne extra limites brevitatis vagari videamur.

cc *Villam Waderlot in Taxandriâ*] Pagus eſſe creditur, qui hodie Waerle vocatur, ſupra Eindhoviam in Campinia Brab. ad flumen Dommele.

dd *Cum illo paſcuo Graveningo,*) Sic in MS. pleriſque invenio. Ac ſunt qui paſcua Comitis deſignari putant quaſi paſcua Gravionatui obnoxia. Alii credunt paludes illas fuiſſe ab urbe Amersfortiam verſus, ad ſiniſtram ubi nunc Oostbroeck & Westbroeck / D. Martini agger; nomenque à fodiendo deductum, quod fodiendis ceſpitibus eſſet commodus iſte locus, vel etiam à vernaculo Gan-

ſe-veen/

lat. parte prima c.xɪ. de Advocatiâ Trevirenſi. Plurima paſſim in mediæ ætat. ſcriptoribus mentio ejuſmodi Advocatorum, quorum plerumque munus ad fundatores, vel principes, aut eorum vicarios pertinebat; Sic quoque Comes Holl. Egmundanæ Eccleſiæ Advocatiam ad ſe ſpectare dicebat, quod ſupremus dominus eſſent, & majores ipſius illam fundaſſe dicerentur. In notis ad Capitula Car. Magni & Lud. *Poſt. conſ. Stiliconis inducta eſt advocatorum defenſio per cauſis Eccleſiæ*, ex Canon. 79. Afric. Synodi.

rr *Et Benthem,*) Nihil in præcedentibus de Benthem, de Thiele verò & Thule quæ ſequuntur mera deliria ſunt: quis enim unquam Thielam ad Wahalim oppidum antiquorum Thulen eſſe ſomniavit?

ſſ *Et Claudian: Te quolibet ire, ſequemur,*] Hæc in MSS. addita inveni: neque tamen quid ille verſus, diu in Claudiano quiſitus, ad rem faciat video, niſi quædam de Thule addantur; & magis faceret, ſi quicquam Thule ad noſtrum Thiele,

Claud. libro de bello Getico;

——Et noſtro procul orbe remotam
Inſolito belli tremefecit murmure Thulen.

Verùm hæc, ut quidem opinor magis adverſantur, quam juvant, ut & allegata ex Melâ, nam ſi oppoſita Inſulâ Belgarum oris; ergo diverſa à Belgio, neque in eo. Quamvis alii, & melius, ut arbitror, *Bergarum oris oppoſitam*, legendum cenſuerunt.

tt *Wiro,*) Hujus meminit Molanus in Ind. SS. Belg. ubi tradit eundem in Scotia Epiſcopum cum Plechelmo Romam pro conſecratione profectum, ac inde ad Pipinum veniſſe Francorum Ducem, qui eis dedit locum habitationis in Petri monte, nunc S. Odiliæ prope Ruremundam, & ibidem Wironem ſepultum, ac poſtmodum corpus ejus Trajectum tranſlatum, ibidemque nonnulla opinione ſanctitatis cultum. Cratepolius, Pipinum eo uſum fuiſſe à ſecretis confeſſionibus, addit. Surius Tom. 3. 8. Maji ejus vitam habet; quo tempore & ejus memoria celebratur in additionibus ad Uſuardum; nec indictum reliquit Wironem Trith. de illuſtribus viris ſui Ord. lib. 3. Heda Deirorum Epiſcopum facit; eſt autem Deira provincia Nordanhumbrorum, teſte Camdeno, qui in Britanniâ ſua, ubi agit de Brigantibus. *Saxones* (inquit) *Nordanhumbr. regnum in duas partes diviſerunt. Deiram ſcilicet, & Berniciam, quæ partes quanquam ſuos reges aliquandiu habuerunt: tandem tamen in unum regnum coaluerunt*, vide Malmesburienſem de geſtis Regum Anglor. lib. 1. cap. 3. Polidorum Angl. hiſt. lib. 4. de *Sexto* Anglor. regno.

uu *Plechelmus Epiſcopus Maſſæ Candidæ,*) Beda ad finem lib. v. hiſt. Gentis Anglor. vocat Plechelmum Epiſcopum Candidæ Caſæ, vide Wilhelmum Malmesbur. lib. 3. de Pontificibus Angliæ, ubi agit de Epiſcopis Caſæ Candidæ ex profeſſo. Hunc Wironis ſocium in Oldenzale quieſcere, & inter primos Ruremundenſis Eccleſiæ patronos haberi tradunt Molanus & Cratepolius.

De Eobano ſive Cobano vide quæ notavi ad Becani Chron. quibus junge Serrar. 45. Not. ad vitam Bonifacii de Willeico ſuprà quoque dixi. Gerardus & Theodoricus mihi ex hoc tantum loco noti.

xx *Boſo. Preſb.*] Molanus Diaconum vocat, Beka Levitam. Fuit verò inter ſocios Bonifacii, qui cum ipſo in Friſiâ ap. Dockum occiſi, cujus tamen nulla in Uſuardi martyrologio mentio.

yy *Othgerus Levita.*] Hic cum Wirone & Plechelmo ex Angl. in Belgium venit. Vide Molanum in Indiculo; & Addition. ad Uſuardum x. Septemb. Cratepolium de SS. Germaniæ, qui eum juxta Ruremundam in Eccleſia montis S. Petri ſepultum tradit.

zz *Gregorius & Albricus ad Colon. Agrip. &c.*] Et hoc inter ſomnia Hedæ referri poteſt; quis enim unquam tale quid vel fando audivit: niſi fortè ſuffraganeos Colon. Præſulis eos fuiſſe poſt Bonifacium, innuere illum voluiſſe dixeris: & ſic omnes Trajectenſes Epiſcopos ad Fredericum Ultimum uſque eo in numero referre debuiſſet.

Bonifacius Epiſcopus II.

WInfridus, qui & Bonifacius, item natione Anglus, vel ſecundum alios Scotus, nobilibus quoque ortus natalibus, acceſſit ſanctum Willibrordum, vir omni ſanctitate & ſcientiâ adornatus, clarus doctrinâ & eloquio; divinâ admonitus aſpiratione, ut Germaniæ fines adiret, Francorum gentem diverſis errorum laqueis adhuc irretitam nobiliter inſtruxit, & hæreſes conſtanter extirpavit, Euangelico dogmate adeo præcipuus, ut Apoſtolis ipſum coæquares. Poſtquam autem annis xɪɪɪ. cum Willebrordo eſſet converſatus, demum ad regimen Trajectenſis Eccleſiæ aſſumitur ab eodem, & famâ virtutum ſuarum undique crebeſcente, anno Dccxvɪɪ. (a) à Gregorio II. Pontifice Maximo

acceſſitus

Regale præceptum Pippini ſub Bonifacio de rebus Eccleſiæ Sancti Martini.

Pippinus Rex Francorum. Notum ſit omnibus agentibus noſtris, tam præſentibus, quàm & futuris: Principali quidem clementiæ cunctos decet accommodare aurem benignam, præcipuè quando per compendium animarum à præcedentibus Regibus & Principibus parentibus noſtris ad loca Eccleſiarum probamus eſſe indulta, devotâ debemus mente perpendere, & congrua beneficia, ut mereamur ad mercedem eſſe participes, non negare, ſed robuſtiſſimo jure noſtris oraculis confirmare. Igitur Apoſtolicus vir, & in Chriſto pater Bonifacius urbis Trajectenſis Epiſcopus Regiæ noſtræ clementiæ ſuggeſſit, eo, quod anteceſſores noſtri, vel parentes, Clotharius quondam Rex, & Theodebertus quondam per authoritates eorum manu ſubſcriptas, de villis Eccleſiæ S. Martini quas ad præſens poſſidebat, vel de eo quod à Deo timentibus hominibus ibidem in antea delegaretur, integra & imminuta conceſſiſſent, ut nullus Iudex publicus ad cauſas audiendum, vel freda exigendum, nec manſiones vel paratas faciendum, nec fidejuſſores tollendum, nec homines ipſius Eccleſiæ de qualibet cauſâ diſtringendum, nec ulla redhibitione requirendum, ingredi ibidem non debeant; unde & ipſas præceptiones jam dictorum Principum, ſeu & confirmationes illorum Regum, eorum manibus, roboratas antedictus Pontifex Bonifacius nobis oſtendit relegendas, & ipſum beneficium circa eandem Eccleſiam S. Martini, ſicut à ſupradictis Principibus fuit indultum moderno tempore aſſerit eſſe conſervatum. Sed pro firmitatis ſtudio petiit celſitudinem noſtram ut hoc denuò circa eandem ſupra memoratam S. Martini Eccleſiam noſtra debuerit authoritas generaliter confirmare. Cujus petitionem pro reverentiâ ipſius ſancti loci, ut mereamur ad mercedem ſociari, pleniſſimam voluntatem viſi ſumus præſtitiſſe, vel in omnibus confirmare, cognoſcite. Præcipientes ergo jubemus, ut ſicut conſtat ab antedictis Principibus de villis præfatæ Eccleſiæ D. Martini integrã immunitatem abſq; introitu Iudicũ fuiſſe conceſſum; ita ut in antea auxiliante Domino, inſpectæ priorũ Principũ authoritates omnimodo conſerventur, & neq; vos, neq; juniores ſucceſſoreſq; veſtri, vel ullus quilibet de Iudiciariâ poteſtate in villas ãtedictæ Eccleſiæ, quas moderno tẽpore ubicunq; in regno noſtro noſcũtur poſſidere

Pippin. confirmat priorum Regum donationes & immunitates Eccleſiæ Trajectenſi factas.

neri videtur, qua anteceſſores noſtri ſæpe dicti Pippinus & Karolus Karolomannus ad ipſam caſam Dei per eorum inſtrumenta condonaverunt juſtè & rationabiliter nos per noſtram confirmationem, ei gratanti animo conceſſimus vel confirmavimus. Cognoſcite; Et ut hac authoritas confirmationis noſtræ firmior habeatur, & per tempora melius conſervetur manus noſtræ ſignaculis ſubter eam decrevimus roborare. Signum Pippini glorioſi Regis Francorum. Widmarus juſſus recognovi & ſubſcripſi. Datum quod fecit menſe Majo, die 23. anno ſecundo Regni ipſius glorioſi Regis. Actum Virmeria palatio publico in Dei nomine feliciter. *Virmeria palatium publicum in Francia.*

a *Anno DCCXVII. à Gregorio II.*] Vide exactam annorum Bonifacii Chronologiam apud Serrarium Rer. Moguntiacarum lib. 3. ad vitam Bonifacii Not. 54. ubi intricatam hanc materiam enodare diſtinctionibus epiſcopatuum, certæ & incertæ ſedis conatur. Certè vivente adhuc Wilibrodo coadjutor (ut vocant) ipſi fuit, qui anno demum 736. obiiſſe creditur. Adi notas meas ad Bekam.

b *Evindicavit & Trajectenſem Eccleſiam,*] Conatus quidem fuit, ſi ea, quæ apud Bekam legimus, vera ſunt, ſed quid præſtiterit eventus docuit, nam ſucceſſores longo tempore nec pedo ne Infulis ſacris, ut paulo poſt traditur uſi ſunt; quod anno demum 1119. ipſis conceſſum, vel reſtitutum fuit. Quin Zacharias papa Trajectum cum aliis Moguntino ſubjecit, curante Bonifacio, vide ejus. epiſt. & Miræi not. Eccl. Belg. pa. 28. Unde liquere poteſt primos olim antiſtetes, quamdiu Chriſto magis quàm mundo ſtudebant, parum de titulis illis ſolicitos fuiſſe; utpote qui regnum cæleſte, non mundanam hoc anhelarent ex Domini ſententiâ dicentis, *Regnum meum non eſt de hoc mundo.*

c *Ekajum Leodienſis Eccleſiæ;*] Alden Eyck hodiè dictus hic locus putatur, cujus & ſeq. diplomata aliquoties meminerunt.

d *Boructuarios,*] Qui fuerint populi Boructuarii, vide ap. Freherum in originib. Palatinis, lib. 2. cap. 7. ubi eos facit Bructerorum veterum poſteros. Birckhemerus Buſacteros quoque Bructeros, eſſe putat, ſed eos Tranſ-Iſulanis & Friſiis annumerat in ſuâ deſcript. Germ. Adde quæ tradit Cluverius in Germaniâ antiquâ lib. 3. cap. 13. & Pontanus Origenum Francicar. lib. 1. c. 9. ac Gorop Becanæ lib. 2. Francicor. nec non Molanus in Suitberto.

e *Apud vicum Dockingen,*] Emmius Dockomum ubique vocat, & ab hoc primum tempore notum vult. in rep. Friſior; & lib. 4. rer. Friſicarum, villam vel vicum ait vocaſſe ejus temporis ſcriptores, qui paulatim monaſterio ibidem conſtructo in oppidum accrevit.

f *In Oſtrachia,*] In vitâ Ludgeri, putatur eſſe pagus, qui hodie Ackerwolde dicitur, non procul à Dockumo. Sed ergo denotari illo verbo tractum illum puto, qui Oſtergoe dicitur, in quo oppidum Dockomium etiam hodie ſitum. Nam Friſia hæc in tres dividitur partes. Ooſtergoa, Weſtergoa & Silveſtres, qui vulgo Sevenwoldi dicuntur.

g *Scripſit & plurima opuſcula,*] Extant hodie epiſtolæ ejus editæ, ac vita inſuper S. Livini ab ipſo conſcripta. Plura recenſet Serrarius in Moguntiacis lib. 3. not. 48. Balæus inter ſcriptores Britannos ponit, & plures ejus indicat libros.

h *Teſte Hucbaldo Monacho Elnonenſi.*] Hujus mem. Abbas Spanheimenſ. libro de ſcriptoribus Eccleſ. qui eum vixiſſe tradit anno 880. & ſcripſiſſe vitas multorum ſanctorum ornato eloquio; Geſta etiam S. Lebuini, & carmen facetum de laude Caluorum ad Carolum Calvum Imp.

i *Monaſteria Monachorum & Virginum primus in Auſtraſ. &c.*) Hoc an verum ſit inquirendum relinquo iis, qui toti ſeſe monaſticis iſtis Antiquitatibus inveſtigandis dedere ac curioſum lectorem amando ad Serrarium, qui diligentiſſimè collegit omnia, quæ circa hunc Winfridum occurrere poſſunt; ejus vide notat. 24. de vitâ Bonifacii lib. 3. rer. Moguntiacarum.

k *Duce Widikindo,*) Hujus nomen circa annum C. 774. primum innotuit. Filius fuit Wernechini, nepos Dieherici, ut Fabricius de Rebus Saxonicis, lib. 1. Annales rer. Franc. à Karolo geſtar. anno 777. ejus meminerunt, anno vero 785. ad fidem Chriſti perveniſſe eiſdem traditur. Vide hiſtor. Friſicam Ubb. Emmii lib. 4. Nicol. Reuſnerum in Geneal. Principum à magno Widekingo Saxonum Principe deſcendentium.

l *Ad tempora Godebaldi,*) Ad tempora uſque Godefridi infulâ caruiſſe vel ſaltem uſos non fuiſſe Epiſcopos, Sigilla quæ vidi probant.

m *Pipinus Rex Francorum, notum &c.* Hoc diploma admodum corruptum legitur cujus formula de verbo ferè extat apud Marculfum lib. 1. num. 4. Vide & notas ad eundem auctorem.

n *Throbertus.*] Puto eum innuere Theodebertum filium Theodorici fratris Clotarii Regis Auſtraſiæ; Gerbrandus Dagobertum vocat.

o *Actum Virmiria Palatio publ.*] Anno 752. qui fuit ſecundus Regni Pipino.

Gregorius Epiſcopus III.

Gregorius natione Francus gente Trevir.

BOnifacio itaque Martyrii palmam adepto, Gregorius ſucceſſit natione Francus, gente Trevir, alto procreatus ſanguine, licet quidam eum in Britanniâ oriundum ex illis, quos Bonifacius evocaverat in adjutorium prædicandi verbum Dei affirment. Hic peracto ætatis anno decimo quinto, jam è ludo literario, cui eousque operam dederat, itemque ab aulicis pompis, in quibus verſabatur, relaxatus, ex caſu aviam ſuam (a) Adulam nomine, quæ Monaſterio ſanctarum virginum haud longè ab urbe Treverica ad Moſellæ fluminis ripam, Abbatiſſa, uti ajunt, præerat, ſalutandi cauſa accedens aliquantulum apud illam detinebatur, cum Bonifacius vir Dei iter ſuum illac faciens, uti peregrinus exciperetur hoſpitio, parataque menſa, quæſito lectore, qui inter prandendum ſacram recitaret

à Bonifacio juvenis inſtituitur. Succedit Bonifacio.

ſcripturam, ſolus Gregorius adoleſcens oblatus eſt, qui porrecto libro legeret, Interrogatus ergo ab Epiſcopo an intelligeret, quæ legerat juvenili ſuffuſus rubore, reſpondit confidenter Præſuli, ſe neſcire. Ille verò ſenſum exponens, aures juvenis uſque adeò demulſit attentas, & præcordia ejus inflammavit, ut relictâ patriâ poſthabitis parentibus, illicò peregrinum ſequeretur antiſtitem in tanto fervore ſacris literis & lectionibus ſedulò inſudans, ut brevi in talem virum evaſerit, quem ipſe Bonifacius adhuc vivens dignum in adminiſtratione Trajectenſis eccleſiæ deligeret ſucceſſorem. Cenſetur itaque hic vir in doctrinâ multum fuiſſe præcellens, & in vitâ ac morte claruiſſe miraculis. De quo idem Hucbaldus ita ſcribit: *Fuit ex nobili Francorum ſanguine procreatus, à beato Bonifacio olim in pueritiâ enutritus, gradu Eccleſiaſtico Preſbyter, pro tempore primum Epiſcopalis officii in Trajecto Caſtro, an eâ Wiltenburgh, vel etiam parochiâ vicarius literarum ſcientiâ pollens. Rhetor atque orator inſignis, & qui ſacram Scripturam & vitam Sanctorum contexere ſolitus eſt.* Hic direxit (b) Le-

Lebuinum & Marcellinum mittit ad Tranſiſulanos. Inſtituit S. Lutgerum Monaſterienſis eccleſiæ Epiſcopum.

buinum cum beato Marcellino ad gentes incolentes oras Iſulæ flu. in confinio regni Francorum & Saxonum, Lebuinus autem obiit pridie Idus Novembris, anno ſalutis D cc lxvi. Ad hujus etiam Gregorii juſſa idem (c) Marcellinus conſcripſit vitam Suitberti Epiſcopi plenus dierum: nam ſupra ætatem centum annorum vixit, & lxxii. in ſeminando verbum Dei perſeverans apud Aldenſalam, obiit circa annum D cc lxii. tranſlatus Daventriam. Inſtituit iſte Gregorius Lutgerum à puero poſteà Minimigardenſis, ſive Monaſterienſis Eccleſiæ primum Epiſcopum, quem in Eccleſiâ Trajectenſi Deo tyronem obtulerat, (d) inde Alcvino, tunc Eboracenſi, & demum Turonenſi Archiepiſcopo commendaverat erudiendum. (e) Hic Lutgerus juſſu Albrici conſanguinei & ſucceſſoris Gregorii apud Daventriam corpus Lebuini elevavit, & Baſilicam fundavit ibidem, deceſſit tandem poſt multa ſancta opera anno D ccc ix. poſtquam canoniſationem S. Suitberti per Leonem tertium præſente Carolo Magno factam in ſcriptis redegiſſet ad petitionem Rixfridi ſeptimi Trajectenſis Epiſcopi, quæ facta fuit prid. Nonas Septembris, anno D ccc tertio. Sepultus eſt au-

Gregorius deteſtatur divitias.

tem Lutgerus in Monaſterio à ſe fundato in Verthena. Gregorius verò in tantum, dicitur deteſtatus divitias, ut dulce venenum & præparationem ad interitum eas appellaret, in erogandis eleemoſynis largiſſimus. Tandem lxx. ætatis ſuæ anno gravatus paralyſi, & continuo triennio per ſummam patientiam illo exhauſtus, inſtante jam reſolutione ſuâ, per triduum mortem ſuam antè prædixit, & ad altare ductus ſumptâ Euchariſtiâ ſtatim expiravit viii. Kalend. Septembr. ſepultus in Eccleſiâ ſancti Salvatoris Trajecti, cùm ſediſſet an-

Moritur, & ſepelitur, & ſanctis adſcribitur.

nis xxii. connumeratus cathalogo Sanctorum. In annalibus (f) tamen Leodienſis Eccleſiæ habetur, quod ſepultus ſit in Eccleſiâ Suſterenſi, ejuſdem Diœceſeos ſacris virginibus dedicata; ubi & S. Waſtradis mater ejuſdem Gregorii requieſcit, cujus feſtum celebratur xii. Kalend. Auguſti: Gregorii verò x. die Octobris, & ſancti Albrici ſucceſſoris Gregorii, qui ibidem humatus eſt xviii. Kalend. Decemb. Quem locum (g) Zuentiboldus Rex ſucceſſu

Eccleſia Suſterenſis clara ſanctorum ſepulchris.

temporis ſumptuosè ampliavit & dotavit, & occiſus ſepelitur ibidem, reputatus Martyr, cujus memoria celebratur Idib. Auguſti: ubi & parva veſtis pueri Ieſu haberi dicitur. Quieſcunt & aliorum ſanctorum virorum & fœminarum corpora, quæ proceſſu temporis ele-

ris elevata ſunt, de terrâ, ſub diverſis Epiſcopis Leodienſibus, & in ſarcophagis & feretris deauratis decenter collocata. Gregorius enim atque Albricus conſueverant ſe ad dictum locum ob religionem & ſanctimoniam incolentium, crebro devotionis causâ transferre, ubi & continuis fulgent miraculis. Claruit Gregorius ſub Carolò, qui ob egregia facinora cognominatus eſt Magnus, à quo obtinuit confirmari omnes donationes & libertates à prædeceſſoribus ejus Eccleſiæ Trajectenſi conceſſis. Valuit etiam nedum ſanctitate vitæ & miraculis, ſed & ſpiritu prophetico, cum Albr. cum ſibi ſucceſſurum prædiceret, & alia quamplurima.

Confirmatio Caroli ſub Gregorio.

Karolus Dei gratiâ Rex Francorum, vir Illuſter. Si petitionibus ſacerdotum in omnibus non negamus, Dominum exinde retributorem habere confidimus: Ideoque venerabilis vir Gregorius Epiſcopus confirmationem bonæ memoriæ Domini genitoris noſtri Pippini, quondam Regis, de rebus Eccleſiæ ſuæ S. Martini, quæ eſt constructa in vico Trajecto, ſuper fluvium Rheni, nobis protulit relegendam (Trajectum Vicus ad Rhenum.) *de rebus quas anteceſſores noſtri Pippinus anterior, ſeu Karolus vel Karolomannus. Itemque & præfatus genitor noſter ad ipſam caſam Dei conceſſerunt, vel ad illum Epiſcopatum, ut omnem decimam de terris, ſeu de mancipiis, aut de teloneis, vel de negociis, aut undecunque ad partes Fiſci cenſus ſpectare videbatur, ſicut diximus omnem decimam partem ad ipſam caſam Dei S. Martini condonaverunt, vel confirmaverunt, ut in luminariis ſeu ſtipendiis Monachorum atque Canonicorum, qui ibidem gentiles ad Chriſtianitatem convertunt: & Domini miſericordiâ ipſos converſos, quos habent, doceant, juxta quod Chriſtiani eorum Chriſtianitatem conſervant. Unde & præfatus Gregorius nobis expetiit, ut ipſam confirmationem renovare deberemus, quod & libenti animo viſi fuimus feciſſe. Propterea per hanc præceptionem noſtram decernimus atque jubemus, ut quicquid anteceſſores noſtri* (Carolus confirmat donationes ſuorum anteceſſorum.) *ſæpe dicti ad ipſam caſam Dei per eorũ teſtamenta condonaverunt juſtè & rationabiliter, per noſtrã denuò confirmationem abſque alicujus contradictionibus memoratus Pontifex Gregorius ad ipſam caſam Dei habeat indultum atque conceſſum. Et ut hæc authoritas confirmationis noſtræ firmior habeatur, vel per tempora melius conſervetur, manus noſtræ ſignaculis ſubtus eam decrevimus roborare. Signum Karoli glorioſiſſimi Regis. Data Kalend. Martii. Actum Aquiſ. palatio publico.*

Hunc

Hunc Molanus in Indiculo SS. Belgii retulit, & vitam ejus haberi deſcriptam à S. Ludgero Monaſt. Epiſcopo dicit. Surius quoque habet Tomo.2. 26. Martii. Sed in Uſuardo aut addit: non habetur ejus memoria Cratepolius, de SS. Germ. ex diœceſi Trajectenſi honeſtâ natum familiâ dicit, & cum Bonifacio ſocium facit, cum in Friſiam proficiſceretur; in quo fallitur. Nam Othilo, & Willibaldus tradunt omnes cum eo ſocios occiſos fuiſſe: nec in Trajectenſi diœceſi ortum puto.

a *Aviam ſuam Adulam,*] Vide Serrar. Rer. Mogunt. lib. 3. not. 12. pag. 457. ubi ex Ludgero hæc omnia ſatis prolixè narrat. *De Suitberto,* præter ea, quæ habes ex Marcellino, quædam traduntur à Bedâ in hiſtoriâ Eccl. Angl. Molano, Cratepolio, Serrario & ad Uſuardū annotatis. Hic à Leone 3. paxâ inter cælites relatus, ut refert Ludgerus libello ſingulari, qui apud me MS. non autem ab Honorio ut quidam volunt.

b *Hic direxit Eebuinum,*] Unus is ex & ſociis Willibrordi, qui ſi ad annum 766. pervenit, non multum etiam à centenario abfuit, de quo in notis ad Becam plura dixi.

c *Marcellinus conſcripſit vitam Suitberti,*) Hæc à Surio edita & Monaſterii in Saxoniâ non ita nuper: ſed adeò corrupta & interpolata, ut nullius pretii apud complures patriæ noſtræ antiquitatis non ignaros habeatur, ita quod ſatis mirari non poſſim illud ſcriptū tanti etiamnum à doctiſ. quibuſdam fieri.

d *Inde Alcuino tunc Eborabenſi & demum Turonenſi Archiepiſcopo,*) Alcuinum fuiſſe Eboracenſem Archiepiſcopum non invenio, neque Malmeſburienſis eum inter Archiepiſcopos agnoſcit, neque faſti Regum & Epiſcoporum Angliæ; neque Turonenſibus præfuiſſe arbitror. Ipſe Alcuinus teſte Malmeſburienſ. de Regibus Angl. lib. 1. pa. 24. præceptorem habuit Egbertum Archiep. Eboracenſem virum doctiſſimum; & ad pacem faciendam in Franciam miſſus ad Carolum, ibi reſedit, ac eundem regem in Dialecticâ & Rhetoricâ inſtruxit, poſt Adelmum & Bedam Anglorum omnium doctiſſimus, idem eundem Monaſterii D. Martini à Car. Prælatum eſſe factum dicit, non tamen Epiſcopum; nec du *du Cheſne* Turonenſis hiſt. eum inter Epiſcopus, ſed Prælatos tantum refert, lib. 1. c. 122. de Turonenſ. Veluti & Balæus in vita ipſius, qui, Abbatem primum in Angliâ, inde apud Turones, fuiſſe tradit, quem vide Cent. Script. Anglican. 2. nu. 17. ubi tituli multorum libr. ab eodem conſcriptorum, recenſentur; atque inſuper Abbatem Spanhemenſem de Script. Eccleſiaſticis qui eum anno 770. claruiſſe addit; nec indictum omittunt Francici ſcriptores; ut Eginhartus in vitâ Karoli magni, Annales Franc. à Pithœo editi ad annum 794. Fragmentum Odoranni Monachi, ubi anno 803. obiiſſe dicitur S. Martini Abba. Paul. Æmyl. in vita Car. M. lib. 3. Maſſon. lib. 2. Annal. pa. 105. Gaguinus lib. 4. Compendii de reb. geſtis Francor. & alii. Nec Anglici ſcriptores ejus obliti ſunt, quorum nomina, ne longior ſim addere ſuperſedeo. Quin & Bellarminus eundem inter Scriptores Eccleſiaſticos collocat ſeptimi ſæculi.

e *Hic Lutgerus juſſu Albrici,*) Hunc natione Friſium, ac Monaſterienſem Epiſcopum, apud Heyſters-Weerd ſepultum in Indiculo SS. Belgii tradit Molanus, ejuſque elevationis hiſtoriam à Werdenſibus Cœnobitis conſcriptam ap. Surium extare addit. Vide Cratepolium de SS. Germ. Epiſcopis, Crantz, Sax. lib. 2. c. 16. Metropol. lib. 1. cap. 3. ubi in monaſterio Werdenâ ad Ruram ſepultum eum vult anno C 809.

f *In Annal. Leodienſ.* Inveni ad hunc locum, neſcio an ex notis. Nob. V. Theod. Reneſſii tranſlata hæc verba. *Liquido conſtat ex elevatione corporis factâ anno* 1331. 17. *Aug. eum ſepultum ad S. Salvatorem.* Ejus verò ſepulcrum conſpiciebatur ante templi demolitionem, a boreali parte juxta gradus, quibus ad chorum aſcendebatur juxta altare SS. Cornelii & Gregorii PP. Reliquiæ autem ejus tunc fuerunt poſitæ in capſulâ ligneâ in choro juxta ſummum altare, idque confirmatur ex perluſtratione reliquiarum, quæ in capſulis reconditæ erant, quam anno D. 1597. 4. Iunii fecit Decanus Montiſma, memoriæ quoque noſtræ & anniverſ. indicant Gregor. & ſucceſſorem in Salvat. Ecclæſiâ ſepultos.

g *Zuentiboldus,*] Is Arnulphi Imp. ex Nobili virgine filius extra matrimonium natus, quem Lotharingiæ regem fecit, de quo vide notas ad Bekam; hunc verò jam ſupra dixi inter cœlites relatum ab iis, quos largis donationibus ditaverat. Sic Carolus cognomento magnus, & ante eum Conſtantinus, Pipinus pater Gertrudis & Beggę & Ludovicus cognomento Sanctus, ſuâ liberalitate cœlum opinione hominum meruerunt: nomen illud variè ſcribitur. Zuentibdthus, Zuentibaldus, Zenebaldus, Zundibolchus. Zundebaldus. Kindiboldus. Zuendebaldus. Gundeboldus Suentebaldus Znentibald. Suatebogus, Vendaldus Æmylio.

Albricus Epiſcopus IV.

ALbricus ſive Albertus, ſecundum Hucboldum defuncti Gregorii, ſed ſecundum Rixfridum Epiſcopum, ſancti Suitberti conſanguineus, natione Anglicus ex Eboraco orindus, dignitatem Trajectenſis ſuſcepit cathedræ quartus poſt Willebrordam Epiſcopum Gregorii ſucceſſor, & (a) ſucceſſu temporis civitatis Coloniæ Epiſcopus, Trajectenſem nihilominus regens Eccleſiam. Hic ſanctum Lutgerum poſteà Minimigardenſem Epiſco-

Epiſcopum, ordinans Preſbyterum (b) ad partes Friſiæ dirigens, ut prædicaret verbum Euangelicum in pago * Aſtrago, ubi ſanctus Bonifacius paſſus, eſt qui ſeptem annis illic permanſit, quouſque inſurrexiſſent radix ſceleris Windecundus Dux Saxonum, avertens Friſones à fide acceptâ, devaſtans Eccleſias, trucidans famulos Dei, & cogens populum Dei ſacrificare Idolis; quo tempore Albricus migravit ad Dominum. Qui uſque ad revelationem corporis ſancti Lebuini, cujus inquirendi onus Lutgero commiſit, circa annum Salutis D cc lxxxvII. ſupervixiſſe creditur, cùm fuit vir prudens (c) & ſapiens, & una cum Gregorio, (ſicuti præmiſſum eſt) in eccleſiâ Suſtercenſi, Leodicenſis Diœceſis, quieſcit. Ioannes (d) Beka ſcribit ipſum ſediſſe annis x. obiiſſe xII. Kalend. Septemb. Anno D cc lxxxIv. & ſepultum Trajecti in eccleſiâ ſancti Salvatoris. Hic obtinuit donari Eccleſiæ Trajectenſi, à Carolo Magno totum riparicum ſuper Leccam & inſulam inter Rhenum & Leccam: nec non ripaticum ſuper alveum Hemi, cum ſuis adjacentiis, inſuper & villam patrimonii ſui nuncupatam Liſiduna in pago Flehite ſuper alveum Hemi cum omnibus pertinentiis, & quicquid Wigerus Comes ibidem in beneficium tenuit, etiam ſylvas ſive foreſtas in Fornefeſe, Mocoroht, & Widok, quæ ſunt de utrâque parte Hemi. Et ſimiliter Eccleſiam ſuper Doreſtatum conſtructam, dictam Ubkirica, cum centum perticis terræ circumjacentibus, & ripatico ſuper Lockiam & inſulam prope ipſam Eccleſiam ad partem Orientalem inter Rhenum & Lockiam, & inſuper confirmationem omnium bonorum, & privilegiorum per Reges & prædeceſſores ipſius Regis Eccleſiæ conceſſorum ſub data vII. Iunii, anno Regni ſui vIII.

* Oſtrago

S. Lutgerus miſſus ab Albrico in Oſtergoam Friſiæ, docet ibi ſeptenniũ.

Albrici mors & ſepultura.

Prope Amersfordiam Liſiduna & ſaltus hic commemorati, ad Hemum fl. ſiti ſt.

(e) Traditio Caroli de Liſiduna ſub Albrico.

KArolus Dei gratia. Rex Francorum & Longobardorum, ac Patricius Romanorum. Si enim ex his quæ divina pietas nobis largiri dignata eſt, locis venerabilibus concedimus: hoc nobis ad æternam beatitudinem procul dubio pertinere confidimus. Ideo compertum ſit omni fidelium noſtrorum magnitudini, qualiter donamus ad Baſilicam S. Martini, quæ eſt conſtructa in Trajecto veteri ſubtus Doreſtado, ubi venerabilis vir Albricus preſbyter atque electus rector praeſſe videtur, hoc eſt, villam noſtram nuncupante Liſiduna, in pago qui vocatur Flehite, ſuper alveum Hemi, cum omni integritate vel adjacentiis ſeu appenditiis ſuis, id eſt, cum terris, manſis, domibus, ædificiis, mancipiis, ſylvis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, mobilibus & immobilibus, omnia, & ex omnibus quantumcunque Wiggerus Comes ibidem per noſtrum beneficium tenuit etiam & foreſtas illas, quarum vocabula ſunt, Hengeſtſchote, Fornheſe, Mokoroth, Widock, quæ ſunt de ambabus partibus Hemi. Similiter donamus ad Baſilicam S. Martini, Eccleſiam quæ eſt ſuper Doreſtad conſtructa, & vocatur (f) Ubkirika, de omniq; parte centum perticas terræ, ut omni tempore prædicta Baſilica ſpaciũ terræ centum perticas habere debeat, & cum eâ (g) ripaticum illum ſuper Lockiam & inſulam (h) illam prope ipſam Eccleſiam ad partem Orientalem inter Rhenum & Lockiam. Hæc verò omnia tradimus à die præſenti ad

Baſilica S. Martini in veteri Trajecto.

Viggerus Comes.

Ripaticum ſuper Leckā portorium.

præfata ſancta loca perpetualiter poſſidendum. (i) *Ideo hanc præceptionem authoritatis noſtræ ſcribere juſſimus, ut ab hac die jam memoratus Albricus preſbyter ſive ſucceſſores, qui fuerint rectores ejuſdem ſancti loci, prædicta loca ad opus jam dictæ Baſilicæ habeant, teneant, gubernent, regant, atque diſponant; & quicquid exinde ad profectum ipſius ſancti loci facere elegerint, libero perfruantur arbitrio. Et nullus quilibet de Iudiciariâ poteſtate, aut qualibet perſona prædicto Albrico preſbytero, neque ſucceſſoribus ſuis de jam dictis rebus inquietare aut contra rationis ordinem, vel calumniam generare quoquo tempore præſumant, ſed per noſtrum largitatis præceptum prædicta Baſilica jure valeat obtinere firmiſſimo. Et ut hæc authoritas firmior habeatur, vel diuturnis temporibus conſervetur, manu propriâ ſubter eam decrevimus roborare, & de annulo noſtro juſſimus ſigillari. Signum Karoli glorioſiſſimi Regis. Data VII. Idus Iunii, Anno nono ejuſdem glorioſiſſimi Regis. Actum Numaga palatio publico, in Dei nomine feliciter.*

Immunitas conceditur.

a *Succeſſu temporis civitatis Colon. Epiſcopus,)* Unde hæc hauſerit auctor ignoro; neque ullus Colonienſis Epiſcopus hoc tempore ejus nominis, invenitur, neque Bertius, neque Opmerius, neque Demochares aut alius, quod ſciam, ſcriptor hoc tradit, & noſtri ſcriptores omnino ignorant.

b *In pago Aſtrago,)* Puto leg. Ooſtergo, pagus enim integræ provinciæ tractus eſt, ut ſupra indicavi.

c *In Eccleſiâ Suſterenſi,)* Hoc ut jam dixi nemini probatur, ſed omnes eum cum prædeceſſore Trajecti in S. Salvatoris æde tumulatum aſſerunt.

d *Ioannes Beka ſcribit ipſum ſediſſe annis x. &c.* Nihil horum in excuſo. legitur, Neque in MSS. exemplaribus quos plures vidi antiquiſſimos, reperitur; immò Chron. magni Belg. ſcriptor, qui ſua fere ex Bekâ ſumpſit, cœpiſſe illum anno 779. & ſediſſe annis quatuor tradit.

e *Traditio Caroli de Liſidunâ,)* Donatio hæc continet omnem tractum circa Hemum fluvium, ubi Emersfurt, Leuſden uſque ad Doreſtadum, foreſtas quas Wildterniſſen & Veenen vocant, quæ prope Amerongen, Elſt, Wageningen, Eede adhuc conſpiciuntur; in quibus Epiſcopi Traject. aut eorum donatione Præpoſitus Sancti Iohannis maxime in Eede Wageningen & Weelchmourhoutius, decimas &c. habent. At hoc diploma nuper quidam impoſtor, ut magno alicui viro blandiretur, corrumpere & pervertere non dubitavit, & pro Liſiduna Lindinium reponere, qui locus eſt in Betuâ; quales ſanè homines peſtes ſunt in antiquâ hiſtoriâ, & odio omnibus veritatis antiquæ amatoribus eſſe debent.

f *Vbkirika,)* id eſt ſuperior eccleſiâ quæ ſupra Doreſtatum erat, quem verò hiſce verbis locum propriè deſignet, equidem ignoro.

g *Ripaticum illum ſuper Leckium,)* Ripaticum eſſe quod pro conſervandâ vel muniendâ ripâ debetur vectigal. putant.

h *Inſulam illam,]* Signantur hic pagi, Doorne & Cothen, qui ſunt inter alveum antiquum Rheni & Leccæ. Nam cum Rhenus olim à parte Orientali oppidi de Dorſtad Trajectum verſus inter villas Thorne, Wercunde, Odike & Vechte fluxerit, Lecca verò parvo tantum rivulo infra Dorſtadium ad occaſum perexerit, tanquam in inſulâ omnes prædictas & adjacentes villas complexus eſt.

i *Ideo hanc præceptionem.]* Sic poſt, *noſtrum largitatis præceptum* & in Formulis Marculfi lib. 1. præceptum denariale &c. Greg. Turon. lib. 9. hiſt. Aimon. lib. 5. cap. 36. *præceptum de confirmatione totius Abbatiæ de more principium fecit.*

Theotar-

Theotardus Epiſcopus V.

THEotardus, ſive Theodardus natione Friſo, quintus Epiſcopus ſucceſſit Alberto, in Sacrâ Scripturâ eruditiſſimus Doctor, & excellens prædicator, qui tandem cùm præfuiſſet annis ſex plenus dierum & bonorum operum migravit ad Dominum, ſepultus & ipſe in Eccleſiâ ſancti Salvatoris. Hujus temporibus adhuc Widikendus Dux, Rex Saxonum, & Friſiorum Orientaliũ, qui circa annum D cc lxxxIII. contra Carolum rebellare cœperat occiſis Friſiis, ab ipſo Carolo ſubjugatur: ſub quo & ipſe Theiodardus claruit.

Theodardus Friſo præeſt annis ſex.

Widekindus Rex Saxonum & Friſiorum Orientaliũ.

Harmokarus Epiſcopus VI.

HArmokarus, ſive Erwachterus ſextus Epiſcopus ſubſequitur,[1] ſecundum quoſdam natione Friſius, aliis aſſerentibus ipſum Anglicum ex Regno Northymbrano Eboracenſis Diœceſis oriundum, prius Canonicus Trajectenſis, vir doctus & religioſus, cùm ſediſſet aliquot annis, diem clauſit extremum quinto Kal. Decemb. ſepultus & ipſe in Eccleſiâ S. Salvatoris. Claruit & iſte ſub Carolo Magno Imp. Alibi tamen legitur obiiſſe quinto Kalend. Septemb. & ſediſſe annos xxvII. aut potiùs xvII.

Horum meminit Chronicon M. Belgicum, ſed paucis. Ut & Hamconius, qui ſuas tamen admiſcet fabulas.

Rixfridus Epiſcopus VII.

RIxfridus item Friſius natione, ſeptimus in ordine Epiſcopus, vir doctus & fervens in religione, cujus Epiſtola ad ſanctum Lutgerum Monaſterienſem Epiſcopum adhuc extat, quâ ipſum adhortatur, ut ordinem canoniſationis Suitberti à Leone Papâ celebratum; literis perpetuaret. Ad annum D ccc xv. ſupervixiſſe comprobatur, quo tempore Stephanus (a) Papa deſcendens in Franciam, coronavit Ludovicum Pium, & Ermgerdam civitate Rhemis. Inſtituit à puero Fredericum (b) genere Friſium nobilem, à matre ſibi commendatum, in diſciplinâ Eccleſiaſticâ erudiendum, quem videns gradatim ad virtutum & literarum apices tendere, ordinavit Preſbyterum, prævidens illum ſibi ſucceſſurum, Hic impetravit a Carolò Magno omnes decimas de mancipiis & terris ſuæ diœceſeos, nec non telonium de quocunque negotio, unde fiſcus Regius in Ditione Trajectenſi telonium accipere & exigere conſuevit: nec non (c) Doreſtatum, urbem magnam cum manſionibus ejus perpetuò poſſidendam, & à Ludovico Pio ejus filio obtinuit confirmari de novo quicquid per genitorem ſuum Carolum Imperatorem, avum Pipinum & anteceſſores donatum conceſſumvé fuerat. Carolus tamen excepit Monaſterium ſancti Germani Pariſienſis, quod per regna ſua immunitate gaudere voluit, juxta præceptum à Pipino patre conceſſum. Cujus immunitatis exemplar, ut conſtare poſſit, eas Provincias cum Trajecto, Doreſtado, & locis circumvicinis, in ditione & poteſtate ſuâ fuiſſe, ne quis objicere audeat ipſum illa telonia tanquam propria non potuiſſe conferre, vel donationes Eccleſiæ Trajectenſi factas robore non ſubſiſtere, hic inſeruimus.

Rixfridus Friſius.

S. Fredericus ornat, & creat, preſbyterum.

Impetrat à Carolo Magno decimas & Telonia.

Monaſterium S. Germani immune à tributis in Diœceſi Ultrajectina.

(d) Privilegium Abbatis S. Germani Pariſienſis.

K*Arolus Dei gratia Rex Francorum & Longobardorum, atque Patricius Romanorum omnibus Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus ſeu*

Confirmatio Ludovici ſub Rixfrido.

*IN nomine Domini Dei, & Salvatoris noſtri Ieſu Chriſti. Lodovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Auguſtus. Imperialem celſitudinem decet prædeceſſorum ſuorum pia facta non ſolùm inviolabiliter conſervare, ſed etiam cenſuræ ſuæ authoritate confirmare. Unde noverit induſtria ſeu ſagacitas omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium, quàm & futurorum, quia * Rixfridus venerabilis vir, veteris Trajecti eccleſiæ Epiſcopus, quæ eſt conſtructa in honore S. Martini Confeſſoris, vel cæterorum ſanctorum, detulit manſuetudini noſtræ quaſdam authoritates conſtitutionum, qualiter Dominus & genitor noſter Carolus, bonæ memoriæ, piiſſimus Imperator, Aug. & avus noſter Pipinus & anteceſſores eorum ad ipſam Eccleſiam conceſſiſſent omnem decimam, de Mancipiis, terris, ac de teloniis, vel de negocio, vel de omni re, undecunque ad partem Regiam Fiſcus telonium exigere aut accipere videbatur, & ut homines ejuſdem Eccleſiæ ſub (r) Mundiburdo & tuitione ipſius Eccleſiæ exiſterent, nec non & in ripis in Doreſtado, ut nec (ſ) bannum aut (t) fredum, aut (u) conjectum, quod ab ipſis* **Verſchat** *vocatur, contingere aut exactare præſumeret, & quiſquis ex negotiatoribus in eorum ripas intrare voluiſſet, nullam contentionem ex hoc feciſſet eis, nec manſiones in eorum domibus, ſine permiſſu eorum accipere auderent, nec eorum res dum vixerint, auferre, aut poſt mortem eorum contingere, nec ullo modo eis in aliquâ re calumniam generare quis præſumeret, qui in illa decimâ parte, vel ſub Mundiburdo eccleſiæ S. Martini conſiſtunt; videlicet ut ſicut illi de illis novem partibus aliquid accipere vel uſurpare nec velint, nec poſſint; ita & procuratores Reſp. de eadem decimâ parte accipere aut uſurpare ad Fiſcum non præſumant, qualiter Præſul ipſius Eccleſiæ, cum omni Clero & populo ſibi ſubjecto alimoniam miniſtrare, & luminaria in eadem ſede continuare, atque gentiles qui ad Chriſtianitatem convertuntur alere & docere poſſit. Ob firmitatem tamen hujus, rei poſtulavit à nobis prædictus Epiſcopus, ut paternum ſive prædeceſſorum noſtrorum Regum morem ſequentes, ejuſmodi noſtræ authoritatis præceptum, ob amorem Dei & reverentiam S. Martini circa ipſam Eccleſiam fieri cenſeremus. Cujus petitioni libenti animo aurem accommodare placuit, & per hanc noſtram authoritatem confirmare, ut omnem decimam, tam de Mancipiis, quàm de terris, aut de telonio, aut de*

* Rixfridus. Vetus Trajectum.

* Geſchot.

Epiſc. eſt præbere Clero alimoniam, templo luminaria & gentiles convertere.

g *Vel de carrucatione,*) A carro Latinis ſcriptoribus noto vocabulo deſumpta hæc vox videtur, quamvis & in aliis MSS. invenerim, *nec carrigine*, Lydius in gloſſ. ad Clemangem. Carrigo, carrus, Carruca etiam hodie Belgis **karotſe** : & Greg. Turon, *Præparatis carrugis compoſitoque plauſtro*. videtur vectigal quod pro curribus vel carris ſolvitur.

h *Neque de Saumis*] Vel Saumâ, id eſt, Clitellis: Thegano de Expeditione Aſiaticâ Fred. Imp. *Relictis bigis & quadrigis iter cum ſagmis aggreſſi ſumus.* Gloſſar. Lydii *Clitellæ Sauma*, *Equus* clitelaris, LL. Longob. Tit. 59. *Non dimittant alios homines niſi qui tantummodo unum caballum habet, hoc eſt homines 6. & tollant ad ſaumas ſuas ipſos ſex*, vide Gloſſarium Meurſii Græcobarb. pag. 608.

i *Seu Tranæ Evectione*) Lydii Gloſſæ Lat. Barb. ad Clemangem, Trana, Evectio, Tractatoria evectio M. Gold.

k *Rotaticum*] Id eſt, vectigal pro rotis; Galli *Rouage*. Legitur & Rodaticum in capp. Car. lib. 6. §. 219. Vide not. Bignonii ad Marc. form.

l *Pontaticum*) Vectigal quod in pontibus, pro tranſitu datur: vide eundem Bignonium loco dicto.

m *Pulveraticum,*] Vectigal pro labore viarum, & pulvere in viam regiam comportato, Lydius.

n *Salvaticum*) Vectigal, pro ſale, Gold. vide Lyd. Lexicon.

o *Ceſpitaticum,*] Ciſpitaticum eſt in Aimonio, eſtq; vectigal. pro ſviâ ceſpitibus munitâ, debitum. Lyd.

p *Redhibitionem*] IC. verbum eſt; nam Redhibere eſt facere ut rurſus habeat venditor, quod habuerat, teſte Briſſonio; ſed in hiſce diplomatibus pro ſimplici datione mulctæ videtur poni.

q *Claruit ſub Car. M. & Lud. ejus filio,*) Si vixiſſe illum ſub utroque Imperatore dixerit à vero non diſceſſit; verùm ſi ſub utroque egiſſe pontificem voluerit, error ipſius ex ſequenti diplomate manifeſtus erit. Præfuit enim annis tantum ſex & à Lud. præſulatum impetravit Imperii ejus anno XI. ergo anno 5. Luduvici incœpit, non ſub patre ejus Carolo.

r *Sub Mundiburdo,*) Mundeburde, id eſt, tuitio vel defenſio, Galli Mamburnie; Belgi **Mombers/** tutores dicunt; legitur in form. Marcul. lib. 1. cap. 24. Charta de Mundeburde Principis, ad quem locum vide Hier. Bignonii notas. Adde capit. Caroli & Lud. lib. 6. cap. 223. & ibi notata, ac Gloſſas Lat. Bal. Lydii ad Clemangem lit. M.

ſ *Nec Bannum,*) Eſt mulcta judicialis, vide Gloſſarium proximè laudatum, & notas ad Marc. lib. 1. cap. 40.

t *Antfredum,*) Compoſitio Fiſco debita, à *vrevel*. M. Gold. Lydius, H. Bignonius, in notis ad Marc. Lindebrogus ad L. Salicam Tit. 14. ex Greg. Tur.

u *Aut conjectum quod ab ipſis* **geſchot/**) Lydius collationem de ſubſtantiis interpretatur in gloſſis ſupra nominatis. Flodoard. *De conjecto Normannis dando* Greg. Turon. lib 6. ca. 45. de rege Chilperico: *Adparatus magnus expenſæ de diverſis civitatibus in itinere congregatus eſt: in quo nihil de Fiſco ſuo rex dari præcepit, niſi omnia de pauperum conjecturis*, quod ita refert Aymon. lib. 3. c. 56. *Ut de ſubſtantiis pauperum neceſſaria eis in itinere ſubminiſtrentur.* In Miropeo M.S. ad marginem annotatum vidi veerſchat ſed dubito.

x *Data* XVII. *Kal. April. anno* XI.) In M. SS. eſt XV. Kalend. anno 2. indict. VIII. ita in libris colleg. inveni. At juxta hunc calculum vera eſſe poſſent, quæ ſupra Heda poſuit Richfridum ſub Carolo & Lud. Impp. vixiſſe.

S. Fredericus Epiſcopus VIII.

Rixfrido Fredericus, & ipſe Friſius nobilis ſucceſſit, octavus Epiſcopus, vir miræ ſanctitatis, & prophetico dono imbutus, qui prænunciavit Diœceſim cum ipſo Trajecto & Doreſtado urbibus devaſtandam à Danis; quod eventus rei eo mortuo ſtatim comprobavit. Hic Fredericus quamvis precibus Ludovici Pii Imp. Aug. ad Pontificatum promotus fuiſſet: Iudith tamen filiam nobiliſſimi Welphii Ducis Bavarorum anno DCCC XIX. ab eodem Ludovico Pio Aug. defuncta pridem Ermigarda, in conjugium aſſumtam (quia ejuſdem Ludovici neptis, (a) & ab alio ſtuprata dicebatur) decreto aliquorum Pontificum eos divortantium, ſacro velamine veſtiens, detruſit in Monaſterium: unde occaſio cædis ſuæ. Nàm Iudith ab Auguſto revocata, mortem per miniſtros ei intentavit, ut in vitâ ejus ſcribitur. Martyrio coronatur ſub eodem Ludovico Auguſto, confoſſus inguina per miniſtros regios: paſſus apud Trajectum XV. Kalend. Auguſt. Anno DCCC XXXVIII. cùm præfuiſſet annis duobus, vel ſecundum alios, multo pluribus. Sepultus in eccleſiâ Sancti Salvatoris. Scriptores tamen diverſimodè de hoc ſentiunt, quam plurimis cauſam Ludovici Imp. & Iudith defendentibus, aliis autem improbantibus, qui tamen pauci ſunt. Bernardus etenim nepos Ludovici Imp. Rex Italiæ, & ſecundum alios, partium & limitum Hiſpaniæ Comes, ab ipſo Ludovico cameræ præficitur, qui per æmulos (quod dictu nefas eſt) accuſabatur tanquam inceſtator Iudith reginam ſtupraſſet, qui oblato duello ſe purgavit, & Iudith juramento affirmavit ſuam innocentiam. At Marianus Scottus ſic ait: In confirmationem hujus rei Pippinus cum multis perfidis, voluit Ludovicum patrem

Fredericus prophetico ſpiritu præditus.

Hæc naratio reformanda ad annales Francorum.

S. Fredericus per inguina confoditur à latronibus ſubmiſſis ab Imp.

de regno

[Hiſpaniæ] Comes, qui cum Iudita familiaris fuit.

de regno expellere, dicentibus Iudith reginam violatam eſſe à quodam Duce Bernardo, qui erat de ſtirpe Regali, mentientes per omnia, ſicque invelantes eam in Monaſterium miſerunt, ſimiliter & fratres ejus Conradum & Rodolphum, tondentes eos. Quos omnes Imp. eodem anno (m) Novimago Caſtro ſuper fluvium Wahalim ſito, cum virtute ſuperavit, reginamque obviantem ſibi ad Aquaſgrani palatium præcepto Gregorii Papæ, aliorumque Epiſcoporum juſto judicio ſuſcepit. Bernardus Dux in Palatio Theodonis coram Rege & duobus filiis ejus Lothario & Ludovico purificavit ſe de ſupradicto ſtupro, cùm nullus auſus eſſet armis cum eo decertare. Vtcunque res ſe habuerit, Ludovicus hortatu & conſilio Principum, ſecundam hanc duxit uxorem, ex quâ genuit Karolum (qui poſteà ſucceſſit in Imperium) cognomento Calvum. Quæ autem per ſanctum Fredericum acta ſunt, unde iram Principis incurrerat non niſi per definitionem & judicium aliquorum Epiſcoporum Germaniæ & Galliarum egit; & id quidem pro zelo, cum ſanctæ & probatæ vitæ ſemper fuerit, qui nec factione aliquâ invertebatur, cùm non erubeſceret (c) ipſum Imperatorem coram ſuper delicto, quod impingebatur, notare & commonere. Sed certum eſt ipſum Pipinum, cum filiis Ermigardæ prioris uxoris, in Ludovicum patrem conſpiraſſe, inſtigatione præſertim quorundam perfidorum, qui ex beneficio & clementiâ ipſius Ludovici, cùm pro delicto capitali plecti debuiſſent ſupplicio, ſalvati fuerant, ut Pipinum contra patrem elevarent in Imperium. Unde & aliqui Epiſcopi conſcii, privati dignitate, & nonnulli Nobiles damnati læſæ Majeſtati. De hoc latius ſcribit (*) Ammonius.

Auctor noſter non verba, ſed ſententiam Stoti refert.

S. Fredericus extra factionem conſtās.

** De geſtis Franc. lib. 4. c. 108.*

Vmbrachus vir nobilis donat Eccleſiæ Trajectinæ reſpectu S. Frederici.

Hujus ſancti intuitu Vmbrachus nobilis contulit Eccleſiæ Trajectenſi quicquid in Heyſterbach (d) & in Præſt poſſidebat, & quicquid ſub lege Francorum in ejus erat dominio, quæ ne congeſta legenti generarent faſtidium, quia in diverſis erant ſpeciebus, numerare deſtitit. Actum publicè in villâ Heyſterbach, VII. Kal. Ianuarii anno incarnationis Dominicæ DCCC XXIV. indictione XII. Anno Ludovici Imp. Aug. XXI. Similiter & Gerowaldus filius Landuvardi donavit eidem Eccleſiæ quicquid hæreditatis ſibi acceſſerat in villâ Langhare (e) Hellewigh, Aladna, * Waſefelde, Humelle, Theoden Helin, Aſuin cum ſuis adjacentiis. Actum publicè in villâ Embrici, Anno XV. Imperii Ludovici. Incarnationis Dominicæ anno DCCC XXVIII. VII. Idib. Februarii. Hic eſt advertendum cùm ſatis ambigatur de annis, quibus Epiſcopi intermedii à Bonifacio uſque hunc Fredericum præfuerunt, quod à paſſione Bonifacii uſque Martyrium Frederici numerantur anni LXXXVI.

** Weſterfelde.*

S. Odulphus claret.

Quo tempore claruit ſanctus Odulphus, (f) ex nobili Francorum ſemine, vico Orſchot (quæ Brabantiæ eſt) oriundus in Trajectenſi congregatione conſtitutus, & ad prædicandum in Friſiis, qui jam defecerant, à beato Frederico miſſus, ubi multis annis valuit miraculis, & gratiâ propheticâ.

a *Ejuſdem Ludovici neptis, & ab alio ſtuprata,*] Duplex calumnia hæc; ut in notis ad Bekam ſatis dilucidè oſtendi, quæ videre curioſus lector poterit.

b *Limitum Hiſpaniæ Comes,*) vide Annales Fuldenſes Francorum Pithœi ad annum 829, vel Freheri 830. ſed errat Heda qui hunc Bernardum confundit cum Bernardo Italiæ Rege qui ante x. & plures annos rebellionis convictus, & condemnatus obierat; ut patet ex eiſdem annalibus, Item Theganone, de geſtis Lud. Imp. cap. 23. Contracto in Chron. ad annum 819. Mariano Scoto ad annum 831. & Sigiſberto ad annum 819.

c *Cum non erubeſceret.*) Impudentiæ id fuit, ſi fecerit non ſanctitatis: Nam calumniæ hæ à privignis evulgatæ fuerunt, quibus fidem adhibere non debuerat; niſi vel nimium credulus, vel factioſus eſſet. Quâ de re ſic Pithæus in præfatione ad ſcriptores 12. Francos. *Quorum auctorem Calvo noſtro ad calumniam uſque iniquum minus mirabitur, qui Moguntiæ ſub Ludovici illius ditione conſcriptos ſciet, lætius autem laturus cum in pium patrem ac Iudithams turpiſſima convitia Frederici Tr. Epiſcopi hiſtoriæ inſerta legerit.* Heda nihilominus, quamvis veritatem viderit, factum palliare, aut excuſare voluit, ut vulgi ſaltem opinionibus quod magnâ religione leipſana hujus epiſcopi colebat ſatisfaceret.

d *Quicquid in Heyſterbach & in Præſt.*) In libris collegiorum, ut & in M. SS. inveni Hoſterbach, extat integrum apud me hoc diploma: ac creditur hodie eſſe pagus prope Arnhemium Ooſterbeeck. Sed *Prôeſt* eſt tractus ex oppoſito oppidi Arnhemienſ. antiquum retinens nomen, ſpectatque ad Eccleſiam S. Petri in Trajecto ex donatione Bernulphi.

e *In Villa Langhare* &c.] Hæc bona hodie poſſidentur jure Emphiteutico à Comitibus Montanis vulgò S'herenberge.

S.Odulphus

f *S. Odulphus ex nobili Francorum genere,*] Memini ejus in notis ad Bekam, floruit autem anno 862. deque eo Molanus, Galeſinus, Cratepolius, alii; primum fuit can. Tr. S. Salv. deinde præpoſitus Stauricnſis; vide additiones ad Uſuardum 12. Jun. & vitam ipſius à Surio editam.

Alphricus Epiſcopus IX.

FRederico itaque jam ex hac luce ſublato, dum de ſucceſſore Clerus Trajectenſis inter ſe diſceptaret, nonnullis in votum Præpoſiti majoris Eccleſiæ nomine Craſt, licet renitentis, cæteris in alios deſcendentibus, tandem authoritate beati Odulphi omnis controverſia ſedata eſt, & ejus operâ Alphricus preſbyter frater ipſius Frederici Epiſcopi Martyris, ex parte deformis, virtutibus tamen inſignis omnium conſenſu conſtituitur Epiſcopus nonus in ordine, fervens religione, * vacillantes in fide confortans, ſuppreſſor hæreſium, & contemptor divitiarum, tandem vitâ cum ſummâ pietate tranſactâ, migravit ad Dominum XVIII. Kal. Septembris, cùm præfuiſſet ferè annis (a) XII. ſepultus apud Trajectum in eccleſiâ ſancti Salvatoris. Claruit ſub ipſo Ludovico Pio, & ipſo Lothario principibus. Quo tempore, juxta quod ſanctus Fredericus prædixerat, ingens barbarorum manus (b) junctis ſibi Suedis, Normannis, Danis, aliiſque feris & indomitis nationibus, cum magnâ claſſe in Germanias ac Gallias irruperunt, omnia ferro ac flammis conſumentes, & ſacra omnia mirâ crudelitate prophanantes, crebriſque incurſionibus cuncta in vaſtam redigebant ſolitudinem. Friſiam enim primò invadentes; atque ſecundò magnâ ſtrage confecti, tertiò victores facti, eam ſubjugarunt, & magnum tributum extorſerunt, cùm jam regnum Francorum mutuis viribus conquateretur. Inde Walacriam inſulam deprædantes, multas fœminas cum infinitâ pecuniâ abduxerunt, Eggerdo Comite cum multis occiſo, & progreſſi, vicum Doreſtatum nominatiſſimum primò ſpoliantes, ſecundò funditus delerunt incendio, ſicque undiquaque graſſantes per flumina, per terras, urbem Trajectenſem cum locis adjacentibus flammis dantes, & Clerum cum civibus in ore gladii trucidabant, Palatiaque Neomagum, Aquiſgranum, Trajectum ad Moſam, Tongros, Leodium, Bruxellas, confinia omnium Ribuariorum (c), ſeu potiùs Ripariorum, Ardennam & Carbonariam ſilvas percurrentes multa oppida & Monaſteria deſolantes, ne loca aut oppida quidem ad Rhenum poſita, ipſamque Nuciam, Coloniam, Bonnam, Andernacum, Maguntiam intacta omiſere, Antverpiumque oppidum ad Schaldim, Wintland ad Moſam, ac Gruningam ad Amaſim flumina, nobilia emporia, funditùs delentes, ipſas reſiduas Gallias magnâ clade afflixêre annis plurimis, ita ut anteà inaudita ſit ſimilis deſolatio. Tandem Deo miſericordiæ oculos in Chriſtianos (quibus ob magna ſcelera atque peccata offenſus erat) convertente, omnes nationes hæ, partim ad ſua remeantes, ob prædas, quibus onuſti erant, ſeſe mutuò confoderunt, partim à Chriſtianis reſumentibus animum, deleti ſunt: reſidui fide acceptâ baptizati ſe Imperatoribus ſubdiderunt, hoc pacto, quod filia Caroli Regis Rollino daretur in conjugium, & cum ea Neuſtria in dotem, quæ jam Normannia ab eo cognominatur, & Gillando ſive Willoni cederet Mons & Comitatus Bleſenſis, prout factum eſt, quæ pro temporis & loci opportunitate dicta ſufficiant. Sub iſto Alphrico Rotgarius Comes donavit Eccleſiæ Trajectenſi plurima bona ſua, quæ habuit in proprietatem, & in pago Leomerike in villa Thuinæ, Alatinge, Weſtreheſi in pago iſto, in villâ Duictingen, in pago Feluâ, in villâ Lonâ, Sulmonda, Wageninga, Werdupa, in pago Huitingoe in villa Houdna, in villa Bracola, Thule, cui Alphricus viciſſim contulit in beneficium ac præſtariam, uti ajunt, ſeu uſum ad vitam, quæ Eccleſia in villâ Gruoſna & Funerchara, & Hera, itemque in Seyſt Liſidunon, Heſi, Thorene habebat, Anno Regni Ludovici XXV. Salutis ſcilicet DCCCXXXVIII. quo anno paſſus eſt S. Fredericus.

Alfricus deformis, ſed virtute inſignis.

Mir. Cod.

** Populum vacillantem.*

Sub eo Normanni, Dani, atq; Suedi Germaniam atque Galliam vaſtant.

Friſios faciunt tributarios.

Doreſtadiū & Trajectū everiunt incendio.

Donationes in Eccleſiam collatæ.

a *Cum præfuiſſet ferè annis XII.*) Alii VII. tantùm tribuunt annos atque ex S. Crucis collegio ad Epiſcopatum promotum tradunt.

b *Ingens Barbarorum manus,*) Id factum ſecundum Annal. Francorum Fuldenſes anno 835. & ſequentibus. Ubi de Doreſtado, Antwerpo, *Witla*, *Walchra* inſula vaſtatis, agunt. Ancelinus in Vrancone Epiſcopo Leodienſi cap. 37. de Normannis Trajectum & vicinia circum vaſtantibus facit mentionem. Sigiſbertus eadem in annos 837. & 838. conjicit. Placentius in eodem Vrancone poſt annum 882. hæc contigiſſe refert, quo etiam anno, ut teſtatur idem Sigiſb. *Normanni adjunctis ſibi Danis Franciam & Lotharingiam pervagantes, fines Morinorum, Menapiorum, Brachatenſium omnemq; circa Schaldim fl. terram ferro & igne devaſtant. Inde Wal fluvium ingreſſi totam Bataviam, Palatium etiam*

 Neomagi.

Digitized by Google

Neomagi incendunt. Verùm hæc poſterior devaſtatio demùm ſub Odilbaldo accidiſſe videtur, nec huc referenda; quamvis Heda confundat. Adeundus eâ de re Douza, qui diſtinctiùs hæc Annal. Hollandiæ 3.

c *Confinia omnium Ribuariorum*] Contractus anno 876. *Bellum in Ribuariis inter Ludovicum & Carolum committitur*; vide & Reginonem lib. 2. Chron. ad annum 870. Videntur autem ſic dicti illi populi qui inter Rhenum & Moſam, ad utriuſque fluminis ripam habitabant. Vide Annal. Douzæ lib. 7. Nuenarius in Comment. de Galliis, eos intra Rhenum, Moſellam & Moſam concludit, & Francis adſcribit. Adde elegantiſſimè de iis ſcribentem Freherum 2. Originum Palat. cap. VIII. & IX. Ubi inter Ripuarios numerat Aquiſgranenſes, Tolbiacenſes, Rigomacenſes, Briſacenſes & Iuliacenſes.

d *Rotgarius Comes donavit,*] Gerbrandus hanc donationem integram ponit. & eſt in meis MSS. in quâ nominantur Pagi, Leomerike vel Lomfrike forte de Limeriche, Velua, huiren-Goye: villæ verò Twine, Weſterneſe, Duitingen, Lona, Sulmunda, Wageninga, Houdina, Brakela, Thule, Zeyſt, Liſidunon, Heſe, Thoerne. Loca fere ſunt nota.

e *Anno Regni Ludovici XXV.*] Auguſtus enim à patre appellatus eſt ineunte anno 813. quibus adde 25. annum habebis juſte calculi 838. ſed malum Imperii legere, nam Aquitaniæ regnum patre concedente diu ante rexerat ab anno nempe 781. Onuphrio exactiſſimo ſcriptore referunt.

Egihardus Epiſcopus in Catalogo omiſſus.

HIC duxi, non omittendum qualiter in vetuſtis libris & annalibus invenio aliquos Epiſcopos fuiſſe Trajectenſes, qui Catalogo non inſeruntur, ſicuti circa hæc tempora Egihardum Epiſcopum, cujus intuitu Lotharius ſenior filius Ludovici Pii pro ſua conjugiſque, ac prolis ſuæ incolumitate, invenitur in donationibus confirmaſſe authoritatem immunitatis nedum per genitorem ſuum, ſed & per prædeceſſores ejus Francorum reges Eccleſiæ Trajectenſi conceſſam, anno Imperii ſui in Italiâ XXVI & in Francia ſexto. Actum Aquiſgrani. Hic poſteà abdicato Imperio (a) Prumiæ, anno ſalutis DCCCLV. eſt mortuus. Egihardum itaque hic interponimus.

Preceptum Immunitatis Lotharii Imperatoris ſub Egihardo.

IN nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti æterni: Lotharius divinâ ordinante clementiâ Imperator Auguſtus. Cum petitionibus ſacerdotum Dei juſtis & rationabilibus, divini cultus amore, faveamus; ſupernâ gratia muniri non diffidimus. Noverit interea induſtria ſeu utilitas omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium quàm & futurorum, quia Egihardus Veteris Trajecti Eccleſiæ vocatus Epiſcopus, quæ eſt conſtructa in honorem S. Martini Confeſſoris, & aliorum ſanctorum, obtulit obtutibus noſtris, authoritatem immunitatis Domini & genitoris noſtri bonæ memoriæ Ludovici piiſſimi Auguſti, in quâ erat inſertum, quod non ſolùm idem Dominus & genitor noſter, verùm etiam prædeceſſores ejus Reges videlicet Francorum eidem Eccleſiæ cui ipſe Egihardus autore Deo præeſt, ſub tuitione & defenſione eorum cum omnibus ſibi ſubjectis, & rebus vel hominibus ad ſe pertinentibus vel aſpicientibus conſiſtere fecerant, & eorum immunitatum authoritatibus hactenus ab inquietudine judiciariæ poteſtatis

Veteri Trajecti Epiſcopus.

eadem

eadem munita atque defenſa fuiſſet Eccleſia. Sed pro rei firmitate poſtulavit à nobis prædictus Epiſcopus, ut paternum ſeu prædeceſſorum noſtrorum regum morem ſequentes, hujuſmodi noſtræ Immunitatis præceptum erga ipſam Eccleſiam, fieri cenſeremus. Cujus petitioni libenter aſſenſum præbuimus, & hoc noſtræ auctoritatis præceptum fieri decrevimus, per quod decernimus atque jubemus, ut nullus Iudex publicus, neque quiſlibet ex Iudiciariâ poteſtate, aut ullus ex fidelibus in Eccleſias aut loca, aut agros, ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno tempore in quibuſlibet pagis aut territoriis infra ditionem Imperii noſtri juſtè & rationabiliter memorata tenet aut poſſidet Eccleſia, vel ea, quæ deinceps jure ipſius loci voluerit ſancta Eccleſia augeri, ad cauſas audiendas, vel freda exigenda, aut manſiones vel paraeas (b) faciendas, vel fidejuſſores tollendos, aut homines ipſius Eccleſiæ tam ingenuos, quam & ſervos ſuper terram ipſius commanentes, injuſtè diſtringendos, neque ullas redhibitiones aut illicitas occaſiones requirendas, noſtris & futuris temporibus ingredi audeat: vel ea quæ ſupra memorata ſunt penitus exigere præſumat, ſed liceat memorato Præſuli ſuiſq; ſucceſſoribus res prædictæ Eccleſiæ cum omnibus ſibi ſubjectis, ſub tuitione atque immunitatis noſtræ defenſione, quieto ordine poſſidere, & noſtro fideliter parere Imperio, atque pro incolumitate noſtrâ conjugis ac prolis, ſeu etiam Imperii à Deo nobis collati, & clementiſſima miſeratione per immenſum conſervandi unà cum clero & populo ſibi ſubjecto Domini miſericordiam exorare, ut quicquid de privatis rebus Eccleſiæ Fiſci exigere poterat, in integrum eidem conceſſimus Eccl. ſc. ut in perpetuo tempore ad peragendum Dei ſervitium augmentum & ſupplementum fiat. Hanc itaque authoritatem, ut pleniorem in Dei nomine obtineat vigorem, & à fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ & noſtris diligentius conſervetur, manu propriâ ſubtus firmavimus, & annuli noſtri impreſſione aſſignari juſſimus. Signum Lotharii sereniſſimi Auguſti, Roehmundus Notarius ad vicem Hildelini recognovi. Data XII. Calend. Aprilis, anno Chriſto propicio, imperii (c) Domini Lotharii *pii Imperatoris in Italiâ* XXVI. *& in Franciâ* VI. *Actum Aquiſgrani palatio Regio in* Dei *nomine feliciter, Amen.*

Eccleſiæ Trajectenſis immunitas.

Data ut Dei ſervitium augeatur & ſuppleatur.

a *Prumiæ anno Sal.855. eſt mortuus,*] Huic aſſentiuntur Onuphrius, Cuſpinianus, Sigonius & alii plerique. Eſt autem id Cœnobium in Lotharingiâ Ord. S. Benedicti quod alus, teſte Cuſpiniano, Pruliacum dicitur.

b *Vel paratas faciendas,*] In notis Bignonii ad Marculphum traditur ex Falceto, paratas uno verbo livrees denotare: ac hodie dici cibos qui in familiâ regiâ, miniſtris & Familiaribus in ſpecie quotidie præbentur, vid. ad lib. 1. cap. 3. Lydius expenſas putat ad Hoſpitum ſuſceptiones collatas ex Goldaſto; vel quæ pro viatico & alimentis præbebantur.

c *Anno Imperat in Italiâ XXVI. & in Franciâ VI.*] Crediter is annis à C. nato 846. poſt mortem patris, ſextus cum quo 20. annis & quod excurrit Imperio præfuerat.

Lutgerus Epiſcopus X.

Lutgerus Friſius ſedit anni unum.

ALfricum itaque Egilhardus ſecundum calculum annorum Imperii Lotharii ſubſequitur, ſecundum alios Lutgerus, natione & ipſe Friſius decimus in ordine Epiſcopus, vir manſuetus, & amator pacis, circa ſacras lectiones iotentus, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ conſervator, qui cùm aliquandiu præfuiſſet, ultimum naturæ perſolvit debitum IX. Kal. Maji, cùm ſediſſet anno uno, ſepultus in Eccleſiâ S. Salvatoris apud Trajectum: hujus intuitu Baldricus nobilis contulit Eccleſiæ Trajectenſi res & prædia proprietatis ſuæ quæ habebat in villa Wadake in Ermkina, Uberan, Malſna, Velgaſſa, Thrimuthi, Avenſate, Swinum, Bemela, Hellovina, Herivina, Taratina, Medua, cui viciſſim Lutgerus conceſſit ad vitam Heſolam, Hamarithi & wiam, anno VIII. Lotharii Imperatoris ſcilicet ſalutis DCCC. Lmo.

Baldricus contulit Eccleſiæ,] Diploma extat in meis ſchedis integrum, ut & in Gerbrandi Chronico, jam typis edito.

Hungerus Epiſcopus XI.

S. Hiero. preſbyter Nortvici à Normannis occiſus, 865. quod alii ad annum 838. referunt.

Aurundilium arx in vico Voorburch.

HUic ſucceſſit Hungerus Friſius, vir ſanctitate vitæ præcipuus, doctrinâ etiam inſignis, de quo multa ſcribere nequimus, barbaris jam omnia debacchantibus, à quibus & ſanctus Hieron. preſbyter capitis abſciſſione apud Nortvicum vicum Martyrii coronam adeptus eſt, circa annum Domini DCCC. LXV. teſte Ioanne de Bekâ; Incenſa arx munitiſsima in eâ provinciâ (quam Hollandiam vocant) ab Aureliano quondam Auguſto illic conſtituta (quem vulgo (a) Aurundilium vocant) in vico Voorburch. Cujus veſtigia ipſi vidimus noſtra ætate, & fragmenta Romanam Architecturam oſtentantia effodi: veluti partem pavimenti teſſellati, pedem æreum confractę ſtatuę, nummos æreos, argenteos atque aureos, cum inſcriptione Aureliani, noc non catenulam auream, cum aliquot Smaragdis ſeſquiangulis politis & perforatis contra Epilepſiam ad collum infantum ſuſpendi ſolitis. Redactum etiam in favillam Monaſterium ſancti Adalberti Egmondenſe, & quæque loca vicina, habitatoribus in ore gladii conſumptis: & Trajectum civitas aliquandiu obſeſſa, acriterque à Chriſtianis defenſa, tandem crebris catapultis & machinis quaſſata, per continuos inſultus expugnata, vi occupatur & ſolotenus adæquatur, rurſumque à Barbaris munitur pro receptaculo, & inhabitatur uſque ad tempora Caroli Calvi, omnibus incolis prioribus in necem abſorbtis, demptis paucis Canonicis, & aliis viris, qui cum Hungero Epiſcopo aufugerant, conferentes ſe ad Lotharium Auguſtum, tunc apud Prumiam Monaſterium degentem. Qui commiſeratus tantæ afflictionis, cùm intelligeret Eccleſiam Trajectenſem barbaricâ rabie jam deſolatam, & ad nihilum redactam, Canonicoſque olim in eâ Domino militantes, partim interemptos, partim per diverſa loca diſperſos, tradidit ipſi Epiſcopo ac ſuperſtitibus intra regnum ejus, locum quietum & pacificum pro refugii conſolatione, videlicet in pago Maſo ſuper fluvium Ruram Monaſterium in honorem ſancti Petri, conſtructum quod Berg appellatur, anno tertio regni ſui. Iſte fuit (b) filius Lotharii Imp. filii Lodovici Pii ex matre Ermigarda, qui & Lodovicus dictus eſt ſecundum Marianum, conatus Tietbergam reginam uxorem ſuam, quam exoſam habebat repudiare propter Waldradam concubinam,

Digitized by Google

b'nam, quam adoleſcens in domo paternâ nimio diligebat affectu, inde magna contentio ſuborta eſt, & ipſe interiit Placentiæ excommunicatus, Ado; *At Lotharius rex frater ejus à pravis conſiliarus deceptus, dum de duarum fœminarum connubio vacillando pœne totam Eccleſiam contra ſe concitavit. Ob id duo Metropolitani Epiſcopi Trevericus & Colonienſis ſententia Apoſtolicâ damnati.* Monaſterium verò illud poſtea vocatum eſt montis Odiliæ haud longè ab oppido Rurimundano, diœceſis Leodienſis quo præpoſitura tranſlata eſt, quæ adhuc exiſtit officium in Eccleſiâ Trajectenſi, ſolitum per Canonicum illius eccleſiæ antea obtineri. Similiter & Ludovicus Rex Alemanniæ, filius Ludovici pii Auguſti, confirmaverat, quicquid genitor & prædeceſſores ejus anteà conceſſerant, eximens Eccleſiam & omnia ejus bona ab omni ſeculari poteſtate, condonans etiam perpetuo, quicquid Ius Fiſci de illis exigere poterat anno regni ſui in Orientali Franciâ XXI. (c) Et eſt notandum, quod iſte Ludovicus ſucceſſerit parti in Imperium uſque ad prælium Fontaneticum illud adminiſtrans, tunc per conditiones pacis, conceſſit Lothario nomen imperii cum Italiâ. Bellum autem (d) ad Fontanetium gerebatur anno D CCC XLI. In die aſcenſionis Domini, viſa ſunt & magna prodigia ſub hoc Epiſcopo, decurrentibus præter ſolitum ſtellis. (e) Oceano quoque omnes Provincias inundante, fluminibus coactis ſuſpendere curſum & diverſimode per latera aquas exonerantibus, ita, ut cataclyſmus putaretur hominibus ac cæteris animantibus æquè ſubmerſis, & ex impetu vehementiſſimo ventorum arboribus, radicitus evulſis. Unde Provinciales ne quid de cætero hujuſmodi periculorum ingrueret rivulum modicum ex Rheno ſuper Doreſtatum decurrentem, cujus ſuprà meminimus, cognomine Leckam ab utroque latere vaſtis cingentes aggeribus, in eum flumen Rhenum deduxêre, ne tam facilè alveum exire, aut Oceano cedere cogeretur. Hoc modo Rhenus Doreſtatum uſque nomen ſervans, inde Lecka jam incepit appellari, interclusúſque Oceani fluxus refluxuſque apud vicum Catwijck Rheni oſtium, obſtructum eſt ſucceſſu temporis, agitatis vento arenis, quæ illud opplevere. Ante quod ferunt & caſtrum fuiſſe conſtitutũ, cujus fundamenta jam interdum viſuntur, refluente Oceano, quem Britannicum vocant. Nam ad Occidentalius oſtium Rheni, Lugdunum, ad Orientalius verò (f) Navaliam, urbes ſitas teſtantur Ptolomeus & Antoninus Pius. Hoc Lugnum aut ex alluſione Gallici ſive Francici vocabuli Leidim, oppidum conjicere poſſemus. Nam vulgo dicitur Leyden, & Gallicè Lugdunum, Lion, ſive Leion, & in commemoratione donationum Eccleſiæ Trajectenſis antiquarum invenitur Leithis prima, Leithis ſecunda, Leithis tertia; ita Lugdunenſis prima, Lugdunenſis ſecunda & tertia legitur apud autores. Forſan tria fuere hic ſimilia præſidia. Britanni, teſte Ammiano Marcellino, quotannis annonam Legionibus Romanis hybernantibus ad Rhenum in penſum adminiſtrare ſolebant. Ex quo caſtro nonnulli etiam Romanorum, ſicuti Carauſius, piraticam exercuiſſe creduntur. Eo anno, dum hæc ſcriberemus, abductis vento colliculis arenarum, quæ inſtar undarum nonnunquam agitantur, viſæ ſunt alterius (g) Municipii ingentes ruinæ Romanæ vetuſtatis, haud longè ab ipſo Oceano in vico Cattorum, ubi nummi argentei cum inſcriptione Severi & Antonini inventi ſunt, & nobis dono miſſi cum pleriſque aliis.

Adonis Viennenſis verba.

Hoc non eſt verum, nam Lotharius etiam favente Ludovico pio Rex Italiæ & Imperator fuit à patre appellatur.

Arx Britannica.

Leithis prima, ſecunda, tertia.

Anno verò Salutis D CCC LXVI. (h) Kalend Ianuarii Hungerus Epiſcopus exul à Cathedrâ, & longis anguſtiis pertæſus deceſſit. Ubi corpus quieſcat, ignoratur, qui unà cum Alfrico & Lutgero Epiſcopis præfuit annis XXVIII. Claruit ſub Lothario ſeniore, ejuſque filio Ludovico, & Carolo Calvo Impp. Quem tamen Hungerum, ſicuti nec Egibardum Epiſcopum annotatum, ita & hunc omiſſum fuiſſe, invenio in quibuſdam ſcriptis, forſan ob cladem Normannicam, qua omnia delebantur, & tradebantur oblivioni, id accidit.

Confirmatio Ludovici ſub Hungero.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Ludovicus divinâ favente clementiâ Rex. Cum petitionibus ſacerdotum Dei juſtis & rationabilibus Divini cultus amore favemus, ſupernâ nos muniri gratiâ non diffidimus. Noverit interea induſtria ſeu utilitas omnium fidelium

Eccleſia Trajecti Veterum.

noſtrorum, tam præſentium, quàm & futurorum, quia Hungerus Veteris Trajecti Eccleſiæ Epiſcopus, quæ eſt conſtructa in honorem S. Martini confeſſoris, & aliorum Sanctorum, obtulit obtutibus noſtris authoritatem Immunitatis Domini & genitoris noſtri, bonæ memoriæ, Ludovici piiſſimi Auguſti, in quâ erat inſertum, quod non ſolum idem Dominus & genitor noſter, verùm etiam prædeceſſores ejus Reges Francorum, eidem Eccleſiæ, cui Hungerus ipſe, authore Deo, præeſſet ſub tuitione & defenſione eorum, cum omnibus ſibi ſubjectis, & rebus vel hominibus ad ſe pertinentibus, vel aſpicientibus conſiſtere fecerunt, & eorum Immunitatum auctoritatibus hactenus ab inquietudine Iudiciariæ poteſtatis eadem munita atque defenſa fuiſſet Eccleſia, ſed pro rei firmitate poſtulavit à nobis prædictus Epiſcopus, ut paternum ſeu prædeceſſorum noſtrorum Regum morem ſequentes, hujuſmodi noſtræ Immunitatis præceptum erga ipſam Eccleſiam, Immunitatis atque tuitionis gratiâ, ob amorem Dei & reverentiam ipſius loci, circa ipſam Eccleſiam fieri cenſeremus. Cujus petitioni libenter aſſenſum præbuimus, & hoc noſtræ authoritatis præceptum fieri decrevimus, per quod præcipimus atque jubemus, ut nullus Iudex publicus, neque quiſlibet ex judiciariâ poteſtate, aut nullus ex fidelibus noſtris in Eccleſias aut loca, vel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno tempore, in quibuſlibet pagis vel territoriis infra ditionem regni noſtri juſtè & rationabiliter memorata tenet vel poſſidet Eccleſia, & ea quæ deinceps jure ipſius ſancti loci divina pietas augere dignabitur ad cauſas audiendas, aut freda exigenda, aut manſiones vel paratas faciendas, vel fidejuſſores tollendos, aut homines ipſius Eccleſiæ tam ingenuos quàm & ſervos ſuper terram ipſius commanentes injuſtè diſtringendos, neque ullas redhibitiones, aut illicitas occaſiones requirendas, noſtris & futuris temporibus ingredi audeat, vel ea quæ ſuperiùs memorata ſunt exigere præſumat. Sed liceat memorato Præſuli, ſuiſq; ſucceſſoribus res prædictæ Eccleſiæ cum omnibus ſibi ſubjectis ſub tuitionis ac Immunitatis noſtræ defenſione quieto ordine poſſidere, & noſtro fideliter parere Imperio: atque pro incolumitate noſtrâ, conjugis ac prolis, ſeu etiam totius regni à Deo nobis collati, & ejus clementiſſimâ miſeratione, per immenſum conſervandi, una cum Clero & populo ſibi ſubjecto, Domini immenſam clementiam exorare: & quicquid de præfatis rebus Eccleſiæ jus Fiſci exigere poterat, integrum eidem conceſſimus Eccleſiæ ſcilicet, ut in perpetuo tempore ei ad per agendum Dei ſervitium augmentum & ſupplementum fiat. Hanc itaque authoritatem, ut pleniorem

Sub defenſione Regum Francorum.

Eccleſia eſt ab omni ſeculari poteſtate immunis.

rem

rem in Dei nomine obtineat vigorem, & à fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ, & noſtris diligentiùs conſervetur, manu propriâ ſubter firmavimus, & annuli noſtri impreſſione ſignari fecimus. Signum Domini *Ludovici piiſſimi Regis, * Hardbertus ad vicem Ratleris recognovi.* Datum (¹) XV. *Cal. Iunii, Anno* XXI. Domini *& Sereniſſimi Regis Lodovici in Orientali Franciâ regnante Indictione ſecundâ. Actum Franconeſurd Palatio Regio. In* Dei *nomine feliciter, Amen.*

Indictio 2. ſub Ludovico Rege Germaniæ eſt anno 854. aut 869. id eſt 29. Reg. ejus.
** Hubertus.*

Traditio Lotharii de Bergh ſub Hungero.

I*N nomine omnipotentis* Dei *&* Domini *noſtri Ieſu Chriſti, Lotharius divinâ præveniente gratiâ Rex. Si locis divino cultui mancipatis quippiam muneris confirmamus, id nobis procul dubio ad æternam beatitudinem nanciſcendam adſuturum eſſe confidimus. Igitur comperiatur omnium fidelium ſanctæ* Dei *Eccleſiæ, & noſtrorum præſentium, ſcilicet & futurorum induſtria: Quia ex relatu Guntharii ſacri palatii noſtri, ſummi Capellani, & Hungarii venerabilium Epiſcoporum didicimus, quod Trajectenſis Eccleſia, quæ in honore Chriſti confeſſoris Martini conſtructa eſſe dignoſcitur, Barbaricâ imminente nequitiâ, pene deſtructa, & ad nihilum redacta ſit, Canoniciq; olim in eâ* Domino *militantes paſſim per diverſa loca quidam diſperſi, quidam etiam interempti ſunt, hac denique incumbente maximâ neceſſitate deprecati ſunt Celſitudinem noſtram, ut memoratæ ſanctæ ſedi, intra regnum noſtrum quietum & pacificum locum ad conſolationem & refugium Canonicorum tribueremus. Quorum ſaluberrimis & ſynceriſſimis ſuggeſtionibus pro amore* Domini *protectoris noſtri, ob emolumentum etiam ac remedium animæ avi noſtri, Lutovvici & piæ memoriæ genitoris noſtri Lotharii quondam Auguſtorum, nec non genitricis noſtræ Hermingardæ, ſeu pro ſalute noſtrâ, regni ſtabilitate, libentiſſimum præbentes aſſenſum, hos clementiæ noſtræ apices fieri juſſimus, per quos in pago Maſo, ſuper fluvium Ruræ, Monaſterium in honore ſancti Petri conſtructum, quod Bergh nuncupatur, ad præfatam ſedem Trajectenſem, ſub omni integritate tradimus, per omnia tempora, ad conſolationem & tutamentum rectorum ejuſdem ſedis, vel cleri famulaturum concedimus, qualiter præſignati ſervi* Dei, *noſtrâ perceptâ liberali munificentiâ, eos* Domini *miſericordiam pro noſtrâ, ac prædeceſſorum noſtrorum ſalute liberius exorare delectet. Et ut hæc noſtræ*

Eccleſia Trajectenſis à Barbaris deſtructa.

Bergh Monaſterium in pago Maſo ad Ruram Occidentalem.

noſtræ

noſtræ traditionis ſeu pietatis largitio per futura tempora inviolabilis perſeveret, manu propriâ eam ſubterfirmavimus, & annuli noſtri impreſsione aſsignari juſsimus. Signum Lotharii glorioſi Regis. Daniel Notarius recognovi, ſcripſi & ſubſcripſi. Data IV. *Nonas Januarii, anno Chriſto propicio Regni* D. *Lotharii glorioſiſsimi Regis tertio. Indictione ſexta. Actum Prumia Monaſterio in* Dei *nomine feliciter, Amen.*

(l) Volunt aliqui circa hæc tempora, puta ſub Hungero Epiſcopo Comitatum Hollandiæ habuiſſe originem, donante illam jam deſolatam incurſione Normannicâ Carolo Calvo Imp. ad preces Ioannis Octavi Romani Pontificis, & Haganonis viri præpotentis, cuidam nobili Theodorico ex Hildebergâ, nepte ejus juniore, filiâ Ludovici pii Auguſti, ſtirpeque antiquorum Regum Francorum oriundo, quos à Trojanis deſcendiſſe commemorant: quodque hic Theodoricus minor natu, fratrem habuerit Walgerum ſive Waiferum nomine, quem Comitatui Teiſterbantiæ ab eodem Imperatore præpoſitum & ſedem conſtituiſſe in Aveſato prope Thielam: Haganonem verò in oppido Xantenſi, quondam Trajana Colonia (quam corruptè jam * Trojam dicunt) habitaſſe, & provinciis circumvicinis imperitaſſe teſtantur, authore præcipuè Ioanne Beeka. Quare cùm ſermo incidit de hac re, convenit aliqua, pro veritate dilucidandâ, referre in medium, prout ſuperiùs promiſſum eſt. Hollandia autem rectè deſcribitur, ut ea pars ſit, cui Theodoricus Comes à Carolo Præfectus fuit, hoc eſt in preſtariam, ſive precariam, uti ajunt, id eſt, ad vitam ſuam ſolum accepit. Nam apud probatos autores & vetuſtos Codices invenitur, quod Theodoricus ejus nominis tertius, filius ſancti Arnulphi, quartus in ordine Comes interventu Ecberti Trevericæ urbis Archiepiſcopi, patrui ſui, ſuſcepit primùm in propriam hæreditatem ab Ottone tertio Rege quicquid antecesſores ſui habuerunt in beneficio circa annum Domini D cccc lxxxv. Longè etenim latior fuit Hollandia. Nam poſteà ſcriptores eam dividunt in Epiſcopatum & Comitatum. Sed nec totus Epiſcopatus comprehendebatur ſub Hollandiâ. Comitatus namque Veluæ, Twentiæ, Drentiæ & Saliæ (qui Epiſcopatus ſunt) ſub Provincia Hollandiæ minimè comprehenduntur; Nec totum fuit in Provinciâ Hollandiæ, quod Comites (qui illius titulum præferunt) poſſident, ſicut ea pars, quæ ad Lavicam fluvium in Friſiis protenditur, atque ubi Caninefates, Friſiaboni, & cæterum id genus populi. Item qui circa Schaldim uſque Moſam habitant, quorum alii qui Zelandini, alii qui Friſii vocantur.

De origine Comitatus Hollandiæ.

** Alii Xãtoiam.*

Hollandia quæ ſit provincia.

Hollandia in Comitatum & Epiſcopatum dividitur.

Hollandia & Batavia in genere unum ſunt.

Sed Hollandia Teutonicè nihil aliud eſt, quam ipſa Batavia Græcè. Quod vocabulum & Latini pro nomine Provinciæ ſibi uſurparunt, cum proprio careant, licet circumlocutione deſignarunt, veluti in Panegyrico, qui inſcribitur Conſtantino & Maximiano Augg ubi de inſulis Rheni, & Provinciis adjacentibus diſſeritur hoc modo: *Quamquam illa regio divinis expeditionibus tuis Cæſar vindicata atque purgata, quam obliquis meatibus Schaldis interfluit, quamque divortio ſui Rhenus amplectitur, pœne, (ut cum verbi periculo loquar) terra non eſt. Ita penitus aquis imbuta permaduit, ut non ſolum quâ manifeſtè paluſtris eſt; cedat ad nixum & hauriat preſſa veſtigium, ſed etiam ubi paulo videtur firmior, pedum pulſu tentata quatiatur, ut ſentire ſe procul mota, pondus teſtetur. Ita (ut res eſt) ſubjacentibus innatat aquis, & ſuſpenſa latè vacillat, ut meritò quis duxerit exercendum fuiſſe tali ſolo militem ad navale certamen.* Et (m) in alio: *Aut ſub dexterâ tuâ Domine Conſtanti, Bataviam, Britanniamque ſqualidum caput, ſylvis & fluctibus exerentem intuentium animus affingit.* Ex quibus ſatis elici poteſt natura (n) Provinciæ Hollandiæ, teutonicè hoc eſt, **Hollandt** / vel **Dieplandt** / Græcè verò Bataviæ: cùm ſecundum Tortellium B(dy(o)) Græcè, altum ſive profundum ſignificet latinè; unde Batavia deducitur. Et Cornelius Tacitus libro XXI.* de Bataviâ loquens ita ſcribit: *Quum interim fluxu Autumni & crebris pluvialibus imbribus ſuperfuſus amnis, paluſtrem humilemque inſulam in faciem ſtagni opplevit.* Et Pomponius Mela lib. 3. *Rhenus ab Alpibus decidens, prope à capite duos lacus efficit, Venetum & Acronium. Mox diu ſolidus & certo alveo lapſus, haud procul à mari, huc & illuc diſpergitur, ſed ad ſiniſtram amnis etiam tunc & donec effluat Rhenus: ad dextram primò anguſtus, & ſui ſimilis, poſt ripis longè ac latè recedentibus jam*

** Hiſt. V.*

bus, jam non amnis, ſed ingens lacus, ubi campos implevit Flevus dicitur; ejuſdemque nominis inſulam amplexus, fit iterum arctior, iterumque fluvius emittitur. Unde liquidò conſtat, Hollandiam apud nos eſſe eandem Provinciam, quam Latini & Græci Bataviam vocant, hoc eſt quæ inter Rhenum & Moſam ubi Vahalim recepit uſque ad Oceanum interjacens protenditur. Si quis autem Holtlandiam potiùs, quàm Hollandiam appellandam cenſuerit, & quia in quibuſdam literis ita invenitur (licet in vetuſtis Hiſtoriis latinis nunquam legitur hoc nomen Hollandia, niſi apud S. (p) Marcellinum) hoc ab arboribus, quæ in deſolatâ provinciâ excrevêre, dictum putet, cùm partem Provinciæ ſylvis & nemoribus oppletam fuiſſe non abnuamus, ut Holtlandia, hoc eſt, pars illa arboribus conſita potiùs cenſeatur, quàm Hollandia, id eſt Batavia, quæ pro majori parte paucas nutrit arbores, præter ſalices, & eas quidem raras. Regio autem ea, quæ à Moſelandia uſque Kenemaros, inter Oceanum & oppidum Leithim protenditur, Nort-Hollandia pridem, nunc Rijnlandia vocatur. Fuit & vicus Hollant, à quo forſan nomen cœptum, ſicuti Gelria, Clivis, Iuliacum, Brabantia. Nihilominus quamvis & Zelandiam à Græco vocabulo Chilindra, quod navem ſignificat, (q) Chilindriam vocare poſſemus, attamen Hollandiam, Zelandiam, & Denemarcam provinciam nomina ab illis hominibus ſeptentrionalibus, quos Danos & Normannos vocant, indita crediderim. Nec tota Hollandia ſive Batavia fuit in Ditione Caroli Calvi eo tempore, quo donationes, (in quibus nec Hollandię meminit,) feciſſe creditur Theodorico. Pater namque dederat ei Alemanniam, Rhetiam, & partem Burgundiæ, indignantibus cęteris filiis. At tunc nondum erat ad imperium promotus, in qua donatione nec Hollandię meminit. Quod ex diviſione regni Lotharii inter Ludovicum fratrem regem Alemanniæ, & ipſum facta apud Aimonium clarè conſtat; ex qua particulam hanc tanquam propoſito noſtro convenientem exſcerpſimus. *Ludovicus accepit Comitatum Teſterbantia. Batuam, Hattwarias Moſam ſubteriorem de iſta parte. Item Moſam ſuperiorem, quantum de illa parte eſt. Lingas, quantum de iſta parte eſt. De Friſiâ partes duas. Carolus verò accepit Meſam ſuperiorem de iſta parte Moſa. Moſam ſubteriorem, quantum de iſta parte eſt. Lingas quod de iſta parte eſt Meſa, & pertinet ad Verſatum, Scarpemuſa, de Friſiâ tertiam partem. Acta* (r) *creditur hæc diviſio Attimaci.*

Flevil.

Hollandia in ſpecie eſt regio quæ à Moſelandia in Cannemaro uſque, inter Oceanum & oppidum Leithem protenditur quæ nunc Rhynlandia vocatur.

Chelidon, auctore Suida, navis fuit in Peloponeſo, quæ in Maſiliam trãſuehebat: cætera non intelligo.

Nunc procedendum eſt ad primordia ipſius Comitatus Hollandiæ, & eorum Principum, qui ab eodem tempore aliquandiu per ſucceſſionem præfuerunt, Superiùs enim ſatis declaratum eſt, qualiter Provinciæ Rheno adjacentes per Romanos anteà ſub Præfectis ſive Præſidibus & Legatis adminiſtratæ ſunt etiam uſque ad Imperii declinationem. Et qualiter poſteà in poteſtatem Regum Francorum devenêre: & uſque ad adventum Barbarorum & alienarum gentium per Francos gubernabantur, Friſiis & inferioribus Saxonibus tempore intermedio irruptionem fruſtrà tentantibus. Franci verò, dum poſteà mutuâ internecione ſeſe affligunt, & idcircò ſolitis potentiæ viribus exhauſti bene parta amodo tutari non valent, vaſtatæ atque indefenſæ Provinciæ liberaliter ſunt conceſſę illis, qui animos habebant acquirendi ſeu hoſtes profligandi atque eas defendendi, cum largientibus nulla ibidem demeretur poteſtas aut imperium, quæ ipſis nulla fuit. Sed mihi anni, & tempora & origo ipſorum Comitatuum malè videntur quadrare. Quamvis enim non ſit dubium, quin ipſe Theodoricus Princeps fuerit alti ſanguinis, & militiâ inſignis, armiſque potens, ita ut propter egregia facinora omni laude dignus celebretur: Quem ab ipſo Theodorico illuſtri Comite, qui conſanguineus Caroli Magni, & ejus temporibus per Friſios in Saxoniam & Pannonias exercitum formidabilem duxit, deſcendiſſe credam: & majores ſuos etiam ante tempora Caroli Calvi in his regionibus aliqua poſſediſſe, alibique fuiſſe potentes: & deſcendiſſe a Principibus, qui dicebantur corruptè de Guiennâ, rectiùs verò de Vienna, urbe Allobrogum, vicina Lugduno. Nam (ſ) legitur quidam Theodoricus Comes fuiſſe cubicularius Ludovici Balbi, filii Karoli Calvi & ejus filii ſucceſſoris, qui multas fecit contra Nortmannos expeditiones, & auctoritate contendebat cum Boſone fratre Richildis ſecundæ uxoris Karoli Calvi, qui Viennam occupaverat, coactus ſeſe dedere, Theodorico verò conceſſit ipſe Ludovicus Balbus Comitatum Auguſtodunenſem teſtamento, quem cum Boſone commutavit pro certis Abbatiis illic conſiſtentibus. Quod autem Princeps Viennæ fuiſſe potuerit, ſatis alludit, quod Eccleſia ipſa Viennenſis (quæ jam provinciæ aſcribitur metropolis) valde ſolemnis, prout nobis illic exiſtentibus oſtenſum eſt, hac noſtra ætate eiſdem utitur inſignis, quibus Comites Hollandiæ; hunc ergo poſteriorem Theodoricum dixerim patrem Theodorici primi Comi-

Hollandia à Danis habet nomen auctore Heda.

Hic multa omittuntur, ut videre eſt apud Ammoinum lib. 5. cap. 25.

Franci liberales in elargiendis Provinciis, quas ipſi conſervare non poterant.

Comes illuſtris Theodoricus per Friſiam.

Princeps de Vienna.

Theodoricus cubicularius Ludovici.

Digitized by Google

Abbatia i Egmondēſis in beneficium data Comiti.

mi Comitis,qui Abbatiam Egmondenſem in beneficium obtinuit. Nec opus eſt eos avitis & falſis ſaltem titulis adornare, quos propria facta ita illuſtrarunt, ut præſtent ſuis majoribus.

Virtus Comitum Hollandiæ.

Conſtat enim ipſum Theodoricum & ſequaces ſuos nedum limites fortiſſimè fuiſſe tutatos contra Barbarorum incurſiones, ſed ampliaſſe, religione præcelluiſſe. populoſque ſubjectos placidè & in ſummâ juſtitiâ aliquandiu rexiſſe, & Imperatoribus tam Græcis quàm Latinis ac Regibus, conjugiorum neceſſitudinibus fuiſſe conjunctos.

Origo Comitum Hollandiæ.

Unde mihi ſatisfacere nequeo, ut credam, eos ab antiquis Francorum Regibus Meroveis deſcendiſse, & in Aquitaniâ dominatos,ac Ludovico Pio filio Karoli Magni bella intuliſse: ſive precibus Haganonis aliqua poſseſſione per Carolum Calvum donatos, vel ipſi Haganoni attinuiſse, conſiderata ſaltem temporum ſerie. Nam Ludovicus Pius Aug. ante Imperium Aquitaniæ quietè ſatis præfuit,nec jam promoto ad Imperium ulla turbatio, niſi forſan per proprium filium Pipinum emerſit; nec aliquem, qui vocetur Theodoricus legimus conſcium fuiſſe, aut ad Aquitaniam aſpiraſſe,licet filia Theodorici Comitis Matricenſis per Ludovicum patrem Pipino deſponſata ſit.

Theutbertus.

Is Comes tamen alibi nominatur Theutbertus, Harmigarda quoque prima uxor ipſius Ludovici Pii, cujus filiam minorem Hiltegardam volunt Theodorico patri Theodorici primi Comitis nupſiſſe: fuit filia Nigranni Comitis, clariſſimis orta natalibus, non autem ſoror Haganonis, ut Iohannes Beka aſtruere videtur. Haganonis etenim neque ſub Carolo Magno, neque ſub Ludovico Pio vel Karolo Calvo Auguſtis, aut Ludovico ejus filio ulla apud Scriptores invenitur mentio, ſed ſolum apud Abbatem Urſpergenſem in Chronicâ ſuâ

Joannes Beeka.

Abbas Urſperg.

recitatur de Haganone quodam ex mediocribus elevato, ubi de (t) Carolo Simplice Rege Galliarum Ludovici ſeu Lotharii filio nepote Karoli Calvi tractat, qui (u) quinquennis Anno D ccc xcvII. creatus Rex fuit.

Erat Carolus ſimplex duodecim annorum cùm à Fulcone Archiepiſcopo Remenſi inauguraretur.

Sed nec Iudith ſecunda uxor ipſius Ludovici Pii, mater Karoli Calvi, ſoror fuit ipſius Haganonis, ut puta quæ filia erat Welpii nobiliſſimi Ducis Baioariorum. Audiatur quoque ipſe Abbas & Hiſtoriographus Gallus apud ipſum introductus,ita ſcribens de iſto poſteriore Karolo: *Cumque jam fere totum colligeret regnum, cæpit quendam Haganonem ex mediocribus extollere, & ſupra omnes Principes diligere, adeò ut magnatibus quibuſque procul abſiſtentibus ipſe regio lateri ſolus hæreret, multaque Regii juris ad ſuum jus torqueret. Unde primates indignati, cùm nullatenus poſſent eum ab illius dilectione avertere, quærebant illum de Regno abjicere, Rupertumque Ducem, fratrem Oddonis, Regem conſtituunt, quem Carolus in prælio occidit.*

Haganonis elevatio.

Invidia Francorum.

Teſtatur quoque inter Principes, qui à Rege propter Haganonem defecerant, primos fuiſſe, Henricum Ducem Saxoniæ, atque iſtum Rupertum, qui indicto conventu Aquiſgrani, continuè ſecus fores Regii cubiculi manentes,quotidie egreſſum Regis à penetralibus aulæ præſtolabantur; Cùm verò nullum eis à Rege reſponſum per dies quatuor daretur. Henricus id moleſtiſſimè ferens, dixiſſe fertur; aut Haganonem quandoque cum Karolo regnaturum, aut Karolum cum Haganone ad mediocritatem rerum deventurum: & indignatus inconſultò receſſit. Henricus iſte tandem ad Imperium promovebatur circa annum Domini D cccc xx. Karolus verò Simplex poſt quinquennalem incarcerationem obiit Regni xxxvI. (x) ætatis verò lIv, & Salutis D cccc xxxIII. anno, cum eo adhuc puero adminiſtraſset regnum Oddo tutorio nomine per annos xIII.

Donatio de Egmonda & conjunctis quando facta ſit.

Secundum ergo hiſtoricam veritatem, Donatio de Monaſterio Egmondenſi & cæteris locis ad illud pertinentibus,à loco qui dicitur Zuitherdes-Hage uſque ad Fortrapa & Kinhem ſive Kuthen ab hoc Karolo Simplice aut fratre ejus, & alia donatio de Silvâ Waſdâ & Zelandiâ in Comitatu eodem cum pratis & aquis terriſque exitibus, &c. à Ludovico filio Lotharii anno D ccc lxxv. defuncto, vel Ludovico Rege Alemaniæ filio Arnulphi Imp. qui obiit anno D ccc xcIx. cui filius anno D cccc. primo ſucceſſit, Imperans annis xII. factæ ſunt, & non ſub Karolo Calvo aut Ludovico Ludovici Pii filio.

Donatio de Waſda à quo facta.

Nam per diviſionem ſuperiùs tactam ea loca, Zelandiæ non erant in poteſtate hujus Ludovici, & Iohannes Papa VIII. ordinatus eſt primum anno D ccc lxxII. ad cujus preces donationes factas volunt, qui non tempore Karoli Calvi, ſed Ludovici ejus filii primum in Gallias venit, agens cum Epiſcopis Galliarum & Belgicæ Synodum apud Trecas.

Onuph. 872

Nec Hagano, aut ſui diu apud Xanthim reſediſse potuerunt: nam circa annum ſalutis D ccc Iv. legitur nobilis (z) Bertholdus de Grimbergen, frater Hildebaldi Archiepiſcopi Colonienſis, & Præfectus Karoli Magni Imp. apud Xanthim reſediſse, & orarum circumvicinarum adminiſtrationem habuiſse, cujus uxor dicebatur Ermigardis: niſi fortè ipſe Hagano ab hoc Bartoldo deſcenderit.

Vivacitas Comitis Hollandiæ.

Scribunt inſuper ipſum Theodoricum primum Comitem, unà cum filio ſuo Theodorico Secundo, centum viginti quinque

annis,

Digitized by Google

annis, hunc verò Theodoricum ſecundum ſolum regnaſſe annis lxxxviii. (Rara avis) Hoc enim ſpacium integram ætatem etiam hominis ſaniſſimi, & ſenis benè complexi, nedum regnantis, ut plurimum complectitur, quum Valerius Maximus in cap. de Senectute, pro miraculo narrat Maſſiniſſam Regem Numidiæ regnaſſe annis ſexaginta: Nec veriſimile eſt oram maritimam ex faucibus Normannorum evindicandam puero fuiſſe creditam. Sed annotat ille Scriptor tantùm annorum ſpacium, nequiens alio argumento ſuam palliare ſupputationem, legitur etiam in vitâ Ludovici filii Caroli Simplicis, qui Gerbirgam ſororem Ottonis primi duxit uxorem, quidam Theodricus Comes magno fuiſſe in precio circa annum Domini D cccc lii. in Belgicâ, quem hunc Theodricum Secundum crediderim, præmiſſa omnia me reddunt anxium; dejudicent alii quod velint.

a *Quam vulgò. Aurundilium vocant,*] Hinc Midæ ſabulam in ſcenam produxerunt, quod numiſmata Aureliani eo loci inventa eſſent, qualem amicus meus Petrus Venius IC. & pictor non inelegans mihi olim oſtendit: de reliquis antiquitatis Rom. monumentis, vide tabellarium diligentiſſimi noſtri Scrivèrii.

b *Se ad Lotharium Auguſtum ap. Prumiam monaſt.)* Obſcura hæc narratio & intricata. Nam Doroſtatum à Normannis anno 837. vaſtatum legimus, quando veriſimile eſt Trajectum ſimiliter captum & deſtructum; longè ante quam Epiſcopatum iniret Hungerus, ſub Imperio nihilominus Lotharii Auguſti, utque ita is donationis Monaſterii S. Petri ad Ruram fl. auctor dici poſſet; niſi ipſe Heda ſe explicaret ſequentibus verbis: *Iſte fuit filius Lothary Imp. filii Ludovici Pii* &c. Qui Lotharius Imperatoris Lotharii ſecundo genitus Rex fuit Lotharingiæ; ſucceſſit 2. patri in Imperio Ludovicus II. natu maximus, quem quoque Marianus Scotus contra ſcriptorum veterum mentem, Lotharium vocat; hinc illa confuſio, neque enim Imperator Lotharius ſed Rex fuit, qui ut ex diplomate liquidè conſtat, donationis auctor exiſtit, ad hujus rei elucidationem hanc ſtemmatis partem adjungo:

Carolus Mag. Imp.	{ Ludovicus Pius, cui ex priore conjuge natus	{ Lotharius Imp. qui obiit an. 855	{ Ludovicus Imp. Rom. Lotharius Lotharing. Rex Carolus.	{ Marianus hos confundere videtur.

c *Et eſt notandum quod iſte Ludovicus ſucceſſerit patri in Imp.)* Et hic errat Heda, nam Ludovicus Germanicus Lud. Pii filius nunquam Imperium adminiſtravit, ſed Lutharius frater ejus à patre vivo aſſumptus 20. annis cum eodem imperaverat & poſt ejus obitum 15. adhuc Imperio præfuit, Onuphr. Panvin. accuratiſſimo ſcriptore reſtante. Et annales Francorum incerti auctoris ad annum 849. ſic habent: *Hunc* (nempe Lotharium) *ferunt Imperatorem morientem deſignaſſe, ut poſt ſe regni gubernacula ſuſciperet miſſis ei inſignibus regalibus*, hoc eſt, *ſceptro Imperij* & corona; quod & Furmerius vidit, & annotavit. & ſcriptores probant.

d *Bellum ad Fontanetium gerebatur,*] Vide Nithardum lib. 2. de diſſenſion. filiorum *Lodbuici.* Chron. Reginon. lib. 2. ad annum 841. ubi ſic ſcribit: *Ludovicus & Carolus indignè ferentes, quid regno paterno per omnia privati eſſent, exercitum undiquaque contrahunt, ac mox fratrem bello aggrediuntur apud Fontaniacum: in qua pugna ita Francorum vires attenuatæ ſunt, ut non modò non ad amplificandos regni terminos, verùm etiam nec ad proprios tuendos in poſterum ſufficerent.* Conveniunt in hunc annum Contractus, Lambertus Schafnab. Marianus. Sigiſbertus verò ad annum ſequentem rejicit. Sed Annales Fr. Pithæi & pleriq; ſcriptores, tam Gallici quàm exteri noſtro auctori conſentiunt.

e *Octavo quoque omnes Provincias inundante* &c.] Eam arborum ſtragem, aquarumque diluvium referunt in annum 860. Iunius, Bockenb. & reliqui. Vide quæ Douza loco ſupra citato; ubi tempus Rheni obturati controverſum, & à nonnullis in annum 1170. relatum diſcutit. Adde quæ Hortenſius ea de re tradidit in initio rer. Vltr. Nann. Miſc. x. lib. Scripſi & ego quid ſentiam de tempore obturati iſtius oſtii alibi.

f *Ad Orientalim verò Navaliam,*] Interpretes Campenſe oppidum ad oſtium Iſalæ ſitum volunt, ubi Pirckheimerus & Mizæus, portum Manarmanis collocant; vide contrarias Pontani & Cluverii opiniones, quid & ubi Navalia locanda.

g *Viſa ſunt alterius municipii ingentes ruinæ,*] Illud *alterius municipii* quid ſibi velit ignoro: aliquoties autem Britannici iſtius monumenti ſive armamentarii in littore ad Catvicum reliquiæ viſæ ſunt, cujus Ichnographiam exhibet Iunius in Bataviâ, & ex eo, Scriverius in Tabulario Antiquitatum Batavicar. cum ampliore deſcriptione; Detectâ rurſus arenâ à pluribus hæc fundamenta viſa annis a Chriſto nato 1520. 1552. 1562. & noſtro demùm tempore bis terve, vide & Douzam lib. 4. Ann. Holl.

h *An. Sal. D ccc lxvi. Kal. Ian.*] In Mortual. invenio xi. Kal. Ian. depoſitio B. Hugeri Epiſc. 866. cui alii

Ff concinunt,

concinunt: Annus hic quoque invenitur in Catalogo Epiſcop. Tr. S. Salvat.

i *Datum 15. Cal. Iun. Anno XXI. &c.*) Sic inveni in MSS. qui annus incidit in annum D.861. quo non fuit indictio 2. ſed 9. nam 2. Indictio cadit in annum 854. quo anno Hungerus Eccleſiæ Tr. nondum præfuit.

k *Traditio Lotharii de Berg,*) Hic Lotharius non fuit Auguſtus, ut jam ante Heda, verùm malè ſcripſit, ſed Rex Lotharingiæ ſecundus, Lotharii Imp. filius ac fr. Ludovici Imp. Ideoque annum 843. qui in MS. non habetur, delendum eſſe cenſui, quod perperàm irrepſerat, ut & indicavit ad marginem Furmerius.

l *Volunt aliqui circa hæc tempora,*) Multa quæ de Hollandia hic narrat. à Douza & Scriverio ſunt rejecta, quædam ipſe Heda paulo poſt diſcutit & propius ad veritatem examinat. Quæ de Eckberto Trevirenſi & Hollandiæ diviſione adduntur aliter à me in notis ad Bekam narrantur. Neque enim Heda veros antiquæ Hollandiæ limites agnovit, qui Inſulam Dordrechtenſem vix excedebant.

m *Aut alio,*) Nempe pro reſtauratione Scholarum, qui Eumenii eſt ad Maximian. & Conſtantem Impp. circa finem.

n *Naturâ Provinciæ Hollandiæ,*] Plures de Hollandiæ nomine ſunt ſeotentiæ, neque hic diſcutiendæ mihi erunt. Videantur ſcriptores Hollandici & in primis Junius ac Douza.

o *Græcè verò Bataviæ,*) Βάθος Græcis profunditas dicitur, an verò inde Batavia dicta ſit alii viderint.

p *Niſi apud S. Marcellinum,*) Sed quanti Marcellini iſte liber ſit æſtimandus jam ante dixi, & ſuo loco plenius me oſtenſurum arbitror.

q *Quaſi Chilindrum vocare poſſemus,*] Putidum hoc, quaſi Zeelandiæ vernaculum ac domeſticum vocabulũ noſtris non ſatis notum, adeò ut à Græcis Barbarizantibus ejus interpretationem arceſſere opus habeamus, χελάνδιον Cedreno navigii genus eſt, Diacono & Luitprando notum. vide Ioh. Meurſii Gloſſarium Græcobarbarum.

r *Acta creditur Attiniaci,*] Vide fragmentum ad Nithardi hiſtoriam, ubi hæc leguntur: Anno *incar. D.870. regni Caroli 33. Indict. 3. Id. Aug. fuit hæc diviſio regni in procaſpide ſuper fl. Moſam inter glor. Reges Car. & H Ludovicum* &c. In vitâ Lud. Pii Imp. fit mentio Attiniaci his verbis. *Habuit eo tempore circa Miſſam. S. Martini conventum generalem* in Attiniaco *Palatio.* Extat & inter ſcriptores Pitheanos, Franc. Sacramentum fidelitatis, quod juraverunt omnes Franci *Miſſi* D. Caroli Regis ſecundum capitula facta ap: Attiniacũ. Item in Chron. Frodoardi ad an. 924. 928. in vita Lud. Pii pag. 215.

ſ *Nam legitur quidam Theodaricus,*) Incerta hæc conjectura & fragilis fundamenti, cur enim ex Viennâ & non Indigenâ aliquo? Illud verò de inſignibus admodum futile, nec enim inſignia aut arma familiarum hæreditaria tunc temporis cognita fuêre.

t *Vbi de Carolo Simplice,* Vide Douzam Nord. lib. v. Annal. Holland. ubi indicatam ab Heda aſſertionem propius explicat, & multorum approbatione confirmat, quem Scriverius & alii ſequuntur.

u *Qui quinquennis anno D CCC XCVII. creatus Rex fuit,*] Id quomodo verum eſſe potuerit non video, cum Pater ipſius Simplicis Lud. Balbus (poſt cujus mortem is natus fuit) anno 880. vel 881. ſit mortuus: Quin Tilletus Buſierius Car. Simpl. Remis à Fulcone Archiepiſcopo coronatum anno 892. 12. ætatis tradat, quod à Faucheto præſide confirmatur, vide quæ Gaguinus. P. Æmylius, Maſſonus, Serrius, alii de Reg. Franc. ſcripta reliquerunt.

x *Carolus vero. Simplex poſt quinquennalem, &c. obiit anno 933. &c.* De annis regni Caroli hujus valde variãt auctores, eo quod ipſe poſtumus patre Lud. Balbo circa annum 880. mortuo plures habuerit vel tutorio etiã Regio nomine Rectores, nam ad 22. ætatis annum & pro & cũ eo præfuerunt Francis Lodovicus & Carolomannus fratres, vel ut alii filii illegitimi, Lud. Balbi 2. Carolus Craſſus 9. Odo vel Eudo 11. annis. De mortis ejus anno plures tradunt eum fuiſſe 929. quod ex Æmylio, Maſſono, Faucheto, Haræo, aliis, conſtat. Sigiſbertus tamen 926. facit, quem ſequuntur Tilletus, Paradinus, Bonadus, alii, nemo ad 933. annum eum vixiſſe ſcriptum reliquit. Urintius vel is qui Barlandi Duces Brabantiæ ſupplevit, nimis exorbitat à vero, qui Simplicem anno demum 955. obiiſſe in carcere ſomniat. Serrius 927. eum mortuum videtur annuere.

y *Odo tutorio nomine per annos XIII.*) Et hic Heda videtur aberrare à veritate, Æmylius enim Odoni tantum 9. annos concedit nec ei cæteri Francici ſcriptores plures quàm novem vel decem annos tribuunt, Serrius undecim.

z *Nobilis Bertoldus de Grimbergen*] Unde hæc hauſerit Heda ignoro, certè mihi ſuſpecta ſunt, nec digna videntur diſquiſitione altiore.

aa *Dijudicent alii quod velint,*) Hæc apertura omninò aperuit oculos poſterorum, ut penitius & altius ad veritatem, penetraverint; inter quos primi Nob. Douza pater; diligentiſſimus Scriverius, & accuratiſſimis Emmius.

Odilbaldus Epiſcopus XII.

Odilbaldi virtus.

SEd ad cœpta revertamur, Hungero ſucceſſit Odilbaldus Friſius XII. Epiſcopus Trajectenſis, vir laudatæ ſanctitatis per omnes gradus Eccleſiaſticos aſcendens ad Præſulatus honorem, provectus eſt optione omniũ, cui Lodovicus Rex primum & poſtea Zuentibolchus

bolchus filius Arnulphi Imp. confirmarunt, quicquid Ludovicus, Carolus, Pippinus, aliique Reges conceſſerant, & proprietatem ac immunitatem ab eis obtentam extenderunt ſurſum ad Daventriam, Tielam jam deſtructam, cum ſuis ripaticis ac cæteris pertinentiis, & univerſa alia loca in ipſo Epiſcopatu conſiſtentia. Actum Nuimaga anno D ccc xc Salutis, Regni verò Zuentibolchi ſecundo. Iſte Odilbaldus cùm præfuiſſet annis xxiii. rebus ſublatus humanis ad cœlica regna migraſſe ſcribitur. Anno D cccc. 4. Idus Decembris ſepultus Trajecti apud templum Divi Salvatoris, qui cùm ſolùm viginti tribus annis præfuerit, & Hungerus uti præmittitur, anno D ccc lxvi obierit, à quo anno uſque ad diem obitus Odilbaldi, intercurrunt anni triginta quatuor, ſic vacant anni undecim abſque alicujus Præſulatus noti adminiſtratione; niſi hunc contra (a) vetuſta exemplaria xxxiii. annis ſediſſe, voluerimus aſtruere. Meminit hujus viri Regino Abbas Prumiacenſis haud obſcurus ſcriptor ſui temporis, hoc modo ſcribens: *Ea (b) tempeſtate ſcilicet* Anno D cccc. *Odilbaldus vir ſanctus Trajectenſis Eccleſiæ Præſul è rebus humanis ſublatus ad cœleſte Regnum transivit, in cujus loco ſubrogatus eſt* Egilboldus Epiſcopus xiii. Deinde *Radbodus* xiiii. *venerabilis antiſtes.*

Confirmatio Donationum factarum Sedi Epiſc.

Obitus & ſepultura Epiſcopi.

Temporis quæſtio.

Regino Abbas de Odilbaldo ejuſque ſucceſſoribus.

Confirmatio Zuentibolchi ſub Odilbaldo.

IN *nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Zuentibolchus gratiâ divinâ Rex, cùm petitionibus Sacerdotum juſtis ac rationabilibus divini cultus amore favemus, ſupernâ nos muniri gratiâ non diffidimus. Quapropter noverit induſtria ſeu utilitas omnium fidelium noſtrorum tam præſentium, quàm & futurorum, qualiter Odilbaldus Trajectenſis Eccleſiæ veteris, venerabilis Epiſcopus, quæ eſt conſtructa in honore S. Martini confeſſoris, & aliorum Dei Sanctorum, obtulit obtutibus noſtris authoritatem immunitatis Domini & parentis noſtri* (c) *Ludovici piiſſimi Auguſti, in quâ erat inſertum qualiter Dominus & genitor ſuus Carolus bonæ memoriæ clementiſſimus Imperator, & avus Pippinus Rex & anteceſſores eorum ad ipſam Eccleſiam conceſſiſſent omnem decimam, de mancipiis, de terris, & de teloneis, vel de negotiis & de omni re, undecunq; quæ ad partem regiam Fiſcus teloneum accipere vel exigere videbatur, & ut homines ejuſdem Eccleſiæ ſub Mundibûrdo, & tuitione ipſius Eccleſiæ conſiſterent; nec non in ripis Doreſtado, ut nec bannum, nec fredum, nec conjectum, quod ab ipſis* geſchot/ *vocatum eſſe comperimus, cõtingere aut exactare præſumeret. Et quiſquis ex negotiatoribus in eorum ripas intrare voluiſſet, nullam eis contentionem ex hoc feciſſet, nec manſiones in eorum domibus ſine permiſſu eorum accipere auderet, nec eorum res dum vixerint auferre, aut poſt mortem eorũ contingere, nec ullo modo eis in aliquâ re calumniam generare quis præſumeret, qualiter Præſul ipſius Eccleſiæ liberiùs eidem Clero & populo ſibi ſubjecto alimoniam miniſtrare, & luminaria in ipsâ ſede continu-*

Trajectum vetus.

In quem finem Donationes Eccleſiis fiant.

are, atque gentiles, qui ad Chriſtianitatem convertuntur, alere & docere poßit. Hæc rogavit celſitudinem noſtrã jam dictus Epiſcopus, utob noſtræ mercedis augmentum illi concederemus, ut ipſam legem quam in Doreſtadio anteceſſores noſtri Reges videlicet & Auguſti anteceſſoribus ſuis Præſulibus ſc. & Epiſcopis, ad jam nominatam ſanctam Trajectenſem Eccleſiã conceſſerunt in omnibus huic ſanctæ Traj. Sedi, ob amorem Dei, & reverentiam S. Martini in Daventre ſcilicet & Thiele, univerſiſ- Daventre. *que aliis locis in ipſo Epiſcopatu conſiſtentibus conceßiſſemus. Cujus petitioni libenti animo aurem accommodare placuit, & per hanc noſtram auctoritatem confirmare, ut ſicut in Doreſtadio in terris S. Martini reſidentibus, vel cum navibus adripantibus, aut ibi commanentibus, nec teloneum, aut conjectum, ſeu manſionaticum, aut fredus à miniſterialibus noſtris exigatur, ſic in Daventriâ villâ & Thielâ omnibuſque aliis locis in terris & poſſeßionibus ejuſdem Trajectenſis Eccleſiæ conſiſtentibus & commanentibus, de cætero ab exactoribus noſtris non expetentur, ſed hæc omnia ob mercedis noſtræ augmentum & æternam remunerationem in jus & dominationem jam dictæ Eccleſiæ Traj. redeant, ut S. Martinus, in cujus veneratione iſta contulimus, dignetur pro nobis intercedere, ut veniam peccatorum noſtrorum mereamur habere. Et quicunque hanc donationem infringere aut immutare per malevolentiam tentaverit in iram omnipotentis Dei & S. Martini ſe* Radbodus. *incurrere ſciat. Et ut veriùs credatur, & diligentiùs obſervetur, manu propriâ noſtrâ ſubtus hæc confirmavimus, & ſigillo noſtro aßignari jußimus. Signum Zuentibolchi glorioſiſſimi Regis, Wadgerus Notarius ad vicem* (d) *Radbodi Archicancellarii recognovi. Data* VIII. *Kalendas Julii, anno incarnationis Dominicæ* DCCCXC. (e) *indictione* VIII. *anno verò regni Domini Zuentibolchi ſecundo. Actum Nuimaga palatio Regio in Dei nomine feliciter, Amen.*

At ne obnubiletur ſplendor & amplitudo Eccleſiæ Trajectenſis, utile duximus commemorare res ac proprietates bonorum, quæ Divo Martino & Eccleſiæ ſuæ ab olim à Regibus, Imperatoribus, & piis Chriſtianis ibidem traditæ ſunt, & in quarum uſu & poſſeſſione ipſa Eccleſia fuiſſe comperitur, uſque ad tempora hujus Odilbaldi Epiſcopi.

(f) Bona & immunitates Eccleſiarum Trajectenſium.

Catalogus bonorum ad ſedem Vltraject. pertinentium. Vbkirica.

IN Doreſtado Eccleſia, quæ vocatur Ubkirca, cum omnibus appenditiis ſuis, terris, paſcuis, aquis, aquarumvè decurſibus, piſcationibus, omnia hæc cum inſulá, quæ jacet juxta Eccleſiam ſancti Martini, circumquaque inter Rhenum & Leccam; & inſulam juxta Boſenchem, quæ propior villæ Rijſwich, hæc omnia ſancti Martini. De vico etiam ſupranominato decima pars ſancti Martini in omnibus rebus, & inter

& inter Holanwech & Freger-Mahuſenhem, ſive quod vulgò dicitur Leck terra illa ſancti Martini. In villâ Ryſwich Eccleſiæ cum terris ad eaſdem pertinentibus, & tres alii manſi. In Lote eccleſiæ tres, cum terris ad eaſdem pertinentibus & ſeptem alii manſi, exceptâ Regali decimâ. Et in Haſchem tertia pars totius villæ, & inſuper manſus unus, quem Hagabard dedit; villa Thorhem cum Eccleſiâ & omni integritate ſancti Martini. Villa Galama ſimiliter. in villa Weſtfriſſe manſus unus, in Tulle manſi tres. In villâ Upburen manſus unus, in Geſtharpe Marka duæ virgæ ſimul jacent, in villâ Smul manſus unus. In villâ Haltna, quicquid Herlulphus habuit ibi, & Eccleſia cum quinque manſis. In Lanthein juxta fluvium Laca unum In ſupradicta villâ Tulle manſus unus, quem Herlulphus dedit. In Helpini IV. & dimidius manſus. In Lorech tres manſi. In Rugrum ſancti Martini totum. In Rumpſe ſimul in Werkum duæ Eccleſiæ cum terris ad eaſdem pertinentibus, & octo manſi alii. In villâ Iodichem tertia pars villæ. In Freſdore Eccleſia cum IV. manſis, Bunichem totum S. Martini. Fetna ſimiliter, Neſſeſchorſt ſimiliter, Suegſnon ſimiliter, in Rudinhem quarta pars totius villæ, Sueſna ſimiliter, Marſna ſimiliter, in Lonaralaca duæ partes totius villæ ſancti Martini: in Merchishem ſimiliter quarta pars totius villæ; in pago Gernepi tam de terris, quàm etiam de paſcuis ſeu piſcationibus, vel de omnibus rebus quinta pars ſancti Martini. In Vurdam totum ſancti Martini. In Potarne quinque manſi, In Walricheſchem quinta pars villæ. In Hermeſche quarta pars villę, villa Gimelt propria ſancti Martini. In Calmere IV. pars totius villæ. In Alſna duæ partes villæ. In Bracanhem ſimiliter; in Wiliſchem VII. manſi, in Martiſchem duo manſi. In Willighen III. manſi, in Suetam ſimiliter. In Haveſche ſimiliter, in (g) Holtland IV. manſi, in primâ Leithen II. in ſecunda & in tertia unus. In Rodeuburgh quinque manſi, in Leghan V. In Loppishem II. In Lippinge ſimiliter. In Wadinghem III. in Fore ſimiliter, in Forenburgh II. In Forſchate III. In Cralingen I. in Hoſtenpinhem II. In VVeſtenpinhem II. In Corſcan III. manſi. Thialind filia Alberti cum filio ſuo Reginberto tradiderunt quicquid habuerunt in Uphuſen Martino. Eccleſia quæ dicitur Holtſole cum omnibus ſancti Martini. In Maſeland de omni decimâ ſancti Martini totum & ad integrum. Et Sinnoverit totum, Oſtburem totum. Similiter Eccleſia quæ dicitur Valcanaburg cum omnibus appenditiis ſancti Martini totum & ad integrum. Honerathorp totum. In Suthrem IV. manſi, in Hellere V. In VVabbigem III. In Gittaſtirp II. In Pillingem I. In Marandi I. In Epharadum II. In Elſnum II. In VVirthum II. In Maſanuſam quicquid Elegſuind ibi hæreditatis habuit, vel ejus videbatur poſſeſſio, totum tradidit ad ſanctum Martinum. In Ler. III. In Rufigen III. In Huſtingeſt III. In Litlongeſt III. In Lanlongeſt manſus & dimidius. In Honarathorpa medietatem totius villæ, quicquid ibi tradiderunt Ernulphus & Radulphus hæreditatiſque habuerunt. In Rhotuſhem, medietas totius villę ſancti Martini, & inſuper hæreditas Aldbutgæ quicquid ibi habuit. Piſcatio quam Gerulphus habuit in extremâ parte Rheni fluminis ſexta pars pertinet ad ſanctum Martinum. In Heſlem manſi V. In Oſtrataſchem II. In Heſlemaholte III. In Lux III. In Oſtſagem V. In Schota II. In Offrichem thagintes tertia pars & manſi VI. In Weſtſagem totum abſque II. manſis. In Linſna V. In VVarmelde III. In Oſtreſgeiſt II. In Polgeſt II. In Huſingeſt III. In Offem II. In VVilkenheim cum omnibus appenditiis ſancti Martini. Similiter in Buren cum omnibus appenditiis, & in Thalinge ſimiliter totum ſancti Martini. In Broghem II. In Limbon Eccleſia cum manſis X. In Nortgo VII. In Lethem totum & ad integrum ſancti Martini, cum ſylvis & omnibus adjacentiis; ſimiliter Axmeri Scota totum ſancti Martini. In Haralem III. In Velſſen II. In Snattingaburich X. In Schravcholt X. In Vennapen totum ſancti Martini. In Hex II. In Bredhem III. In Batchem duo. In Landen tres. In Benthem VI. In Weſtburhgem V. In Hoſterburgem II. In Brockhem & in Cumulshem III. In Godolphem II. In Piſchem I. In Panga VII. In Guiſingo totum ſancti Martini. In Wintmundhem V. In Huſidina III. In Lidum II. In Vagarafelda II. In Edeſtorpa III. In Padhem II. In Sichuſum totum S. Martini. In Hagarum III. In Zutheren II. In Blechtingen II. In Schoronlo IV. In Bergum V. In Beverfelda II. In Cãptorpa I. In Berchenburen I. In Vranlo I. In Texle tertia pars S. Martini. In Wiron duæ partes totius terræ S. Martini cum Eccleſiis utriusq; terræ; & in Varoth ſimiliter, decima quoq; navium quæ illuc procellarum impetu feruntur, ac inventionis ad ſanctum Martinum pertinet, quia ibi telonium non eſt. De teloniis quoque aut de negocio, aut undecumque ad partem Regiam jus Fiſci cenſum exigere debet, omnis decima ſancti Martini eſt; ſimiliter & de tributo quod Huſloto vocatur. In VVermere

Ryſwyck.
Hagabard.
Galama villa.
Upburen apud Iſelſteyn.
Harlulphus.
Rodichem.
Marſna.
Holtland.
Leithen.
Rodenburg.
Cralingen.
Tialind.
Holtſole.
Valcaneburg.
Ernulphus & Radulphus.
Gerulphi piſcatio.
Harlem.

Piſcatio. mere omnis piſcatio, & Utermere laxatio tetium, quod Tragal dicitur, omnis & dimi-
Damarſche. dium piſcationis ad ſanctum Martinum pertinet, in Darmaſche tota piſcatio ſancti. Martini,
Vennepa. in Amulon VII. were ad ſtipandum in Getzewad. In flumine Vennepâ omnis piſcatio ſan-
cti Martini, in Almere Regalis decimæ cenſus, qui vocatur Cogſchult, in Neſſe villâ cum
Almere. omni piſcatione. Decima etiam in Almere de ſagenis ſancti Martini eſt. Sed modo illæ a-
Fecht. liæ partes novem propriæ ſunt ſancti Martini. Sed & alia piſcatio in flumine Fecht tota
ſancti Martini eſt, cum omnibus ſtagnis ibi adjacentibus, omneſque aquæ in Inſterlaca cum
Servi. omni piſcatione ſancti Martini. Dedit Wiron in Alintlo manſum dominicatum(h)cum terrâ
Salariciâ ſancto Martino cum ſervis in(i)eâdem villâ manentibus, quorum hæc ſunt nomina:
Folcric, Offo, Radberch, Daxger, Thiemar, Redger, Redulf, Dinnach, Remger, Daxburch,
Aldo, Richard, Diacer, Wibald, Thito, Hune, Wulfbald, Adolf, Geldulf, Hyldulf, Cathald,
Gerhelm, Beclo, Saxger, Everbald, Oſtlef, Oſburg, Tatlo, Edo & quicquid ibi habuerunt:
Poppo. nunc computatum eſt in XII. manſos, quorum Poppo, unum habet. In Nothanheri VI. in
Lugdingem, & in Strene VI. in Huwido VII. In Heldingen ſunt manſi Regis III. &
quod ſupereſt totum ſancti Martini, faciunt manſos XXXII. In loco qui vocatur Beoſtan-
Weſtaine, XXV. manſi, in Stude IX. & XII. manſi, qui fuerunt Dei ſanctorum Martini, Bo-
nifacii, Willebrordi, Ludgeri, Landberti, & Domini Regis & Iubante, Abbo, Alchraſan,
Thtudlof, Lindrad, Garhard, Siburg, Geſnulf, Bulo, Soltolf, Garburg, Saxburg & frater ejus
Thãgburgũ habuit. Iſti ſunt S. Martini cũ terrâ quã habuerunt. In Wihemundhem XIII. mãſi,
in Ellinthem II. in Wenningen V. manſi, in Landrage III. manſi, in Weſterburgen IV. mãſi,
in Hoſterburgen II. In Beverhem IX. manſi, in Litum III. manſi, in Rotelnashem quod modo
dicitur Rinelburg XIII. mãſi ſancti Martini ſunt, quos Radulphus & Aldburgis de ſuâ here-
ditate tradiderunt ſancto Martino, & manſi jacent Binorthanflieta. Sedilia autem, quæ Hof-
Hofſted. ſted dicuntur, biſutamflieta, in quibus ſupra nominati manſerunt. In Beverhem tradidit Gu-
tha Eccleſiam necdum conſecratam in jus & dominium ſancti Martini, eâ videlicet ratione,
Villæ. ut poſt conſecrationem ejuſdem Eccleſiæ decimę darentur ad ſupradictam Eccleſiam de vil-
lis his nominatis vocatis Beverhem, Gileshem, Eggingem, Scupildhem. Præterea ſunt man-
Mancipia. cipia quæ jure debentur propria fore almi Martini juxta Feilſum. Tetla & filius ejus, Abbo
filiæque ejus tres; Beclo etiam & ſorores ejus Fritheſuind & Eimburg cum illorum infanti-
bus. In Texele Eccleſiæ omnes ſancti Martini, & totius terræ, quæ ad Regem pertinebat,
tertia pars ſancti Martini, exceptis aliis terris, quas Chriſti fideles tradiderunt, quæ omnia le-
guntur inconvulſa manſiſſe uſque ad tempora Otbaldi Epiſcopi, etiam cujus temporibus fuit
quidam preſbyter nomine Sibrant qui juſſu ſupra dicti Epiſcopi regebat omnes Eccleſias in
eadem inſula Texele cujus fratres his nominibus erant nominati Oſtraven & Lintraven. Item
in Nortwalde Regalis decima, ſicuti in aliis locis, & inſuper Aceaſtorp totum ſancti Marti-
ni in Medemelake regalis decima, & inſuper ſicut continentur, aquæ, quæ vocantur, Wit
Freſionewije. Warflit, totum S. Martini nec non etiam Freſionowic totum ſancti Martini, in terris, ſylvis,
paſcuis, aquis, & piſcationibus.

Verùm parum eſt hæc commemoraſſe, cum Henrici, Ottones & ſubſequentes Reges, &
Imperatores longe majora contulerint nempe adjacentes provincias, ubertate glebæ, frequen-
Quæ poſteriores Impp. & potentes ſed Vltrajectinæ contulerint. tiâ populi, & amplitudine opum & potentiâ regno haud ceſſuras: veluti Comitatus boni E-
verhardi, Walgeri, Teiſterbantiæ, Veluæ, Twenthiæ, Drenthiæ, Grunorum (quos antiqui-
tus Salii, Bructeri, Franci, Vectæ, ac inferiores Saxones tenuerunt) quorum pars non modica
incuriâ Epiſcoporum, ſuos ditare ſtudentium alienata, ſeu violenter à potentioribus occupa-
ta, aut per defectionem perfidorum ſubditorum in poteſtatem aliorum conceſſit, ſeu liberta-
tem ſibi vindicavit; maxima tamen hâc tempeſtate ſub ditione Epiſcopi conſtituitur, uti in
ſuis locis videbitur. Cùm autem in pleriſque donationibus & actis mentio fiat Zuentibol-
chi Regis, & hujus nomen minus notum, vitáque à multis ignoretur, propter ſcriptorum ra-
ritatem, operæprecium duximus, ea quæ invenire potuimus hic intexere, ut hæc obſcuritas in
parte elucidetur.

Digitized by Google

De Zuentiboldo hiſtoria.

(k) ARnulphus filius Karolomanni, quem ille, cùm ſibi ex legitimo mattimonio ſoboles nata non eſſet, propter conjugis infecunditatem, ex quadam nobili fœminâ *Orig.* ſuſcepit, Arnulphumque nominari voluit ob memoriam Arnulphi Metenſis Epiſcopi, qui à Ludovico patruo ſuo provinciâ Carantanâ donatus, quam pater pridem illi conceſſerat, genuit (l) ex pellice filium quem à Zuendiboldo Rege Marahenſium Sclavorum (is enim ipſum ex ſacro fonte levavit) id nomen ſortiri voluit, primum honores * Megandi Comitis & nepotis Odonis Regis circa annum D ccc xciv. illi largitus. ** Megingaud. di Regino.* Deinde Wormatiæ aſſenſu omnium, Regno Lotharii præfecit, qui anno D ccc xcvi cupiens amplificare terminos regni ſui, collecto immenſo exercitu adverſus Odonem Laudunum Clavatum obſedit fruſtra, ac tandem receſſit: & hortatu patris, Odam filiam Odonis Comitis duxit in uxorem. Anno D ccc xcix, * Reginharium ducem ſibi fideliſſimum, & unicum conſiliarium (neſcitur cujus inſtinctu) à ſe reppulit, ** Reginbert.* & honoribus ac hæreditatibus interdictis, eum extra regnum excedere jubet, qui adjuncto Odocare Comite, & quibuſdam aliis cum mulieribus & parvulis, & omni ſuppellectili in locum tutiſſimum ad Moſam, qui Dorſos dicitur intravit, ibique ſe communivit. Quod cum Rex cognoviſſet, caſtrum obſedit, nec prævalere potuit. Recedenteque itaque eo, Comites Carolum adeunt, & cum omni exercitu in regnum introducunt. Quod perſentiens Zuentibolchus licet ſerò ſe circumventum, cum perpaucis fuga dilabitur. Carolus recto itinere Aquas venit, deinde Neomagum perrexit. Interea Zuentibolchus ad Frantonem Leodienſem Epiſcopum venit, & eum cum omnibus ſuis ſecum aſſumens Moſam tranſiit, & ad * Flotincas contendens, ubi omnes Proceres regni qui in illis partibus erant, ad eum confluxerunt; ex deſperatis itaque rebus vires ſe recepiſſe congaudens, ** Reg. Porich magn.* reſumptâ fiduciâ contra æmulum ad pugnam proficiſcitur. Carolus à Neomago revertens Prumiam venit, & inde adverſus Zuentiboldum copias transfert, verùm appropinquantibus ex utrâque parte exercitibus nequaquam pugna committitur, ſed intercurrentibus legatis pax firmatur, ſacramenta jurantur. Carolus tranſvadatâ Moſâ in ſuum regnum revertitur. Zuentibolchus colloquium habuit cum optimatibus Arnulphi & Caroli ac ſuis apud ſanctum Goarem; & rurſum Durſos expugnare tentavit temerè. Anno D cccc. defuncto Arnulpho Imp. Proceres & Optiinates qui ſub ditione Arnulphi erant, ad Forocheim in unum congregati, Ludovicum (m) filium præfati Principis, quem ex legitimo matrimonio ſuſceperat regem, ſuper ſe creant, & coronatum Regeniſque ornamentis indutum in faſtigio regni ſublimarunt, quamvis aliqui hunc Zuentibolchum etiam Ludovicum nominent. Dum hæc in Germaniâ geruntur inter Zuentiboldum & primores regni, inexpiabilis oritur diſſenſio propter aſſiduas deprædationes & rapinas quæ in regno fiebant. Et quia cum mulieribus & ignobilioribus regni negotia diſponens, honeſtiores & nobiliores quoſque dejiciebat, & honoribus & dignitatibus exſpoliabat, pro hujuſmodi itaque causâ omnibus odioſus efficitur. *Zuentibold. perverſitas.* Certatim itaque ad Ludovicum tranſeunt, eumque in regnum introducunt, & in Theodonis villa manibus datis dominationi ejus ſe ſubjiciunt. Ludovico tranſeunte Rhenum Zuentibolchus eò adunatis quoſcunque potuit, civitates circuivit, incendiis & rapinis cuncta devaſtans; arbitratus defectores, qui propter ejus inſolentiam & immanem malitiam ab eo defecerant; immaniora & pejora faciens ad ſe revocare poſſe. Ludovicus rurſum in regnum accerſitur, & a Comitibus Stephano, Gerhardo & Matfrido prius honoribus, & dignitatibus privatis, & poſtea per Arnulphum patrem reconciliatis eidem, Zuentibolchus in prælio interficitur Idibus Auguſti: Et eodem anno Gerhardus Comes Odam uxorem ejuſdem ſibi in matrimonium copulat. In annalibus tamen Leodienſium refertur poſt Carolum tertium, jamque Imperio à Francis ad Longobardos tranſlato Arnulphum (licet à Formoſo Papa R. in Imperatorem inunctum, ſed nec filium ejus, nec pleroſque alios connumerari inter Auguſtos, & uſque ad Ottonem (n) primum ſolo regio nomine contentos. *Imperium à Francis ad Longobardos tranſlatum.* Ludovicum quoque (o) hunc in loco Forechem Regem declaratum. Anno D cccc. tertio, ad Imperium non pertigiſſe, Imperiumque ſtirpis Carolinæ in eo finitum. In eo autem prælio in quo Zuentibolchus occubuit, quicunque vulneraretur, aut mortem non evaſit, aut nunquam ſanari potuit. *Vulnera letalia.* Corpus verò beati

rò beati Regis (ſic enim narratur tanquam inter Divos relatus) ſepelitur in eccleſiâ Suſteren-ſi ab ipſo fundatâ Leodienſis Diœceſeos, in quâ & Benedicta & Cecilia ipſius Regis filiæ ſacro velamine initiatæ præfuerunt annis aliquot, multis relliquiis ac privilegiis decoratâ: Memoria hujus Regis celebratur Idibus Auguſti, ut prætactum eſt ſuperiùs in vitâ Gregorii præſulis.

Sepultura Zuentiboldi.

a *Contra vetuſta exemplaria 34. annis,*] Imò Beka, Chronicon magnum, Bockenbergius tot annos eum præſulatui præfuiſſe referunt, alii paulo minus 33. inter quos Barlandus.

b *Eadem tempeſtate ſcilicet anno* DCCCC. Regino ad annum 899. hæc refert neque Egilboldi memi-oit, at Radbodum Odilbaldo ſucceſſorem addit. Sunt qui Odilbaldum anno 898. obiiſſe volunt, in Mirop. Cod. etiam. 899. annum reperi.

c *Parentis noſtri Ludovici piiſſimi Aug.*] Largo modo parentem vocat Ludovicum Pium, cum Zuenteboldus quartus ab eo fuerit, ut ex hoc ſtemmatis parte patet.

Pipinus Rex Fr.	Carolus Magnus Imp.	Ludovicus Pius Aug. ex Emgarde genuit.	Ludovicum Germanicum, qui	Carolomannum, cujus ex concubina filius	Arnulphus Imperator qui ex concubina reliquit	Zuenteboldum Lotharingiæ Regem.

d *Ad vicem Radbodi Archicancellarii,*) Hic Radbodus, juxta Reginonem, mortuo Bertulfo Trevirorum Epiſcopo 4. Idus Septemb. 883., ad VII. Id. Aprilis anni ſequentis per Clerum & populum eidem ſucceſſor electus eſt, cum primum fuiſſet Abbas Epternacenſis: & præfuit annis XXI. ut Bertius in Germ. lib. 3. Kiriander verò, eum Abbatem Mediolanenſem facit, & anno C. 914. obiiſſe tradit.

e *Anno incarn. Domini* DCCC XC. *Indict.* VIII.) In M. SS. Indict. XIV. legitur qui eſt annus C. 896; itaque reſtituendum arbitror *Anno D. 896. Indict.* 14. Iſque annus ſecundus eſt regni Zuenteboldi in Lotharingiâ; quod indicant ejuſdem diplomata ap. Kiriandrum Commentar. de rebus Aug. Treviror. parte XI. Regino autem ad annum 894. ſic habet: *Poſt Wormatiam venit*, nempe Imp. Arnulphus) *ibique placitum tenuit, volens Zundabalch filium ſuum regno Lotharii præficere, ſed minimè Optimates regni eâ vice aſſenſum præbuere*, quod anno ſequenti eũ obtinuiſſe addit: ergo annus 895. fuit I. annus regni Zuenteboldi, & 896. ſecundus.

f *Bona & immunitates,*] Extat in libro Cathenato Salvat. & archivis Collegiorum Traject. hoc titulo: *Commemoratio de rebus S. Martini Trajectenſis Eccleſiæ, quæ jam olim ibidem à fidelibus traditæ ſunt.* Nomina verò propria locorum quæ hic recenſentur cum pleraque valde obſcura & incerta ſint, malui relinquere, quam incertis conjecturis confundere; prodit nihilominus hoc ſcriptum & auctius quàm prius & correctius.

g *In Holilant,*) Quæ vera olim & primitiva Hollandia, puto me alibi indicaſſe, ex libro Cameræ dicto, Eccleſiæ Tr. qui & liber Statutorum dicitur; ubi inter Decanos rurales Diœceſeos Trajectenſis nominatur Decanus de Hollant, cujus juriſdictio per magnam Inſulam, nunc Zuyt-Hollandiam extendebatur, & diſtinctus erat à Decanis Moſelandiæ, Weſtlingiæ, Renolandiæ, Kinemariæ, Amſtelandiæ, Betuæ, &c. cui rei probandæ etiam videtur facere diploma Epiſcopi Godeboldi
» donantis collegio D. Petri quædam bona in eadem inſula magna ſita, quod incipit: Ego Godebal-
» dus Dei miſericordia Trajectenſ. Eccleſiæ humilis Miniſter, Eccleſiam mei juris in Holland, quæ
» vocatur Tiezelineſkerka, B. Petro in Trajecto, ac fratribus in Eccleſia B. Petri Deo ſervientibus
» in perpetuum tradidi &c. Et hic locus, videtur ſeparatum territorium, à reliquis, quæ nunc ſub nomine Hollandiæ comprehenduntur, denotare.

h *Manſum dominicatum, cum terra Salaricia,*) Manſus quid ſit. vide Hotomannum comment. de verbis feud. Lydius in Gloſſ. putat terram eſſe XII. jugerum; nos vernaculo ſermone vocamus **een Hoeve**/ agri menſuram 12. jugerum. De huoba & curte quæ obſervavit ad parænet. Teuton. Goldaſtus, vide ib. pag. 440. In legib. Antiquis. Huobas & Hobunnas invenimus dictas etiam manſos. dicitur autem Mãſus Dominicatus, quod dominio Principis obnoxius, vel quod ab eodem donatus Rabanus ad Otgarium: *Proprietas dominicalis dicitur quæ dom. Imperatore ex paterna ſucceſſione hæreditario jure pervenit,* adde gloſſ. ad capp. Car. & Lud. Aimon. lib. v. c. 30. hiſt. Franc. *Vt de manſis indominicatis ſolidus unus daretur.* Legimus etiam manſum *Regalem, Dominicum, Indominicatum* &c. Salariciam vero terram credo illam fuiſſe quæ Salicæ legi obnoxia, vel quæ ad mulierem non perveniret.

i *Et ſervis in eadem villa manentibus,*] Manſi erant alii liberi, alii ſerviles. In Tradit. Fuldenſ. lib. 2. *Duas huobas ſerviles.* Item. *Trado ſervum unum cum ſua huoba*, quod & Bignonius indicat ad Marculf. form. & ex hoc loco apertè conſtat. Quamvis enim coloni & adſcriptitii jure Romano prædiis eſſent adſtricti, ita ut ea rellinquere non poſſent, liberi tamen erant, & res proprias habebant l. 1. Cod. de Præd. Tamiacis lib. XI. l. 18. de Agricolis & cenſitis lib. eodem.

Arnulf

k *Arnulphus filius Karolomanni,*] Hic Arnulphus fil. Karolomanni, fratris Ludovici, F. Lud. Balbi Francorum Regis fuit; qui regnare cœpit poſt Carolum Calvum anno 879. ex quadam nobili fœmina, & ſi Lazio habenda fides, ex Lutovindâ nobili Carnâ, extra matrimonium progenitus, Imperium Carolo III. abdicante ſuſcepit anno 887, ut teſtatur Onuphrius; quæ verò ſequuntur pleraque ex Reginone ſumpta ſunt, lib. 2. Chron. Meminerunt etiam Zuentiboldi Sigiſbert in Chron. Luitprandus Ticin. de geſtis per Europam lib. 1. cap. 7. Annales Franc. Fuld. ad annum 900. Chron. Laurishamenſe, Gobelinus Coſmodrom. lib. 6. cap. 44. Contractus ad ann. 900. Marianus Scotus lib. 3. in Arnulp. Imp. Sifridus preſb. Miſnenſis in eodem. Fr. Haræus de Brab. principibus, in Carolo Simpl. Chron. Naucleri, vol. 2. Gener. 31. ad princ. Aventin. lib. 4. Annal. Bojor. Fauchetus, Antiq. Gall. lib. 7. cap. 5. & ſeq. Miræus in Annal. Belgicis ad annum 899. Cuſpin. in Arnulph. Imp. Divæus rer. Brab. lib. 4. ad finem, alii.

l *Ex pellice genuit filium,*] Lazius de migrationibus Gentium lib. 6. Arnulphi filium ex Helinrada concubinita genitum (Zuentiboldum vulgò dictum) Suetibogum vocat Lotaringiæ Ducem; uſque Hepidanno 5. Gallè monacho Tuventibolch nominatur.

m *Ludovicum fil. Arnulphi, quem ex legit. matr.*) Onuphrius de Cæſaribus lib. 3. Ex Luitgarda vel Devra Auguſta natum tradit, eique germanas tribuit Bertham & Luitgardim uxorem Ottonis Saxonis; priorem conjugem Luthardi I. ejus nominis Com. Clivenſis facit Cuſpinianus, qui & alteram Arnulpho dat conjugem Agnetam matrem Arnulphi cognomento mali ducis Bavariæ, & Wernheri Comitis à Schæurn. P. Æmylius tamen contra omnium ferè hiſtoricorum ſententiam ſic ſcriptum reliquit: *Duos reliquit filios ex concubina procreatos, Vendaldum & Ludwicum, Paterni tantum natalibus, nulla præclara geſta re nobiles. Ille Paucorum annorum Lotharingiæ Rex; hic ſolo nomine Auguſtus. obiit anno Sal.* 912. Cujus opinioni conſentientem alium nondum repert. Vide Andream Preſbyterum Ratiſponenſem in Chron. Bavariæ, ubi agit de Arnulpho & liberis ejus.

n *Vſque ad Othonem primum,*) Baronius Ottonem ab anno 962. imperare cœpiſſe tradit; & poſt Carolum III. cognomento Craſſum in Italiâ Berengarii, Guidones & alii quidem exorti ſunt, qui regium nomen uſurparunt; nec id tamen obſtitit quo minus Ludovicus hic Arnulphi F. Cæſar diceretur; vide Onuphr. de princip. Rom. lib. 3. Verùm miror interim Sigonium de Regno Ital. lib. 6. Arnulphum tanquam vitio creatum inter Impp. non numerare, quem aliqui Italorum ſecuti ſunt, Blondus autem 2. Decad. libro 2. ſic ait: *Deſiit in Arnulpho gens Francorum Romanorum Imperium poſſidere.* Atque ita Itali ſuis faventes (qui tamen tyranni potius quàm Impp. dici merebantur) eoſdem Imperatores & Auguſtos magno faſtu pronuntiare ſolent, Germanos & Francos inſuper habentes; quos Barbaros ſæpè, ipſi ex barbarorum fæce progeniti, appellare non verentur.

o *Ludovicum quoque hunc anno 903. ad Imperium non pertigiſſe*, Onuphr. Panvin. loco ſupra citato: *Rex appellatur in Forchem, coronatus Aquiſgrani ab Hattone Archiepiſcopo Moguntino. regnavit annos* XII. Arbitrantur quippe Itali Imperium à Pontif. Rom. coronatione pendere; quare & plures poſterorum Imperatorum Reges tantùm Romani, vel Germaniæ, ab ipſis dicti ſunt.

p *Inter Divos relatus,*] A Suſterenſibus Virginibus, quarum Monaſterii fundator extitiſſe creditur, more ejus ævi; de quo videndus Tom. 3. rer. Alamannicarum pag. 64. Hunc Suentibolchum etiã Eventiboldum vocatum lego ab Anſelmo in vita Vranc. Leod. Epiſcopi quem & Lazius Suetibogum, & Switibaldum nominat.

Egilboldus Epiſcopus XIII.

EGilboldus natione Friſius unanimi omnium voto, XIII. Epiſcopus ſurrogatur in locum Odilbaldi, vir non contemnendæ vitæ, literis clarus & ipſi Zuentiboldo Regi acceptus, qui ejus contuitu famulam quandam datis, ut lex Salica docet, in commutatione duobus mancipiis prius & poſteà ſecundum (a) legem Francorum denarium ejus excutiens hoc modo ſervitutis vinculo liberavit & donavit ingenuitate. Actum Nuimagæ (b) præfuit hic cathedræ Epiſcopali ſolum duobus annis, ſed ſecundum Iohannem Bekam ſex menſibus tantùm, cujus etiam mentio habetur in annalibus & apud ſcriptores, deceſſit 3. Calendas Octobris, ſepultus in eâdem (c) eccleſiâ, quâ & Odilbaldus. Hoc etiam tempore volunt Theodericum primum Comitem Hollandiæ conceſſiſſe Fatis, ſubſequente paulo poſt Ghena ejus conjuge, ſepulti Egmondæ in Monaſterio, quod ex oratorio ipſe ligneum erexerat.

Lex Salica.

Lex Francorum.

Forma manumiſſionis.

Iob. Beka.

Obitus Egilbaldi.

Obitus Comitis primi Hollandiæ.

In vitâ Radbodi Epiſcopi, VI. tomo SS. Surii, Egilbertus vocatur: iu Veteri quoque Cod. Eylbodum lego.

a *Secundum legem Francorum denarium ejus excutiens,*] Vide legem Salicam cap. 28, & ibi à Lindenbruchio annotata. Extat & libr. 1. cap. 22. Formul. Marculfi præceptum denariale his verbis expreſſum. *Quia N. vir inluſter ſervum ſuum nomine N; per manum illius ad noſtram præſentiam, jactante denario,*

Digitized by Google

denario, ſecundum legem Salicam dimiſit ingenuum, ejus quoque abſolutionem per præſentem auctoritatem firmavimus. Adde, quæ ad hunc locum Bignonius, de tribus manumiſſionis modis ap. veteres Francos, eleganter tradit. Genabi quoque in Galliis, in templo S. Crucis elegans manumittendi formula extabat lapidi inciſa. Legitur hujus manumiſſionis diploma integrum in Archivis Collegiorum Traject. cujus operæ-pretium hic addere tenorem:

Præceptum Suentibolchi ſub Eylboldo Emancipationis jure Francorum factæ.

IN nomine S. & Indiv. Trinit. Zuentiboldus divinâ præveniente clementiâ Rex. Cum fidelium noſtrorum petitiones ad effectum perducere curamus, omnino animos eorum erga noſtram utilitatem reddimus promptiores. Ideo noverit omnium Sanctæ Traject. Eccleſiæ fidelium futurorum ſcilicet & præſentium noſtrorum univerſitas; Quandoquidem fidelis noſter nomine Eylboldus Epiſcopus aures pietatis noſtræ adiit, humiliter depoſcens, ut unam è familiâ juris Eccleſiæ S. Martini in Elſte, Odburg videlicet, liberam ac ingenuam feciſſemus. Nos quoque petioni ejus acquieſcentes, datis poſtea in commutationem, ut lex Salica docet, duobus mancipiis præfata Eccleſiæ propriis. Et poſtea ſecundum legem Francorum denarium ejus excutientes, & ſic eam ſervitutis vinculo liberavimus & ingenuitatis ei confirmationem tribuimus. Nos quoque Eminentiæ noſtræ Apices ei fieri atque conſcribi juſſimus, per quos mandamus atque firmiſſimè præcipimus ut præmemorata Odburg ingenua ſit, & ſub ingenuitatis nomine ſecura atque illæſa omni tempore firmiter permaneat, ita, quaſi ab ingenuis parentibus nata eſſet. Et ut noſtræ confirmationis authoritas inviolabilem obtineat firmitatem, annuli noſtri impreſſione ſubtus ſignari juſſimus.

Signum Zuentiboldi Regis, Walterus Notarius ad vicem Fretiboldi Archiepiſcopi & ſummi Capellani recognovi. Actum Nuimaga regali Palatio in Domini nomine feliciter.

b *Præfuit ſolum duobus annis,*] De tempore mortis hujus præſulis, & quamdiu præfuerit Eccleſiæ Tr. quam omnia ſint incerta, ſatis inculcat hic Heda. Sunt qui x. tantum ei menſes tribuunt. Beka parvo eum tempore pontificium gubernaſſe ſcribit. Barlandus, menſe ſexto quam adminiſtrare cœperat, fatali morte conſumptum tradit, Bockenbergius annum unum ſediſſe vult.

c *Hoc etiam tempore volunt Theodoricum,*] Quæ de obitu Theodorici Com. narrantur non minus dubia & incerta ſunt, quàm quæ de Egilboldo dixi, de quo plura conſideratione digna ſupra auctor noſter tradidit, & videndus omnino eſt diligentiſſimus Scriverius, qui acri judicio excuſſit hæc paradoxa in notatis ad Chronicon Hollandiæ, & nos ad Becani Chron. quædam diximus..

Radbo-

Radbodus Epiſcopus XIV.

RAdbodus ſive Radbodo vir illuſter, & (a) Regio ſanguine ortus (ſiquidem maternus attavus erat Radbodus Rex Friſiorum, & Guntherus (b) Coloniæ Agrippinæ Epiſcopus ejus avunculus) urgente Arnulpho Imp. Epiſcopus XIV. conſtituitur animo ſatis renitente. Hic educatus in aulâ Caroli Regis Francorum, (c) Nannonis Philoſophi profitentis ſeptem artes (quas vocant liberales) fuit auditor, &, uti conjicitur ipſius Zuentibolchi Regis (d) Archi-cancellarius, humanis (e) ac divinis literis apprimè eruditus, valuit carmine & pedeſtri oratione: cujus ſcripta in vitam & laudem Sanctorum adhuc extant, potens etiam ſpiritu prophetico & vivens clarus miraculis. Ordinatus autem Epiſcopus, jam exteriorem hominem ſupplantans, & relinquens aulam Regiam, fervore religionis accenditur, orationibus, eleemoſynis & corporis macerationi intentus uſque adeo, ut dum convivæ uterentur vino, ipſe ſolus & clam illis aquam ſumere conſueverit: quod cùm quidam Gommarus ſuſpicaretur, expetiit ex ejus poculo bibere, & non conſentienti ſubtrahens ſcyphum, hauſit ex illius liquore, quem repentè ex aquâ in optimum vinum conſtat fuiſſe commutatum, quo comperto ille ſupplex depoſcit veniam. At urbe Trajectenſi jam per tyrannorum crudelitatem omninò deſolatâ, conſtituit ſedem apud (f) Daventriam. Properans autem certò tempore adire Trajectum, viſitaturus loca & corpora Sanctorum, habuit Danos obvios pium ejus propoſitum impedientes, quos piè admonitos, ut à crudelitate & Idololatriâ deſiſterent, ac fidem Chriſtianam ſumerent, obaudientes & mortem comminantes tanquam perditos notavit anathemate, & ſtatim ſubſecuta ultio: nam cœleſti icti fulmine, interierunt. Quo miraculo commoti Chriſtiani eos ſumptis armis propulerunt Trajecto. Præterea Baldrico juveni claræ indolis adducenti binos clericos conterraneos ſuos exoranti, ut eos conſecraret ſacerdotes, Reſpondit, peracto triennio mihi ab ergaſtulo carnis abſoluto ſuccedes Epiſcopus, hos tunc ordinabis, & loca ſacra ac urbem Trajectenſem reſtaurabis, prout eventus rei poſteà edocuit: huic in Tuentoniâ extremâ valetudine laboranti, apparuit ſancta Dei genitrix, comitata Agnete & Teclâ virginibus, conſolans eum, & promittens ſpem ſanitatis, ſubjungens tamen ipſum haud longo tempore ſuperſtiturum mundanis miſeriis. Itaque liberatus ab illâ ægritudine aſſiduò ſe præparavit ad reſolutionem beatam, exiens Tuentoniam & apud Homerſum ſive Othimarshem lecto decumbens inter decantandum laudes ſancti Martini, migravit ex hoc ſæculo III. Kalend. (g) Decemb. Anno DCCCCXVII. tranſlatus Daventriam. Præfuit in tantis Danorum calamitatibus annis XVII. adſcriptus (h) catalogo Sanctorum. Ad cujus ſepulchrum confugientes, fiunt compotes votorum. Cui Zuentibolchus Galliæ Belgicę ſive Lotharingiæ ac Carolus Francorum Reges, confirmarunt donationem Daventriæ oppidi ac illius arcis, & Thielæ cum teloniis & pertinentiis anteà eccleſiæ Trajectenſi factam. Et Conrardus Rex ſimiliter confirmavit, quicquid alii Reges conceſſerant ad preces Udonis conſanguinei ſui & Walgeri Comitis, anno DCCCCXIV. regni ejus tertio. Actum apud Willenaburg. Superſunt multa ejus præconia in laudem Sanctorum compoſita, & etiam inter alia ſcripta hæc comperimus literis vetuſtis annotata. (h).

Nanno Philoſophus. Radbodi virtus. Radbodi ſcripta. Frugalitas Radbodi. Gommarus Aqua in vinum mutata. Dani obviam venient Radbodo, & ab eo feriuntur anathemate. Dani Trajecto expulſi. Vaticinium Radbodi. Apparitio Deiparæ Virginis. Homarſum ſive Othmarſum. Obitus S. Radbodi. Donationes factę S. Radbodo. Præconia S. Radbodi.

Anno ab incarnatione Domini DCCCC. apparuit in cœlo mirabile ſignum, ſtellæ enim viſę ſunt undique tanquam ex alto in Horizontis imum profluere circa poli cardinem, omnes ferè inter ſe invicem concurrere: quod prodigium ſecutæ ſunt triſtes rerum calamitates, aëris videlicet maxima intemperies, crebrique ventorum turbines, fluminum quoque terminos ſuos tranſgredientium, terribilis quædam quaſi cataclymi imago. Et quod his peſtilentius eſt, ditæ hominum adverſus Deum ſe extollentium tempeſtates. Hoc eodem anno, priuſquam tamen Epactę mutarentur, Folcq (l) Remorum Epiſcopus Metropolitanus, & Zuentiboldus Rex interfecti ſunt; ac non multis antea diebus ego peccator Radbodus inter famulos ſanctę Trajectenſis eccleſiæ conſcribi merui: Atque ô utinam cum eiſdem æternæ vitæ conſortium merear adipiſci. Hoc ergo erit Epitaphium meum de viatico Chriſti.

Eſuries

Epitaphium S. Radbodi.

ESuries, te, Chriſte Deus ſitis atque videndi
Iam modo carnales me vetat eſſe dapes.
Da mihi te veſci, te potum haurire ſalutis
Unicus ignotæ tu cibus eſto viæ.
Et quem longa fames errantem ambeſit in orbe,
Hunc ſatia vultu, patris imago, tuo.

(k) Item de poſcendâ peccatorum remiſſione.

Sis pius oro mihi Martine habitator Olympi,
Solamen miſero ſis pius oro mihi.
Porrige quæſo manum ne me trahat ecce profundum
Portus naufragium, porrige quæſo manum.
Imminet umbra necis, nunc mihi proximus adſis,
Res nimium triſtis, imminet umbra necis.
*Eripe me tenebris, * & diris ſubtrahe flammis,*
Dilector lucis eripe me tenebris.
Me quoque redde polo regnum quo permanet agno,
Qui frueris cælo, me quoque redde polo.

[illegible]

In quorum omnium confirmationem ita ſcribit Iohannes Abbas Spanhemenſis: Radbodus XIV. Epiſcopus Trajectenſis, natione Teutonicus, vir in divinis Scripturis valdè eruditus, & „ſecularium literarum non ignarus, ingenio ſubtilis, eloquio clarus, vitâ & converſatione „ſanctiſſimus, multis & vivus & mortuus miraculis coruſcavit, hunc in omnibus literis huma- „nitatis Nanno Philoſophus doctiſſimus inſtruxerat; qui advocatus in Palatio Regis Karoli „Groſſi fuit, & poſteà Monaſterium ingreſſus, tandem Epiſcopus ut diximus conſecratus, Ec- „cleſiam Trajectenſem in gravi perſecutione Danorum XVII. annis ſtrenuè gubernavit; ſcrip- „ſit autem nonnulla præclara opuſcula, de quibus iſta feruntur, Laudes ſancti Martini lib. I. „Laudes ſancti Bonifacii Epiſcopi lib. I. De ſanctâ Amelbergâ lib. I. Homiliarum & Sermo- „num lib. I. De ſancto Willibordo flores. Integrum quoque de ſancti Martini tranſlatione of- „ficium, & varios cantus in honorem Sanctorum. Obiit ſub Ludovico filio Arnulphi Imp. „Anno DCCCCXVII. Indict. V. III. Kalend. Decemb. Epiſcopatus ſui anno XVIII. ſepultus „apud Daventriam ubi reſidere anteà conſueverat.

Trithem.

Conradi confirmatio ſub Radbodo ſive Radbodone.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Conradus divinâ auxiliante clementiâ Rex: Cùm petitionibus ſacerdotum juſtis & rationabilibus divini cultus amore favemus, remunerationem hujus rei à Chriſti gratiâ expectamus. Quocirca notum fieri volumus omnibus

ſanctæ

ſia Dei Eccleſiæ fidelibus tam præſentibus quàm futuris Radbodonem venerabilem Epiſcopum veteris Trajecti Eccleſiæ, quæ eſt conſtructa in honore S. Martini Confeſſoris, aliorumq; Sanctorum, ſuggeſſiſſe Majeſtati noſtræ per quoſdam nobis familiares, ut conſtituta Regum qui nos præceſſerunt, quibus præfata Eccleſia nobiliter ampliata atque ditata, ſcripta renovari juberemus, idemque ſcriptum nominis noſtri (l) *ſigno, noſtraque Imaginis ſigillo, cum manus noſtræ ſcriptione firmaremus. Cujus petitioni, quam per Udonem conſanguineum* (m) *noſtrum,* Walgerumque *Comitem nobis obtulerat, libenter aurem accommodantes, Regali authoritate ſtatuimus, firmiterque jubemus, ut ab hâc die, & deinceps ſicut in cæteris immunitatibus anteceſſores noſtri Reges videlicet vel Impp. Eccleſiis Dei conceſſerunt, ita & nos in omnibus rebus immunitatis prædictæ S. Dei Eccleſiæ concedimus, & jure perpetuo delegamus. Hanc itaque authoritatem, ut noſtris, noſtrorumque ſucceſſorum temporibus inviolabilem obtineat firmitatem, manu propriâ ſubtus firmavimus, & ſigilli noſtri impreſſione juſſimus roborari. Signum D. Conradi ſereniſſimi Regis.* (n) *Salomon Cancellarius ad vicem Pigrini Archicappellani recognovi. Data* VII. *Idus Julij, anno incarnationis Domini* D CCCC XIV. *Indictione ſecundâ, Anno regni Conradi glorioſiſſimi Regis tertio. Actum apud* Willinaburgh (o) *in* Dei *nomine feliciter, Amen.*

a *Regio ſanguine ortus,*] Hæc hábet quoque Sifridus Petri de ſcriptor Friſiæ Dec. 7. Unde Hamconius:

Rege atavo Friſio, magnis genitoribus ortus
Cum regeret ſacrum Præſul RADBODUS *ovile*,
Trajectum tenuit prædo Normannicus.

Et Ubbo Emmius Rer. Friſ. lib. 5. ita ſcribit iteratâ editione: *Ultrajectum ab exceſſu Hungeri, quam plures per annos, dum Odilbaldus, Egilbaldus, Radbodus omnes in Friſiâ nati, & hic etiam clariſſimo ſtemmate materno ex Rege cognomine deſcendens Eccleſiæ præfuerunt.*

b *Gunterus Col. Agrippinæ Epiſcopus ejus avunculus,*) Hunc alii Guntarium vocant, qui circa annum 840. vel ut quidam 852. Hattebaldi Epiſcopi ſucceſſor fuit; verum cum is cauſam Lotharii uxorem ſuam repudiantis & Waldradæ ſororis præſulis (quàm uxori Lotharius ſuperinduxerat) foveret, à Nicolao Papa R. excommunicatus, & circa annum 864. à ſede ſuâ dejectus eſt: quam rem pluribus exequitur Regino Chron. lib. 2. ad annum 864. & ſeqq. uſque ad 869. quando demum ſucceſſorem accepit Guntherus. vide inſuper Sigiſberti Chronicon ad annum Chriſti 862. & ſeqq. Decret. 2. par. cauſa 11. quæſt. 1. in fine, Haræum de princip. Brabant. in Lothar. 2. Miræum in Annal. Belg. ad annum 862. ſeqq. Divæum Rer. Brabant. lib. 4. Aventinum Annal. Bojorum lib. 4. Anaſtaſium in vita Nicol. P. R. Chron. Belg. magn. Ottonem Friſing. Chron. lib. 6. cap. 3. Contractum in Chron. ad annos prædictos.

c *In aula Caroli Regis Francorum,*] Caroli Craſſi Imp. & Regis Francorum, qui regnare in Francia cœpit teſte Æmylio anno 886.

d *Nannonis philoſophi auditor,*] Hujus Nannonis præter Bekam meminit Trith. Abbas in Cat. vir. illuſtr. ubi vitam Radbodi attingit. Friſium facit Sifridus Petri in lib. de ſcriptoribus Friſiæ Dec. 6. Staurienſem philoſophum, virum ſui temporis doctiſſimum, cujus etiam ſcripta in bibliothecis per Hollandiam & Friſiam haberi ſolita, idem tradit, mihi ea omnino incognita licet aliquam eorum mentionem quoque faciant Val. Andreas & Franciſcus Sweertius in ſuis Bibl. vixit autem circa annum C. 880.

e *Ipſius Zuentibolchi Regis Archicancellarius,*] In diplomate Zuentibolchi ſupra in Odilbaldo recitato, legitur quidem *Waldgerus Notarius ad vicem Radbodi Archicancellarii recognovi*. Sed is Radbodus Epiſcopus fuit Trevirenſis, qui eodem tempore vixit, nempe anno C 883, ac Bertulpho ſucceſſit, anno 914, mortuus, de quo vide plura apud Kiriandrum Comment. Trevirenſ. parte xi, Invenio etiam Not. Radbodum in diplomate Caroli Regis quem ſimplicem vocant, ad annum C 920, cum hic noſter jam ante triennium, ut videtur, obiiſſet.

f *Humanis & divinis literis eruditus,*] Conſulendi Trithemius Abbas de viris illuſtribus & ſcriptoribus Eccleſ. Sifridus Petri de ſcriptoribus Friſiæ, & Hamconius Friſo, qui poſtremus pleraque ejus ſcripta in lucem ſe daturum promiſit, quod an fecerit, ignoro. Item Val. Andreas in Bibl. Belg. ac Fr. Swertius in Athenis Belgicis.

g *Conſtituit ſedem apud Daventriam,*] Veriſimile eſt ex monte S. Odiliæ vel Monaſterio Berch, quo Hungerus cum reliquiis Cleri ſe contulerat, Radbodum poſt Normannicam cladem veniſſe Daventriam, ut Trajecto minus abeſſet, & ſparſum Eccleſiæ ſuæ populum commodius colligeret. Nam jam ante Zuenteboldus Rex Odilboldo Antiſtiti cum aliis locis etiam donationem Daventriæ confirmaverat, ut ex diplomate ſupra poſito conſtat.

h *III. Calend. Decembris.*] Diem obitus Radbodi ad xv. Calend. Decembr. refert Sweertius in Athenis Belg. ſecutus Deſſelium, cum plerique Hedæ calculum probent.

i *Fulco Remorum Metropolitanus & Zuentiboldus Rex interfecti,*] De cæde Zwentiboldi jam dictum eſt ex Reginone & aliis. De Folcone verò qui anno C 882. Remigio ſucceſſerat, Flodoardus lib. 4. hiſt. Eccleſiæ Remenſis cap. 1. ſic ſcribit, *Succeſſit in Epiſcopatu Remenſi Fulco vir valde nobilis, & Palatinis aſſuetus officiis*; & ſic porro uſque ad caput. x, quo agit de ejus cæde, Procurante Balduino Flādriæ Comite à Winemaro factâ, cujus ibi cauſa & occaſio narratur. Videndus etiam Meierus lib. 2. Annal. Flandr. ad annum C. 900. in Bald. Calvo. Miræus in Annal. Belg. cædem Fulconis refert in annum 901. Molanus, vel potius additiones ad Uſuardi Martyrol. 17. Iun. cum inter Martyres refertur, ut & Ferreolus Locrius in Chron. Belg. ad annum 900. quem vide, cum Reginone lib. 2. Chron. anno 903, & Sigiſberto, qui cædem Zuentiboldi anno demum 903. factam ſcribit.

k In MSS. inter duo hic poſita epigrammata, aliud carmen Radbodi habetur, quod & addendum curavi.

O Deus omnipotens cujus pietate redemptus
Subſiſtit mundus, qua generatus homo,
Reſpice me miſerum peccati mole gravatum
Et nimio preſſum pondere Chriſte, leva.
Ereptumque gregis dira de ſorte ſiniſtri
Iudicij, inter oves tempore ſiſte tuas.

l *Idemque ſcriptum nominis noſtri ſigno, noſtræque imaginis ſigillo; cum manu noſtræ ſcriptione firmaremus*) Tribus, ut hiſce patet, modis Impp. ſua olim firmabant diplomata: *Signo* nempe *Imperatorio*, nomen principis literis implicitis exprimente; qualia plura in Onuphrio lib. 3. Princip. Rom. aliiſque ſcriptoribus paſſim occurrunt: *Imaginis ſigillo*, qualia in auro & cerâ à me viſa, & expreſſa: ac denique *manus ſubſcriptione*, quod etiam hodie principes uſurpant, ut Carulus, Conradus, Otto.

m *Per Vdonem conſanguineum noſtrum;*) Videtur hujus meminiſſe Regino ad annum 910, & ad annum 939. his verbis: *Giſelbertus & Everardus juxta Andernacum caſtellum cum ſuis Rhenum tranſituri, ab Vdone & Chuonrado Comitibus præventi, &c.*

n *Salamon. Cancellarius,*) Invenio circa annum C. 907. Salomonem Epiſcopum captum, forteaſſis idem cum hoc; & animadverſione dignum eſt pleroſque ex Clero talia eo tempore munia adminiſtraſſe, & nullos, vel paucos poſt Boetium Severinum Coſ. in re literaria præſtitiſſe, niſi ex eo ordine, uſque Accurſium Iuris Civilis interpretem vel paulo ante ejus ævum.

o *Actum apud Willinaburg,*, Quo loco Urſpergenſ. Abbas Imperatorem hunc ſepultum tradit, quod & Cuſpinianus ex eo refert: alii mortuum quidem Vuilinaburgi in Franconiâ, ſed Fuldæ ſepultum eum volunt.

Baldri-

Digitized by Google

Baldricus Epiſcopus XV.

Baldricus ob egregia ſua facinora cognominatus Pius, nobili ſanguine Præfectorum ſive Comitum Clivenſium oriundus, patre Rixfrido excomite, poſt Radbodum dignitatem cathedræ Epiſcopalis Trajectenſis xv. aſſequitut, vir magnæ ſcientię, pace ac bello clarus, præceptor filiorum Henrici primi Regis, ſcilicet Ottonis, Henrici & Brunonis, quorum Otto ad Imperium conſcendit. Henricus immaturâ morte præventus deflețur, Bruno Agrippinæ Coloniæ Archiepiſcopus, & Dux Lotharingiæ conſtitutus, præpedito fratre Imperatore Hungarico, & aliis exteris bellis ipſe inferioris Germaniæ ac Belgicę provincias gnaviter adminiſtravit. Nam eâ tempeſtate tanta fuit Chriſtianæ Reipubl. neceſſitas, ut & Epiſcopi & Prælati Eccleſiaſtici utile duxerint etiam armis illam defenſare. Decreverat Henricus pater, Brunonem filium ante (a) Radbodo ſurrogare, ſed intellectâ deſolatione urbis Trajectenſis per Danos factâ, tradidit ipſum militiæ, quem poſteà frater Otto Imp. inſtinctu Baldrici hujus direxit cum non ſpernendâ manu ad reſtituendam urbem, & liberandum provincias circumvicinas, antiquatis hoſtibus, quorum fortuna jam undique nutabat, qui etiam victorioſè bellum hoc injunctum exequitur; conſtituens ipſum Baldricum in ſedem quietam. Hic itaque quemadmodum nova urbis & templorum fundamenta jecerit, munierit, & arcem adjunxerit, aliquanto ſupra deletam, urbem (unde (a) Ultrajectum nuncupari volunt) ipſe ſuis literis atteſtatur.

Otto, Henricus, Bruno. *Eccleſiaſtici in armis.* *Liberat in Trajectenſis Eccleſiæ.* *Ultrajectum*

Privilegium conceſſum Eccleſiæ per Dominum Baldricum Pium Epiſcopum Trajectenſem.

Baldricus gratuita pietatis ac Dei clementiâ ſanctæ Eccleſiæ Trajectenſis humilis Præſul, omnibus in Chriſto fidelibus, tam præſentibus, quàm futuris in Domino Ieſu continuum æternaque jucunditatis ineffabile tripudium. Omnium Chriſti fidelium comperiatur induſtria tam præſentium quàm futurorum, qualiter ego Baldricus S. Trajectenſis Eccleſiæ Præſul indignus, cùm poſt mortem Reverendi Patris Domini Radbodi XIV. *Traj. Epiſcopi creatus fuiſſem in Epiſcopum Traj. & à Metropolitano, videlicet S. Colonienſis Eccleſiæ Archiepiſcopo confirmatus & conſecratus, operæ pretium fore duxi S. Traject. Eccleſiæ locum de quo Epiſcopatus nomen habuit, viſitare. Ad quem cùm veniſſem, & deſtructum à Danis, proh dolor, reperiſſem, & omninò deſolatum, nec non honorabiles Eccleſias glorioſi patroni mei S. Martini ac S. Salvatoris dirutas & exuſtas, lachrymas dolore cordis graviſſimo tactus, intrinſecus nullatenus valui continere, & invocato de cœlis auxilio profuſis lachrymis exoravi, ut ille qui Eccleſiam ſuam Sanctam ſupra firmam petram, id eſt, Chriſtum fundaverat, ad Eccleſiæ mihi commiſſæ reſtaurationem & reparationem cooperari ſuâ conſuetâ benignitate dignaretur, ejuſque adjutorio, qui non faciem, ſed cor hominis intuetur, pontem (b) trans foſſatum, urbemque cum portis, & murum cum propugnaculis contra-*

Baldrici ædificationes.

Digitized by Google

contrahoſtium inſultum conſtruxi & erexi, ac nobiliſſimæ probatæq; Deo ſacratæ pacis locum, Eccleſias videlicet glorioſi Patroni mei S. Martini & S. Salvatoris à prophanis dirutas & exuſtas, non prout debui, ſed prout potui aliquantulum reparavi; Canonicos ab his Eccleſiis fugatos, & multimode diſperſos, ad ipſas Eccleſias revocavi, ſubſtituendo alios Canonicos in loca mortuorum, fideliumq; nutu Dei ad me confluentium adjutorio inimicos de terrâ propulſavi, terras, prædia, decimas, & poſſeſſiones ad S. Trajectenſem eccleſiam pertinentes potenter de inimicorum manibus liberando; Inſuper dictarum eccleſiarum Canonicos ad ſuſtentationem eorum ampliorem, ut divinis laudibus ferventius inhæreant, omnium decimarum ſuarum accreſcentias ac novalium decimas ad ſtipendialem uſum fratribus in eiſdem Eccleſiis continuè ſervientibus, propter Deum, qui cuncta bona remunerat, ad ejus ſervitium augmentandum corde favorabili, & manu largâ tradidi & donavi in perpetuum poſſidendas; Ita quod ibidem pro remedio animæ noſtræ omni tempore proficiat in augmentum. Si quis verò, (quod futurum eſſe non credo) contra hanc traditionem & donationis chartam aliquam injuſtam interpellationem, aut injuriam facere voluerit, in primis iram Dei omnipotentis incurrat, & à liminibus S. Eccleſiæ Dei efficiatur extraneus, & ſit authoritate noſtrâ Epiſcopali anathematizatus, ſitquè maledictus eâdem maledictione, quæ deſcendit ſuper Dathan & Abiron, quos terra vivos abſorpſit; & quod repetit evindicare non valeat. Sit præſens traditio ad inſtar teſtamenti à nobis facta, omni tempore firma & ſtabilis permaneat ſtipulatione ſubnixâ, quam propriâ manu ſubter firmavi, & ſigilli mei impreſſione roboravi. Actum & datum in Caſtro Trajectenſi, Anno incarnationis Dominicæ DCCCCXXXIV. (c) *Kalendis Iulii, Indictione ſeptimâ, regnante D. Henrico primo Rege inviCtiſſimo, in Dei nomine feliciter, Amen.*

Luitprandus Eccleſiæ Ticini, quæ Papia dicitur, Diaconus, lib. quarto cap. VII. Machtildis ante regni ſuſceptionem Henrico viro ſuo peperit filium, quem vocavit Othonem,
» iſtum inquam, cujus potentiâ mundi partes Aquilonaris & Occidua reguntur, ſapientiâ paci-
» ficantur, religione lætantur. Iuſtique Iudicii ſeveritate terrentur. Poſt regiam autem digni-
» tatem, duos peperit, unum, quem patris nomine vocavit Henricum, facetiâ ſatis ornatum,
» conſiliis providum, vultus nitore gratioſum, oculorum vigilantiâ placidum, cujus pro recen-
» ti funere non mediocres lachrymas adhuc fundimus: Tertium deinde Brunonem nomine,
» quem pater ſanctus, quoniam Nortmanni Trajectenſem deſtruxerant omnino Eccleſiam, ob
» ejuſdem recuperationem voluit militare. Quantæ fuerit prudentiæ, quantæque Rex Henricus ſcientiæ, hinc probari poteſt, quod optimum, & potiſſimum, & religioſiſſimum natorum ſuorum Regem conſtituit. Imminebat enim Rex prudentiſſimo obitu tuo, totius populi caſus, ſi tantus Regiæ dignitati non ſubiret Vicarius. Quâ ex re in amborum laudem nos pangimus verſus.

IPſe, qui quondam ſuperare gentes
Impias bello ſolitus cruento,
Novimus nunc Rex dederis popello
Morte, quam magnas propriâ ruinas.
Turba certatim viduata charo
Rege jam ceſſet lachrymare, quando
*Alter exſurgit ſimilis * priori*
Filius Patri, venerandus orbi
Rex Otho gentes ditione magnâ
Qui premet, pacemque feret beatam.
Quicquid Henrici periit receſſu
Præſtitit, claro populis hic ortu.
Blandus & mitis, patienſque Sanctis,
Peſtifer duris, rabiduſque ſævis.
Bella cum multis tibi ſunt gerenda,
Ex quibus nomen referens in aſtra
Cuncta calcabis pedibus per orbem,
Quæ premit tardus radians Bootes,
Et quibus nomen dedit Heſper almus,
Lucifer rurſus vocitatus idem
Surgit eôo properans Coruſco.

** al. Flumi.*

(d) Secundum Abbatem, Henricus tertium quoque filium genuit nomine Brunonem, nam „ſecundò genuerat Otthonem mundi amorem: hunc Brunonem quem Pontificis ſummi ac „Ducis magni officium vidimus gerentem, frater quippe ejus Otho, cùm poſt patris exceſſum „regeret Imperium, hunc omnium literarum ſcientiâ imbutum Præſulem fecit Colonienſem, „factâque de hinc nimiâ perturbatione in Regnum, ita ut etiam filius Regis Luitolphus con„tra patrem conſentiret pravorum conſilio. Rex Otho ad diſponendum regnum ſecedens in „partes Orientis, fratri Brunoni Præſuli providendas commiſit Occidentis. Ita ut cum ma„gnâ religione uſus eſt officio Sacerdotis, & exigente neceſſitate juſſu Regis functus eſt vir„tute magnanimi Ducis. Nemo autem ſuper hac re culpabilem illum dicat, cùm Samuelem „ſanctum & alios plures Sacerdotes pariter legamus & Iudices. Henricus autem Rex obiit „anno D cccc xxvi.

Bruno Archiepiſcopus Colonienſis.

Exemplo Samuelis & aliorum Bruno & Eccleſiam & militiam coluit.

At cùm Eccleſia atque urbs Trajectenſis jam denuo renatæ ſint, operæprecium duximus aliquantiſper immorari ad recenſendum, quanta incrementa ipſa Eccleſia eveſtigio in religione ac bonis ex piâ Imperatorum largitione ſumpſerit. Nam hi condolentes tantæ cladi præſentaneo remedio occurrerunt.

Incrementa Eccleſiæ Trajectenſi.

Henricus Rex confirmavit, & de novo conceſſit Baldrico, quicquid per Conradum Zuentibolchum, Ludovicum ejuſque æquivocum, Carolum Pipinum, & antiquiores Reges & Imperatores Eccleſiæ Trajectenſi fuerat piè collatum.

Confirmatio Donationum factarum.

Otto autem Imperator primus ejus nominis ex Francis ſive Germanis, nedum omnia, quæ antceſſores ſui conceſſerant, cum plenitudine approbavit, ſed pro memoriâ ſuâ atque (e) Edgidis conjugis ſuæ defunctæ Regiâ munificentiâ donavit piſcationem in Amulon

Otto I. Imperator cum Etgida conjuge com-

Probat donata, & ipſe quoque de ſe donat. & in Almere cum omni cenſu, anno D cccc xlvii. (f) anno ſuo xiii. Actum Numaga. Idem omnia à prædeceſſoribus ſuis Regibus ſeu etiam à cæteris fidelibus Eccleſiæ Trajectenſi collata, videlicet decimam partem omnium regalium prædiorum, & monetarum, & teloneorum, quæ inter Epiſcopatus terminos exiguntur: Inſuper & tributorum, quæ Huſlata & Cogſchult dicuntur, *Huſlata & Cogſchult.* res etiam in villâ, quæ quondam Duerſtat, nunc autem Wycke nominata, & in cæteris omnibus locis à prædicta villa uſque ad mare, & in inſulis cæteriſque mari contiguis provinciis ab Imperatoribus & Regibus tradita, præſcriptæ Trajectenſi eccleſiæ confirmavit, interdicens authoritatem auferendi aut mutandi. Actum Quindelingeburgh, *Servi.* anno D cccc xlviii. Ottonis xii. Itemque Monaſterium in loco Tiela conſtructum cum novâ atque lapideâ in eodem loco civitate, cæteriſque eccleſię prædiis, famulis, mancipiis, ſylvis, aquis, piſcationibus, paſcuis, pratis, omnibuſque ad præfatum Monaſterium, vel ad Eccleſias à Walgero & filiis ejus Radbodo, nec non & Hattone, & illorum anteceſſoribus dicto Monaſterio in proprium conceſſas jure partinentibus, una cum ſalicto juxta dictam civitatem ſito jure perenni in perpetuum donavit anno D cccc l. anno regni ſui xv. Quindelingeburgh.

Item ad preces Brunonis Germani ſui, & Baldrici, conceſſit quicquid in villâ Amuda una cum teloneo ad eandem villam pertinente, quod Walgero olim ad beneficium conceſſum fuit, in proprium, dedit etiam quicquid ab utraque parte fluminis Fecht habuit, cum omni integritate transfudit, *Fecht.* terris, ſylvis, aquis, aquarum decurſibus, piſcationibus, ſtagnis, lacubus, quæ ex eodem flumine derivantur, & terram quam Hatto in loco Ecki habere videbatur, *Moneta faciendi facultas.* ut Eccleſia poteſtativè poſſideat cum licentiâ in prædicto loco Trecht monetam faciendi. Actum anno D cccc liii. anno xviii. Ottonis. Quindelingeburgh.

Idem Otto primus, interventu fratris ſui Henrici, ac Baldrici Epiſcopi, interdixit ne aliquis Comitum, vel aliorum quorumcunque hominum in pago Thriente vocato, qui eſt in *Pagus Triente. Feræ. Venationis jus datum Epiſcopo.* Comitatu Everhardi, Cervos, Urſos, aut Apros, beſtias inſuper quæ Teutonicâ lingua Elo & Scele appellantur abſque permiſſu Paſtoris Eccleſiæ Trajectenſis venari præſumat, & ut præfatæ Eccleſiæ in eodem pago & univerſis finibus ejus aduſque adjacentes cæteras regiones jus ſervetur Foreſtenſe, ſicut ipſi Imperatori in ſuis. Actum in Walahuſan palatio Regio, anno Domini D cccc xliv. Ottonis Regis ix.

Idem Otto ad ſupplicationem fratris ſui, atque chariſſimi illius præceptoris Baldrici approbando donationes factas per Henricum Regem patrem ſuum, contulit totum quod ad regalis Fiſci proprietates in pago Laken & Iſſa habuit, quod Walgerus, & poſtea filius ejus *Radbodus.* Ratbodus ab eo in beneficium habuerunt, cum omnibus illuc legaliter pertinentibus, agris, mancipiis, pratis, paſcuis, ſylvis, &c. Actum anno Domini D cccc xliv. & regni Ottonis viii. in Renum.

Conceſſio monetæ. Idem Otto Imp. interventu conjugis ſuæ Edgidæ & Giſelberti Ducis Lothariorum conceſſit Baldrico monetam in Trajecto, & exemit Epiſcopum & Eccleſiam ab omni judicio & *Immunitas contra Comites conceſſa.* poteſtate Comitum, conferendo eidem quicquid ex teloneo ſive monetâ exigendum erat, & in futurum in eleemoſinam ſui & divæ memoriæ Henrici Regis patris ſui. Actum anno quinto regni ſui, Domini verò D cccc xli. in Brughem Curte Regiâ.

Idem Otto II. Imperator interventu Theophaniæ uxoris ſuæ, nec non Geronis Epiſcopi; conceſſit de novo, quicquid genitor ſuus Eccleſiæ Trajectenſi donaverat ſub Baldrico anno D cccc lxxv. Regni ſui xiv. Imperii viii. Actum Erpesfort. *Erpesfort.*

Comitatus Walgeri. Amuda. Idem contulit in ptoprium in pago (g) Interlako in Comitatu (h) Radtbodonis villam Amudam vocatam, quatenus illa prius ad præfatam non pertinebat Eccleſiam, cum omnibus ad eam pertinentibus, cum curtibus, ædifitiis, &c. taleque teloneum, quale prius Walger in eodem exigebat loco, & ut illud teloneum totum valeat in Trajecto ſumere, vel totum in Amudâ, vel partem ejus in Trajecto, & partem in Amuda perpetuò pro Epiſcopo. Anno Domini *Erpesfort.* D cccc lxxv. anno Regni ſui xv. Imperii viii. Actum Erpesfort pro Baldrico. Item omnem piſcationem quam in Almere ad ſuam regalitatem pertinentem habebat, cum terrâ quam Hatto Comes in Lonâ habuit, &c. Actum eodem anno.

Hic Baldricus conceſſit in precariam Uſufructuariò N. & N. & poſt diſceſſum eorum ex hâc luce Baldrico eorum filio, & poſt eum Rudolpho fratri ſuo certas res ſancti Martini *Herbart.* Epiſcopatus ſui, de Abbatiâ vocabulo Hereberc, unâ cum Monaſterio in honore beati Petri dedicato manſos ſervitiales (i) numero lxv. in fundis coniacentes, ita nuncupatis Rura, Liethorp,

Digitized by Google

thorp, Linne, Suletheim, Flothorp, Aſcolon, Malicaleol, Curvelo ſimul cum mancipiis ccc lxxxiii. deinde ipſi N. & N. tradiderunt ad præfatam Abbatiam ſancti Martini de Alode *Servi 383.* juris ſui curtem unam in villa vocabulo Willere ſitam, ad quam reſpicit Eccleſia una cum dote, quæ poſita eſt in fundo, nomine Brochem, & etiam medietas alterius Eccleſiæ ſitæ in villâ nuncupata Fiſchelo, manſique ſervitiales numero xlv. una cum mancipiis c xc. & ut rebus *190. ſervi.* ſancti Martini liberiùs perfrui poſſent, & pro ablutione peccaminum genitoris ſui Raineri Comitis, & inſuper Nevelungi (k) ſenioris ſui, xxxiii. manſis legaliter in redhibitione uſufructuarii ſancto Martino traditis, xii. manſos qui ſuperſunt, divino inſtinctu * commoti ** Commoniti al.* ſpontè tradiderunt. Actum Trajecti viii. Cal. Iulii, anno viii. regni Ottonis glorioſiſſimi Regis, ab incarnatione autem Domini D cccc xliii. cum ſigno Baldrici glorioſiſſimi Præſulis, Regenbaldi Præpoſiti, & Sigboldi Decani in præſentia teſtium. Ipſe autem Baldricus anno D cccc lxvi transſcendens Alpes in Italiam pro utilitate Eccleſiæ ſuæ præſentiam Regis Ottonis adivit. Revertens verò detulit corpora Sanctorum Urbani Papæ & Martyris, Benigni Epiſcopi & Martyris, Pontiani Martyris & Agnetis virginis & Martyris quæ *Reliquiæ* in eccleſia Trajectenſi reverenter condidit: reperit & divinâ revelatione corpora Sanctorum Lebuini, Werenfredi, Plechelmi, Wironis, Otgeri, Odulphi & Radbodi, quibus & Eccleſiam ſuam adornavit, de quo iſta ſcribuntur: *Corpora ſanctorum reperta.*

Versus.

Præſul Baldricus Trajectum magnificavit,
Funditus à Danis everſum quod reparavit,
Nobilis atque pius & omni ſtemmate dignus,
Per quem venerunt huc Pontius, Agna, Benignus.

Historia habet inde overste Domkercke.

Sub eo revelatum eſt corpus Divi Ieronis Preſbyteri & Martyris in vico Norwico Hollandiæ, fertur & oppidum Aldenzalenſe inſtauraſſe, & (l) Eccleſiam illic conſtruxiſſe: Scripſit & ad hunc Baldricum Hucbaldus (m) ſancti Amandi Elnonenſis Monachus, vitam ſancti Lebuini. Obiit tandem plenius dierum & bonorum operum quinta Auguſti anno (n) D cccc lxxvi. cùm rexiſſet Cathedram annis lix. ſepultus Trajecti in Baſilicâ majori parte meridionali verſus oſtium. Claruit ſub Henrico primo, Ottonibus primo, filio ejus, & nepote Regibus, Impp. non immeritò inter cœlicolas relatus. (o)

Præceptum Immunitatis Henrici ſub Baldrico.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Henricus divinâ favente Clementiâ Rex. Cum petitionibus Sacerdotum juſtis & rationalibus divini cultus amore favemus, ſupernâ nos muniri gratiâ non diffidimus. Quocirca noverit omnium fidelium noſtrorum præſentium ſcilicet & futurorum induſtria, qualiter Baldricus Trajectenſis Eccleſiæ veteris Epiſcopus, quæ eſt conſtructa in honore S. Martini & aliorum Sanctorum obtulit obtutibus noſtris quaſdam authoritates conſtitutionum Regum antiquorum Pippini videlicet & Caroli bonæ memoriæ Impp. Auguſti, nec non Ludovici piiſſimi Cæſaris, ejuſque æquivoci Ludovici, Zuentibolchi quoque & Conradi, in quibus continebatur, quod illi ad ipſam Eccleſiam conceſſiſſent, omnem decimam de mancipiis, de-

Præceptum Regale de Moneta in Trajecto Ottonis primi ſub Baldrico Epiſcopo.

IN nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Summæ divinitatis nutù diſponente Otto Rex. Cunctorum fidelium noverit univerſitas, qualiter nos interventu dilectæ conjugis noſtræ Edgidæ, nec non fidelis noſtri Giſelberti Ducis Lothariorum licentiam concedimus monetam fiendi in civitate Trajectenſi, in quâ modo venerabilis vir Baldricus Epiſcopali officio fungi dinoſcitur: & ut nullus Comes, neque aliqua judiciaria poteſtas licentiam habeat, teloneum vel aliud quodlibet debitum ſive quæſitum ex ipſâ monetâ exigendi noſtræ ſerenitatis regiâ authoritate omninò interdicimus; ſed quicquid inde exigendum erit ad integrum Epiſcopo prædictæ urbis, & Eccleſiæ eidem poteſtativè in poſterum habendi, & in eleemoſynam noſtri ſimul & divæ memoriæ patris noſtri Henrici ſereniſſimi Regis damus & concedimus. Et ut hæc conceſſio veraciùs à fidelibus noſtris credatur, & firmiorem tenoris ſui ſtabilitatem, in futuras populorum ſucceſſiones obtineat, præceptum hoc inde conſcribi juſſimus, & annuli noſtri impreſſione illud ſigillari præcepimus, manuque noſtrâ propriâ illud confirmavimus. Signum D. Ottonis ſereniſſimi Regis, Adaldagus Notarius ad vicem Rodberti Archi-capellani recognovi. Anno regni ejus quinto, anno incarnationis (p) D CCCC XXXVII. *Indictione decima. Actum Brugheim curte Regiâ, in Dei nomine fæliciter, Amen.*

Cudēdæ monetæ facultas conceſſa Eccleſiæ Ultraject.

Præceptum Immunitatis Ottonis Primi Imperatoris ſub eodem Baldrico.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divinâ annuente clementia Rex; Cùm petitionibus ſacerdotum juſtis & rationabilibus divini cultus amore favemus, ſuperna nos muniri gratia non diffidimus. Quocirca noverit omnium fidelium noſtrorum præſentium ſcilicet & futurorum induſtria, qualiter Baldericus Traject. Eccleſiæ veteris Epiſcopus, quæ eſt conſtructa in honore S. Martini & aliorum ſanctorum, obtulit obtutibus noſtris, quaſdam auctoritates conſtitutionum Regum antiquorum Pipini videlicet & Caroli B. M. Auguſti, nec non Luthovici piiſſimi Cæſaris, ejuſque æquivoci, Zuentibolchi quoque & Conradi; in quibus continebatur; quod ipſi ad præfatum ec-

cleſiam

cleſiam conceſſiſſent omnem decimam de mancipiis, terris & theloniis, vel de negotio, & de omni re undecunque ad partem Regiam pertinentibus, unde jus Fiſci cenſum accipere aut exigere videbatur. Et ut ab hominibus ejuſdem Eccleſiæ qui ſub mundiburdo & tuitione ejuſdem Eccleſiæ conſiſterent, nec non in ripis Doreſtati, Daventriæ, Tielæ, univerſiſque locis aliis in ipſo Epiſcopatu conſiſtentibus nullus bannum, nec fredum, nec conjectum, quod ab ipſis **geſcot** *vocatur contingere vel exigere præſumeret, præcipientèſque firmiter juſſerunt, ut nullus Iudex publicus, neque quiſlibet ex judiciariâ poteſtate aut procuratores Reipub. in Eccleſias aut loca vel agros ceu aliquas poſſeſſiones, quas moderno tempore in quibus libet pagis vel territoriis intra ditionem Regni eorum juſtè & rationabiliter memorata tenet vel poſſidet Eccleſia; vel ea quæ deinceps jure ipſius ſancti loci divina pietas voluerit augeri, aut ad cauſas audiendas, aut freda exigenda, aut manſiones vel paratas faciendas, aut fidejuſſores tollendos, aut homines ipſius Eccleſiæ iam ingenuos quam & ſervos injuſtè diſtringendos, ullaſque redhibitiones aut illicitas occaſiones requirendas ſuis futuriſque temporibus ingredi audeat, vel quæ ſupra memorata ſunt penitus præſumat exigere, & quicquid de præfatis rebus jus fiſci exigere poteſt integrum eidem conceſſere Eccleſiæ, ſcilicet, ut perpetuo tempore, & ad peragendum Dei ſervitium & ſupplementum & ſublevamentum fiat. Ob firmitatem rei, ut iſta verius credantur & firmius recolantur, poſtulavit nos prædictus Epiſcopus, ut prædeceſſorum noſtrorum Regum, beatæ mem. patris noſtri, qui hoc idem ei conceſſit, morem ſequentes, hujuſmodi noſtræ auctoritatis præceptum ob amorem Dei & reverentiam S. Martini circa ipſam Eccleſiam fieri cenſeremus; cujus petitionibus libenti animo aurem accommodantes, præcipimus firmiterque jubemus, ut ab hac die, & deinceps, ſicut in cæteris immunitatibus anteceſſores noſtri vel Impp. Eccleſiis Dei conceſſerunt, ita & nos in omnibus rebus immunitatis ſæpedictæ Eccleſiæ concedimus, aut jure perpetuo delegamus. Et hæc authoritas ut firmior ſit, manu noſtrâ illam firmavimus, & annulo noſtro ſigillari juſſimus. Signum Domini Ottonis invictiſſimi Regis. Poppo Cancellarius ad vicem Rodberti Archi-capellani recognovi. Data quarta Ianuarij. Anno* DCCCCXXVIII. *Indictione* XI. *anno Regni Ottonis* VII. (q) *alibi* II. *Actum Thulehem in Dei nomine fæliciter, Amen.*

Poppo.

Otto-

Ottonis primi de Lake & Iſla.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divinâ favente clementia Rex. Noſſe cunctos ſanctæ Dei Eccleſiæ noſtroſque fideles ambimus chariſſimum fratrem noſtrum una cum chariſſimo præceptore illius Domino Baldrico ſanctiſſimæ Eccleſiæ Trajectenſis Epiſcopo, noſtram ſupplicaſſe Regalitatem, quod quia à Domino vel genitore noſtro p. m. Henrico Rege ad præfatam collatus eſt Eccleſiam, ibidemque famulantium Eccleſiis S. Salvatoris noſtri, & beatiſſimi Confeſſoris ejus Martini, in cujus etiam honore præfatæ Præſulatus urbis habetur dedicatus, eſt ſuppeditatus quaſdam Fiſci Regalis proprietates, & nos ſimiliter quædam illuc donaremus. Quorum obſecrationi pro æternâ obtemperantes remuneratione in eleemoſyna prælibati germani fratris noſtri uſibus, fratrum præmemoratæ Pontificialis Cathedræ, in duobus Monaſteriis inibi Deo famulantium, unum in honore ſancti Martini dedicatum, alterum verò ſanctæ Dei Genitricis, omniumque Sanctorum, totum quod in pago Lake & Iſlâ hactenus habuimus, quod Walgerus & poſteà filius ejus Radbodus ex noſtrâ parte in beneficium habuerunt cum omnibus illic legaliter pertinentibus agris, mancipiis, pratis, paſcuis, ſylvis, aquarumvè decurſibus, terris, cultis & incultis, piſcationibus, cunctiſque quæſitis & inquirendis, hoc præcepto jure perenni in proprium donavimus manu noſtrâ ſignato, & annuli noſtri impreſſione roborato. Signum Domini Ottonis ſereniſſimi Regis. Brun Cancellarius ad vicem Fritherici Archicapellani recognovi. Data XVI. Kalendas Auguſti, anno Domini DCCCCXLIV. Anno Domini Ottonis VIII. Actum in Renen, in Dei nomine feliciter, Amen. Lecke & Iſla. Radbodus.

Regale præceptum Ottonis de Foreſto in Thrente ſub Baldrico.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divinâ favente clementiâ Rex, Notitiæ omnium fidelium noſtrorum tam præſentium quàm futurorum ſignificamus, quod venerabilis Baldrici Trajectenſis Eccleſiæ Præſulis voluntati obtemperantes, ex hoc in antea præſenti privilegio authoritatis noſtræ interdicimus, ut nullus Comitum aliorumve hominum in pago Foreſtenſi, qui eſt in Comitatu Everhardi, cervos,

urſos,

Venatio interdicta. urſos, capreas, apros, beſtias inſuper, quæ Teutonicâ linguâ Elo (r) aut Schelo appellantur, venari abſque prælibatæ Cathedræ Præſulis permiſſu præſumat. Volumus quoque, firmiterque Regalis edicto munificentiæ præcipientes jubemus, ut in eodem pago, aut in ſylvâ quæ nuncupatur * Fulnaho, ac univerſis finibus ejus ac præfati pagi adusque adjacentes cæteras regiones prædictæ Traj. Eccleſiæ jus ſervetur Foreſtenſe, ut nobis & noſtris. Ac ut hæc traditionis noſtræ conceſſio firmiorem in Dei nomine obtineat vigorem, veriuſque per ſuccedentium curricula temporum ab omnibus credatur, inviolabiliterque ſervetur, ac incorrupta jugiter perduret, manus noſtræ ſcripto illud firmavimus, & annuli noſtri impreſſione juſſimus corroborari. Signum Domini Ottonis ſereniſſimi Regis, Brun Cancellarius ad vicem Fretherici Archicapellani recognovi. Data VI. Kalendas Decembris, anno Domini DCCCCXLIII. Indictione primâ, anno Domini Ottonis invictiſſimi Regis VII. Actum in loco qui dicitur Walahuſen.

* al. Fulnaho

Jus Foreſtenſe.

Brun Cancellarius.

Indictio 1. eſt annus Chriſti 949. Ottonis 7.

Similis ferè ejuſdem Ottonis de Foreſto in Thrente ſub Baldrico magis declaratoria ſcilicet.

IN nomine, &c. Qualiter nos interventu dilecti fratris noſtri Henrici, venerabilis etiam Baldrici ſanctæ Trajectenſis Eccleſiæ Præſulis voluntati obtemperantes ex hoc in antea præſenti Regiæ auctoritatis præcepto interdicimus, ut nullus Comitum aliorumve hominum quorumcunque in pago Trente vocato, qui eſt in Comitatu Everhardi Datum VI. Kalend. Decemb. anno DCCCCXLIV. Actum Palatio Regio, quod dicitur Walehuſan, in Dei nomine.

Trente pagus.

Traditio Ottonis de Piſcatione in Amuſon & Almere, ſub Baldrico.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Otto Dei gratia Rex. Notum ſit omnibus fidelibus noſtris præſentibus atque futuris, qualiter nos pro remedio animæ noſtræ, vel etiam dilectiſſimæ conjugis noſtræ B. M. Etgidis, totam piſcationem quam hucuſq; in Amuſon & in Almere ad noſtrum Regale jus habere videbamur, omnemq; cenſum qui vulgariter Cogſchult vocatur, hoc noſtræ auctoritatis præcepto ad Eccleſiam ſancti Martini, quæ eſt in loco Trecht vocato, conſtructa, ubi ve-

Piſcatio.

Trecht.

ubi venerabilis Baldricus praeſſe videtur, in proprium conceſſimus jure perenni. Et ut hac noſtra condonationis largitio firma & inconvulſa per ſuccedentium temporum curricula perduret, manu propria noſtra ſubter eam firmavimus, & annuli noſtri impreſſione ſignari pracepimus. Signum Domini Oddonis invictiſſimi Regis. Brun Cancellarius ad vicem Roberti Archi-capellani recognovi. Data I. *Calendas Iulii, anno Domini* D CCCC XLVIII. *Indictione* VII. *Regnante Pio Rege Oddone, anno* XIII. *Actum Numaga in* Domino *feliciter, Amen.* Oddo.

Item traditio Ottonis de monetis & teloneis ſub Baldrico.

IN *nomine ſancta & individua Trinitatis, Otto divinâ propitiante clementiâ Rex, Eccleſiaſticis profectibus, cunctis operæ precium eſt Religioſorum fideles precibus obtemperare virorum, pro hinc venerabilis ſancta Trajectenſis Eccleſia Baldrici Præſulis rogatui annuentes omnia à prædeceſſoribus noſtris Regibus eidem collata Eccleſia, ſeu etiam à cateris quibuſlibet fidelibus, ſcilicet decimam partem omnium regalium prædiorum & monetarum & teloneorum, qua intra ſui Epiſcopatus terminos exiguntur; inſuper & tributorum, qua Huſlata &* Cogſchult *dicuntur; res etiam in villâ, qua quondam* Dorſtadt, *nunc autem* Wijck *nominata: & in cateris omnibus locis à prædicta villâ uſque ad mare* (t) *& in Inſulis, cateriſque mari contiguis provinciis, ab Impp. vel Regibus tradita præſcripta Trajectenſi Eccleſia, hoc immunitatis noſtra Pracepto firmavimus, præcipientes, ut nullus habeat poteſtatem aliquid horum auferendi, ſed perpetua firmitate inconvulſa permaneant. Et ut hac noſtra conceſſionis authoritas firmiorem in Dei nomine obtineat vigorem, manu noſtrâ firmavimus, & annulo noſtro ſignari pracepimus. Signum Domini Ottonis invictiſſimi Regis. Brun Cancellarius ad vicem Rodberti Archicapellani recognovi. Data Calend. Aprilis anno Dominica incarnationis* D CCCC XLIX. *Indictione* VII. *regnante pio rege Ottone anno* XII. *Actum Quindilingeburgh, in Domino feliciter, Amen.*

Huſlata & Cogſchult tributorum nomina.

Traditio Ottonis de Thiela ſub Baldrico.

IN *nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divinâ favente clementiâ Rex. Notum ſit omnibus fidelibus noſtris præſentibus ſcilicet & futuris, qualiter nos ob amorem* Dei *noſtræque remedium animæ Monaſterium in loco Tiela conſtructum cum novâ atque lapideâ in eodem loco, civitate, omnibuſq; Eccleſiis, prædiis, familiis, mancipiis, ſylvis, aquis, piſcationibus, paſcuis, pratis, omnibuſq; ad præfatum Monaſterium, vel* Ratbodo. *ad Eccleſias à Waldgero & filio ejus Radbodone, nec non & Hattone,* Hatto. *& illorum anteceſſoribus ad jam dictum Monaſterium in proprium conceſſis jure pertinentibus ad Epiſcopalem ſedem Traj. in honore ſancti Martini conſtructam, cui nunc venerabilis Baldricus Epiſcopus præeſt, inſuper etiam ſalictum juxta ſupradictam civitatem Tiele ſitum jure perenni in perpetuum donavimus. Juſſimus quoque inde hoc præ-* Tiele. *ſens præceptum conſcribi, per quod volumus, firmiterq; jubemus, ut nullus ſucceſſorum noſtrorum videlicet Regum aliquid de his noſtro dono collatis prælibata Traj. ſedis Eccleſia auferre habeat poteſtatem, manu noſtrâ ſubtus firmatum, annulique noſtri impreſſione roboratum. Signum Domini Ottonis ſereniſſimi Regis, Brun Cancellarius ad vicem* Wigfridi *Archicapellani recognovi. Data* XII. *Kalendas Maji, anno Dominicæ incarnationis* DCCCCL. *Indictione* VII. *Anno verò Regni Ottonis regis* XV. *Actū Quindelingeburg in Dei nomine feliciter Amen.*

Traditio de Amuda & Lonen Ottonis.

IN *nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divinâ propitiante clementiâ Rex. Noverit omnium fidelium noſtrorum præſentium, nec non & futurorum ſolertia, quod nunc intervenientibus Brunonis noſtri dilectiſſimi Germani, & Baldrici venerabilis Epiſcopi noſtri precibus conſentientes, quaſdam res juris noſtri ad Ec-* Trecht. *cleſiam ſancti Martini, quæ eſt conſtructa in loco* Trecht *vocato, ubi præfatus Epiſcopus Baldricus præeſſe dinoſcitur in proprium ** *Perpetuum al. *conceſſimus, id eſt, quicquid in villâ Amudâ habere videbamur, te-* Amuda. *lonium quoque juſtè ad eandem villam pertinens, quod* Walgero Walgeri beneficium. *jam olim in beneficium conceſſimus ad prælibatam Eccleſiam perpetualiter in proprium donavimus. Omnem videlicet piſcationem,*

quam

Digitized by Google

quam in Almere ad noſtram Regalitatem habuimus pertinentem jure perenni illuc relaxavimus: inſuper etiam terram quam Hatto Comes in Lona habuit firmiter illuc delegamus. Quinetiam quicquid in utrâque parte fluminis habere dignoſcebamur, quod dicitur Fecht, *cum omni integritate transfundimus, terris, ſylvis, aquis, aquarumve decurſibus, piſcationibus & ſtagna, & lacus, quæ ex eodem flumine* Fecht *derivantur. De caterò terram quam Hatto in loco Eki habere videbatur, & ad noſtrum regale jus Iudiciario more pro ſui ipſius commiſſo fiſcata erat, adſæpedictam Eccleſiam tradidimus, quæ etiam ſita eſt ſuper ripam fluminis Rheni; prælibato quippè concedimus Epiſcopo licentiam in præſcripto loco* Trecht *nominato monetam faciendi, & ut nullus Comes, neque alia perſona qualibet Iudiciaria poteſtatem habeat, teloneum vel aliud quodlibet debitum ſive quæſitum ex ipſâ monetâ exigendi noſtra Serenitatis regiâ authoritate omnino interdicimus, ſed quicquid inde exigendum erit ad integrum Epiſcopo prædictæ urbis & Eccleſiæ eidem poteſtativè in poſterum habendi conceſſimus. Et ut hæc noſtra conceſſionis authoritas firmiùs veriuſque à fidelibus noſtris in Dei nomine habeatur, manu propriâ noſtrâ ſubter eam firmavimus, annuloque noſtro ſigillari juſſimus. Signum Domini Ottonis invictiſſimi Regis. Brun Cancellarius ad vicem Roberti Archi-capellani recognovi. Data* XI. *Calend. Maji, anno Domini* DCCCCLIII. *Indictione* VI. *regnante pio rege Ottone anno* XVII. *Actum Quindilingeburgh, in* Domino *feliciter, Amen.*

Piſcatio in Almere. *Hatto Comes in Lona.* *Eki locus Hattonii.* *Monetæ cudendæ facultas.*

Ottonis ſecundi de Amuda & de teloneo, & de Piſcatione, cum novâ donatione quatenus opus eſt.

IN *nomine Summi* Dei, *Otto omnipotentis* Dei *clementiâ inſtimulante Imperator Auguſtus. Dignoſcant omnes fideles noſtri præſentes ſcilicet & futuri, qualiter nos ob noſtra animæ remedium, & debitorum noſtrorum, nec non & dilectæ noſtræ conjugis Theophaniæ interventu, atque venerabilis Epiſcopi* (u) *Geronis, ad ſanctum Martinum Trajectenſemque Eccleſiam in proprium damus, in pago Inſtarlake; in Comitatu Ruotbodonis villam Amudam vocatam, in quantum ejus prius ad præfatam non pertinebat Eccleſiam, cum omnibus ad hanc pertinentibus, cum curtibus, ædificiis, mancipiis, pratis, paſcuis, ſylvis, aquis, piſcationibus, mobilibus, & immobilibus,*

Villa Amuda in Comitatu Radbodonis.

Walgerus Comes. *biliбus, taleque teloneum, quale prius in* Walger *in eodem Comes exigebat loco, Et ut ejuſdem Trajectenſis Eccleſiæ Epiſcopus poteſtatem habeat, utrum illud teloneum totum velit in Trajecto ſumere, vel totum in Amuda; vel partem ejus in Trajecto, & partem in Amudâ. Quod ſcripto confirmari juſſimus, per quod præcipimus, quatenus ita ut datum habemus, perpetualiter permaneat; & ut veriùs credatur manu noſtrâ illud firmavimus, & annulo noſtro ſigillari juſſimus. Signum Domini Ottonis Magni Imperatoris, Folcmarus Cancellarius ad* Indictio 3. *vicem* Willigiſi *Archi-capellani notavi. Data* VIII. *Idus Iunii, an-* eſt annus Chriſti 975. *no Domini,* D cccc lxxv. *Indictione* III. *Anno Regni Domini Ot-* Ottonis 2. *tonis* XV. *Imperii* VII. *Actum Erpesfort.*

Ejuſdem Ottonis ſecundi de Amudâ & de omnibus terris, ſylvis, pratis, piſcationibus, & de teloneo, & in Almere quicquid anteà Reges habuerunt.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divinâ præveniente clementia Imperator Auguſtus. Noverit omnium fidelium noſtrorum præſentium, nec non & futurorum ſolertia, quod nos interventionibus dilectiſſimæ conjugis noſtræ Theophaniæ, atque Geronis Archiepiſcopi, nec non pro remedio animæ noſtræ, atque pro Regni noſtri ſtatu quaſdam res juris noſtri ad Eccleſiam S. Martini, quæ eſt constructa in loco Trecht *vocato, ubi Baldricus Epiſcopus præeſſe dinoſcitur, in proprium conceſſimus, id eſt, quicquid, &c. ut ſuprà in literis Ottonis primi fol. præcedenti,*

Et infrà.

Signum Domini Ottonis Imperatoris Auguſti. Folcmarus Cancellarius ad vicem (x) Willigiſi *Archi-capellani recognovi. Data* VIII. *Idus Iunii, anno Domini* Dcccc lxxv. *Indictione* III. *anno verò Regni Ottonis* XIV. *Imperii* VII. *Actum Erpeſſort.*

Quæ hic narrantur de Balderico; quod præceptor fuerit filiorum Henrici primi Imp.; cum 60. annis præſulatu Ultrajectino dicitur poſtea vixiſſe, juvenis admodum ad Epiſcopatum pervenerit neceſſe eſt; cui tamen hoc elogium, quod magnæ ſcientiæ vir pace belloque clarus fuerit, vix convenit. Nec quod de Brunone filio Epſcopatui huic præficiendo Imp. cogitaverit niſi intellexiſſet urbem à Normannis deſtructam & occupatam veroſimile eſt: cum illud jam dudum antè quàm ad Imperium pervenerat Henricus, imò quàm natus eſſet, accidiſſet; quod proinde ignorare minimè potuit; unde hæc ἀδύνατα & incredibilia mihi videntur, etiamſi ſuis auctoribus nitantur.

a *Vnde Vltrajectū nuncupari voluit, ut ipſe ſuis literis expreſſit.*) Neſcio unde id cōjecerit Heda, nec n. verba quæ ſubmittit tale quid habent; eſt nō nemo, qui hæc Hedæ verba ſic interpretatur; Reparavit Traj. à Nortman-

Normannus deſtructum ſed quia poſt reparationem non fuit tantæ capacitatis ac latitudinis ſicut ante, ideo voluit ipſam vocari *Nuttrecht*. Quid hæc ſibi interpretatio velit, ego ſane non capio, & quis vel Hedæ vel huic interpreti concedet, majoris antea capacitatis fuiſſe urbem, & quod non in rudcribus vetuſtæ reparationem fecerit? certè ſupereſt mea adhuc ætate turris, quam vulgus Boldwur-Toorn appellare ſolet, monumentum, ut credo, hujus reſtaurationis. Sed quod urbi, antea major, fuerit amplitudo, mihi perſuadere non poſſum; Nec enim ante illam Barbarorum deſtructionem, præter caſtri munitiones & templa circumpoſita, ac cleri habitacula, ædificia ibi ampla fuiſſe, puto; temporum verò progreſſu, mænia foſſaſque additas, plateas in ordinem commodiorem redactas, areaſque & inſulas paullatim ædificiis occupatas. Quin eſt ante Baldrici tempora nomen *Trecht* notum, quod Utrecht poſtea dictum, ut ex literis antiquioribus agnoſcimus, atque ita planè abſurdum ſit, aliunde nominis hujus originem accerſere velle.

b *Pontem transfoſſatum*,] Pontem illum nunc S. Martini vocari exiſtimo, qui & Pons caſtri dictus; plateam etiam illam quæ inde ad D. Mariæ templum tendit, ſuburbanam dictam olim invenio; unde & confirmatur, quod ea pars tempore Baldrici vel ante nondum urbe comprehenſa fuerit, ſed paullatim pomœnis extenſis ea introducta, cum prius illa quæ extra caſtrum, ſuburbii verius quam urbis ſpeciem referrent.

c *Anno incarnationis Dom. 934.*) Sic reſtituit Furmerius cum in MSS. habeatur annus 940. Cal. Jul. ſed malè, nam è vivis exceſſit Henricus Imp. teſte Onuphr. lib. 3. de princip. Rom. item in Faſtis anno C 936. & indictio 7. in annum hunc 934. incidit, cui conſentiunt Ubbo Emmius in Chron. opere, Cuſpinianus de vitis Impp. alii. De diplomatis hujus fide ſunt qui dubitant, verùm inter vetuſta Colleg. Traject. monumenta antiquo charactere deſcriptum aliquoties repperi, nec ab hiſtoriâ abit.

d *Secundum Abbatem*,) Urſpergenſem nempè Conradum à Lichtenauv, cujus hæc ſunt verba eo loco ubi de filiis Henrici Aucupis agit, non procul à fine.

f *Anno* D cccc xlv i i. *anno ſuo* x i i i.) Annus C. 947. juxta Marianum Scotum fuit x i. regni Othonis; juxta Sigiſbertum x. vide quæ Onuphrius lib. 3. de princ. Rom. In ſequentibus error itidem patet, ubi annus C. 948. Ottonis dicitur 12. Sed plura poſt, cum ad ipſa diplomata perventum fuerit.

g *Anno* D cccc lxxv. *Regni ſui* x i v. *Imp.* v i i i.] Rex dictus fuit Otto i i. vivo patre, ut teſtatur Panvinius, anno C 958. Imperialem vero coronam ſuſcepit Romæ, eodem adhuc vivente anno 968. ergo hic annus 975. regni ejus 17. fuerit. Imperii verò 7. neceſſe eſt.

h *In Comitatu Radbonis*,) Variant exemplaria, nunc Radbodum, iterum Radbodonem præferentia; cum eundem tamen innuant.

i *Manſi ſervitiales*,) Ii, ut puto, Dominicatis opponuntur atque principibus ſervitium debebant, vide Bignonium ad Marculphi formulas, ubi paſſim de manſis ſervilibus.

k *Nevelungus ſenior*,] Inde Gallorum *Signeur*. Marculf. in form. lib. 1. cap. 7. *Præcellentiſſimo Regi, vel Seniori communi illius, à ſervis veſtris* &c. In capitt. Caroli Magni & Lud. 1. cap. 91. *Et ſi aliquid amplius habuerint, inde ſenioribus ſuis debitum ſervitium impendant.* In Annal. Francor. Fuldenſibus: *Iſti invitarunt Arnulphum filium Karolomanni Regis, ipſumque ad ſeniorem elegerunt*; & paſſim hoc verbum eo ſignificatu in mediæ ætatis ſcriptoribus occurrit, vide Hotomannum de verbis Feudalibus; & quæ in Epiſtolas Hincmari Archiepiſcopi Rem. notavit Buſæus.

l De Eccleſia Aldenzalenſi à Baldrico condita ita Brockius annotavit in ſchedis: *Eccleſia collegiata Aldenzalenſ. a Baldrico fundatur circa annum 968.*

m *Hucbaldus S. Amandi Elnonenſis monachus*,) Furmeriana editio hunc locum plane corruperat, & Hucbaldi nomen omiſerat, quod hic reſtitui, cum abſque eo ſenſus nullus eſſet. Meminerunt Hucbaldi Trith. Abbas de ſcript. Eccl. vocatque Hugbaldum Gallum qui ſub Car. Calvo floruerit, & ad eundem carmen in laudem Calvorum ſcripſerit: Deſſelius in Bibl. Belg. qui ejus ſcripta recenſet, eumque obiiſſe anno 939. tradit. Sweertius in Athenis Belgicis, Miræus in Annal. Bel. ad annum C 931. ſeprar. Rerum Mogunt. lib. 4. ſub Hattone Præſule.

n *V. Aug. Anno* lxxv i.] Plures, inter quos & Beka, aſſerunt Baldericum an. 977. 6. Id. Ian. Obiiſſe, hujus meminit Baronius ad annum C. 978.

o *Inter Cælicolas relatus*,] Nec Molanus in Indiculo SS. Belgii, nec Cratepolius de SS. Germaniæ hunc agnoſcunt; Sifridus tamen & Hamconius inter divos collocarunt.

p *Anno Regni ejus V. Incarn.* D cccc xxxv i i. *Indict.* x.) Indictio x. incidit quidem in annum C. 937. ſed is eſt annus Ottonis ſecundus, cum V. annus Imp. Ottonis ſit Chriſti 940. vel 941. Indict. x i i i.

q *Anno Regni Ottonis* v i i. *alibi* i i.) Annus, ut jam indicavi Chriſti 938. non poteſt eſſe VII. Ottonis, iniit enim regnum in Iunio 936; ergo 4. Ian. 938. ſecundus erit ejuſdem, qui eſt in MS. antiquo.

r *Quæ Teutonicâ Linguâ Elo aut Schelo appellantur.*] Cum P. Scriverium in hiſce rebus verſatiſſimum conſuluiſſem, quid ipſi de hiſce verborum monſtris videretur, in hæc verba reſpondit: *Porro quod me interpretem obſcuriſſimorum verborum, & corruptiſſimi loci quæras, operam profectò perdis. Etenim locus iſte diplomatis Ottoniani me ſæpius torſit, & nunquam me ex tricis iſtis extricare potui.* Adjungit apud Lazium ſe inveniſſe vocem *Sleiſcher* pro vulpe vetere Teutonica Lingua uſurpatum, & eam

eam aliquomodo convenire huic loco ab ignorantibus corrupto. Verùm ut nec ipſi ita nec mihi ea interpretatio placere multum potuit : ac ratio quæ me movet, hæc eſt ; quod vulpes non inter nobiles (qualium venatio pleriſque prohibita eſt) habeatur, ſed potius damnoſas inter feras, quales ſunt lupi & ſimiles : quarum captio, non tantum non prohibetur, ſed & vulgus præmio ſtatuto, ad earum capturam invitatur. Quare an loco. Elo / & Seelo/ Ecl-Wilt ſcribi poſſit? aliorum judicium requiro, donec quis meliora & certiora adferat.

s *Palatio regio quod dicitur Walehuſen,)* Aliis Walahuſan aut *Waldhhuſan* : Videtur Crantzius vocare *Wildeshuſe* oppidum Bremenſis diœceſis, Saxon. lib. 2. c. 26. Metrop. lib. 8. c. 24. Cujus etiam meminit Wilhelm. Dilichius in Chron. Bremenſium, ut & Adamus in hiſt. Eccleſ. ac Epiſcop. Bremenſium.

t *Vſque ad mare & in inſulis,)* Hic dubitari poſſet an lacus ille magnus, qui nunc mare Auſtrale dicitur, eo tempore fuerit tam prope Doreſtatum, cum fama ſit paullatim in eam magnitudinem, quâ nunc eſt, excreviſſe, olim vero illam terræ partem ad Friſiam uſque continuam fuiſſe, & tantum lacubus interruptam.

u *Epiſcopi Geronis,*] Videtur is fuiſſe Colonienſis Antiſtes, qui Ottonis primi anno 32. id eſt Chriſtiano 968. XXVII. Pontif. Agripp. Electus, ad annum hujus diplomatis pervenire potuit ; vide Chron. Magnum Belg. pag. 84.

x *Willigiſus Archicapellani* &c.] Willigiſus hic 34. Antiſtes Moguntinus fuit Ottoni ſecundo à Conſiliis, & à Sacris. Hic ille idem eſt, à quo Moguntini inſigne habent Rotæ, quia ſcilicet ipſe fabro rotario genitus erat. Fuit & is primus ex Moguntinis præſulibus Imperii Elector, de quo plura ap. Serrarium Rer. Moguntiacar. lib. V. circa initium, qui hunc 57. Epiſcopum & 27. Archi-Epiſcopum numerat, & anno 977. cœpiſſe præſulatum ſcribit : quod hæc diplomata videntur refellere, niſi etiam Archi-capellanus fuerit, antè quàm Archi-Epiſcopus. Sed magis miror Lambertum Schafnaburgenſem ſcribere anno 988. Willigiſum Ruotberto Archi-Epiſcopo mortuo ſucceſſiſſe, at hæc Moguntinis excutienda relinquo.

Volcmarus Epiſcopus XVI.

Volcmari obitus & ſepultura.

VOlcmarus, ſive Folcmarus XVI. Epiſcopus, præfuit in dignitate Epiſcopali annis ferè XIII (a) ſcilicet annis XII. & menſibus XI. Obiit anno (b) Domini D cccc lxxxIX. 3. Idus Decemb. ſepultus (c) in Eccleſiâ Trajectenſi in parte Boreali, inter duas columnas in oppoſito altaris B. Barbaræ. Hujus tempore, ſcilicet anno D cccc lxxxVIII. ſecundo Nonas Maji, dicitur obiiſſe Theodricus ſecundus Comes Hollandiæ magnificus, qui ex tabulato Monaſterium Egmondenſem magno ſumptu lapideum conſtruxit. Et amotis ſanctimonialibus ob Friſonum continuos inſultus, conſtituit illic viros religioſos, & in Monaſticâ vitâ conſpicuos : tradidit & plurima dona, libros ſacros antiquo charactere inſignes, & puro auro involutos : item & tabulam Altari ſuperpoſitam fulvo auro compactam, precioſis lapidibus reſplendentem, miro ſculptoris ingenio fabre exſculptam. Eſt enim forma menſæ ſeu tabulæ quadrata, Romanam vetuſtatem redolens ; continet in circumferentiâ literis majuſculis Romanis, ſive verius (d) Atticis Hanc ſcripturam, *hoc altare in Dei & ſanctis Apoſtolorum Principis Petri, Chriſtique egregii confeſſoris Adelberti honore conſtructum Theodricus Comes venerandus, una cum ſibi chariſſimâ conjuge Hildegardâ, auro gemmiſque ornantes, ſub ſpe æternæ remonerationis ſibi ſuiſque parentibus & proli ex eis orta Deo & ſanctis prædictis devotiſſimè obtulerunt.* In quolibet angulo decumbit ſenex annoſus, amplectens urnam ſive urceum ſub humero, quali effigie antiquitas, Danubium, Rhenum, Tyberim, ac cætera flumina depingere conſuevit. Primò à dextris aſcribitur *Phiſon*, ſequenti *Tigris*, tertiò *Eufrates*, ultimo *Geon*. Inter ſuperiores duos fluvios, ſex Apoſtoli in habitu venerando cum eorum nominibus adnotatis, *S. Iohannes, S. Andreas, S. Petrus, S. Paulus* aliquanto depreſſius, *S. Philippus, S. Iacobus* : Sex item Apoſtoli inter inferiores fluvios, *S. Thomas, S. Bartholomeus, ſanctus Thadeus, S. Symon, S. Iacobus, S. Matthias*, in medio menſæ crux cum Diademate, in quo effigies Salvatoris. Crucis autem dextro brachio inſcribitur *Charitas*, ſiniſtro *Spes*, pedi *Fides* cum imaginibus condecentibus. Extra crucem adſtat brachio dextro figurâ Angeli, aſcribitur *Cherubim* : cui verſus marginem quadraturæ *S. Adelbertus*, huic *S. Bavo* junguntur : ſiniſtro brachio apponitur *Seraphim*, cui *S. Martinus*, huic *S. Willebrordus* ſociatur. Inter fluvium *Phiſontem* & crucem *S. Iohannes* ſedens cum pulpito & libro incipiente, *in principio*. Ex oppoſito inter *Tigrim* & crucem *S. Mattheus* cum pulpito & libro continente *liber Generationis*. Inter *Eufratem* & crucem ſanctus *Lucas* cum cornu loco ſcripturæ.

Theodricus II. Comes Hollandiæ. Monaſterium Egmondenſe. Friſonum inſultus. Libri ſacri. Ornamenta Tabula inſignis. Hildegarda. S. Adelbertus. S. Bavo. S. Martinus S. Willebrordus. S. Mattheus Lucas.

pturæ. Ex oppoſito inter *Geonem* & crucem *S. Marcus* cum libro inſcripto: *Ecce mitto.* Et ſingulis Euangeliſtis adſtat ſuum animal in Apocalypſi Iohannis deſcriptum. Quod opus ita demiratus ſum, ſicuti digniſſimum eſt, ut hæſitem, myſterium magis laudem, an artem? Nuſquam enim locorum elegantius quicquam ex omni parte, & præſertim de noſtrâ religione compoſitum me vidiſſe memini. At cùm nonnulli Scriptores diſcrepent de ordine Comitum Hollandiæ, volui partem literæ, quam originaliter vidimus Theodrici quarti Comitis hic inſerere pro majori certitudine ſic incipientis. In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, (e) Ego Theodricus Dei gratia Holtlandenſis Comes reputans mecum incertos caſus humanæ fragilitatis, decrevi juſtis petitionibus aſſenſum præbere, ut divinam miſericordiam in illo diſtricto examine placabilem merear habere. Quapropter notum ſit omnibus tam præſentibus, quàm futuris Chriſti fidelibus. Quod Stephanus bonæ memoriæ Abbas Eckmondenſis Eccleſiæ quaſdam auctoritates donationum detulit manſuetudini noſtræ, qualiter piiſſimi Comites anteceſſores noſtri ex propriis poſſeſſionibus, & à Regibus jure hæreditario ſuſceptis, & eandem Dei Eccleſiam conſtruxerunt, ditaverunt & honoraverunt. Theodoricus frater Walgeri cum legitimâ conjuge ſua Gena in primis ligneam conſtruxit Eccleſiam, inſtituens ſanctimonialium vitam, & offerens Deo ad eundem locum in Franlo manſos novem, in Alcmere duos manſos, in Callinge medietatem totius poſſeſſionis. Theodricus ſecundus prædicti filius cum Hildegardâ conjuge ſuâ conſtruxit ex lapidibus magno ſumptu Eccleſiam, removens inde ſanctimoniales fœminas, & inſtituens Monachicam vitam. Obtulit & ipſe ad eundem locum, &c. Ornata autem bonis moribus uxor prædicti Comitis Hildegarda venerabilis, & ipſa obtulit Deo ſanctoque Adelberto tabulam Altaris fabricatam ex auro claro gemmiſque precioſis, Textum Euangeliorum etiam auro gemmiſque decoratum, hiſtoriam, id eſt, medicinalem librum. Eckbertus nominati Comitis filius Dei gratia Trevericæ Eccleſiæ Archi-epiſcopus honoravit eundem locum Eckmundenſem, offerens Deo ſanctoque Adelberto crucem auream, caſulam precioſam, ſtolam pulcherrimam, cingulum auro contextum, Dalmaticam, ſubtile, miſſale capitulare & hiſtoriam vetus novumque Teſtamentum continentem, multoſque alios libros, Scrinium argenteum plenum reliquiis ſanctorum. Arnulphus Comes cum condigna uxore ſua Luytgarda obtulit &c. Theodricus tertius prædicti Arnulphi filius cum conjuge ſuâ Othelhild. obtulit &c. Florentius tertii Theodrici filius cum Bonę memoriæ conjuge ſua Gertrude obtulit, &c. Hujus Florentii filius ſui ego quartus Theodricus, quem humiliter deprecatus eſt prædictus Abbas Stephanus, &c. Inſuper precante & adjuvante Othelhildi uxore meâ dilectiſſimâ conceſſi, &c. Actum eſt hoc publicè in Vlaerdingâ coram populi multitudine anno Dominicæ incarnationis M lxxxIII Indictione ſextâ, regnante IV. Henrico XXVIII. anno Imperii ſui, Conradi Trajectenſis Eccleſię, anno Epiſcopatus ſui VIII. Domini Stephani Abbatis XXVI. ſuſcepti Paſtoralis officii, die VII. Calend. Auguſt. in Dei nomine fæliciter Amen.

S. Martin.

Scriptorum diſcrepantia de Comitibus Hollandicis.

Litera Theodorici quarti.

Hollandenſis Comes Stephanus Echmondenſis Eccleſiæ Abbas.

Donaria facta Eckmondano Monaſterio.

Luytgarda. Othelhildis.

Gertrudis.

Ex quâ literâ non modicus error deprehenditur Iohannis Bekæ, ſi quis attentè legerit.

a *Præfuit annis ferè* XIII.] Ita ferè omnes, Barlandus XII. & amplius, Snoyus XII. & menſ. XI. alii ex Collegii ſummi ſcriptis XIV. vide & notas ad Bekam.

b *Obiit anno Domini* 989.) Plerique ſcriptores anno ajunt 990.

c *Sepultus in Eccleſia Trajectenſi.*] Bockenbergius in æde Salv. habet, Barlandus ubi ſit tumulatus non eſſe proditum ſcribit. In lib. MS. S. Mart. minore traditur ſepulturam habere in parte Boreali templi inter 2. columnas in oppoſito alt. S. Barbaræ.

d *Literis Romanis ſive verius Atticis,*] En abſurditatem: Quid Atticæ literæ cum Romanis, aut Latina lingua cum Græca? Ego Gotticis potius literis, & ſui temporis uſum ſculptorem dixerim.

e *Ego Theodricus Dei gratia Hollandenſis Comes,*) Diploma hoc fictitium eſſe multi non ſine ratione crediderunt, quod filius Douza omnino *propugnat*, cujus libro Annal. Holl. x. integrum exhibetur. Continet enim contradictiones, falſa & abſurda plura; unde à monachis olim fabricatum crediderunt Brockius, Preiſſius, & Sandelinus, rei antiquariæ hujus Provinciæ peritiſſimi; quibus aſſentitur P. Scriverius, quin & Miræus, etiamſi illud in ſuis quoque libris poſuerit; in Cod. nempè piarum Donat. cap. 62 dubitare nihilo minus incœpit, ut ex literis ipſius ad me miſſis demonſtrari poſſit. Quod autem Heda, Bekam erroris inſimulat non rectè facit, quandoquidem tam dubiæ fidei nititur inſtrumentis.

Baldevinus Epiſcopus XVII.

Arnulphus à Friſiis interemptus. Theodoricus ex beneficiario Com. fit proprietarius,

VOlcmaro Epiſcopo defuncto ſuccedit Baldevinus filius Sifridi cognomento (a) Sicconis præfecti Kenemariorum, fratris Theodrici tertii ejus nomin s, quarti Comiris Hollandiæ XVII. Epiſcopus, qui vixit in Epiſcopatu annis tribus, (b) menſibus quinque, nihil memoriâ dignum relinquens, niſi quod novas eccleſias atque urbem in pace ac tranquillitate rexit. Obiit anno D cccc XCIV. VI. Idus Maji. Sub eo quoque Arnulphus pater Sicconis, tert us Comes Hollandiæ à Friſiis interemptus eſt, vir ſanctitate (c) conſpicuus, miraculis in vitâ & in morte clarus. Iſte autem Theodricus tertius filius Arnulphi Comitis interventu Eckberti (d) Treviricæ (e) eccleſiæ Archiepiſcopi patrui ſui ſuſcepit in propriam hæreditatem ab Ottone II. Imp. quicquid anteceſſores ſui habuerunt in beneficio, anno D cccc lxxxv. Idem Theodricus paulo pòſt obiit, annò ſcilicet D cccc lxxxvIII. (f.

a *Filius Sifridi cognomento Sicconis,*) Ego idem nomen eſſe Sifridus & Sicco, hoc tamen Friſicè abbreviatum ceu contractum, non autem cognomentum puto. Iſte enim Sifridus, ſi veritate nituntur quæ de ipſo tradita ſunt, in epitaphio Sicco dicitur: *Sicco genus Comitum &c.*
Sed cum hæc narratio genealogica obſcurior ſit, nec ſatis firma exteot de eâ monumenta; nihil pronunciandum eſſe cenſeo.

b *Vixit in Epiſcopatu annis tribus menſib. v.*] Alii quatuor ei annos tribuunt, & Baldrico ſanguine junctum ferunt Arnoldi Cliviæ Comitis, ex ſorore nepotem facit Hamconius, quod an verum ſit neſcio, pugnat ſaltem cum iis quæ de Sicconis coojuge ſcribunt Hollandi, quare & hic veteri formulâ utendum arbitror N. L.

c *Vir ſanctitate conſpicuus & miraculis clarus,*] Miror inter ſanctos ab Hagiographis eum non collocari. Molanus tres in Belgio Arnoldos vel Arnulphos inter cælites refert, hunc vero Comitem ignorat, nec præter Annales Hollandicos, alius quod ſciam, ſcriptor hunc tali titulo dignatus eſt.

d *Iſte autem Theodricus tertius F. Arnulphi,*) Non huic, ſed ipſius avo Theodorico II. Plerique ſcriptores Hollandici hanc donationem factam volunt, quod Douza, Scriverius, Annales populares probant; licet Snoyus diſſentire videatur, & eodem anno quo infra mortuum iſtum Theod. 2. tradunt, poſt quem præfuit Arnoldus annis quinque: *Nec* in eo ſolum fallitur Heda, ſed quod Ottoni ſecundo prædictum diploma tribuat, qui ante duos tunc annos obierat, teſtantibus id Onuphr. Panvinio diligentiſſimo Chronogr. lib. 3. de principibus Rom. in Faſtis item & Chronico Eccleſiaſtico; Sigonio de Regno Italiæ lib. 7. ex recentioribus: ex vetuſtioribus verò, Coontracto, Sigiſberto, Lamb. Schafnaburg. Mariano Scoto, aliis pleriſque, quare illod; Annales Hollandici, Nob. Douſa, Scriverius, tertio Ottoni tribuendum cenſent: idque Nordvicenſis dominus omni ſcrupulo carere vult. Attamen cum Ottonem 3. valde puerum, ut habent ſcriptores, ad regnum, mortuo patre, perveniſſe conſtet, ac anno 1. vel 2. ejus Regni, ſit conceſſa hæc proprietas tot Comitatuum, dicendum erit, donationem hanc à puero ſub tutela matris & aviæ exiſtentis eſſe proditam, quod an vero ſit ſimile judicandum relinquo, & hic ſane aqua hæret, & proinde quæro qui mihi hunc ſcrupulum adimat, videtur huic loco aliquam lucem dare diploma Ottonis 3. quo Norgero Leod. concedit Comit. Hoyenſem eodem anno 685. vide notata ad Anſfridum.

e *Interventu Egberti Archiepiſcopi,*) Vide quæ ad Becani Chronicon de hoc Egberto notavi.

f *Idem Theodor. paulo poſt ob. anno 988.*] Hoc anno, ut jam dixi, Theodor. ſecundus obiiſſe fertur. Theodoricus vero 3. ad annum uſque 1039. pervenit.

Anfridus Epiſcopus XVIII.

Epitome Annalium. Aufridus Comes.

BAlduino defuncto, ſuccedit Aufridus vit illuſter & Comes præpotens XVIII. Epiſcopus, qui gloriam ſæcularem cum magnâ ſanctitate, & ſpirituali dignitate commutavit, de quo in Epitomate Annalium ſcribitur anno D cccc lxxvI. *Baldricus Trajectenſis obiit, Folcmarus ſucceſſit & deinde Baldevinus. Demum Aufridus prius Comes, & poſteà Epiſcopus electus atque ordinatus ſucceſſit.* Iohannes Beka (a) teſtatur ipſum anno XIV. Ottonis tertii renunciaſſe ſæculo, & fuiſſe Comitem Bratuſpantium, Hoyenſium, Dionantenſium & Teiſterbantiæ in confinibus Thielæ oppidi. Et in annalibus Leodienſium habetur, Anno D cccc lxxxvIII. *ſecundum* (b) *Sigibertum, Clarebat hoc tempore inter nobiles Francorum Aufridus Comes Hoyenſis, qui etiam cùm eſſet Comes Bratuſpantium, non minus juſtitiâ, quam potentiâ ſæculari famoſus, depoſito militia cingulo, tonſuratus in clericum cò provectus*

eſt, &c.

Digitized by Google

eſt, ut ordinaretur Epiſcopus Trajecti inferioris, à quo de conſilio & licentiâ Notheri Leodienſis Epiſcopi fundatum eſt cœnobium ſanctimonialium beatæ Mariæ in villâ de Thoren (c) *quam tenet Dux Brabantinus, à Leodienſi Epiſcopo.* Hic Comes itaque Ausfridus cùm eſſet gratiâ divinâ inſpirante in Epiſcopum inferioris Trajecti electus, ſuam conjugem videlicet Hilſwindem in dicto cœnobio conſtituit, in quo & filia eorum ſancta (d) Benedicta primò regimen animarum illius cœnobii ſub regulâ ſancti Benedicti ſuſcepit. ubi & meruerunt ſepeliri. Beatus verò Anfridus constructo cœnobio ſancti Pauli Apoſtoli prope Amersfordiam in eodem ſepulturam accepit. Hic in (e) manibus Ottonis ſecundi Imperatoris reſignavit Comitatum Hoyenſem ad utilitatem Epiſcopi & Eccleſiæ Leodienſis, qui precibus Theophaniæ conjugis ſuæ nedum approbavit hujuſmodi reſignationem, ſed quod reliquum ibidem erat ditionis Regiæ in monetâ ſcilicet & teloneo, reliquiſque reditibus munificentiâ Regiâ eccleſiæ Beatæ Mariæ iu Heyo conceſſis, dedit & elargitus eſt. Vidimus autem hujuſmodi literarum exemplaria ſub datâ anni (f) Domini D cccc xc. in Chronico Affligemienſi. *Anfridus Comes Bracbantorum tam juſtitiâ quam potentiâ famoſus, depoſito militiæ cingulo, tonſuratur, eoque profecit, ut ordinaretur Epiſcopus Ultrajectenſis Eccleſiæ.* Anno D cccc xcvii. contulit & iſte Anfridus non aſpernendam partem ditionum ſuarum Eccleſiæ ſuæ Trajectenſi, uti patet per literam donationis ſuæ, quæ ſubſequitur.

Comitatus Hoyenſis.

Anfridi elogium.

Donatio Anfridi.

*IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, operæprecium duximus, quæ ſequuntur ſcriptis inſerere, ne poſteros lateret, quod præſens ætas faceret. Quapropter deſideramus notum eſſe cunctis ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus, tam futuris, quàm modo præſentibus: quod ego Anfridus Dei ſolummodo gratiâ ſanctæ Trajectenſis Eccleſiæ Præſul indignus jure confiſus in Domino cum tranſitoriis acquirere perennis vitæ gaudia, quandam mei juris hæreditatem, quam anteà poteſtativè poſſederam infra Comitatum Rien nuncupatum, quorum locorum hæc ſunt nomina: Weſterlo, Oudlo, Colo, Mirenbecke, * Honbecke, Borchee, pro me, meorumque parentum remedio cum omnibus ad hæc pertinentibus Eccleſiis, ædificiis, mancipiis, agris, paſcuis, pratis, cultis & incultis, ſylvis, aquis, aquarumque decurſibus trado ad Eccleſias* (g) *ſanctæ Mariæ ſemper Virginis, ſanctique Martini in Trajecto ad reſtaurandum ibidem Dei ſervitium. Si quis hujus rei traditionem infringere nititur, laqueum omnipotentis Dei ira, ejuſque genitricis Mariæ, ſanctique Martini incidat, & quaſi profanus, & à ſanctæ Dei Eccleſiæ liminibus ſequeſtratus exiſtat. Et ut veriùs credatur, firmiuſque obſervetur, ſigilli noſtri impreſſione propriâ manu deſignavimus.*

**Hilvorenbeke.*

Ea autem loca adhuc ſunt in poteſtate Eccleſiæ Trajectenſis, & à Nobilibus de Merode ſub (h) cenſu poſſidentur, exceptis quibuſdam Eccleſiis & bonis, quæ nonnulli de Weſemale occuparunt, & de hujuſmodi rapinâ quærentes gloriæ ſuæ conſulere, injuſtè tranſtulerunt ea ſub ſimulatâ pietate in Monaſterium Tongerlo, à quo ſub recognitione modicâ detinentur. Sed non potuerunt tanti Domini fallere Chriſtum: Nam eo deventum eſt, ut & nomen & familia, alioquin clara, jam penitus exſtincta, & in oblivionem cedat.

Hujus etiam Præſulis contuitu Fretheboldus, nobili proſapia progenitus, tradidit Eccleſiæ Trajectenſi omnem juris ſui hæreditatem quam habuit intra Comitatem Teiſterbantiæ. Exemplar autem traditionis ſubſequitur.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis : operæprecium duximus quæ ſequuntur ſcriptis inſerere, ne poſteros lateret, quod prior ætas faceret. Quapropter deſideramus notum eſſe cunctis ſanctæ Dei eccleſiæ fidelibus tam futuris, quàm modo præſentibus, quod quidam miles nobili parentum proſapiâ genitus, nomine Frethebaldus, amore Dei ſalubriter inſtigatus, nil dubitans cum tranſitoriis acquirere perennis vitæ gaudia, omnem ſui juris hereditatem, quam habuit infra Comitatum Teiſterbantiæ nuncupatum, cum omnibus ad eam pertinentibus, exceptis tribus manſis & mancipiis in eis manentibus, quin & viginti, quæ erant ſuæ curtili mancipata ſervituti, pro animæ ſuæ, ſuorumque parentum remedio tradidit & donavit ſancto Martino ſuo ſpeciali patrono ad ſtipendialem, videlicet uſum fratribus Trajecti ſub caſtris Chriſti commorantibus, eâ ſcilicet ratione, ut Pontificialis Cathedræ fratres curtim ex integro in Hero cum ædificiis, mancipiis, agris, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, ut quicquid à me habuit, & id totum quod de eccleſiâ in Ukele ſtructâ ſuæ ſubjacuit poteſtati, ſemotum haberent : Cætera, quæ ſuperſunt rebus in omnibus cultis & incultis utriuſque Monaſterii fratres ibidem Deo ſervientes æquâ & pari communiter dividerent inter ſe diviſione. Poſt deceſſum verò hujus vitæ, Præpoſiti Monaſteriorũ, ejus anniverſarium non immemores præterirent, Eccleſiis pro eo luminaria præſentando cibo potuq; fratres lætificando quotannis aliquam partem impendent. Dominus autem Præſul Anfridus piâ memoriâ recolendus pro hujuſmodi traditionis remuneratione, ut firmior & ſtabilior eſſet hujuſmodi traditio, conceſſit ei ſingulis annis de ſuâ parte dari XII. *libras in beneficium dum viveret. Quin etiam addidit, ut ſi ipſe, vel ejus, quod abſit, ſucceſſor, hæc conceſſa neglexerit, ipſe præfatus miles de ſuo, quod dedit, faciat ut velit. Anno Dominicæ incarnationis* DCCCCXCVII. *Indictione* X. *anno verò tertii Ottonis regnantis*, XIII. *Imperii autem ejus* I. XII. *Calend. Octob. & in quintâ feriâ. Actum eſt in Trajecto in præſentiâ Domini piæ recordationis Anfridi Præſulis, ſuique Præſulatus anno ſecundo, coram teſtibus quam pluribus, quorum quorundam hic ſubnotantur nomina, Wlphere, Godefrit, Wiroc, item Godefrit, Erolf, Bono, Rebrant, Humezo, Lamzo, Anffrit, Gerbold, Enzis, Hildebold, Adelhardt, Atto, Poppo, item Poppo, quin & his multo plures. Mox poſt hæc ſubſequenti* IV *die, ut firmius & ſtabilius eſſet, infra terminum prædicti Comitatus in villâ quoque Trile nuncupata, eiſdem prænominatis teſtibus, & aliis nonnullis aſtantibus ſine alicujus retractatione*

Frethebaldus miles nobilis.

Nota morem tradendi fundos.

Digitized by Google

tione cum ramo & ceſpite jure rituque populari ſancitum eſt, rationabiliterque firmatum, ut hujuſmodi traditio intacta & inconvulſa permaneat feliciter ſub Chriſto ſtipulatione ſubnixa.

Otto tertius ejus nominis fecit etiam donationem, prout in exemplari ſubſequitur de Bomelo & Arclo in diſtrictu Teiſterbantiæ.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Otto ſupernâ favente clementia, Romanorum Imp. Auguſtus. Si locis divino cultui mancipatis alicujus honoris ſeu proprietatis ſupplementum præbere ſtuduerimus, in noſtræ animæ & carnis felicitate nobis divinitus remunerari, procul dubio credimus. Quapropter optamus ut omnibus noſtris fidelibus præſentibus atque futuris notum ſit, qualiter nos ad remedium animæ noſtræ, parentumque noſtrorum, nec non interventu & ſupplici rogatu Anſridi ſanctæ Trajectenſis Eccleſiæ venerabilis Epiſcopi, & Franconis reverendi Præſulis noſtri, prædictæ ſedi Trajectenſis Eccleſiæ in honorem ſancti Martini confeſſoris constructæ dedimus, largiti ſumus & omninò conceſſimus omnem (k) *diſtrictum ſuper villam Bomele & ſuper cuncta, quæ ad eandem villam pertinent, videlicet publicè rei ſubjecta. Teloneum verò, monetam & negotium generale fermentatæ cerviſiæ, quod vulgò* Grutt *nuncupatur, immò quicquid in jam dicta villâ ad publicum bannum ſive diſtrictum pertinere viſum eſt in Comitatu * Hunerici Comitis in pago Teſterbantia dicto, ſitum, atque eundem diſtrictum cum monetâ, banno & teloneo, & totius publicæ rei functione, prælibato Cœnobio ſancti Martini confeſſoris penitus in proprium tradidimus, Inſuper ſibi donavimus, quicquid Poppo filius* Walgeri *habuit in miniſterium in eodem Comitatu, & in villâ Arclo proprietario* (l) *jure habendum tali ordine, ut præfatus Anſridus venerabilis Præſul, ſuique ſucceſſores eaſdem res per noſtram confirmationem traditas teneat, diſponat, ordinet & perfruatur noſtrâ omniumque noſtrorum perpetualiter remotâ contradictione. Et ut hæc noſtræ authoritatis pagina firma permaneat, hanc manu noſtrâ propriâ corroboravimus, & ſigillari præcepimus. Signum Domini Ottonis Cæſaris invictiſſimi. Heribertus* (m) *Cancellarius vice* Willigiſi *Archiepiſcopi recognovi. Data* III. *Idus Aprilis, anno Dominicæ incarnationis* DCCCCXCVIII. *Indictione* XII. *tertii Ottonis regnantis anno* XVI. *Imperantis* III. *Actum in Romano Palatio felici manu.*

* al. Vnrochi

Poppo Walgeri filius.

De

De iſto Ottone tertio, quæ apud raros, & non vulgaria inveniuntur ſcripta, ſcitu tamen non indigna, libet hic inſerere, & à cœptis idcircò pauliſper deviare. Hic, ſecundum Sigibertum, à Iohanne xv. Papa ejus nominis in Imperio initiatus anno D cccc xc I I I. tamen alibi legitur, quod à Gregorio V. hoc factum ſit, veriùs aſtipulatur Epitaphium, quod Romæ in marmore in æde Divi Petri Apoſtoli in Vaticano legitur, cujus exemplar annotavimus.

Hic quem claudit humus oculis vultúque decorus
Papa fuit quintus nomine Gregorius.
Ante tamen Bruno Francorum Regia proles,
Filius Ottonis de genitrice Iudith.
Linguâ Teutonicus Numagâ doctus in urbe, *Wangiâ al.*
Sed juvenis, cathedram ſedit Apoſtolicam.
Ad binos annos & menſes circiter octo,
Ter ſenos februo connumerante dies.
Pauperibus dives per ſingula ſabbata veſtes
Diviſit numero cautus Apoſtolico.
Uſus Franciſcâ, vulgari, & voce Latinâ
Inſtituit populos eloquio triplici.
Tertius Otto ſibi Petri commiſit ovile,
Cognatis manibus unctus in Imperium.
Exuit hæc poſtquam terrena vincula carnis
AEquivoci dextro ſubſtituit lateri.

(n) Deceſſit x I I. Cal. Martii, Anno D cccc xc I I I. ſecundum Chronicon Leodienſis Eccleſiæ Otto tertius à Iohanne xv. ſecundum Sigibertum in Imperatorem benedicitur. Anno D cccc xcv, Gregorius quintus, qui & Bruno, filius (o) primi Ottonis Imperatoris PP. factus, ſedit annis I I. (p) menſibus v I. Ottonem hunc optimum ſcribunt fuiſſe Principem, & æquitatis & juſtitiæ obſervantiſſimum, uſque adeo Reipub. utilitati inſudantem, ut nec diem quidem ullum in otio tranſegerit. Nam crebrò intentus quæſtionibus hunc ſervavit ordinem: primam diem viduis, pupillis & Orphanis audiendum accommodabat: ſecundum iis, qui in religione aut Monaſticâ profeſſione erant conſtituti: tertiam Epiſcopis & clericis: quartam Principibus & Nobilibus: quintam militibus & plebeis: ſextam ordinationibus Catholicæ eccleſiæ: ſeptimam conſervationi Imperii. Unde tunc temporis cùm Otto Imp. in Italiâ moraretur, (q) accidit, quod quidam Comes Tuſciæ formâ ſpecioſus frequentaret ſuam curiam, cujus pulchritudinem Imperatrix percipiens, exarſit in ejus amorem. Quare quodam die cùm hæc haberet tempus & locum ad hoc aptum, & ille caſu illuc adveniſſet, mox Regina apprehendit eum per chlamidem, aliciens ut ei condormiret, qui relictâ veſte malens ſubire mortem, quàm facere opprobrium Regi cùm eſſet ei fidelis, renuit & aufugit. Regina (r) verò videns ſe eſſe à Comite ſpretã, corde doluit & menti cõtraria dicens, cõqueſta eſt marito ſuo. Rege verò credente uxori, Comes judicatur ad mortem, nec valuit excuſatio ejus, quod innocens eſſet à culpâ ſibi propoſitâ.

Comes Tuſciæ immeritò condemnatur adulterij.

VERSVS.

INdicat uxori propriæ Comes acta pudoris,
*Dicens opto mori, quàm Regis *obeſſe decori;* ** Abeſſe.*

Semihi

Se mihi proſtituit fœmina digna mori,
Et quia delitui fugiens luxum mulieris.
Judicor ad mortem, mihi non licet acta fateri,
Tu mihi poſt mortem conſcia teſtis eris.
Si dubium videatur eis, quod teſte probaris
Judicio candentis eos ferri ſuperabis,
Sic mihi poſt mortem gaudia fama dabit.
Uxor ait, fuge cùm poteris, nec ſic moriaris,
*Ille refert magis opto * mori quam ſons reputari,* * nocens.
Qui fugit ille magis ſuſpicioſa trahit,
Dixit, & in fatum præcone trahente vocatur,
Inſequitur Comitiſſa virum qui fraude necatur,
Morte data, manibus, detulit illa caput.

Prædictus Otto Imperator poſt aliquantulum temporis ſpacium, ſicuti mos erat ei, poſt mortem Comitis ſedit in Iudicio apud Ravennam, ubi primò ſtatuit audire viduas.

Judicii cauſas dum præcipit Otto parari,
Imperat & Viduas celebri præcone vocari,
Hiſque piis ſtudiis jura cupita dari.
Aſtitit occiſum plorans Comitiſſa maritum,
Et queritur, quia Judicium dat Cæſar iniquum,
Cui pro more loci nititur arte loqui;
Dicit ei: dic pœna reis quæ jure paratur,
Si rupta quandoque fide, vir fraude necatur?
Retulit Otto, caput perdere jure datur.
Intulit hæc, tua te Cæſar ſententia damnat,
Fraude meum jugulaſſe virum te crimine pandam,
Si vis jura coli, te decet inde mori.
Hæc tacuit, Rex obſtupuit, dicens mulieri:
Neſcio quid quæris, neque vera tuliſſe videris,
Hujus enim ſceleris quis tibi teſtis erit?
Ecce caput Comitis (dixit Comitiſſa) paratum
Fraude tuâ periit, proprium cognoſce reatum,
Suſcipe Judicium, te perhibente datum.
Rex ait, iſte Comes meruit pro crimine mortem.
Illa negat, cupiens ignitam ſumere ſortem,
Rex parat ignita, fœmina vicit ita,

De laqueo Juris ſe conſpicit Otto ligari,
Mira viri bonitas ratione poteſt ſuperari,
Fœmineis manibus ſe ſinit ipſe dari.
Dum Regem Comitiſſa tenet, dat Regis honeſtas
Ut capitis ſit plena ſibi collata poteſtas;
Sic ut in arbitrio ſtet, cadat, ipſe ſuo.
Cogitat illa modum, quo Regem perdere poſſet,
Inducias tunc Rex modicas pro tempore poſcit,
Addunt & proceres cum pietate preces;
Innumeris precibus procerum ſimul & mulierum,
Regia vita decem ſpacio datur eſſe dierum,
Sic ratione ferum fœmina vicit herum.
Iam decimâ veniente die caſumque minante,
Otto redit, Comitiſſa venit, qui venerat ante;
Rex ubi dixit ave, retulit illa cave,
Tollit eum Comitiſſa Reum miranda leana
Dum trahitur, dum præcipitur ſuccumbere pœnæ,
Fœmina victa prece diſtulit ipſa necem.
Diſtulit, & dicit: ita nunc triſtiſſima parco,
Ut poſt octo dies gladii ſit pœna Monarcho,
Sic data, tunc vita pendula pendet ita.
Pace dies octo rediens dum perficit Otto,
Tunc precibus cum principibus rurſus petit octo;
Septima dat requiem poſt numeranda dies.
Septima præteriit rurſus cupit Otto mereri,
Ut ſex ipſe dies habeat cum pace tueri,
Conſilio cleri, fœmina dixit, erit.
Nec tamen illa dedit niſi Rex promitteret illi,
Quod prior ignitis pereat Regina favillis,
Hoc ubi convenit vita redempta redit.
Pro tribus Induciis tribuit tria caſtra Monarchus,
Nec fuit in reliquis concedere plurima parcus,
Nomina caſtrorum novimus atque ſolum.
Si cupis ipſorum confinia noſſe locorum
Climate Tuſcorum populus monſtratur eorum.
Me quoque non latuit ſæpe videre ſolum.

Nota autem, quod iſta tria caſtra, quæ data ſunt Comitiſſæ ab Imperatore pro morte Comitis mariti ejus, & tribus induciis, quas fecerat Imperatori, ſita ſunt in Lucenſi Epiſcopatu;

quorum unum vocatur Decendium, propter decem dierum inducias, alterum autem dicitur Octodium, propter octo dierum inducias, Tertium dicitut Sextidium propter ſex dierum inducias quas Regi tribuit Comitiſſa, & ita vocantur caſtra, uſque in præſentèm diem. Imperator Otto poſteà redit in Saxoniam.

Anno Domini M. Otto Imp. expeditionem jam tertiò factam movit in Italiam contra rebelles Romanos, poſt ſubactis hoſtibus, (ſ) veneno à muliere dato vita deceſſit v. Cal. Februarii, anno tam Regni, quàm Imperii XVIII. cujus corpus Aquiſgranum relatum, ante altare Sanctæ Mariæ in choro conditum.

(t) Anno Domini D cccc lxxiv. Otto ſenior XXXVIII. Regni ſui, anno Imperii verò XII. diem claudit extremum. Sepultus in Magadaburch.

Anno D cccc lxxv. Otto II. ſucceſſit Patri, qui eo vivẽte coronatus fuerat Rex in Imperiũ, & gubernavit tam Imperium, quàm Regnum annis novem Obiit Romæ an. 985. & ante eccleſiam ſancti Petri in conchâ marmorea habuit ſepulturam. Hic ſcaphá ſalutem quærens, vix evaſit, in Auſoniâ confugiens ad Theophaniam uxorem, matrem Ottonis tertii.

Mortuo Ottone tertio abſque liberis, propter cauſam fortè præſcriptam, cùm tres Ottones per ſucceſſionem imperaſſent, (u) eligitur Henricus Claudus filius Henrici Hezelonis in Regem, natione Noricus, & Dux Noricorum, id eſt Bavarorum, quorum caſtrum Noricum dicitur, vulgariter Norimberch, caput Bavariæ. Hic (x) Henricus Valentianas Caſtrum, ſitum in Marca Alemaniæ, ſeu veriùs in confinibus Arduennæ à Balduino Comite Flandriæ occupatum, recuperavit, & Gandavum caſtrum cœpit anno M. v.

Item Henricus Secundus Rex partim ea confirmavit, & alia conceſſit de ſervis, vel liberis, vel advenis preſbyteris.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divinâ favente clementia Rex. Noverit induſtria ſeu ſagacitas omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium, quàm & futurorum, quia Anfridus venerabilis vir Veteris Trajectenſis Eccleſiæ Epiſcopus, quæ eſt conſtructa in honore ſancti Martini confeſſoris, cæterorumque Sanctorum, adiit celſitudinem noſtram, deprecans ut concederemus prædictæ ſanctæ Dei Eccleſiæ ob amorem Dei & ſancti Martini, ut nullus ſervus aut liber prælibatæ Eccleſiæ coram ullo Præſide, aut Iudice noſtro ad cauſas audiendum, aut freda (y) exigenda coactus veniat, ſed coram (z) Advocato ipſius Eccleſiæ finiantur. Homines quoque qui (aa) ceram ad prædictam Eccleſiam ſolvent per annos ſingulos & ingenui qui ſub (bb) Mundiburdo & tuitione ipſius Eccleſiæ conſiſtunt, tali lege fruantur, ſicut Colonienſi eccleſiæ conceſſum eſt, cæteriſq; in Regno noſtro conſtitutis, Inſuper prædictus honorabilis Epiſcopus Anfridus deprecatus eſt noſtram Imperialem clementiam, ut res (cc) Preſbyterorum advenarum, quas Theutiſca lingua Overmecke *nominamus, poſt obitũ eorum noſtræ ditioni relictas ſupra nominatæ Eccleſiæ concederemus. Cui*

 petitioni

petitioni per interventum dilectæ Conjugis noſtræ reginæ Cuningundæ libenti animo aurem accommodare placuit. Et idcirco hoc præceptum jam ſæpe dictæ Eccleſiæ concedimus ob amorem Dei, ſanctique Martini, & præcipiendo jubemus, ut nullus Iudex publicus, aut aliquis ex Iudiciariâ poteſtate in ſupraſcriptis rebus Eccleſiæ Dei, aut rectoribus ejus aliquam calumniam ingerere præſumat. Et ut à fidelibus noſtris veriùs firmiuſque obſervetur, hoc præſens præceptum conſcribi juſſimus, & ſigilli noſtri impreſſione muniri, manuque noſtrâ, ut infra videtur, ſignavimus. Signum Domini Henrici Regis invictiſſimi, (dd) *Egilbertus Cancellarius vice* Willigiſi *Archi-capellani recognovi. Data* III. *Nonas Septembris, Anno Dominicæ incarnationis* M. III. *Indictione* XV. *Anno verò Domini Henrici* I. *Actum Eliſtæ.*

Confirmatio ejuſdem Henrici Regis de Bomela, teloneo, ac Moneta ibidem ac Iuriſdictione, & donatione de Arclo.

IN *nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis; Henricus ſupernâ favente clementia Rex. Si locis divino cultui mancipatis alicujus honoris ſeu proprietatis ſupplementum præbere ſtuduerimus, in noſtræ animæ & carnis felicitate, nobis divinitùs remunerari proculdubio credimus. Quapropter optamus, ut omnibus noſtris fidelibus notum ſit, præſentibus atque futuris, qualiter nos ob animæ noſtræ remedium, parentumque noſtrorum, nec non interventu & ſupplici rogatu Anfridi S. Trajectenſis eccleſiæ venerabilis Epiſcopi, & Franconis* * *venerandi Præſulis noſtri, prædictæ ſedi Trajectenſis eccleſiæ in honore ſancti Martini conſtructæ, dedimus, largiti ſumus, & omninò conceſſimus omnem diſtrictum ſuper villam Bomele, & ſuper cuncta, quæ ad eandem villam pertinent, videlicet publicæ rei ſubjecta, teloneum verò, monetam, & negotium generale fermentatæ cereviſiæ, quod vulgò* Gruit *nuncupatur; imo quicquid in jam dictâ villâ ad publicum bannum ſive diſtrictum pertinere viſum eſt, in Comitatu* Wrochi *Comitis in pago Teſterbant dicto ſitum, atque eundem diſtrictum cum monetâ, banno, teloneo, & totius publicæ rei fruitione prælibato cœnobio S. Martini confeſſoris tradimus. Inſuper ſibi donavimus, quicquid Poppo filius* Walgeri *habuit in miniſterium in eodem Comitatu, & in villâ Arclo, proprietario jure habendum, tali ordine, ut præfatus Anfridus ve-*

[Margin: * Reverendi. *Bomela cum telonio & omni juriſdictione donatur Eccleſiæ Trajectenſi.*]

[Margin: *Wrochus Comes. al. Hunericus.*]

[Margin: Poppo filius *Walgeri.*]

dus venerabilis Præſul, ſuique ſucceſſores eaſdem res per noſtram confirmationem traditas, teneat, diſponat, ordinet, & perfruatur noſtrâ omniumque noſtrorum perpetualiter remotâ contradictione. Et ut noſtræ authoritatis pagina firma permaneat, hanc manu propriâ corroboravimus, & ſigillari præcepimus. Signum Domini Henrici Regis inviſtiſſimi, Egilbertus Cancellarius vice Willigiſi Archiepiſcopi recognovi. Data III. *Nonas Septemb. anno Dominicæ incarnationis* CIↃ XIII. *Indictione* I. *Anno verò Domini Henrici* (cc) *Regis* I. *Actum Eliſtæ.*

Item de Venatione per Comitatum Trenthiæ.

IN *nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divinâ favente clementiâ Rex. Noverit omnium fidelium noſtrorum tam præſentium quàm & futurorum induſtria, qualiter nos interventu venerabilis Egilberti Præſulis obtemperantes, nec minus & voluntati Anfridi Traject. Eccleſiæ Antiſtitis aures accommodantes ex hoc in antea præſenti Regiæ authoritatis præcepto interdicimus, ut nullus Comitum aliorumvè quorumcunque hominum in pago Threnthe nuncupato, quòd eſt in Comitatu Baldrici, cervos, urſos, aut apros, inſuper & beſtias, quæ Teutonicè Elo & Scelo appellantur, venari, abſque prælibati Paſtoris eccleſiæ permiſſu præſumat. Volumus quoque, firmiterque Regalis edicto munificentiæ præcipientes jubemus, ut in eodem pago, univerſiſque finibus ejus aduſque adjacentes cæteras regiones præfatæ Traject. Eccleſiæ jus ſervetur foreſtenſe, utpote nobis ac noſtris * debitum. Et ut hæc noſtræ traditionis conceſſio firmiorem obtineat vigorem, meliuſque per ſuccedentium curricula temporum ab omnibus credatur, inconvulſiuſque in æternum obſervetur, hanc chartam inde conſcriptam manu propriâ corroborantes. Sigilli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus. Signum Domini Henrici Regis invictiſſimi, Bruno Cancellarius vice Willigiſi Archi-capellani recognovi. Data* VIII. *Calendas Maji, Anno Dominicæ incarnationis* cIↃ. VI. *Indictione* IV. *Anno verò Domini Henrici ſecundi Regis* V. *Actum in Inglehem.*

Elo & Scelo beſtia venatoribus vocata.

* Verbum debitum in MS. deeſt.

Obitus Aufridi Epiſcopi.

Anfridus moritur circ. cus 1008.

Normanni Tielam & Trajectum exurunt anno Chriſti 1009.

BEatus itaque Aufridus jam plenus virtutibus & ſenectâ, à Deo inſtar auri mundanâ ſcoriâ emundatus, circa annum Domini M. V. privatus lumine extitit. (ff) Conſtruxit ex fundamentis celebre Cœnobium ſub profeſſione ſancti Benedicti, in monte ſancto prope oppidum Amersfordiam, in honorem Deiparæ Virginis Ibi & religionis Monaſticæ habitum ſuſcepit, & uſque in finem vitæ in ſancto propoſito perſeveravit. Deceſſit anno (gg) ſalutis M. VIII. V. Non. Maji, cùm præfuiſſet feliciter annis quindecim, quamvis alibi ſcribatur eum deceſſiſſe menſe Aprili, anno M. IX. Sepultus eſt (hh) in Eccleſiâ Trajectenſi in parte meridionali juxta oſtium chori, cujus converſatio qualis fuerit per (ii) miracula ad ejus ſepulchrum oſtenſa, crebrò innotuit. (kk) Eo autem vità defuncto juxta aliquos Nortmanni oppidum Thiele incendunt, anno videlicet M. IX. & ſequenti anno Trajectum flammis conſumunt, trucidatis multis.

a *Ioannes Beka teſtatur anno* XIV. *Ottonis renuntiaſſe ſæculo,)* Hæc verba, nec in Bekâ, nec auctore Chronici magni Belgici, qui Bekam deſcripſit invenio; pugnant etiam cum veritate, Otto enim tertius poſt mortem patris, qui ut ſupra dixi anno 983. obiit, Rex electus eſt penè puer, à quo tempore uſque ad annum 994; quando Epiſcopus factus eſt Ansfridus X. vel XI. tantum anni numerantur.

b *Secundum Sigiſbertum,)* Verba Sigiſberti in Chron. ad annum C 997. ſic habent: *Clarebat hoc tempore inter Gallos Ansfridus, qui cum fuiſſet Comes Bratuſpantium* &c. Ut in Beka atque ita hic anni non conveniunt. Extat diploma Cod. Donat. piarum Miræi cap. 41. quo Otto tertius Imp. anno 985. donat Epiſcopo Leodienſi Notgero Comitatum Hoyenſem, quem Ansfrid. Comes antea tenebat, vide Ægidium à Leodio Aureæ vallis monachum in addition. vitæ Notgeri per Anſelmum deſcriptæ c. 54. Fuit & alius Ansfridus Comes antiquior, cujus donationes extant ap. Freherum in Origin. Palatinis.

c *Cœnobium Sanctimonial. B. M. in villâ de Thoren,]* Eſt hoc illuſtre nobilium Virginum Canonicarum, (ut vocant) Collegium ad Moſam, in diœceſi Leodienſi, cujus fundatricem fuiſſe circa annum C 992. Hilſwindem Comitiſſam Strienſem Ansfridi conjugem, conſtat; quæ pleraque bona ſua eidem monaſterio contulit, quod & hodie decimas & cenſus prope Bredam & Zevenbergen in Comitatu olim Strienſi dicto poſſidet, vide librum 1. diplomatum Belg. Miræi cap. 24. & ibi notata. In notis Walteri Brockii antiquitatum noſtrarum ſcientiſſimi, invenio hæc verba: Idem *Ansfridus monaſterium puellarum Ord. S. Bened. in prædio ſuo Aveſaet conſtruxit, & dotavit, cui uxorem ſuam præfecit; quod Monaſterium poſtea transfertur in Thoren prope Ruremundam.*

d *Sancta Benedicta,)* Hanc Abbatiſſam, & ex parte fundatricem, utpote, quæ paternas & maternas donationes confirmavit, invenio: ſed inter cœlites relatam non memini; nec Molanus in Indiculo SS. Belgii agnoſcit.

e *In Manibus Ottonis II. reſignavit Comitatum,)* Extat hujus Imp. diploma anni C 981. quo confirmat Eccleſiæ Leod. poſſeſſiones à prioribus Impp. & Reg. acceptas, inter quas & Hoyenſis Comitatus. Meminere a. Hoyenſ. oppidi Guicardin. in deſcript. Belgii, Deſſel in Bibl. Belg. Sweertius in Athenis Belg. Itinerarium Ortelii.

f *Vidimus a. hujuſmodi liter. Exempl. ſub data* à D. 990. Si temporis expreſſio hic poſita vera eſt non potuit ſpectare illud diploma ad Ottonem II. Imp. qui ut ſæpe jam dictum anno 983. obierat.

g *Ad Eccleſiam S. Mariæ ſemper Virg.]* Hæc apud poſteriores vocata S. Salvatoris. In privilegiis Ottonis I. Imper. anno 944. *In duobus monaſteriis, inibi Deo famulantium, unum in honorem S. Martini dedicatum, alterum verò S. Dei genitrices omniumque SS.* Sic quoque Henricus III. Imp. in litteris ann. 1046. Vocatur eadem eccleſia S. Bonifacii, à conditore: In donatione Adelheidis Comitiſſæ anno 1088. Item à Burchardo Epiſcopo anno 1108; à Godebaldo annis 1118. 1125. Conrado Imp. 1145. Godeſrido Epiſcopo 1160. In literâ de Stationibus 1219. à Petro Card. anno 1247. Sed ſæpius Salvatoris nomine, quo vulgò notior.

h *A Nobilibus de Merode,]* Hi uſque ad noſtra tempora tenuêre bona in Weſterloe & Oulo in Brabantiâ Gallicâ non procul ab Aerſchot ſita, verùm hoc ſæculo, poſt Chriſtum natum 1600 ineunte certæ pecuniæ ſummâ illa à duobus Collegiis Martini nempe & Salvatoris redemerunt, vide Miræi dipl. Belg. lib. 1. cap. 97.

i *Cum ramo & ceſpite,)* Hic mos explicatur lib. 1. diplom. Belg. cap. 90. à Miræo editorum, his verbis: *videlicet; quod major dicti monaſterii cereus illuminatus fuit & prædictus miles cum viride ceſpite cui viridis ramus infixus exiſtit, arrepta etiam ſtola, qua frater N. N. Monachus, præcinctus fuerat, & ſubſcriptis teſtibus, ad perhibendum ſuper hoc efficax teſtimonium, cum inſtantia convocatis, obtulit ſpontaneè, ſuper altare dicti Monaſterij, Domino Deo hereditarie decimam prænarratam* &c. Vide Bignonium in Notis ad cap. 13.

cap. 13. lib. 1. Marculphi, ubi plures modi & formæ traditionum antiquarum deſcribuntur, quæ per feſtucam fiebant, unde *defeſtucare*, *depoſſidere*. Adde Goldaſtum ad leges veteres. Meminit quoque Freherus in Gloſſario vocum ſemilat. Et inde formula Majoribus noſtris uſitata; **met mondt ende halm overgeben**; junguntur, quæ Hotomannus de verbis Feudalibus, lit. E. & Lambertus Goris Adverſ. Juris cap. 1. tradunt.

k *Deſtrictum,)* In impreſſo diſtructum legitur, ſed malè; vide Hotomannum libro ſupra nominato in lit. D. eſt autem diſtrictus territorium in quo quis diſtrictionem ſeu Iuriſdictionem habet, Teutonicè **'tgheſchiet.**

l *Proprietario jure habendum,]* In MSS. perpetuario jure legimus, id eſt, teſte B. Briſſonio de verborum ſignif. jure Emphyteuticario; ex l. 1. C. de officio Com. Sacr. Pal. In perpetuum autem locatos agros Vectigales interpretatur Paul. I.C. pro quibus tam diu vectigal. penditur, quamdiu neque ipſis qui conduxerunt, neque his qui in locum eorum ſucceſſerunt auferri eos licet. L. 1. ff. ſi ager Vect. verum an hæc ſenſui huic conveniant, lectori diſcutiendum relinquo.

m *Heribertus Cancellarius,]* In editis eſt Helibertus, ſed nos rectè emendavimus; fuit enim Heribertus Archiepiſcopus Col. poſt Evergerum anno 990. defunctum ac primus Elector qui & fundator Abbatiæ Tuitienſis, ubi etiam habuit ſepulchrum, vide Chronicoo Sigiſberti ad annum C 1002.

n *Deceſſit* XII. *Kal. Mart. anno* D CCCC XCIII. Accuratiſſ. rer. Eccl. ſcriptor Onuphrius Panvinius lib. 3. Rom. princip. ſic ſcribit: *Obiit in Italiâ rediens ex urbe V. Cal. Februarÿ anno Domini* 1001. quod idem affirmat in Chron. Eccl. & cum eo, Sigonius lib. 7. de Regno Italiæ. Naucleruſ Chron. 2. parte, Gen. 34. Aventinus Rer. Bojor. lib. 5. aliique primæ claſſis auctores. Sunt tamen qui anno eum ſequenti mortuum velint inter quos Lamb. Schafnab. Monachus. Marianus Scotus. Sigiſb. Gemblac.

o *Bruno filius primi Ottonis Imp. pp. factus,)* Hic turpiter labitur Heda, cum Bruno Ottonis I. Imp. non fuerit filius, ſed pronepos, Luitulphi nempe primogeniti ex Ottone filio nepos, ut, ex Onuphrio, Cuſpiniano, Gotof. Viterbienſi, Aventino, Nauclero, Fabricio, aliiſque German. rer. ſcriptoribus apertiſſimum eſt.

p *Sedit annis 2. menſib. 6.]* Diſſentit ab Heda Godef. Viterb. parte 20. Chron. qui unum tantum annum & 6. menſes Gregorio tribuit. Maſſæus eum paulo minus triennio ſupervixiſſe dicit. Onuphrius & Bellarminus duos annos, & octo eum menſes ſediſſe tradunt. Nauclerus v. menſes annis duobus adjungit; cum Onuphrio facit Volaterranus lib. 22. Comment. Urban.

q *Accidit quod quidam Comes Tuſciæ,)* Hanc narrationem vel fabulam à Ioſephi hiſtoria mutuatus videtur Heda; ſuos nihilominus habet auctores, inter quos, fide alioqui non indigni; Crantz in Saxon. lib. 4. cap. 26. ex Viterbienſ. Chronico 17. parte: Chronic. Belg. magn. fol. 88. ex Gobelini. Coſmodr. Ætat. 6. cap. 50. Cuſpin. in vitâ Ottonis III. Imp. Bellarminus in Chronol. ad Eccleſ. Script. parte alterâ, Sigonius de Regno Ital. lib. 7. Sifridus preſb. Miſnenſ. lib. 1. Benevenutus de Rembaldis in libro Auguſt. Munſterus lib. 3. Coſmogr. Peucerus ad Chron. Carion. lib. 4. Haræus de princip. Brabant. in Ottone Duce, Eſias Reuſnerus in Stemmate Witichindæo, Pontanus Danicæ hiſt. lib. v. Iac. Strada de Impp. Rom.

r *Regina vero videns,]* Hanc omnes Mariam Regis Arragoniæ F. dicunt fuiſſe; de qua ſic Reuſnerus in Stemmate Witichindæo: *Fuit in ejus conſortio Maria Sanctii Garciæ Abarcæ Regis Arragoniæ & Navarræ filia, vidua Ordonii Regis Hiſpaniæ: mulier ſceleſta, libidine perdita & infamis: quam adulterii convictam Mutinæ ad rogum damnavit.* Lamb. vander Butchius in principio hiſt. Sabaud. princ. Beraldum *Mariam Arrigoniam patruus ſui Ottonis conjugem in adulterio deprehenſam una cum adultero, confodiſſe tradit.* At Texera in Explicatione arb. Gentilitiæ Henrici IV. ſcriptum reliquit Garciam 2. cognomento Avarcam ex Totâ conjuge ſuſtuliſſe quidem V. filias, inter quas recenſet Mariam Seniofredo Barcinoniæ Comiti junctam, verùm cùm hic Sanctius anno 920. in vivis eodem teſte eſſe deſierit, temporis ratio non patitur, ut ejus filia Ottoni huic nupta fuerit; niſi fortè ex ejus filio Garciâ 4, qui obiit anno 969. natam dixerimus, cujus tamen filias non invenio, & ſunt qui poſt annum demùm 1000. Arragoniæ Regnum exortum volunt. Vide Marineum Sicul. de Reb. Hiſpaniæ lib. 8.

ſ *Veneno à muliere dato,)* A Creſcentii conjuge muliere pulcherrimâ, quam Ioannam vocat Bzovius; de hac re ſic Sigiſbertus ad annum 1002. *Româ decedit cum Sylveſtro Papa & quia uxor Creſcentii Imperatorem ſpe regnandi in amorem pellexerat, dolens pro ejus diſceſſu, venenum ei miſit, quo ille conſumptus inter remeandum in Italiâ moritur.* Romæ mortuum eum eodem anno tradit Blondus lib. 3. 2. Decad. plerique tamen ſcriptores in itinere vitâ exceſſiſſe volunt, lento chirotecis indito veneno infectum G. Fabritius anno 1002. 9. Cal. Febr. æt 30. Ottonem vivere deſiiſſe aſſerit; viſcera autem condita Auguſtæ Vindel. in fano D. Afræ, corpus Aquiſgranum delatum.

t *Anno Dom. D CCCC LXXXIV. Otto ſenior,]* Accuratiſſime hanc rem diſcutit Onuphrius, qui hic nonnihil diſſentit, ut etiam in ejus filio Ottone ſecundo; hunc vide lib. 3. de princip. Romanis. in Chronico Eccleſiaſtico, in Faſtis.

u *Eligitur Henricus Claudus,)* Qui ſecundus ejus nominis Imp. anno 1002. à Willigiſo Moguntino Archipræſule Aquiſgrani coronatus eſt: primus, ut putant, ex inſtitutione Ottonianâ vel Gregorianâ à certis Electoribus nominatus; quam opinionem major Scriptorum pars, uno ferè ore probant;

Sabellicus, Blondus, Volaterranus, Platina, Gobelinus, Nauclerus, Cuſpinianus, Palmerius, Maſſæus, Trithemius, Cario, Munſterus, Reuſnerus, Mutiùs, Rolevinckius, Haræus, Pontacus, Crantzius, Stokius, Snoyus, Strada, alii. Vetuſtiores tamen tacent. Sigonius & Peucerus dubitant. Onuphrius autem ſingularem edidit librum de Comitiis Imperatoriis, in quo VII. Electorum origo demonſtratur, & communis de ea fama refellitur. Aventinus libro v. Annal. Bojorum, hoc tempore inſtitutionem illam factam negat. Henrici hujus Imp. tale ſtemma reperio.

- Otto magnus Dux Saxoniæ, Lutgarda F. Arnulphi Imp.
  - Henricus Rex Germ. uxor Mechtil. fil. Theodorici Saxon. Comitis.
    - Henricus Rixoſus Dux Saxon. uxor. Iuditha F. Arnulphi Bavar. Ducis.
      - Henricus Hezelo Dux Saxoniæ & Bavar. uxor Bertha Lotharingica.
        - Henricus II. Imp. Claud. dictus & Sanctus; uxor Cunegundis filia Sifridi C. Palat.
  - Otto I. Imp. uxor Adalhais F. Rudulphi Reg. Burg.
    - Otto II. Imp. uxor Theophano.
      - Otto III. Imp. uxor Maria Navarrena.
  - Bruno Archiepiſ. Colon.
  - Gerbirga uxor Giſelberti Lothaing. Ducis.

Sigiſbert. ad annum C 1002. *Erat filius Henrici Ducis qui fuit genitus de Henrico fratre primi Ottonis Imp.*

x *Hic H. Valentianas caſtrum,*] Sigiſb. Chron. ad annum 1006. *Caſtrum Valentianas ſitum in marchiâ Franciæ & Lotharingiæ, quod Balduinus Comes Flandrenſium invaſerat Imperator Henricus obſidet*; & ad annum ſequentem: *Henricus Imper. quia de obſidione Valentianenſi inefficax redierat, contra Balduinum profectus Caſtrum Gandavum invadit, & depopulata terra, aliquos primores Flandrenſium capit. Unde Balduinus perterritus Imperatori ſatisfacit, Valentianas reddit,* &c. Id factum non ut hic Heda anno 1005. ſed ſequentibus annis. Vide Meyeri Chron. Marchantium in Balduino 4. Oudegerſtium in Annal. Fland. Gal. cap. 35. & ſeq. Gramayum in Gandavo cap. 25. Gobelinum Ætat. 6. cap. 52. Dithmari Chron. lib. 6. Aventinum Annal. Boiorum lib. v. pa. 402.

y *Freda exigenda,*] Fredum interpretatur Bignonius ad lib. 1. Marculphi, *tertium eſſe compoſitionis, quæ parti ſolvenda erat.* Vadianus violatæ pacis pœnam putat. Gregorius Turon. lib. 4. de virt. B. Martini cap. 26. Affirmavit Rex quoſdam ex his qui abſoluti fuerant, ad eum veniſſe, compoſitionemque fiſco debitam, quam illi Fredum vocant, à ſe indultam.

z *Sed coram Advocato ipſius Eccl.*] Id eſt, defenſore vel protectore. Canonis 97. Africanæ Synodi verba ſunt ex tranſlatione Chriſt. Iuſtelli: *Placuit, ut petant ex nomine Provinciarum omnium Legati perrecturi, Vin. & Fort. à glorioſiſſimis Impp. ut dent facultatem defenſores conſtituendi ſcholaſticos, qui in actu ſunt, vel in munere defenſionis cauſarum, &c. Iique habeant facultatem pro negotiis Eccleſiarum, quoties neceſſitas flagitaverit, vel ad obſiſtendum obrepentibus vel ad neceſſaria ſuggerenda, ingredi judicum ſecretaria.* Vide Bignon. ad Marculphi formul. lib. 1. cap. 21. In capp. Caroli & Lud. lib. v. cap. 31. *Defenſores Eccleſiarum adverſus potentias ſecularium vel divitum ab Imp. ſunt poſcendi.* In diplomatis hæc vox paſſim occurrit; capitur etiam pro domino ac fundatore, qui ſupremus dicitur Advocatus: Bockenb. de Dynaſt. Egmond in Berwoldo 1. *Verum enimverò legitimè Advocati titulum (quem anno 1173. Florentium x. Holland. principem ſibi vendicaſſe conſtat) æquè ſibi ac poſteris tribui voluerit, non temere pronuntiavero,* adde etiam Florentii diploma anni 1174. fol. ejuſdem libri 20.

aa *Homines quoque qui Ceram ad præd. Eccl. ſolvent,*] Quales in diplomatibus *Cerocenſuales* vocantur, quorum mentio in literis Warneri Schoenhals Com. domus Theuton. in Dideren anni 1336. & in libro Cameræ Eccl. Tr. fol 25. in hæc verba: Nullus ſervus vel libertus *Cerocenſualis* vel Curmedalis in Eccleſia noſtra poteſt eſſe Canonicus, quamvis minora poſſint præbenda obtinere.

bb *Qui ſub Mundiburdo,*] Hinc noſtrum **Momber & Momberſchap** / eſt ap: Marculphnm lib. 2. Form. cap. 24. de Mundiburde Regis. vide leges Longobard. ubi tutor fœminarum *Mundoaldus* & *Mundius* dicitur plura ap. Bignonium loco ſupra allegato, Gloſſarium Lydii, ad Clemangem, Fr. Pithœum in Gloſſ. *Barb.* & paſſim hoc verbi in diplomatis noſtris occurrit.

cc *Res preſbyterorum advenarum,*] Nos hodie jus exuviarum dicimus, quod Magiſtratui competit in bonis advenarum in civitate morientium, quo tamen propter fœdera, in vicinos hodie raro utitur, etiamſi Colonienſes neglectis omnibus pactis, fœderibus, ac hoſpitalitio jure, quibus olim arctiſſime cum Trajectenſibus jungebantur nuper nimis rigidè illud jus quod ſibi cōpetere volebant non rectè in bona patrui mei exercuerint, cum tamen illa in pauperum uſum reliquiſſet, neque in ipſorum territorio, quod requirebatur, quicquam acquiſiviſſet. In Franciâ hodie, ſi advena moritur, niſi jus Francicum (naturaliſationem vocant) à Rege in vitâ impetraverit, omnia ab eo ibi relicta fiſco cedunt. Diploma fœderis cum Colonienſibus olim initi, cujus ſupra mentionem injicio quamvis poſterioris temporis, non alienum eſſe putavi, hic inſerere, quod tale eſt.

Iudices, Scabini, Conſilium, Iurati ac univerſi cives Colonienſ. omnibus præſentes literas inſpecturis in perpetuum. Quoniam ea quæ aguntur

guntur, in tempore lapſu temporis elabuntur, ſolet ea vivax ſcripturarum memoria perennare. Ad notitiam igitur tam præſentium quam futurorum volumus pervenire quod nos præhabita deliberatione providâ & maturâ, propter pacis vinculum inter civitatem noſtram Colonienſem, & civitatem Trajectenſem inferiorem firmiter in perpetuum obſervandum, concordatum inter nos hinc inde exſtitit, & conventum; ut quicumque civium noſtrorum Colonienſium alicui civium Trajectenſium, vel econverſo, aliquis civium Trajectenſium alicui concivium noſtrorum bona ſua ceu res ſuas quaſcunque preſtiterit & crediderit ceu mutuaverit, illas à nemine niſi à debitore principali exiget & requiret, nec pro his quenquam alium conveniet vel detinebit, vel alicujus alterius pignora capiet niſi debitoris principalis &c. Quicumque vero alium pro debitis convenerit vel impetierit, ſolvet is eidem ſi debitum confitetur, aut actor ab adverſario negante, ſuper petitis recipiet juramentum quo ambo erunt contenti; niſi, debitum recognitum fuerit principale. Cæterum propter dicta pacis fœdera firmiter obſervanda inter nos hinc inde concordatum exſtitit, quod ſi inter dominos noſtros Archiepiſcopum Colon. & Epiſcopum Traject. vel alios quoſcunque guerra ſeu diſcordia fuerit exorta, nos perſonas civium Trajectenſium bona ac res ipſorum quæcunque ſunt in Coloniâ vel extra muros Colonienſes in Reno, dummodo tamen ſint infra ſuperiorem & inferiorem turres civitatis Colon. conſervabimus & defendemus bona fide tanquam perſonas & res unius noſtri concivis. Et econverſo, ipſi cives Trajectenſis perſonas & res concivium noſtrorum habitas in Trajecto, infra Gheyne *&* Maerſen *conſervabunt ſimiliter, & defendent bona fide, tanquam perſonas & res unius concivis civitatis eorundem: præterea ſi forte (quod abſit) Dominus Epiſcopus Trajectenſis vel quæcunque alia perſona ſeu Eccleſiaſtica fuerit vel ſæcularis, exiſtens in Epiſcopatu Trajectenſi, aliqua bona vel res nobis acceperit, vel moleſtiam intulerit extra terminos locorum prædictorum, nos proinde nullam diſcordiam contra cives movebimus Trajectenſ. nec ipſos ſuper hoc aliquatenus impetemus, niſi ipſi cives Trajectenſes nobis perſonaliter in bonis civium noſtrorum & perſonis eorum injuriam irrogarent. Et econverſo ſi Dominus Archiepiſcopus &c. ut ſupra. Volentes hinc inde omnem formam & modum fœderis, pacis ſive compoſitionis prædictum inter nos & ipſos habitum inviolabiliter in perpetuum obſervari; nec propter hoc dictum fœdus infirmari, ſi aliqui concives noſtri, non tamen ad ipſorum vel aliquorum concivium noſtrorum utilitatem cum dominis ſuis quibus ſerviunt,*

viunt,

Digitized by Google

viunt, interfuerint injuriæ ſeu moleſtiæ illatæ civibus Trajectenſ. dummodo hoc ſine noſtro conſenſu & conſilio generali, vel aliquorum ſpeciali fuerit vel mandato: aut etiam aliqui, cives Traject. interfuerint conſimili modo cum dominis ſuis quibus ſerviunt injuriæ noſtris concivibus illatæ, &c. Quod ſi fortaſſis cives Trajectenſes qui intereſſent hujuſmodi injuriæ vel moleſtiæ noſtris concivibus illatæ de mandato ſeu conſilio ipſius civitatis interfuiſſe putaremus, & ſuper hoc ipſos impeteremus, ipſi per quatuor probos viros juramento confirmabunt hujuſmodi cives ſine ipſorum conſilio talia perpetraſſe. Et nos ipſis in caſu conſimili id ipſum, ſi accederit, faciemus. Ut autem prædicta omnia tam à nobis, quam à civibus Trajectenſibus rata & firma, omni dolo & fraude excluſis in perpetuum obſerventur, præſentes literas placuit conſcribi, & noſtræ Civitatis ſigilli munimine roborari. Actum & datum de communi conſenſu, conſilio & voluntate Scabinorum conſilii & cæterorum civium Colonienſium Anno Domini Mill. ducenteſimo LXII. *in viglia omnium SS.*

dd *Egilbertus Cancellarius.)* Erebertus legendum putarem & qui tunc temporis Colonienſis erat Archipræſul, niſi conſtanter MSS. hanc ſcripturam retinerent.

ee *Anno Domini incarn.* cIↃ III. *Indict.* I.] In M.SS. ubique legitur M. II. id eſt ſecundo Henrici I. Imp. qui teſte Onuphrio, appellatus Rex v. Cal. Febr. 1001.

ff *Conſtruxit ex fundamentis,)* Quod cœcus jam factus tantam rem incæperit non puto, ſed inchoatum forte perfecerit. Diploma fundationis & donationis ex monumentis Abbatiæ deſcripſi; ut ſequitur.

IN *nomine S. & individuæ Trinitatis. Notum ſit omnibus ſub Chriſtianæ religionis norma degentibus: Qualiter ego Anfridus licet indignus Trajectenſis Epiſcopus in loco qui vocatur Hohorſta ædificari præcepi cellulam in primis in honorem Dei noſtri Ieſu Chriſti conſtructam, nec non glorioſiſſimæ genetricis ejus Mariæ, ſed & BB. Apoſtolor. Petri & Pauli, meique Patroni ſpecialis S. Martini, ea ratione ut inibi fratribus monachis ſub S. Benedicti regula feliciter vivere cupientibus dies ducere liceat huic vitæ conceſſos. Ut autem locus prædictus in Dei ſervitio firmius poſſit eſſe ſtabilitus, jam dictis fratribus tradidi quicquid viſus fui habere in villa* Thrile *in pago* Teſterbantenſi, *cum omnia familiâ cunctoque ſervitio & diſtrictione, ita ut omni tempore, tenui ac poſſedi, abſque ullius contradictione, regali ſcilicet manu traditione ac ſtipulatione nobis conceſſum: & in Tvvente dimidium cenſus theloniarii & monetæ & Foreſte in Rumelo, & quartam partem ſylvæ in Fugenhoute. Præter hæc tradidi inter villas Heſe & Sous* XIV. *manſos cum prædio Hohorſt prædicto, cum mancipiis & omnibus appendiciis, id eſt ſylvis, pratis, paſcuis, molendinis,*

dinis, aquis, aquarumque decurſibus, acquiſitis & acquirendis, quod dedit quidam Garvvardus miles S. Martino; & novale quoddam de monte Hohorſt, *uſque in* Bachevorth. *Addidi & has eccleſias* Ermelo, Maſemunſter, Livemunſter, Leyre, Suindrecht, Hamerthe, Loyſden. *Actum eſt hoc publicè coram idoneis teſtibus, in Baſilica S^a. Mariæ Sanctique Martini in Hohorſt, ipſo die dedicationis ejus, id eſt,* XIV. *Kal. Decemb. Anno ab incarnatione domini* M. VI. *Indict.* IV. *Regnante Henrico ſecundo, Imperii ſui anno* V.

Eſt & confirmatio bonorum eidem monaſterio collatorum facta à Conrado Imp. anno 1028. anno Conradi ſecundi Regnantis 4. Trajecti, qui & meminit bonorum ab Adelboldo collatorum.

gg *Deceſſit anno ſalutis* M. VIII.) Plerique conſentiunt, niſi quod ſint qui anno M. IX. mortuum velint. Schafnaburgenſis abit, ita enim ſcribit, *Anno* 1016. *Anſfridus Trajectenſis Epiſcopus obiit, cui Adelboldus ſucceſſit*, vide notata ad Bekam.

hh *Sepultus eſt in Eccleſia Trajectenſi,*) Bockenbergius in Montis ſancti monaſterio à ſe condito ſepultum tradit ex vulgari Chron. alii dubitant.

ii *Per miracula,*) Hæc Molano & aliis Hagiographis incognita.

kk *Eo vitâ functo Normanni oppidum Tielam incendunt,*) Sigiſb. in Chron. ad annum C. 1009. *Normanni Friſiam infeſtantes Tile oppidum incendunt.* Et ad annum 1010: *Normanni Friſiam repetunt, & multis cæſis Vltrajectum incendunt.* Neſcio an quis veterum alius, ejus invaſionis Danorum meminerit.

Adelboldus Epiſcopus XIX.

De prima origine diſcordiarum inter Epiſcopos Trajectenſes, & Comites Hollandiæ, & occupatione bonorum Eccleſiæ per Tyrannos facta.

IAm vaſtum & horrendum ingruit ſulcandum pelagus, immenſis ſcopulis refertum. Nam uſque modo Eccleſiam Trajectenſem nullam in rebus & bonis comperimus paſſam injuriam, quam non ſanctis monitis, vel cenſurâ anathematis repulerit (niſi forſan ab infidelibus Friſiis & Normannis, contra quos religioſi Imperatores & Reges ſuas vices pro vindictâ & ſubſidio impigrè accommodarunt) nec cladem aliquam perſenſit, quam non multo cum fœnore compenſarit. Sed nunc neglecto Deo datore omnium & protectore, ad arma fragilia & humanam opem recurſum: Unde quantum jacturæ & incommodi Eccleſia ſuſceperit Trajectenſis, liquebit in poſterum. Siquidem amodo nullum ſenſit incrementum, nec retinere potuit, quod piâ largitione obtinuerat, ſed vel privatâ Epiſcoporum affectione, pars in familiam, vel alios indignos tranſlata eſt, pars etiam hinc inde Tyranniculis & injuſtis occupatoribus inſtar prædæ direpta, & malè cuſtodita conceſſit. Adelboldo etenim (a) viro nobili, & Proconſulari magnæ apud Henricum Imperatorem auctoritatis in locum beati Anfridi XIX. Epiſcopo ſuffecto, triſtis obrepſit erynnis, ex aulicâ forſan ambitione, ut bella concitaret, & ferro injuriam ulciſci quæreret. Nam per centum & viginti quinque ſupra actos annos, quibus Hollandiæ Comites eſſe cœperant, continua pax fuiſſe legitur inter Epiſcopos & Comites, mutuaque perſtitiſſe benevolentia. Anno autem M. XVII. (alibi XXIII. ingenti & horribili exorto (b) Comete, juxta Phyſicos malorum præſago, qui per multos dies inſtar columnæ apparuit, non modica pullulavit diſſenſio. Theodrico etenim (c) Comite in ultionem paternæ necis adverſus Friſios agente expeditionem, ſuſpicio (d) incidit non modica, Adelboldum eos contra Arnulphum patrem, quem occiderant, in defectione foviſſe & animaſſe inſtinctu & adhortatione Henrici Imperatoris (uti quidam volunt) ſecretâ, vel ut aliis placet, amore gentis, ex quâ ipſum originem traxiſſe aſſerunt. Acceſſit quidam Theodricus (e) cognomento Bavo circa oras Rheni (qui Comitatui ubi nunc Bodegrave ac Zwadammer-

Adelboldus vir nobilis & proconſularis Henrico Imperatori acceptus.

Theodricus Bavo Comes in Bodengrave Comitatu ejicitur,

dammerdam vici ſunt) præerat Epiſcopo fide beneficiali (quam Vaſallorum dicunt) obnoxius, prædas ex Provinciâ Theodrici Comitis Hollandiæ ageret, & incurſionibus crebris infeſtaret. Unde comprobata major ſuſpicio. Theodricus itaque injuriâ provocatus, cum Syffrido Siccone fratre in Bavonem Comitem non ſpernendum ducens exercitum, ipſum profligavit, omni exuens Dominio. Quod indignanter ferens Epiſcopus, tentavit profugum armis reſtituere, & conſerto prælio poſt cruentam hinc indè ſtragem Comes Hollandiæ victor extitit. Reſarcito autem confeſtim novo exercitu & copiis in aciem deductis, poſt crudelem conflictum, & multorum ex utrâque parte nobilium cædem, victoria iteratò manſit penes Theodricum, Adelboldus quoque minus proſperè pugnans in bello capitur, (f) clementiuſque quàm ſperare licuit ab hoſte exceptus, ſciſcitatur Comes ab Epiſcopo in hunc modum. (g) Quæ te movit Præſul occaſio, ut in genitoris noſtri interitum, & nos concitares Friſios, & in rebelliones foveres Bavonem Comitem nobis & Provinciis noſtris inſidiantem, agros depopulantem, prædas abducentem inſtigares & ſuſtineres? Sint tamen hæ conditiones libertatis tuæ conſequendæ, modo velis, fidem dato, quam confirmato ſacramentis, te, neque ſequaces tuos, de cæterò nobis obfuturos, Friſiis ſuppetias ferre ceſſato, nec ad eorum dominium aſpirato, quod nobis debetur, ab ambiendo aut invadendo Provincias noſtras abſtineto. Inter te & nos ſubditoſque noſtros firma pax & concordia ſunto. Comes tuus Bavo perpetuò proſcriptus & fortunâ nudatus permaneto, hac lege liber eſto. Ad quas conditiones ſubeundas cum Epiſcopus ſe redderet difficilem, mancipatur firmiori cuſtodiæ in (h) arce munita ad Iſlæ fluvii oſtium, quæ idcirco Iſlemonde vocatur, in eâque detinetur triennio. Cauſa diſſidii altius venit repetenda, ex quâ hoc vulnus antiquum recruduit. Priſci Reges (i) & Imperatores Francorum latiſſimos agros & poſſeſſiones abſque definitione tradiderunt Eccleſiæ & Epiſcopis Trajectenſibus; utputa quæcunque Regiones ſuperioribus annis per Barbarorum inſultationes jacebant deſolatæ, ſive quæ infrequentes habitatoribus, aquis maris Oceanici ac fluminum excurſionibus partim obrutæ, ſive quæ ab infidelibus occupatæ jure belli in ditionem Regum venerant; hæ omnes circum limbum maris & inter flumina ſitę, tanquam exigui momenti, conceſſæ fuerant Eccleſiæ, ac ſi expulſis tyrannis & proſcriptis bonis, victima ex his conſacraretur Deo, & Chriſtianis jam novellis apud Trajectum, quorum prædicatione omnes circumvicinæ provincię in fidem Chriſti converſæ ſunt, plus operante linguâ, quàm gladio. Nec eo tempore aliquis in Freſiâ, Batavia, Inſuliſque uſque ad Oceanum Principatum tenuit, præter ſolam Eccleſiam Trajectenſem, quæ conceſſione Regum illa poſſidebat, ſub tuitione & adminiſtratione præfectorum. Siquidem Reges Friſiorum funditus deleti, & alii atque alii proſcripti & exterminati, ſic purgata tyrannis regio uſque ad tempora Ludovici Pii filii Caroli, ſub quo ex cauſâ duplicis connubii & filiorum diſſenſio, & imperii diviſio cœpit fomentum, ut & ipſa Eccleſia diſpendium: Harmigardę prioris uxoris filiis (quibus ſanctus Fredericus Trajectenſis Epiſcopus favere videbantur) in patrem propter odium Iudith ſecundæ uxoris & prolis natæ acceſſionem conſpirantibus, uti ſuperiùs prætactum eſt. Nam licet pius pater filios ſibi conciliarit, & ſucceſſiones deſignarit regnorum, quo inter ſe diſcordes animi pacarentur, fruſtrà tamen laboratum eſt: Imo filii priores (patre vitâ defuncto) mutuis viribus in Carolum Calvum filium poſterioris uxoris arma parantes, ut eum tanquam (l) illegitimum vitâ & hæreditate nudarent, tantam apud Fontanetum vicum commiſerunt ſtragem, ut anteà nec pòſt ſimilis audita fuerit, abſque ulla gloriâ, & cum maximâ Imperii clade, unde, & primùm Imperii diſſidium, ejuſdemque atque Francigenarum regni conſtituti limites.

Eccleſia Trajectenſis ſola domina terrarum uſque ad Oceanum.

Compoſitis autem rebus non abſque turpi pacto, & per novam diviſionem, incœpit jam animorum & ſtirpis ſuboriri defectio. Nam quibus Germania ceſſit, ſibi Imperii dignitatem vendicare, alii verò in Galliis deſignati contra niti tentabant. Unde factum eſt, ut quod a filiis Hermigardæ primæ (m) uxoris Ludovici Pii, eorumque ſucceſſoribus concederetur Epiſcopis & Eccleſiæ Trajectenſi, id à Carolo filio Iudith, & eum ſequentibus vel abrogatur, vel concederetur aliis in odium Frederici Epiſcopi & commiſſorum in genitricem Iudith; donec Imperium in Germanos transferetur. Unde perpetui rancoris & diſſenſionis origo (quam hic Adelboldus inter Epiſcopos & Comites duraturam prædixit, nam quod Epiſcopi à Germaniæ Regibus, id Comites ab iis, qui in Galliis Francorum nomen retinuere, impetrabant, & quiſque ſuas conceſſiones efficaciores contendebat, unde radicata diſcordia. Ubi verò Eccleſia cum civitate Trajectenſi à Barbaris fuit deleta, & bona & poſſeſſiones

occupa-

occupatæ; ex ignaviâ Regum inter ſe uſque ad internecionem diſſidentium, qui ea ex faucibus hoſtium eruerant gladio, iis non Eccleſiæ reſtituere, ſed ſibi acquirere in animis ſtetit, tanquam ab inimicis recuperata, fuit itaque jus in viribus, ut potentior quiſque occuparet, quod poſſet. Theodricus quoque primus Comes Hollandiæ pro tuitione limitis Imperii contra Normannos & Danos Friſiam detinentes, non autem pro reſtitutione Eccleſiæ Trajectenſis miſſus, præſedebat, iſtud manſit altâ mente Epiſcopo Adelboldo repoſtum, ut verbis Poëtæ utamur. Nam confiſus viribus & auctoritate, quâ valuit apud Imperatorem, angebatur in animo, ſi quando direpta vel alienata in ſuam ditionem reducere poſſet. Sed adverſante fortunâ, cui cauſa Comitis Hollandiæ perplacuit, jam in captivitate (n) tentus non antè relaxatus eſt, quam jurejurando ſponderet, ſe epoſtulata obſervaturum, & abdicaſſet, quodcunque jus ad Friſiam aut Hollandiam prætenderet. Manſit itaque inter eos pax & tranquillitas. Celebratur nihilominus hic Adelboldus à multis ſcriptoribus eximiis. In annalibus etenim ſcribitur: Mortuo Anfrido, Adelboldus vir ſapientiſſimus poſt eum eligitur, & intronizatur anno Milleſimo octavo. Anno M. XXIII. Eclipſis Solis facta eſt. Nova Eccleſia S. Martini in Trajecto conſtructa & dedicata eſt à XII. Epiſcopis VI. Cal. Iulias, Anno M. XXIV. Henricus Imperator obiit, cujus vitam Adelboldus Epiſcopus Trajectenſis deſcripſit. Conradus (u) ejus filius ſucceſſit. Anno M. XXVII. obiit Adelboldus Epiſcopus, cujus excellens ſapientia multis nota eſt, & qui ſummæ virtutis vir, & conſilii ubique prædicatur. Si de hoc cuiquam dubitare viſum fuerit, reſpiciat Trajectum diverſis operibus ab illo auctum & ornatum, ibidemque novum Monaſterium ſancti Martini miro ingenio ab eo fundatum & ordinatum, & mirâ celeritate paucis annis penè ad perfectionem perductum. Videat etiam locum in Thielâ, jam divinis rebus florentem, à ſuperioribus Epiſcopis omnibus ſolatiis deſtitutum, ab ipſo verò piâ & paternâ conſideratione ad priſtinum ſtatum reſtitutum. Ex quibus rebus facilè colligitur, quia terrena non quæſivit, ſed ſoli Deo placere deſideravit.

Eccleſia Trajectenſi à Barbaris vaſtata jus in viribus fuit.

Theodoricus primus Comes Hollandiæ occupator bonorum Eccleſię Trajectenſis.

Hoc urit Adelboldum Epiſcopum.

De Adelboldo Epiſcopo diverſorum elogia.

Ex annalibus Leodienſibus: Notgerus XVII. Epiſcopus Leodienſis Suevus, vir admodum nobilis, & in utrâque linguâ apprimè eruditus, Ottoni primo chariſſimis, qui eum tutorem filii conſtituit, Ottonis ſcilicet junioris in Regio palatio diu converſatus. Hic quando in viâ eſſet, ſcholares adoleſcentes ſecum ducebat, & libros, & alia ſcholarum arma ferebat. De cujus ſcholâ fuerunt Guntherus Archiepiſcopus Saltzburgenſis, Rothardus & Harduius Epiſcopi ſucceſſivè Cameracenſ. Adelboldus Epiſcopus Trajectenſis inferioris, Hezelo Tullenſis, Haymo Verdunenſis, Wazo & Durandus (p) Leodienſes poſteà Epiſcopi. Iſte Nothgerus præfuit Eccleſiæ annis XXXIX.

Guitbertus Floriacenſ. & Gemblacenſis Abbas ad G. Canonicum Landunenſem de ſcriptoribus virtutum meritorumque ſignipotentis ſancti Martini.

SEd nec à tantorum collegio & tempore poſterior meritoque & nomine inferior Adelboldus Ultrajectenſis Epiſcopus aliquatenus mihi videtur ſecernendus, cùm propter præcipuæ devotionis fervorem, quo totus in Sanctum Dei incanduit, tum quia & ipſe cantum nocturnalem in ejus laude compoſuit. Triumphum quoque ipſius de Danis & Suedis Turoniam infringere & ſpoliare conantibus, & ſi non multo opere quid de illo ſentiret, aliis etiam ſentiendum intimans, propter claritatem operum ejus gemmam illum vocans, his inter alia uſus eſt verbis: Gemma, inquit, iſta fulget in cœlo, in terrâ coruſcat, ubique honoratur, ubique diligitur. En qui eam mercatus fuerit, perenni gaudebit theſauro. Si quis poſſederit, non deficiet omni bono. O filii hominum hanc vobis lucramini, & lucem perennem habebitis hanc poſſidete, & nihil vobis deerit. Iohannes Trittenheim Abbas; Adelboldus Epiſcopus Trajectenſis ex monacho, ut ferunt Lobienſi ordinis ſancti Benedicti, Sub cujus perſonâ tunc monachi ac Clerici Romæ exiſtētis Heritgerius Abbas, Dialogū de advētu Domini cōpoſuit, vir in divinis ſcripturis eruditus, & in ſecularibus libris nobiliter

" doctus, in Curiâ ſancti Henrici Imperatoris in magno precio habitus, non minus armis, quàm
" eruditione proſtravit infideles, ſcripſit vitam ſancti Henrici Imperatoris lib. I. de Laude ſan-
" ctæ crucis, de Laude beatæ Mariæ. Sed & alia tam metro, quâm proſa nonnulla edidit, quæ
" ad notitiam meam non venerunt. Moritur ſub Conrado Iuniore Imp. anno Domini M.
" XXVII. Indictione X. Epiſcopatus ſui anno XVIII. V. Calend. Decembris.

Adelboldus Epiſcopus moritur.

" Platina in vita Ioannis XVII. ferunt tum Henricum Abbatem Lobienſem in Lotharingiâ,
" & Adelboldum Epiſcopum Trajectenſem, qui multa in laudem beatę Mariæ Virginis, ſan-
" ctæque crucis ſcripſit, & Abbonem Abbatem (ſ) Flor acenſem, (qui poſteà in Vaſconiâ ob fi-
" dem Chriſti Martyrium paſſus eſt) doctrinâ, religione, ſanctitate, magno in precio habitos.

Adelboldi opera.

Adelboldus itaque in actibus bellicis parum fortunatus, in adminiſtratione & regimine ſuo prudentiſſimus, animum applicans ad augmentum Religionis & divini obſequii, locorumque ſacrorum collapſorum inſtaurationem, eccleſiam Trajectenſem à Baldrico inchoatam, ſecundum aliquos continuavit, ſecundum alios, diruto priore opere à fundamentis novam bâſilicam magnificentiùs octennio exſtruxit, in cujus conſecratione interfuere Henricus Imperator, & inter alios Prælatos ac Nobiles Piligrinus Agrippinus, Everhardus Trevirenſis, Arebo Moguntinus, Everhaldus Bambergenſis primus, Geberhardus Ratiſbonenſis, Bruno Auguſtrenſis frater Henrici Auguſti, Reginboldus Spirenſis, Bruno Tullenſis, Walbodo Leodienſis, Adalbertus Hammelburgenſis, Heymannus Verdunenſis Epiſcopi, qui etiam interfuere conſecrationi ſancti Michaëlis Bambergenſis, anno M. XXI. Dedicata eſt autem VI. Cal. Iulii, M. XXIII.

Sûb eo Odo Præpoſitus capiebatur ab Immone, qui pro ſatisfactione tradidit manſos in Wamel, de quo hoc modo ſcribitur in vetuſtiſſimis codicibus: Odo Præpoſitus tempore Adelboldi Ven. Epiſcopi captus eſt ab Immone quodam peſtilente & prophano, ob hoc idem Immo ab Epiſcopo ſæpè vocatus, eidem Præpoſito pro ſatisfactione tradidit duos manſos in villâ Wamelo, unde ſtatim Præpoſitus per manus advocati ſui Popponis, eoſdem manſos tradidit fratribus duarum congregationum in Trajecto, ſecundum condictùm ejuſdem Immonis in Thiele coram præſentiâ ſupradicti Præſulis atque Ducis Godefredi, ejuſque fratris, ſc. Marchionis Gozelonis, omniumque nobilium & ingenuorum in circuitu commanentium, eâ couditione, ut ſi idem Immo vel aliquis cohæredum ejus, fratribus ſupradictis perſolveret viginti libras Thielenſes, hoc eſt xl. marcas, & ſeptem equos, totidemque ſcuta, & totidem lanceas cum totidem tunicis in ejus jus ſæpedictum prædium redire poſſet.

Pactum redimendi prædium.

Eccleſiam præterea Divæ Walburgis in Tielâ coævam Eccleſiæ Trajectenſi à Danis & piratis paulò antè deſtructam, reſtauravit & perfecit, deputans in illâ Collegium Canonicorum, ubi dudum Walgerus Princeps & Comes frater Theodrici (uti volunt primi) Comitis Hollandiæ, templum ſtruxerat, & virgines ſacras (quas ſanctimoniales vocant) pro obſequio divino inſtituerat. Quod poſteà collapſum & dirutum, ſemotis virginibus, reparatum fuit, & viri religioſi ſub profeſſione ſancti Auguſtini, vel beati Iſidori (quos Canonicos regulares appellant) in locum illarum ſubrogati, qui Deo ſerviendo piè vivebant uſque ad tempora Adelboldi. Hic loco tum tertio deſolato, & per eum inſtauratio, diſſolutâ priorum diſciplinâ, Canonicos præfecit ſæculares, qui temporis ſucceſſu, ob ſævitiam municipalium, tranſlati ſunt in oppidum Arnhemenſe, benigne excepti à Comite tunc Gelriæ, qui locum eis accommodavit, ubi ſedes ponerent. Referunt aliqui Adelboldum natione Friſium & nobilem extitiſſe. Sed ego eum potiùs Batavum crediderim, cùm fratrem ejus prope Tielam in Santvicâ habitaſſe conſtet ex vitâ Divæ Walburgis, quæ ab Adelboldo (t) ſcripta erat. Præfuiſſe (u) ſcribitur Eccleſiæ annis XVIII. deceſſit anno M. XXVIII. quinto Calend. Decemb. ſepultus in Baſilicâ, quam ædificaverat Trajecti. Fecerat Adelboldus recenſeri & conſcribi nobiles beneficio & fide præcipuè Eccleſiæ Trajectenſi aſtrictos (quos Miniſteriales ſive Vaſſos appellant) præſente Henrico Imp. uti ex litera inſerta declaratur.

Santvica prope Tielam

De Vaſ-

Digitized by Google

(y) De Vaſſis ſive fide addictis Eccleſiæ & Epiſcopo Trajectenſi.

IN nomine Dei Amen. Operæprecium duxi ea, quæ ſequuntur ſcriptis inſerere, ne poſteris lateret, quod præſens ætas faceret. Quapropter deſidero notum eſſe cunctis ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus; tam præſentibus quàm futuris, quod ego Adelboldus Dei ſolummodò gratiâ, ſanctæ Trajectenſis Eccleſiæ Præſul indignus. Cùm feudales liberi Trajectenſis Eccleſiæ à me feudum ſuum requirerent, prædeceſſorum meorũ Epiſcoporũ Trajectenſium mihi literas oſtenderunt, continentes, quæ & qualia bona ipſi & eorum progenitores ab eccleſiâ Trajectenſi tenuerunt: quibus viſis, in ſcriptis feci redigi, quæ ſequuntur: Dux Brabantiæ eſt liber feudalis Eccleſiæ Trajectenſis, & tenet in feudum civitatem lapideam in Tiele, cum prædiis, familiis, mancipiis, ſylvis, aquis, piſcationibus, paſcuis, pratis, & Salictum juxta prædictam civitatem Tiele ſitum, & omnibus ad civitatem pertinentibus eandem.

Item totam Campiniam uſque Tournouterveerde, cum mancipiis, ſylvis, campis, officiumque ejus eſt quod vocatur, & eſt Dapifer Epiſcopi Trajectenſis. Dapifer.

Item Comes Gelriæ eſt etiam liber feudalis eccleſiæ Trajectenſis, & tenet in feudum Comitatum Zutphaniæ, cum multis prædiis, mancipiis, pratis, ſylvis, aquis, aquarumvè decurſibus & juſtitiis. Item Embricam cum ſuis attinentiis pro parte mediâ, & alia pars eſt Epiſcopi Trajectenſis. Item in pago Batuâ magnam partem, cum mancipiis utriuſque ſexus & juſtitiis. Item Tielrewert & Bomlrewert, cum multis mancipiis, manſis, terris, caſis, domibus, campis, pratis, aquis, Venator. *aquarum decurſibus, & Iuſtitia; & dicti Comitis officium eſt, quod vocatur & eſt venator Epiſcopi Trajectenſis.*

Item Comes Hollandiæ eſt liber feudalis Epiſcopi Trajectenſis, & tenet in feudum Comitatum Hollandiæ, & terram Kenemariæ, cum terris, manſis, ſylvis, campis, pratis; paſcuis, mancipiis, aquis, aquarum decurſibus, & Iuſtitia, exceptis dictarum terrarum decimis, & terrâ Waterlandiæ & Weſt-Friſiæ, quæ totaliter pertinet ad Epiſcopum, & Eccleſiam Trajectenſem & dictus Comes Hollandiæ vocatur & eſt Mareſchalcus Epiſcopi Trajectenſis. Mareſchalcus.

Digitized by Google

Item Comes Clivenſis eſt liber feudalis Eccleſiæ, & tenet in feudum in pago Batua in ſuperiori parte ſupra Rhenum magnam partem terrarum & manſorum, cum caſis, domibus, mancipiis, campis, pratis, paſcuis; & ex alio latere Rheni, & in aliis quibuſdam locis, terras, manſos, caſas, domos, ſylvas, campos. Item Woudrichem cum agris & campis, cum aquis, aquarumve decurſibus, & Iuſtitiis, eſt & vocatur Camerarius Epiſcopi Traject.

Camerarius.

Gerardus Domicellus Com. de Benthem reſignavit circa annũ 1300. feuda & homines ſuos ad utilitatem Domini de Goy.

Item Comes de Benthem eſt liber feudalis Eccleſiæ, & tenet in feudum Burchgraviatũ ſive Præfecturã Trajectenſem, cum plurimis manſis, terris, inſulis, campis, mancipiis, ſylvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumvé decurſibus, & Iuſtitiâ in pluribus locis civitatis & Diœceſis Trajectenſis, qui vocatur & eſt Ianitor Epiſcopi Traject.

Item Dominus de Cuke eſt liber feudalis Eccleſiæ, & tenet in feudum multas terras, inſulas, & decimas, cum caſis, domibus & ſylvis, campis, pratis & paſcuis, aquis, aquarum decurſibus, & Iuſtitiâ in diverſis locis Diœc. Trajectenſis, qui vocatur, & eſt Pincerna Epiſcopi Traject.

Ianitor.

Pincerna.

Item Dominus de Ghoer eſt liber feudalis eccleſiæ Trajectenſis, & tenet in feudum caſtrum Ghoere, & terram dictam Ameide, cum multis terris, manſis, caſis, domibus, ſylvis, campis, mancipiis, pratis, paſcuis, aquis, aquarum decurſibus, mobilibus & immobilibus, & omnibus ad dictos diſtrictus de Ghoer & Ameyde pertinentibus, qui vocatur & eſt ſignifer Epiſcopi Trajectenſis.

Signifer.

Prænominati omnes feudales Eccleſiæ in generali Synodo Epiſcopi Trajectẽſis tenentur, & debent perſonaliter intereſſe, qui feudum ſuum à me receperunt in homagium ac fidelitatem præſtiterunt coram Domino *Henrico II. Rom. Imp. invictiſſ. Auguſto, præſentibus Aribone Archiepiſcopo & Archicapellano, Annone Colonienſi, Everbardo Trevevenſi, Adelberto Hammelburgenſi Archiepiſcopis, Udalrico Vicecancellario & pluribus aliis Epiſcopis, Comitibus & Regni fidelibus, Actum in Tulpiaco caſtro anno Domini* M. XXI. IV. *Non. Ianuarii feliciter, Amen.*

Obtinuit etiam de novo confirmari donationem Threntiæ, primùm ab ipſo Henrico, & poſteà à Conrado ſecundo ejus ſucceſſore, videlicet.

IN *nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus Dei gratia Rom. Imp. Aug. Cuncta quæ aut poſſidemus, aut poſſidere videmur, ab ipſo accepi-*

accepimus, qui nos & potenter ex nihilo fecit, & miſericorditer uſque ad hoc, quod nunc ſumus, perduxit; ipſe dator, ipſe nutritor, ipſe noſter & protector. Ex acceptis autem aut condemnabimur, aut glorificabimur. Nam ſi eis ſecundum ſuggeſtionem inimici ad pompam noſtram abutimur, ex eis quaſi commiſſi talenti defraudatores infeliciter condemnabimur. Si autem eis ad gloriam & laudem nominis illius, qui dedit, utimur, ex eis ut fideles diſpenſatores glorificabimur. Nihil quippe quod proſit habemus, quod ab ipſo non accepimus, qui ideo dat ut recipiat, & non ideo recipit, ut indigeat, ſed ut nos earum rerum, quas recepit, poſſeſſores æternaliter faciat. Nam quicquid ei donamus non amittimus, ſed hinc nobiſcum portamus, quod autem retinemus non hinc nobiſcum portamus, ſed hic amittimus. Quapropter notum ſit omnibus S. Dei Eccleſiæ fidelibus, tam futuris, quàm præſentibus, quod nos ob perpetuale remedium anteceſſorum noſtrorum, & noſtri ac dilectiſſimæ conjugis noſtræ Cunigundæ S. Trajectenſis eccleſiæ noſtris temporibus conſtructæ, & nobis præſentibus dedicatæ ſub patrocinio beatiſſ. Martini Archiepiſcopi, interventu conjugis noſtræ, & Adelboldi ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopi, ac Haymonis Verdunenſis Epiſcopi, & Comitis Bertolphi fidelis noſtri Comitatum de Thrente per hanc Imperialem paginam noſtrâ juſſione conſcriptam deinceps habendam damus & concedimus. Quæ donatio ut ſtabilis & inconvulſa nunc & in perpetuum permaneat, hanc paginam inde conſcriptam, manu noſtrâ propriâ corroboravimus, & ſigilli noſtri impreſſione inſigniri curavimus. Signum Domini Henrici Romanorum invictiſſimi Imp. Aug. Aribo Archiepiſcopus & Archicapellanus recognovi. Data Nonis Ianuarij, anno Dominicæ incarnationis cIↄ XXIV. *Indictione* VI. *anno* Domini *Henrici Regis* XXII. *Imperii* X. *Actum Babenbergh feliciter Amen.*

Indictio 6. eſt annus Chriſti 1023 Henrici 21.

Conradus ſimiliter tradidit Comitatum in Trente, anno M XXV. Litera Conradi II. Regis.

IN *nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Conradus divinâ favente* (z) *clementiâ Rex. Noverit omnium fidelium noſtrorum tam præſentium, quàm & futurorum induſtria, qualiter nos interventu dilectæ conjugis noſtræ Giſelæ videlicet Reginæ & Aribonis Maguntinæ*

 ſedis

ſedis Archiepiſcopi, nec minus & voluntati Adelboldi Trajectenſis Eccleſiæ antiſtitis, obtemperantes ex hoc in antea præſenti Regiæ authoritatis præcepto interdicimus ut nullus Comitum aliorumvè quorumcunque hominum in pago Trente vocato, quod eſt in Comitatu Temmonis, cervos, &c. ut ſuprà ubi de Venatione per Comitatum Trentiæ.

Et pòſt.

Signum Domini Conradi Regis inviƈtiſſimi, Udalricus Cancellarius vice Arbonis Archiepiſcopi recognovi, Data VII. *Calend. Auguſti. Indiƈtione* VIII. *anno Domini* CIↃ XXV. *anno autem Domini Conradi* II. *regnantis* I. *Aƈtum Triburiæ.* (12)

Præceptum Conradi II. de ſervis vel liberis, & de advenis Preſbyteris, Eccleſiæ ſanƈti Martini ſub Adelboldo.

IN nomine ſanƈtæ & individuæ Trinitatis, Conradus divinâ favente clementiâ Rex: Noverit induſtria, Quia Adelboldus venerabilis, &c. & pòſt. Cui petitioni per interventum dileƈtæ conjugis noſtræ Giſelæ Reginæ, & Aribonis Mongunt inæ Sedis Archiepiſcopi, &c. & infràs Signum Conradi Regis inviƈtiſſimi, Udalricus Cancellarius vice Aribonis Archicap. recognovi. Data VII. *Kal. Auguſti. Indiƈt.* VIII. *anno Dominicæ incarnationis* CIↃ XXV. *anno Domini Conradi* II. *Regni* I. *Aƈtum Triburiæ, feliciter amen.*

Reliqua quæ hic deſiderare poſſes, invenias poſt proxima ſupra poſita Carmina.

Idem contulit Comitatum in Teiſterbantiâ modo ſequenti.

IN nomine ſanƈtæ & individuæ Trinitatis, Conradus divinâ favente clementiâ Rex Francorum, Longobardorum, & ad Imperium deſignatus Romanorum. Quoniam non dubitamus multum proficere peccatricibus noſtris animabus Eccleſiaſticas res humanis augeri beneficiis, & honorificis ſublimari dignitatibus, regalem decet perſonam minimum renuere, cùm ab aliquo fidelium ſuorum pro hâc eadem re, de quâ

commonetur & petitur facere, ſed omni intentione commonita & petita largiter adimplere. Talibus enim ſaluberrimis intentionibus anteceſſores noſtros ſemper vidimus invigilare, & ad hujuſcemodi beneficium commonere poſſe. Inde etiam ſenſimus illos temporaliter multum vigere, & quod eſt multò meliùs inde æternaliter nunc cum Chriſto gaudere confidimus. Hujus ergo deſiderii fomite cordetenus accenſus, voluntas conſtat nobis illorum exemplo, eâdem ratione, eodemq́ modo Sanctorum ſuffragia promereri, ut dum nobis ſubſiſtit eadem promerendi facultas, ſimilium ſuccedat eventuum, Sanctorum interventu, proſperitas. Caterùm ne noſtra voluntas verbis inhæreat, notum fieri volumus omnibus in Chriſto fidelibus, præſentibus ſcilicet atque poſt venientibus, qualiter nos interventu ac petitione dilectæ conjugis noſtræ, videlicet Giſelæ, nec non familiarium noſtrorum Aribonis Archiepiſcopi Sedis Maguntinenſis, & Adelboldi Epiſcopi Trajectenſis Eccleſiæ, Comitatum (bb) in Teiſterbant ſitum, ad Trajectum S. Martino & ejuſdem Sedis Epiſcopo, ſuiſque ſucceſſoribus poſt futuris, cum omni utilitate quæ pertinet ad eundem Comitatum perpetualiter habendum tradimus, eâ videlicet ratione, ut nullus poſt hac in illo Comitatu poteſtatem aliquam exerceat, extra Præſulis præſcripti licentiam: quia ſibi totum conceſſimus, quicquid utilitatis in illo habuimus. Et ut firmiora ſeſe inibi haberent jura legalia, (cc) bannum ſtatuimus illi dare, quemcunque vellet Epiſcopus ad regendum eligere. Ut hæc authoritas noſtra firma & inconvulſa omni permaneat ævo, hanc paginam inde conſcriptam, propria manu roborantes, ſigillo noſtro juſſimus inſigniri. Signum D. Conradi Regis inviƈtiſſimi. Udalricus Cancellarius vice Arbonis Archiepiſcopi recognovi. Data XVIII. *Calendas Julii Indictione* IX. *anno dominicæ incarnationis* CIↃ XXVII. *Anno verò Domini Conradi ſecundi regnantis* III. *Cremonæ actum eſt.*

Comitatus in Teiſterbant donatur Eccleſiæ Trajectenſi.

Adelboldi inter ſcriptores externos meminerunt, Germani, Dithmarus, Sigiſbertus, Lamb. Schafnaburgenſis, Trithemius Abbas; inter Italos. Sabellicus Ennead. 9. lib. 2. qui Theobaldum Ultraiacenſem Antiſtitem virginis Deiparæ ac ſacratiſſimæ Crucis encomiaſtem laudat, ac Platina qui eum Adeoboldum vocat in Ioanne XVII. P. R.

a *Adelbaldo n. V. Nob. &c.* Non hinc origo belli, ut ante à me dictum, nec Adelboldus ſuâ vel ſponte, vel nomine aut auſpicio bellum geſſit, ſed imperatorio præcepto arma cum aliis induit, quamvis non propria. Preces enim & lachrimæ ſunt Epiſcoporum arma, Ambroſio teſte, non gladii, aut haſtæ. Omnis verò hæc narratio obſcura & confuſa eſt, tam noſtris quam exteris ſcriptoribus.

b *Exorto Comete juxta phyſicos malorum præſago.)* Sigiſbertus ad annum 1017. *Cometes ſolito mirabilior in modum trabis maximæ per 4. menſes apparuit.* Dithmarus lib. 7. non longe à fine: *In menſe Auguſto, ſtella quædam juxta plauſtrum noviter apparens radiis eminus emiſſis cunctos cernentes terruit, hîne terris minitantem dira Cometam, legimus.*

c *Theodorico etenim Comite. &c.* Ex fide dignis ſcriptoribus conſiderandæ cauſſæ & occaſiones hujus belli, quæ ſunt violentę Comitis actiones, & vicinorum oppreſſiones. In Chronico Camerac. & Atreb. à Balderico Noviomenſi & Tornacenſi Epiſcopo (qui non ita dudum poſt hoc ævum vixit,) conſcripto, lib. 3. cap. 19. de hoc Comite, ita legitur. *Alienus invaſor, ipſam terram* (quæ poſtea Hollandiæ nomine dicta) *præſumpſerat poſſidere, ſed & negotiatores ibi navigantes gravíſſimo cenſu conſtringere.* Dith-

frivola, ac nullius momenti.

o *Conradus ejus filius ſucceſſit,*] Et hic fallitur Heda; neque enim prolem reliquit Henricus, ut qui conjugem nunquam cognoviſſe, ſed eam virginem reliquiſſe perhibetur. Conradus verò Franconiæ Dux fuit cognomento Salicus; de quo vide Onuphrium, Cuſpinianum, & ſingularem rerum ab eodem geſtarum ſcriptorem Wipponem, diu à doctis deſideratum, & ante non ita multos annos diligentiâ Piſtorii publicatum.

p *Wazo & Durandus Leod. Epiſcopi,*] Fortè Walbodo legendum, is enim Durando præceſſit; de quibus Leodienſes ſcriptores. Walbodo autem vitæ ſanctimonia clarus Imp. Henrico dilectus à quo factus à ſacris primùm, inde Leodienſis Epiſcopus, creditur quoque ante Decanus fuiſſe S. Martini in Trajecto, & obiiſſe anno 1023. & in Eccleſiâ S. Lamberti Leodii tumulatus. Wazo verò ad annum 1050. fere pervenit, atque diu poſt Adelboldum vixit.

q *Guibertus Abbas Flor. & Gembl.*) Hujus Sigiſbertus non meminit & Baronius eum cum fundatore Gembl. monaſterii confundit; vide Deſſelium & Sweertium in Bibliothecis.

r *Herigo ius Abbas Dialogum de adventu Domini &c.*) In Impreſſis nomen Heritgerii abeſt, quod ex M.SS. revocavi; meminit hujus Trithemius de Scriptoribus Eccleſ. & ſub Ottone III. Imp. eum vixiſſe tradit; nec ejus oblitus fuit Sigiſb. Gembl. in Chron. ad annum 994. vide quoque Deſſelium in Bibl. Belg. ubi ſcripta Herigeri referuntur.

ſ *Abbonem Abbatem Floriacenſem,*) Hunc Trithemius Albonem vocat, & ſub primo Ottone Imper. floruiſſe ſcribit, ejuſque ſcripta recenſet. Extat & vita hujus Abbatis ab Aymonio Floriacenſi Monacho conſcripta in vet. Flor. Bibliothecâ Benedictinâ, Lugduni anno 1605. editâ.

t *In vitâ D. Walburgis ab Adelboldo conſcripta,*] Hanc Abbas Trithemius ubi de Adelboldo agit & ejus ſcriptis, ignoraſſe videtur. Extat tamen Walburgis vita à Wolphardo preſbytero monacho Haſenrietano ſcripta, & poſt eum à Philippo Eichſtatenſi Epiſcopo. Prioris meminit etiam Baronius Tom. IX. Annal. ad annum C. 725. nullus autem quod ſciam, vitæ D. Walburgis ab Adelboldo conſcriptæ mentionem facit, etiamſi Hedam illam vidiſſe credibile ſit.

v *Præfuiſſe ſcribitur annis* XVIII. *deceſſit anno M XXVIII.*) Variant auctores; Trithemius enim anno 1027. obiiſſe ait, ut & Bockenb. qui 19. eidem annos tribuit; alii anno C. 1027. deceſſiſſe volunt, vide quæ dixi ad Becanum Chronicon.

x *Quos Miniſteriales ſive Vaſſos appellant,*] Freherus in Gloſſis ſimilat. ad Tom. I. ſcripr. Germ. *Miniſteriales Germanicè* Dienſtluite/ *junguntur Vaſallis, diverſi tamen ab illis.* Vox hæc apud poſteriores, & in diplom. frequens. Hotomannus de verbis Feud. duorum generum Miniſteriales vocat Liberos & Nobiles hic ponuntur, ac ſerviles, qui dominis certo modo erant addicti, vide eundem de utriſque accurate differentem loco prædicto. Vaſſi etiam qui ſint idem tradit; nempe qui acceptro beneficio fidem ſuam alicui obligarunt: Aimonius: *Abbates etiam & regni primores ac Vaſſi Regij ſe illi commendarant,* &c.

y *De Vaſſis ſive fide addictis Eccleſiæ,*] Hæc commemoratio quibuſdam ſuſpitione non caret, atque ut mihi quidem videtur non eſt hujus loci neque temporis; ſed ad aliquem ſequentium Epiſcoporum referenda. Extat tamen in Archivis Collegiorum Trajectenſium aliquoties antiquo ſatis charactere conſcripta, & præter noſtrum, ejus meminerunt M SS. quædam Bekæ exemplaria. Item Snoyus lib. v. Holland. in Theodorico. 3. Noviomagus, Gerbrandus & Hamconius. In libro Cameræ Epiſcop. Tr. fol. 74. talis eſt Epigraphe: *Memoriale & ſcriptum D. Adelboldi Epiſcopi Tr. de liberis Vaſallis eccleſiæ Trajectinæ, & eorum feudis quæ tenent ab Eccleſia.*

z *Conradus divina favente Clem. Rex.*) Hic fuit Conradus II. dictus Salicus, cujus vitam Wippo plenè deſcripſit. Diploma hoc in M SS. Legitur integrum, vide quæ de Conrado & ejus conjuge notavi ad Chron. Becanû. De Aribone autem Moguntino præſulè (quem ex Palatinis Rheni fuiſſe putat in Germaniæ lib. 3. Bertius) videnda accuratè ſcripta à Serrario lib. v. Rer. Moguntin. Meminnere etiam illius Trithemius de ſcrip. Eccl. Schafnab. Lambertus in Chron. Aventinus, alii. Marianus Arbium, Sigiſbertus Abbonem vocant.

aa *Actum Triburiæ.*] Triburia villa Regia in pago Rhenenſi, inter Francofurtum & Wormatiam ſita, Principum conventubus olim frequens. In Antiquitatibus Fuldenſ. lib. 2. pa. 537. *Actum hoc concambium in Regio Palatio Driburc Anno* 901. In Antiquitatibus Laurisham.: *Actum ad Triburiam Palatio Regio anno* 912. meminerunt ejus ſæpius Germaniæ ſcriptores antiquas, Regino, Lambertus, Schafnaburg. aliique paſſim, varia ibidem expedita Impp & Regum Germ. diplomata. Vide Freherum in Origin. Palat.; & deſcriptione Lupodini. De concilio Treburienſi anno 1036. celebrato, vide Colverium ad lib. 3. Chron Camer.

bb *Comitatum in Teiſterbant,*] Qualis hic Comitatus fuerit, non exprimit, nec limites ejus indicantur. Neque in totum Teiſterbantiæ pagum, in quo jam ante Tielam ex donatione Ottonis I. Imp. poſſidebat Eccleſia Trajectina, donat, ſed Comitatum in Teiſterbantiâ, in quâ etiam Ansfridus jam antea quædam eidem Eccleſiæ conceſſerat: niſi fortè ante donata Imperator confirmare, & hac iterata donatione ſtabilire voluiſſe dixeris.

cc *Bannum ſtatuimus illi dare.*) Bannum Regium, edictum vel præceptum, ut tunc loquebantur, interpretatur Freherus in Gloſſ. barb. Appendix ad Gregor. Turonenſis hiſt. *Juſſu Sigiſberti omnes Leudes Auſtraſiorum in Exercitum gradiendum banniti ſunt.* Capitula Car. & Lud. lib. 3. cap. 69. *Quicunque homo noſtros habens honores, in hoſtem bannitus fuerit.* Sic bannum pro denunciatione & edicto ſumitur paſſim in mediæ ætatis ſcriptoribus. Inde etiam mulcta edicto non obtemperantibus ſtatuta, bannum dicitur. Vide Hincmarum Epiſt. 4. Et ibidem Buſæi notata. Gloſſ. Latinobarb. Lydii ad Clemangem, Hotom. de verbis feudalibus.

Bernul-

Digitized by Google

Bernulphus Epiſcopus XX.

ADelboldo defuncto ingens in clero ſuboritur contentio de novo Pontifice deſignando, unde cùm ex nimia pertinaciâ convenire nequirent, ne quid Reſpub. ex hoc pateretur detrimenti, Conradus Aug. Divi Henrici ſucceſſor, ad componendum diſcordes animos, Ghiſela Auguſtâ conjuge ſuâ gravidâ, ex fatigatione itineris apud vicum Oeſterbeeck dimiſſâ, celerrimè deſcendit Trajectum. Quod cùm fruſtrà tentaret, atque de unione deſperaretur, tandem utraque factio ſubmiſit ſe arbitrio Regio, ut Eccleſiæ provideret. Dum hæc aguntur, conjux Regia Bernulphi ſive Bernoldi (ut aliis placet) ſacerdotis loci excepta hoſpitio peperit filium, denuncians id Regi per eundem ſacerdotem. Unde tam fœlici accepto nuncio, plurimùm lætatus juxta Regiam munificentiam decrevit digna congratulationis præmia; Bernoldum virum alioqui juſtum & pium dignitate Præſulatus ſublimans, & per annulum & baculum Paſtoralem, juxta ritum à tempore Caroli Magni ſequaciumque Imperatorum, inveſtiens, congaudenti clero ac populo univerſo exhibuit honorandum. Bernulphus itaque XX. ordinatus Epiſcopus illicò animum ad vitam ſanctiorem, & augmentum religionis cultumque Divini obſequii applicuit. Primum pacem pepegit cum Comite Hollandiæ & Principibus circumvicinis. Erexit in Trajecto à fundamentis eccleſias binas, unam in honorem Divi Petri Apoſtoli, alteram ſancti Iohannis, in quâ corpora Sanctorum Iuſtinæ & Cypriani recondit, utramque multis prædiis & poſſeſſionibus ditans, ubi etiam collegia Canonicorum inſtituit, Monaſterium anteà per Anfridum Epiſcopum in monte Sancto conſtructum, tranſtulit in urbem, ubi & Eccleſiam ſub invocatione ſancti Pauli Apoſtoli ædificavit. Apud Daventriam inſtauravit templum Divi Lebuini, ubi & partem Canonicorum ex eccleſiâ beatæ Mariæ Trajectenſ. (quæ ſancti Salvatoris nunc dicitur) tranſmiſit, aſſignans ex bonis dictæ Eccleſiæ, quæ admodum opulenta erant, quibus perpetuo illic Deo militarent. Eccleſias præterea & loca ſacra per Diœceſim ſuam ruinam minantia, in cultum priſtinum reſtituit & ornavit. In hac itaque tam ſanctâ converſatione uſque in finem vitæ perſeverans, cùm cœlitus datus eſſe crederetur, ad relevamen Eccleſiæ ſuæ paulo anteà ſatis oppreſſæ poſtquam ſediſſet annis 28. migravit ad Dominum 14. Kal. Aug. anno Domini M. LIV. tempore Henrici III. Sepultus in ſanctuario eccleſiæ ſancti Petri per ipſum fundatæ tranſlatus poſteà collocatur in choro, ubi plurimis claret ſignis & virtutibus: (a) Quo & mortales plures noſtrâ tempeſtate confluunt ſalutis gratiâ. Cui ſucceſſit Wilhelmus frater Comitis Gelriæ, uti videbitur in ſubſequentibus.

Bernulphus Epiſcopus moritur anno 1054. 14. Kal. Auguſti.

Conradus Imp. moritur Trajecti.

Conradus verò Imp. deceſſerat jam pridem anno M. XXXIX. pergens Romam orandi cauſa, & multis urbibus Italiæ atque Apuliæ peragratis, dum per mare Adriaticum redire diſponit, ex tempeſtate & aëris inclementiâ magnam jacturam in principibus ſuis patitur. Reverſus tandem Trajectum ibidem incidit in infirmitatem, & obiit Regni ſui XV. Imperii verò 13. annis. Cujus corpus Spiram urbem (quæ Nemetis dicitur) delatum, Regio more inhumatur in templo Divæ Mariæ Virginis, reconditis inteſtinis ſuis in ipſâ eccleſiâ Cathedrali Trajectenſi.

Donationes ſub Bernulpho Eccleſiæ collatæ.

Sub hoc Bernulpho Eccleſia Trajectenſis hæc cœpit incrementa: Primum Berta nobilis fœmina cum familiâ ſuâ ſe ſubmiſit tutelæ Eccleſiæ Trajectenſi modo ſequenti, poſt mortem tamen ejus, ſed dudum per ipſum admonita.

Berta nobilis fœmina mancipat ſe altari S. Martini.

Qui ſe ad tempus humiliaverit in hujus ſaculi areâ, exaltabitur ſalvâ mercede infra regni cæleſtis palatio. Quapropter (c) ego Berta cùm ſim nobilis & ingenua, ſuggeſtione & exhortatione Domini glorioſi Epiſcopi Bennonis in accipiendo ſatis valentem clericum, nomine Geronem legitimè ductum cum omni hareditate patrimonii & (d) matrimonii ſui, nullâ neceſſitate coacta, humilio & dono caput meum liberum ad altare ſancti Martini in (e) novo Monaſterio de Utrecht, eo tenore, lege

re, lege & conditione, ut ego & omnis parentela mea ex me profecturâ, perſolvamus ſingulis annis pro cenſu II. (f) *denarios ſponte noſtrâ, ſic tamen ut me vivente nemo filiorum aut filiarum mearum ſolvat. Me autem viam univerſæ carnis ingreſſâ, ſenior qui eſt majoris ætatis filiorum aut filiarum unus ſolvat, cæterorum autem nemo. Et ſic eâ lege utantur in ævum ſtabili, & ſic liberi maneamus ſecundum libitum ab omni ſervitutis notâ. Mondiburdem verò vel defenſorem alibi non requiramus, niſi ad ſupradicti ſancti altare, ad defendendum ſcilicet, non ad inclinandum, ut ab omni ſervitio permaneamus liberi atque illæſi ſtabili lege. Iterum ne omnimodò ſine reſpectu videatur ſancta Dei Eccleſia, pro licentiâ nubendi infrâ ſive extrà concedere poteſtatem, dentur ſex denarii, nullum placitum ſervare, exactorem cenſus noſtri nullum, niſi quem ipſi ex cognatione noſtrâ elegerimus. Poſt obitum cujuſque dentur* XII. *denarii lege continuâ, & ſi non ſuppetit facultas habendi, dentur vel ſex, ſi fieri poteſt. Si quis hanc ingenuitatis cartam infringere tentaverit, vel molitus fuerit, iram Dei omnipotentis, & ſanctæ Dei Genetricis Mariæ, & ſanctæ Crucis, ſanctique Martini incurrat, & omnium Sanctorum. Et excommunicatus & anathematizatus ſit ex parte Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, & S. Crucis & S. Mariæ & S. Michaëlis & omnium Angelorum & Archangelorum, & ſancti Petri, & omnium Apoſtolorum & ſanctorum Martyrum & confeſſorum, & ſanctarum virginum, & à Domino Papâ Leone, & glorioſo Epiſcopo, piæ memoriæ Bennone, cum ſanctæ & univerſalis matris Eccleſiæ, eccleſiis. Actum loco publico Utrecht* XII. *Kal. Auguſti, ſub præſentiâ memorati Epiſcopi, & Godefridi Ducis filii Gozelini Ducis, & Luzonis Advocati, & nobilium Iudicum, novo Monaſterio beati Martini aſtantibus teſtibus Heremanno & fratere ejus Gerardo. Roberto Comite, Caſtellano, Francone, & fratre ejus* Wilſhardo, *Rothardo de Amberſoy, & fratre ejus* Wirico *Gerardo Candido, Renzone* Wurico *de Ueno, Francone Ruſo,* Wlfardo *de Alburg, Gerardo de Heingen, Eppone & fratre ejus Lautzone de Alburg, Thruteken de Alburg, Gerungo de Aſpert, Gerundo Advocati filio, Udone præpoſito Luithardo cuſtode eccleſiæ. Ego Blidger vidi, & ex præcepto jamfati Pontificis & Ducis Godefridi & Advocati Luizonis & fratrum noſtrorum ſcripſi & ſubſcripſi, & his aſtantibus & audientibus, & cum eis pluribus legi atque relegi teſtimonium perhibentibus, hanc ingenuitatis chartam. Anno ab incarnatione* Domini M. L. (g) *Indictione* (h) III. *Lunâ* XIX. *Regnante glorioſo Imperatore*

tore

tore Henrico, Duce Godefrido.

Similiter Henricus tertius Imperator pleraque contulit, cujus chyrographos per ordinem licet confuſos, quia ad Hiſtoriam & acta illius temporis, notitiamque locorum conferunt, hic per ordinem ex parte annotavimus.

Donatio Henrici de Uphelte Withelte, Pithelo, quæ Vlffo & frater ejus poſſederant in Threntiâ.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Henricus divinâ favente clementiâ Rex, ſi loca Deo devota terrenis rebus augere ſtuduerimus, cœleſtibus bonis à Deo nos remunerandos, nullo modo ambigimus. Etiam noſtræ celſitudinis dignitatem credimus ſtabiliùs permanere, ſi ſanctarum Eccleſiarum honorem toto niſu laborabimus augere, & ſi Deo ejuſque ſanctis divina officia pro vivis & mortuis offerentes, noſtro fuerunt adjuti juvamine, omnipotentis Dei auxilio & conſilio nos carituros, non credimus in noſtro regimine. Quocirca ne talium bonorum omninò expertes videamur, omnium S. Dei Eccleſiæ fidelium, & noſtrorum præſentium ſc. & futurorum univerſitas agnoſcat, eorumque induſtriæ pateat, quod nos pro æternâ Dei gloriâ, atque bonæ memoriæ patris noſtri Conradi Imp. animâ, ſanctæ Traj. eccleſiæ ad honorem beati Martini confeſſoris dicatæ, cujus ſedi Bernoldus venerabilis Epiſcopus meritò præeſſe videtur, & in cujus Eccleſiâ quaſi pro pignore paterna ſepelivimus viſcera; ut beatus Martinus à nobis quaſi debitoribus noſtra requirat ſervitia, hæc prædia ſcilicet Uphelte, Witthelte, Pithelo, quæ Ulffo & frater ejus in Comitatu Trente tenere & poſſidere viſi fuerunt, & poſteà pro nefandâ temeritate in judicio victi, dignè & laudabiliter perdidere, cum areis, ædificiis, mancipiis, agris, cultis & incultis, pratis, paſcuis, campis, aquis, aquarumvé decurſibus, molendinis, piſcationibus, viis, inviis, exitibus & reditibus, quæſitis & acquirendis, & cum omnibus ſuis pertinentiis & utilitatibus, quæ unquam inde provenire poſſunt, noſtra præceptali authoritate concedimus & ſtabiliter donamus. Et ut hoc noſtrum donum perpetualiter inconvulſum permaneat, corroborando confirmamus. Præterea ut hæc noſtra conceſſio omni tempore inviolata perſiſtat, & hujus noſtræ confirmationis nemo violator exiſtat, præſentem paginam inde conſcriptam manu propriâ roborantes, ſigillo noſtro juſſimus in-

mus inſigniri. Signum D. *Henrici tertii Regis invictiſſimi, Theodoricus Cancellarius vice* (l) *Bardonis Archicapellani recognovi. Data* XII. *Kal. Iunii, anno Dominicæ incarnationis* CIↃ.XL. *Indictione* VIII. *anno autem* Domini *Henrici tertii, Regis ordinationis* XIII. *Regni* I. *Actum Trajecto feliciter.*

(k) Donatio Henrici de Lintherunge, Euen inter Emeſe fl. (quem Ptolomeus Amaſim vocat) & Laveka, flu.

IN *nomine ſanctæ & invidua Trinitatis. Henricus divinâ favente clementiâ Rex, Honor noſtri Regni in hoc debet vigendo florere, ſi juſtis ac venerabilibus locis videamur prabere aliquid de noſtris locis, quia ſicut legitur, ſi Deo ſervire regnare eſt, ergo & nos eſſe regnaturos nullo modo ambigimus, ſi Eccleſiaſticas res augendo honorare ſtuduerimus, Quapropter omnium ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelium, & noſtrorum tam & præſentium, quàm & futurorum ſagacitas cognoſcat, quod nos pro honorandâ Dei gloriâ atque bonæ memoriæ patris noſtri Conradi Imp. animâ S. Traj. Eccleſiæ ad honorem beati Martini confeſſoris dicata, cujus ſedi Bernoldus Epiſcopus dignè & laudabiliter præeſſe videtur, & in cujus Eccleſiâ quaſi pro pignore paterna ſepelivimus viſcera; ut B. Martinus à nobis noſtra devotionis habeat ſervitia, hæc prædia videlicet Lintherunge, Euen, quæ Vlffo & fratres ejus in Comitatu Radolphi tenere & poſſidere viſi fuerunt, & poſteà pro nefandâ temeritate judicio convicti juſtè perdidere, & quicquid de eorum prædio eſt inter Emeſe & Laveke, cum areis, ædificiis, mancipiis, agris, cultis & incultis, &c.* ut in præcedentibus literis ab hoc ſigno uſque ad finem.

Donatio Henrici de Groninga in Comitatu Threntiæ.

IN *nomine ſanctæ & individua Trinitatis. Henricus divinâ favente clementiâ Rex. Cuncta quæ aut poſſidemus, aut poſſidere videmur, ab ipſo accepimus, qui nos & potenter ex nihilo fecit, & miſericorditer uſque ad hoc, quod nunc ſumus, perduxit, ipſe dator, ipſe nutritor, ipſe noſter eſt protector. Ex acceptis autem aut condemnabimur, aut glorificabimur. Nam ſi eis ſecundum ſuggeſtionem inimici ad pompam noſtram abutimur, ex eis quaſi commiſſi*

 talen-

Digitized by Google

*talenti defraudatores infeliciter condemnabimur. Si autem eis ad gloriam & laudem nominis illius, qui dedit, utimur, ex eis ut fideles diſpenſatores feliciter glorificobimur. Nihil enim quod pro ſe habemus, quod ab ipſo non accepimus, qui ideo dat ut recipiat, & non ideò recipit, ut indigeat, ſed ut nos earum rerum, quas recepit, poſſeſſores æternaliter faciat. Nam quicquid ei damus non amittimus, ſed hinc nobiſcum portamus, quod autem retinemus non nobiſcum portamus, ſed hic amittimus. Quapropter ne vos videamur abuti bonis nobis divinitùs conceſſis omnium Christi noſtrique fidelium, tam præſentium quàm poſt futurorum univerſitati notum fieri volumus, qualiter nos S. Trajectenſi Eccleſiæ in honore ſancti Martini conſtructæ pro Deo animaque Patris noſtri, piæ memoriæ, Conradi Imp. remedio, cujus ventris interiora in eadem ſepelivimus Eccleſiâ, cui venerabilis Bernoldus Epiſcopali dignitate dignoſcitur decenter, & * cum utilitate præeſſe, nec non ob æternum noſtri nominis memoriale, tale prædium, quale viſi fuimus tenere in villâ Groningâ nuncupatâ in Comitatu Thrente ſitum, cum areis, ædificiis, mancipiis, agris, cultis & incultis, pratis, campis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, piſcationibus, viis, inviis, exitibus & reditibus, quæſitis & inquirendis cum omni ejuſdem Comitatus diſtrictione, monetis, teloneis, cauſis agendis & diſcutiendis cum omnibus appenditiis & pertinentiis, quæ ad præſens retinere videtur, aut quicquid inpoſterum ibi Deo adjuvante acquiri potuerit, liberâ manu donando concedimus, & concedendo ſtabilimus, eo videlicet tenore, ut ſupradictum prædium perpetualiter reſpondeat ſervitio & utilitati fratrum ibi Deo inceſſabiliter ſervientium, ſc. ut ex ejuſdem Prædii utilitate quotannis habeant XXX. carradas vini, & quicquid remanſerit, in uſus ipſorum à Præpoſito fideliter expendatur. Verùm volumus, atque immutabiliter ſtatuimus, ut ex ejuſdem proficuis nemo aliquid auferre præſumat, aut in aliquam partem diſtribuere audeat, donec illud ſpeciale tributum de carradis vini fratribus perſolvatur. Et ne aliqua Imperialis vel Regalis, aut Epiſcopalis perſona, vel aliquis publicus exactor hujus donationis noſtræ authoritatem præſumat infringere, præſentem paginam exinde conſcribi, manuque propriâ ut ſubtus videtur, corroborantes aureâ noſtræ (¹) imaginis, bullâ juſſimus inſigniri. Signum Domini Henrici tertii Regis invictiſſimi. Theodericus Cancellarius vice Bardonis Archi-capellani recognovi. Datum XIII. Cal. Junii, Indictione VIII. anno Dominicæ incarnationis CIↃXL. Anno autem Domini Henrici Regis tertii ordinationis * XIII. Regni II. Actum Trajecti feliciter, Amen.*

* MSS. Utiliter.

* Iuxta Onuphr.

Donatio Comitatus Agridiocenſis, ſive Vmbalaho, quem credimus forſan eſſe foreſtum Fulnaho vel Amalant.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divinâ favente clementiâ Rex: Si in amplificandis Eccleſiis temporalia bona Regia noſtrâ benevolentiâ donare ſtuduerimus, pro perituris manſura, pro deficientibus æterna nobis comparare non dubitamus. Quapropter omnium fidelium Chriſti & noſtrorum induſtria noverit, tam futurorum, quàm præſentium, qualiter nos ob fidele ac nobis acceptabile ſervitium Bernoldi S. Traj. Eccleſiæ Paſtoris, & ob remedium animæ genitoris noſtri, fælicis memoriæ Imp. Conradi, & dilectæ conjugis noſtræ (m) *Cunehildis Reginæ, & ob noſtræ utriuſque vitæ felicitatem, Comitatum quendam Agridiocenſem, ſive Umbalaha dictum ad S. Martinum Regali authoritate donamus atque tradimus, eâ videlicet ratione, ut prænominatus Epiſcopus, ac ſucceſſores ſui de præfato Comitatu, quem prius Comes Eckehardus obtinuit, liberam dehinc poteſtatem habeant, obtinendi, præſtandi, vel quicquid illis placuerit inde faciendi, cum omnibus utenſilibus, quæ inde poſſunt provenire. Et ut hæc noſtræ traditionis authoritas ſtabilis & inconvulſa perenniter permaneat, hanc chartam inde conſcriptam manu noſtrâ, ut infrà videtur, corroborantes, ſigilli noſtri juſſimus impreſſione inſigniri. Signum Domini Henrici tertij Regis invictiſſimi. Adelgerus Cancellarius vice Bardonis Archicancellari recognovi. Data Idus Octob. Indictione* X. *anno dominicæ incarnationis* CIↃ XLII. *anno autem Domini Henrici tertij, ordinationis ejus* XIII. *Regni verò* IV. *Actum Northuyſen feliciter, Amen.*

(n) Donatio proprietatis Daventriæ, & Comitatus Amelandiæ cum limitatione locorum.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divinâ favente clementiâ Rex: Noverit omnium Chriſti noſtrorumq; fidelium ſolers induſtria, tam præſentium, quàm & futurorum, qualiter nos ob Dei omnipotentis amorem, noſtrique Patris dilectiſsimi Conradi videlicet Imp. Aug. nec non interventu ac petitione noſtræ dilectæ *(o) *contheralis* * Conteætalis in MS.

 Reginæ

Reginæ Agnetis, jugeque Bernoldi Traj. Eccleſiæ in honorem ſancti Martini conſtructæ venerabilis Epiſcopi ſervitium fideliter nobis perſæpe adhibitum, talem proprietatem eidem Eccleſiæ, qualem viſi ſumus manu ſub poteſtate tenere in loco Daventre dicto, in monetâ, teloneis, placitis, cum omni Regali diſtrictu, omnique utilitatis commoditate, quæ ullo modo inde poterit provenire, & cum (p) Comitatu in Amelande ſito, termino ejuſdem Comitatus hic ſubtèr denotando: De Rathnon ad Hunne, de Hunne ad Weggeſtapelen, & inde ad Weſterſte de Weſterſte ad Agaſtaldaburg, de Agaſtaldaburg ad Stevere per ſylvam, & in alia parte Iſlæ, de Lovenen uſque ad Erbeke, de Erbeke ad Suythempe, & item ex aliâ parte Iſlæ ad Aſcete in proprium tradidimus & ſtabilivimus, eo ſcilicet tenore, ut nullus Iudex aut exactor major aut minor perſona ullam poteſtatem habeat inde aliquid exigendi abſque licentiâ Epiſcopi; ſed ut prædictus Præſul ejuſque ſucceſſores de his ſupradictis Regiis donis, liberam dehinc poteſtatem habeant obtinendi, commutandi, precariandi, vel quicquid ſibi placuerit ad uſum prænominatæ Eccleſiæ inde faciendi. Et ut hæc Regiæ noſtræ donationis authoritas ſtabilis & inconvulſa per ſuccedentium temporum momenta maneat, hanc paginam inde conſcriptam manu propriâ corroborantes, ut infra poterit videri, ſigilli noſtri juſſimus impreſſione ſignari. Signum Domini Henrici tertii Regis invictiſſimi. Theodoricus (q) Cancellarius vice Bardonis Archicapellani recognovi. Data X. *Calendas Septemb. anno Dominicæ incarnationis,* CIↃ XLVI. *Indictione* XIV. *anno autem Domini Henrici tertii ordinationis ejus* XVIII. *Imperii* VII. *Actum Spiræ.*

Comitatus Amelandiæ ſinis.

(r) Spectativa ad Comitatum Gozelonis, alibi Goſelini Ducis in Trenthiâ.

IN *nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divinâ favente clementiâ Rex. Si locis Deo dicatis quiddam beneficii juxta petitiones Dei ſervorum ex noſtræ liberalitatis munere conferimus, id nobis profuturum liquidò credimus, & ad mortalem vitam temporaliter tranſigendam, & ad æternam felicitatem obtinendam. Quapropter notum eſſe volumus omnibus Chriſti noſtriſque fidelibus, tam futuris, quàm præſentibus, qualiter nos pro remedio animæ noſtræ, parentumque noſtrorum, nec non interventu & petitione dilectiſſimæ conjugis noſtræ Agnetis Reginæ, Trajectenſis Eccleſiæ* ſub

ſub honore Sancti Martini conſtructæ, atque Bernoldo ejuſdem ſedis venerando Præſuli Comitatum, qui poſt obitum Goſelini (ſ) Ducis, noſtræ ditioni in Trente viſus eſt ſubjacere, Regiâ noſtrâ benevolentiâ & auctoritate, cum omni integritate & utilitate quæ ad eundem pertinent Comitatum, perpetualiter habendum tradidimus, ea videlicet ratione, ut Præſul prænominatus, quem etiam noſtræ ſervituti ſatis familiariter invigilare agnovimus, omneſque ſucceſſores ejus eundem Comitatum ſic poteſtativè teneant, ut neque Comes, neque aliquis major aut minor perſona poſthac in illo Comitatu poteſtatem exerceat aliquam, extra Præſulis prænominatæ ſedis licentiam, quia totum ſibi conceſſimus, quicquid utilitatis in illo habuimus. Et ut hac noſtræ Regiæ conceſſionis auctoritas ſtabilis & inconvulſa per ſuccedentium momenta temporum maneat, hanc cartam inde conſcriptam manu propriâ, ut infrà poterit videri, roborantes ſigilli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri. Signum Domini Henrici tertii Regis invictiſſimi. Theodericus Cancellarius vice Bardonis Archicancellarii recognovi. Data* XI. *Cal. Iunii, anno Dominicæ incarnationis* M xlvi. *Indictione* XIV. *Anno autem* Domi*ni Henrici tertii ordinationis ejus* XVIII. *Regni* VIII. *Actum Aquiſgrani Palatio in* Dei *nomine feliciter, Amen.*

Comitatus Goſelini Ducis in Drentia.

* *al. Archicapellani.*

De Cæde Theodrici IV. Comitis Hollandiæ.

HOc tempore Theodricus ejus nominis quartus & quintus Comes Hollandiæ exiſtens Leodii, ubi celebre gladiatorum ſpectaculum (t) habebatur, dum in Haſtiludio caſu fratrem (u) Archiepiſcopi Colonienſis, & Epiſcopi Leodienſis occidiſſet, elapſus, celeri fugâ ſalutem quæſivit. (x) Magnam idcircò ſuſtinens perſecutionem, ubi tamen egregie ſe de hoſtibus ultus fuiſſet anno M xlviii, Idibus Maji per inſidias Dordraci occiditur cùm imperaſſet annis novem caruit uxore ac liberis, in cujus locum (x 2) Florentius frater ejus ſuccedit, anteà Comes Friſiæ ulterioris, duxerat in uxorem Gertrudam filiam Hermanni Ducis Saxoniæ, ex quâ genuit Theodricum, qui ſibi ſucceſſit, Florentium, Albertum & Petrum Canonicos poſteà Eccleſiæ Leodienſis, & (y) Machrildim, quæ poſt Patris obitum nupſit Philippo Regi Francorum. Florentius autem præmeditans ultionem fraternæ necis, concitavit in ſe rurſus Archiepiſcopum Colonienſem, Epiſcopum Leodienſem, & Marchionem Brandeburgenſem, Ducem Brabantiæ, & Comitem Gelriæ, (z) qui omnes in pago Dordracenſi, ſive Zuyt-hollandiæ, (quæ terra Wiltorum dicebatur) deſcendentes, (aa) pontibus ex dolo fabricatis, & per induſtriam foſſis obtectis incauti obruebantur: quos Florentius inſequitur uſque locum Hemert ad Moſam capto (bb) Epiſcopo Leodienſi & ſaucio, pluribus aliis trucidatis, & captis; ubi ſuper lx. millia hominum partim ſuffocari, partim occiſi feruntur. Dum ergo (cc) Florentius victor inſequendo fatigatus improviſè medio æſtu diei ſub umbrâ ſalicis cum exercitu quieſceret, ſupervenit Comes Trajectenſis de Kuyck, qui per fugam evaſerat, adductis cæteris profugis, qui animum reſumpſerant (erat enim ex auxiliariis Ducis Brabantiæ) & Comitem inopinatè adorſus illic trucidat XIV. Calend. Iulii, cùm gubernaſſet in Hollandiâ annis XIV. & in Friſiâ XXII. Anno ſalutis M. lxi. Corpus ejus tranſlatum Egmondam. Eo itaque occiſo apud Hemert, uxor ejus tranſacto biennio, nupſit Roberto Iuniori filio Baldevini Comitis Flandriæ, qui tutorio nomine Theodrici pueri ætatis x. annorum accepit gubernacula rerum, per annos decem illa exercens.

Theodoricus quartus Hollandiæ Comes Dordraci occiditur.

Florentius Comes occiditur in Hemert.

a *Quo & mortales plures noſtrâ tempeſtate confluunt,)* Miror viri ſanctimoniam & miracula Molanum latuiſſe, accuratiſſimum alioquin talium inquiſitorem, qui nihil in Indiculo SS. Belg. de hoc tradit; nec quiſquam alius Hagiographorum veterum. Bockenbergius, eum populari religione ad hæc fere tempora frequentatum ſcribens, eo videtur reſpicere: Chron. vulgare refert ſepulcrum ejus a muliereulis, quarum infantes nullum capere valerent incrementum, quales etiam D. Mathuto offerebantur, viſitari certâ ſanitatis ſpe ſolitum Cratepolius Bennonis nomine inter SS. Germaniæ videtur retuliſſe; In novo Catalogo poſt Rom. Martyrol. Venetiis anno 1625. edito, quoque comparet. Benno etiam vocatur à Guillimanno de præſul. Argent. & anno 1023. inter fuiſſe concilio Francofurtenſi traditur.

b *Inhumatur in templo D. Virginis,)* In templo D. Mar. Virginis Nemerenſis ab illo inchoato, & à filio ejus perfecto, ubi hodieque ſpectatur ſepulcrum marmoreum hac Epigraphe; *Conradus II. Imp. Rom. obiit anno D. incarnat. M. XXXIX. prid. Non. Iunij,* De inteſtinis ad Bekam *Dexi.*

c *Ego Berta cum ſim nobilis.)* Formula eſt ſe offerendi ad altare ex veterum more, & ſic cenſum perpetuum eccleſiis conſtituendi, reſervatâ tamen ingenuitate: tales ritus refert Abbas S. Gertrudis Lovan. & adfert exempla, Ut Giſlæ Gandavenſis ingenuæ anno 1030. ſe mancipantis D. ſub penſione annuâ. *Sunt* (& inquit) idem Abbas lib. de S. Gertrude*) qui ſe Virgini Matri mancipent, numellâ collo vel brachio injectâ, alij catenula brachio affabricata, quam nunquam deponunt, & hi ſe dicunt mancipia Virg. Matris, alii ream ſ[illegible]unt vel urbem vel Provinciam totam pendendi certum nummum, aut modium frumenti quotannis.* Quod & Ramirus Hiſp. Rex fecit per jugera S. Iacobi Apoſtoli. Sed & ſingularis eſt ritus ille obligandi ſe vel ſua per traditionem ceſpitis cum feſtucâ, vel per ramum cum ceſpite & cultello, vide Antiquitates Fuldenſium, aliarumque Eccleſiarum.

d *Cum omni hæreditate patrimonii & matrimonii,]* Id eſt hæreditate paternâ & maternâ. Matrimonium enim novo ſignificatu (non ut Latini ſolent) pro maternæ hæreditatis portione hic ſumitur.

e *In novo Monaſterio de Vtrecht,]* Novum vocatur, vel reſpectu Salvatoris, quod vetus monaſterium dicitur; vel quod ex nova Adelboldianâ reſtauratione recentius eſſet.

f *Pro cenſu II. denarios]* Hinc Eccleſiaſticos cenſus ortos volunt, quorum plura ſunt exempla, ex ſimilibus oblationibus. Sic Pont. Rom. non tantum Eccleſias & monaſteria, (ut de Egmondano quoque noſtra indicat hiſtoria) ſed & Principatus, ac integra regna cenſuali jure ſibi ſubjecta eſſe putat. Quod de Anglico, Polonico, Ungarico & majoris emolumenti Neapolitano ac Siculo oſtendi poſſet.

g *Anno ab incar. Dom. 1050.)* Hic annus 19. vel 20. Regni Henrici 3. Indict. 3. verùm cum Heda videatur innuere poſt obitum Bernulphi hanc oblationem factam & is 1054. ſit mortuus, quomodo hæc convenire poſſunt non video.

h *Luna XIX.]* Sic & in MSS. conſtanter ſcriptum invenio, & in aliis quoque literis ejus ævi. Novi etiam Orbis Incolæ, tempora numerant ex Lunæ curſu.

i *Vice Bardonis Archicapellani,)* Is fuit 20. Archiepiſcopus ac quartus Elector Moguntinus, Ex Abbate Fuldenſi ut vult Serrarius lib. V. Rer. Mogunt. Nobili familiâ de Opperſhoven natus, ſuo tempore ſanctitate celebris & ob eloquentiam dictus Chryſoſtomus. Meminit ejus Herm. Contractus in Chron. ad annum C 1050. quo 3. Id. Iunii obiit.

k *Henrici III. Regni Ordinationis XIII, Regni I.* Henricus III. Italis ſecundus eſt, qui Aucupem inter Imperatores non numerant. Hic à patre appellatus eſt Rex anno C. 1030. teſte Onuphrio; incœpit autem regnare ſolus prid. non. Iunii 1039, ergo rectè in Majo anni ſequentis primus ei numeratur annus, ſed ordinationis decimus non XIII. Cuſpinianus priores annos, patre vivente lapſos, non videtur numeraſſe, anno enim 18. regni mortuum ait, id eſt, ab eo tempore quo Conradus pater ejus in vivis eſſe deſiit. Ubbo quoque Emmius in Chronol. Henricum anno quadrageſimo ſupra milleſimum incœpiſſe regnare, indicat.

l *Aureâ noſtræ imaginis bullâ juſſimus inſigniri,)* Hujus bullæ formam Nicolaus Schoonhovianus Archivorum olim Traject. cuſtos, expreſſit; videlicet, ab unâ parte continebatur caput Imper. barbatum & coronatum ad ſcapulas uſque, extenſa dextra manu cui inſidebat avicula quædam: ab altero vero erat urbis Romę ſimulachrum. Dicitur autem ipſa bulla ab Hollandis, poſtquam urbs & provincia Traject. ſe in protectionem Car. Imp. dediſſet, cum aliis monimentis nonnullis ablata, quo a. devenerunt haud difficilè divinaverimus, cum ea in manus inſidiantium à longo jam tempore incidiſſent: unica tantum ſuperat Frederici II. Imperatoris, quam poſt exhibebimus.

m *Conjugi noſtræ Cunehildis Reginæ.)* Quamvis Onuphr. Panvinius unam tantùm Henrico conjugem tribuat Hagnetem matrem Henrici IV. poſt ipſum Imperatoris: alii tamen Cunelindim Cnitonis vel Canuti Anglorum Reg. filiam anno 1036. patre ad huc vivo ab illo ductam tradunt, quæ anno D. 1038. unica relicta filia, Wippone teſtante, obiit. Contractus Eliphdrudam vocat, meminere hujus Cunildæ Urſperg. Abbas & Pontanus in Danicis.

n *Actum Northuiſen.)* Refertur inter civitates Imperii in Thuringiâ à Munſtero; memoratur etiam à Geor. Fabritio Rer. Saxon. lib. 2. ad annum 1181. 1199. 1540. quando magno ea deformata eſt incendio.

o *Conthoralis Reg. Agnetis,]* in MS. antiquiſſimo eſt *contectalis*, quod verbum reperio in Hierothecâ Gelenii ex MS. diplomate, ubi ſic legitur. *Rex interventu Giſlæ Imperatricis ſuæ contectalis, & filii ſui Henrici,* & Thietfrido Mon. Eptern. in vitâ D. Willibrordi cap. 12. *Dux excellentiſſimæ generoſitatis Pipin.*

Digitized by Google

Pipin, cum Blitrude conteƈtali ſuâ.

p *Et cum Comitatu Amelande,*) Comitatum Iſtum circa Iſalam fuiſſe ſitum ab utraque parte fl. haud procul Daventriâ, ſatis indicant hoc diploma, & limites ibi expreſſi.

q *Theodericus Cancellarius vice B.*] De hoc Theodorico videndus Hermannus Contractus in Chronico ad annum Chriſti 1047.

r *Anno Dom. incarnat 1046. Indict. 14. Ordinat. Henrici 18. Imperij 7.*) Priora ſi aliquatenus admitti poſſent poſtremum, nempè *Imperij VII.*, præter hiſtoriæ veritatem eſſe conſtat. Nam ſi anno demùm 1047. conſecratus eſt Imperator, ut Onuphrius aſſerit, quomodo annus 1046. erit Imperii ejus ſeptimus, delenda proinde illa verba, *Imperij* VII. putarem, vel, quod in nonnullis MSS. inveni, reſtituendum *Regni* VII. vel VIII.

ſ *Comitatum qui poſt obitum Gozelini Ducis noſtræ ditioni in Trente viſus eſt ſubjacere,*) Trentæ Comitatus, ab Henrico Balderici, à Cunrado Temmonis vocatur: hic verò & Gozelinus dux aliquam quoque ejus partem poſſediſſe videtur.

t *Celebre gladiatorum ſpectaculum,*] Barbarè torniamentum vocabant, melius haſtiludium, vel ludum aut concurſum equeſtrem, Ludo Trojano non abſimilem, dixeris. Sed ſæpè ejuſmodi ludi tragicos habuère exitus, ut hic refertur & noſtro tempore in Henrico ſecundo Galliarum rege patuit.

u *Fratrem Archiepiſcopi Colon. & Epiſcopi Leod.*) Fuit circa illa tempora Archiepiſcopus Colonienſis Hermannus ex Palatinis Rheni Comitibus, & Leodienſis Epiſcopus Wazo, quem Placentius filium Comitis Iuliacenſis dicit, quæ minimè conveniunt Hedæ ſcriptis. Wazo autem anno 1048. eodem an. quo Theod. Comes, occiſus ſucceſſorem Theoduinum Bavariæ Ducis filium Henrici III. Imp. conſanguineum nactus eſt. Hi verò an fratrem habuerint, ludis iſtis occiſum, & inter ſe fratres fuerint, nondum reperi, nec hic quidquam notavit P. Scriverius.

x *Magnam idcirco ſuſtinens perſecutionem,*] Hermannus Contractus tradit Theodoricum in indignationem Henrici 3. Imperatoris incidiſſe, idque ob rapinas, ut puto, & vicinorum invaſiones. Illius verba ita habent: *Rex Paſchale feſtum apud Trajectum Freſiæ urbem egit, & ſubſecutis diebus navali expeditione in Phlarditingam fretum trajiciens pagum quendam quem Theodoricus Marchio ſibi uſurpaverat, ab eo eripuit; unde idem poſtea rebellionis cauſam ſumpſit.*

x 2 *Gertrudim F. Harmanni Ducis Saxon.*] Ægid. de aurea Valle Monachus, Bernardi filiam dicit in vitâ Theoduini 53. Leod. Epiſcopi cap. 3.

y *Et Machtildem quæ poſt patris obitum,*) Hanc Tilletus vocat Bertham ut Francici ſcriptores plerique, Andreas vetus auct. Franc. lib. 3. *Philippus defuncto tutore ſuo Balduino Friſonis F. Bertham in uxorem duxit.*

z *Qui omnes in pago Dordracenſi,*] Nunc Zuyt-Hollandia quæ originalis & primitiva eſt Hollandia, in quâ. & propter quam, omnia bella illis temporibus geſta acciderunt, quod hanc terram invitis dominis ademptam Imperator ut ſuperior, reſtituendam ſuis curaſſet, & Comites loci commoditate adjuti, ac rebellium quorundam ope ſuſtentati Imperatorum legibus aut juſſis obtemperare, negligerent.

a a *Pontibus ex dolo fabricatis,*] Hoc militare Stratagema non ſemel uſurpatum in hiſtoria legimus: vide Guil. de Nangis de geſtis Philippi III. Reg. Franc. cap. 3. Io. Iſaacum Pontanum Danicarum lib. 4. de Henrico Duce Normannos ab obſidione Pariſienſi pellere tentante, ac in inſidias præcipitato. Henricum Hunticidon. Rer. Anglic. lib. 7. de Anglis per inſidias in foveam lapſis ac cæſis. Dubravium Rerum Bohem. lib. v. circa finem, Thomam Faſellum de reb. Siculis poſter. Dec. lib. 9. Glabrum lib. 2. cap. 3. Scribanii Antwerpiam, &c.

b b *Capto Epiſcopo Leodienſi,*) Victorem fuiſſe Florentium arte magis quam vi, facilè crediderim; ſed particularia quæ hic adduntur, confiсta arbitror; ſiquidem 60000. cæſa vel ſuffocata, ac Leodienſem Epiſcopum ſaucium & captum, neque hiſtoria Leodienſis tradit, neque alii ejuſdem temporis ſcriptores: Stokii Rhythmicon Chronicon, præter generalia quædam nihil habet; à quo vel adverſarii ne nominantur quidem, ut nec à Beka, qui paucis rem attingit tantùm. Sigiſberti. Chron. ad annum 1058. *In Freſoniâ captis ab Imp. Henrico aliquibus caſtellis, Freſones à rebellione refrenantur*; quæ de hoc bello dicta videntur. Snoyus occiſum ſcribit Epiſcopum, ut & vulgare Chronicon, quod omnino falſum. Bockenbergius auget occiſorum numerum ſex millibus. Cætera quæ dici de Florentio Comite, ejus conjuge & liberis poſſent, à Scriverio ſatis attentè excuſſa, ad cujus accuratas notationes avidum Lectorem amando.

c c *Dum ergo Florentius victor,*] Snoyus id quinto poſt anno factum dicit; Bockenbergius quarto. Miror Hedam omiſiſſe diploma Bernulphi de rebus ab Adolpho milite donatis Eccleſiæ Trajectenſ. id eſt, de Gores, quod eſt tale.

IN Nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Bernaldus ſanctæ Trajectenſis Eccleſiæ præſul notum eſſe cupio cunctis fidelibus tam futuris quam præſentibus, quod quidam ingenuus clericus nomine Adolphus

dolphus militis officio functus, quandam ſui juris hereditatem quam habuit infra comitatum Godeſcalci comitis Thuente nuncupatum, id eſt, Gore, tradidit S. Martino cum convenientia hæredis ſuæ Wiburgis Abbatiſſæ videlicet de Frikenhurſt per manum Advocati ſui Walonis cum omnibus ad eundem locum pertinentibus curtilibus, ædificiis, mancipiis, agris, paſcuis, ſylvis, aquis aquarumque decurſibus, quæſitis & inquirendis, cum omni diſtrictu quicquid fratres ejus Luidolphus & Wernerus ibidem in vita ſua viſi ſunt habere in ſervitio & redditibus, & ipſe Adolphus per ſucceſſionem hactenus in ſua poteſtate tenuit, poſtea in benevolentia præſtitit ei in beneficium infra Thuente decimam decem librarum Daventrienſium, & infra Thrente decimam ad ſeptem libr. & dimidiam. Quod ſi forte alicui ſucceſſorum noſtrorum hæc precaria diſplicuerit, & conceſſa præſtare neglexerit, ipſe præfatus Adulphus de ſuo quod dedit faciat, quod velit. Acta ſunt hæc juxta Gora in placito ſupranominato Comitis, coram teſtibus quam plurimis & hæc traditio ut firma & inconvulſa in futurum permaneat, hanc kartam ſigilli noſtri impreſſione roberari juſſimus.

Wilhelmus Epiſcopus XXI.

Henricus V. Imper. Wilhelmus Epiſcopus Hollandiam cum Egmonda impetrat ab Henrico.

DUM hæc agerentur, Wilhelmus frater (a) Comitis Gelriæ, qui Bernoldo in Epiſcopatu XXI. ſucceſſit, vir admodum ſtrenuus atque magnanimus, in rebus adminiſtrandis ſagax, & apud Henricum Imperatorem in precio habitus, conſiderans (b) Hollandiam vero Principe orbatam, & tutorio ſive alieno nomine adminiſtrari, & carere defenſore; memor cladis & captivitatis ac injuriarum, quas Adelboldus Epiſcopus paſſus eſt, nec non perpendens jam adeſſe oportunitatem, ut loca Eccleſiæ Trajectenſi dudum ablata, recuperare poſſe, quot id juſtiùs fieri liceret, primò ſtuduit ſe fulcire auctoritate Regiâ. Igitur ab Henrico Imp. filio Henrici & nepote Conradi Comitatum Hollandiæ, unà cum Monaſterio Egmondenſi, per & modum reſtitutionis, & partim commiſſi recepit, ſuffultus auxilio Godefridi Gibboſi, Ducis Lotharingiæ, Robertum unâ cum Theodorico pupillo Dominio exueret, ut ex literarum diplomate (c) ipſius Henrici, cujus exemplar hic ſubmiſimus, latiùs declaratur.

Donatio Comitatus Weſtflinge cum Abbatiâ Egmondenſi.

IN *nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divinâ favente clementiâ Rex. Patrum noſtrorum orthodoxorum exempla ſecuti, qui rebus ſuis Eccleſias Dei ædificaverunt, ædificatas non minus rebus ad Regium fiſcum pertinentibus, quàm propriis hæreditatibus honoraverunt, penſante quoque benignum remuneratorem Deum precioſaque commer-*

commercia dum pro temporalibus mereamur, æterna terrenis, cæleſtia caducis in æternum manſura; æquum & honeſtum duximus; primitias adoleſcentiæ noſtræ hujuſcemodi ſtudiis initiare, ut vita longævior ſit in tempore, & tempora jucundiora in tranquillâ pace. Unde notum eſſe volumus omnibus Chriſti noſtriſque fidelibus, tam futuris, quàm præſentibus, qualiter nos ob remedium animæ noſtræ, & p. m. patris noſtri Henrici Imp. Auguſti, interventu quoque & conſilio noſtrorum fidelium, ſc. Annonis Colonienſis Archiepiſcopi, Everhardi Trevirenſis Archiepiſcopi, Adelberti Hammaburgenſis Archiepiſcopi, Burchardi Halverſtadenſis Epiſcopi, Frederici Mimigarfordenſis, id eſt Monaſterienſis Epiſcopi, Goteſridi, Frederici, Gerhardi Ducum, nec non ob fidele ſervitium Wilhelmi *Trajectenſis Epiſcopi, Comitatum omnem in* Weſtflinge, *& circa oras Rheni, quem Theodoricus Comes habuit, cum omnibus ad bannum Regium pertinentibus, univerſiſque ad eundem Comitatum reſpicientibus, hoc eſt, Abbatiâ in Egmonde; utriuſque ſexus mancipiis, areis, ædificiis, agris, pratis, paſcuis, terris, cultis & incultis, aquis, aquarumque decurſibus, piſcationibus, exitibus & reditibus, viis & inviis, quæſitis & inquirendis, mercatis, monetis, teloneis, foreſtis, eidem S.* Dei *Eccleſiæ Traj. in proprium tradidimus, & in æternum, omni contradictione remotâ poſſidendum conceſſimus. Et ut hæc noſtra traditio ſtabilis & inconvulſa omni permaneat ævo, hanc cartam inde conſcribi, eamque manu propriâ corrobantes, ſigilli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri. Signum* D. *Henrici quarti Regis, Sigehardus Cancellarius vice Sigefridi Archicancellarij recognovi.* Data XI. *Kalendas Maji, anno* Dominicæ *incarnationis* CIↃ. lXIV. *Indictione ſecundâ, anno autem ordinationis Henrici quarti Regis* IX. *Regni verò* VIII. *Actum* Werde *in* Dei *nomine feliciter, Amen.*

Reſtitutio locorum ablatorum, & Comitatus Hollandiæ.

IN *nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divinâ favente clementia Rex. Notum eſſe volumus omnibus in Chriſto fidelibus, tam futuris, quàm præſentibus, qualiter nos ea bona, quæ injuſtè ablata fuerunt S. Dei Eccleſiæ Traject. à Theodorico Comite ejuſque filiis à tempore Henrici ſecundi, & Adelboldi ejuſdem ſedis Epiſcopi, pro quibus & idem Imp. Henricus, & avus noſter Conradus, & pater*

noſter

nationis Domini Henrici IV. *Regni verò* VIII. *Actum Werede in Dei nomine feliciter, Amen.*

Idem Confirmavit etiam antiquas donationes Regum, ſimiliter & Comitatum Trente ac Teiſterbant. Anno itaque M. lxxI. Godefridus (d) ut Advocatus, una cum Epiſcopo, ſumptis armis intrat Hollandiam, cui Robertus cum exercitu occurrens apud Leydim initâ pugnâ cum magnâ ſtrage ſuorum in fugam vertitur, cum uxore & Theodrico Gandavum profugiens, ubi omnem nobilitatem in arma concitans, Arnoldum (e) nepotem ſuum, Comitem Flandriæ Provinciam opprimentem apud montem Caſſeenſem interfecit; Philippum Regem Francorum, qui illi auxilio venerat, & ejus exercitum proſtravit, & terga vertere compulit, effectus victor & Comes Flandriæ. Godefridus Dux Comitatum Hollandiæ de manu Epiſcopi in beneficium accipiens, orientalem ſive ulteriorem (f) Friſiam armis ſubjecit Ditioni ſuæ, & quatuor annis quietè omnia poſſedit. Epiſcopus verò Wilhelmus contra Robertum & Theodoricum continuò ſe muniens, conſtruxit (g) arcem invictiſſimam in Iſſemondâ. At Godefridus Dux, quo ſibi ac hæredibus ſuis Dominium perpetuò ſtabiliret, placidâ fruens pace, ædificavit inter vicos Ryſwijck & Ouderſchie, quoddam oppidum (h) & arcem munitiſſimam, quod Delft nuncupavit, poſtmodum à Wilhelmo Comite & Rege Romanorum adauctum atque ampliatum, legibuſque & plebiſcitis adornatum Imperialibus. Verùm cùm nihil ſit certùm in humanis, quem nec arma terrebant, & cui victoria ac pax videbantur obſequi, inſidias ac mortem evadere nequivit. Godefridus quadriennio rerum potius, dum alvum exoneraret, lætaliter vulneratur, per quendam (i) Giſelbertum miniſtrum Theodrici Iunioris, ac ſic ſaucius ductus (k) Trajectum ſpiritum exhalavit v. Kal. Martii, anno M. lxxv. ſeu potius, M. lxxvj. Verùm in quodam Chronico vetuſtis characteribus Affligemienſi legi, quod anno M. lxxv. in Antverpiâ ſicarius Ducem Godefridum in ſeceſſum ad purgandum alvum ingreſſum, per ſecreta naturæ cultro feriens interemit. Et adhuc annotatur ex rubro caractere: Dux Godefridus in Andverpiâ confoditur, dijudicet lector. Nam ſcriptor ille magnum apud me habet pondus, qui Marianum Scotum & Sigebertum diligentiſſimè ſcribendo inſequitur. Hujus (l) ſoror Ida nupſerat Euſtachio Comiti Bononienſi, mater Godefridi de Bullion, atque Balduini Regum Hieroſolymitanorum atque Euſtathii. Godefrido Gibboſo defuncto, ſucceſſit Godefridus ex ſorore nepos dictus de Bullion in Ducatu Lotharingiæ atque Brabantiæ, licet tunc Brabantiæ titulum nemo ſibi vendicaſſet, quem Henricus tertius primò aſſumpſiſſe dicitur anno M. cc lI. Nam Hollandia uſque (m) ad hæc tempora nomine Friſiæ appellabatur, quemadmodum Brabantia Lotharingiæ adſcribetur à Tornaco ad Velpam fluvium protenſa.

Godefridus Dux Lotharingiæ Friſiam ulteriorem vincit.

Iſſelmunda arx condita.

Delft oppidum conditum.

Ida ſoror Godefridi uxor Euſtatii Bononienſis.

Brabantiæ titulum Henricus tertius primum ſumpſit.

Libenter parcerem calamo, ne ſcriptores mortuos notarem, ſed tanta eſt diſcrepantia, ut ipſe culpandus venirem, niſi me excuſarem. Beka ſcribit Anſfridum Epiſcopum obiiſſe anno M. VIII. ac ſucceſſiſſe illi Adelboldum, quem præfuiſſe annis XVIII. & deceſſiſſe v. Cal. Decembr. anno M. XXVII. annotat, huic ſuffectum Bernoldum; eumque præfuiſſe annis XVII. migraſſe ad Dominum XIV. Kal. Auguſti, anno M. lIV. Subſecutum Wilhelmum, & poſtquam præfuiſſet annis XXII. exceſſiſſe vitâ anno lxxvI. hoc eſt eodem anno, quo deceſſit Godefridus Gibboſus, quinto Cal. Maji, Conradum Epiſcopum poſt Wilhelmum, aſſumtum ſediſſe annis xxI. & VIII. Calend. Maji occiſum anno quo capta eſt Ieroſolimâ 1099. Itaque intermiſſi ſunt paulo minus (n) anni quam decem, in his quatuor ſeſſionibus Pontificum, & tamen Marianus Scotus, qui genuinam ſervat calculationem, narrat Wilhelmum Epiſcopum acceſſiſſe Hieroſolymam, ſecundum unam anno M. lxv. ſecundum aliam anno M. lxxxvII. Abbas verò Urſpergenſis anno M. lxIV. id actum annotat. Hæc pro admonitione illorum, qui minus ſunt ſolliciti.

Wilhelmus itaque in dignitate Epiſcopali vixit annis XXII. obiit in menſe Majo, anno Domini M. lxxvI. & eſt ſepultus in Eccleſiâ Trajectenſi in quadam Capellâ, in parte Meridionali, in eodem ſepulchro in quo Guido poſteà Epiſcopus. Hic Synodali decreto renovavit donationem per Baldricum factam de libertate Bergę atque Linnæ, atque erectione Eccleſiæ in Leinderkercke anno M. lvI.

Abbas Urſpergenſis anno Domini M. lxIV. Sigefridus Epiſcopus Maguntiacenſis, & Guntherus Babergenſis, & Wilhelmus Trajectenſis, aliique quam plures Præſules vel nobi- »

les

les multo comitatu Hieroſolymam tendentes, multas infeſtationes à Barbaris perpeſſi ſunt, tandemque (*) profectione fruentes optata, numero & rebus admodum attenuati redierunt.

* Perventione eſt in Urſp.

Ex Chronico Affligemienſi.

ANno milleſimo lxv. fama vulgata omnes movit, cunctis pro certo aſſerentibus advenisse diem Iudicii, quia à multis aſſeritur certum terminum illius diei fore, quando terminus Paſchalis in ſextâ feriâ evenerit, & ſequenti Dominicâ Paſcha ſit, quando Dominus paſſus eſt, contigiſſe* dicunt, uſque ad ſeptem millia peregrinorum Hieruſalem orandi voto petentes in paraſceve in quodam caſtello obſeſſi ab Arabitis pariter trucidantur.

* Conveniſſe.

Marianus M. lxv. Multi pauperes & divites cum Sigefrido Moguntino Archiepiſcopo, Trajectenſi Epiſcopo, Bambergenſi Epiſcopo, atque Ratiſponenſi Epiſcopo, poſt tranſitum ſancti Martini, plus ſeptem millia hominum Hieroſolymam perrexerunt, Ubi autem Epiſcopi ſedebant, dorſalia pallia pendebant ſcutellas & vaſa aurea & argentea habebant. Arabes verò fama pecuniæ congregati ſunt, multoſq; eorum in paraſceve occiderunt. Qui autem evadere potuerunt, in quoddam vacuum caſtellum, nomine Catvaſalim fugerunt, ibique ſe contra jacula Arabum defenderunt. Tunc unus optimus miles nullo periculo victus, quim ſepulchrum Domini videret, exivit foras Arabes verò ſtatim eum comprehendentes, reſupinum in modum crucis diſtenderunt, & ab imo ventris uſque ad guttur ſuperficiem ejus proſcindentes, omnia viſcera ejus ſcrutati ſunt, poſtremò cùm eum membratim diviſiſſent, dux ipſorum primus lapidem ſuper eum miſit, deinde omnibus tunc ſociis illius de caſtello hæc omnia intuentibus, dixerunt, vos ita interietis, niſi omnem pecuniam veſtram nobis tradideritis. Chriſtianis itaque promittentibus Dux Arabitarum ingreſſus eſt ad eos in caſtellum, & xvi. alii cum gladiis. Qui Dux cùm vidiſſet adhuc in tantâ gloriâ Epiſcopos ſedere, cernens Epiſcopum Babembergenſem nomine Guntherum, cæteros magnitudine ſeu pulchritudine corporis præcellentem, putavit illum eſſe Dominum Chriſtianorum, & ſicut mos eſt gentilibus reos tenere, miſit corrigiam in collum Epiſcopi & ait: Tu & omnia iſta tua mea erunt. Epiſcopus verò per interpretem ait illi: Quid mihi facies, ille dixit ei, iſtum pulchrum ſanguinem gutturis tui ſugam & ſuſpendam te ante caſtellum ſicut canem. Tunc Epiſcopus apprehenſo capite ejus uno colapho alliſit Ducem in terram, alii autem omnes ligati ſunt, quo comperto hi qui foris erant, irruerunt ſuper caſtellum, ſed illi qui ligati erant ſuſpenſi de muro contra eos prohibuerunt eos ſuæ ſalutis cauſâ. Ipſi verò latrones propter pecuniam, quam prius Chriſtianis abſtulerant, rixati invicem ſe ex magnâ parte interemerunt. Interea Dux Ramula rogatus à Chriſtianis, qui evadere poterant ſecundo die paſchæ cum valida manu advenit, Arabitaſque fugavit, Deinde accipiens quingentos biſantios aureos à Chriſtianis cum Duce Arabitarum inimico Regis Saracenorum Domini ſui produxit eos Ieroſolymam, deinde ad navim. Ita autem omnis multitudo Chriſtianorum conſumpta eſt, ut vix de ſeptem millibus, vel eo amplius duo millia reverſa ſint.

Et vide Marianum.

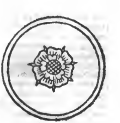
Hujus Wilhelmi Epiſcopi intuitu, Henricus quartus Henrici tertii Imp. filius, nepos Conradi Imp. confirmavit donationes Henrici II. Imp. de Trente, & ſimiliter Conradi de Comitatu in Teiſterbant, & de Amuda aliiſque; & approbavit auctoritatem conſtitutionis Regum antiquorum Pipini, Caroli, Ludovici Pii, ejuſque æquivoci, Zuentiboldi & Conradi, Ottonis & Henrici, quas ſibi fatetur exhibitas anno M lv. ordinationis Henrici tertio, Regni I. Actum Werede.

Inter hunc Epiſcopum Wilhelmum & (o) Regimbertum Abbatem Epternacenſem fuit facta concordia de Eccleſiis in Hollandiâ, approbante hoc ipſum Henrico quarto anno Domini M. lxiii. anno autem ordinationis Domini Henrici quarti Regis viii. Regni verò vii. Actum Coloniæ. Sequitur pars. Notum ſit omnibus in Chriſto fidelibus, tam præſentibus, quam futuris, qualiter ego Wilhelmus Trajectenſis Eccleſiæ licet indignè vocatus Epiſcopus per manus Advocati mei Gerolphi, Regimberto venerabili ſanctæ Epternacenſis Eccleſiæ Abbati, ejuſque Advocato Theodrico in ſanctâ Synodo recognovi mediam partem Eccleſiarum earum, quæ infrà nominatæ ſunt, quarum (p) matres, videlicet, hæ Flardinge, Kirck-

Kirckwervé, Velſereburgh, Heilegelo, Pethem, aliquando à Carolo & orthodoxis Patribus aliis, beato Willebrordo Patrono noſtro, ac primo ſedis noſtræ Archiepiſcopo ad eandem Eccleſiam Epternacenſem traditæ fuerant. Sed à Theodrico Comite, & filio ejus Theodrico, fratreque ejus Florentio invaſæ, atque propter continuam bellorum ſeditionem omni Epiſcopali jure neglecto, in poteſtatem Epiſcopi Synodali auctoritate redactæ fuerant, cum capellis infra nominatis: Harago, Schie, Rineſburg, Warmunde, Liethemuthen, Rinſaterwald, Aſclekerwald, Agathenkyreca, Hemezenkireca, Aſcumannedilf, Spernerewald, Sloten, Fgmunde, Alcmere, Scirmere, Aliſven, Woggenum, Aldenthorp, Vronlo, quæ neque in termino earum, quæ modo matres ſunt, quippe ubi neque conſecratio, neque terminatio ulla erat, neque ipſæ conſecratæ erant, atque ideo omnis decima, ſecundum conſtituta canonum, in manibus Epiſcopi erat, ea ſcilicet conditione, ut idem venerabilis Abbas omneſque ejus ſucceſſores ad eandem Eccleſiam Epternacenſem medietatem habeant earundem Eccleſiarum omnium, liberam ab omni ſervitio Epiſcopali, neque (q) circaturam, neque oblationes Epiſcopo, neque ſervitium Præpoſito, neque ad ædificandas ſive conſecrandas, vel ad terminandas eaſdem Eccleſias ullum ſupplementum præbeant. Neque ad Synodum coacti veniant, ipſi miniſtros locare poterint, qui ſuam partem colligant. Ipſi Preſbyteros ponere, qui ad eaſdẽ Eccleſias ſerviant, ſimilem cum Epiſcopo poteſtatem habeant, ipſi in omni utilitate, quæ de eiſdem Eccleſiis provenire poſſunt, ſive in redemptione earum, ſive in acquiſitione decimarum, ſive in compoſitione illati damni, excepto Epiſcopali banno, in omnibus mediam partem accipiant. Si quid verò culpa Preſbyterorum neglectum fuerit, nullum inde damnum incurrant. Actum Coloniæ, anno ſalutis M. lxiii. anno ordinationis Domini Henrici quarti Regis ix. Regni verò ſeptimo.

a *Wilhelmus frater Comitis Gelriæ,*) Fuit frater Wichardi Præfecti, quem *Voocht* vocant vernaculâ linguâ, & filius Wikingi; de quibus videndum Chronicum Gelricum Aquilii, & ibi diligentiſſimus Scriverius. Snoyus Wilhelmum de Pont vocat. Teſmakerus in Annal. patruum Wichardi ſibi contrarius, dicit. Ab hoc videntur Dordrechtenſes ſigillum ſuum vetus habere, in cujus averſa parte roſa ſpectatur, ſignum Præfectorum, ut volunt, Geldrenſium cujus hic forma expreſſa eſt.

l *Hujus ſoror Ida,*] Utriuſque, Godefridi & ſororis habe ſtemma, clarioris intellectus cauſâ ex Miræo tranſlatum;

	Godefrid. Im-	Godefridus ma-	Godefrid. gibbo-	
Godefridus cap-	prol. Dux Lo-	gnus Utriuſque	ſus Dux utriuſque	
tivus Com. Vir-	tharingiæ in-	Lotharing. Dux	Lotharingiæ ob	
dun. Anno 984.	fer. obiit 1023.	obiit 1070.	anno 1076. S. L.	Euſtachius 3.
	Gothilo mag-	Steph. 9. P.R.	Ida ux. Euſtachii	Godefrid. Bu-
	nus Dux Lo-	Gothilo igna-	2 Com. Bolon.	lion.
	thar. ſuper. Et	vus Lothar. in-		Balduinus.
	infr. ob. 1044.	fer. Dux obiit		
* Apud pleroſq;	Adalbero E-	1046.	Henricus 2 Com.	Henric. III.
ſcriptores inve-	piſc. Vird.	* Oda ux. Baldri	Lovan. uxor. A-	Com. Lovan.
nio Odæ mari-	Frider. C. Vir-	ci Com. Lovan.	leyd.	ob anno 1095.
tum Lambertum	dun.	Regelind. uxor		S. L.
vocari, niſi quod	Hermann.	Alber. 2. Com.		Godefr. Barb.
Divæus Brab. 6.	Com. Dagiſb.	Namur.		C. Lov. Dux
eundem Lamb.	Emengardis.	Mathildis	Richildis uxor	Lotharing. &
& cognomento Baldricum dictum		ux. Ragineri 4.	Balduini Com.	Brab. 1106.
tradat.		C. Hannon.	Flandriæ.	obiit 1140.

m *Nam Hollandia uſque ad hæc tempora,)* Vidi diploma, quod in archivis Marianis Tr. integrum adhuc ſervatur Theodorici F. Florentii & Adæ Com. titulo Hollandiæ Comitis anno 1194. conſcriptum, quo nullum à me viſum vetuſtius.

n *Itaque intermiſſi ſunt paulo minus anni* x.] Si Bernulpho 27. annos tribuas, quod plerique auctores faciunt, rectus erit calculus, nec anni decem ſupererunt: quod verò anno 1087. Hieroſolymam profectum Wilhelmum tradunt, omninò cū claſſicis ſcriptoribus pugnat, cum conſtet eum anno 1075 vivere deſiiſſe. Iter autem hoc Chriſtianorum deſcribit ample ſatis Lambertus Schafnaburgenſis, ad annum C. 1075. qui addit, Wilhelmum hunc noſtrum vulneribus male mulctatum, nudum ferè relictum ab Arabibus. Ingulphus quoque Anglus, poſtea Croylandiæ Abbas, ſe huic itineri interfuiſſe refert circa idem tempus; cujus & meminit Sigiſbertus in Chron. ad annum C. 1075.

o *Regimbertum Abbatem Epternacenſem,*] Qui 23. Abbas in ordine, poſt annum 1051. electus obiit anno C. 1080. 3. Id. Novembr. ut refert Bertelius in hiſtoriâ Luxemburgicâ, relinquens ſucceſſorem Theofridum ſcriptorem vitæ D. Willibrordi.

p *Quarum matres hæ &c.)* Loca hæc in Hollandia Boreali vel Weſtfringiâ ſatis cognita ſunt, ita ut ulteriori explicatione non indigeant: Videntur autem quæ hic traduntur, aliquomodo confirmare diplomata Henrici Imp. ſupra poſita.

q *Neque circaturam,*] Quid ſit circatura non ſatis perſpicio, niſi ſit à circumeundo ſic dicta; quum præfecti ſuas Eccleſias, & Epiſcopi ſuas Diœceſes circumeundo perluſtrarent. In diplomate Conradi Epiſcopi Tr. anni C. 1085. de telonio in Smithuſen: *Eccleſia cum tribus capellis, liberam à circatu & cenſu* &c. In aliâ Burchardi Epiſcopi donatione capitulo S. Iohannis Bapt. factâ anno 1101. *Conceſſi autem eam liberam à cenſu & circatu &c. Circitores* etiam nominantur in legibus Alamanorum: & in Iure noſtro vocantur *Circitores* qui veſtes circumferunt diſtrahendas l. 5. D. de Inſtitoribus. Sic Vegetius de re mil. vocatos dicit qui vigilias circumibant, vide Briſſ. de verb. ſignificatione lit. C. Utrum verò Hollandiæ Comes eo nomine cum Epternacenſibus tranſegerit, nec ne incertum habeo; hoc tamen in hujuſmodi donationibus accidere ſæpe ſolet, ut cum auctoribus facile concidant: & tandem is in jure potior habeatur, qui potentior eſt armis.

De exitu vitæ Gulielmi Epiſcopi multa confinxerunt, quod is Imperatori contra Paparum Ro: factionem fideliter adheſerit; vide Schafnaburgenſem monachum Lambertum, Bertholdum Conſtantienſem, Abbatem Trithem. Chron. Hirſaug. ad annum C. 1076. Noſtri autem ſcriptores nihil ejuſmodi tradunt.

De controverſia Wilhelmi Epiſcopi Trajectenſis cūm Epiſcopo Noviomenſi nullam cūm faciat mentionem Heda, non abs re erit de eadem hic adjungere Epiſtolam Gregorii VII. P. R. Ex lib. 2. Regeſt. ejuſdem Pontificis, quam mihi Nobiliſſ. vir Theod. Reneſſius olim ſuppeditavit, cujus hic tenor:

GREGOR. EPISCOPVS SERV. SER. DEI MANASSI REMENSI ARCHI-EPISCOPO.

Salutem & Apoſtolicam benedictionem. Confratris noſtri Trajectenſis Epiſcopi Wilhelmi querelam de Brugenſi Eccleſiâ in Noviomenſi Epiſcopatu ſita, literis ipſius expoſitam accepimus, quam & ante D. & prædeceſſorem noſtrum P. Alexandrum depoſitam, necdum competenti termino contigit definiri. Aſtruit autem Epiſcopus Trajectenſis eandem Eccleſiam traditione antiquâ ſedi ſuæ delegatam ducentis ferme annis abſolutè & quietè ad uſus ſtipendiarios Can. Trajectenſium detentam; donec Raboth Noviomenſis Epiſcopus abſque ullo canonico judicio ſibi eam ſurripuit: & , ut affirmant legati (quod gravius eſt, & omnino illicitum) alteri cuidam Clerico vendidit. Quapropter Suffraganeum tuum Noviomenſem Epiſcopum per te conveniendum eſſe cenſuimus, & de tantâ perverſitate, (ſi ita eſſe conſtiterit) ſeverè eſſe increpandum, ac ſubinde admonendum, imò etiam compellendum ut canonum ſtatuta ſequendo, Eccleſiam Trajectenſem quæ tanto tempore poſſedit, ſine expoliatione, ſine morâ reinducat: ac poſtea ſi qnid habet quod jure conqueratur, Synodali judicio diſceptare contendat, quod ſi huic authoritati noſtræ, vel monitis tuis obtemperare neglexerit, tam diu Epiſcopali privetur officio, quoad uſque cauſas Eccleſiaſticas non potentiæ magnitudine, ſed juſtitia cenſurâ finiri oportere doceatur. Hujus ergo negotii deciſionem per te ſtudioſè & impigrè volumus adimpleri, & literis judicium nobis quantòcitius poteris notificari. Datum *Romæ* III. *Non. Martii, Indict.* XIII.

Confirmatio Henrici Regis ſub Wilhelmo Epiſcopo Tr. eidem Eccleſiæ facta, de decimis, mancipiis & aliis univerſis, in Doreſtad, Daventre, Tiele &c. anno 1056. in Werede.

Item emancipatio à Iure Epiſcopali Eccleſiarum de Bergâ & Linnâ olim facta ab Adelboldo in gratiam Balderici Epiſcopi Leodienſis, & à Wilhelmo Epiſcopo Tr. petente Thietwino ejuſdem Leod. Eccleſiæ præſule, anno 1057. confirmata.

Conra-

Conradus Epiſcopus Trajecten-ſis XXII.

Wilhelmo Epiſcopo defuncto, Conradus natione Suevus electus & promotus intuitu Henrici quarti Imp. cujus (a) nutricius fuiſſe aſſeritur XXII. Epiſcopus conſtituitur. Iam filii Florentii Comitis Hollandiæ, quorum ſuprà meminimus, ad paternam hæreditatem aſpirabant, ſublato Godefrido. Cùm Wilhelmus Epiſcopus ſperaſſet hæredes exterminatos & Comitatum Imperatori devolutum, impetravit illum, ut de cætero juris ſui eſſet, & idcirco arcem in Iſelmondâ incœpit munitiſſimam, eo anno, quo obiit, quam Conradus iſte perfecit, pinnis & propugnaculis adornans. Reverſus itaque ex Flandriâ Theodoricus juvenis cum auxiliariis copiis, arcem hujuſmodi obſidere ſtatuit, quibus Conradus cum valido occurrens exercitu, laborantibus ſuis laturus ſuppetias, confecto prælio, cæſo & in fugam verſo exercitu, ægrè ſe in arcem recepit, eaque validè expugnatâ ſeſe dedere coactus eſt: captâ itaque arce, & demolitâ ad civitatem ſuam redire permittitur. Et Theodricus in Comitem ſublimatur, & duxit Withildim filiam Ducis Saxoniæ in uxorem, ex quâ genuit Florentium Craſſum, deceſſit anno M. XCI. cùm præfuiſſet annis XV. Sepultus Egmondæ. Paulo ante Baſilica Divi Petri in montibus incuriâ aulicorum Henrici quarti Imp. apud Trajectum conflagravit, quod ille dolens, dedit ad reſtaurationem amplas poſſeſſiones in hunc modum, prout ipſi ex originalibus excerpſimus, ut appareat, quanta fuerit ipſorum priſcorum Regum in Eccleſiam liberalitas ac pietas.

Theodoricus, Hollandiæ Comes arcem Iſelmundam evertit.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divinâ favente clementiâ Rex, liberè & perfectè regere, regnare eſt: Illum, per quem Reges regnant, Chriſtum in ſanctis ſuis honorare, inter quos cæli Ianitorem integræ fidei confeſſorem, Regni vel Imperii defenſorem, Apoſtolorum principem, beatum Petrum Apoſtolum in reparandâ Trajectenſi Eccleſiâ ſua placando honorare, neceſſarium duximus. Quam incendio conſumptam noſtris peccatis imputando ingemuimus. Unde in reparatione ejuſdem Eccleſiæ prædium quoddam nomine Bruoche, cum univerſis appenditiis, hoc eſt, utriuſque ſexus mancipiis, areis, ædificiis, pratis, paſcuis, terris, cultis & incultis, viis & inviis, ſylvis, venationibus, aquis, aquarumque decurſibus, molis, molendinis, piſcationibus, exitibus & reditibus, quæſitis & inquirendis, ac cum omni utilitate, quæ vel excogitari, nominari, vel ſcribi poterit, ſancto Petro in præfatâ Eccleſiâ combuſtâ firmando tradidimus, tradendo firmavimus, ſubmonentibus ac rogantibus Berthâ & Regni & thori ſociâ, Sigefrido Moguntino, Hiltolfo Colonienſi Archiepiſcopis. Ruperto Babenbergenſi, Ebbone * Numburgenſi Epiſcopis, Trajectenſi verò Epiſcopo Cunrado, eo obnixiùs, quo rectiùs, cæteris ſuccinente, cujus Prædii ſitus eſt in pago Velue in Comitatu Diederici. Dedimus autem eâ lege, ut eadem Eccleſia ſancti Petri perenniter abſque omni contradictione obtineat, & interdicimus, ne alicujus violentia inde auferat vel alio trãſponat. Cujus firmæ traditionis teſtem*

Donatur ab Henrico quarto Imp. prædium Broecks.

* In MS. Broec vel Broeckerhoven.

** al. Hamburg.*

Comit. Diederici in Veluâ.

chartam præſentem ſcribi juſsimus, quàm ut infrà videri poteſt, propriâ manu corroboratam, & ſigilli noſtri impreſsione inſignitam omnis generationis tam futuræ, quàm præſentis notitiæ relinquimus: Signum Domini Henrici quarti Regis invictiſsimi, Adalbero Cancellarius vice Sigefredi Archicancellarii recognovi, Anno Dominicæ incarnationis Milleſimo lxxvii. *Indictione* xv. v. *Kalendas Junias data. Anno verò ordinationis Domini Henrici quarti Regis* xxiii. (b) *Regni verò* xxi. *Actum Wormaciæ feliciter in nomine Domini Jeſu Chriſti, Amen.*

Huic Conrado Henricus quartus contulit Comitatum in Stavero, quem Egbertus Marchio Imperatoris conſanguineus (qui Comites Hollandiæ ex (c) Orientali Friſiâ violenter expulerat & ſpoliaverat) ob perfidiam per ſententiam Principum, publicus hoſtis judicatus, amiſit, anno M. lxxvii. anno ordinationis Domini Henrici xxiv. Regni ſui xxii. Imp. ii. Actum Wormatiæ.

(d) Obtinuit etiam ab Adelheyde Comitiſsâ, filiâ Everhardi prædium (e) Ortinam cum ſuis annexis, cui viciſſim dedit in precarium unam curtim Verdam ſcilicet in Batva juxta Awich ſitam, & Waticam prope Thielam, & cum domo lapideâ quatuor præbendas Trajecti. Contulit inſuper Eccleſiæ (f) Trajectenſi certam terram juris ſui: (g) Tandem à fundamentis conſtruxit Baſilicam Divæ Virginis Mariæ in civitate Trajectenſi ſecundum mœnia, ad ſimilitudinem alterius Eccleſiæ juxta muros urbis Mediolanenſis, in ejus honore dicatæ, per ipſum Conradum, cùm intereſſet expeditioni per Imperatorem factæ, In Italia dirutæ, quam abundè ditavit. (h) Tandem die quem Mercurii vocant in Paſchali hebdomada peractis miſſarum ſolemnibus, dum in aulâ Epiſcopali ſolus oraret, inſidiis cujuſdam Friſii interimitur anno ſalutis M. xcix. menſis Aprilis xiv. cùm præfuiſſet annis xxv. Sepultus in Eccleſiâ quam ipſe fundaverat; qui verò ſcelus perpetravit, aufugit impune, poſteà Regiâ auctoritate capite plectitur. Cauſam mortis ſuæ variam ſcribunt, alii ab uno ſuorum, alii à pluribus occiſum volunt, alii patrem illius architecti, qui ſecreto allectus pretio, templum ipſum in cœno & fluida terra fundavit, & columnas firmavit, auctorem necis aſſerunt, ob odium idcircò in ipſum conceptum. Ego crediderim per Egberti occiſi fautores paratum dolum.

(i) De Egberto verò ita ſcribit Abbas Urſpergenſis: Recepto jam à Saxonibus pacificè Imperatore Henrico quidam Marchio Egibertus Imperatoris etiam cõſanguineus, armis ſtrenuus & animoſus atque ditiſſimus iterum in Saxoniâ contra Imperatorem tyrannidem ſuſcitavit, quâ cognitâ Imperator in Franciam properè rediit.

Anno Domini Milleſimo lxxxix. Imperator Henricus congregato exercitu oppidum quoddam Marchionis Egiberti in Turingia poſitum nimis firmum Gliche dictum obſedit. In vigiliâ verò natalis Domini, Dominico ſcilicet die, cùm magna pars primatum ob diem feſtum jam abiret, Egibertus ſuis conſulens audacter Imperatorem invadit, & gnaviter primo reſiſtentem tandem cedere compellit, ibi Burchardus Loſannæ Epiſcopus, qui eâ die ſacram Imp. lanceam ferebat, occiſus eſt. Anno Domini M. xc. Henricus Imperator Italiam ingreditur, ibique ferè per ſeptem annos moratur. Prædictus Egibertus à quibuſdam Imperatoris fidelibus in quodam molendino pauſandi gratia deprehenſus turpiter occubuit.

a *Cujus nutricem fuiſſe aſſeritur,*) Sic noſtri fere ſcriptores inter quos & Beka, tradunt. Meminère a. Conradi inter veteres; Sigiſbertus in Chron. ad annum C. 1098. Schafnaburg. Monachus ad annum 1076., Dodechinus in appendice ad Marianum anno 1099., Abbas Trithemius Chron. Hirſaugienſi ad eundem annum.

b *Ordinat.* xxiii.] Sic textum Hedæ emendandum putavi, nam biennio ante mortem patris erat, teſte Onuphrio, creatus rex, & ab Hermanno Colon. Archiepiſcopo coronatus.

c *Qui Comites Hollandiæ ex Orientali Friſiâ expulerat,*] Id nunquam factum; neque Hollandiæ Comites Orientalem Friſiam poſſederunt; neque id in diplomatibus Henrici exprimitur, ſed hoſtilitas in Imperatorem allegatur, quæ majoris lucis causâ hic adjungo.

Dona-

Donatio Comitatus de Staveren.

IN nomine S. & individuæ Trinitatis. Henricus divina favente Clementia Rex. Lex eſt & jus gentium inimicos Regis aperte deprehenſos, aperte communem totius regni perſecutionem pati; ut ſicut perjurii infamia ſunt ex leges, ita bonorum omnium ſuorum fiant exheredes. Inſuper tam ipſi quàm poſſeßiones eorum regali ſententiæ puniendi ſubjaceant. Iuſtum eſt enim ut ſumma nequitia deprehenſi ſumma vindicta mulctentur, & regni dominum perſequentes regni perſecutionem patiantur. Hæc ſententia principum noſtrorum judicio ſuper Egbertum quondam Marchionem dicta eſt, ut quod in nos exercere non timuit, in ſe recipiat, videlicet ut in regno partem non habeat, qui nos integro regno privare laborat. Unde de bonis juſto judicio ſibi ablatis, B. Martino ſpeciali Traject. Eccleſ. patrono, cui fidelis noſter Conradus Epiſcopus præſidet, Comitatum quendam de Stavero in proprium tradendo firmavimus, firmando tradidimus ea ratione ut idem Conradus Epiſcopus eundem Comitatum poßideat, ſuiſq; ſucceſſoribus poßidendum cuſtodiat. Cujus traditionis teſtem cartam præſentem ſcribi juſſimus, quam, ut infra videlicet manu noſtra corroboratam & ſigilli noſtri impreßione inſignitam omnibus ſeculis relinquimus. S. D. Henrici IV. Regis invictiß. Geberhardus Cancellarius recognovi Anno Domin. incarnat. M. lxxvii. Indict. I. data III. Kal. Novembr. anno autem D. Henrici ordinat. XXIV. Regni XXII. Actum Wormatiæ in Chriſti nomine feliciter.

Traditio ejuſdem Imp. de Comitatu in Ooſtergouwe & VVeſtergouwe.

IN nomine S. Tr. Henricus d. f. Cl. Rom. Imp. Aug. Univerſis Dei noſtriſque fidelibus, tam futuris quam præſentibus notum eſſe volumus, qualiter nos Egberto Marchioni rebellionem quam ipſe adhuc puer cum cæteris Saxonibus adverſum nos exercuerat, cum ad requirendam gratiam noſtram humiliatus fuiſſet, reſpectu ætatis ejus & conſanguinitatis, quâ nos contingebat, indulſimus, ſua ſibi miſericorditer & reſtituentes, & alia ſuper addere meditantes, qui denuò non ratione, non aliqua inductus vel juſta vel probabili cauſa, ſed ſolo ſuperbiæ ſpiritu elatus; contra pietatem juſticiam, fidem & facta nobis ſacra-

menta fidelitatis, non ſolum honorem, ſed & vitam noſtram impugnare conatus eſt. Adeo ut reconciliatos nobis Saxones & Thuringos quoſcumque potuit adverſus nos concitaret, & erecto ſigillo Saxoniam & Thuringiam, nobis quam obtinere juraverat, prohiberet. Ob ejuſmodi culpam illius comprovinciales, tam Saxones quam Thuringi cum cæteris principibus noſtris coram nobis ex jure gentium inde ſententiam proferentes, ipſum ſicut manifeſtum hoſtem Regni & Imperii Romani perſequendum cenſuerunt, prædio verò ejus, & quæ à nobis habuerat beneficia Imperiali noſtræ ditioni & poteſtati adjudicaverunt, ex eiſdem beneficiis B. Martino ad Eccleſiam Trajectenſem, cum pro remedio animæ noſtræ, tum ob fidele ſervitium dilecti noſtri Conradi ejuſdem ſedis Epiſcopi, quendam Comitatum Friſiæ nomine Ooſtrogouwe & Weſtrogauwe cum omni jure & utilitate quam Egbertus in hoc Comitatu habuit in proprium tradidimus, cujus noſtræ donationis authoritas, ut in perpetuum ſtabilis & inconvulſa permaneat, hanc cartam inde conſcribi, quam ſicut infra apparet manu noſtra roborantes ſigilli noſtri impreſſione juſſimus inſigniri. S. Domini Henrici Rom. Imp. Aug. Harmannus Cancellarius vice Wezelonis Archicapellani recognovi. Data VII. *Id. Februar. Anno ab incarn. Dom.* M.lxxxvi. *Ind.* IX. *Anno autem* D. *Henrici Imp. Regni quidem* XXXI. *Imperii vero* II. *Actum in villa Thuringia, quæ dicitur* Wehemar. *præſente* D. *H. Imp. exercitu, mox ut in Egbertum fuerat judicium pronuntiatum. In Dei nomine feliciter.*

Extat aliud quoque diploma ejuſdem Imperatoris de eadem donatione in quo omnem cum Egberto hiſtoriam plenius enarrat, & ut Comitatum prædictum Egberto ablatum & Trajectinæ Eccleſiæ datum, eidem Marchioni, veniam petenti, invito Conrado Epiſcopo, iterum reſtituerit; & hinc eidem ad priorem infidelitatem relapſo, iterato ademerit ac Eccleſiæ tandem ſtabiliter reddiderit recenſet. Datum anno C. 1089. Eſt præterea ab Henr. IV. Imp. donatio facta Eccl. Traject. ſub Conrado Epiſcopo, de Comitatu Iſſegouwe cum omni utilitate quam habere conſueverat Egbertus Marchio, privatus eodem per d. Imp. data III. Non. Apr. Anno Domini M lxxxvi. Indict. ix. anno autem Regni ejus xxxi. Imperii vero III. Act. Ratiſbonæ.

d *Obiinuit etiam ab Adelheyde Com.*] Cujus hæc filia fuerit ignoro. Diploma donationis hujus integrum extat in tabul. collegiorum Trajectenſ. ut ſequitur.

Donatio de prædio Ortina.

IN nomine S. & Ind. Tr. Sciant omnes Chriſti fideles, tam futuri quam præſentes, quod Adelheyt Comitiſſa Comitis Everhardi filia ob remedium animæ ſuæ ac mariti ſui Henrici, parentumque ſuorum per manum Heremanni, quem ab Imper. Advocatum acceperat, tradidit Eccl. S. Martini in Trajecto ſuper altare ipſius, atque Conrado Epiſcopo

piſcopo prædium ſuum Ortinam nominatum, cum omnibus appenditiis, hoc eſt: mancipiis, areis, ædificiis, pratis, paſcuis, terris cultis & incultis, ſylvis, venationibus, aquis, aquarumvè decurſibus, piſcationibus, exitibus & reditibus, quæſitis & inquirendis & cum omnium utilitate, quæ inde provenire poterit. Servientes autem ad idem prædium pertinentes ibidem in præſentiâ ſuâ fecit jurare S. Martino fidelitatem, & Epiſcopo Conrado: conceſſâ eis lege, qualem habent meliores in totâ familiâ B. Martini ſervientes: poſt hæc ſtatim datis manibus Epiſcopo facta eſt ipſius, atque prædictum prædium ab eo in beneficium recepit dans ei XII. denarios Tielenſis monetæ inSignum quod idem prædium jam non eſſet ſuum, ſed Eccleſiæ proprium. Interpoſita eſt autem conditio ejuſmodi, ut nulli Epiſcoporum unquam liceat idem prædium alicui dare in beneficium. Dominus verò Conradus Epiſc. Comitiſſæ dedit in precarium duas curtes Verdam ſcilicet in Batua juxta Avvich ſitam, & Waticam prope Tielam poſitam cum omni utilitate quâ ipſe ante ibi uſus fuerat: & cum domo lapideâ quatuor prabendas Trajecti, ap: S. Martinum, S. Bonifacium, S. Petrum & S. Ioannem: Ita ne ſubtrahantur ei. ſive præſens ſive abſens fuerit. Ipſa verò Comitiſſa tres libras denariorum quas cenſuales in Ortina ſolvunt ad prædicta monaſteria ſingulis annis fratribus dari conſtituit. Cui ſi quis Epiſcoporum de his quæ conceſſa ſunt aliquid abſtulerit; poteſtatem habeat ipſa recipere ſua. His omnibus abſque omni contradictione peractis: Epiſcopus banno interdixit, ne quis ſive de bonis Eccleſiæ à Comitiſſa traditis, ſive de his quæ Comitiſſa conceſſerat, ſe intromitteret, ac violenter in ſuos uſus redigeret, Quicunque vero hoc præſumeret, banno ſubjaceret, atque omnipotentis Dei & SS. omnium contra ſe iram ſentiret. Ut autem omnia firma & inviolata permaneant, interfuere teſtes idonei. Rogerus de Malſena, Heremannus de Merehen, Diedericus de Harler, Poppo filius ejus, Hemericus de Mera, Gerungus de Aſper, Iohannes de Imple, Winemarus & frater ejus Adelardus filii Adelardi, Rogerus de Druten, Albero de Batenburch, Diedericus de Batenborch, Albertus de Eſſing, Diedericus frater ejus, Lambertus de Iſendra, Weremboldus de Oya, Gyſelbertus de Medel, Herbertus de Buxtel, Wilhelmus de Flagence, Rudolphus de Batenburch, Snellart de Hemerten, Hamilger de Ryſvvijck Actum anno 1188.

e *Prædium Ortinam,)* Locus eſt prope Buſcum Ducis civitatem anno 1179. à Godefrido III. Brabantiæ Duce conditam, unde & in ſuburbanis pagus, & porta urbis, nomen hodieque retinuerunt. In Cod. Donationum Miræi cap. 97. eſt diploma Godefridi anno 1079. ubi Urtina dici videtur.

f *Contulit item Eccleſiæ Traject.)* Hoc diploma donationis Conradi extat, quidem ſed minus integrum

Sigiſbertus ad annum 1098. *Conradus Vltrajectenſis Epiſcopus feriâ quartâ Paſchæ poſt miſſam à ſe celebratam à quodam ſuorum in domo ſuâ perimitur.* Dodechinus ad annum 1009: *Conradus Traject. Epiſcopus 4. feria Paſchæ à negotiatore Friſio crudeliter occiditur.* Eſt autem magis veriſimile, quandoquidem à Friſio interemptus traditur, in vindictam Egberti Marchionis, cujus bona jam triplici donatione ab Imperatore acceperat; quinque ante annos 8. vel 9. occiſus erat à Ducibus Imp. cædem illam ab amicis Egberti bona repetentibus eſſe procuratam: Urſpergenſis Abbas ita tradit: *Hoc anno (nempe 1099) Chunradus Trajectenſis Epiſcopus à ſuis occiſus eſt.* Adjungam & aliud, unde odium Saxonum contra Imperatorem & Epiſcopum ſatis ſuperque patet, ex Bertoldo Conſtantienſi ferociſſimo Imperatoris hoſce ſic ſcribente ad annum 1099: *Conradus non Epiſcopus ſed Schiſmaticus, turpiter à quodam occiſus, interiit, quem ipſe deprædari præcepit*, quibus ille verbis opinionem noſtram aliquomodo probare videtur adde quæ ad Becanum Chron. notavi.

i *De Egberto verò,)* Hic Egbertus teſte Onuphrio, fuit etiam Thuringiæ Marchio, ac tyrannidem contra Henricum 4. Imp. arripuit anno 1085; occiſus inſidiis quorundam Ducum Henrici in Saxonia anno 1090. Sigiſb. in Chron. *Saxones iterum rebellant incentore Egberto* 1 & poſt anno C. 1090. *In Saxonia Egbertus Comes dum fideles Imp. bello inſequitur, & ipſe perimitur*, Schafnaburg. Monachus ad annum 1089: „Sextum bellum committitur inter Imperatorem & Egbertum Marchionem, qui „Egbertus inde juxta aquam Sclicha in molendino quodam miſerabiliter interfectus occubuit. Meminerunt hujus præter Abb. Urſpergenſem, Crantzius, Cuſpinianus, Carrio vel ad hunc Peucerus, Haræus, Emmius, vita Henrici IV. Imperatoris, alii plures.

Burchardus Epiſcopus XXIII.

BUrchardus Conrado ſucceſſit in Cathedra XXIII. Epiſcopus, vir admodum pius & prudens, cujus genealogiam non inveni. Hic etiam ordines manu propriâ contulit & conſecravit Preſbyteros & Diaconos. Præfuit annis XIII. deceſſit anno ſalutis M. CXII. XV. Kal. Iunii, ſepultus in Occidentali parte Eccleſiæ Trajectenſ. tempore Henrici quinti: anno ſcilicet M. C. primo, vel circa Henricus (a) Craſſus Germanus Cunonis, filii Ducis Ottonis, fraude ipſo Cunone occiſo in itinere natu ſenior, dum in Friſiæ Marcam, cui præerat, res acturus, proficiſcitur à vulgaribus Friſonibus, quibus Dominationis ſuę jugum grave fuit, obſequium ſpectans, vallatur, re quoque cognitâ, fugiens ad mare, vulneratur à nautis, ſimul & ſuffocatur. Hujus tanti viri, qui nimirum totius Saxoniæ Principatum ſecundus à Rege regebat, interitus, ab univerſo regno Teutonico graviter ferebatur. Fuit Marchio in Saxonia potentiſſimus. Hic Burchardus adjudicavit prædium ſitum (b) inter Leckam & Ligniam flumina, per Arnoldum de Rothe, & Henricum de Kuyck diu occupatum, eccleſiis majoris & ſancti Salvatoris Trajectenſ. & ut liceat eis ibidem matrem Eccleſiam conſtituere, indulſit. Anno Milleſimo centeſimo octavo.

Otto Sax. Dux Bavarię pater Henrici Craſſi & Cunonis.

a *Anno 1101. Henricus Craſſus Germanus Cunonis,)* De cæde hujus Cunonis, ſive Conradi Palatini Saxoniæ vide Reuſner. in ſtemmate Witichindæo pag. 22. ubi dicit eundem noctu familiarium ſuorum ab Imperatore pecuniâ corruptorum ſcelere in cubili ſuo jugulatum anno 1103. Henricus verò craſſus Dux Saxoniæ ad Viſurgim, Comes Northemius ducta Gertrude F. Egberti 2. Saxoniæ Marchion. Brunſwicenſem ditionem cum eadem dotis nomine acceperat; & ob virtutem Friſiis præfectus datus: per inſidias ab iis trucidatur anno Chr. 1100. Fabritius Saxon. lib. 2. hæc ita tradit: *Henrico Duci Gotingenſi ad Viſurgim Friſiæ præfecturâ propter virtutem committitur ſed quia à multitudine acceptus ſimulanter eſt, ei exitium obſequii & honoris ſpecie, meditabantur. In itinere ad Nordam oppidum cum poſitas ſibi inſidias intelligeret, ad mare confugit, ibi vulneratus à nautis & fluctibus ſubmerſus eſt.* Non inſidiis, ſed bello aperto occiſum vult Ubbo, lib. VI. rer. Friſ. ubi pluribus rem totam explicat. vide & Crantz. Saxon. lib. V. cap. 14. Urſpergenſem Abb. Conradum à Liechtenauw in Henrico V. Imp.

b *Hic, B. adjudicavit prædium ſitum inter Leckam, &c.)* Hujus rei diploma ſequitur integrum:

Burchardi adjudicatio cujuſdã prædii Capp. S. Martini & Servator.

IN nomine S. & Indiv. Trinitatis, & in honore S Salvatoris, S. Martini & omnium Sanctorum. Cum diſcordiæ ſeminatores Propheticâ Deus aſſeratur atteſtatione deteſtari, multo magis ab eodem pacis auctore credendum eſt concordiæ æmulatores approbari. Ego ergo Burchardus Dei miſericordiâ Epiſcopus, quia Dei prædio quod inter Leckiam & Lingiam fluvios ſitum eſt, non minimas litium flammas, diutiſſime ad meum tempus uſque deductas, inter duas congregationes S. Martini & S. Bonifacii, & nunc inter Arnoldum de Rothe & Henricum de Kuch ipſorumque coheredes invaluiſſe conſideravi, ut illas extinguerem, meorum fidelium tam clericorum quàm laycorum quantum ullum ſanius inveniri potuit, inii conſilium. Facta itaque ejuſdem diviſione prædii, ſub hujus probata conditione conſilii; poſtquam quod his duabus Eccleſiis & Arnoldo de Rothe & Averarde vidua Henrici de Kuch jam mortui determinatum eſt, deberet contingere, ego cum earundem Eccleſiarum Radulpho ſcilicet S. Martini, Herimanno verò S. Bonifacii Præpoſitis per manum Wilhelmi legitimi mei Advocati, Idemque Arnoldus & eadem Alveradis, cum ipſorum, ut dictum eſt, hæredibus, quicquid nobis cum eis ipſiſque nobiſcum diſconvenerat invicem effeſtucavimus, factâ inter nos & ipſos firma & immobili ejuſdem prædii disjunctione. Ego verò & reſpectu retributionis divinæ, & ea quam eædem Eccleſiæ in hoc prædio antiquitus habuerunt, juſtitia exigente, cenſum, decimam & omnem ſæcularem Iuſtitiam, cum omnibus quæ de cultis & incultis poſtmodum ibidem poſſent provenire, ad has duas Eccleſias in perpetuum uſum prædictorum Præpoſitorum contuli, & fratrum earundem congregationum. Inſuper hanc eis concedens poteſtatem, ut ubicunque in hoc prædio eligerent matrem eccleſiam, & ab omni Epiſcopali jure liberam, ædificarent. Quod ut ratum maneat & ſtabile, hanc cartam & ſigillo confirmavi, & hos teſtes fideles adhibui, præpoſitos Radulphum S. Martini, Harmannum S. Bonifacii, Anſfridum S. Petri, Rodulphum de Aldenſele, Canonicos S. Martini Albertum, M. Lambertum, Blidgerum, Luzonem. S. Bonifacii, Razonem, Dodonem, Theodoricum. Laycos liberos; Wilhelmum Advocatum, Giſelbertum de Werde, Fredericum de Haveſkeſdrecht, Theodoricum de Trajecto, Giſelbertum de Welle, Hubertum de Uvvijck, Harman-

Digitized by Google

Harmannum Viſt, Gerardum de Oye, Hezelonem de Helmund, Hugonem de Uorne, Razonem & fratrem ejus, Wezelonem de Trecht, Gerardum de Paveke, ſervientes: Galonem, Anſfridum Knijf, Gerfridum, Lancfridum, Gelperadum, Enſfridum de Munchem, Ulfgerum, Lubbertum, Werenboldum. In omnium iſtorum præſentiâ, nulli penitus, Comiti vel Advocato in ſupradicto prædio & ipſius cultoribus aliquam conceſſi poteſtatem, niſi tantum earum eccleſiarum Præpoſitis, & ſuis quos ibi conſtituerunt Uillicis. Actum eſt publicè Anno Domini M. CVIII. Ind. I. Idus Aug. ſub Regno Henrici V. præſidente S. R. Eccl. Paſcale.

Burchardus donat Capitulo S. Ioannis quædam bona.

IN nomine &c. Notum ſit omnibus Chriſtianis &c. Quod ego Burchardus Trajectenſis ſedis Epiſcopus, pro remedio animæ meæ D. Iohanni & Canonicis ejus dedi Eccleſiam Thiedradeſkercke ſitam juxta Duble, cum decimâ & omni utilitate, quæ ad eam pertinet. Conceſſi autem eam liberam à cenſu & à circatu: tantum denarii, quos oblationes vocant, inde ſolvantur, & ad executionem Synodalis juſtitiæ præpoſito ſuum ſervitium detur, & ut iſtud firmum permaneat, Hanc cartam fieri præcepi; & impreſſione ſigilli mei ſtabiliri. Si quis verò irritum facere voluerit & à fratribus iſtis hanc eccleſiam alienare voluerit, ira Dei maneat ſuper ipſum, & anathemizatus omnibus Chriſtianis ſit, ſicut Ethnicus & Publicanus. Hujus rei teſtes ſunt clerici: Rodulphus Præpoſitus, Herimannus Præpoſitus, Othelricus Præpoſitus, Focco Præpoſitus, Lambertus Magiſter, Albertus, Luithardus, Rodulphus, Blidgerus; layci Florentius Comes de Hollant. Henricus de Kuc, Harmannus de Merehem, Wichardus Comes, Dodo de Furholt, Coſtetin filius Ionis, Arnoldus & multi alii. Actum eſt hoc anno Dominicæ incarn. MCI. Indict. IX. regnante IV. Henrico Imp. anno Regni ejus 45. Imperii 17. Epiſcopi dom. Burchardi anno ſecundo.

De lite inter Eccleſias de Slidrecht & de Houweningen.

NOtum ſit, quod ego Burchardus D. gr: Traj. Epiſc. controverſiam, quæ erat inter homines de Slidrecht & illos de Hougninke, quã

rectiùs potui ſecundam veritatem, & juſtitiam terminavi. Controverſia autem erat hæc: Quod illi de Hougninke *dicebant* Eccleſiam *ſuam Bottelkercke vocatam, matrem eſſe per ſe liberam, & eccleſia de Slidrecht non debere eſſe ſubjectam, contradicentibus illis de Slidrecht. Auditi ſunt utrique in præſentiâ meâ; & illi de* Hougninke *prolatâ in medium cartâ, quam dederat eis Conradus* Epiſcopus, *conati ſunt per illam cauſam ſuam roborare: qua tamen plenè, & diligentiſſime examinatâ, quia legitima non erat, recto judicio repudiata eſt, & ita cauſa eorum de Slidrecht invaluit, atque decretum eſt, quod homines de* Hougninke *Eccleſiæ de Slidrecht deberent eſſe ſubditi &c.* Et ut in *hac re decreti noſtri auctoritas ſtabilis ſemper permaneat, cartulam hanc inde conſcribi, & ſigilli noſtri impreſſione roborari & inſigniri juſſimus. Teſtes affuerunt idonei &c. Rod. majoris Eccleſiæ Præpoſitus, Harmannus Præpoſitus S. Bonifacii, Godebaldus Præpoſitus S. Iohannis, Engebertus Præpoſitus de Elſte, Adelbertus Capellanus Epiſcopi. De S. Bonifacio; Bazo, Dodo, Evervvacrus, Theod. Adalhardus: De S. Petro; Sigbaudus, Lantfridus; De S. Ioanne, Fredericus:* De *S. Mariâ, Rudolphus,* Wezelo. *Preſbyteri Parochiani; Hugo de Papendrecht, Sigfridus de Duplemunda, Franco de Heradeſkerke, Engelfredus de Almiſuethe, Giſelbertus de* Wolfgerſdijcke, *Evervvacrus de Fornhe, Ravengerus de Herdingfelde, Adelhelmus de Riede: Servientes Epiſcopi; Otto Caſtellanus, Galo Sculteetus, Anſfridus Schulteetus de Muthen,* Wolfgerus Schulteetus *de Ameſtelle.* De *Trajecto: Anſfridus, Giſelbertus, Abbo, Lieferus, Gelpradus, Lantfridus, Arnulphus, liberi homines Alegerus,* Welbodo, *Aldraven, Evervvalo,* Silephs, Sibrandus, *Fredebartus, Leo, Adeboldus, Everbalgerus, Herebrandus, Iſbodus. Actum eſt hoc anno Dom. incarn.* M C. V. *Indict.* XIII. *Regnante Henrico* IV. *Imp.*

Burchardi Donatio Eccleſ. in Waſiâ ad S.Salvat. Collegium.

IN *nomine* S. & *Ind. Trinitatis, & in honorem omnium* SS. *Cum opera miſericordiæ impenſa minimis Chriſti, Chriſtum reficiunt, ſperamus etiam illum honorari in illis qui quolibet & humili loco teneantur apud homines, apud* Deum *probantur, meritis excelſi. Ego ergo Burchardus divina miſericordiâ Epiſcopus contuli ſanctis ad Eccleſiam* S. Salvatoris, *quæ vetus dicitur, Eccleſias de Bockholt, & eccleſ. de*

Haveſcho

Haveſche, & Eccleſiam de Axele & Capellam de Hulſt, cum omnibus appendititiis, earum decimis majoribus & minoribus, cultis & incultis, acquiſitis & acquirendis in perpetuum. Volens & conſtituens, ut quod pro meis neceſſitatibus de theſauris Eccleſiæ mutuum accepi, prius ad plenum reſtauretur; poſtea verò pertineat ad tectum reficiendum & ad luminaria, ut per merita ſanctorum mea tecta ſint peccata, & ipſi impetrent lucernam pedibus meis in die tenebrarum & caliginum. Dimiſi etiam ipſas Eccleſias liberas à circatu & ab omni Epiſcopali ſervitio, niſi fortè ſit opus in patriâ viſitatione, & præſentiâ Epiſcopi. Quod ut ratum maneat & ſtabile, fideles teſtes in traditione adhibui, cartâ & ſigillo præcepi confirmari. Actum publicè, anno ab incarnatione domini M C VIII. *Indict.* I. *ſub regno Henrici* V. *ſub ſacerdotio Paſchalis Papæ, Burchardo in Trajecto præſulatum agente, ſub præſentiâ & teſtimonio iſtorum Cler: qui ſunt Anſfridus, Luthardus, Engelbertus Præpoſiti, Lambertus. Razo, Adelardus, Gerbertus, Evervvacrus, Albero, Theodor. Ubio, Wichardus, Remfridus, Lebuinus, Reynoldus, Otto, Franco, Gevehardus, Canonici. Layci verò Wilhelmus Advocatus, Wilhelmus Comes, Godefridus, Giſelbertus; & hi liberi, Otto, Ialo, Giſelbertus.*

Godebaldus Epiſcopus XXIV.

SEquitur Godebaldus Friſius, uti volunt, XXIV. Epiſcopus, non impar meritis ſuorum prædeceſſorum, religionis obſervantiſſimus. Hujus tempore Bernardus Clarevallenſis celebris habetur, & Henricus quintus anno M C XIV. contra (a) quoſdam in locis paluſtribus, ultra Friſonum Inſulas habitantes, navalem expeditionem multo ſtudio inſtituit, ſed rebellione Agrippinæ Coloniæ revocatur. Hic Epiſcopus in territorio Trajectenſi in loco (b) paluſtri, qui idcirco **Ooſtbroeck** dicitur, conſtruxit Monaſterium pro commoditate Religioſorum virorum & fœminarum, in honore Beatæ Mariæ, ac Laurentii Martyris, quod propter ſtrictam Religionis obſervantiam, (c) Carcer ordinis pridem dictum volunt, ſub profeſſione ſancti Benedicti. Anno M C XXII. Idem (d) in Middelburgo oppido Walacriæ Canonicos Regulares propter eorum petulantiam amovens, Religioſos ordinis Præmonſtratenſis, ex Antwerpiâ in locum eorum accitos, inſtituit. Paulo (e) ante, videlicet M C XXI. VI. Non. Martii obiit Florentius Craſſus, Comes Hollandiæ VIII. fraterno (f) amore Traject. junctus Eccleſiæ, cùm præfuiſſet annis XX. tumulatus Egmondæ. Cujus uxor (g) Petronella conſtruxit Monaſterium juxta arcem ſuam in Reynſburch, ubi & quieſcit, cui ſuccedit Theodricus ejus filius Comes IX. ducens in uxorem Sophiam filiam Ottonis Comitis Ricomagi, ex Principibus Palatinis, ex quâ genuit Florentium ſucceſſorem, Ottonem Comitem de Bentem, Baldevinum Epiſcopum, & Peregrinum (h) Præfectum arcis Leydenſis, ac tres filias. Item Henricus quintus Imp. donationem de Iſla & Lecke confirmavit. Sub eodem tempore idem Henricus Imp. Pentecoſten apud Trajectum celebrat, ſuboritur levi ex cauſâ tumultus inter aulicos Cæſaris & Epiſcopi, ita ut Epiſcopus intra Monaſterium, aliquibus ex ſuis captis, aliis trucidatis, ſalutem quærere impelleretur, captus tamen coram Imperatore ſiſtitur, & cuſtodiæ mancipatur, à quâ non (k) longo poſt tempore elapſus eſt. Volunt hujus tumultus auctorem fuiſſe quendã Giſelb. Epiſcpo infeſtũ*, quem Imp. pœnâ capitali animadvertendum cenſuit. Abbas tamen Urſpergenſis hoc modo ſcribit: „ Anno Domin. incarnat. M C XXIII. Imp. Henr. natalem D. Traj. celebravit. Oritur in ipſis dieb. quædã inter „

Ooſtbroeck Monaſterium carcer Ordinis.

Florentius Craſſus Comes Hollandiæ moritur.

*al. infenſum.

Seditio Trajecti inter Epiſcopi & Imperatoris officiales.

Aulicos ſc. & Epiſcopi Miniſteriales, quæ etiam eò proceſſit, ut univerſâ curiâ ſimul & civitate commotâ, utriuſque partis armatæ concurrerent cohortes; fit clamor confuſus, quaſi à Trajectenſibus in Imp. conjuratio ſit facta; ſicque illis irruentibus & iſtis reſiſtentibus, acris committitur pugna, adeò ut multi caderent, plures de oppidanis caperentur, reliqui in turrim firmiſſimam, quæ illic erat, confugerent. Pontifex etiam ipſe quaſi pravi conſilii particeps, & ob hoc Majeſtatis reus habitus, cuſtodiæ traditur, à quâ poſteà magnâ pecuniç ſummâ mulctatus, multis etiam primoribus illarum partium intervenientibus, & maximè Frederico Colonienſi Archiepiſcopo, vix redimitur. Demum apud eandem civitatem Pentecoſten celebraturus, ægritudine, quã diu cælaverat, ſuperatus ad extrema cœpit propinquare, vocatiſque qui ſecum aderant, id eſt Reginâ Machthilde conjuge ſuâ, cæteriſque primatibus, prout potuit de Regni ſtatu conſilium dedit. Coronam, cæteraque Regalia uſque ad conventum Principum conſervanda, in caſtello firmiſſimo, quod Hamerſtein dicitur, reponi diſpoſuit, ſicque viatico Chriſti Sacramentorum communicans, diem claudit extremum x. Kal. Iunii. Cujus corpus more Regio curatum, Spiram eſt delatum, & coram multitudine Nobilium & inferiorum, clericorum atque laicorum, juxta majorum ſuorum Mauſolea, honorificè conditum, anno Regni ſui xx. Imperii verò xiv. Hic primo ſub ſpecie religionis patrem excommunicatum Imperio privavit, confirmatus in honoribus, mores mutavit: ſed poſt injurias Apoſtolicæ ſed illatas, ſemper ſe ipſo inferior fuit. Cœpit etiam tunc germinare diſcordiæ illius ſeminarium, quæ ſequenti æſtate maximo illius regionis damno (quæ vulgo *Hollandt* vocatur) moroſè & laborioſè, & vix tandem ipſo Imperat. copioſum exercitum ducente, terminabatur. Ubi matronâ quædam, cujus nomen excidit, ſoror nimirum Lotharii Ducis, cujus & patrocinio confiſa Imperatori rebellare præſumebat. Anno verò M. c xxiv. Henricus Imperator movit expeditionem contra eos, qui ſibi in Regione *Hollant* contrarii exiſtebant. Hiſque licet tardè ſubactis, ad ſuperiores ſe partes contulit. Dicta fuit iſta Petronella uxor Florentii Comitis, & ſoror Lotharii poſteà Auguſti.

Henricus quintus moritur Trajecti, & ſepelitur Spiræ 10. Kal. Iunii 1125.

Huic Godeboldo (m) Calixtus Romanus Pontifex, ex concilio Remenſi, dum malâ valetudine laboraret, per epiſtolam ſuam abſentiam excuſanti, & petenti pro ſe & ſucceſſoribus, conceſſit mitram ac Inſulam Pontificiam, quâ Epiſc. Traject. ob clades paſſas, multis ante actis annis, uſi non ſunt. Hic Epiſcopus recuperavit bona in Siſelich alienata, anno M c xx. Et Henricus Quintus Imperator donationem de Comitatu Friſiæ, per genitorem ſuum Conrado Epiſcopo factam, renovavit.

TRADITIO MITRÆ PER CALIXTVM.

Calixtus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Venerabili fratri Godebaldo Trajectenſi Epiſcopo ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem: Nos quidem perſonam tuam intereſſe concilio ſperabamus; cæterum ſicut ex fratrum tuorum quos ad nos miſiſti, aſſertione cognovimus, in itinere à Deo *impeditus es, ut ad nos, ſine graviore periculo minime potueris pervenire, propter quod abſentiæ tuæ paterna dilectionis intuitu parcimus, confidentes quod in Dei & Eccleſiæ tuæ ſervitio deinceps ſecundum facultatem perſeverare fideliter debeas; porro Præpoſitos illos, qui à te tuæ vice invitati*

ad con-

ad Concilium ſe minime præſentarunt, diſcretioni tuæ committimus, quatenus Canonicam de eis juſticiam exequaris: quod enim auctore domino inde à te factum fuerit, hoc ratum habebimus. Præterea pro commiſſæ tibi Eccleſiæ reverentiâ, & noſtræ diutinæ ad invicem dilectionis affectu Epiſcopalem mitram tibi, tuiſque ſucceſſoribus conferendam concedimus. Datum *Remis* III. *Kal. Novemb. Indict.* XIII. *(id eſt,) anno* 1120.

IDem Henricus confirmavit Donationem de Iſlâ & Leckâ anno M. c. XXII. Trajecti. Hic idem (n) præbendam Epiſcopalem perpetuò adjunxit Decano majoris Eccleſiæ, utebatur hoc Proverbio: Corpus dum arctatur penuriâ, haud facilè contemplatur cœleſtia. Et ſimiliter Eccleſiam in Occidentali Friſiâ, quæ Medenblick vocatur, cum ſuis appenditiis & cenſu ad Cameram Epiſcopalem pertinente, liberam à circatu & oblationibus contulit Canonicis Trajectenſibus. (o) Reſtituit etiam, dictante Lothario Aug. per Iuſtitiam præpoſito Majori paludem ad Amerongen, & Thornen & Coten, quam ipſe alienaverat, illo nolente pro neceſſitate ſuâ, credo, redemptione captivitatis, cum decimis, exceptis iis quæ pertinent ad Eccleſiam de Amerongen, tam in paludibus, quàm in montibus. Synodalem quoque Iuſtitiam tam illâ de palude, quàm de aliâ in Wercunden & Zeiſt adjacente ſupradictæ paludi ex eadem parte Rheni. Actum anno M. c XXVI. Epiſcopatus ſui XII.

Circa eadem tempora puta M. c XXV. (p) Mathildis Regina contulit eccleſiæ Trajectenſi proprietatem ſuam in Richtkercke pro ſalute Henrici IV. Imp. conſortis ſui pro perpetuis cereis, qui Henricus hoc tempore conceſſit naturæ apud Trajectum, cujus inteſtina recondita ſunt in medio choro majoris Eccleſiæ, juxta viſcera Conradi Imp. proavi ſui; cui ſucceſſit Lotharius.

Godebaldus tandem ingraveſcente morbo, profeſſionem Monachalem Divi Benedicti in Ooſtbroeck aſſumens, plenus ſanctitate deceſſit, anno ſalutis (q) M. c XXVIII. ſecundo Idus Novembris, cùm præfuiſſet annis XV. Eccleſiæ Trajectenſi, ſepultus in eodem Monaſterio.

a *Contra quoſdam in locis paluſtribus,*) Hæc ferè ex Abbate Urſpergenſi ſumpta ſunt, quædam etiam videtur attingere Ubbo Emmius Friſic. lib. 6., ſed anni non conveniunt, nec conſtat ſatis Hollandoſne an Friſios Imperatori rebelles vocet, cum & illi Friſiorum tunc nomine continerentur.

b *Qui idcirco* Ooſtbroeck *dicitur,*] Abbatiæ in Ooſtbroeck & Vrouwen-Clooſter / anno 1125. à Godebaldo Epiſcopo dicuntur fundatæ jam ante ab Hermanno & Theodorico militibus inchoatæ, & à Mechtilde Henrici V. Imperatoris conjuge dotatę, anno 1122; à Pontifice demum confirmatæ, cujus diploma eſt apud Bekam.

c *Carter Ordinis,*] Hinc Rupertus ad regimen Abbatiæ Tuitienſis adſtitus, propter ſingularem ejus in ſacris literis ſcientiam, teſte Trithemio de ſcriptoribus Eccleſ.

d *In Middelburgo Oppido can. Reg.*) Id factum circa annum 1122. Ejus meminit Guicardinus in deſcript. Belg. dicitque Abbatiam illam vulgò S. Nicolai vocari, eamq; à Godebaldo quidem reformatam, ſed per Guil. Rom. Regem, Hollandiæ Comitem quaſi de novo reſtauratam, cujus ibidem oſſa à Friſiis ablalta, ſepulta ſunt: vide Reigerſb. Chron. Zeland. cap. 20. & 28.

e *Paulo ante videlicet 1121.*] Scriptores variant; Bockenbergius anno 1123. mortuum tradit, poſtquam 31. annis præfuiſſet, Barlandus & alii 22. tantum ei annos tribuunt, videantur accuratiſſimæ Scriverii notationes ad Annal. vulgares Holl.

f *Fraterno amore Eccleſiæ Tr. junctus,*] Chronicon Magn. Belg. confratrem Eccleſiæ Trajectinæ vocat Florentium, & ſanè magni olim principes ſe in numero Eccleſiaſticorum haberi, ſummæ pietatis eſſe credebant. Hinc circa hæc ferè tempora 6. Regum, 24. Ducum, 29. Comitum, filios Eccleſiæ Leodienſi adſcriptos legimus, & Robertum Francorum Regem inter Cantores in templis pſallere ſolitum. Quin & Imperatores ſe inter Canonicos numerare patiebantur; quod præbenda Imperialis in Eccleſia Traject. ſatis ſuperque demonſtrat; de quâ extat in libro, quem Cameræ vocant, ſequens diploma:

Henricus divina favente Clementia Rom. Imp. ſemper Aug. & Rex Siciliæ, fidelibus ſuis, Præpoſito, Decano, totique Capitulo S. Martini, majoris Eccleſiæ Trajectenſ. gratiam ſuam, & omne bonum. Quum antiquiſſimis retrò temporibus Romanorum Reges & Imperatores anteceſſores noſtri veſtram ſint experti devotionem, eo quod communi electione & canonicâ Regem Rom: ſeu Imperatorem pro tempore exiſtentem, & eorum ſucceſſores, in Canonicum Eccleſiæ veſtræ, & fratrem elegiſtis, *faciendo prabendam ipſius debit. Offic. per duos ſacerdotes à Rege, vel Imp. inſtituendos, qui pro Regibus & Imperatoribus, ac tranquillitate pacis & Regni dominum inceſſanter exorarent, proinde noſtra Imp. Excellent. ad noſtram Eccleſiam protectione tenebimur ſpeciali, verùm quia noſtra Excellentia innotuit, quod mortuis ſacerdotibus prædictis, Regibuſque & Imp. interdum in remotis agentibus, neglectum eſt hujuſmodi in veſtra Eccleſiâ inſtituere ſacerdotes. Et cum de his quæ ad Deum ſunt, major à nobis diligentia requiritur; nolentes per hujuſmodi negligentiam Eccleſiam noſtram debitis in hac parte privare obſequiis, Regiâ auctoritate ſtatuimus, ut ſtipendium præbendæ nobis aſſignatæ per manus Theodorici Decani ipſius majoris Eccleſiæ, ejuſque ſucceſſoribus in perpetuum duobus ſacerdotibus conferatur. qui illud deſervire, &, ut præmittitur, pro noſtrâ ſalute & Imperii tranquillitate idonei exiſtant dominum exorare. Et ut hæc rata maneant, & inconvulſa perpetuò teneantur, ſigilli noſtri impreſſione hanc cartam juſſimus inſigniri. Datum anno Regni noſtri* XI. *Indict.* VI. *menſis Maji die* XVI. *In Chriſti nomine, Amen.*

g *Cujus uxor Petronella,*) Hanc virilis animi mulierem provinciam pro filio rexiſſe tradit Ubbo Emmius; ac in ſe arma Imp. Henrici V. concitaſſe, quod pluribus circa annum C. 1124. exequitur Abbas Urſpergenſis in Chron. Stokius in Rhythm. de Petronellæ regimine, hæc tantùm.

Ende ſy bleef houdende voort an,
Dat Graeffſchap van Hollant ghemene,
Met haren Kind'ren die waren clene.

De fundatione verò Monaſterii in Rynſburch, idem ſic ſcribit:

Ende was te Reynſburch begraven,
Dat ſy ſtichte met haren haven,
In de ere der moeder ons Heren
Aldaer leghſe noch met eren.

Plura apud Scriverium videnda.

h *Peregrinum præfectum arcis Leydenſis,)* Bockenbergius hunc quidem Burchgravium dicit,ſed non addit Leydenſem, mavult ergo Burchgravium Zeelandiæ ſcribere,hi enim à Peregrino illo deſcendiſſe ſe volunt. Huterus vocat gubernatorem Hollandiæ. Suoyus inter liberos Theodorici hujus *Peregrinum* refert, *primum Dominum de Voirn, Vicecomitem Zeelandiæ, à quo dominos Vohrnenſes, dominos à Reneſſe, & ab Heenvliet ulterius deſcendiſſe conſtat*: Certè inter Leydenſes Burchgravios nullus Peregrinus invenitur.

i *Sub eodem tempore Henricus Imp.*] Conr. à Liechtenauw Abbas Urſperg. hæc fere in ſequentibus narrat, ſed paulo aliter; & quæ hic habentur de Giſelberto, ſunt in appendice ad Marian. Scotum Dodechini hiſce verbis ad annum C 1129. *Rex purificationem B. Virginis Mariæ ap. Altenam civitatem fecit, ubi Giſelbertum Trajectenſ. Eccleſiæ oppreſſorem decollari fecit 4. Id. Januarii.* Quis hic Giſelbertus fuerit non liquidò conſtat, civitatem verò Altenam non ita longe hinc diſſitam, ſunt quæ ſuadent credere. Inveniuntur nihilominus ap. Hoeningii in opere Genealogico, ubi de Honſteiniis agit, quæ huc faciunt ſequentia verba: *Chronicon Hildeſheimenſe refert Giſelbertum Laræ dominum (qui Udone Epiſcopo mortuo, cujus fuerat Advocatus, cum fratribus, pluribuſque Udonis conſanguineis in clientelam Godebaldi Epiſcopi Trajectenſ. ſe dederat,) anno 1123. jubente Imperatore, diris modis trucidatum; reliquis fuga dilapſis.*

k *Non longo poſt tempore,)* Merſæus per triennium in carcere detentum Epiſcopum ſcribit: quod fere ad Imp. obitum fuit, qui anno 1125. Trajecti mortuus dicitur.

l *Cœpit etiam tum germinare,)* Hæc ex Urſperg. Abbate tranſcripta ſunt: Annales tamen noſtri harum controverſiarum ne meminerunt quidem.

m *Calixtus Rom. Pontifex Concil. Remenſ.*] Hoc concilium anno 1. Calixti II. P.R. congregatum eſt, 426. fratrum, teſte Onuphrio in Chronico Eccleſiaſtico; Bellarminus de eo nihil in Chronol. ſuâ; ut nec Mageburgenſes ſcriptores, aut Platina in vitis Pont. Rom. At Maſſonus lib. 3. Annal. Franc. Calixtum hac Synodo Remenſi Henricum Cæſarem Eccleſiæ hoſtem pronunciaſſe ſcriptum reliquit, eamque fuiſſe potiſſimum cauſam ejus celebrandæ. Meminit Urſperg. in Chron. ad annum C. 1115. Heſſonis cujuſdam qui Tractatum pacis inter Calixtum & Regem Henricum ſcripſerat ſed fruſtra; hic inveſtituræ Eccleſiarum per manum laicam abrogantur ſub nomine Symoniæ, plurimis tum id graviter ferentibus, hic & preſbyteris ac diaconis matrimonia prohibentur, vocaturque divinum inſtitutum immunditia: Hic ſolemni admodum pompâ, referente Heſſone ſupra nominato, accenſis 427. candelis excommunicatio peracta. Adde quæ traduntur in vitâ Altmanni Epiſcopi Pataviæ ap. Bavaros. Quæ vero ad Godebaldum Epiſcopum Tr. ſpectant, & privilegium gerendæ deinceps Infulæ, ejus rei diploma, quod extat ſupra.

n *Hic idem præbendam Epiſcopalem adjunxit Decano,*] Meminit hujus rei Chron. Magn. Belg. fol. 158. & extat diploma ſequentibus verbis, in Archivis, libro dicto Cameræ:

NOtum ſit omnibus fidelibus ſanctæ Eccleſiæ & huic congregationi Deo & S. Martini devotis; Quia placuit domino ac vener. Epiſcopo Godeboldo miſericorditer quotidianam ſolicitudinem Decani majoris Eccleſiæ attendere: cujus volens laborem aliquâ temporali conſolatione relevare juxta commune conſilium Præſulatus ſui, præbendam ſuam in eâdem Eccleſiâ eidem perpetuo locavit. Decrevit ſiquidem hoc beneficium præbendalis ſtipendii per ſingulas ſucceſſiones, tam Præſulum quam Decanorum *ita formare, ut poſt diſceſſum unius, ſine omni contradictione alterius in eandem ſedem ſuccedentis, Decanus præſcriptus beneficium ſtabiliter obtineat. Quod ſi etiam is qui eligendus in Epiſcopū erit, non fuerit ibidem Canonicus (quod fieri poteſt) nihilominus tamen Decanus præbendam illius qui obiit ſcilicet beneficium ſuum firmiter tenebit, donec ille fiat Canonicus, qui Epiſcopo ſucceſſit; cui iterum ſubſtituetur Decanus quaſi hæres præbendatus, & lege perpetuâ vicarius. Diſpoſitum eſt præterea ordinabiliter ab eodem Epiſcopo Godeboldo unanimi & eorum qui præſentes aderant; Quatenus ipſe Decanus præfata Eccleſiæ generalem Synodum ad honorem*

Dei & Chriſtianæ religionis obſervet ad deputationem Abbatis S. Pauli Synodaliter indutus. Ut autem ſtabiles ſint & inconvulſæ hujuſmodi traditiones, ſigillo ejuſdem Epiſcopi præſenti cera impreſſo firmatæ ſunt, Anno Dominicæ incarn. M C XVIII. *Indiſt.* XII. *quarto verò ordinationis anno God. piæ record. Epiſcopi, coram idoneis teſtibus, Mengodo Majoris Eccleſiæ Præpoſito, Willibrando S. Pauli Abbate, Hermanno S. Bonifacii Præpoſito, Theodorico S. Petri Præp. Rodulpho Præp. Lucardo Præp. Athelwino Archidiacono, Raſone S. Bonifacii Decano, Ottone S. Mariæ* Decano, *Alardo, Luzone, Martino, Bernardo, Herberto, Reynaldo, Athelberto, Balderico, Ruvenaldo, Adolpho, Ottone.*

Donatio de Medenblico à Godebaldo.

E*Ccleſiæ Rectoribus ſummopere admittendum eſt ſubditorum neceſſitati ſubvenire commodis temporalibus, ut poſſint vacare ſpiritualibus, Corpus enim dum arctatur penuriâ haud facilè contemplatur cæleſtia. Unde ego Godeboldus Dei gratiâ Trajectenſis Epiſcopus fraternæ Charitati condeſcendens, & pro ſpe futurorum in poſterum conſulens Eccleſiam quandam in Occidentali Freſiâ in villâ quæ Medenblec vocatur cum omnibus ſuis appendentiis & cenſu ad Cameram Epiſcopalem pertinente & circatu & oblationibus utilitati fratrum in Eccleſia B. Martini* Deo *famulantium in memoriam mei conceſſi. Ita ut hæc omnia per manus eorum ad arbitrium ſuum diſponantur.* Data *Anno dominicæ incarn.* M. C. XVIII. *Indiſt.* XI. *Anno Epiſcopi Godebaldi* IV. *ordinat. eodem. Hanc autem traditionem literis præſentibus firmamus, ſigilli noſtri impreſſione ſignavimus; præſentibus idoneis teſtibus Meingodo Præpoſito, Lubberto* Decano, *Hermanno præpoſito, Alvvino Archidiacono, Alphero, Blidgero, Gelmaro, Hardberto, Fraberto* Dec. *Lamberto, Anſelmo, Thietboldo, Wichaldo, Athelardo, Ialone Sculteto, Giſelberto, Iſbrando, Gerardo, Meurteto, Arnoldo Caſtellano.*

o *Paludem ad Amerongen. &c.*) Comprehenduntur ſub eâ palude, loca illa quæ circa Rhenum oppidum & villam Amerongen ſita, nunc vulgò de Rhenenſe Veenen vocantur. Diploma autem reſtitutionis extat etiam nunc, quod hic adjungere placuit.

De

De paludibus juxta Amerongen, Coten, &c.

IN nomine &c. *Quæ perperam ſive à poteſtatibus per negligentiam per ſuggeſtionem aliquorum geruntur, cognitâ veritate in melius commutanda ſunt. Hoc enim beneplacitum eſt coam* Deo, *& coram hominibus. Igitur Godebaldus* Dei *gratiâ Trajectenſis Epiſcopus paludem pertinentem ad Amerongen & Thornen & Cothen, quam ſemper Præpoſiti quidem majoris Eccleſiæ cum fratribus ſuis poſſiderant. Nos autem pro neceſſitate noſtrâ extraneis vendideramus, cognitâ veritate & juſtitia illorum coram domino Rege Lothario & principibus regni ipſius, recognovimus & reddidimus, præcepto quoque* Domini *Regis dictante juſtitiâ & judicio principum, proprietate ſuâ reveſtiti ſunt. Nos verò decimam cum cenſu & juſtitiâ de totâ ſupradictâ palude illis tradidimus exceptâ ſolâ decimâ quæ pertinet ad Eccleſiam de Amerongen, tam in paludibus quam in montibus; Synodalem autem juſtitiam tam de illâ palude, quam de noſtrâ pertinente ſcilicet,* Werconden *&* Seyſt *adjacenti ſupra d. palude ex eadem parte Rheni Præpoſito majoris Eccleſiæ perpetuâ traditione conceſſimus. Ut autem rata hæc permaneant, cartam hanc eis conſcripſimus, & ſigilli noſtri impreſſione conſignavimus. Teſtes hujus traditionis fuerunt Epiſcopus Monaſterienſis, Theodoricus Epiſcopus Leodienſis, Albero Epiſcopus Verdenenſis. Thietmarus* Dux *Saxoniæ gener Regis, Henricus Comes Paganus, Com. Arnoldus de Lon, Comes Gerardus de Gelre, Comes Arnoldus de Clive, Comes Adolphus de Huvele, Comes Theodoricus de Oxgoye,* D. *Gerardus de Hoſtade,* D. *Godefridus de Malſen & frater ejus* D. *Hermannus,* D. *Riquinus de Malberge,* D. *Godefridus de Rienen, Arnoldus Caſtellanus,* Wlfgerus *de Ameſtelle, Weremboldus de Wercunden,* Wilhelmus, *Hugo, & quam plures alii tam liberi quam ſervientes Eccleſiæ.* Data *Anno* Dom. *incarn.* M C XXVI. *Ind. 3. anno Epiſcopatus,* Domini *Godeboldi* XII. *Actum Trajecti feliciter.*

p *Mathildis Regina contulit,)* Hæc filia Regis Angliæ, ut Panvinius tradit. & uxor Henrici V. Imper. hoc ipſo anno mortui, quem Itali quartum vocant, quos miror, quare hic Heda ſequatur, quandoquidem Germani *Henricum* Aucupem primum numerent. Diploma Mechtildis ſic incipit.

Sub eodem Epiſcopo.

IN *nomine S. & Ind. Trinit. Mathildis Dei gratia Romanorum Regina &c. Quæ Eccleſiis & Deo famulantibus conferuntur, conſentien-*

ferentibus ad æternam retributionem proficiunt. Hoc ego Mathildis conſiderans tradidi S. Martino in Trajecto, proprietatem, quæ dicitur Richterke, *cum omni utilitate & appenditiis, ſicut dominus meus Imp. & ego hereditariâ poſſeſſione habuimus, pro remedio animæ dilecti domini mei Imperatoris Henrici, cujus viſcera ibidem ſepulta ſunt in tumulo quo & attavi ejus Conradi Imp. inteſtina condita ſunt, ad perpetuam memoriam eorundem Impp. & meæ peccatricis animæ; ea conditione, ut perpetuâ obſervantiâ hæc inde exhibeantur jugiter die ac nocte, lumen ceræ ad idem ſepulchrum in medio choro permaneat, Eccleſiis ſc. B. Petri, S. Iohannis & S. Mariæ.* Eleemoſina *in anniverſario dilecti domini noſtri Imp. conferatur ſecundum arbitrium Epiſcopi & Epiſcoporum Eccleſiæ, & quicquid ſuperfuerit, habeant Canonici S. Martini 2. partes in eodem anniverſario, & tertiam partem Canonici S. Bonifacii. Ut autem hæc traditio noſtra auctoritatis rata permaneat, hanc paginam inde conſcriptam manu propria roborantes, ſigillo noſtro inſigniri juſſimus. Signum domini Henrici* V. *Imp. inviciſſ. Philippus Cancellarius vice Adelberti Archicapellani recognovi. Data* VII. *Kal. Iunii Anno domini* MCXXV. *Indict. 3. anno Domini Henrici* V. *Regni quidem* XXVI. *Imperii verò* XV. *Actum eſt ap:* Wackeningen.

p Sub hoc Epiſcopo fuit in Germaniâ celebrata Synodus Fridſlariæ cui ipſe interfuit, teſte Goblino in Coſmodr. pag. 221.

q *Anno ſalutis* MCXXVIII.] Cum Bekâ concordant ferè noſtri ſcriptores. Dodechinus in appendice ad Marian. Scotum annum 1127. habet.

Sub hoc Antiſtite Henr. V. Imp. Calixto P. R. poſt multas vexationes remiſit jus confirmandi Epiſcopos & Prælatos, de quo inter prædeceſſores diu certatum fuerat; cujus renuntiationis diploma cum mihi ad manum eſſet, nec ab hâc hiſtoriâ alienum, hic addendum putavi; quod ſequitur:

IN nomine S. & Individ. Trinit. Ego Henricus Dei gratiâ Rom. Imp. Aug. Pro amore Dei, & ſanctæ Rom. Eccleſiæ & domini Papæ Calixti, & pro remedio animæ meæ, dimitto Deo & SS. Dei Apoſtolis Petro & Paulo, ſanctæque Catholicæ Eccleſiæ omnem inveſtituram per annulum & baculum; concedo in omnibus Eccleſiis quæ in regno vel Imperio meo ſunt, canonicam fieri electionem, & liberam conſecrationem; poſſeſſiones & regalia S. Petri quæ à principio hujus diſcordiæ uſque ad hodiernum diem ſive temporis patris mei, ſive etiam meo, ablata ſunt, quæ habeo eidem & Eccleſiæ reſtituo: quæ autem non habeo, ut reſtituantur fideliter curabo, poſſeſſiones etiam omnium aliarum Eccleſiarum, & principum & aliorum tam clericorum quam Laicorum, quæ in guerra iſta amiſſa ſunt, conſilio Principum, vel juſtitiæ

quæ habeam reddam: quæ non habeo, ut reddantur fideliter juvabo: Et do veram pacem domino Papæ Calixto, ſanctaque Rom. Eccleſiæ, & omnibus qui in partibus ejus ſunt vel fuerunt, & in quibus S. R. Eccl. auxilium poſtulaverit à me, fideliter juvabo, & de quibus mihi fecerit querimoniam debitam ſibi faciam juſtitiam. Hæc omnia acta ſunt conſenſu & conſilio Principum quorum nomina ſubſcripta ſunt: Adelbertus Archiepiſcopus Moguntinus, Fredericus Archiepiſcopus Colonienſis, H. Ratiſponenſis Epiſcopus, Otto Bambergenſis Epiſcopus, Bruno Spirenſis Epiſcopus: H. Auguſtenſis Epiſcopus, Godebaldus Traject. Epiſcopus, Uldaricus Conſtantienſis Epiſcopus, H. Fuldenſis Abbas: Henricus Dux Bavariæ, Freder. Dux Sueviæ, Bruno Dux Saxoniæ, Dietboldus Marchio Cambienſis à Vochtburg, Godefridus Palatinus C. Rheni, Otto Palatinus Comes à Wittelsbach, Engelbertus Marchio Iſtriæ, Berengarus Comes Habsburgi, Theodoricus Comes Montisbellicardi, & alii quam plures.*

* Priuſquam vitæ Godebaldi Epiſcopi finem faciam, diploma, quod ſequitur, de Donatione Tieſelineſkercke Eccleſiæ S. Petri facta, cujus Heda non meminit, operæ pretium duxi hic adſcribendum:

I*N nomine &c. Ego Godeboldus Dei miſericordia Traject. Eccleſ. humilis miniſter Eccleſiam mei Iuris in Hollant quæ vocatur Tiezelineſkerka B. Petro in Trajecto ac fratribus in Eccleſia B. Petri Deo ſanctoque Petro devotiſſime ſervientibus in perpetuum tradidi, quatenus ejuſdem eccleſiæ fructu eorundem fratrum ſublevetur indigentia, & continua eorum prece mea apud Deum augeatur memoria. Quia verò fratrum utilitati eandem Eccleſiam aſſignavi ac libens donavi, fratres iidem integram habeant poteſtatem, in quos voluerint uſus eam deputare ſcilicet caut â ejus diſpoſitione ſe ſuoſque ſucceſſores adjuvare. Ne verò quiſpiam irritum hoc facere, ac fratres in hujus Eccleſiæ dono, ſeu proprietate lædere præſumat, manuſcriptum hoc ſigilli mei impreſſione notavi, & rem geſtam banni mei auctoritate confirmavi, & in altare beati Petri reponi præcepi; multiſque de clero aſtantibus & de populo, ad prædictam Eccleſiam* Deo *ſanctoque Petro manu meâ in perpetuum obtuli. Facta eſt autem hæc traditio Anno* Dominicæ *incarnat.* M C XXVI. *Indict.* IV. *Anno Regis Lotharii primo, anno verò Epiſcopatus mei* XIII. VIII. *Id. Iulii Trajecti in Chriſti nomine feliciter. Sub teſtimonio Cleri & valentium laicorum, præſen-*

Tiezelineſkerka. (margin note)

præſentibus videlicet, *Lubberto* Decano *majoris Monaſterii*; *Adalvvino, Luthardo*, *Hardtberto, Ottone*, *Cunerado*, *Temone*, *Adelardo.* Henrico Decano de S. *Bonifacio*, Wichardo, *Blichero*, Simone, Hezelone. *Præſentibus etiam laicis* Domino *Godefrido de Malſen*, *Theodorico Comite*, *Arnoldo Præfecto*, *Wlfgardo de Ameſtelle*, *Gerhardo Telonario.* Wilhelmo de Wercunden *& fratre ejus Ruthardo.*

Andreas Epiſcopus XXV.

Comes Aquilini montis, in Arenberch.

Comes Gugernorum, id eſt de Kuyck.

GOdebaldo defuncto, ſucceſſit(a) Andreas ex Comitibus antiquæ gentis Gugernorum xxv. Epiſcopus, vir prudens & gravis paci & tranquillitati ſuorum multùm intentus. Hic Hermannum Comitem Gugernorum, ſive fratrem, ſive nepotem ſuum (incompertum habeo) à Theodrico Comite Hollandiæ in ultionem Florentii proavi ſui apud Hamerithem occiſi, palam & occultè hoſtiliter impetitum, ac ſimiliter Godefridum Comitem Aquilini Montis, (hunc de Arenberch, illum de Kuyck vulgus appellat) fratres ægrè illi reconciliavit, pacemque compoſuit hâc conditione alias inſperatam. Hermannus pro mulctâ & liberatione animæ occiſi Comitis à fundamentis erigeret (b) Monaſterium, atque dotaret, in perpetuam memoriam. Unde factum eſt, quod in agro, qui Rheno & Wahali interjacet haud longè à fluvio Lignia corruptè, (c) Linea rectius, (ſic vocato quia labore militari Romani inſtar regulę hanc foſſam ex Rheno in Wahalim ac Moſam deduxere, pro recreſcentibus aquis derivandis) inſigne conderetur cœnobium, in quo Religioſi (quos Præmonſtratenſes à loco, alii Nortbartinos ab auctore nominant) quorum vita, quia tunc recens inſtitutus ordo, magno in precio habebatur, acciti ex Landuno collocantur. Quibus etiam præficitur Abbas Robertus, non minus ſanctitate, quàm Regio ſanguine clarus. Nomen (d) autem inditum inſula Mariæ ipſi loco, quem Rex Angliæ contuitu ipſius Abbatis, Calice aureo, infulis auro gemmiſque contextis, nec non ære legali copioſo ac pavimento Teſſelato, quod adhuc viſitur, opulenter adornavit. Habuit itaque initium eodem reconciliationis anno, ſcilicet M. xxv i i i, quarto Kal. Iulias. Sed heus, *manet altâ mente repoſtum* hoc conceptum odium, ut verbis utar Virgilianis. Friſiis enim rebellantibus, Florentius cognomento Niger ſe jungit adverſus Theodricum fratrem. Quibus ſuppreſſis, recipitur Florentius in gratiam ex auctoritate Lotharii Imp. Auguſti, utriuſque avunculi, poſtquam Alcmaria oppidum atque provincia Caninefatum (Kenemaros vocant) jam ferro igneque vaſtata erant. At Florentius Comes inſtigantibus Nobilibus quibuſdam, Helwigim puellam formoſam Hermanni atque Godefridi Comitum ex ſorore neptim, ex Principe de Rothen procreatam, ſub tutelâ Hermanni degentem, eo inconſulto, in matrimonium appetebat, obſtitit Hermannus conatibus Florentii, adjutus viribus Godefridi Comitis, atque Andreæ Epiſcopi. Unde recrudeſcente odio, Florentius infert moleſtias. At Trajectenſes, rarò concordes cum Epiſcopo, partim metu Lotharii Cæſaris, partim affectione, Florentium in civitatem recipiunt, & emittendi, recipiendique ſe poteſtatem faciunt, auxilioque fovent, ita ut in Epiſcopi opprobrium, prædium Epiſcopi ac vicos aliquos flammis conſumeret: inter quos erat & pagus, quem oram Leccæ flu. ſive Lexmundam vocant. Quo provocatus Hermannus, atque ſecum in animo revolvens, quonam pacto injuriam ulciſceretur illatam, tendit ad inſidias, & ſubmittens latenter, qui præſtolarentur manè egredientem Trajectum, cum paucis ad venationem, haud longè ab urbe, in loco dicto Abſtede, fruſtra quærentem fugam, collabente equo, occiderunt. Ipſe autem Hermannus patrator per Lotharium Auguſtum, qui cædem nepotis permoleſtè ferebat, ex ſententia Principum, dignitate ac titulo (e) Comitis, quò fulgebat, privatur perpetuò. Theodricus quoque Comes in ultionem fratris Hermannum atque Andream Epiſcopum profugavit, exuens illum omni Dominio ſuo, quod etiam in ſolitudinem redegit, incolas omnes percutiens in ore gladii. Ambo tamen per obitum Lotharii in gratiam à Theodrico recepti, ad ſua redierunt. Quo tempore Fulcoldus quidam miles, conſcius necis hujus ex (f) arce ſuâ quæ Barne dicitur, citra Moſam ſita, qui vindictam Theodrici evaſerat, pro

Inſula Mariæ Cœnobium à Comitibus de Kuyck inſtitutum.

Regis Angliæ munificentia.

Florentius Niger jungit ſe Friſiis contra Theodricum fratrem Hollandiæ Comitem.

Florentius Epiſcopi Neptim ambit.

Barne Monaſterium ordinis Præmonſtratenſis.

reconciliatione conſtruxit Eccleſiam ac Monaſterium ſimiliter ex profeſſione Præmonſtratenſium, quod etiam noſtrâ ætate per Abbatem regitur. At Andreas Epiſcopus amovens ſacerdotes ab Staurienſi Eccleſiâ ob diſſolutos mores, traduxit illuc viros ac fœminas religioſos ex Ooſtbroeck, cumque jam utiliter & honeſtè per decem annos Eccleſiam ſibi commiſſam adminiſtraſſet, Deceſſit Kal. Iunii, ſepultus apud Prædeceſſores anno M C XXVIII. alibi XXXIX. Huic Conradus (k) tertius Romanorum Aug. renovavit donationem Comitatuum de (g) Ooſtergou (g 2) & Weſtergou, per alios Reges & Imperatores antea collatorum, quos Lotharius Aug. Eccleſiæ iterum ademerat, & Comitatui Hollandiæ unierat, præbens perpetuum diſcordiarum fomentum. Pro confirmatione autem hujus rei ſubjecimus literam Conradi Regis.

Staurienſis Eccleſia reformatur.

Andreas Epiſcopus moritur 1139.

Reſtitutio comitatuum Ooſtergouwe & Weſtergouwe.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Conradus divinâ largiente clementiâ Rex Romanorum III. Scimus & verè credimus, quod qui copioſus eſt in miſericordiâ, per quem & Reges regnant, propter hoc ſuos conſtituit Rectores in hujus peregrinationis & ſæculi viâ, ut bene ſe regentes, & alios, poſtmodum ſecum regnent in Patriâ cœleſti. Quod nobis utique juſtè & miſericorditer eventurum ſperamus, ſi unicuique ſuam juſtitiam pro viribus noſtris conſervemus. In ipſam itaque juſtitiam pro Dei amore fideliter intendentes, notum eſſe volumus tam futuris, quàm præſentibus, cunctis Chriſti noſtriſque fidelibus, qualiter Comitatum quendam Friſiæ, nomine Ooſtergouwe S. Martino ad eccleſiam Traj. monitu & petitione venerabilis ac fidelis noſtri Andreæ ejus ſedis Epiſcopi juſtè reſignavimus, quem injuſtè eidem Eccleſiæ ablatum pro certo comperimus. Dederat ſanè prædictum Comitatum Traj. eccleſiæ Divæ recordationis Henricus IV. Imp. Aug. tum pro remedio animæ ſuæ, tum propter amorem & ſervitium venerabilis viri, & fidelis ſui Conradi, ejuſdem ſedis Epiſcopi: Cujus donum filius ejus Henricus bonæ memoriæ V Rex, IV verò Imp. Aug. iterando renovavit, & renovando authoritate & privilegio ſuo confirmavit. Nunc igitur aliquamdiu ſub prædeceſſore noſtro Lothario Imp. prædicta Eccleſia ſuo jure & prædicto Comitatu caruit, ulterius eam ſuo jure carere nolumus, ſed ſecundum monitionem fidelium noſtrorum, in debitum ſtatum ei reddendo Comitatum, eam reformamus ſecundum hoc, quod in privilegiis Eccleſiæ veritatem invenimus. Ut igitur antiqua donationes, & noſtra reſignationis authoritas immobilis & inconvulſa per ſuccedentia tempora permaneat, hujus atteſtationis paginam conſcribi, & ſigilli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus, Teſtes quoque ſubnotari præcepimus, quorum nomina hæc ſunt. Thitvvinus S. Rufinæ Cardinalis Epiſcopus, & Apoſt. Sedis Legatus, Arnoldus Colonienſis Archiepiſcop. Albero Treverenſis Archiepiſcopus, Embrico Witzeburgenſis Epiſcopus, Albero Leodienſis Epiſcopus, Wernerus Monaſterienſis, Udo Oſnaburgenſis, Stephanus Metenſis, Nicolaus Cameracenſis Epiſcopi. Walravius

Comitatus Ooſtergou & Weſtergou donantur Eccleſiæ Trajectenſi.

vius Dux, Wilhelmus Comes Palatinus, Godefridus Comes Namucenſis, Henricus Comes de Zutphen, Arnoldus Comes de Clivo, Adolphus Comes de Saffenberch, Adolphus Comes de Monte, Conradus Comes de Loen, Conradus de Haghen, Henricus de Hirſtelhuſen, Theodor. & frater ejus Rothgerus de Duria, & alii quamplures. Data v. *Idus Aprilis, Indictione* I. *Anno Dominicæ incarnationis* CIↃ C XXVIII. *regnante Conrado Rege Rom. tertio, primo anno Regni ejus. Actum Coloniæ, in Chriſto feliciter, Amen. Signum Conradi Rom. Regis* III. *Ego Arnoldus Cancellarius recognovi, & recenſui vice* (i) *Archicancellarii Moguntini.*

Villa Alburch dicta Babilonia.

Idem Andreas Abbati ac Monachis ſancti Trudonis conceſſit in villâ (k) Alburch, quæ & Babilonia dicitur, Eccleſiam ac decimas, quæ Epiſcopi eſſe conſueverant, quia profugus illic forſan receptus fuit. Diſcordiam quoque inter majorem atque ſancti Salvatoris Eccleſias, ſuper ordine miniſterii in Paſchâ, Pentecoſte, atque natali Chriſti ſervando antiquam exſtinxit, & ne in poſterum exſuſcitaretur, contribuit ex ſuis in Puttâ & Ermelloſtipendia perpetua. Et intuitu ejus Lietardus Epiſcopus Cameracenſis contulit utriſque Eccleſiis altaria duo in Weſterloo & Oulo M C XXIV. (l)

Contulit Andreas, etiam Eccleſiæ ſancti Salvatoris certas proprietates ad Illam flu. verſus Gaudam & Haeſtrecht, & Eccleſiæ ſancti Iohannis Traject. parochiam in Boeſinchem, M C XXXI. ſub Lothario Auguſto.

a *Succeſſit Andreas &c.*) Ex Præpoſito Leodienſi Epiſcopus Ultrajectinus factus. Sed Gugernos populos quod Cukienſes appellat, minus placet; cum gens illa latè ſeſe olim extenderet, & apud poſteros hi exigui tantùm, Dominii proceres fuerint. An non à Cauchis dicti? Cujus originationis meminit non nemo.

Pars Stemmatis Cukienſium.

1062. Hermannus Comes de Kuc obiit anno 1068, teſte Divæo.	Henricus de Kuc vixit anno 1096.	Hermannus de Kuc Comes anno 1132. 1145.	Henricus de Kuc, Comes an. 1171. 1198.
		Andreas Epiſcop. Traject.	
		Godefridus Comes de Amſberg.	
		Aleydis ux. Arnoldi de Rothem, quorũ filia	Helwich, quam Florentius frater Holl. Comes ſibi ambiebat conjugem.

b *A fundamentis erigeret Monaſterium,*) De fundatione Monaſterii Inſulæ S. Mariæ, vulgò Marien-weerdt in Bataviâ ſic in ſchedis Brockii invenio: *Anno 1128. 4. Kal. Iul. fundata & dotata fuit ab Hermanno de Cuyck Comite.* Hujus meminère plerique ſcriptores noſtri. Fuit autem olim celebre id monaſterium, nunc præter tenues ruinas nihil ejus ſupereſt.

c *Lignia corruptè.*) An Linea ſive Lignea ſit foſſa à Rom. facta, quam Corbulonis vocat Ortelius, negat Cluverius, pluribus adductis in contrarium rationibus, lib. 2. Germ. Antiquit. cap. 31. in quâ is opinione adverſarium eſt nactus Ioh. Pontanum, in medium relinquo; uterque enim ſuam ſententiam propugnat libris eam in rem ſcriptis. Videantur etiam Lipſii Comm. in 11. Annal. Taciti.

Nomen

d *Nomen autem inditum Inſula Mariæ,*] Meminit hujus A. Miræus in Chron. Præmonſtratenſi ex Ioh Bekâ, & addit Primum Abbatem Robertum ex Regio Anglorum genere, Henrici I. nempe nepotem fuiſſe.

e *Titulo Comitis privatur perpetuò,*] Erant illi Comites non ut hodiè hæreditarii, ſed officiarii; nec puto Hercmannum Comitem dictum reſpectu bonorum Cuyckenſium, ſed quod eſſet Burchgravius vel præfectus Trajectenſ. ut ad Bekæ Chronicon fuſius indicavi.

f *Et arce ſuâ de Barne,*] De hac fundatione præter noſtros Annales, ſcribit Miræus in Chronico Præmonſtratenſi, & lib. 2. cap. 59. Diplom. Belg. Ubi dicit Fulcoldum illum aſſumptâ veſte Regulari, ibidem anno 1149. deceſſiſſe.

g *Conradus tertius Imp.*] Variant exemplaria nunc tertium nunc ſecundum appellantia: Onuphrius tamen ubique III. vocat, ut ſcriptores plerique: Sigonius nihilominus, Martinus Polonus, aliique pauci ſecundum hunc dixêre ejus nominis Imperatorem.

(g 2) *Renovavit donationem Comitatuum Ooſtergou & Weſtergou,*) Emmius aliique Friſici ſcriptores Ooſtergoam & Weſtergoam has Provincias appellant, latiſſimas ſanè, & quibus magna pars Friſiæ Orientalis continetur; quarum accuratam deſcriptionem dedit Ubbo Emmius Rerum Friſ. libro, 1. & paſſim toto opere, Kempius quoque videri poterit libr. 2. de origine & qualitate Friſiæ. Hujus autem donationis aliquam veriſimilitudinem addunt ea quæ Abbas Urſpergenſ. de diſſidio inter Conradum electum Regem & Henricum Ducem Saxoniæ adducit. *Mediatores* (inquit) *per triduum huc atque illuc tranſmeantes, nihil profecerunt: Rex enim non aliter compoſitionem fieri voluit, niſi Dux quædam de his, quæ à Lothario acceperat ac poſſederat, reſignaret.* Quæ verba huic loco optimè conveniunt, & quæ de hac reſtitutione referuntur, ex parte confirmant. Quæ etenim Lotharius prioribus poſſeſſoribus adempta ſuis contulerat, Conradus reſtituenda optima ratione putabat. Gouwe ſive Goo, ut & hoc obiter addam, Germanis eſt, quid Latinis pagus; ſic *Lobedengouwe, Neetergouwe, Pleumgauwe, Haſpengouwe, Henegouwe,* vide Origines Palatinas Freheri.

h *Thietwinus S. Rufinæ Card.*] Urſpergenſis Abb. dicit Chunradum fratrem Frederici Confluentiæ ad Rhenum electum anno 1128. & ſequente regnum accepiſſe præſente Theodwino Epiſcopo Card. Onuphrius, ſub Innoc. 2. ad annum 1130. nominat inter Cardinales Theowinum Epiſcop. Card. Portuenſem.

i *Vice Archicancellarij Mogunt.*) Fortè Archicapellani; nomen non additur, verùm Serrarius de Archiepiſcopis Moguntinis, Adelbertum quendam eo tempore Moguntina ſede potitum indicat.

k *In Villa Alborch,*] Extat hodieque locus non procul ab oppido Heuſden ejus nominis; quo etiam familia olim celebris ex Heuſdanâ ſtirpe oriunda, ut inſignia rotam præferentia indicant, dicta: ex quâ ſub Bernulpho vixit anno 1026. Vulfardus de Alburg. item Eppo de Albuch anno 1031. Poſtea Thruteke de Albureh, & alii deinceps.

l *Altaria duo in Weſterlo & Oulo* MCXXXIII.) Sic reſtitui pro *alterna* & 1124. Nam ſi anno 1128. deceſſit Godeboldus, quomodo anno 1124. potuit Lietardus Cameracenſis Epiſcopus intuitu Traject. Epiſcopi Andreæ ſucceſſoris Godeboldi, donationem illam facere? In meis ſcedis eſt annus 1133. Altaria etiam olim dicebantur templa vel ſacella ut ex non uno diplomate dedici. De Lietardo verò Epiſcopo Camerac. ſic Rob. de Monte ad annum 1127: *Cameraci poſt Burcardum Hermannus Epiſcopatum tenuit; quo poſt triennium extruſo, Liethardus ei ſucceſſit, qui & ipſe poſt quatuor annos repudiatus Nicolaum ſucceſſorem habuit,* hujus diplomatis exemplar continet.

Quod tradit Canonicis SS. Martini & Bonifacii in Trajecto, duo altaria, Weſterlo ſcilicet & Oulo libera ab omni perſona & conditione excepto quod ibi cantaturus ſacerdos duos Antwerpienſis monetæ ſolidos in feſto S. Lucæ Evangeliſtæ per ſingulos annos Epiſcopo Cameracenſi perſolvat. Actum anno incarnat verbi MCXXXII. *Indict.* III. *præſulatus domini Lietardi tertio.*

m *Contulit Andreas Eccleſ. Salvat.*) Diplomatis vel donationis verba ſunt, quæ ſequuntur:

*Ottone, Aſcelino, Ingelberto, Fraberto, Rodolpho; & Clero Traject.
propemodum univerſo: Liberis;* Hugone Advocato, *Godefrido Comite,
Herimanno fratre ejus,* Adam, *Denizone, Germago,* Waltero *de Sta-
pele: Miniſterialibus;* Alphero, *Ionatha fratre ejus,* Alberone *& fra-
tribus ejus,* Warnero *& Gerhardo fratre ejus.*

Idem Epiſcopus Andreas dedit eodem anno Canonicis & Eccleſiæ S. Salvatoris, decimas & novalia in Rijſwijck, extat & diploma donationis decimarum in Bodegraven eiſdem factæ, anni M C XXXIV. Indict. XII. Epiſcopatus verò VII.

Aliud item de bonis in Boſinchem, quæ ad uſum Collegii D. Ioan. Bapt. tradidit, cujus donationis exemplar, ſequitur.

*IN nomine patris &c. Sciant fideles &c. Quoniam ego Andreas
Traject. Eccleſiæ Pontifex humillimus inter Præpoſitum Harman-
num & Canonicos Eccleſiæ B. Baptiſtæ domini medius, caritate me-
cum mediâ Eccleſiam & curtim in Bueſichem à manu Præpoſiti ſuſce-
pi, & utrumque ipſo petente & concedente cum omni allodio, quocum-
que ſitum eſt locorum appendente, exceptis feudi dominorum liberorum
Amelrici, Giſelberti, & quatuor miniſtrorum Suethgeri, Alberti,
Harnoldi, Gozwini, & cum omni ea libertate Iuſtitiæ, quæ ipſe & o-
mnes anteceſſores ſui ante ipſum ſunt uſi, in augmentum præbendarum
canonicor. ſupra memoratæ Eccleſiæ, pro ſalute meâ piè in Chriſto dona-
vi. Decimas verò dictorum Altarium in Hoghe & Geſchoron ab eiſ-
dem cann. ſuſcepi, & eas in uſum ſuum Præpoſito commiſi; ita tamen
ne quoque ab Eccleſiâ prædictâ elongent. Ad hujus rei ſanctionem
cartam hanc juſſi fieri, & notâ ſigilli mei ſignari. Siquis autem &c.
Hoc factum eſt anno Dom. incarnat.* M C XXX *Indict.* IX *Regnante
Rege Lothario anno* VII *Regni, & anno* IV *Epiſcopatus D. Andreæ
Pontificis hum. Trajectenſis Eccleſiæ. Teſtes de S. Martino, Hardber-
tus Præpoſitus, Lutbertus Decanus, Simon filius Comitis Holland. Wer-
nerus Præpoſitus de Berth, Conradus, Henricus, Adelard; de S. Boni-
facio;* Wichardus *Decanus, Blitherus, Sibrandus, Simon,* Winiman-
*nus, de S. Petro Decanus, Theodr. Freſo, Rudulphus Albero, Altetus,
Everhard, Odoldus; de S. Maria, Arnoldus Decanus, Rodulphus, Al-
wvinus &c.*

Eſt & in Adverſariis meis ſententia ex originali deſcripta hujus Epiſcopi, quâ parochianis de Mii quidam ager ablatus, adjudicatur, quam hic ad calcem vitæ ejus de verbo ad verbum adjungendam curavi:

*IN Nomine Sanctæ & Individuæ Trinit. Notum ſit omnibus,
&c. Quod ego Andreas* Dei *providentiâ Trajectenſium E-
piſcopus, Parochianis de Mii terram ſuam quondam eis*

 à Giſel-

à Giſelberto violenter ablatam, & poſtmodum audito clamore & querimoniâ eorum in præſentiâ meâ aſtante Clero & laico populo juſto judicio eis adjudicatam & recognitam, tum pro fidelium meorum petitione, tum etiam pro illorum ſervitio, & maximè pro gratiâ Dei, quia juſtam eorum cauſam cognovi, liberè, & abſque impedimento tradiderim, & in perpetuum poſſidendum ipſis eorumque hæredibus donaverim. Terra verò eis adjudicata hac eſt, ex quâ ſolvent decimam, cenſum & Iuſtitiam Eccleſiæ B. M. in Trajecto ad prabendam fratrum quicquid continetur inter foſſatum, quod eſt terminus terræ illorum de Kamerka, & inter veterem terram illorum de Mi quam Teutonicè . . . . Quod ut ratum & inconvulſum in poſterum permaneat, hanc eis inde teſtamenti paginam in munimen . . conſcribi, & ſigilli noſtri impreſſione confirmari juſſimus. Actum eſt autem anno dominicæ incarnationis M C XXXI. *Indict.* IX. *Regnante Rege Lothario* II. *anno regni ejus* VI. *Anno verò Epiſcopi domini Andreæ* III. *Huic confirmationi hi teſtes affuerunt, Rengotus Præpoſitus, Luithardus Præpoſ. Arnoldus Decanus de S. Mariâ, Fraberius* Decanus; *Arnoldus Caſtellanus, Alfero Sculterus, Gerardus Telonarius, Egbertus de* Ameſtelle, *Harmannus de* Worthen, *Bero de* Weſopa, *Bertolt de Lindeſcot, Godefridus de* Ameſtella. Sigillum non appendet, ſed in cerâ candidâ pergameno impreſſum, ſcutellæ inſtar concavum.

Heribertus Epiſcopus XXVI.

Trentani tumultuantur.

Gruni pro Gruninganis

Poſt Andream eligitur Hatdbertus ſive Heribertus, uti nummi (a) cuſi teſtantur XXVI. Epiſcopus, natione Friſius, ex loco Berom (b), vir integer, & Eccleſiaſticum ſtatum ad priſtinum vigorem reducens. Hic dum Romanum accederet Pontificem, conſulturus illum certis de cauſis, rediens invenit apud Trentinos, (c) magnos tumultus concitatos, auctoribus Grunis, quorum pars templum Divæ Walburgis occupaverat & munierat, quos per crebras oppugnationes ad deditionem coëgit: Interdicens eis ſtructuram mœnium, committens duobus fratribus, uni in Gruningâ, alteri (d) Præfecturam in Cœvardiâ, perperam in hoc poſteris conſulens. Nam uſque in hunc diem Epiſcopi ipſi liberè judicabant.

Otto Comes Palatinus capitur.

At Otto Comes (e) Ricomagi ex ſtirpe Palatinorum Præfectus in (f) Benthem, ſororius Theodrici Comitis graſſabatur in Twentanos: cui Pontifex Heribertus viribus impar, nec valens reſiſtere, accito tandem in ſubſidium Hugone, cognomento Butyro, ex nobili familiâ illorum de Arclo, cum magno equitatu, tandem apud Heemſheim ſive Omerſheim, juxta alios, initâ crudeli pugnâ, occiſis multis, aliis partim captis, partim per latibula ſylvarum ſalutem quærentibus, Otto capitur cadente Ottone Comite in Biele, & Trajectum deducitur. Quod audiens Theodericus Comes, illicò circumvallat urbem obſidione, adjuncto ſibi Iohanne (g) Principe de Arclo, fratre ipſius Hugonis Butyri, quo animum Comitis irati ſibi conciliaret, quia frater adhærebat Epiſcopo. Ignarus Epiſcopus ſalutis humanæ, ſcilicet ad cœleſte ſubſidium intendit, cumque decretum fuiſſet oppugnare civitatem, quo illam ab ingruente periculo liberaret, provocat hoſtes ad pugnam, deſignatur locus ex arbitrio utriuſque, at ingruente die pugnæ, Epiſcopus jubet cives omnes eſſe in armis, quos cuſtodiis turrium ac mœnium diſtribuit, prohibens ne quis portas exeat. Ipſe (h) verò congregato

Sacerdo-

Sacerdotio, & omnis ordinis clero Pontificialibus indutus, cæteris juxta dignitatem religioſis veſtibus accinctis, & vexilla atque in ſignia crucis ferentibus, portis erupit, hoſtibus obviam procedens, qui e conſpectu credentes exercitum armatum propter candorem reſplendentem adventare, ad prælium ſe præparant, appropinquans autem inermis Epiſcopus ſacro eum exercitu, admonuit Comitem ab oppugnatione deſiſteret, obſidionem ſolveret, atque retrocederet, ni anathemate ac diris feriri vellet. At Comes compunctus pietare & rel gione, animum flectit ab irâ, ponit furorem conceptum, fatetur reatum, ac depoſitis armis ſupplex petit veniam & meretur, datiſque oſculis, & junctis dextris fit amicitia, ac fœdus novum percutitur, liberatur Comes à captivitate, qui arcem (i) ſuam Benthem beato Martino tradidit, ob devotionem & rurſum in beneficium recepit, eâ condirione, ut Epiſcopo liber eſſet introitus & exitus in arcem, in quâ & Oratorium & aulam pro reſidentiâ ſuâ ſibi reſervaret. Erat hic forma corporis egregius, qui paulo pòſt ab Hermanno (k) Comite de Schalewick vel Stalicke dolendâ morte perimitur, & Otto filius Theodorici, nepos ejus ſucceſſit in Comitatum ac Præfecturam de Benthem. Anno quoque M C XXXVIII. perrexit Theodricus Comes Hieroſolymam devotionis cauſa, & ſequenti anno reditum faciens per urbem Romam, ubi Monaſteria in (l) Egmondâ atque Reynſburch à majoribus ſuis partim fundata atque inſtaurata, protectioni ſancti Petri ſub annuo cenſu ſubmiſit: quæ Innocentius Papa II. ſuſcipiens, perpetuò ab omni ordinariâ poteſtate exemit, favente & approbante Heriberto Epiſcopo. Non longè poſt, videlicet anno M C XLVIII. conflagravit (m) major pars civitatis Trajecti, majori & ſanctorum Petri & Pauli, atque Iohannis remplis omninò conſumptis flammâ, una cum Oratorio ſanctæ Crucis; Eccleſiâ ſancti Salvatoris, non abſque miraculo, à tanto incendio intacta permanſit, cum imagine Salvatoris ex favillis aſſervatâ, quæ adhuc viſitur. Tum futuris periculis proſpectum eſt; pro aquarum commoditate undique acquirendâ ordinatæ foſſæ per urbem, atque aquæ è Rheno inductæ, quæ in Vectam flu. perpetuò decurrerent. Unde jam urbs & pontibus ornatior, & ſedandis incendiis, vehendiſque commerciis longè inſtructior, apparet.

Epiſcopus inermis religiosè movit hoſtes ab obſidione.

Otto Comes occiditur cùm Comitatum Benthemenſem donaſſet S. Martino.

Theodoricus Comes Hollandiæ Egmondam & Reynſburgam Monaſteria donat Papæ Innocentio ſecundo.

Rhenus derivatur in foſſas urbis ad incendia reſtinguēda.

Heribertus itaque plenus dierum, cùm annis præfuiſſet duodecim, ultimum naturæ perſolvit debitum III Idus Novemb. anno M C L. adjunctus prædeceſſoribus ſuis in majori Baſilicâ. Hic impetravit pro Eccleſiis Trajectenſibus à Conrado III. Rom. Aug. auctoritatem eligendi Epiſcopum, quam Eugenius Papa tertius approbavit, ut ex literis ſubnotatis conſtat.

Heriberti obitus.

Eugenius Epiſcopus Servus Servorum Dei dilectis filiis, Decano & Capitulo Eccleſiæ Trajectenſis, gratiam, gloriam & Apoſtolicam benedictionem, Supplicatio chariſſimi in Chriſto filii Conradi tertii Regis Romanorum illuſtris, nobis per dilectum filium Conradum ipſius fratrem, veſtræ Eccleſiæ Præpoſitum, propter hoc ab eodem Rege ad Romanam curiam deſtinatum, continebat, ut privilegia per Romanorum Reges & Imperatores anteceſſores ſuos Eccleſiæ veſtræ conceſſa, nec non privilegium ab ipſo Eccleſiæ veſtræ prædictæ conceſſum, auctoritate Apoſtolicâ dignitatemur confirmare, cujus privilegii tenor talis eſt.

Diploma Eugenii Papæ pro eligendo Epiſcopo.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Conradus divinâ favente clementiâ Rex Romanorum tertius: Si Eccleſias Dei amplificamus & earum jura Regali auctoritate tuemur & confirmamus; anteceſſorum noſtrorum piorum Regum vel Imperatorum exempla imitamur, & hoc nobis ad regni noſtri celſitudinem, & præcipuè ad animæ noſtræ ſalutem profuturum non ambigimus. Et propter tam futurorum quàm præſentium Chriſti noſtriq; fidelium Regni noverit induſtria, quod nobis apud Trajectum civitatem reſidentibus, & de pace ac de ſtatu Regni tractantibus, fidelis noſter Hardbertus ejuſdem loci venerabilis Epiſcopus, (n) Conradus frater noſter Præpoſitus, Decanus *&*

Capitulum Majoris Eccleſiæ dictæ civitatis ad noſtram præſentiam venerunt, noſtræ celſitudini ſupplicantes, ut ſicut anteceſſores noſtri pii Romani Reges & Imperatores, ipſam eccleſiam Trajectenſem multis honoribus & privilegiis dotaverunt: Sic noſtra Regalis excellentia ipſorum veſtigia imitando, dictæ Eccleſiæ aliquam honoris prærogativam concedere dignaremur. Nos itaque conſiderantes, quod Regalem decet excellentiam, illos honorare debere prærogativâ ampliori, quorum devotionem continuis obſequiis experimur, attendentes etiam nos & anteceſſores noſtros (o) *Reges & Imperatores in dictâ Eccleſiâ à fundatione ejus inter Canonicos primum locum obtinere, noſtramque præbendam in eâdem duos deſervire ſacerdotes; pro noſtrâ ſalute & Regni tranquillitate ac pace Dominum exorantes, & dicti Hardberti venerabilis Epiſcopi fidele ſervitium, ac dilectorum nobis Decani & Capituli grata obſequia & devotionem frequentem, quâ noſtram Regalem excellentiam & dilectam conjugem noſtram Gertrudim Reginam per aliquod tempus in ipſâ civitate commorantem plurimùm honorarunt. Et propter hoc volentes eandem Eccleſiam majorem Trajectenſem honoris prærogativâ ſpeciali ſublimare, ob remedium animæ noſtræ, & animarum Domini Henrici* III. *Avi noſtri, (cujus viſcera in ipſâ Eccleſiâ pro pignore ſunt ſepulta, &* (p) *Henrici* IV. *avunculi noſtri Imp: nec non interventum dilectæ conjugis* (q) *noſtræ Reginæ prædictæ, ac Conradi fratris noſtri chariſſimi, ejuſdem Eccleſiæ Præpoſiti, jus eligendi & inſtituendi Epiſcopum in ipſâ Eccleſiâ, quod ad Reges Rom: & Imperatores pertinere dinoſcitur, & ab anteceſſoribus noſtris Regibus & Imperatoribus uſque ad noſtra tempora eſt devolutum, & deductum, antedictis Præpoſito, Decano, ac Capitulo eccleſiæ Trajectenſ. ac dilectis noſtris Præpoſito Decano & Capitulo Eccleſiæ ſancti Bonifacii ejuſdem loci, eidem majori Eccleſiæ ab earum fundatione ſpeciali fraternitate, ut nobis innotuit, conjunctis in donationem perpetuam Regali magnificentiâ concedimus in donum, & damus poteſtatem noſtram omnimodam à nullo ſucceſſorum noſtrorum infringendam; ut cùm*

Ius eligendi Epiſcopum ad Eccleſiâ majorem & S. Salvatoris ſolum pertinet.

Epiſcopatum prædictum vacare contigerit, iidem Præpoſiti, Decani, & Capitula majoris & ſancti Salvatoris Trajectenſ. antedicti, & nulli alii, niſi Eccleſiarum ſuarum concanonici Epiſcopum alium eligendi plenariam habeant poteſtatem. Ut autem hæc noſtra donatio, donum & privilegium Regiâ magnificentiâ voluntariè ac liberaliter conceſſa iiſdem perpetua ſint, & rata credantur ab omnibus, & inconvulſa omni deinceps tempore conſerventur, hâc in chartâ conſcribi juſſimus, manu propriâ, ut infrà videtur, corroborantes; idoneos teſtes qui præſentes aderant

aderant ſubter notari fecimus, quorum nomina hæc ſunt: Ancelinus Havelburgenſis Epiſcopus, Albero Leodienſis Epiſcopus, Wernerus Monaſterienſis Epiſcopus, Nicolaus Cameracenſis Epiſcopus, Udo Oſenburgenſis Epiſcopus. Walramus Dux, Wilhelmus Comes Palatinus, Henricus Comes de Zuphene, Arnoldus Comes de Clivo, Adolphus Comes de Monte, Henricus (¹) Comes de Gelre, Conradus frater noſter Præpoſitus Traject., Emo Præpoſitus ſancti Bonifacii, Conradus Tielenſis Præpoſitus, Lambertus ſancti Petri Præpoſitus, Godefridus de Renen, Alardus de Megene, Otto Præfectus Trajectenſis, Egbertus de Amſtelle, Bertoldus de Aldenſeele, Iacobus de Saterſloe. Signum Domini Conradi Rom. Regis III. *Ego Arnoldus Cancellarius vicè Henrici Moguntini Archiepiſcopi & Archicancellarii recognovi, anno Dominicæ incarnationis* M. CXLV. *Indict.* VIII. XV. *Kalend. Novemb. regnante Conrado Romanorum Rege tertio, anno verò Regni eſus* VIII. *Data apud Trajectum in Chriſto feliciter. Ea propter nos pro noſtra Eccleſia reverentia, & ejuſdem Regis ſupplicantis inſtantiâ inclinati, conſiderantes etiam ad Eccleſiam veſtram dicti Regis devotionem; quâ ipſam regali magnificentiâ favorabiliter & excellenter honoravit, antedictum privilegium, cujus tenor his noſtris Apoſtolicis literis de verbo ad verbum eſt inſertus; & omnia privilegia per Romanos Reges & Imperatores eccleſiæ veſtræ ad honorem Chriſti & eccleſiæ exaltationem conceſſa, Apoſtolicâ auctoritate confirmamus, inhibentes ſub anathematis vinculo, ne Imperialis, vel Regalis, vel Epiſcopalis, vel clericalis, vel laicalis perſona aliqua cujuſcunque ſtatus & conditionis exiſtat ipſam eccleſiam Trajectenſem, contra hujuſmodi privilegium & noſtra confirmationis tenorem, moleſtare, aut in eſuſdem præjudicium in præmiſſis quidquam in perpetuum audeat attentare, decernentes irritum & inane, ſi quid à quoquam in contrarium fuerit attentatum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtræ confirmationis paginam infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hæc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum* XV. *Kalend. Aprilis, Pontificatus noſtri anno primo.*

Sanctio Pontificalis confirmatoria privilegii.

Hanc confirmationem à Domino Eugenio Papa tertio, ipſe Dominus Conradus Rex, qui privilegium eccleſiæ prædictæ de electione Epiſcopi donavit, impetravit, & fratrem ſuum Dominum Conradum eccleſiæ Trajectenſis antedictæ Præpoſitum in ſuis expenſis ad Romanam curiam propter hoc deſtinavit, quæ poſteà per diverſos Romanos Pontifices & Imp. extitit confirmata. Similiter Comitatus de Ooſtergou & Weſtergou pridem conceſſos iterum de manu Regis recepit juxta exemplar literarum infra ſcriptarum.

IN,

Ooſtergou & Weſtergou Friſiæ Comitatus donatur & confirmatur Eccleſiæ Trajectenſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Conradus divinâ favente clementia Rom. Rex. tertius. Si Eccleſias Dei amplificamus, & earum jura Regali authoritate tuemur, & firmamus, anteceſſorum noſtrorum piorum Regum vel Imperatorum exempla imitamur, & hoc nobis ad regni noſtri celſitudinem, & præcipuè ad animæ noſtræ ſalutem profuturum non ambigimus. Ea propter tam futurorum, quàm præſentium Chriſti noſtriq; regni fidelium noverit induſtria, quod nobis apud Trajectum civitatem conſidentibus, & de pace, ac de regni ſtatu tractantibus, fidelis noſter Hardbertus ejuſdem loci venerabilis Epiſcopus ante præſentiam noſtram venit, & Inſtrumenta privilegiorum avi noſtri Henrici *tertii, & avunculi noſtri Henrici quarti Imperatorum nobis præſentavit, in quibus continebatur, qualiter ipſi præfati ſcilicet Imperatores Comitatum Ooſtergouvve & Weſtergouvve cum omnibus appenditiis ſuis beato Martino & Eccleſiæ Traject. contulerint. Rogavit igitur excellentiam noſtram idem venerabilis Epiſcopus, una cum clero, beneficiatis, & univerſa ejuſdem Eccleſiæ familiâ, quatenus juxta privilegiorum tenorem & Impp. donationem, prædictum Comitatum ei & Eccleſiæ ſuæ lege in perpetuum valiturâ, confirmaremus.*

Imperator Conradus ſine Iudicum ſententiis nihil agit.

Et quoniam benevolentia Regalis nulli in juſtitiâ ſuâ deeſſe debet, & nos ſine Iudiciario ordine nihil hujuſmodi facere conſuevimus, perlectis privilegiis, quid ſuper hac re nobis eſſet faciendum judicio Principum à Comite Henrico de Gelre ſententiam exquiſivimus: Ille verò communicato tam Principum, quàm aliorum plurium Nobilium conſilio judicavit, quod nos jure poſſemus, & deberemus antiqua privilegia renovare, & priſtinas Impp. donationes noſtro privilegio corroborare. Eundem igitur Comitatum ſcilicet Ooſtergovve & Weſtergovve, quem prædicti Impp. beato Martino & Eccleſiæ Trajectenſi tradidiſſe & conceſſiſſe dinoſcuntur, nos quoque dictante judicio, interventu etiam dilectæ conjugis noſtræ Gertrudis Reginæ, & petitione fidelis noſtri Hardberti ejuſdem loci venerabilis Epiſcopi, aliorumque fidelium noſtrorum, beato Martino & Eccleſiæ Trajectenſi perpetualiter poſſidendum ſancientes per præſentis privilegii paginam, ob ſpem futuræ retributionis confirmamus. Et ne alicui mortalium nunc vel in poſterum facultas aut occaſio contradicendi valeat ſuboriri, omnem quâ aliquo modo moveri poſſet calumniam, edicto Regali ſubmovemus, ſtatuentes ne aliqua unquam perſona magna ſive parva Impp. donationem, & noſtram confirmationem, aliquo ingenio infringere præſumat: Sed Eccleſia Trajectenſis liberè ac ſine omni contradictione præfatum Comitatum

Pœna infringentis privilegium 1000 auri Libb.

tatum cum omnibus ſuis pertinentiis omni deinceps tempore poſſideat. Si quis, quod abſit, hujus noſtræ confirmationis edictum infringere tentaverit, mille libras auri puriſſimi componat, quarum partem dimidiam Fiſco noſtro, reliqua verò prædictæ Eccleſiæ Traj. perſolvat. Vt autem hæc omnibus credantur, & inconvulſa deinceps omni tempore conſerventur, hanc inde chartam ſcribi, & aureâ bullâ noſtrâ inſigniri juſſimus, manuque propriâ, ut infra videtur, corroborantes, idoneos teſtes qui præſentes aderant, ſubtusnotari fecimus, quorum nomina hæc ſunt. A*nſelmus Havelbergenſis Epiſcopus, Conradus frater noſter, & ejuſdem Eccleſiæ Præpoſitus, Emo Præpoſitus S. Salvatoris, Conradus Tielenſis Præpoſitus, Arnoldus Præpoſitus ſanctæ Mariæ, Luitbertus S. Petri Præpoſitus, Anſelmus Decanus S. Iohannis, Simon Camerarius. Henricus Comes de Gelre, Godefridus de Arneſberch, & frater ejus* (P) *Comes Hermannus, Theodoricus de Altena,* A*delbertus Comes de* N*orvenich, Godefridus Præfectus* N*orenbergenſis, Robertus Comes de Lutzenburch, Godefridus de Renen, & filius ejus Hugo, Giſelbertus filius Hugonis* A*dvocati, Gerardus de Marken,* A*lardus de Mèghene, Iordanus de* W*indeſheim, Godefridus de* W*ekene, Peregrinus de Kempfelde, Lithardus de Diſenhem,* A*lardus de* W*iſſenhurſt, & frater ejus* W*inemarius, Theodericus de Bockeſhorſt, & frater ejus* W*erenboldus,* W*ilhelmus Comes Ghorenſis, Rodolphus de* W*ia, Otto de Malberch, Everhardus Crithelman, Henricus de Papenheim Mareſchalcus noſter, Henricus Freſo, ac frater ejus* W*igerus, Henricus de Boninge,* (c) *Arnoldus de Rodenburch* D*apifer noſter, Conradus Pris Pincerna, Tibertus Camerarius,* W*altherus de Lonenhuſen, Marquardus de Grombach, Conradus de* W*alreſteyn, Tibertus de Spileberch. Otto Præfectus Traj. Albertus Telonarius, Rodulphus,* W*ernerus,* W*alterus de A & filius ejus Henricus, Eckebertus de Ameſtele, Bartoldus de Aldenſelo, Iacobus de Saterſlo. Signum Dn. Conradi Rom. Regis* III. *Ego Arnoldus Cancellarius vice Henrici Moguntini Archiepiſcopi & Archicancellarii recognovi. Anno Dominicæ incarnationis* M. CXLV. *Indictione* viij. XV. *Kal.* N*ovemb. Regnante Conrado Romanorum Rege tertio. Anno verò Regni ejus* viij. D*ata eſt apud Trajectum in Chriſto feliciter, Amen.*

Teſtes hujus confirmationis.

a *Vt numi cuſi teſtantur,*] Hi à me quidem viſi non ſunt, verùm habeo nummulum argenteum Balduini Epiſcopi, quem primi ejus nominis Præſulis eſſe crediderim, cujus formam expreſſi in notis ad Chronicum Becanum.

b *Ex loco Berom.*) Ubbo Emmius lib. 6. Friſic. Heribertum apud Bierumanos ex familiâ plebeiâ natum aſſerit.

c *Invenit apud Trentinos magnos tumultus,*) Hoc bellum pluribus proſequitur Emmius lib. 6. ad annum C. 1143. non procul à fine libri.

d *Altri*

d *Alteri præfecturam in Coevarden,)* Sequentes hiſtoriæ ſatis indicant incommoda hinc exorta; & quoties in ea gente, etiam cum interitu Epiſcop. certatum ſit.

e *Otto Comes Ricomagi,)* De hoc Ottone plura dixi ad Bekam quem adeat curioſus Lector.

f *Præfectus in Benthem,)* Hic indagandum an hæc præfectura ante illa tempora fuerit, Traject. Antiſtitum, quod indicare videtur enumeratio illa feudalium quæ ſub Adelboldo facta traditur, ego verò, ut jam dixi, poſterioris ævi ſemper putavi, quare nihil hic affirmare volui.

g *Iohanne Principe de Arclo,]* Quem alii dominum vel Satrapam, hic noſter principem appellat, quod verbum ſublimioris alicujus dignitatis eſt indigitamentum.

h *Ipſo verò congregato Sacerdotio,]* Cæleſtibus armis certando, veri Antiſtitis munere functus eſt, plures hoc modo inſuperabiles alioqui, vicerunt hoſtes; in promptu ſunt exempla: Sic ſummus Pontifex Ieroſolymitanus Alexandrum illum cognomento magnum infeſto animo ad ſanctam urbem accedentem, mitigavit: Atque Lupus Tricaſſium Epiſcopus Attilam, Dei flagellum ſeſe appellantem, flexit, & pacavit.

i *Qui arcem ſuam Benthem B. Martino tradidit.]* Si arx fuit D. Martini, quomodo itaque tradidit? Certè hic hæret aqua; quare ego ab hoc primùm tempore Benthemios Antiſtitibus obnoxios fuiſſe crederem, & Othonem hunc tanquam pretium redemptionis tum arcem ſuam Præſuli tradidiſſe. etiamſi ſupra in Willibrordo Benthem S. Martino traditum fuiſſe ſcribat auctor noſter.

k *Harmanno* C. *de Staleke,)* Diploma eſt in Originibus Freheri cap. XI. ubi Staleke caſtrum Bacharaco impoſitum nominatur.

l *Monaſteria in Egmonda atque Reynſburg,)* Extat Innocentii diploma in Chronico vulgari, quod doctiſſimus Boxhornius ex membranaceis Cod. integrum in Theatro urbium Hollandiæ dedit.

m *Anno* 1148. *Conflagravit major pars,)* Chronic. Belg. Magnum alterius meminit incendii circa annum 1131, quod an idem cum hoc, an illud ſit ignoro Loca autem & tempora haud concurrunt; hoc ſaltem vero ſimile eſt, geminatum incendium remedium peperiſſe, & ideo foſſam ex Lecka per Urbem in Vechtam deductam, quæ nunc foſſa vetus dicitur. Nova verò 120. annis poſterior eſt, ut ſuo loco oſtendemus.

n *Conradus frater noſter Præpoſitus,)* Hic Præpoſitus Eccleſiæ D. Martini Traj. Anno 1145. poſt Pataviensis Epiſcopus, ac deinde Satzburgenſis Archiepiſcopus electus, ſucceſſorem habuit in Præpoſiturâ Godefridum de Rhenen, poſtea Epiſcopum Trajectenſ. Hujus Conradi meminit Onuphr. lib. 3. de Princ. Rom. in ſtemmate Waibelingenſi, Bertius lib. 3. Germ. ubi agit de Saltzburgo 30. Archiepiſcopum dicit Conradum II. S. Leopoldi Auſtriæ March. F. Prius Patavienſem Epiſcopum ſediſſe ann. 4. obiiſſe verò anno 1168.

o *Reges & Imperatores in dictâ Eccleſia inter Canonicos primum locum obtinuêre,)* Extat ex libro Cameræ dicto Coll. S. Martini de collatione præbendæ Imperial. diploma quod hic adſcribendum duxi, ut ſequitur:

Henricus divinâ favente Clementiâ Rom. Imp. ſemper Auguſtus: & Rex Siciliæ dilectis fidelibus ſuis Præpoſito, Decano, totique Capitulo S. Martini majoris Eccleſiæ Traject. gratiam ſuam & omne bonum. Quum antiquiſsimis retrò temporibus Rom. Reges & Imperatores anteceſſores noſtri veſtram ſint experti devotionem, eo quod communi electione & Canonicâ Regem Romanum ſeu Imperatorem pro tempore exiſtentem, & eorum ſucceſſores, in Canonicum Eccleſiæ veſtræ & fratrem elegiſtis, faciendo præbendam ipſius debitis officiis per duos ſacerdotes à Rege ſeu Imp. inſtituendos; qui pro Regibus & Impp. ac tranquillitate pacis ac regni dominum inceſſanter exorarent. Proinde noſtra Imperialis excellentia ad noſtram Eccleſiam protectione tenebitur ſpeciali. Verum quia noſtræ Excell. innotuit, quod mortuis ſacerdotibus prædictis, Regibuſque & Impp. interdum in remotis agentibus, neglectum eſt hujuſmodi in veſtrâ Eccleſiâ inſtituere ſacerdotes, & cum de his quæ ad Deum ſunt, major à nobis diligentia requiritur. Nolentes per hujuſmodi negligentiam eccleſiam noſtram debitis in hac

in hac parte privare obſequiis; Regia auctoritate ſtatuimus ut ſtipendium præbendæ nobis aſſignata per manum Theodorici Decani ipſius majoris Eccleſiæ ejuſque ſucceſſoribus in perpetuum duobus ſacerdotibus conferatur, qui illud officium deſervire, & ut præmittitur, pro noſtrâ ſalute & Imperii tranquillitate idonei exiſtant, dominum exorare; Et ut hæc rata maneant, & inconvulſa perpetuo teneantur, ſigilli noſtri impreſſione hanc cartam juſſimus inſigniri. Datum anno Regni noſtri XI. *Indict.* VI. *menſis Maji die* XVII. *In Chriſti nomine, Amen: Sunt & hodie præbendæ quæ Imperiales vocantur, quarum com-* »
modis & utilitatibus nonnulli fruuntur parum de precibus ſolliciti. »

p *Henrici IV. avunculi noſtri,*] Fuit enim Henricus IV, Italis noſtris autem V. ejus nominis Imperator frater Agnetis nuptæ Frederico de Stauphen Duci Sueviæ ex quibus natus Conradus, ut ex Onuphrio colligere licet, cui adſtipulare videntur Cuſpinianus in ejus vitâ, & Munſterus in Coſmogr. lib. 3. Felix attamen Fabri mon. libro 1. hiſt. Suevorum, ſic de Conradi electione ſcribit: *Mox congregatis Principibus Electoribus ad Suevorum Duces animos inclinaverunt & Conradum filium Harmanni Ducis Suevorum fratrem Frederici primi, & nepotem Henrici V., elegerunt in Rom. Imperatorem anno Domini* 1138. qui in nomine patris ac fratris falli, mihi videtur.

q *Conjugis noſtræ Reginæ prædictæ,)* Hanc Onuphr. Panvinius Bavaram fuiſſe tradit, filiam Comitis de Sultzbach, Berengarii ſenioris (teſte Guil. Tyrio hiſt. de bello ſacro lib. 16.), magni & egregii Principis in regno Teutonicorum potentiſſimi. Habuit hæc ſororem nuptam Emanueli Imp. Conſtantin. ut idem Tyrius.

r *Henricus Comes de Gelre,*] Henricus hic ſecundum Aquilium 3. fuit Gelriæ Comes ab Ottone ex Naſſovicâ, ut volunt, familiâ; vide & ad eundem Aquil. notas hiſtoricas Scriverii, atque ea quæ Wernerus Teſchemakerus Annal. parte ſecundâ tradit.

ſ *Et frater ejus Comes Hermannus,)* Hic iterum legis Hermannum de Cuck, Comitem, poſt obitum Lotharii Imp. quod opinionem meam ſupra poſitam confirmat; Comitatum nempe non fuiſſe annexum dominio de Cuick, nec hunc titulum Cuickenſibus per Lotharium in perpetuum ademptum, ſed aliunde ipſis adhæſiſſe.

t *Arnoldus de Rodenburch dapifer noſt. Conrad. Pris Marq. Grombach.*] Circa hæc tempora, nempe poſt Syriacas Chriſtianorum expeditiones, cognomina familiarum nobilium multiplicari cœperunt. Tum enim Rodenburgii, Priſii, Bochorſtii, Grombachii, Wihi, Malbergii, Amſtelii, Saterfloi, apud Germanos ſuâ virtute innotuêre, & horum nomina Principum diplomatibus inſcripta inveniuntur.

Hermannus Epiſcopus XXVII.

Defuncto Heriberto oritur non modica contentio de futuro Epiſcopo, Theodrico Hollandiæ, Henrico Geldriæ, Theodrico item Clivenſ. Comitibus, Hermannum ex (a) Comitibus de Hoern, Præpoſitum ſancti Gereonis Colonienſis promoventibus, Civibus verò cum aliorum oppidorum votis, Fredericum (b) de Havell poſtulantibus: prævaluit tamen ipſe Hermannus fretus auctoritate Comitis Hollandiæ, qui omnes adverſarios ſibi redegit in ſubjectionem. Tranſacto hoc modo biennio deſcendit Legatus Apoſtolicus apud Leodium, citans utrumque electum, ubi interventu Conradi Regis, eo res deducitur, ut Hermannus XXVII. Epiſcopus conſtitueretur, vir parum utilis, uſque adeò ut ignaviæ notaretur: nam latrocinia & cædes ac vulnera mutua inter cives agitabantur in ejus conſpectu, in quos animadvertere non audebat, nec vulgi ſibi ſubditi potuit coercere petulantiam, quin quæque ſcelera in ſuos atque exteros perpetrarent. Unde propter hujuſmodi licentiam concordes animi ſciſſi in diverſas affectiones, initium dedêre inteſtinæ factionis, quæ adhuc perſeverat. Anno MCLVI. III. Kalend. Aprilis exhalavit Hermannus Epiſcopus ſpiritum, Sepultus in majori Eccleſiâ, cùm ſediſſet annis ſex. 1156.

Contentio ob Electionem Epiſcopi.

Ignavia Hermanni Epiſcopi.

Prodigia.

Hujus tempore (c) circum lunam viſus eſt circulus inſtar Iridis, cum quatuor radiis protenſis ad formam crucis. Secutus eſt ingens terræmotus ad XV. annos perdurans, multas præclaras urbes ſubvertens, inter quas Damaſcus & Antiochia innumerabili mortalium multitudine

Digitized by Google

Anachroniſmus hiſtoriæ.
Drechten Friſii circa Hornam habitant.

oppreſſa. Et invenio magnam temporis varietatem, quidam ſcribunt circulum viſum] anno M c l x i. x i. Kal. Aprilis, alii (d) M c l x i i. quo tempore Fredericus Auguſtus urbem Mediolanum rebellantem evertit. Et Rodolphus Archiepiſcopus tres (e) Magos Coloniam adduxit. At Friſii, quos (f) Drechteros appellant, aliquot loca exurentes rebellarunt, quorum motus, cum magnâ eorum clade ſubitò compreſſere Harlemii manu adjuti ruſticanâ.

a *Ex Comitibus de Hoern,)* Nondum eo tempore erant Comites de Hoern; nam primus eâ dignitate & titulo auctus eſt à Frederico Auſtriaco Imp. Iacobus Dominus de Hoern, circa annum Chriſti 1451. id eſt, poſt 300. demùm annos.

b *Fredericum de Havell.*] Quis hic fuerit ignoro; variè autem ſcribitur, *Howell*, MS. Beka *Hovel* habet, alii *Hand*. At conſtat hunc à civibus & Colonis prælatum Hermanno: Douza in hiſt. Holl. verſibus conſcriptâ lib. 7.

Hornæ hinc Hermannus Comitum genus, Hauvveliæ ſtirps
Inde (petitorum pars) erat &c. Cui pater Adolphus.

(b2) *Interventu Conradi Regis,*] Quantorum malorum, diſcordiarumque hæc electio cauſam dederit; etiamſi breviter noſtri ſcriptores attingunt tantum, ab Ottone Friſing. Epiſcopo fuſiùs narratur lib. 1. de reb. geſtis Freder. I. Imp. cap. 62. his verbis: *Ea quoque tempeſtate in inferiori Trajecto Freſiæ urbe, Hartlibo ejuſdem Eccleſiæ Pontifice obeunte, grave ſchiſma ibidem oritur: quibuſdam Fridericum Adulphi Com. filium, aliis Hermannum Eccl. S. Gereonis in ſuburbio Col. ſitæ Præpoſitum, in illius Eccleſiæ præſulem eligentibus. Illi vero qui Herman. elegerant, alios præoccupantes principem ap. Noricum caſtrum adeunt, ab eoque inveſtituram Regalium ſuſcipiunt. Quos altera pars in civitatem Galliæ Spiram ſubſecuta, inducias ab eo uſque ad proxim. dies Rogat. Noviom. in palatio accepit &c. Trajectenſes Fridericum in civitate non ſine faſtu habebant, Harmanno ejecto. Itaque conductum primò de perſonarum incolumitate petentes, cum magnâ multitudine navium à Rheno per Wal fl. veniunt. Quos Rex ad pacem cum adverſariis ſuis, ſine litis conteſtatione revocare volens, cum hoc modo procedere non poſſet, tandem eis juris diſtrictionem obtulit. Illi ſe. eo quod cauſa ipſa tanquam Eccleſiaſtica ad aures Sum. Pontificis tranſlata eſſet, reſpondere coram laico judice non poſſe, dixerunt. Contra quos, utpote adverſus Rom. Principem agentes, Majeſt. reos, acerba Rex uſus conqueſtione, vindictam ſumere eo tempore diſtulit.* cap. ſeq. *Inde in Gallias rediens, Trajectenſium negotium, revocatis omnibus ad ſubjectionem Hermanni, cum Imperii honore terminavit.* Nec ita finitum illud diſſidium. Quin cum ſub Frederico Imp. adhuc Havelio favere contra Herm. non deſinerent, grandi ære ab eodem mulctati ſunt. Quam quoque rem ſuis verſibus proſequitur Gunterus de reb. geſtis Frid. Imp. lib. 1. ubi hæc leguntur;

Haud mora, Trajectum patruo regnante, ſuperbâ
Abjeciſſe jugum cervice, piumque recenter
Offendiſſe virum, factis crudelibus auſum,
Hoſtili fervore petit; muroſque parabat
Inclinare ſolo, captaſque evertere turres
Suppliciumque reis, &c.
Tandem multorum vix eluctante rogatu
Magnorumque Ducum, multo prius ære redemptis
Parcitur, & juſti fera Principis ira reſedit.

Meminit harum controverſiarum ſed tribus tantum verbis Cuſpin. in vita Fred. I. Imp.

c *Circum Lunam viſus eſt circulus &c.)* Vide Chronicum magn. Belg. pag. 174. meminit & terræ motuum circa annum 1170. & præcedentes annos Abbas Urſp. pag. 309.

d *Quo tempore Fredericus Aug. urbem Mediol.)* Vide ad annum 1162. Sigonium de Regno Ital. lib. XIII. qui deditum ſcribit Mediolanum, ſed duriſſimis cõditionibus, quas ibi exprimit; ac paulo poſt, ait, everſam urbem, idque ſequenti anno factum incertus auctor ad Contractum refert: quod & hiſce verbis approbat Rob. de Monte in Append. ad Sigiſb. Chron. *Anno 1163. Fridericus Imp. Alamannorum urbem Mediolanum quam per tres annos obſederat, neceſſitate famis afflictam, capit & deſtruit; reſervatis tantummodo matrice Eccleſiâ, & quibuſdam aliis.* Videndi: Corius Italus in hiſtoriâ Mediolanenſi. Conradus à Liechtenauw Abbas in Chron. Cuſpinianus in vitis Impp. Hieron. Rubeus hiſt. Italias & Raven. lib. 6. Blondius lib. 5. Dec. 2. Sabell. Ennead. 9. lib. 5. Platina in Alexandro 3. P.R. Volaterranus, Munſterus, Georg: Merula de Antiquit. Gall. Ciſalpinæ lib. 1. cap. 4. Fredericum I. Rubrobarbum partem urbis ſolo æquaſſe, actis civibus in exilium, tradit. Adde Leandrum Albertum in Lombard. deſcrip. alioſque ejus temporis & loci ſcriptores.

e *Et Rodolphus Archiepiſcopus tres Magos Col. adduxit.*] Id plures tradunt, ac multi credunt. Leander Albertus in deſcript. Lombardiæ: *Trium Magorum corpora quæ in æde D. Euſtorgii ſervabantur hinc in Agrippinam Coloniam tranſtulit.* Meminerunt hujus rei Amylius Stokius fol. 14. Albert. Staden.

denſ. in

Digitized by Google

dens. in Chron. Sabell. Platina, Corius, alii. Godefridus Mon. Pantaleonis ad ann. 1164. refert. Miræus tamen in Annal. Belgicis Reinaldũ Epiſcopum appellat non Rodulphum, quod & Chron. Colon. ante 142. annos editum probat, ubi multa de tranſlatione narrantur fabulis ſimillima.

f *Friſii quos Drechteros appellans,*] Ad Betanum Chronicon puto me egiſſe de his fuſius.

Godefridus Epiſcopus XXVIII.

DIſcordia poſt obitum Hermanni ſuper electione rurſus ſuborta, auctoritate Frederici Imp. ſupervenientis illicò pacatur. Is enim prudenter providit, ut & Canonicè & ſuâ prece Godefridus de Renen major Præpoſitus viceſimus octavus eligeretur Epiſcopus, vir appetens gloriæ, atque ingentis animi. Sub hoc tempore obiit Theodoricus Comes Hollandiæ, poſtquam rexiſſet Comitatum annis xl, ſecundum alios xxxvi. Sepultus Egmondæ anno M.clxiii. Nonis Auguſti, cujus uxor (a) Sophia ſanctitate perſpicua, orationibus & peregrinationibus dedita, jam tertiò pergens Hieroſolymam, illic moritur & ſepelitur. Succedit Florentius tertius Comes x. qui graviſſima bella contra Philippum (b) Comitem Flandriæ & Alſatię geſſit: à quo tandem victus & captus in prœlio, abdicat perpetuò medietatem terræ, ſitæ in Occiduâ parte Schaldis flu. quæ vocatur Waſia ſive Waſda, incorporata nunc Flandriæ. Tandem ictis paribus conditionibus dimiſſus, duxit (c) Adan filiam Regis Scotorum uxorem, ex quâ genuit Theodricum ſucceſſorem, Wilhelmum Orientalis Friſiæ Comitem, Florentium Præpoſitum Trajectenſem, Robertum Præſidem Kenemariæ, & quatuor filias. Hic (d) Godefrido Epiſcopo, contra Trentanos, auctoribus nepotibus Heriberti, pro Præfecturâ Groningenſi ſibi adverſantes, fuit magno adjumento. Nam pene captum ab hoſtibus liberavit, quos etiam contrivit & urbem ipſam magnâ preſſit obſidione, crebris oppugnationibus eam appetens, reſiſtente Comite Gelriæ cum Theodrico (e) Batenburgenſi, qui civibus ſuppetias venerant, donec res per arbitrium Imperatoris Frederici, mandato negocio Reinaldo Archiepiſcopo Colonienſi fuiſſet compoſita. Sed (f) haud longè poſtquam hæc res acta eſt, ſuboritur inter Godefridum Epiſcopum, atque Florentium Comitem non modica diſcordia, occaſione ejus partis Orientalis Friſiæ, quæ Lavicæ flu. adjacet, quem Carolus & Lotharius Aug. Comitibus Hollandiæ. Alii verò Imp. Epiſcopis atque Eccleſiæ Trajectenſi tradidêre. At Florentius totum ſibi vendicabat. Epiſcopus ſe videns viribus inferiorem, invocat Cæſarem Fredericum, qui deſcendens hanc quæ ſequitur ex æquo edixit concordiam.

Theodoricus Comes Hollandiæ moritur 1163.

Florentius tertius Comes Hollandiæ.

Diſcordia inter Comitem Hollandiæ & Epiſcopum ob Friſiam.

Concordia inter Epiſcopum Trajectenſem, & Comitem Hollandiæ ſuper parte Orientalis Friſiæ.

IN nomine S. & individuæ Trinitatis, Fredericus divinâ favente clementiâ Rom. Imp. ſemper Auguſtus. Controverſiarum quæ ſententiâ vel concordiâ ſopiuntur, ratio ſuggerit, ut ſcriptis & teſtificationibus deſignentur, ne fortè diuturnitate temporũ diſcordia recidiva reſurgat & habeat ſecutura poſteritas, quid de ſtatu præcedẽtiũ, fraudibus malignãtium convenienter opponat. Ea propter controverſias, quæ inter Godefridum venerabilem Trajectenſem Epiſcopum, & Florentium Comitem Hollandiæ de Comitatu Friſonũ agitabatur, nos de conſilio curiæ & fideliũ noſtrorum concorditer decidentes, eoſq́ favorabili amicitiâ reconciliantes, dignum duximus, ut univerſus tenor concordiæ deſcriberetur, quemadmodum ſubnixa videtur. Statuimus igitur, ut æquè participent de prædicto Comitatu Friſonum, Epiſcopus videlicet & Comes, & neuter eorum alio majus habeat in hoc Comitatu commodum vel proficuum: ambo concorditer eligent ſibi Comitem, qui vices eorum gerat in præ-

Comitatus Friſonum inter Epiſcopum & Comitem controverſus.

Enter utrumque æqualiter dividendus quoad commoda & incommoda.

dicto Comitatu, qui præſentatus ab eis Domino Imp. bannum & poteſtatem judicandi à manu Domini Imp. accipiat, & juramentum præſtabit, quod pro dilectione, vel odio, vel pro argento, vel auro, vel alicujus rei gratia in prædicto Comitatu neutri faciat injuriam, nec unius magis promovebit commodum aut proficuum, quam alterius. Epiſcopus etiam & Comes ordinabunt de utilitate electi Comitis eorum in prædicto Comitatu.

Utriuſque nomine Comes cum Báno Imperatoris conſtituendus.

Quod ſi ipſi concorditer Comitem eligere non poterunt, Dominus Imp. pro conſilio ſuo Comitem eliget, & illi dabit Bannum, & ordinabit de ſuâ utilitate. Si verò diſplicebit Epiſcopo, vel Comiti, vel utrique, Epiſcopus & Comes, quem vel ipſi elegerint, vel quem Imperator eis dederit, mutare poſſunt eum, quando voluerint. Cùm verò intrandi in prædictum Comitatum, & judicandi Maji tempus advenerit, Epiſcopus videlicet & Comes Hollandiæ ſimul intrabunt, uterque cum XXX militibus, vel ſi fortè in majori vel minori numero militum convenerint, & poſtquam intraverint, æquè divident omnes reditus curtilium ad Comitatum pertinentium, & omnia commoda & emolumenta, quæ de Comitatu vel Iudiciis Comitatus pervenerint: æqualiter quoque impartientur damna & defectus Comitatus, & ſeparatim uterque in hoſpitio ſuo faciet expenſas pro voluntate ſuâ: communi quoque conſenſu & dono inveſtituras locabunt & ordinabunt officia ſua.

Duo Advocati conſtitendi.

Uterque autem pro libitu ſuo accipiet ſibi Advocatum, communibus tamen negociis idoneum. Si autem Advocatus Epiſcopi Comiti diſplicuerit, ad nutum Comitis Epiſcopus illum deponet, & ſubſtituet alium qui Comiti placeat. Si verò Advocatus Comitis Epiſcopo diſplicuerit, deponet eum Comes, & alium qui placet Epiſcopo ſubſtituet. Ab introitu amborum Epiſcopi videlicet & Comitis exercebit Comes eorum Iudicia & juſtitias Comitatus, donec peragantur VIII. ſeptimanæ.

A Maio ingreſſus in Friſiam, & judicia civilia inchoanda.

Infra has octo ſeptimanas Epiſcopus non exercebit aliqua Synodalia vel Eccleſiaſtica Iudicia. Tranſacto autem hoc ſpatio, Comes Hollandiæ ſi vult exire poterit, & ſi vult, remaneat ad negocia ſi quæ ſint pleniùs peragenda: & Epiſcopus ſimiliter remaneat ad Eccleſiaſtica judicia facienda, ambo autem in Mayo debent intrare, ut expeditis ſingularibus negociis & Iudiciis, Synodalia quoque negocia ante incommoditatem hyemis valeant promoveri.

Functis judiciis civilibus Eccleſiaſtica incipiunt.

Verùm ſi alter eorum, Epiſcopus videlicet & Comes, commonitus ab altero, vel in ſervitio Imp. vel alterius Domini ſui, vel gravi infirmitate occupatus, vel qualibet inevitabili cauſâ detentus, vel pro voluntate ſuâ Comitatum non intraverit, mittet condictam militiam, vel quantam tunc oportunitas temporis exigit, & ipſi inter ſe convenerint, & æqualem portionem accipiet, & ſicut ſupra dictum eſt, o-

eſt, omnia ſimul bona & mala partientur. Si verò neuter eorum Comitatum intrare poterit, vel communi conſenſu intrare vitaverint, mittent Comitem ſuum ad exercenda judicia Comitatus, & eum illo mittent milites, quotquot voluerint, vel nuncios. Et quicquid ſuper ſumptus illorum reſiduum fuerit, æqualiter divident inter ſe. Præterea Comes Hollandiæ juvabit Epiſcopum per(g) *Werram vel obſidionem quam cum ipſo faciet, vel per querimoniam caſtrum recuperare Benthem. Et ſi quocunque modo illud recuperaverit, concedet illud Comiti in feudum, ſalvâ uniuſcujuſque juſtitiâ. Et Epiſcopus habebit in eodem caſtro domum & Capellam, & granarium, & coquinam, & ponet in eodem unum liberum hominem ſuum, & duos miniſteriales ſuos, & liberè ingredietur & egredietur, quando voluerit. Comes autem habebit omnem munitionem & fortitudinem caſtri, & juvabit inde Epiſcopum. Si autem Epiſcopus Werram habuerit cum aliquo amico vel homine Comitis, contra quem Comes ſalvo honore ſuo Epiſcopum juvare non poteſt, dabit caſtrum in poteſtatem Epiſcopi, ut habeat illud quamdiu Werra duraverit, acceptâ tamen ſecuritate, ut finitâ Werrâ ei reſtituat. Ut autem univerſam concordiam Epiſcopus & Comes perpetuò teneant & obſervent, fide datâ in manu noſtrâ firmiter compromiſerunt. Et nos ad majorem hujus concordiæ firmitatem ſub obtentu gratiæ noſtræ, & ſub pœna quingentarum marcarum argenti eis injunximus omni tempore obſervandam. Cæterùm ſi alter ipſorum hanc concordiam violaverit, & commonitus ab altero, infra* XII. *hebdomadas non emendaverit, nos Comitem, qui bannum à nobis habet, in præſentiam noſtram vocabimus, & ab ipſo, ab aliis ſex boni teſtimonii viris, tribus videlicet ex parte Epiſcopi, & tribus ex parte Comitis, quos ad hoc eligemus, quis in hujus violatione concordiæ reus ſit, inveſtigabimus. Hi ſeptem jurabunt, quod bona fide veritatem dicent. Qui autem ab iis ſeptem viris, vel, ſi diſcordes fuerint, à majori parte reus eſſe cenſebitur, quingentas Marcas argenti intra* XX. *hebdomadas Cameræ noſtræ perſolvet, & reatum ſuum dignè emendabit.* (h) *Datum Anno* M C LXVI.

Alter alterum in bello juvet.

Bello caſtrum Benthem recuperandum in communi.

Pœnæ non ſervantis pacta conventa.

Motus Friſiorum & prodigia.

HOc quoque tempore, ſcilicet M clxi. Friſii vadum Okemvoerd tranſeuntes, graſſantur in Hollandiam. Inter quos & Florentium aliquot annis ſub vario fortunæ eventu præliatum eſt. Tandem vaſtata Winckel cum Niedorp, & Texaliâ & Wieringiâ inſulis ſubactis à Florentio, Friſii ad pacis conditiones coacti ſunt, & Florentius demum viſit Ieroſolymam. Contigerunt etiam diverſa & horrenda prodigia. Agnus naſcitur cum uno capite, nec ſenis pedibus, geminatâ caudâ, gemellus videlicet à parte poſteriori. Anno M clxx. In Autumno inaudita tempeſtas, Oceanus excurrens terminos, ad mœnia Trajecti urbis pertingit, ſequenti verò multo altius efferbuit per univerſam provinciam, ſimillimus Cataclyſmo, in Natali Dominico viſa fulgura, audita tonitrua, &c. ante tempus fruges & flores innati arboribus, volatiliaque & animantia quæque producebant fœtus. Et rurſus ma-

Prodigia ejus temporis.

 gna pars

gna pars Trajecti incendio conſumpta, unde Iejunium, & Potentia publicè indicta. Godefridus verò inter tantas calamitates animo minimè conſternatus, oppidum (i) Rhenen cum reſiduâ hæreditate ſuâ, contulit eccleſiæ Trajectenſi. Et pro tuitione ſuæ Ditionis conſtruxit arces quatuor munitiſſimas, videlicet (k) Horreſtum ad Gelrorum, Montfort ad Hollandorum, Woerden ad Trajectenſium, Vollenbo ad Friſiorum inſultus compeſcendos. Et cùm annis XXII. feliciter Eccleſiæ præfuiſſet, obdormivit in Domino VI. Kalend. Iunii Anno (l) M.C.LXXVIII. adhumatus Baldrico Epiſcopo.

a *Cujus uxor Sophia,*) De quâ Meyerus ad annum 1165. ſic ſcribit: *Hieroſolymis Sibylla Theodorici uxor abſtinentiæ & pietatis percelebre adepta nomen, debitum naturæ perſolvit*, qui tamen in nomine errat.

b *Graviſſima bella contra Philippum Flandriæ Comitem,*] De hoc bello ſic idem Meyerus lib. V. Annal. Flandr. *Philippus Comes cum Mathæo fratre inſtructâ multarum navium claſſe movet in Florentium C. Hollandiæ, qui per id tempus terrâ marique Flandris incommodabat. Ceſſit hæc expeditio Flandris quàm proſperè: Florentius etenim qui tantam ſibi vim militum piratarumque conflaverat, ut totius maris Imperium obtinere videretur, circumventus undique à noſtris, deſperata ſpe reſiſtendi, ſine ullo prope certamine, ſe ſuoſque Philippo Principi dedidit.* Anno poſt ſecundo cuſtodiâ dimiſſus eſt. Conditiones pacis copioſè deſcripſit Meyerus eodem loco, & paulo poſt: *Sed quia Florentius hanc pacem non ſervavit, abſtulit illi Philippus omnia quæ habuit in inſulis, etiam terram Waſiam quam tenuerat Comes Holland. in fide & clientelâ Comitis Flandriæ &c.* Miror Oudegerſtium nihil de hoc bello referre. Marchantius attingit lib. 2. deſcript. Flandriæ, ſub Philippo Alſatio, hoc modo: *Florentium III. Holland. Comitem captum dimiſit, per tranſactionem, eumque contravenientem, terrâ Waſiâ, quam in clientelâ Flandri poſſidebat, ex pacto mulctavit.*

c *Duxit Adam filiam Regis Scotorum,*] Ad Bekam dixi, non filiam fuiſſe Regis Scotorum, ſed neptim, patre Adæ ante quàm regnare poſſet, mortuo.

d *Hic Godefrido Epiſcopo, contra Trentanos,*) De toto hoc bello vide Ubbonem Emmium, libr. 7 Friſ. ſuo more differentem Friſiis nempe ſuis faventem: unde hiſtoriam plenè deſcriptam curioſus lector hauriet. Adde ea, quæ à Nobiliſſ. Douſa conſcripta ſunt verſibus lib. 9. hiſt. Hollandicæ.

e *Cum Theodorico Batenburgenſi,*) Chron. Magn. Belgicum vocat Henricum, ſed malè, Ubbo enim, prædicto loco, etiam Theodoricum appellat, ut Chron. incertum ignoti Clerici, Douſa lib. 9. hiſt. Holl. Pontanus hiſt. Gelr. lib. 6. Chron. vulgare, Diviſ. 13. c. 3.

f *Sed haud longe poſt ſuboritur &c.* Anno X. Epiſcopatus Godefridi, ut eſt in Chron. Belg. magno; ubi ea res cauſæque propius diſcuſſæ. Sed mirum nihil ab Æmylio Stokio de hâc controverſiâ ſcritum inveniri; cùm Annales vulgares, Barlandus, Snoyus, Ubbo Emmius, Chronicon innominati Clerici, & ante hos Beka, illius meminerint; nec Gerbrandus Leidenſis intactam reliquerit.

g *Per Guerram,*) Itali *guerram* vocant bellum, ut etiam Galli *guerre*. Mathias Pariſius in vitâ Wilhelmi II. Anglor. Regis: *Vicinos werris & exactionibus aſſiduis provocabat*, vide Abb. Urſp. in legibus Frider. Hotomannum de verbis Feudal. Eſtque verbum frequenti in uſu mediæ ætatis ſcriptoribus.

h *Datum Anno MCLXV,*) De tempore hujus diplomatis, cum deſit in impreſſis, dubitatur: ego in quibuſdam exemplaribus MSS. & meis etiam ſcedis annum hunc inveni, quem hic repoſui. Regni is fortè Frederici Ahenobarbi XV. Imp. X. qui calculus non multum ab Onuphrio diſſidet, & convenit diplomati ejuſdem Imperatoris à me ex originali deſcripto anni 1156. Regni V. Imperii primo. Videtur nihilominus diſſidii materia inter hunc Epiſcopum & Comitem ſuperfuiſſe, de quâ extant literæ Godefridi circa annum 1170. datæ, quorum tenor ſequitur.

IN nomine S. & individuæ Trinitatis, Amen. Ego Godefridus D. G. Trajectenſis Epiſcopus notum facio Univerſis &c. Quod Philippus Colonienſis Eccleſiæ Ven. Antiſtes, ægre ferens controverſiam quæ fuit inter nos & Comitem Hollandiæ, de liberis Epiſcopi hominibus. Cum multis ſpem reformandæ pacis & amicitiæ inter nos dictos dediſſet, & non perfeciſſet. Tandem nobis Suſæ diem indixit, quo & venimus; primum itaque multâ induſtriâ advocato conſilio Comitum Gelrenſium & Clivenſium, & Comitis Ultrajectenſis Henrici de Cuck, & aliorum nobilium Miniſterialium, deſudavit nos amicè componere. Sed cùm res hâc viâ non procederet, urgente moleſtiâ & indignatione in communi, dixit, cum de re propoſitâ, inter nos amicabili compoſitione diffinire

finire

finire non poſſet, finem imponere rei vellet per juſtitiam: Quod Comes gratis auribus audivit, & ſententiam fieri petivit; Quæſitum itaque eſt in ſententia à Comite Gelrenſi, ſi liber aliquis ſervitio obligatus Imperio ſe & bona ſua, pro quibus debitè ſervire tenetur Imperio, conjugio vel juramento alienare poſſet ab Imperio? Quod prædictus Comes Gelriæ aſſeruit in ſententiâ, nequaquam id fieri poſſe; huic verò ſententiæ, aſſenſerunt ipſe Comes Hollandiæ, Com. Clivenſis, Comes Trajectenſ. Henricus de Kuck, & alii quam plures, tam nobiles quam Miniſteriales. Inſuper Comes Hollandiæ, quaſi leviter & abſque moleſtia ferens ſententiam, domino Colonienſi & aliis nobilibus audientibus dixit: quod non multum de liberis his attenderet, cum per ſententiam eos amiſiſſet, ſæpe tamen poſtea gravem nobis in eis intulit injuriam; quod nobis in eum magis & magis auxit moleſtiam.

Quantum ipſi præterea præſuli fuerit moleſtiæ illatum ab Amſteliis, qui viribus, & potentiâ ſuâ confiſi, undiq, ad ſe trahe. e Eccleſiæ (ut dicebantur) bona, conabantur, teſtatur id ſequens diploma nonnihil à vetuſtate conſumptum, quod hiſce notatis inſerere non inutile viſum fuit.

IN nomine S. & Indiv. Trinitatis; Amen. Notum facio tam futuris quàm præſentibus; quod ego Godefridus Dei gratiâ Traject. humilis Antiſtes, legitimè certantibus coronam incorruptibil. . . . . . . legi, me exponere periculis & certamen fortè inire pro defenſione ſanctæ Eccleſiæ, cui præeſſe & prodeſſe pro juribus & officio divinitus mihi injuncto, debeo: Unde accidit ut non ſolum Nobilium extra territorium degentium, verùm etiam Miniſterialium S. Martini offenſam ſæpe incurrerim, & graviſſimos impetus propterea ſuſtinuerim. Inter quæ incommoda unum erat non minimum, quod Eggebertus de Ameſtelle *Eccleſia S. Martini & mihi intollerabiles injurias intulit, omne ſervitium quod ipſa Eccleſiâ de jure debuit habere in* Ameſtellâ, *& in aliis juſtitiis in circuitu per violentiam ſibi vindicando & uſurpando. Pro quo prius ipſum ordine judiciario evocatum, tandem juſtè inbannivimus, poſtea tot & tantas querimonias ad audientiam domini Imperatoris ſuper eodem . . . ut tandem judicio Imperialis Curiæ idem Eggebertus proſcriptus, & reus Imper. Majeſt. fuerit. Tandem dominus Philippus Colonienſis Eccleſ. Metropolitanus, tam pro his, quam pro aliis inimicitiis mediatorem ſe inter me & adverſarios meos, juſſu domini Imperatoris interpoſuit; conſilio cujus idem Eggebertus eodem prope modo mecum reconciliatus eſt; quo cum . . . prædeceſſore meo bonæ mem. Heriberto Epiſcopo aliquando compoſitus fuerat. Omnibus ſiquidem quæ in toto illo confinio jure feodali prius*

ſibi vendicaverat, cum juramento abrenuntiavit, & ea in manus meas liberè reſignavit, qua in officium villicationis à me recepit, cum tali determinatione, ut poſt mortem ipſius unus tantum filiorum, Giſelbertus videlicet, ejuſdem Villicationis officium de manu Epiſcopali jure conſueto requiſitum, obtineret; ita tamen, ſi fidelis in ejuſdem officii adminiſtratione & Sancti Martini ſervicio permaneret. Paludem verò, qua dicitur Bendelmerbruc, *cum omnibus ſuis attinentibus, & medietatem decima in Wiſpe, quam ſibi injuſtè uſurpaverat, jure perpetuo ad uſum S. Traject. Eccleſia, penitus reſignavit. Hujus autem reconciliationis compoſitio, ut omni tempore poſteritatis firma & inviolabilis permaneat . . . . roborato, geſta rei ſeriem digeſſimus, teſtibus qui aderant ſubnotatis, quorum nomina hac ſunt: Arnoldus Prapoſitus, Arnoldus ſummus Decanus, Arnoldus Prap. S. Andr. in Coloniâ, Lambertus Prapoſ. S. Salvatoris, Godefridus Prapoſitus S. Petri, Hildebrandus Abbas S. Pauli, Rudolphus Decanus S. Salvatoris, Hermannus Decanus S. Petri, Conradus Decanus S. Iohannis.*

i *Oppidum Rhenen cum reſiduâ &c.*] Videtur jam tunc muro cinctum, quod tamen poſtea factum legimus. Hinc nobilis familia de Renen, jam diu deſita, originem habet. Nam, ut alibi dixi plenius, pleræque ant quiores familiæ à caſtris poſſeſſis cognomina ſumpſerunt, quorum quædam deinde ampliata oppidorum nomen aſſumpſerunt, & paulatim Regionis principibus ſeſe ſubmiſerunt. Sic Amersfortia & Vicus Durſtadum primùm familiarum tantum fuêre caſtra; Sic Wordena, Audewatera, Amſtelia, Harlemum, Roterodamum, ſingula ſingulis familiis nomen dederunt; quarum juri paulatim ſeſe ſubducentia, inter ipſas civitates numerari cœpta ſunt.

k *Horreſtum ad Gelrorum,*) Extant in Archivis ſummi Collegii Trajectenſis literæ donationis caſtri Horſt, à Godefrido Epiſcopo factæ Eccleſiæ Trajectenſi, anno Chriſt. 1178., Epiſcopatus ejus 23., quas ob nimiam prolixitatem omiſi hic adſcribere, tantùm ex iis ſtemmatis fam. Rhenenſium partem extraxi, quæ ſequitur:

Godefridus de Renen pater Epiſcopi.
- Theodoricus,
- Gerlacus.
- Arnoldus Clericus.
  - hiſce 3. fratribus pater diſtribuit bona ſua in Brab. ſita.
  - Filia Theodorici, vel Gerlaci Sophia nupta Henrico de Kuc.
    - Godefridus de Kuc cum fratribus.
- Hugo cui uxor ſupervixit, S. L.
- Godefrid. Ep.
  - Hic dedit Horſt caſtrum S. Martino ut frater ejus Gerlacus illud cum poſteris teneant jure feudi:
- Helwigis nupta; cui dos Bemmele juxta Noviomagum, & Wermersbach prope Andernacum.

l *Obdormivit in domino adhumatus Baldrico.*) Anno Epiſcopatus ejus 23. qui & Imp. Fred. I. Imperii 23. ut ex diplomate ſupra laudato didici. Hic giganteæ ſtaturæ homo fuiſſe videtur, ut ex ipſius capitis cranio, aliiſque oſſibus, olim me adoleſcente, anno nempe C. 1580. ſepulcro erutis, apparuit.

Baldevinus Epiſcopus XXIX.

GOdefrido ſucceſſit Balduinus ex Comitibus Hollandiæ cognominatus de (a) Benthem, ſecundus hujus nominis, Aldezalenſis, & beatæ Mariæ Traject. Eccleſiarum Præpoſitus, XXIX Epiſcopus; vir modeſtus & caſtus, frater Florentii Comitis, &

Theodrici Præpoſiti majoris, poſteà Epiſcopi, atque Ottonis Comitis in Benthem, quorum adjutorio ſubditos ſuos in pace aliquamdiu rexit, injuſtè ab hoſtibus ablata, recuperavit, juſtitiæ cultor inſignis. Solus tunc Dux Lotharingiæ, nunc Brabantiæ, qui Comitatum Veluæ in beneficium tenebat ab Eccleſiâ, & eâ inconſultâ temerariè in Comitem Gelriæ transportaverat, Epiſcopum contempſit, & pro Domino ſtatuto tempore recognoſcere diſtulit. Unde Epiſcopus juſtè provocatus, nec tantam rebellionem æquanimiter ferens, Gerardum Comitem Gelriæ ex Veluâ propellit, eamque tanquam jure debitam vindicavit ſibi. Gerardus Comes dolens ſe exutum Dominio, illicò congregato exercitu, Daventriam obſidet: Unde interveniente Frederico Imp. juſſus diſcedere, per inducias res componitur. Interim decedente Gerardo Comite abſque liberis, Epiſcopus (b) Veluam ſibi rurſus vendicat, territorium Comitatus Zutphanienſis, atque ipſius Geldriæ incendio atque rapinæ exponens adjutorio Clivenſium. In tantâ verò rerum neceſſitate Otto Gerardo fratri ſuccedens, nec reſiſtere potens viribus adverſariorum, tandem fretus auxilio Epiſcoporum Agrippinenſium & Monaſterienſium, Duciſque Lotharingiæ ac Comitis Montenſis, iteratò Daventriam acerrimâ preſſit obſidione, in quâ erant præſidia, equeſtris turmæ Balduini Epiſcopi. Et vertebatur res in periculum, niſi Epiſcopus iterato contracto exercitu ſuis ſuppetias ferre ſtatuiſſet. Unde conſiderato utriuſque partis diſcrimine, Fredericus Imp. deſcendit, & diſſidium arbitrio terminavit, tali, ut Otto Comes Veluam quietè poſſideret, donec ſuper hoc de Principum conſilio aliter foret definitum, interveniente autem pro Comite Gelriæ Henrico, Duce Lotharingiæ. Henricus Imp. ſextus ejus nominis, filius Frederici ſuam promulgavit ſuper hac quæſtione ſententiam, cujus exemplar ſequitur?

Dux Brabantiæ feudum ſuo tempore ab Eccleſia non recognoſcens, eo privatur.

Poſſeſſio Veluæ Comiti Geldriæ adjudicatur, donec aliter definiatur.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus ſextus divinâ favente clementiâ Rom. Imp. ſemper Aug. & Rex Siciliæ. Imperatoriæ Majeſtatis noſtræ debitum expoſtulat & requirit officium, ut ea, quæ inter fideles & Principes Imperii cauſam & fomitem dant diſcordiæ, limâ correctionis & diligentiæ omnibus modis enervantes ad firmam pacis concordiam vigilanti ſtudio ipſos ſatagamus reducere. Quapropter notum facimus univerſis Imperii noſtri fidelibus, præſentibus & futuris, quod nos quæſtionem illam, quæ jam diu vertebatur inter conſanguineos noſtros, Baldevinum Trajectenſem Epiſcopum; & Henricum Ducem Lotharingiæ, ſuper Comitatum de Veluve, in eo videlicet, quod ipſe Epiſcopus Comitatum illum de conceſſione Imperatorum ſibi & Eccleſiæ Trajectenſi aſſerebat pertinere, & econtra Dux Lotharingiæ dicebat, quod ipſum Comitatum de manu noſtrâ teneret in feudo, ad hunc finem deduximus, quod ipſe Dux injuriam ſuam recognoſcens, omne jus quod in Comitatu illo videbatur habere, in manus noſtras liberè reſignavit. Nos itaque prædictum Comitatum cum omnibus ſuis pertinentiis, Imperiali clementiâ prædictæ Eccleſiæ Trajectenſi, & dilecto conſanguineo noſtro Balduino ejus Epiſcopo, ſolemniter contulimus, & imperiali auctoritate præſenti Majeſtatis noſtræ privilegio, in perpetuum confirmamus. Ipſe verò Epiſcopus eundem Comitatum cum pertinentiis ſuis, & omni jure prædicto conſanguineo noſtro Henrico Duci Lotharingiæ in præſentiâ noſtrâ benignè conceſſit, ſub eo tenore, ut idem Comitatus ad ejus hæredem filium ſuum, vel

Sententia Henrici ſexti Imp. inter Ducem Brabantiæ, & Epiſcopum.

Comitatus de Velua donatur iterum ab Imperatore Eccleſiæ Trajectenſi; à quâ illum recipit Dux Brabantiæ.

filiam

filiam liberè tranſeat & integrè. Statuimus igitur, & Imperiali edicto ſancimus, ut nulla omninò perſona in poſterum hanc noſtram ordinationem & confirmationem aliquatenus infringere audeat vel perturbare. Quod ſi quis attentaverit, centum libras auri pro pœnâ componat, dimidium Cameræ noſtræ, & reliqua paſſis injuriam. Ad cujus rei certam in perpetuum evidentiam præſentem paginam inde conſcribi juſſimus, & Majeſtatis noſtræ ſigillo aureo communiri. Hujus rei teſtes ſunt: Ludolphus Magdeburgenſis eccleſiæ Archiepiſcopus, Hartvvickus Bremenſis Archiepiſcopus, Hermannus Langravius Thuringiæ. Otto Comes de Benthem, Comes Lambertus de Erphordiâ, Gebhardus Burggravius de Maigdeburch; Comites Albertus de Weringerode, (al. Werningerode.) *Rubbertus de Cleve, Cuno de Minteberch, Marquardus dapifer, Drenſhardus de Keſteneberch, Henricus Camerarius de Proiz, Henricus pincerna de Lut, Gerhardus de * Grimberch,* (al. Grimbach) *Arnoldus de Weſemalle, & alii quàm plures. Signum Domini Henrici ſexti Rom. Imp. invictiſſimi, & Regis Siciliæ. Ego Conradus Hildeshemenſis electus, Imperialis aulæ Cancellarius, vice Conradi Moguntinæ ſedis Archiepiſcopi, & totius Germaniæ Archicancellarii recognovi. Acta ſunt hæc anno Dominicæ incarnationis* M C XC. *Indictione* XIV. *regnante Domino Henrico ſexto Romanorum Imp. glorioſiſſimo, anno Regni ejus* XXV. *Imperii verò quinto, & regni Siciliæ ſecundo. Datum apud Geilenhuſen* II. *Non. Martii.*

Hic (c) Henricus fuit filius Frederici Imp. cognomento Ahenobarbi Italicè Barbaroſſa, Clariſſimi Principis, qui genuit hunc Henricum, qui duxit in uxorem Conſtantiam filiam Rogerii quondam Regis Siciliæ, contra Tancredum tyrannum. Item alium filium nomine Fredericum, Ducem Suevorum: cui deſponſata fuit filia Regis Hungariæ, qui morte præventus ipſam non cognovit. Moritur enim in obſidione Acconis urbis exercitui ſuffectus paterno. Volunt præterea Italici ſcriptores tertium fuiſſe filium nomine Ottonem. Pater namque ſolicitante Clemente III. Pontifice Rom. per Legatum Cardinalem anno M c lxxxvIII. decrevit expeditionem permaximam, pro recuperatione Hieroſolymæ, quæ traditione Hugonis Comitis Tripolitani, Saladino Babyloniæ ceſſerat, ſubjugans ſibi Turcas, Armenios, aliaſque nationes, & ipſum Saladinum, obſiſtentes. Quanto autem diſcrimine ex perfidiâ Imperatoris Conſtantinopolitani, per Hungariam, Bulgariam, Thraciam ac Lycaoniam, aliaſque Provincias, exercitum duxerit (ſiquidem dum virum quendam eremiticum conſuleret de itinere, accepit in fatis, ſe periturum aquis, quamobrem viam maritimam declinavit) ipſe ſuis literis ad Henricum filium inſinuat, quarum exemplar ob vetuſtatem præſentibus inſeruimus.

Expeditio Frederici Barbaroſſæ Imp. in terram ſanctâ.

(d) Epiſtola Frederici Imp. ad Henricum filium Aug. ex caſtris.

Fredericus Dei gratia Romanorum Imp. & ſemper Auguſtus, perdilecto filio ſuo H: Illuſtri Romanorum Regi Auguſto ſalutem, & ſincerum

ſincerum paternæ dilectionis affectum. Excellentiæ tuæ literas plenâ mentis & animi jucunditate noſtra Imperialis excepit benignitas. Quarum tenore plurimùm exhilarati ſuper convaleſcentiâ tuâ ſpem firmam concepimus & optatam. Cæterùm, quia de perſona noſtræ ſtatu & glorioſi exercitus vivificæ crucis progreſſu tua Regia deſideravit edoceri ſerenitas, id primùm ſignificando occurrit. Quod mox ut fines Imperii fratris noſtri Imperatoris Conſtantinopolitani attigimus, in rapinis rerum & occiſione noſtrorum non modicum ſuſtinuimus detrimentum, ſicut ab ipſo Imperatore indubitanter dinoſcitur eſſe procuratum. Nam quidam latrunculi ſagittarii penes publicam ſtratam in veprium condenſis latitantes ex improviſo ſagittis toxicatis pleroſque ex noſtris inermes, & minus cautè ambulantes, affligere non ceſſarunt. Donec conſilio maturiori à baliſtariis & militibus noſtris undique vallati atque flagrante maleficio deprehenſi condignas meritis pœnas exſolverunt. Quippe in unâ die, & uno patibulo XXII. *more lupino ſuſpenſi, vitam indecenter terminarunt. Nihilominus tamen reſidui malefactores à latere per devexa montium per totum Bulgariæ nemus nos perſequentes nocturnis rapinis moleſtaverunt, quamvis innumerabiles variis tormentorum generibus ab exercitu noſtro viciſſim ſunt cruciati. Porrò præfatus Imp. Conſtantinopolitanus, non ſolum univerſa, quæ à Cancellario ſuo in animam ipſius & caput apud Nurenbergam jurata noſcuntur, infringere non dubitavit; Verùm etiam ſub interminatione pœnæ, concambium & forum nobis ſubtraxit: arcta quoque viarum ſucciſis arboribus ac ſaxis ingentibus obvolutis juſſit præcludi, & quaſdam antiquas clauſuras vetuſtate collapſas robur ſcilicet & munimentum totius Bulgariæ in* (c) *Verfredis ac propugnaculis, contra honorem Dei & vivificæ crucis, in noſtrum & totius Chriſtianitatis excidium præcepit communiri. Nos verò cæleſti ſuffulti præſidio Græcorum machinamentis ignem apponentes, robora cum ſaxis in favillam redegimus & cinerem. Itaque univerſis clauſuris per Dei gratiam victorioſè tranſitis, in terram planam circa* (f) *Veron omnibus bonis refertam pervenimus. Et ſic in peragratione Bulgariæ ſex hebdomadas laborioſè ſatis expendimus. Rurſus inde proficiſcentes Philippopolim civitatem ſitu naturali ac manu artificis munitiſſimam atque opulentiſſimam prorſus deſertam, tanquam pro derelicta occupavimus, & ecce die ſequenti literas maximo faſtu conceptas ab Imperatore Conſtantinopolitano recepimus, quæ pariter minas, blandimenta, dolos concinnabant. Tunc autem* (g) *primum de captivitate Legatorum noſtrorum*

Exercitus cruce ſignatorum ab Imp. Conſtantinopolitano malè acceptus.

Digitized by Google

noſtrorum Monaſterienſis videlicet Epiſcopi, Comitis Roberti, Marcquardi Camerarii, ad plenum ſumus certificati. Quos ſæpe dictus Imperator, dum adhuc in Bulgariâ eſſemus conſtituti, in contumeliam Creatoris & crucis ſcandalum, cui militabant, juſſit captivari, & famæ ſuæ minus conſulens, contra jus univerſarum nationum & legatorum ignominiosè nudatos in carcerem fecit detrudi. Talibus auditis, univerſus crucis exercitus infremuit, & poſtmodum civitates, caſtella, vicos depopulari, atque occupare non ceſſavit, quoadusque Imp. Conſtantinopolitanus Magnificentiæ noſtræ Legatos cum magno honore ad nos redituros literarum ſuarum tenore nobis ſignificavit. Tandem verò poſt multas legationes atque Legatorum ambages, dolum quem jam dudum contra noſtram benignitatem conceperat, in hyemis aſperitatem tranſitum noſtrum prorogans, artificiosè peregit. Sicque Legatis noſtris tanquam rebus bene geſtis ad noſtram Majeſtatem remiſſis, de ipſorum pecuniâ plus quàm duo millia marcarum detinuit. Iterato promittens tranſitum ſecurum, navium abundantiam, forum bonum, concambium conſuetum. Verùm quia in vulgari dici ſolet proverbio: Uſtus timet uri. Græcorum juramentis & ſimulationibus, nullam prorſus habentes fidem, apud (h) Philippopolim hyemare decrevimus. Filiolus verò noſter Dux Sueviæ, frater tuæ ſublimitatis, moram in aliâ facturus eſt civitate, Veron nomine, cum magnâ exercitus parte, quæ diſtat à Philippoli decem miliaria terræ noſtræ donec hyemalis aura inclementiam vernalis temperies pellat. Omninò igitur impoſſibilis eſt tranſitus noſter per brachium ſancti Georgii, niſi ab Imp. Conſtantinopolitano electiſſimos, atque omni exceptione majores obtineamus obſides, & totam Romaniam noſtro ſubjiciamus Imperio. Regia nobilitatis tuæ prudentiam commonendo rogamus, quatenus idoneos ſerenitatis tuæ Legatos Ianuam, Venetias, Anconam, Piſam & alia loca pro Galearum (i) atque Vacellorum tranſmittes præſidio, ut Conſtantinopolim circa medium Martium nobis occurrentes, ipſi per mare, nos verò per terram civitatem oppugnemus. Quamvis tamen magna militum gaudeamus copia, orationum inſtantiâ ad divinum recurrendum eſt ſubſidium: Quia Rex non Salvatur in multitudine virtutis ſuæ, ſed per æterni Regis gratiam. Rogamus igitur, quatenus apud Religioſas noſtri Imperii perſonas ſtudiosè obtineas, ut jugi vigilantiâ copioſas pro nobis fundant orationes. Conſulimus autem dilectioni tuæ, ut judicium arripiat, & in malefactores Regiæ dignitatis zelus exardeſcat, profectò per hoc gratiam Dei conſequeris, & favorem hominum; Legatos etiam à Domino Papa mitti facias

Imp. Conſtantinopolitanus contra jus gentium Legatos detinet captivos.

Pecuniam Legatis eripit.

Uſtus timet uri.

Pietas Frederici Imp. in Deo fiduciam ponentis.

ti facias, qui præcipuè prædicent contra Græcos; quia Patriarcha eorum præſentibus Legatis noſtris Monaſterienſi Epiſcopo, & collegis ſuis in Eccleſiâ ſanctæ Sophiæ publicè prædicavit, quod quicunque (k) Græcorum centum peregrinos occideret, ſi viginti Græcorum reatum incurriſſet, indulgentiam conſequeretur à Deo. Apud Philippopolim jam duodecim hebdomadas complevimus. Uſq; Conſtantinopolim non invenitur caſtri vel civitatis habitator. Datū Philippoli XVI. *Kal. Decemb.*

Iuſtitia conciliat Principi gratiã.

Græca fides erga Germanos & peregrinos.

Quamvis ultra conceptum propoſitum, jam non hiſtoriam, ſed threnos omnibus Chriſtianis meritò ingeminandos ſcribam, heu quàm difficilè mutantur decreta cœleſtis Iudicis. Fredericus de Philomelâ & Iconio, aliiſque civitatibus triumphans, & omnia ferro victorioſè ſibi aperiens, devenit in Armeniam, ubi dum refrigerii cauſâ propter intenſum æſtum in flumen (l) Saram deſcendiſſet, ignarus nandi, in vorticem montis à præcipiti flumine abſorptus eſt. Sepultus Antiochiæ anno M, c xc, Cujus interitus damnum irrecuperabile intulit religioni Chriſtianæ. Fuerant Comites Francorum atque Anglorum Reges, & Fredericus Dux Suevorum, Conradus Dux Auſtriæ, Florentius Hollandiæ, Philippus Flandriæ, & Otto Gelriæ Comites, cum aliis plurimis Ducibus.

Fredericus Imp. in flumine mergitur anno Chr. 1190.

De Frederico Iuniore.

FRedericus verò eligitur Dux, paterni exercitus. Wilhelmus verò filius Florentii Comitis Hollandiæ patrem cùm non ſpernendâ claſſe ſecutus, per ſingularem induſtriam auctor fuit occupandæ (m) Damiatæ, mortuoque patre Florentio eodem anno, quo Fredericus Imperator perierat, cùm XXVI. annis rexiſſet Hollandiam, aſſociatoque cineribus Frederici, ipſe Frederico Duci per quinquennium periculi & belli ſocius magnam ſibi à Kenemaris ſub eo militantibus paravit gloriam. Miſerat Henricus deſtituto exercitui ſuppetias, licet parum videretur affici huic expeditioni, quia parum profecère. Sic pia cœpta manſere fruſtrata. Tantarum Imperator iſte narratur virtutum, ut niſi diſcordia cum Romano Pontifice, quem tamen tanquam Vicarium Chriſti adoraverat, atque caſus adverſus obſtitiſſet, crederetur Chriſtianus orbis non alio vindice ſarciri ac reſtitui potuiſſe: conſtituit leges perutiles, quæ extant: confirmavit & Godefrido Epiſcopo literas Ottonis ſecundi de villâ Amudâ cum teloneo ac piſcatione in Almere, & terrâ Hattonis Comitis in Lona, & quicquid in utrâque parte fluminis, quod dicitur Vecta, habebat. Inſuper & terram ejuſdem Hattonis Comitis in Eki, cum poteſtate cudendi monetam in Trajecto, Anno M c lxxi. Imperii verò XVIII, 4, Idus Octobris, Aquiſgrani.

Damiata capta.

Florentius Comes Hollandiæ Antiochiæ apud Fredericum Imp. ſepelitur.

Conceſſit etiam auctoritatem transfodiendi Nodam juxta literas, quas pro notitiâ locorum & rei memoriâ hic ſubnexui.

De aperiendo alveo Rheni flu. quo liberiùs decurrat.

IN nomine S. & indiv. Trinit. Fredericus divinâ favente Clementiâ, Romanorum Imp. ſemper Auguſtus. Dignitas Imperii Romani hoc exigit, & ad hoc Imperialis honoris culmen regendum à Deo ſuſcepimus, ut neceſſitates Reip. ſemper præ oculis & manibus habeamus, & in cunctis operibus Iuſtitia ipſa clementia, ſine quâ Deo placere non poſſimus, omni tēpore nos comitetur. Tunc enim honor Imperii recto tramite incedit, & in meliorem ſtatū roboratur, quando & ſaluti totius Patriæ utiliter providetur, & neceſſitatibus pauperū miſericorditer ſubvenitur. Ea propter cognoſcāt univerſi fideles Imperii, præſentes & futuri, quod nos primitùs amore Dei, deinde pia petitione fidelium Principū noſtrorūm, Godefridi videlicet Epiſcopi Trajectenſis, & Florentii Comitis Hollandiæ, Henrici etiam Comitis Gelrenſis, & Theodorici Comitis de Cle-

ve, & pro fideli ſervitio aliorum hominum plurimorum de Epiſcopatu Trajectenſi, quibus quotidiè in terris & bonis eorum gravis deſtructio, & intolerabilis vaſtatio per aſſiduas aquarum inundationes, quaſi mors quotidiana imminebat, ipſis hominibus prædictis ſit, jamque miſerabiliter ad nihilum redactis, hanc gratiam indulſimus, eiſque noſtrâ Imperiali auctoritate benignè conceſſimus, ut terra illa, quæ vulgo Noda, alias Niedam dicitur, ad faciendum aquæductum ab incolis Provinciæ, qui tanto damno & periculo aquarum ſubjacebant, ita perfodiatur, quod aqua Rheni per eundem meatum effluens in mare, (quod ibi vicinum eſt) ſine læſione in perpetuum fluat & decurrat. Quod nos Imperiali auctoritate noſtrâ confirmamus, & ut in perpetuum ita permaneat, & obſervetur præſenti privilegio roboramus. Præterea obſtructionem illam Rheni, quæ vulgò dicitur Dam, prope villam, quæ appellatur Wich, *quæ ad removendam tam gravem aquarum pernitiem antiquitus facta eſt. Nos pro petitione prædictorum Principum, & pro fideli ſervitio hominum illorum, qui huic generali malo aquarum participabant, ratam habemus, & noſtro Imperiali edicto confirmamus, & ut æternaliter inconvulſa in eodem ſtatu permaneat, & conſervetur, præſenti juſſione decernimus. Aliam quoque obſtructionem Rheni, quam Comes Hollandiæ in loco qui dicitur Stekede, ſive Swadeburg injuſtè & violenter erexerat, & fecerat, per quam etiam innumerabilium hominum & locorum ſubmerſiones frequenter evenerunt, nos ex judicio curiæ noſtræ caſſavimus, & penitus deſtrui præcepimus: Statuentes, & Imperiali juſſione confirmantes, quatenus prædicta clauſurâ deſtructâ, aqua Rheni libera & Regia ſtrata ſine omni obſtaculo ibidem omni tempore fluat & decurrat, ſicut antiquitus ſolebat. Quod ut veriùs credatur, & ab omnibus diligentiùs obſervetur, præſentem inde paginam conſcribi, & ſigilli noſtri impreſſione inſigniri juſſimus, adhibitis idoneis teſtibus, quorum nomina ſunt: Heimannus Ferdenſis Epiſcopus, Everardus Ratiſponenſis Electus, Philippus Decanus Majoris Eccleſiæ in Coloniâ, Arnoldus Præpoſitus Eccleſiæ ſancti Andreæ, Adilous Godſlarienſis Præpoſitus, Reignardus Præpoſitus, Ulricus Dux de Boemiâ, Marquardus* (n) *de Grumbach, Comes Emicho de Linuigen, Comes Folckmarus de Sarewarde, Henricus Marſchalcus de Papenheim, Conrardus Colbo pincerna, Wilhelmus de Kaluwe, Rodolphus de Steenforde, Conſtantinus de Berge, Cuno Camerarius, Bertolphus pris, Camerarius Cuno de Malberge, Henricus Freſo*

Nods, id eſt Nydam agger, inter Rhenum & mare perfodiendus.

Moles in Batavoduro contra Rhenum jacta manere debet.

Obſtructio Rheni apud Suadenberg aperienda.

Freſo, Menardus Comes de Niumage, Folbertus, Gerardus Traje-ctenſis Sculteтus, Wilhelmus de Scalckevvick, Lutberthus de Odyck, Helyas, *Egbertus de Ameſtel,* Hermannus *de* Wordene, *& frater ejus Godeſcalcus, Theodoricus de Iudeſax, Albertus Pavo, & alii quàm plures clerici & laici. Signum Domini Frederici Rom. Imp. invictiſ-ſimi. Ego Chriſtianus Maguntinæ Sedis electus, & Sacri Palatii Ar-chi-cancellarius recognovi. Acta ſunt hæc anno Dominicæ incarna-tionis* M, c lxv, *Indictione* XIII, *Regnante Domino Frederico Roma-norum Imperatore victorioſiſſimo, Anno Regni ejus* XIII. *Imperii verò* XI. *féliciter.*

Idem Fredericus confirmavit teloneum in Amuda & Piſcariam in Almera. Dum autem Henricus hujus nominis ſextus Imp. rerum potiretur, orta eſt magna diſcordia inter Theodoricum Comitem, ſucceſſorem Florentii apud Antiochiam defuncti, ac Wilhelmum fratrem ejus jam reverſum. Itemque inter ipſum Theodericum, & Baldevinum Comitem Flandriæ, qui cum potenti manu tentavit recuperare Walacriam. Hunc Theoderictus cruentâ cæde profligavit. Wilhelmum verò amici reconciliarunt, eo pacto ut Friſiæ Orientali dominaretur. At Balduinus Epiſcopus, qui uſque modo Trentoniam cum Tuentanis pacificè gubernaverat, magnam ex Provincialium rebellione ſentiit calamitatem auctoribus Florentio atque * Folckero Præfectis Coevordenſium, per inſtigationem Ottonis Comitis Gelriæ, favente Epiſcopo Ottone Comite de Benthem, interceptâque quæſtione per Philippum Agrippinenſem & Conradum Moguntinenſem Epiſcopos, & demum renovatâ, cùm modo Epiſcopus, modo adverſarii ſuperiores eſſent, occaſione belli ignaviæ Ducis Brabantiæ aſcriptâ. Tandem verò Henricus Imperator deſcendens per definitionem Sententiæ omnem contentionem exſtinxit, adjectis induciis. Quo recedente Trentones rurſum omnia infregerunt, unde Epiſcopus inſecutus Cæſarem uſque Maguntiam, perfidiam eorum detegit cum juſtâ querelâ. At Imperator non immeritò ad iram provocatus, præſentando decrevit in hoſtes auxilium. Sed inſtructum jam viribus Epiſcopum re infectâ intra paucos dies, antequam Maguntiâ abſolviſſet, mors intercepit XI. Kal Maji, alibi II. Novem. anno M, c xcvi. cum præfuiſſet annis XVIII. Devectum funus ad majorem Eccleſiam Trajectenſem, ubi quieſcit cum prædeceſſoribus.

Diſcordia inter Flandrum & Hollandum Comites.

** Folberto.*

Henricus ſextus Imp. diſcordiam componit.

Drentones rebelles.

Epiſcopus moritur anno Chriſti 1196.

a *Cognominatus de Benthem,)* A matre, ut puto, ſic dictus, quæ erat ex Palatinis Ricomagenſibus, Benthemiæ præfectis; ut ad Bekam ſatiis ſuperque indicavi.

b *Gerardum C. Gelr. ex Veluâ propellit.)* Omnem hanc controverſiam habes expreſſam in Chron. Belg. magno, pag. 182. quam tandem Fredericus Imp. compoſuit: & deinde malo renato, Henricus Frederici F. ſuo diplomate finivit. Aquilius in Gerardo ſecundo, & Ottone ejus fratre facit hujus mentionem; ſed miror, nihil Brabanticos de eâ re ſcriptores tradere.

c *Hic Henricus fuit fil. Frederici Imp.)* Qui à Germanis ſcriptoribus VI. ejus nominis dicitur; Italis verò V. pater Frederici ſecundi.

d *Epiſtola Frederici Imp.)* Vide expeditionem Aſiaticam Fred. I. Imp. ab æquævo auctore conſcriptam, Tom. V. Antiq. Lect. Caniſii parte 2. ubi prolixè hæc omnia deſcribuntur. Adde Epiſtolam, quam de hac re Radevico adjunxit Urſtiſius Tomo I. Illuſtr. German. ſcriptorum.

e *In Verfredis,)* Quid illud verbi ſit ignoro: videtur tamen clauſuras & repagula eo indicare; atque ita, ut mea fert opinio, *Waerfrede*, quaſi pacem cuſtodiens provinciæ, & ab externo hoſte defendens, dici poſſet.

f *Veron.)* Epiſtola apud Urſtiſium circa finem primi Tomi Germ. pag. 560. *famoſum caſtrum Verim* vocat.

g *De captivitate Legatorum noſtrorum,)* Id conſtat etiam ex epiſtolâ ſupra laudatâ, ab Urſtiſio edita; & expeditione Aſiaticâ Fred. prædictâ, ubi etiam nomina Legatorum exprimuntur.

h *Philippopolim hyemare decrevimus.)* Expeditio Aſiatica Fred. I. Imp. ſupra laudata ſic habet: *Quidam ſuadebant hyemandum eſſe apud Philippopolim præſertim quia jam tempus hyemale inſtabat*, Philippopolis autem Thraciæ urbs eſt; vel, ut aliis placet, Macedoniæ, de quâ vide Livium. lib. hiſt. 29. Plin. hiſt. nat. lib. 4. cap. XI., Stephanum Byzantium, περὶ πόλεων pag. 304. Pomp. Melam lib. 2. cap. 2. de Thraciâ, Cl. Ptolom. Græciam Pauſaniæ lib. 6, Natal. Com. hiſtoriæ univerſal. lib. 9. Creditur ad ejus incolas ſcripſiſſe Paulus Apoſt., epiſtolam ad Philippenſes.

i *Galearum & Vaſſellorum,*] Meurſius in Gloſſario Græcobarb. Γαλέα, *ex Italico Galea*, Triremis, vide eundem d. loco, & Io: Lydium in Gloſſis Latinobarbaris ad Clemangem, Vacelli verò naves ſunt minores, Italis Nacelli.

k *Quicunque Græcorum C. peregrinos occiderit,*] Acerbum odium Græcorum in Latinos, unde auctor Aſiaticæ exped. Fred. Patheticè exclamat, his verbis, pag. 64. O dira & inaudita vindictæ ſpecies! hominem etiam poſt fata velle perimere, nam cadavera etiam ſepulta non ſinebant quieſcere.

l *In flumen Saram,*] Vide quæ ad Bekæ Chronicon dixi, ubi varia fluminis nomina, & auctorum diſcrepantiam de genere mortis Imp. ſatis indicavi.

m *Auctor fuit expugnandæ Damiatæ,* Vide quæ hac de re ad Becanum Chron. diſſerui. Naucierus, aliquot ante annos, ſcribit Almaricum Regem tentaſſe Damiatam, ſed re infectâ diſceſſiſſe: nec capta eſt ea urbs ante annum 1218. vel 19. unde patet quod & hic Heda cum aliis erraverit.

n *Marquardus de Grumbach,*) Grunbachiorum familia olim admodum celebris, & ab annò 900. inter nobiliſſimas habita, ex quâ ante ſæculum vixit Fredericus de Grombach Harlingæ Satrapes, qui cum Saxoniæ principibus eò venerat, & Nobilibus Friſiæ, teſte Winſemio, adſcriptus erat; cujus ex filiâ nepos Fredericus Egmondius à Meerenſtein cum reliquis Belgii Proceribus libellum ſupplicem pro libertate harum provinciarum conſervandâ Duci Parmenſi anno 1566. obtulit.

Arnoldus Epiſcopus XXX.

Theodoricus Epiſcopus XXXI.

SUblato itaque Baldevino ſervata electio ſub diſcordiâ per impreſſionem Theoderici Hollandiæ, & Ottonis Gelriæ Comitum. Pars Theodericum majorem Præpoſitum, fratrem Balduini mortui ex Comitibus Hollandiæ, filium Florentii Comitis ex Sophiâ filiâ Ottonis Comitis Ricomagi natum, pars verò Arnoldum de (a) Iſenburg Præpoſitum Daventrienſem prætulerunt, ille Hollandiæ, hic Gelriæ (b) Comitis interceſſione prævaluit, & per Henricum Imperatorem annulo & ſambucâ inveſtitur; ſuborto tamen per factionem utramque bello, ac Comitatu Veluæ per Theodericum Comitem in favillam redacto. Otto Comes apud Haymonis (a) montem ſuperatur, & fugâ ſalutem vix conſequitur. Tandem controverſia per ſententiam Rom. Pont. definitur, Arnoldo conſecrato XXX. in ordine Epiſcopo, quo paulo pòſt vid. VIII Aprilis, anno 1198. Romæ defuncto & ſepulto, ad Theodoricum revertitur Eccleſiæ adminiſtratio, qui ab eodem Pontifice XXXI. Epiſcopus continuatur, juſſus redire ad gubernandum populum ſibi commiſſum, qui accinctus itineri Ticinum veniens, vitâ defungitur, & illic inhumatur.

Wilhelmus Comes Friſiæ Orientalis.

Dum hæc aguntur, venit Wilhelmus Comes ex Orientali Friſiâ in Hollandiam, accedens fratrem Theodoricum, in arce Horreſtâ pro tuitione Ditionis Trajectenſis Eccleſiæ agentem, congratulandi causâ de victoriâ obtentâ. Ubi e veſtigio (neſcitur cauſa) arctis carceribus mancipatur, quibus tandem effractis, Wilhelmus ad Ottonem Comitem Gelriæ ſe contulit, à quo (fuerant enim contubernales in expeditione ultra marinâ) humaniter excipitur, & Adelheide filiâ pro uxore futurâ donatur: ex quâ genuit Florentium Hollandiæ Comitem, Ottonem Trajectenſem Epiſcopum, Wilhelmum Præſidem, & binas filias. Celebratis nuptiis apud Stauriam, ipſoque (d) Wilhelmo à Friſiis Orientalibus hilariter ac magnificè recepto, paulò pòſt iidem Hollandiæ & Gelriæ Comites in amicitiam redeunt, deſponſatâ Adelheide filiâ Theodorici Henrico filio Ottonis: Parum tamen ſupervixere, ſepulti in Monaſterio Reinſburgenſi.

Ducit Adelheidim Comitis Geldriæ filiam uxorem.

a *Arnoldum de Iſenburg Præpoſitum Daventr.*) Hunc ex florentiſſimâ hodie Com. de Iſenburg progenie fuiſſe puto, quæ noſtro tempore Salentinum Electorem & Archipræſulem Colonienſem dedit, qui mortuis ejus familiæ maſculis cum poſtremus ſupereſſet translatâ eâ dignitate in Erneſtum Bavarum, & ductâ uxore Antoniâ Ligniacâ ſtirpem ſuam propagavit: non autem ex comitibus de Iſenburg ad Ruram, unde, cum aliis præſulibus, prodiit Engelbertus Elector Colon., Eccleſiaſticæ Libertatis ſummus defenſor, à conſanguineo Fred. Com. Iſenburgico occiſus; cujus meminere ſcript. Germ. & inter illos Crantzius Metrop. lib. 7. quæ familia prorſus diverſa à ſuperiore, ut inſignia Gentilitia, quæ Roſam purpuream oſtentant ſatis indicant; cum hodierna Com. Iſenburg. ad Lanum fl. depictas nigro colore trabes præferant, vide Æ. Gilenium in not. ad Cæſ. Heiſterbac. de vitâ S. Engelb. l. 1.

Hic Gelr.

b *Hic Gelr, Comitis interceſſione prævaluit, & per Henricum Imp. annulo & Sambucâ &c.*] Beka omnino contrarium ſcribit; nempe, *quod Imperator Theodorico cognato ſuo, per annulum & paſtoralem baculum, inveſtituram Epiſcopalem dedit, & temporalem Iuriſdictionem Theodorico Com. Hollandiæ*; cum quo faciunt plerique ſcriptores noſtri & Hollandici, de hoc inveſtituræ more alio loco dixi; cum hic non tantùm Impp. Rom: ſed & aliis Regibus Gall. Angliæ &c. Pontif. Rom. contranitentibus, infinitas per Europam turbas dederit.

c *Apud Haymonis montem,*] Mons hic imminet Rhenenſi oppido, nomenque videtur retinere à quodam Haymone Principe ejus loci, apud quem vixiſſe aliquando Cuneram ex XI. millibus virginum clade Hunnicâ elapſam ferunt, tandem Zelotypiâ uxoris ejus interemptam. Alii Haymonem illum vulgi fabulis notiſſimum, hic habitaſſe putant.

d *Ipſoque Wilhelmo à Friſiis Orient. magnificè accepto,*) Non quod fuerit Comes Orientalis Friſiæ, ſed ipſis potius confœderatus, quem ſpontè tanquam Imperatorem militarem aſſumpſerant, vide Ubbonem lib. 7. hiſt. Friſic.

Theodoricus Secundus Epiſcopus XXXII.

ECcleſia Trajectenſis per diſcordiam Pontificum prædictorum jam multipliciter adflictâ atque Paſtore deſtitutâ, aſpirantibus eiſdem Comitibus ad aliquem ex eorum amicis ſufficiendum, divinâ inſpiratione exauditis eligitur Theodericus de (a) Are, ſecundus ejus nominis, abſens in Italiâ, XXXII. Epiſcopus, qui rebus collapſis ſuccurreret, vir nobilis & magni conſilii, Præpoſitus Trajecti ad Moſam, non mediocris authoritatis apud Henricum & Philippum ejus fratrem Auguſtos, quos etiam uſque in Siciliam comitatus eſt. Alibi legi poſt Theodericum de Hollandiâ, electum Godefridum de (b) Aemſtele, ſed nec ejus acta, nec finem vitę invenire potui Theodoricus tandem evocatus ex Siciliâ, celeri itinere Trajectum appulit, inveniensque dignitatem ſuam magno ære gravatam, ſuaſu ſuorum ad colligendam pecuniam pro redimendis debitis contractis animum intendit, ſeſe primum in Orientalem Friſiam transferens, ut ex jucundo adventu atque adminiſtratione præfectorum, juxta Frederici Auguſti factam concordiam, rationem ſuſciperet. Quod Wilhelmus Comes indignè ferens, & credens animos populi jam ſatis proni ſibi magis devincire Epiſcopum è monaſterio Stauriæ poſt ſacra peracta armatâ manu eripit, & cuſtodiæ in carcerem apud Ooſterſee (c) deputavit; quem nonnulli religioſi, ac alii ex populo pietate moti, deteſtantes turpè facinus Comitis, per vim liberaverunt. Unde juſtiſſimè provocatus Epiſcopus in Wilhelmum ducit, at Theodoricus frater, & Otto ſocer ſeſe Wilhelmo jungunt adverſum Epiſcopum. Socer Provinciam una cum Daventriâ citra, frater verò cis Iſilam, ſibi ſubigunt, & Trajectum premunt obſidione. Otto verò ſocer, per inſidias inſtinctu Ottonis Auguſti, atque Adolphi Agrippinæ Eccleſiæ Epiſcopi, à Duce Brabantiæ capitur. Theodoricus verò Comes intendens ad liberationem Ottonis, ſolvit à Trajecto obſidionem, & Silvam Ducis oppidum non ſpernendum circumvallans die VII. ad deditionem coegit. In quo Wilhelmum fratrem Ducis cum multis Nobilibus cepit, & magnâ prædâ onuſtus in Provinciam ſuam redire feſtinans, intercipitur per Ducem Brabantiæ cum potenti manu advolantem, & poſt conſertum prœlium captivatur in oppido Heuſden. Sentiens Epiſcopus hoſtes ſuos jam captos; nactus oportunitatem, utriuſque Provincias depopulatur, ingentem abducens prædam, peragratâque Veluâ, ferro & igni omnia contaminans, Zutphaniam inſigne oppidum aliquot diebus obſeſſum capit, Daventriam recipit, & plurimos captivos, & immenſum theſaurum aſportavit. Ac Theodoricus Comes penſatis damnis per illum illatis cum magno pondo auri relaxatur, & Epiſcopo ſe in pace uniens, perpetuam uſque ad mortem cum illo ſtabilivit & ſervavit amicitiam. Et anno M. CC III. prid. Nonas Novembris apud Dordracum ceſſit è vivis, cùm rexiſſet annis XIII. unicâ filiâ nomine Adâ relictâ ante quàm illi, conqueſtus multùm de abſentiâ fratris ſui Wilhelmi Comitis, tutorem deſignaſſet, tranſvectus Egmondam apud majores. At conjunx ejus habens Wilhelmum Comitem exoſum, & regni cupida, nondum adimpletis exequiis, quo ſumma rerũ penes eam maneret, accivit Ludov. (d) Com. Loſſenſ. ex arce Altenâ, cui properè advenienti Dordracum deſpondet Adan filiam, & næniis miſcētur nuptię. At Wilhelmus Comes auditâ morte fratris ſui, ut intereſſet exequiis, applicuit ad portum Zype, nec impetrare potuit ſibi, ut id liceret facere ſecurè, ſed repellitur.

Epiſcopus capitur à Wilhelmo Comite, ſed à Friſiis carcere liberatur.

Otto Comes Geldriæ à Duce Brabantiæ capitur.

Theodoricus Comes Hollandiæ captivus in Heuſdena detinetur.

Relaxatus Dordraci moritur. Anno Chriſti 1203.

Ludovicus Comes Loſſenſis, inter exequias ducit Adam.

Digitized by Google

Cui idcircò multi procetes commiſerati, ob illatam injuriam ſeſe jungunt, & ſtimulos adjiciunt fidem dantes, ut ſecurus ad eos veniret. Qui interim concitatis Kenemaris atque Rhenanis, Ludovicum cum Adelhey de Harlemo pellunt, coactos nocte confugere verſus Trajectum. Sed & oppidum Leidenſe ipſis ceſſit, captâ Adâ juvenculâ, cum aliquot (d2) equitibus, quam intellectâ re geſtâ ſuperveniens Wilhelmus in Texaliam Inſulam cuſtodiendam direxit; totum Comitatum brevi Ditioni ſuæ ſubmitteus, Ludovicus verò animo conſternatus Epiſcopum Leodienſem, Ducem Lymburgenſem, & Comitem Flandriæ, una cum Epiſcopo Trajectenſi ſibi efficiens ſtipendiarios, magnam vim contrahit, in Trajectenſem Epiſcopum præcipuam ſpem collocans, quem & belli, & pugnæ ſocium cum multo auro ſibi devinxerat, paciſcens ſe (d3) accepturum Comitatum Hollandiæ ab illo in precariam (uti ajunt) tradens Epiſcopo fratrem ſuum obſidem. Wilhelmus itaque ſecuritati ſuæ providens, omnes confortabat, præſidia firmabat, & novas arces, unam in Buſcho, alteram in Suadenberdam conſtruxit, & aggerem ad flumen Aemſtel interrupit, quo ditionem & territorium Giſelberti undique aquis & incendio evertit, uſque paludem, quam Broecklandt vocitant, ingentem in Kenemariam navi abducens prædam. Epiſcopus verò Trajectenſis hanc ulturus injuriam, juxta Midratum expeditionem ducit in Hollandiam, utramque arcem prænominatam expugnans, & Comitem de Benthem fugans, prœlio cepit Florentium Præpoſitum Majorem fratrem Wilhelmi, eum in arcem Horreſtam mittens cuſtodiendum, progreſſus Leidim invenit Ludovicum Comitem, receptâ Wiltorum (e) provinciâ, ad Harlemum tendere; qui mulctatis Kenemaris, & in fidem reductis pago Divæ Agatæ, quem Beverwijck vocant, incenſo, Egmondam progreſſi votum Divo exolventes Adelberto, redierunt totâ provinciâ Hollandiæ in poteſtatem Ludovici redactâ & inſulis, quas Zelandiæ aſcribunt, paulatim in ejus gratiam redeuntibus: Walacriâ per Comitem Namurcenſ. nomine Comitis Flandriæ tentatâ. Wilhelmus omni auxilio deſtitutus, vix ſcaphâ piſcatoriâ obtectus retibus non abſque miraculo evaſit. Tandem inſulanis ipſis ob ſuperbiam ejuſdem Ludovici ad Wilhelmum Comitem rurſum deficientibus, & Kenemaris rebellantibus poſt varios conflictus Ludovicus prœlio vincitur, & perpetuo ab Hollandiâ profugatur. Wilhelmus verò ſuccedens in paternam hæreditatem XII. (f) Comes conſtituitur, qui brevi poſt fautoribus Epiſcopi bellum intulit, Aſprenam munitionem eorum deſtruendo. Ex adverſo Gerhardus Comes de Are, frater Epiſcopi Dordracum incendit. Tandem humiliato Comite, conditiones pacis proponuntur, ut pro damno illato, mille talenta argenti penderet, ablata reſtitueret, & cum quingentis militibus nudis pedibus coram Eccleſiâ veniam expeteret, pro eo, quod Epiſcopum in Stauriâ captivaverat temerè ac injuſtè hoc modo pax reformata. Epiſcopus verò ex toto proſperis ſucceſſibus ditatus, deperdita atque impignotata loca redemit, præſidiis annonam providit, ac Eccleſiam ab omni indebito onere relevavit, reſiduas dies agens per quietem. Wilhelmus verò defunctâ Adâ nepte, (g) Comitatum à Frederico II. Cæſare in beneficium recepit, atque deinceps rexit tranquillè. Ad quem regnum Scotorum per obitum Magolini (h) Regis avunculi ſui jure hæreditario devolvebatur, & contracto exercitu cum adjutorio Regis Franciæ transfretavit, multas urbes atque caſtella Regni illius ſibi vendicans. Sed dum interim Ludovicus Comes Loſſenſ. tentaret novos concitare motus, revocatus in Hollandiam à cœptis ſecundis deſiit.

Ada capitur à patruo & in Texaliam cuſtodiæ mãdatur.

Bellum inter Loſſenſ. & Hollandiæ Comites.

Ludovicus Loſſenſis Comes totam Hollandiam ſubegit.

Ludovicus tandem vincitur, & Hollandiâ fugatur: Wilhelmuſque fit Comes Hollandiæ 12.

Wilhelmus Regni Scotici hæres.

Theodoricus autem Epiſcopus plenus dierum, & rebus Eccleſiæ pacatis, ultimum naturę apud Daventriam perſolvit debitum Nonis Decemb. anno M. CCXXII. cùm præfuiſſet annis XIII, corpus ejus tranſlatum Trajectum, ſepelitur in majori Eccleſiâ. Quo anno ab Innocentio tertio Pontifice Rom. celebratur Iubileus Romæ, & concilium generale indicitur. Iſte Theodoricus ſcribitur electus anno M. CXCVIII. alibi CC. primo, & præfuiſſe annis XIII. vel XIV. & obiiſſe anno M. CC. alibi CCXII. Sub hoc Epiſcopo recenſet Iohannes Beka vix credenda de quodam (i) Everimacho adminiſtratore domeſticarum rerum ipſius Epiſcopi ex mortuo reſuſcitato; cui Philippus ſecundus Imp. renovavit privilegium transferendi Teloneum ex Gana in alium locum (k) uti ſequitur.

Theodricus Epiſc. moritur anno Ch. 1212. Iubilæus annus à Papa Romæ celebratur.

Privilegium Philippi Aug.

Philippus ſecundus Dei gratiâ Romanorum Rex, & ſemper Auguſtus, Regalis excellentiæ noſtræ depoſcit benignitas, ut eos ampliori

Digitized by Google

pliori favore & gratiâ in agendis ſuis reſpiciamus, quos ad exaltationis noſtræ gloriam ferventes invenimus & fideles. Quapropter noverint univerſi fideles Imperii præſentes & futuri, quod nos conſiderantes puram fidem & ferventem devotionem, quam dilectus conſanguineus noſter Theodoricus Trajectenſis Epiſcopus ad ſublimitatis noſtræ promotionem conſtanter exhibet, & eſt exhibiturus, de conſueta Majeſtatis noſtræ clementiâ damus & concedimus, ei plenam auctoritatem & licentiam, ut teloneum quod ex conceſſione Imperatorum ſive Regum ab antiquo tenuit in loco qui Gana dicitur, in alio ſibi commodiori loco, ubi voluerit intra terram quæ pertinet ad officium Sculteti civitatis Trajectenſis locet & conſtituat, & ſuper hoc nullius perſonæ unquam habeat impedimentum. Ad cujus rei certam in poſterum evidentiam hanc chartam inde conſcribi juſſimus, & bullâ noſtrâ communiri. Teſtes hi ſunt, Conradus Imperialis Aulæ Cancellarius, Wolfgerus Pictavienſis Epiſcopus, Conradus Spirenſis Epiſcopus, Comes Fredericus de Zolre, Comes Ludovicus de Helfenſtein, Comes Hartmannus de Wirtembergh, Henricus Marſchalcus de Kallindim, Henricus dapifer de Walpurch, & alii quam plures. Datum apud Norimburgh, anno Dominicæ incarnationis MCC. Indictione IV. Kal. Octobris. Et Comes Ludovicus " Loſſenſis occaſione Feudorum, quæ Comes Hollandiæ ab Epiſcopo obti- " tinet in hunc modum pepigit. "

Thelonium in Gana aliò transfertur.

Ego Ludovicus Dei gratiâ Comes de Los, univerſis Chriſti fidelibus, tam præſentibus, quàm futuris in perpetuum. Cùm omne feudum, quod ſocer meus bonæ memoriæ Theodricus Comes Hollandiæ ab Eccleſiâ Trajectenſi juſtè poſſiderat, à manu Domini mei Theodrici Trajectenſis Epiſcopi in eo jure, quod Lijf-tucht appellatur, recepiſſem, eiq; ſicut legius homo legiam fidelitatem ſervare juraſſem, ne unquam aliquâ occaſio diſcordiæ de cætero inter Epiſcopatum Trajectenſem, & Comitatum Hollandienſem poſſit coaleſcere ad perpetuam pacem noſtram, talis inter nos ordinata eſt compoſitio: Omnes miniſteriales vel ſervos, qui ad Epiſcopatum pertinebant, in terrâ Comitis Hollandiæ manentes, exceptis militibus & eorum liberis, dedit mihi & meis ſucceſſoribus Dominus meus Trajectenſis Epiſcopus. Ego ſimiliter dedi Eccleſiæ omnes miniſteriales vel ſervos, qui ad Comitatum Hollandienſem pertinebant, in terrâ Epiſcopatus manentes, &c.

Compoſitio inter Epiſcopum Trajectenſem, & Comitem Hollandiæ, facta Anno M. CC IV.

EGo Wilhelmus Dei gratiâ Comes Hollandiæ, Univerſis Chriſti fidelibus tam præſentibus quàm futuris in perpetuum. Cùm omne feudum, quod frater meus bonæ memoriæ Theodericus Comes Hollandiæ ab Eccleſiâ Trajectenſi juſtè poſſederat, à manu Domini mei Theodrici Trajectenſis Epiſcopi recepiſſem, eique ſicut legius homo legiam fidelitatem ſervare juraſſem, ne aliqua unquam occaſio diſcordiæ de cætero inter Epiſcopatum Trajectenſem, & Comitatum Hollandiæ poſſit coaleſcere ad perpetuam pacem noſtram, talis inter nos eſt compoſitio laudabiliter ordinata. Omnes Miniſteriales vel ſervos, qui ad Epiſcopatum pertinebant in terrâ Comitis Hollandiæ manentes, exceptis militibus & eorum liberis, dedit mihi & meis ſucceſſoribus Dominus meus Trajectenſis Epiſcopus; ego ſimiliter omnes Miniſteriales vel ſervos qui ad Com. Holl. pertinere dicebantur in terrâ Epiſcopi manentes, exceptis militibus & eorum liberis, dedi Eccleſ. Traj. prædictâ eâ conditione adjectâ, ut ſi qui eorum de terrâ Epiſcopi ad Comitatum Hollandiæ tranſierunt, vel è converſo de Comitatu ad terram Epiſcopi; ejus maneant, in cujus dominio manſionem elegerint. Ego etiam & homines mei juramento promiſimus, quod de cætero nullâ unquam occaſione, Renus apud Suadenburgh, vel alibi obſtruetur. Item promiſi & juravi, quod nunquam prohibebo mercatores quoſcunque deferre ſalem vel quaſlibet alias merces ad terram Epiſcopi. Similiter nec Epiſcopus prohibebit aliquos mercatores ire, ad terram meam de Comitatu Friſiæ in Ooſtergo & Weſtergo & inſtanter hoc eſt adjectum, quod compoſitio quondam ordinata inter Epiſcopum Godefridum & patrem meum Comitem Florentium etiam inter nos inviolabiter obſervabitur, quæ talis eſt: Epiſcopus & Comes communi conſenſu mittent Comitem unum in Friſiam ad ſervanda placita ſæcularia, & quicquid de redditibus ad Comitatum pertinentibus, vel de proventibus placitorum ſæcularium, deductis expenſis excreverit, æqualiter dividetur inter Epiſcopum & Comitem, ſed quando contigerit Comitem illum non intrare Friſiam, nuncii Epiſcopi & Comitis Hollandiæ ſimul ibunt in communi expenſâ colligere reditus ad Comitatum pertinentes. Monetarii, Thelonearii, Schulteti, Villici, & omnes beneficiati in Comitatu illo manentes, feuda vel

Homo legius Epiſcopi Comes Hollandiæ.

Ius in Friſia Orientali commune Epiſcopi & Comitis.

da vel officia ſua primùm recipient de manu Epiſcopi, & Poſtea de manu Comitis Hollandiæ, & utrique jurabunt fidelitatem. Item de Iuriſdictione in Heſewijck juxta Montfort ſita, hoc eſt conditum, quod nuncius Epiſcopi in eâ ſervabit placita ſæcularia, & quartam tantùm partem eorum, quæ inde provenerint, habebit Comes Hollandiæ, reliqua omnia liberè cedent Epiſcopo. Præterea de diſtinctione terminorum inter terram Epiſcopi, & Hollandienſ. ſic inter nos convenit, quod ſi de aliquâ terrâ vel decimâ Epiſcopus quæſtionem fecerit mihi vel hominibus meis liberam eam dimittam Epiſcopo, vel jurabo eam de jure ad me pertinere. Similiter ſi ego quæſtionem moverem Epiſcopo vel hominibus ſuis de aliquâ terrâ vel decimâ, Epiſcopus mihi eam liberam dimittet, vel unus priorum ſuorum aut miniſterialium Eccleſiæ tertiâ manu jurabit terram illam vel decimam ad Eccleſiam de jure pertinere, & ſic libera erit Eccleſia. Inſuper compromiſſum eſt, quod ſi aliquis hominum Epiſcopi, offenſam ejus fortè incurreret, nullum habebit ad me refugium, niſi ad hoc tantùm, ut per me gratiam inveniat, vel in Curiâ Epiſcopi judicio comparium ſuorum ſiſtat, & è converſo. Acta ſunt hæc ab incarnatione Domini, anno MCCIV, *Pontificatus Domini Theodorici Epiſcopi anno* VII. *apud Trajectum coram altari* Anno Chriſti 1204. *(l) beati Martini, ſuper quo obtuli homines meos; quos pro ſuis commutavi, in quo etiam juravi, & homines mei* Wolterus *de (m) Eve, Albertus Banjart, Iacobus Burggravius de Leyden, Gyſelbertus de Lecke, Albertus Rufus, & alii quam plures; teſtibus his: Henrico Duce Lotharingiæ, (n) Ottone Comite Gelriæ, Gerardo Comite de Are, Henrico de Evere, Gerardo Xanctenſ.* Waltero *ſancti Petri, Bernardo Tielenſi, Bertoldo Alderſalenſi; Remboldo ſanctæ Mariæ Præpoſitis; Eliæ ſancti Petri, Gyſberto ſancti Iohannis, Henrico ſanctæ Mariæ Decanis, & univerſis tam miniſterialibus quàm civibus Trajectenſibus, & aliis quam pluribus; compoſitionem hanc ſicut præſcripta eſt inviolabiliter obſervare.*

a *Eligitur Theodoricus de Are,*] Fuit is ex Comitibus de Are; ubi vero is Comitatus ſitus, non admodum mihi certum. Supra Coloniam Agrippinam eſt fl. Aar: qui ex adverſo urbis Lintz ſe Rheno jungit, ad cujus ripam oppida Arburg, Arwiler, Alden Aar, Nienar, ſita.

b *Electum Godefridum de Amſtelle,*] De eo nihil invenio, quamvis circa annum 1172. cum Engelberto Godefridus de Amſtelle ut teſtis diplomati Andreæ Epiſcopi adhibitus ſit, præter quem alius Godefridus in ſtemmate Amſteliano non ſuccurrit. Theodoricum autem Trajectenſem Epiſcopum de Caſtro Nurenburg oriundum nominat Cæſarius Heiſterb. lib. 12. cap. 23. hiſt. memor. forte Arenburg voluit dicere.

c *Et cuſtodiæ in carcerem ap: Oosterzee deputavit,*] Magnum eo tempore piaculum manus in unctum Domini injicere, & magni ſatis ipſi conſtitit, veluti paulò poſt patebit. In hiſtoriis plura ejus rei extant exempla, quàm rigidè Antiſtites ſacrorum etiam in maximos Principes injurias ſibi vel ſuis illatas vindicarint; docuit id vel ſuo exemplo Rex Angliæ Henricus, in quem ſcurriliter penè debacchati ſunt Myſtæ, ob cædem Thomæ Cantelbergenſis non ſatis ab ipſo pro illorum judicio punitam.

Ludrut-

d *Ludovicum Comitem Loſſenſem,)* Comites Loſſenſes antiquiſſimi, & olim admodum celebres fuêre. Extat diploma, Arnoldi C. de Loſſ. & Ludovici filii ejus fundatorum Averbodienſis monaſterii ann. 1135. ap. Miræum, Cod. piar. Donat. cap. 92. Horum tandem Comitatum, cùm ad altare S. Lamberto obtuliſſet Arnoldus Comes, poſt mortem Margaretæ F. Lud. Loſſenſis poſtremæ ejus ſtirpis, anno 1172. occupavit Adolphus à Marka Leodienſ. Epiſcopus, & ad ſucceſſores ſuos Antiſtites tranſmiſit, qui inde ſe Comites Loſſenſes inſcribunt, licet & Heinſbergii aliquandiu eo titulo uſi ſint.

(d2) *Capta Ada cum aliquot equitibus,)* Inter hos Ottonem de Buren fuiſſe, refert Beka, variantibus aliis ſcriptoribus: ego ut propius ad Chron. Rhythm. ibi accederem me movit Diploma Theodorici & Adeleidis parentum Adæ hujus, eodem anno quo pater ejus mortuus eſt, conceſſum Monaſterio Vallis S. Petri in Stromberg; ubi inter teſtes nominantur *Hugo de Voerne* & *Rutgerus de Merhem*, quos, eoſdem eſſe à Beka deſignatos, non adeò vero abſimile videtur. Quod autem Ottonem Burenum circa illa tempora me non inveniſſe ibi addidi; cum V. Nob. Balth. de Buren diploma Fred. I. Imp. oſtenderit, cui adhibitus ſit Otto quidam de Buren inter teſtes (etiamſi alios in Weſtphaliâ Burenos à Batavicis diverſos inveniam) non valde ejus opinioni repugnavero, Burenam nempe familiam eo tempore notam fuiſſe.

(d3) *Paciſcens ſe accepturam Comitatum Holl.)* Extat diploma hujus rei Hugonis Epiſcopi Leodienſis aliorumque Ludovici amicorum in Archivis ſummi Collegii Traject. integrum adhuc, quod non alienum putavi, ob rei geſtæ memoriam, hic inſerere:

HUgo Dei gratiâ Leodienſis Epiſcopus, Henricus Dux de Lemburg, Philippus Marchio Namurcenſis, Otto Comes Gelrienſis, Adolphus Comes de Monte, Wilhelmus Patruus Comitis Flandriæ, omnibus Chriſti fidelibus in perpetuum. Cum ad preces & inſtantiam noſtram Dominus Epiſcopus Trajectenſis cognatum noſtrum Ludovicum, Comitem de Los in Legium hominem recepiſſet, collato ei feudo ad tempus vitæ ſuæ, quod ſocer ejus Theodoricus Comes Hollandiæ ab Eccleſia Traject: juſte tenuerat, mediantibus eorum amicis, ordinata eſt inter eos cōpoſitio ad perpetuam pacem ſervandam neceſſariam ſub hâc formâ. Epiſcopus Trajectenſis dedit Comiti, miniſteriales & ſervos omnes in Hollandiâ manentes, vel in Comitatu ubicunque, exceptis Militibus & eorum filiis, pro omnibus illis quos Comes & ejus anteceſſores habuerunt in terrâ Epiſcopi; ea ordinatione adjectâ, ut ſi quis illorum tranſierit de terrâ Comitis ad terram Epiſcopi, vel de terrâ Epiſcopi ad terram Comitis, ejus ſit, ſub cujus dominio manſionem elegerit. Comes etiam de Loen & homines ſui juramento promiſerunt, quod de cetero nulla unquam occaſione Rhenus apud Swatburg obſtruetur. Swadenburg. *Inſuper feudum de Nagele, quod quondam habuit Iohannes de . . . . à manu Epiſcopi, poſtea vº. injuſtè alienatum fuit ab Eccleſiâ, Comes de Loon reſignavit Epiſcopo. Item Comes non prohibebit mercatores quoſcunque deferre ſalem vel quaſlibet alias merces ad terram Epiſcopi: nec Epiſcopus prohibebit aliquos mercatores ire ad terram Comitis. De Comitatu Friſiæ in Ooſtergo & Weſtergo & in Staveren, hoc eſt adjectū, quod cōpoſitio ordinata inter Godefridum Epiſcopum & Comitem Florentium inviolabiliter obſervabitur: quæ talis eſt, Epiſcopus & Comes de communi conſenſu mittent Comitem unū in Friſiam ad ſervanda placita ſæcularia; & quicquid de redditibus ad Comitatum pertinentibus vel*

Digitized by Google

vel de proventibus placitorum ſæcularium deductis expenſis excreverit æqualiter dividetur inter Epiſcopum & Comitem, & quando contigerit Comitem non intrare Freſiam, nuntii Epiſcopi & Comitis Hollandiæ ſimul ibunt in communi expenſâ colligere redditus ad Comitatum pertinentes. Monetarii, Telonarii, Sculteti, Villici, & omnes inbeneficiati, in Comitatu illo manentes officia vel feuda ſua primùm recipient de manu Epiſcopi, & poſtea de manu Comitis; & utrique jurabunt fidelitatem. Partem hujus Comitatus quæ Comitem contingit, cum omni jure, & omnibus attinentiis ſuis, habebit Epiſcopus ſibi obligatam pro CCC *marcis Colon. denarior. legalium, propter enorme damnum Eccleſiæ ſuæ illatum ab hominibus Theodorici Comitis Hollandiæ, donec àb Epiſcopo redimatur. Item Iuriſdictionem in Heſevvich juxta Montfort ſitam, quæ, licet vilis eſſet pretii, magna tamen fuit occaſio diſcordiæ, dimiſit Comes Epiſcopo Trajectenſi. Hanc compoſitionem Comes juravit ſe perpetuò ſervaturum, & nos Epiſcopo dedit obſides ſuper eadem ordinatione inviolabiliter obſervandâ. Et nos juravimus* Epiſcopo *quod ſi Comes contra factum & promiſſum ſuum venire vellet, nos ei fideliter aſſiſtemus contra Comitem ad plenam uſque ſatisfactionem. Acta ſunt hæc anno Dominicæ incarnationis* MCCIV, *præſentibus his, Gerardo Comite de Are, Theodorico filio ejus, Walravino, Gerardo, Nactenſi, Ludovico majoris* Eccleſiæ *in Trajecto, Remboldo S. Mariæ Præpoſitis: Arnoldo & Henrico de Riſvvic, Woltero Spirinck, Iohanne Perſijn, Iſbrando & Gerardo fratribus de Hairlem, Stephano de Sulen & aliis quam pluribus.*

e *Receptâ Wiltorum Provinciâ,*) Ita Hollandiam Auſtralem videtur appellare Heda, cùm Wiltos & Sclavos circa Dordrechtum & Phlarditingam ad Moſam ſediſſe ex Annalibus popularibus ſit opinatus: At meo judicio, melius expreſſiſſet nomina propria, notis vocabulis, ita ut ab omnibus intelligi poſſent.

f XII. *Comes conſtituitur,*] Eo fortè pertinet, quod Imperatorem agnoverit, ut tanquàm in Imperiali feudo, fæminam excluderet incapacem: alioqui ſi feudum fuiſſet Epiſcopale, filia quoque fratris ut juſta & proxima hæres erat admittenda: Sed per ſequiorem illum ſexum ſequentibus temporibus Comitatus pervenit ad Hannones, Bavaros, Burgundos, Auſtriacos. Principes autem legibus utuntur prout ipſis commodùm videtur, ſemper interpretes earum nacti faventes.

g *Comitatum à Frederico 2. Cæſ. in beneficium recepit,*) Hinc patet Hollandiam, non illam primigeniam, ſed quæ nunc eo titulo audit, feudum Imperii fuiſſe; verùm Comites loci commoditate & diſcordiis principum adjuti, non ſemper Imperium voluêre agnoſcere. Illa enim vera fuit Hollandia quam ſupra Wiltorum dixit provinciam, nunc **Zuyt-Hollandia** vocatur, & olim ab Epiſcopis clientelari jure Comites acceperunt, ut Antiquariorum noſtrorum curioſiſſimi annotarunt. At nunc ea quæ facerent ad hæc probanda, vel adeo corrupta ſunt, vel amota ab adverſariis Trajectenſium, qui diu iſti rei incubuerunt, ut vix ejus niſi obſcura ad nos pervenerint indicia.

h *Per obitum Magolini Regis,*) Quam id futile, puto me ſatis in notis ad Becanum Chronicum demonſtraſſe.

i *De quodam Everimacho admini ſtratore,*) Hæc Furmerius in ſuâ editione Bekæ, omiſit, vel quod fabuloſum credidit, vel quod exemplaria quibus uſus fuit, eo caruerint; nec in meo MS. habentur. Chronicon verò vulgare diffuſe enarrat. non tamen mihi tanti videntur, ut hic transferam.

k *Transferend itelonium ex Gana,*] Quis locus Gana, an Gein; id videtur, quum ad officium Præ-

toris

toris Trajectenſis pertinuiſſe indicetur, diplomate Philippi Imp. & literæ fœderis cum Agrippinenſibus initi contineant, quod Trajectenſes, cives Colon. infra Gheyne & Maerſen tutos præſtare debeant. qui locus anno 1292. ab Epiſcopo Ioanne jure oppidi donatus & Privilegiis ornatus eſt: cujus rei diploma integrum etiamnum ſupereſt ap. Illuſtr. Vir. Adrianum Ploſium Equitem Ord. S. Michaëlis, ejus loci Dynaſten.

l *Coram altari B. Martini, ſuper quo obtuli &c.)* Mos fuit offerendi ad aras Divorum bona conſecrata, vel Eccleſiarum uſibus deſtinata, ut & ante à nobis traditum.

m *Walterus de Eve,)* Libri MSS. variant, ſunt qui de *Egmunda*, alii de *Eme* habent; quorum familiæ non ignotæ Hollandis, ut nec horum de *Eve*.

n *Ottone Comite Gelriæ,)* Si calculus Aquilii rectus, anno 1204, Comes fuit Gelriæ Gerardus tertius ejus nominis, Ottonis ſecundi F. quod idem videtur innuere Teſmacherus in Annal. nec diſſentit Scriverius, quibus accedunt Pontanus in magno opere Gelrico, Bertius etiam in Germaniâ ſuâ & ille qui ante aliquot annos ingenti tabulâ ſtemmata Clivenſium, Iuliacenſium, Montanorum & Gelrienſium principum amplexus eſt, qui omnes uno quaſi ore, Ottonem anno 1202. mortuum eſſe aſſerunt. At hiſce duo hæc diplomata oppono: prius, obſidum L. Loſſenſis ex archivis ſummi collegii depromptum, & paulo ante deſcriptum: Poſterius Guil. C. Holl. hoc loco poſitum; quæ Ottonem anno adhuc 1104. in vivis fuiſſe liquidò probant.

Otto Primus Epiſcopus XXXIII.

Otto Secundus Epiſcopus XXXIV.

POſt Theodoricum precibus Adulphi Colonienſis, Ottonis Monaſterienſis, & Gerardi Oſnaburgenſis, fratrum Pontificum, Wilhelmi Hollandiæ, atque Ottonis Gelriæ Comitum, eligitur Otto Præpoſitus XXIV. ætatis anno, frater (a) Ottonis & ſoſorius Wilhelmi Comitum, optimæ indolis, & formæ egregiæ, qui cùm Romanam curiam pro ætate diſpenſandâ accedere propoſuerat, apud Northuſen, (b) juxta Altinum febre captus, obiit VII. Kal. Aprilis, anno M CCXV. cùm præfuiſſet annis (c) tribus vel duobus & ſemi, relatus Trajectum. Adminiſtravit rem Eccleſiæ ſuæ plus quàm ætati dabatur, prudenter, Iuſtitiæ ac pacis obſervantiſſimus; cujus exequiis dum præſati Comites intereſſent, obtinuêre, ut Otto ſecundus ejus nominis ex Comitibus Lippiæ major (d) Præpoſitus eligeretur Epiſcopus XXXIV. qui apud forum Francorum ex conſenſu Metropolitani ſui benedicitur, & per Fredericum Cæſarem temporali Iuriſdictione inveſtitur, & commiſſo provinciarum ſuarum regimine, (e) Hermanno fratri viro induſtrio, cruce ſignatus cum Imperatore tranſit mare, cui ſocius fuit Everimachus reſuſcitatus, ac Ioannes Scholaſticus Xanctenſis, militavit annis plurimis, Claruit circa hæc tempora vir (f) Walterus ex Trajecto inferiori nobili familiâ oriundus, Abbas Villarienſis decimus, mirâ ſanctitate & doctrinâ præditus, ut etiam in vitâ fulgeret miraculis, de quo plura ſcribuntur. Ejus ſententiæ hæc feruntur: Iuſto judicio Deus permittit hominem cadere in peccatis, quæ nunquam novit: quia ea quæ novit non cavet. Et quanto homo Deum ardentiùs amat, tanto clarius peccata ſua videt, & mala pati deſiderat, ut acquiratur timor Dei, qui valdè utilis eſt. Præterea duo conſideranda ſunt, Præſentia Dei, & mors. Diabolicus timor eſt, quando homo peccatum timet, & non cavet: Sanctus verò timor eſt, quando homo timet de bonis, quæ agit, quod non fiant ſicuti juſtè fieri deberent, & iſte timor omnia purificat. Item: Tam magnum peccatum quiſque facit, cùm peccat, quantùm in conſcientiâ ſuâ eſſe judicat, Iudicio conſcientiæ poſt perpetrationem nec majus, nec minus ſit, humilitate illa tamen & deletur: multa alia id genus.

Walterus Abbas Villarienſis.

Otto itaque reverſus ab expeditione, & in magnâ felicitate conſtitutus, gentilitate potens, in rebus expertus, invenit omnia placida, & tranquillè adminiſtrata, ſed non correſpondent ultima primis. Nam inter Epiſcopum & Comitem Ottonem Gelriæ graviſſima & pernicioſa exoritur contentio, petulantiâ aliquorum Præfectorum Epiſcopi, qui (g) Salios tributo nimio gravabant, unde illi de Buchorſt Comitem Gelriæ ad arma ſolicitaverunt, cujus occaſione Epiſcop. duo caſtra (h) Silnam ſive Voerſt deſtruxit, & Buchorſt, ſive Clivum fagorũ dictum incendit. Ex adverſo domus Epiſcopalis cum pago Gheyn per Comitem Hollandiæ comburitur, & partes (i) utrimque magnis viribus, etiam confluentibus Principibus, concurrunt,

Contentio inter Epiſcopum & Comitem Geldriæ petulantiâ Præfectorum conflata.

tunt. Et loco ac tempore pugnæ deſignatis, ſupervenit quidam Contadus (k) Cardinalis Portuenſis Legatus, qui furorem auctoritate ſuâ ſedans, per arbitrium eos compoſuit, inſequendo ſententiam per Henricum Imp. paulo antè latam anno M C XCVI, inter Balduinum Epiſcopum, & Henricum Ducem Lotharingiæ ſuperiùs expreſſam, & poſteà remiſſo rancore, omnia damna & injurias compenſavit. Inſuper pactum extitit, quòd Epiſcopus traderet in precariam Comiti Gelriæ quicquid in Eliſtenſi montiſvé Sanctæ Odilię pagis haberet Iuriſdictionis aut proprietatis; Præpoſituris, & hominibus fide aſtrictis ſibi reſervatis. Et Comes Hollandiæ, ſi quos haberet ſub ditione eccleſiæ Trajectenſis ſibi fide aut ſervitio obligatos, accepto ære, manumitteret, uti anteà conventum fuerat inter Theodricum Epiſcopum, & Ludovicum Comitem Loſſenſem, & eundem Epiſcopum, & Wilhelmum Comitem Hollandię.

Motus Groningenſium qui Grun vocantur.

Eodem tempore efferbuit apud Grunos ingens motus, auctoribus Everhardo Grunorum, & Rudolpho Vaccefori vulgariter Covordiæ Præfectis, qui ſeveritate Epiſcopi compreſſus, interdicta utrique pœnâ vitę, ne quis conditionem pacis per Epiſcopum datam violaret. Abſente rurſum Epiſcopo, Rudolphus primùm obſtinate omnia infringit, fugat Everhardum oppido, arcemque ejus demolitur. Ille haud ſegnis obſidet rurſum adverſarium, fiunt cædes & rapinæ non modicæ, adeò ut auctoritas Epiſcopi peſſundaretur, & ſubditi opprimerentur. Cumque is in rebellem animum advertere ſtatuiſſet, collecto ingenti exercitu, Principes circumquaque vel ſanguine, vel fœdere junctos in auxilium accivit; qui non defuêre, at dirigentes aciem verſus Vacceforum, ſive Coevordiam, dum vel incauti, vel nimium ſuis viribus confiſi, ſoluto ordine incedunt, ab adverſario viribus impare & dolo intento in locis inviis & paludibus, quas Vecta fluvius effecit miſerè obruuntur. Non parcitum cuiquam, ſed ſævitum in omnes indifferenter & crudeliùs in nobiles; Epiſcopum illic viribus deſtitutum cùm cepiſſent, atrociter jugilarunt, abſcindentes capitis verticem, nec cæde ejus ſariati, jam mortuum cadaver pluribus vulneribus confoderunt, & ſic ſaucium immerſerunt cœno. Quod paulo pôſt clanculum extractum, delatum eſt Trajectum, planctu publico reconditum in Eccleſiâ majori. Cõtigit (l) hæc nefanda ſtrages Kal. Auguſti, an. M CC XXVI. cùm ſediſſet an. XIII. ſecundum aliquos. Hic (m) contulit Eccleſiæ ſancti Ioh. Traj. decimas, quas novales vocãt in Boſinchem.

Diſciplinâ militari neglectâ, exercitus Epiſcopi cæditur.

Epiſcopi crudelis mactatio.

Anno Chriſti 1226.

Anno Chriſti 1218.

obiit Adelheidis uxor Comitis Hollandiæ.

Tempore hujus Ottonis, anno ſcilicet M CC XVIII. 2. Idus Februarii obiit Adelheidis Comitiſſa, ſepulta in Reinſburgh, & Wilhelmus duxit ſecundam uxorem Mariam filiam Ducis Lancaſtriæ. Deceſſit anno M CC XXIII prid. Non. Februarii, cùm Friſiæ & Hollandiæ præfuiſſet annis XIX. adjunctus priori uxori, cui ſucceſſit Florentius quartus ejus nominis, XIII. Comes, ducens in uxorem Machtildim filiam Henrici Ducis Brabantię (n) materteram ſanctę Elizabeth filiæ Andræ Regis Hungariæ, ex quâ genuit Wilhelmum ſuccedentem Comitem, & poſteà Regem Romanorum, Florentium præſidem, & binas filias. Sub hoc tempore Fredericus Secundus Romanorum Imperator iniit confœderationem cum Epiſcopis, Principibus Germaniæ in hunc modum.

Wilhelmus Comes Hol. moritur anno Chr. 1220

Florentius 4. Comes Holl. 13.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis: Fredericus ſecundus divinâ favente clementiâ Rom. Rex, & ſemper Auguſtus, & Rex Siciliæ: Digna recolentes animadverſione, quantâ efficaciâ & fide dilecti fideles noſtri Principes Eccleſiaſt. nobis hactenus aſtiterint ad culmen Imperii nos promovendo, & promotos in ipſo firmando, & demũ filium noſtrũ Henricum in Regem ſibi & Dominũ benevolè atq; cõcorditer eligendo, cenſuimus eos per quos promoti ſumus ſemper promovendos, & per quos firmati ſumus eos una cum ipſorum Eccleſiis ſemper fore noſtrâ defenſione contra noxia quæq; firmãdos. Igitur quia in eorũ gravamina, quædã cõſuetudines, & ut veriùs dicamus, abuſiones ex longâ perturbatione Imp., (quæ per gratiã Dei nunc quievit & quieſcit) inoleverã, in novis theloneis & monetis, quæ ſe invicem ex ſimilitudinibus imaginũ

Fredericus 2 abuſus Eccleſiæ tollere cupit.

Reliquiæ Epiſcoporum maneant apud eorum hæredes.

deſtruere conſueverant; In guerris Advocatorum, & aliis malis, quorum non eſt numerus, ſtatutis quibuſdam eiſdem abuſionibus obviavimus. Primo promittentes, quod nunquam deinceps in morte cujuſquam Principis Eccleſiaſtici reliquias ſuas Fiſco vendicabimus. Inhibentes quoque ne laicus quiſquam aliquo prætextu ſibi eas vendicet, ſed cedant ſucceſſori, ſi anteceſſor inteſtatus deceſſerit: cujus teſtamentum, ſi quid inde fecerit, volumus eſſe ratum. Si quis verò contra hanc conſtitutionem reliquas ſibi vendicare præſumpſerit, proſcriptus & exlex habeatur, & feodo ſive beneficio ſi quod habet, permaneat deſtitutus.

Nova Telonia aut monetæ ne inſtituantur.

Item thelonea, & novas monetas in ipſorum territoriis ſive Iuriſdictionibus eis inconſultis, ſeu nolentibus non ſtatuemus de cetero: Sed antiqua thelonea, & jura monetarum eorum Eccleſiis conceſſa, inconvulſa & firma conſervabimus & tuebimur, nec ipſi ea infringemus, nec ab aliis lædi permittemus, modis aliquibus; utpote moneta turbari & vilificari ſolent ſimilitudinibus imaginum, quod penitus prohibemus.

Fugitivi Eccleſiæ reſtituantur.

Item homines quocunque genere ſervitutis ipſis attinentes, quacunque cauſa ſe ab eorum obſequiis alienaverunt in noſtris civitatibus non recipiemus in eorum præjudicium; & idem ab ipſis inter ſe, eiſque à laicis omnibus univerſaliter volumus obſervari.

Advocatus damnum Eccleſiæ inferens duplo luat.

Item ſtatuimus, ne quis Eccleſiam aliquam in bonis ſuis damnificet occaſione Advocati eorundem bonorum, ſed ſi damnificaverit, damnum in duplo reſtituet, & centum marcas argenti Cameræ noſtræ ſolvet.

Feuda Eccleſiæ ne occupentur, ſed Dominis ſuis adhæreant.

Item ſi aliquis eorum vaſallum ſuum, qui fortè eum offendit, jure feodali convenerit; & ſic feodum evicerit, illum ſuis uſibus tuebimur, & ſi ipſe feodum de bonâ & liberali ſuâ voluntate nobis conferre voluerit, recipiemus amore vel odio non obſtante. Quocunque autem modo, ſive etiam ex morte infeodati, Principi Eccleſiaſtico feudum aliquod vacare contigerit, illud auctoritate propriâ, immo violentiâ nullatenus invademus, niſi de bona voluntate liberalique conceſſione ſuâ potuerimus obtinere, ſed cum effectu ſuis uſibus ſtudebimus defenſare.

Excommunicati ſunt vitandi.

Excommunicatus ſi ſex ſeptimanas in reatu manſerit, etiam ab Imperatore proſcribatur.

Item ſicut juſtum eſt excommunicatos eorum, dum tamen ab ipſis vivâ voce, vel per literas eorum, vel per honeſtos nuncios fide dignos nobis denunciati fuerint, vitabimus; & niſi prius abſolvantur, non concedemus eis perſonam ſtandi in judicio: ſic diſtinguẽtes, quod excommunicatio non eximat eos à reſpondendo impetentibus, ſed ſine advocato: perimat autem ejus poteſtatem ferendi ſententias, & teſtimonia, & alios impetendi. Et quia gladius materialis conſtitutus eſt in ſubſidium gladii ſpiritualis excommunicationum. Si excommunicatos in eò ultra ſex ſeptimanas perſtitiſſe prædictorum modorum aliquo nobis conſtiterit; noſtrá proſcriptio ſubſequatur non revocanda, niſi prius excommunicatio revocetur. Sic utique aliiſque modis omnibus, juſto videlicet & efficaci judicio ipſis prodeſſe atque præeſſe firmiter compromiſimus, & ipſi verſa fide datâ promiſerunt, quod contra omnem hominem, qui tali noſtro judicio ipſis exhibendo violenter reſtiterit, nobis pro viribus ſuis efficaciter aſſiſtent.

Ne Eccleſiæ fundi ædificiis occupentur.

Item ſtatuimus, ut nulla ædificia, caſtra videlicet, ſeu civitates in fundis Eccleſiarum, vel occaſione Advocatiæ, vel alio quoquam prætextu conſtruantur. Et ſi quæ fortè ſunt conſtructa, contra voluntatem eorum quibus fundi attinent, diruantur Regiâ poteſtate.

Officiales Imper. in civitatib. Principum Eccleſiaſt. Iuriſd. ne exerceant.

Item inhibemus ad imitationem avi noſtri felicis memoriæ Imper. Frederici, ne quis Officialium noſtrorum in civitatibus eorundem Principum juriſdictionem aliquam ſive

Digitized by Google

ſive in theloneis, ſive in monetis, ſeu aliis officiis quibuſcunque ſibi vendicet, niſi per octo dies ante curiam noſtram ibidem publicè indictam, & per octo dies poſt eam finitam, nec etiam per eoſdem dies in aliquo excedere præſumant juriſdictionem Principis & conſuetudines civitatis. Quotieſcunque autem ad aliquam civitatum eorum acceſſerimus ſine nomine publicæ curiæ, nihil in eâ juris habeant, ſed Principes & Dominus ejus in eâ plenâ gaudeat poteſtate. Sanè quanto fidem ampliorem prædictorum Principum circa nos intelleximus, tanto excellentiùs eorum profectibus ſemper intendemus proſpicere. Et quoniam acta hominum oblivio inimica memoriæ per longam temporum evolutionem ſepelire ſolet, diligentiâ vigilantiori adhibitâ hæc noſtræ gratiæ beneficia Eccleſiis impenſa perpetuari volumus. Statuentes ut hæredes noſtri & ſucceſſores in imperio ea rata conſervent, & exequantur, & faciant in ſubſidium Eccleſiarum à laicis univerſaliter obſervari. Et ut futuris innoteſcant, & à præſentium non excidant memoriâ ſive notitiâ ea fecimus huic paginæ annotari, & paginam ſubnotatione nominum eorum qui interfuerunt Principum videlicet, & ſigilli noſtri munimine inſigniri. Teſtes hi ſunt: Sifridus Maguntinenſis Archiepiſcopus, Theodricus Treverenſis Archiepiſcopus, Engelbertus Colonienſis Archiepiſcopus, Albertus Magdeburgenſis Archiepiſcopus, Hugo Leodienſis Epiſcopus, Otto Trajectenſis Epiſcopus, Engbertus Bambergenſis Epiſcopus, Conradus Ratiſponenſis Epiſcopus, Hertvicus Eyſtedenſis Epiſcopus, Theodricus Monaſterienſis Epiſcopus, Henricus Wormatienſis Epiſcopus, Engelhardus Nuwenburgenſis Epiſcopus Henricus Baſilienſis Epiſcopus, & alii quam plures. Sigum Domini Frederici ſecundi Rom Regis invictiſſimi, & Regis Siciliæ. Ego Conradus Metenſis & Spirenſis Epiſcopus Imperialis aulæ Cancellarius, vice Domini Sifridi Maguntinenſis ſedis Archiepiſcopi, & totius Germaniæ Archicancellarii recognovi. Acta ſunt hæc anno Dominicæ incarnationis M CCXX Indictione nonâ, regnante D. Frederico ſecundo Romanorum Rege, & Siciliæ glorioſiſſimo, Anno Regni ejus in Germania VIII. in Sicilia verò XXIII. Datum apud Franckenfort VI. Kal.

Officiales Imperiales in civitatibus Principum Eccleſiaſticorum Juriſdictionem ne excedant.

Sanctio.

Anno Chr. 1220.

Idem (p) Fredericus ſecundus Rom. Imp. inhibuit Gerardo juniori Comiti Geldriæ ne telonium ſtatueret in Ditione ſuâ.

Fredericus Dei gratiâ Rom. Imp. ſemper Auguſtus, & Rex Siciliæ, Univerſis præſentes literas inſpecturis fidelibus ſuis gratiam ſuam & omne bonum: Quia cùm apud Franckenfort in Curiâ ſolenniter indictâ judicio præſideremus, per Principes qui ibidem aderant, talis data fuit ſententia, & ab eiſdem approbata, quod nullam auctoritatem ſive Warandiam telonei in damnum vel præjudicium, alicujus noſtra præſtare ſerenitas potuiſſet. Quare cùm de Comite Gelrenſi ſuper teloneo, quod ſe à nobis aſſeruit tenere, clamor conquerentium non modicus aures excellentiæ noſtræ pulſaverit, ſub obtentu gratiæ noſtræ, eidem Comiti dedimus in mandatis, ac penitus prohibuimus, quod nullum teloneum apud Arnhem vel Oeſterbeke ſeu Lobede, vel in quocunque loco ſuper Rhenum deinceps acciperet vel haberet, non obſtante aliquâ Warandiâ, quam ſe dixit habere, nec aliquibus literis obviantibus à nobis, vel prædeceſſoribus noſtris impetratis, ſuper his literis apertas univerſis eis inſpicientibus deſtinantes. Verùm quia idem Comes in his mandato & ſcripto noſtro temerè contraire præſumens poſtmodum teloneum ſibi prohibitum non ſolum extor-

Telonium prohibetur Arnhemi, Oeſterbeke, & Loopbeke

extorquere. Immò etiam, quod graviùs eſt, in diſpendium Epiſcopi Trajectenſis & Eccleſiæ ſuæ homines ſuos de Daventriâ *& Sallandiâ novis teloneorum exactionibus apud Lobbeke præſumpſit aggravare. Nolentes igitur ut per violentiam Comitis præfati, Epiſcopo jam dicto & Eccleſiæ ipſius occaſione præmiſſi telonei aliquod præjudicium fiat, ulterius literas, quas ſuper inhibitione ejuſdem telonei indulſimus, confirmantes innovamus, ac iteratò Imperiali auctoritate* Warandiam *telonei apud loca memorata, & in aliis locis ſuper Rhenum ſæpedicto Comiti contradicimus. Et ne teloneum deinceps accipiat penitus inhibemus. Si verò idem Comes, quod non credimus, huic noſtræ contradictioni ac inhibitioni contrarius extiterit, ipſum etiam indignationem noſtri culminis incurriſſe, & à gratiâ Majeſtatis noſtræ excluſum penitus cognoſcatis. Actum apud* (q) *Brachmam prid. Nonas Ianuarii,* XI. *Indictione.*

Minatur Comiti Geldriæ indignationem niſi parcat.

Epiſtol. ejuſdem ad Comitem Geldriæ.

F*Redericus Dei gratiâ Rom. Imp. ſemper Auguſtus, & Rex Siciliæ, fideli ſuo G. Comiti Gelrenſi gratiam ſuam & omne bonum. Intelleximus quod tu poſt inhibitionem mandati noſtri apud Franckenforde in ſolenni Curiâ ſententialiter factam, venerabilem Trajectenſem Epiſcopum dilectum conſanguineum & Principem noſtrum, & Eccleſiam ipſius indebitis exactionibus telonei apud Lobbede, & aliis gravaminibus multipliciter aggravas & moleſtas. Immo, quod graviùs eſt, ab hominibus caſtri ſui Davantre, & terræ ſuæ Sallandiæ de novo teloneum extorques in ipſius & Eccleſiæ ſuæ præjudicium & gravamen. Cùm igitur ex officio commiſſi nobis regiminis, Eccleſiarum jura defendere tenemur, ac conſervare; fidelitati tuæ ſub obtentu gratiæ noſtræ firmiter præcipiẽdo mãdamus, quatenus ab hujuſmodi exactionibus telonei & aliis gravaminibus, quæ eidem Epiſcopo &* Eccleſiæ *ſuæ hactenus irrogaſti, & adhuc inferre non formidas, omninò deſiſtas, teloneum, & maximè ad gravamen* Epiſcopi, *& hominum terræ ſuæ per te de novo inſtitutum penitus abolendo, indubitanter ſciturus, quod ſi in hujuſmodi mandati noſtri executione iteratò tibi facti, tenorem literarum, quas ſuper his omnibus eas inſpicientibus de novo direximus, negligentem te geſſeris, non ſolum Majeſtatem noſtram offendiſſe, ſed à gratiâ noſtrâ te ſcias penitus alienum. Datum apud Brechman* IV. *Idus Ianuarii* X. *Indict.*

Execu-

Executoria ſuper præmiſſis.

FRedericus ſecundus Dei gratia Rom. Rex, ſemper Auguſtus, & Rex Siciliæ, fideli & dilecto Principi ſuo E. (r) ſanctæ Colonienſis Eccleſiæ Archiepiſcopo gratiam ſuam & omne bonum. Nobis apud Franckenvorde in Curiâ ſolenniter indictâ judicio præſidentibus data talis eſt ſententia, & à Principibus approbata, quod nullam auctoritatem telonei ſive Warandiam in damnum vel præjudicium alicujus præſtare poſſimus. Cùm igitur ſuper teloneo, quod nobilis vir Comes Gelrenſis ſe aſſerit tenere à nobis, quærimoniam non modicam audiverimus, Regiâ Majeſtate tibi mandamus, quatenus auctoritate noſtrâ, & ſub obtentu gratiæ noſtræ, eidem Comiti firmiter præcipias, ut nullum teloneum ab Arnhem vel Oeſterbeke, ſeu Lobbede, vel in quocunque loco ſuper Rhenum deinceps accipiat, non obſtante aliqua (ſ) Warandiâ ſi quam ſe dicit habere, nec literis aliquibus obviantibus à nobis vel ſucceſſoribus noſtris impetratis. Datum apud Frankenforde in Curiâ noſtrâ ſolenniter indicta II. *Kal. Maji.*

Conceſſit etiam (t) auctoritatem locandi teloneum in Ghanò in quocunque alio loco, uti Philippus Rex anteà fecerat, ſub data anni M cc xx, XIII. Kal. Maji apud Forum Francorum. Henricus quoque Imp. conceſſit Ottoni Epiſcopo Advocatiam Zallandiæ.

HEnricus Dei gratiâ Rom. Rex, ſemper Auguſtus univerſis præſens ſcriptum inſpecturis ſalutem & omne bonum. Notum ſit omnibus, quod Advocatiam (u) Sallandiæ, quam habuit Gerardus miles de Buchorſt, & quam Gerardus Comes Gelrenſis ab ipſo emerat, ab eiſdem nobis reſignatam, & liberè nobis vacantem dilecto Principi noſtro Ottoni Epiſcopo Trajectenſi, & Eccleſiæ ſuæ ſuiſque ſucceſſoribus in perpetuum contulimus poſſidendum, & Ioannem Notarium ipſius, Canonicū ſancti Petri Trajectenſis nomine prædicti Epiſcopi & Eccleſiæ Trajectenſis de manu noſtrâ proteſtamur recepiſſe. Datum apud Franckenvoirde, anno Domini M CC XXV, X. *Kalend. Martii.*

HEnricus Dei gratiâ Romanorum Rex, & ſemper Auguſtus, omnibus Chriſti fidelibus præſens ſcriptum inſpecturis, in perpetuum notum eſſe volumus, tam præſentibus, quàm futuris, quod formam compoſitionis & pacis per venerabilem Dominum C. Portuenſ. & tit. ſanctæ Ruffinæ Epiſcopum, Apoſtolicæ Sedis Legatum inter dilectum Principem noſtrum Ottonem Epiſcopum Trajectenſem, & G. Comitem Gelrenſem ordinatam, ratam & firmam habentes ad pe-

titionem ejuſdem Domini Legati Advocatiam quam Gerardus miles de Buchorſt habuit in Sallandia, & dictus Comes Gelrenſis ab ipſo emerat, in manus noſtras ab eis liberè reſignatam nobis vacantem, præfato Epiſcopo & ſucceſſoribus ſuis, & eccleſiæ ſuæ Trajectenſi contulimus, cum aliis beneficiis & feodis quæ ab Imperio obtinet perpetuò poſſidendam. Ad hujus igitur noſtræ donationis firmitatem & evidentiam perennem, hanc paginam ſigilli noſtri appenſione munitam, Eccleſiæ & Epiſcopis Trajectenſibus, perpetuò fecimus aſſignari; ſub obtentu gratiæ noſtræ inhibentes, ne quis hominum huic noſtræ donationi audeat contraire. Datum apud Franckenvort, anno Domini M CC XXVI. X. *Kal. Martii.*

a *Fratri Ottonis & ſororius Wilhelmi Comitis,*] Vide quæ ad hanc rem pertinentia notavi ad Bekam: Nam, teſte Aquilio hic Otto filius fuit Ottonis II. Gelriæ Comitis, & frater Adelheidis, quæ nupta Guilielmo I. Hollandiæ Comiti fuit, quod & Ioan. Iſaacius Pontanus in perdocto & laborioſo opere de principibus Gelr. affirmat.

b *Apud Northuſen juxta Altinum,*] Altinum forte oppidum Altena, vide quæ ad Bocanum Chronicum notavi.

c *Cum præfuiſſet annis 3. vel duobus cum ſemi,*) Beka tres annos cum dimidio ipſi tribuit. Barlandus nondum biennium præfuiſſe vult; at Noviomagus quadriennium tradit.

d *Major Præpoſitus,*] Nempe Trajectenſis, hic cum apud Frankenfurt à Præſule Agrippinenſi benedictionem & ab Imperatore inveſtituram accepiſſet, cum eodem Imp. in Syriam profectus eſt, quo facto, an probè officium boni paſtoris executus ſit, aliis judicandum relinquo: certè qui oves ſuas abſque neceſſitate deſerere pro ludo habuit, poſtea eaſdem in Lupos converſas, juſto Dei judicio, expertus eſt.

e *Hermanno Fratri,*]. Comiti de Lippia, cui conjunx fuiſſe dicitur filia Simonis Com. de Tekelenburch; Hic teſte Crantzio Metrop. lib. 7. c. 47. à Stedingis occiſus eſt, ſtemma hujus in gratiam noſtri præſulis adjungo:

Vivebat an. 1181. Bernardus de Lippia, qui præerat pro Henrico Leone oppido Adelſleben; quod Wichman. Antiſtes Magdaburg. obſederat.	Hermannus Com. de Lippia.	Bernardus C. de Lippia pater Simonis.
	Theod. Præpoſitus Daventr.	Simon Epiſcop. Monaſterienſis.
	Gerardus anno 1220. Archi-Epiſcopus Bremenſis.	Conrad. Can. Hildiſhemenſis.
	Ioannes cum fratre Hermanno cæſus à Stedingis.	Sophia Stenfordiæ domino nupta.
	Otto Epiſcopus Trajectenſ. occiſus à ſuis.	
	Bernardus, poſt mon. factus.	

f *Walterus ex Trajecto inferiori,*) Miror Miræum in Ciſtercienſibus ubi ſatis amplè Villarienſem Abbatiam deſcribit, ne meminiſſe quidem hujus Walteri. In quinto verò Orig. Monaſticarum cap. 15. ſic de eo loquitur: *Walterus Trajectenſis, Abbas X. Vilarienſis, Propheticæ ſpiritu clarus & orationi deditiſſimus.* Thomas etiam Cantipratanus de Apibus, ſive bono univerſ. lib. 2. c. 26. num. 6. honorificam valde de eo mentionem facit.

g *Qui Salios tributo nimio,*) Sic vocant illos, qui regionem trans Iſſulam, quam Zallant vocamus, inhabitant, & quidam hinc Salios Francorum progenitores ortos crediderunt. Verùm quod dicit hic Heda, & cum eo alii Ottonem Gelriæ Comitem cum Ottone II. Epiſcopo Trajectenſi ob Zallandiam contendiſſe, non capio: cum Otto II. Gelriæ Comes anno 1102. vel 1104. dicatur mortuus, diu ante Epiſcopi noſtri electionem, & Otto III. anno demum 1129. poſt ejus mortem gubernacula Gelriæ acceperit. Quare putarem hoc diſſidium, inter Epiſcopum hunc, & Com. Gerardum III. (qui ab anno 1104. ad 1129. Gelriæ præfuit) ortum, quod diligentiſſimus Pontanus in Gelricis ſuis vidit, & ſequentis Compromiſſi inſtrumentum ex archivis noſtris depromptum, indicat:

GEradus Comes Geldrenſis omnibus ad quos præſens ſcriptum perveniet ſalutem, præſenti ſcripto proteſtamur, nec in aliquo neceſ-

ſitatis

ſitatis articulo, difficultari debemus; quod nos cum venerabili domino noſtro Ottone Trajectenſi Epiſcopo, fide datâ in juramento præſtito in talem formam compromiſſe convenimus, ſcilicet quod etiam cauſam quam habemus & habuimus contra ipſum Epiſcopum ſuper Cometia ecclesiæ Sallandiæ, ſecundum quæſtionem inter nos hactenus inde habitam, & ſuper illo jure quod vulgariter kortgerechte *appellatur, & ſuper eo quod* Malegud *dicitur, & ſimiliter ſuper decimis novis, & hæreditatibus ad dominum Epiſcopum & Eccleſias & Miniſteriales Eccleſiæ ſpectantibus. Et inſuper hominibus domini Epiſcopi intra Moſam Walam in Tielrevveerde & Boemelrevverde & in Betue conſtitutis, compromiſimus in arbitros, in quantùm adjutores noſtri conſenſerint, & ipſi arbitri ſecundum juramentum ſuum de prædictis cauſis ordinabunt; & bonâ fide laborabunt, ut inter dom. Epiſcopum & nos amicabiliter vel ſecundum juſtitiam componant, in nullo modo componendi à domino Epiſcopo vel à nobis, arbitris præfixo, in quo ſiſtere debeant. Sed ipſi arbitri ſecundum ſe & ſuam conſcientiam in compoſitione liberè procedant. Arbitri vº. ex parte domini Epiſcopi ſunt; dominus Engelbertus de Groninge, Giſelbertus de Ameſtel, Gerardus de Tholre, Arnoldus Luf. Ex parte autem noſtrâ; Henricus de Monte, Fredericus de Reden, Gerardus de Rothem & Theodoricus de Valckenberch: Prædictis arbitris ſuper additi ſunt duo, vir Nobilis dom. Herimannus de Lippiâ & Bernardus de Horſtmariâ in quos dominus Epiſcopus & nos etiam fide datâ & juramento præſtito convenimus, ut ſi præfati octo arbitri in aliquo ſcrupulo compoſitionis diſſentiant, illi duo illorum diſſentionem diſcutiant & amicabiliter, vel ſecundum juſtitiam, prout ipſis pura dictaverit conſcientia fideliter inter dominum Epiſcopum & nos componant. Et dominus Epiſcopus & nos ſicut juramento confirmavimus eorum arbitrio ſtabimus & ordinationi. Et ſi aliquis arbitrorum infirmitate detentus, vel aliâ cauſâ legitimâ cogente, arbitrio intereſſe nequiverit, alii arbitri virum idoneum ad compoſitionem perficiendam ſecundum juramentum ſuum ſubſtituent. Sunt & alia cauſæ diſſentionis inter dominum Epiſcopum & nos, ſicut de theloniis & exactionibus; quas arbitrio non commiſimus, ſed ipſis purè & ſimpliciter renunciavimus. Arbitri prædicti juramentum præſtabunt, quod non recedent ab arbitrio, niſi compoſitione terminatâ, & totaliter conſummatâ. Quæſtio autem de fidejuſſione inter nos, & nobilem virum Hermannum de Lippiâ & quoſdam alios prædicto arbitrio non eſt commiſſa, ſed ordinationi domini Epiſcopi*

 noſtra

& noſtræ reſervata. Aſſignata eſt verò dies quando arbitri ſuper facienda compoſitione convenire debent, vigilia omnium SS. proximè ventura. Datum in craſtino Lucæ Euangeliſtæ. Anno Domini M CC XXV. *in Nodâ ſuper ripam Rheni.*

Appendet ſigillum è cerâ nativâ, magnâ parte vetuſtate conſumptum, in cujus dorſo extat integra Comitis imago Equeſtris, clypeum præferens 3. meſpilæ floribus inſignem, qui tamen errore ſculptoris in vexillo militari malè formati, ut hic expreſſi.

k *Duo caſtra Voerſt & Bovteckhorſt.*) In MSS. invenio Siſuam ſive Voerſt, & Buckhorſt ſive clivum fagorum. Interpretatio Bueckhorſt ſatis nota: ſed Siſuam vel Siſiſuam quid ſibi velit, juxta cum ignariſſimis intelligo.

i *Et partes utrimque,*] Mirop. Codex, *partibus* habet, unde malim legere: *Et partibus utrimque magnis viribus concurrentibus, etiam confluentibus principibus loco & tempore pugnæ deſignatis*, Cl. Profeſſor Liræus ita legit, *& partis utriuſque magnis viribus concurrunt.*

k *Supervenit quidam Conradus Card.*] Quis hic Conradus in Becano Chronico aperui; & de eodem videri poterit Miræi Chron. Ciſtercienſe. Hujus autem concordiæ inſtrumentum etiamnum legitur ſequentibus verbis;

Conradus miſeratione divinâ Portuenſis & S. Rufinæ Epiſcop. Cardinalis Apoſtolicæ ſedis Legatus, univerſis Chriſti fidelibus, ſalutem in domino. Cum controverſia eſſet inter Ottonem Epiſcopum Trajectenſem & Florent. C. Holland. ſuper comitatu Freſiæ, & obſtructione damni apud Swachenburg, & permutatione quorundam ſervorum Epiſcopi & Comitis, quæ omnia determinata publicè inter B. M. Theodoricum Traject. Epiſcopum, & Wilhelmum patrem prædicti Comitis, talis in noſtrâ præſentiâ, de conſenſu ipſorum & conſilio priorum Eccleſiæ Traject. hominum & miniſterialium utriuſque com-

poſitio

poſitio interceſſit. Quod VII. *Sluſæ ponendæ ſint in loco qui dicitur* Wendeldijck: *Et Comes aſſeret, quod Epiſcopus quatuor deberet ponere Sluſas; & Epiſcopus diceret ſe teneri niſi tres. Itaque determinatum eſt; quod, ſi quatuor homines Comitis:* Wilhelmus *de Teylingen,* Wilhelmus de Egmunda, *Hugo de Naeldvvyck, Iacobus Burchgravius de Leyden voluerint per juramentum unius ipſorum declarare; quod coram nobis & Archiepiſcopo Colon. B. M. apud Duſburg determinatum fuit, quod Comes deberet ponere tres Sluſas, & Epiſcopus quatuor ſtabiliter & immutabiliter ab utraque parte juramento illius ſtabitur: Si verò prædicti quatuor homines Comitis deferre voluerint hujuſmodi juramentum; quatuor conſiliariis Epiſcopi, qui apud Duſburg tunc temporis fuerunt, quando coram nobis de hoc tractabatur & Archiepiſcopo mem.* Eccleſ.; W*altero Præp. S. Petri, Goſuino Præp. S. Ioannis, Giſelberto de Ameſtelle, Arnoldo Luf, unus eorum juret, qualiter tunc fuit determinatū, ſervabitur firmiter ab utraq; parte. Actum Traj., in Palatio Epiſc., præſentibus R. Decano Majoris,* Wal*tero Præp. S. Petri B. Præp.* . . . . . W. *S. Salvatoris, G. S. Ioannis A. S. Mariæ Decano, Tr. G. Comite Coorenſ. Baudino Com. de Benthem,* Wilhelmo *de Brunchorſt, Henrico de Monte, Frederico de Reden, Gerardo de Rochem, Alardo de Buren, Theodorico de Valckenberch, Alfero de Yſelmuten, Giſelberto de Ameſtelle, Gerardo de* Dolre, *Arn. Luf, Theodorico de Waſſenare & Philippo ejus fratre, Ottone* Dapifero* *Zelandiæ, Theoderico de Raephorſt, Bald. de Rodenborch, & Giſelberto Nigro. Anno* Domini M C XXV. VII. *Kal. Februarii.* *Zellandiæ.

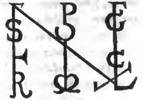
l *Contigit hæc nefanda ſtrages,*) De tempore hujus cædis, & quamdiu præſederit Eccleſiæ, ad Chron. Bekæ quædam dixi.

m *Hic contulit Eccleſiæ S. Iohannis,*) Vidi diplomatis hujus exemplar, & non valde diſſimile aliud ſupra dedimus, ab Epiſcopo Andreâ eidem collegio conceſſum de bonis in Boſinchem ſitis.

n *Materteram. S. Elizabeth.*) De hâc Elizabethâ inter Divas relatâ, & ejus pietate, multa feruntur. Vide quæ de eâ ſcribunt Cratepolius de SS. Germ. Lit. E, ad Uſuardum Molanus, 19. Novembr. Bonfinius rerum Hungar. Dec. 2. lib. 7. ad finem libri, Lipſius de Virg. Hall. cap. 2. & Cæſ. Baronius ad Martyr. Rom. Cùm verò mater Elizabethæ fuerit Gertrudis, nobili Alamannorum genere orta, vel, ut Lipſius vult, Meraniæ Ducis filia, neſciò quomodo Mechtildis dicatur matertera D. Elizabethæ? Hoc ſaltem verùm eſt; quod Sophia Thuringica D. Elizabethæ filia, nupſerit Henrico 6. Brabant. Duci Mechtildis fratri, quod forſan Hedæ erroris cauſam præbuit.

o *In nomine ſanctæ & individuæ Trin.*] Hoc diploma extat integrum adhuc in Archivis ſummi ap: Ultrajectenſes collegii aureâ bullâ vel ſigillo ornatum, cujus formam ad verum exprimi curavi; emendavi quoque ad ipſum exemplum ſatis curioſè; adeò ut maluerim ejus vitia imitari, quàm à ſcripturæ veritate diſcedere. Signum quoque Imperatoris, cum charactere Imperiali huic adjungere non alienum à re eſſe credidi, quod eſt tale:

Signum domini Frederici ſecundi Rom. Regis invictiſs.

Et Regis Siciliæ

p *Idem Fredericus II. Rom. Imp. inhibuit G. Com. Gelr.*) Cauſa hujus & occaſio ex conceſſione ab eodem Imp. Comiti factâ, cujus extat apud me exemplar, cum Henrici ejuſdem Imp. filii continuatione; quâ cum C. Gelriæ uteretur, ad vicinorum & maxime Epiſcoporum injuriam eorundem querelis ad Principes Imperii delatis, ipſi illam conceſſionem invalidam, & præter regni conſtitutiones impetratam, ideoque revocandam atque inhibendam judicarunt.

q *Datum ap. Brechman.*) Forte Bremam intelligit, quæ jam Archiepiſcopali ſede nobilis urbs, ad Weſaram ſita, inter primas Hanſeaticas habetur.

r *E. S. Colonienſis Eccl. Archiepiſcopo,*) Hic fuit Engelbertus qui in Chronico Auguſtenſi, dicitur vir magnæ providentiæ, & tutor Regis, qui anno 1225. à Comite Frederico de Altenâ ſororio ſuo occiſus fuit; In Chron. Elwangenſi ad annum C. 1226. hic præſul vocatur Cunradus Suevus, cujus auctor fortè legerat Cunradum natione Suevum Antiſtitem Trajectenſem occiſum olim. vide vitam hujus Engelberti à Cæſario Heyſterbacenſi deſcriptam, & ab Ægidio Gelenio notis illuſtratam, adde Godefridum Colon. Monachum S. Panthaleonis ad annum 1225.

ſ *Non obſtante aliquâ Warandiâ,*) Warandiare, id eſt, cavere pro indemnitate vel evictione à [illegible]rem noſtrum; Galli guarantigiare, ut & *Itali* etiam hodie dicunt. vide quæ Hotomannus de verbis feudalibus.

t *Authoritatem locandi teloneum in Gano,*) Vide quæ ſupra in Theodorico de Are Epiſcopo dicta ſunt, ubi & diploma Philippi Regis legitur.

u *Quod contulit Advocatiam Sallandiæ Ottoni Epiſcopo,*) Et hæc cauſam dedit diſſidii inter Geldrum & Epiſcopum, ut jam dictum eſt.

Cum nullam Heda mentionem faciat controverſiarum inter Collegium Marianum in Trajecto & Comitem de Goye, de decimis in Hauten & locis vicinis ſub hoc Epiſcopo exortarum, eæque ſententiâ procerum Eccleſ. Tr. ſint deciſæ; cujus apud me exemplar exſtat authenticum; eandem hic adſcribere non inconſultum mihi viſum fuit; maximè cum ea ſit in ore multorum, ob multitudinem nobilium Judicum, qui ibidem recenſentur, & quorum familiæ quædam etiam nunc ſuperſunt.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. Otto Dei gratiâ Trajectenſis Epiſcopus, omnibus Chriſti fidelibus ſalutem in Chriſto Ieſu

ſto Ieſu. Notum ſit omnibus tam poſteris quam præſentibus, quod quæſtio orta fuit Capitulo S. Mariæ à Comite de Goye ſuper decimis parochia de Halten, quæ proveniunt de villis vel inſulis in eadem Parochiâ jacentibus, quas prædictus Comes aſſerebat ſe tenere à nobis jure feodali. Capitulum verò affirmabat eaſdem decimas ex largitione fundatoris ſui domini Conradi Epiſcopi ad proprietatem Eccleſiæ perveniſſe, uſibus Canonicorum ad miniſtrationem præbendarum perpetuò ſervituras. Et quia capitulum longi temporis præſcriptionem allegabat: Lata eſt ſententia pro capitulo à prioribus Eccleſiæ Trajectenſis, & approbata à nobilibus qui præſentes aderant, & miniſterialibus, quorum plurima affuit multitudo; quod capitulum B. Virginis admitti deberet, ad probationem quietæ & juſtæ poſſeſſionis. Et poſtea ſimiliter audiri deberet de probatione proprietatis. Igitur cum ad utrumque paratum eſſet ſæpè dictum Capitulum, productis teſtibus omni exceptione majoribus, Diaconis & Sacerdotibus, allatis SS. Euangeliis ſub ſtola jurare paratis; prædictus Comes juramenta eis, de bona voluntate remiſit, & à vexatione ipſorum de omnibus quæ inter ipſos deducta erant in quæſtionem ſe deinceps ceſſare velle, conſtanter aſſeruit. Itaque his omnibus rite peractis, nos vredebanno ſolenniter pronuntiato, præfatam Eccleſiam in perpetuâ ſuarum decimarum poſſeſſione confirmavimus, Decimæ autem ſuper quibus mota fuit quæſtio, ſunt: in villis Halten Luriche, Weſterhem, Oeſterhem, & ultra novam dicam, & in quadam inſulâ quæ dicitur Grunewert *vel* Groenenwerdt, *& quæcunque decimæ poſſunt emergere in Parochia de Halten tam de cultis agris quàm incultis. Acta ſunt hæc anno Incarnationis dñi* M CC XXVIII. *Indict.* XIV. *Domini Honorii Papæ anno* XI. *domini Frederici Imp. ſecundi, anno Imperii ſui ſeptimo, Regni domini Henrici filii ejus ſeptimo, pontificatus Domini Ottonis ſecundi anno* XI. *præſentibus & atteſtantibus Theodorico majore Præpoſito, Ludovico S. Salvatoris, Waltero S. Petri, Goeſvvino S. Iohannis Præpoſitis: Rembaldo majore Decano, Wolfranno S. Salvatoris, Hugone S. Petri, Giſelberto* S. *Iohannis, Andrea* S. *Mariæ Decanis: Werenboldo Choir-epiſcopo; Goeſuino, Huberto, Remboldo cuſtode, Heermanno, Widekindo, Matthæo Canonicis* S. *Martini; Theodorico, Gozhelino, Reimaro, Wilhelmo, Giſelberto, Iacobo Canonicis* S. *Salvatoris; Nicolao, Herimanno, Theodrico, Arnoldo, Peregrino, Rogero Canonicis S. Petri; Iohanne Cuſtode, Herimanno, Conrado, Theodorico, Alexandro, Matthæo Canonicis* S. *Iohannis; Brunone, Waltero, Wichero, Henrico, Chriſtiano, Iohan-*

Iohanne, Conrado Canonicis S. Mariæ: Nobilibus; Alardo de Buren, Herberto de Leyde, Waltero Spirinck. Miniſterialibus; Giſelberto de Ameſtelle, Egidio fratre ſuo, Alberto de Wlven & Alberto filio ſuo, Arnoldo Loiff, Erneſto de Wlven, Hermanno de Worden, Alfardo de Renbecke, Amulio de Werde, Everhardo Burchgravio de Muntfoort, Henrico de Amersfoort, Gerardo de Merlo, Gerardo de A, Henrico Splinter, Stephano de Boeſingem, Giſekino de Poele, Wilhelmo Schadde, Nannekino, Gerardo de Curiâ, Iohanne de Vechten, Hugone de Halten, & Philippo, & Pavone, Erneſto de Everdingen & Engelberto fratre ſuo, Wilhelmo Prois, Ottone Prois, Gerardo Prois, Bernardo Prois, Egidio de Scalvvick, Suedero Sculteto & Scabinis civitatis, & aliis quàm pluribus.

Hanc ſententiam probavit & confirmavit poſt 25. annos ſub Henrico Epiſcopo, Giſelbertus de Goye, adhibitis teſtibus nonnullis, qui literis ejus ſigilla ſua appenderunt.

Wilebrandus Epiſcopus XXXV.

OTtone cæſo, ſollicitante Florentio Comite Hollandienſi, Wilebrandus (a) Oſnaburgenſis Epiſcopus, filius Comitis Caſtri Veteris, ut cladem illatam ulciſceretur: (erat enim fortis & audacis animi) tunc abſens in Italiâ, obiens legationem Imp. poſtulatus à Gregorio Papâ ad Eccleſiam transfertur Traject. & xxxv. conſtituitur Epiſcopus, qui illicò animadvertit ad parricidas Ottonis, Rudolphum principem Anathemate percuſſit, & omni honore, ſententiâ nobilium privavit, ducenſque ingentem ex Friſiis hortatione Rom. Pont. armatis, aliiſque gentibus in Trentones ac Vacceforum, id eſt, Coevordiam, exercitum, quos ſubegit, non abſque ſanguine & clade ſuorum Coevordiam ad deditionem compulit, indictâ Rudolpho mulctâ, ut arcem traderet, juriſdictionem Provinciæ abdicaret, ingentem vim auri perſolveret, centum equites in Livoniam mitteret, in loco cladis paſſæ (b) Collegium xxv Canonicorum fundaret: & Monaſterium religioſarum fœminarum, quod Nigra aqua dicitur, conſtrueret. Ductus tandem pœnitentiâ, poſtquam abſceſſerat Epiſcopus, ob graves conditiones, quas impleverat. Illicò corruptis cuſtodibus, arcem doloſè recuperat, & iterum coactus ſeſe dedere, datis induciis dum Epiſcopo accedit eo minimè conſentiente, ſed quantùm valuit defendente per tumultum extractus cum ſocio ignominioſè trucidatur & impoſitus rotæ, ſtipite exaltatur, quod maximæ apud Germanos judicatur infamiæ. Sed Trentones rurſum, ſicuti natura eſt gentis, rebellantes nova auxilia per fœdera acquirunt, in quos Epiſcopus ſeverius agens, nec ſexui parcens, fruſtratus propoſito propter eorum obſtinatiam, & adauctis viribus hoſtium, retroceſſit, arcem & loca confinia majore muniens præſidio, & re infectâ obiit VII. Kalendas Auguſti, anno M CC XXXIII, cùm præfuiſſet annis octo, ſepultus Trajecti apud Eccleſiam ſancti Servatii, cujus prima jecit fundamenta. Alibi ſcribitur primùm Præpoſitus Zutphanienſis, & à magnâ parte Capituli aliquando electus in Præpoſitum Trajectenſem, demum Hildeshemenſis Præpoſitus, & inde effectus Epiſcopus* Radeburgenſis, poſteà interfuiſſe electioni ſuæ, attinuiſſeque Comitibus Hollandiæ atque Gelriæ ſanguine proximo, frater Comitis Caſtri Veteris, ſive Oldenburg, in omni expeditione ſuâ habuit Friſios, Vectas, Salios, Tuentanos, Daventrienſeſque adjutores, qui cum ſummâ virtute & perſeverantiâ militabant. (c) Sed Trajectenſes parum laudati, tanquam timidi effæminatique, qui nec viribus, nec ære aliquod præbuerunt adjumentum, niſi eo anno, qui poſt cladem Ottonis ſequens interlapſus eſt abſque Epiſcopi præſentiâ, qui protracto negotio ſuæ poſtulationis Rom. Pont. acceſſit. Tunc enim Groningam juvarunt contra elatos hoſtes, & in fide tenuerunt. Celebratur hic Willebrandus claritudine familiæ, (d) ſplendore armorum, quibus exercitatus erat annis aliquot per Italiam atque utram-

Epiſcopus moritur anno Chriſti 1233.

** Paderburnenſis.*

Willebrandus & genere & armis clarus.

Digitized by Google

que utramque Siciliam. Cauſas omnes Frederici II. Imp. ſtrenuè peragens, bis transfretavit in Syriam, Deo militans, & idcirco non minus Gregorio IX. ac ſingulis Cardinalibus quàm ipſi Imperatori notus & acceptus, quem fata nimium repentè periculis, Eccleſiæ eripuêre, qui ſi ſupervixiſſet, haud dubie longè propulſiſſet id diſſidium quod inter Pontificium & Imperium ſubſecutum eſt.

a *Wilebrandus Oſnaburgenſis Epiſcopus;)* Crantzius in Catalog. Oſnaburgenſium Epiſcoporum hunc non habet; ſed Paderbrunnenſem fuiſſe Antiſtitem expreſsè indicat Metrop. lib. VII. cap. 39. his verbis: *Cedenti ſuccedens Wulbrandus vir utique inſignis, & ipſe ſolus duobus annis præfuit, tranſlatus ad Eccleſiam Trajectenſem.* Nec Bertius in German. ubi de Epiſcopis Oſnaburg. agit cum agnoſcit. Omnes etiam noſtri ſcriptores Paderburnenſem præſulem fuiſſe tradunt, ut & Albertus Abbas Stadenſis ad annum C. 1227. Chron. magn. Belg. Snoyus item & quotquot præterea ſcriptores videre licuit. Hadr. Barlandus Badenburgenſem vocat, fortè Audenburgenſem voluit; nam Comite Oldenburgico genitum ſcribunt noſtri. Ubbo tamen Emmius in ſtemmate Oldenburgico ejus non meminit: Etiamſi El. Reuſnerus in ſtemmate Witichind. dubitet an Ioannis II. Comitis Oldenb. filius fuerit.

b *In loco cladis paſſæ collegium* XXV. *Can.)* De hoc more & ritù expiandæ olim cædis alio loco dixi; etiam ad Chronicum Bekæ.

c *Sed Trajectenſes parum laudati,)* Hedâ hic ex affectu mihi loqui videtur, non judicio: rationem enim cur bellis iſtis Tranſiſſulanis parum favoris aut opis adhibuerint Trajectenſes, vel ignoraſſe, vel malignè præteriiſſe dicendus eſt. Nam cùm Provinciæ iſtæ Trans-Iſſalam quaſi liberæ & Imperiales ſeſe venditarent, ſemper ſe alienos abs Trajectenſium incõmodis ac bellis ſervarunt, & rarò eiſdem auxilio venerunt, ut cuivis noſtras hiſtorias evoluenti, conſtare poterit: ac proinde Trajectenſes viciſſim parum illorum ſe controverſiis miſcebant, cùm bella ipſi ſuâ propriis viribus ſuſtinere cogerentur, nullis, vel exiguis Tranſ-Iſſulanarum adjuti. Quin & trans-Iſſulani primi ſe ſponte ſepararunt à noſtris, nullo communicato conſilio, & Imperatori ſeſe, proditâ ſuâ & vicinorum libertate, ſubjecêre.

d *Splendore armorum,]* Laudatur hic Antiſtes, non ut paſtor aut Epiſcopus, qualis audiebat, ſed ut princeps ſtrenuus & dux militaris.

Otto Tertius Epiſcopus XXXVI.

POſt Willebrandum rebus adhuc in ancipiti conſiſtentibus, concordi omnium voto eligitur Otto ex Comitibus Hollandiæ, ex (a) Regiâ ſtirpe oriundus, ex milite terreno factus miles cœleſtis, qui dominabatur (b) Friſiæ Orientali, quam in partem hæreditatis à fratre ſuſceperat gubernandam, & trigeſimus ſextus Epiſcopus conſtitutus, vir utique frugi: nam ubi intellexit Epiſcopatum ad inopiam redactum ex continuo bello atque defectione Trentanorum, univerſum patrimonium publicè vendidit, rempublicam ex ære quæſito ab omni oppreſſione liberavit, in priſtinam libertatem reſtituens, & per ſingularem providentiam, ut tumidas Rheni (c) aquas, quæ per inundationes aſſiduas agrum Trajectenſem peſſundaverant, ſecluderet, induxit Florentium Comitem fratrem, ut ſuis impenſis latiſſimum ac perpetuum aggerem ab Amerongâ uſque bellam Curiam, quam Schoonhoviam vocant, juxta Rhenum duceret; cum conditione, ut Epiſcopi ſucceſſores haberent curam conſervandi. Sub hoc tempore Stadingi (d) populi Bremenſis Provinciæ, primò à fide Chriſtianâ in hæreſim, & demùm in gentiles errores, ad culturam (e) Deorum cecidêre, avaritiâ & culpâ unius ſacerdotis. Adverſum quos, ſæpiùs à Rom. Pont. atque Imperatore per Legatos, ut reſipiſcerent commonitos, quibus nedum obauditis, ſed per furorem, partim morte, partim magnâ injuriâ contra jus gentium affectis, Henricus Dux Brabantiæ, Florentius Hollandiæ, ac Theodricus Clevenſis Comites, hortatu Gregorii noni expeditionem cepêre, & cum cruentâ pugnâ internecioni tradidere, nulli ſexui aut ætati parcentes; ita ut eorum memoria funditus deleta ſit anno MCCXXXIV IV. Kal. Iunias. Quo anno Florentius Comes cum multis nobilibus German. intrãs Gall., ubi Com. Claremõtenſ. ludos hasticos ac gladiatorios publicaverat, inſidiis ipſius Com Claremont. dũ ludos ageret, interficitur ex ſuſpicione Zelotipiæ de uxore cõceptę, eo quod illa egregia Florẽtii laudaret facinora, Florentio inſonte, & nihil minus cogitante.

Epiſcopus ſuo ære Rempublicam cõſtituit.

Agger ab Amerongâ, Schoonhoviâ ductus impẽſis Comitis Hollandiæ.

Stadingorũ contumacia punita.

Florentius Holl. Comes in Galliâ occiditur apud Corbeiam.

tante. In cujus ultionem adcurrens Comes Clivenſis ipſum Claremontenſem Comitem eodem in loco trucidavit, uxore Comitis Claremontenſis ex dolore morbo contracto, diem breviter poſt obeunte, & Principe Nigello fugato. Sic lætitia in publicum verſa luctum. Tragœdia hæc acta eſt apud Corbiacum XIV. Kalendas Auguſti, funus cum planctu delatum apud Monaſterium Reynſburgenſe, poſtquam rexiſſet annis XII. Princeps morum ſtrenuitate, armiſque clariſſimus, relicto Wilhelmo filio adoleſcente pro ſucceſſore, cujus tutelam atque Comitatus adminiſtrationem idem Otto Epiſcopus ſuſcepit, tantam ſibi ex hoc parans

Otto Epiſcopus tutor Hollandiæ Trentanos ſubigit.

auctoritatem, ut ſeditioſiſſimos Trentanos ſubjugaret; arcem Coevordiæ cum totâ Provinciâ oppugnando caperet, & cum Principe Nigelli fraternæ cædis conſcio pepigerit, ut in loco commiſſi ſceletis Eccleſiam conſtrueret. Sub hoc quoque Epiſcopo imago Divæ Virginis, quam ſancta (f) Elizabeth tunc clarens, Machtildi filiæ Ducis Brabantiæ, ac Comitis Hollandiæ dono dederat apud Harenam Comitis, ſive 't *Sgravezande* (g) in pretio haberi

Machildis filia Florentii parit 365 liberos uno partu.

cœptâ: Et ſimiliter (h) prodigium tunc contigiſſe ferunt de Machtilde filiâ Comitis occiſi, uxore Comitis Hennebergenſis, pariente ad numerum dierum anni numeroſam prolem apud Loſidunum, ex imprecatione cujuſdam mulieris mendicantis, adhuc picturâ extante celebratum. Ubi & ſepultura omnium. poſtquam Baptiſmo initiatæ fuerant, in memoriâ habetur, ubi & ipſa mater recondita eſt, uſque annum M CC LXXVII ſupervivens; genitrice ejus Machtilde uxore Florentii ante, circa annum M. CC LXVII XI Kal. Ianuarii defunctâ, ibidem ſepultâ, Monaſterii erectrice. Similiter & fabulis ſimilia hoc tempore recitantur de quodam (i) Folberto domino de Lede, & Trajecto haſi, nunc Haeſtrecht homine impiiſſimo, quem ob deteſtanda ſcelera in coronâ multorum hominum ſtantem, & ebrium cunctis videntibus, in aërem raptum nuſquam comparuiſſe aſtruunt. Arx

Folbertus ebrius à Dæmone raptus.

Leda in qua morari ſolebat, ob nocturnos lemures atque horrenda monſtra illic etiam per diem viſa atque audita, ammodo manſit inhabitata. Et Tartari, gens ſpurciſſima at-

Tartarorũ adventus in Europam.

que (k) immaniſſima anteà incognita, jam in Europam erupêre, & plurima regna ſubdidêre, tantam in populum Chriſtianum agentes cædem, atque nobilium urbium everſionem, quantam nec tunc legimus factam, nec adhuc audivimus contigiſſe, quibus Iudæi & alii homines perditiſſimi ſeſe jungebant, etiam ex Chriſtianis, ita ut innumerabilis conflaretur multitudo, quæ ſolo ſemeſtri ſupra XXX Regna ſubvertit, & ſuſpicio erat de favore Imper.

Wilhelmus ſecundus Holland. Comes 14.

in odium Gregorii Papæ. At Wilhelmus filius Florentii Comitis occiſi, tranſactis annis pupillaribus ſecundus hujus nominis XIV conſtituitur Comes Hollandiæ, ducens in uxorem Elizabeth, filiam Ducis Brunſvicenſis, ex quâ genuit Florentium ſucceſſorem, armis oblectatus, animi fortitudine præcipuus; Unde Frederico Imperatore contra Ottonem electo, & filio ejus Conrado Cæſare deſignato, per Gregorium diris percuſſis, ac Imperio & Regno privatis, ſuper electo Henrico, cognomento Raſpe Comite Provinciæ Thuringorum (Lantgravios vocant) filio (k) ſanctę Elizabeth electores convenerunt, qui devicto Conrado in prælio juxta forum Francorum (quod Francofort dicitur) rerum potens morte repentinâ ſubtrahitur. In cujus locum Wilhelmus (m) iſte adnitente Innocentio Pontifice communi voto Principum, ut puta, qui animi & corporis vigore opulentiâque præſtabat cæteris, ſuffectus eſt anno ſalutis Milleſimo CC XLVII. & XIV. à nece paternâ.

Comes Hollandiæ fit Imperator Anno Chr. 1247.

Cui Otto Epiſcopus Trajectenſis, qui coronationi intererat, patruus, atque Henricus Dux Brabantiæ avunculus, deſignati ſunt à conſilio, Lubbertus Abbas Egmondenſis Monaſterii ab actis atque à ſecretis, (quos vice-Cancellarios vocant.) Hic urbem atque palatium (n) Neomagi cum territorio illius Ottoni Comiti Gelriæ impignoravit pro

Oppignoratio Neomagi urbis.

XXII. millibus marcarum, ut ajunt argenti puri, quod Rudolphus Cæſar poſteà confirmavit cum conditione, ut ſi ullo unquam tempore depoſitam urbem per Imperatorem & Regem redimi contingat, quod ammodo permanebit in libertate & manu Imperatoris. Claruit hoc tempore Albertus Magnus Epiſcopus Ratiſponenſis, vir magnæ doctrinæ, de quo multa fabulantur de (o) convivio, quod paraverat Regi. Inſtituit apud Traje-

Albertus Magnus Epiſcopus Ratiſponenſis.

ctum Ordinem Prædicatorum, ubi adhuc in vitris viſuntur arma ipſius Wilhelmi Regis, quibus ipſe fundum coemit, & ad conſtructionem auri bonam quantitatem contulit, permiſit & ſe (p) aſcribi civibus ab Ottone Epiſcopo magnificè exceptus, ubi & Eccleſiæ & civium libertatem confirmavit de novo. Actum (q) anno Domini M CC XLVII. Ac quamvis Rex ipſe adeo munificum erga omnes exhibuit, non tamen caruit inſidiis, quæ

jactu

jactu ſaxi per feneſtram ſibi tendebantur. Hic (r) Comitem de Ghoer ad querelam Epiſcopi in judiciũ vocatũ, & venire ſpernentem armis aggreſſus cepit, captivumq́; omni jure debito privavit, & epiſcopo pro arbitrio dedit, ditiones ſuas depopulatus. Otto verò Epiſcopus poſtquam annis XVI. ſtrenuè adminiſtraſſet cauſas Eccleſiæ, quievit in Domino II. Nonas Aprilis, anno M CC XLIX, Sepultus in Baſilicâ Trajectenſi. Hic Epiſcopatum, quem pene exhauſtum atque exinanitum invenit, liberum atque opulentum reliquit. Sequenti verò anno Frederico Imp. in Apuliâ malâ valetudine laboranti, Manfredus filius ex concubinâ cum pulvinari (ſ) mortem acceleravit. Hinc Wilhelmus Rex imperat ſolus & quietè. Qui quantæ pietatis in Deum & manſuetudinis in Eccleſiam fuerit, vel ex hoc conjicere licet, quod querente (t) Eccleſiâ ſancti Iohannis Trajectenſis, ſe in juriſdictione temporali ab illo lædi, illicò, quod rarò contingit, cauſam cognoſcendam commiſit, nec Iudex ſimulatione aliquâ uſus, Dominum ſuum condemnare non timuit, uti ex utriuſque literarum ſerie conſpicere licet, &c. Caruit & omni ambitione, nam cum manu militari urbem Trajectum ingreſſus, poteſtatis ſuæ eam facere poſſet, etiam abſente Epiſcopo, ut ſuſpicionem tolleret ſeſe nihil ſibi appetere aut vendicare velle conteſtatus eſt, idque facto comprobavit. Erexit (u) & Sacellum in porticu Eccleſiæ Divæ Virg. ſub honore Martyris Georgii in ſui memoriam. Geſſit per Florentium grave bellum cum Margaretâ relictâ Flandriæ, quæ maximum exercitum miſerat in Inſulam Walacre, qui penè ad internecionem deletus eſt, captis liberis relictæ. Terruit & fratrem Regis Franciæ, qui ſubarratus cum magnis copiis intraverat Hannoniam ſolâ ſui præſentiâ. Tandem principio anni M. CC LV occiditur incognitus dolo Friſiorum rebellantium V. Kalend. Februarii, cùm præfuiſſet Comitatui annis XXI. Imperio verò annis VII.

Otto Epiſcopus moritur anno Chr. 1249.

Elogia Wilhelmi Imp.

Wilhelmus Comes Hol. & Imp. Rom. à Friſiis occiditur anno Chr. 1255.

a *Ex Regiâ ſtirpe,)* Non quod ex Regibus deſcenderet, ſed quod parentes ejus Reges per matrimonia attingerent.

b *Qui dominabatur Friſiæ Orientali,)* Nihil de eâ dominatione ſcriptores Friſii: neque enim quicquam poteſtatis in eos Hollandis tum fuit, niſi quam cõmunem cum Epiſcopis ex donatione Impp. prætendebant: quibus grave bellum per multos adhuc annos cum Occidentalibus Friſiis gerebatur; quorum virtute Wilhelmus Rom. Rex occiſus, & armis cantum ultra annos libertas propugnata eſt.

c *Induxit Florentium Comitem fratrem,)* Hic longe lateque evagatur Snoyus lib. VII. hiſtor. Hollandicæ non ita procul ab initio: Caulæus quoque vel Colius quædam de hac re diſſeruit, ſuntque in eâ opinione nullis olim Bataviam aggeribus fuiſſe munitam; in quos vehemens admodum eſt. Douza Ann. lib. 6. contrariam probans, & ab omni tempore fluviorum curſus, ne temere vagarent, coercitos oſtendens.

d *Sub hoc tempore Stadingi,)* De hac re vide quæ Scriverius in ſuis notationibus ad Com. Hollandiæ, & ego ad Chronicon Becani notavimus.

e *Ad culturam Deorum,)* Ejuſmodi calumnias adſpergere ſoliti ſunt cum veris falſa miſcerent, ſic de Albigenſibus, de Bohemis, de Hugenotis, aliiſque & olim & etiam noſtro tempore factitatum eſt. Quin & Chriſtianis infanda quædam facinora, inceſtos concubitus, infanticidia & ſimilia ſcelera impoſita, nec minora Franciæ Reformatis ab adverſariis fuêre, vide Friſica Emmii lib. x. non procul principio.

f *Imago Divæ Virginis,)* Hujus meminit Lipſius de Vir. Hallenſi cap. II I, ſed non ab Elizabethâ verùm Sophia ejus filiâ hanc accepiſſe Machtildim, putat.

g *Sgraveſande in precio haberi cœpta,)* Quo in loco tunc curia Principis Hollandiæ, ante quàm Palatium in Hagâ Comitis à Guil. Rege conditum fuit, videndus autem de Hagâ Comitis Guicciardinus in deſcriptione Belg. ubi & quædam addita à Petro Montano. Ejuſquoque hodiernam formam & pleniorem deſcriptionem dedit nuper diligentiſſimus vir Boxhornzuerius in ſuâ Hollandiâ.

h *Et ſimiliter prodigium tunc contigiſſe ferunt,)* Pleniſſime hac de re in notatis ſuis ad Chron. Holl. ſcripſit doct. Scriverius; & ego rem attingo in notis meis ad Bekan. Chronicon; quod inter ejus ſæculi ſomnia referendum ſemper Putavi.

i *De quodam Folberto Domino de Leda,)* Ex familiâ Arculanâ, hunc caſum Annales quoque vulgares referunt, & ſimilia aliis accidiſſe hiſtoriæ narrant.

k *Et Tartari gens ſpurciſſima.)* Harum expeditionum meminere Platina in Innoc. 4. P.R. Godefridus Monachus Col. in annal. ad annum 1237. Maſſæus in Chron. Mundi ad annum 1222. & ſingularem de Tartaris librum dedit Haitonus Armenius, vide & Caſp. Peucerum lib. v. ad Chron. Carr. pag. 59. ſeq. Bonfinium de reb. Hungaricis paſſim.

l *Henrico cognomento Raſpe filio S. Elizabeth.)* Errat hic noſter, nam Henricus non Elizabethæ filius fuit, quæ filium tantùm Hermannum & Filiam Sophiam marito genuit, (ut accurate tradit Lipſius loco ſupra laudato,) ſed mariti ejus frater, quod & affirmant, Cuſpinianus, Onuphrius, Strada & quotquot alii res Auguſtor. prodidêre.

m *In Cujus locum Wilhelmus,*] Quæ de hoc extra annales noſtros dicenda erant, abundè à Scriverio peti poſſunt, & nos ejus meminimus ad Chronicon Bekæ.

n *Hic Palatium* Neomagi *cum territorio,*] Vocatur etiamnum hodie regnum Neomagenſe, het Rijck van Nimmeghen vulgò, diplomata & chartæ donationis apud me extant deſcripta, quarum unam hic adjungo.

NOS Wilhelmus Dei gratiâ Romanorum in Regem electus & ſemper Auguſtus univerſis hoc ſcriptum inſpecturis notum eſſe volumus manifeſtè, quod nos fideli noſtro & conſanguineo chariſſimo Ottoni Nobili & egregio Comiti Gelrenſi, qui ſe ſacro-ſanctæ Rom. Eccleſiæ, & noſtræ Regiæ Majeſtati per omnia reddidit obſequioſum & fautorem devotiſſimum in recompenſationem ſui ſervitii, Caſtrum *quod vocatur* Noviomagium *cum omni dominio, quod eidem caſtro hactenus dignoſcitur attinere, cum hominibus nobilibus, fidelibus, miniſterialibus, oppidanis, ſervis, manumiſſis, agris, nemoribus pratis, aquis, paſcuis, piſcationibus cum pertinentibus, &c. univerſis Dominii non ſolùm obligavimus pro ſedecim millibus marcarum puri & legalis argenti, immò ad majorem cautionem conceſſimus ei & ſuis heredibus dictam pecuniam in feudum habendam à nobis & ſucceſſoribus noſtris, donec eidem, vel Comitibus ſuis heredibus dicta pecunia integraliter fuerit perſoluta, proventubus verò & fructubus ipſius caſtri quos ex dono ſibi ac ſuis heredibus contulimus in ſortem non computandis; ſaluiſque ſibi & ſuis heredibus expenſis omnibus, quas circa dictum caſtrum in ædificiis vel munitionibus duxerit faciendas. Addimus & quod ſi dictus Comes viam univerſæ carnis ſine filio ingreditur, filiæ ſuæ ſeniori dictum caſtrum cum omnibus ſuis attinentiis in formâ prænotatâ* * *remanebit obtinendum. In cujus rei evidentiam & cautelam præſens ſcriptum conſcribi fecimus & ipſum noſtri, & venerabilis patris Dñi Petri S. Georgii ad velum aureum Diaconi Cardinalis Apoſtolicæ ſedis Legati ſigillorum munimine roborari. Actum & datum in caſtris ante Aquiſgranum* XVII. *Kal. Iulii, anno Domini milleſimo, ducenteſimo quadrageſimo octavo.* V. *Indict.*

* *Conceſſimus.*

Summa hæc 16000. Marcarum argenti pro quâ obligatum Caſtrum Noviomagenſe cum ſuo territorio, poſt aucta 1000. Marcarum & inde 500, ut ex literis eam in rem conceſſis conſtare poterit.

De quo multa fabulantur, de ſconvivio quod paravit Regi) Opmerus in Chronico univerſali, commodè hanc rem narrat verbis ſequentibus:

Inde digreſſus Coloniam Agrippinam, ab Alberto magno ſolemni excipitur epulo, ipſo die Epiphaniæ, in conventu Prædicatorum. Hic ramos aliquot ſelicium arborum in hypocauſto tepenti aquâ foverat, ut jam inciperent florere. Quos cum poſuiſſet in triclinio, atque aviculæ canoræ ibidem volarent: ignari id factum natuli vi humoris calidi Hollandi, Albertum quaſi rerum mirabilium factorem ſuſpiciebant. Thomas Garſon. Italus diſc. 41. Palatii univerſalis, tradit, Tyridatem Armeniæ Regem invitaſſe Neronem magices curioſum ad cœnam magicâ arte præparatam; quod is ex Plinio lib. 30. cap. 2. didicerat.

p *Permiſit & ſe aſcribi civibus,)* Arctiſſimum inter ſe civium vinculum eſſe ſolet. Sic & Beka Burgenſem effectum eum ſcribit; cives enim olim Burgenſes, quaſi Burgi ſeu Caſtri, & inde urbis, defenſores; ut ad Bekæ Chronicon oſtendi, vocabantur. Quod autem multi Magnates & nobiles Civis Trajectenſis titulum in honore habuerint, multis liquet documentis; neque ſolùm, Abcoudios, Vianios, Iſelſteinios, Reneſſios, Zulenos, Mindenos, Harios, Nienrodios, Hardenbroeckios, Lichtenbergios, Montfordios alioſque vicinos nobiles infinitos, ſed & Regem Wilhelmum civibus Traject. adſcriptum publicis tabulis probavit vir clariſſimus Cornelius Boothius Med. Doctor, Senator Politicus, & XII. vir litibus judicandis, Urbis Traject. Leckani aggeris Quæſtor, antiquitatum patriæ ſuæ curioſiſſimus inveſtigator; mihique copiam is fecit aliquot prædicti Regis diplomatum civibus Tr. conceſſorum quorum trium hic ſequitur tenor.

Wilhelmus D. Gr Romanorum Rex ſemper Auguſtus, Univerſis ſacri Imperii fidelibus præſentem paginam inſpecturis gratiam ſuam & omne bonum, cupientes proni ad gratiam inveniri ex libertate Regalis munificentiæ ipſam illis libenter impendimus, qui eam ſibi vendicant ſuorum exigentiis meritorum. Hinc eſt, quod nos ſinceræ dilectionis conſtantiā ac fidei puritatem, quâ dilecti fideles noſtri cives Trajectenſes erga noſtram celſitudinem hinc diligentius intuentes, ipſos & civitatem eorum cum perſonis & rebus, ſub noſtrâ & ſacri Imp. protectione per diſtrictum Hollandiæ ac Zeland. tam in aquis quam in terris liberaliter recepimus, ac conductu. Et ſi aliquis bonas conſuetudines & antiqua jura ipſorum infringere niteretur, nos juvare debemus quod conſuetudines ac jura prædicta illis illibata, in perpetuum obſerventur ſecundum recognitionē Scabinorum civitatis prædictæ; præſenti edicto diſtrictius inhibentes, ne quis ipſos vel ipſorum aliquem contra hanc noſtram conceſſionem ac gratiam ſive conductum impedire ſeu moleſtare præſumat. Quod qui fecerit, gravem celſitudinis offenſam ſe noverit incurſurum, Datum Traject. XIV *Kal. Iulii, Indict.* X. *Anno Domini M CC. quinquageſimo ſecundo.*

Wilhelmus Dei Gratiâ Rom. Rex ſemper Auguſtus, univerſis ſacri Imperii fidelibus præſentem paginam inſpecturis gratiam ſuam & omne bonum. Ad notitiam univerſorum volumus pervenire; quod ſi aliquis de noſtris hominibus Hollandiæ, ſive Zeelandiæ in Epiſcopatu Trajectenſi, bona alicujus Burgenſis Civitatis Trajectenſis acceperit & ea detinuerit,

Digitized by Google

nuerit, nos dicta bona integraliter reſtitui faciemus indilatè. Datum Tr. anno Dom. M CC LII. XV. *Kal. Iul. indict. x.*

Wilhelmus Dei gratia Rom. Rex ſemper Aug. Univerſis ſacri Imperii fidelibus præſens privilegium inſpecturis gratiam ſuam, & omne bonum. Quotiens regalis excellentia Majeſtatis in ſubditos & fideles ſuos manus ſuæ liberalitatis extendit; & eos tanquam benè meritos condignæ retributionis muneribus recompenſat, totiens eos in conſtantiâ fidei purè corroborat, & tam ipſorum quam aliorum fidelium, ad ejus obſequia fortius obligat voluntates. Hinc eſt, quod nos fidem puram & dilectionem ſynceram quam dilecti fideles noſtri cives Trajectenſes, erga noſtram celſitudinem habuerunt hactenus, & adhuc ferventi animo habere noſcuntur, diligentius intuentes, ac volentes ipſos ſpeciali progativâ gaudere, & gratiâ liberali: eis univerſis & ſingulis præſentibus duximus perpetuò concedendum: ut nullus princeps, Marchio, Dux, Comes, vel nobilis, Eccleſiaſtica vel ſæcularis perſona, aliquem ipſorum civium vel in civitate ipſâ manentium, extra muros civitatis ejuſdem, niſi Imperator vel Rex ſuper his quæ ad judicium ſæculare ſpectant duntaxat, poſſit ad judicium evocare, citare ſeu etiam coram aliquo convenire, cum parati exiſtant coram Epiſcopo Trajectenſi eorum domino vel Iudice, qui pro tempore fuit deputatus ab ipſo in civitate Trajectenſi prædictâ, exhibere cuique juſticiæ complementum. Unde præſenti edicto diſtrictius inhibemus ne quis ipſos contra hanc conceſſionem noſtram impedire audeat, ſeu etiam moleſtare: Quod qui facere præſumpſerit, diſgratiam noſtræ celſitud. ſe noverit incurſurum; & in reatus ſui pœnam centum Marcas auri Fiſco noſtro componat. Teſtes ſunt hi: venerabilis Sambienſis Epiſcopus, Arnoldus dominus de Weſemale, Henricus de Voorne, Nicholaus dominus Perſijn, Theodoricus de Gouda, Philippus de Waſſenaere, Wilhelmus de Brederode, & Hugo de Cralingen milites: & Theodoricus de Teylingen. Datum Trajecti XIV. *Kal. Iulij Indict.* X. *Anno Domini* M CC LII.

q *Actum Anno D.* M CC XLVII.) Teſte Onuphrio anno 1246. Wilhelmus in Reg. Rom. Electus ap. Nuſſiam, & ſeq. anno Aquiſgrani Coronatus fuit, qui annus in decimam indictionem cadere non potuit, fuitque ut patet ex diplomate, quo idem Rex concedit civibus Trajectenſibus privilegium de non evocando. anno 1252.

r *Hic Comitem de Ghoer,)* Qui erat Vaſallus Epiſcopi; ut ex enumeratione Vaſallorum Trajectenſ. perperam Adelboldo adſcriptâ patet. ubi & ſignifer Epiſcopi nuncupatur.

ſ *Cum pulvinari mortem acceleravit,)* Ita ferè omnes cum Heda. Onuphrius tamen tacet; & Scipio Mazella Neapol. ex gutturis morbo, anginam vocant, obiiſſe in fine anni 1250. in caſtro Florentino tradit; atque à Manfredo ejus cadaver ad Montem Regalem, ſupra Panormum, ſummâ funeris pompâ portatum & in ſepulcrum porphyreticum illatum ibidem quieſcere ait.

t *Querente Eccleſia Sancti Ioannis Tr. ab illo lædi,]* Extant diplomata hac de re data quibus Rex acquieſcere ſe Iudicum ſententiæ declarat.

Erexit

u *Erexit & ſacellum in Porticu Eccl. D. Virg.)* Extat ejus fuudationis memoria, & ante hunc exciterunt pii in illam eccleſiam affectus indicia in proavo hujus, & patruo magno Theodorico cujus ea de re vidi litteras anno 1298. datas quas deſcriptas hic addidi.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Theodoricus Hollandiæ Comes hoc ſcriptum dedi, ſicut manifeſtis liquet inditiis: Allinus S. Mariæ in Trajecto Canonicus, & patris mei piæ mem. Florentii Comitis Hollandiæ, noſterque Capellanus, Capellam quandam in ſeptentrionali parte Eccl. Beatæ Mariæ in memoriam prædicti patris ſuamque, ſuis de rebus conſtruxit; quam in honore matris domini & ſancti Iohannis Euangeliſtæ, & Beati Georgii martyris Iſſridus Raceburgenſis Epiſcopus XII. *Kalend. Decemb. conſecravit. Ego igitur Theodoricus Comitis Florentii & Adæ Comitiſſæ filius prædicti Capellani bonam voluntatem, & pium affectum conſiderans, terram quandam meæ proprietatis, aqua quæ Pul dicitur hinc inde adjacentem, juxta Naltvvic, & ex morte cujuſdam hominis mei, nomine Iohannes, cognomine Nagel, qui eam à me in feodo tenuit, mihi vacantem, tam pro meâ, Parentumque meorum viventium ſalute, quàm pro defunctorum requie, prædictæ capellæ, una cum uxore meâ Aleyda Comitiſſa in dotem, & ab omni ſervitio exemptam contuli: de cujus proventu ſacerdos Deo & ſanctis ibidem in propriâ perſonâ ſerviens, tam pro me quàm pro meis, hoſtiam vivis & defunctis ſalutarem offerens: Dum vitæ præſentis percipit fructum, æternæ nobis imploret conſortium. Ad me autem & ad quemlibet Cometiæ Hollandenſis hæredem legitimum jus inſtituendi ſacerdotem in eadem Capellâ, ſicut præfata Eccleſ. conſenſit capitulum, perpetualiter ſpectabit: qui ſacerdos ſi fortè ad aliud aliquod Eccleſiaſticum beneficium aſſumtus fuerit: jus alium inſtituendi ad me meoſque (ſicut ſupradictum eſt) ſine contradictione redibit. Inſuper & prædictus ſacerdos, dum à ſervitio capellæ vacare poterit: chorum cum ejuſdem Eccleſiæ fratribus, ſub correctione Decani frequentabit. Ut autem hæc omnia rata & inconvulſa permaneant, præſentem paginam & Eccleſiæ ſigilli, & ſigillorum noſtrorum appenſione fecimus roborari, & nomina teſtium qui huic donationi interfuerunt, fecimus ſub notari. Nomina autem eorum hæc ſunt: Ada mater mea, Wilhelmus frater meus comes Friſiæ, Margareta ſoror mea, Florentius frater meus, Hugo de Vornâ, Wilhelmus de Teillingâ, Arnoldus dapifer meus, Henricus frater ejus. Franco Capellanus meus, Balduinus uxoris meæ Capellanus, Simon de Haerlem, Hugo de Nordeke, Theodorus de Vorburg, Gerulphus qui dicitur Calla. Acta ſunt hæc apud Lis anno Domi-*

no dominica incarnationis M c lxxxxviii. *Indict.* 1. *Henrico Imperatore regnante.*

Sub Ottone II. Lippienſi, Diploma de telonio in Tielâ à Fred. 2 Imp. Trajectenſibus conceſſum ad inſtantiam Ottonis Lippienſis Tr. Præſulis, ſequitur:

FRedericus ſecundus Rom. Rex ſemper Aug. & Siciliæ Rex: Pium duximus, & æquiſſimum decernimus, progenitoris noſtri, videlicet, Divi Imp. B. M. domini Friderici avi noſtri factum ſolenne & benignum, ſuas quoque juſtiſſimas conceſſiones uſquequaque ratas habere, & inviolabiliter conſervare &c. Acceſſit ſane ad præſentiam Majeſt. noſtræ dilectus conſanguineus noſter Otto Trajećt. Epiſcopus cum privilegio Eccleſiæ ſuæ à mem. Imp. domino Frederico ſolenniter in hunc modum conceſſo. Fredericus divina favente clementia Rom. Imp. Aug. Noſtri juris & miſericordiæ eſt ut ex injuncto nobis à Deo ſupereminente dominationis officio, injuriis gravatos liberemus, & unicuique deputata jura in ſuo ſtatu inviolabiliter conſervemus. Noverit itaque tam præſens ætas, quàm futurorum poſteritas, Quod cives Trajectenſes ad noſtræ Majeſt. præſentiam Thylæ nullum, pro quo gravabantur telonium ſe debere aſſeruerunt. Nos autem ad hujus rei veritatem cognoſcendam, Scabinis noſtris Thylæ pro veritatis exquiſitione ipſos tranſmiſimus; quorum judicio & juramento præſtito Trajectenſes obtinuerunt ſe nullum apud Thyle debere telonium, niſi de extraneâ regione & tranſmarinis partibus, quod vulgò vocant Overwilde Haff, *navigando venerint, præter hoc autem quocunque alio tempore Thylæ venientes menſura modii & hama & pondere trutinæ indiguerint, de quolibet horum denarium unum perſolvent. Quia igitur telonium de Thyla conſilio curiæ noſtræ apud* Werdam *tranſtulimus, ſicut unicuique jus ſuum conſervare tenemur, ſic & Trajectenſibus antiquam conſuetudinem & juſtitiam conſervatum eſſe decernimus. Ea propter juſtitiam, quam ap. Thylam quondam Trajectenſes habuerunt apud* Werdam, *vel ſi fortè in poſterum à* Werdâ *in alium locum telonium tranſlatum fuerit, Imperiali auctoritate perpetualiter eis confirmamus, ab omni telonio, tam apud* Werdam *quàm apud Thylam ipſos abſolventes, excepto marino telonio, quod vulgo* Zeetol *dicitur. Cùm igitur Clem. noſtræ tam pia conceſſio & decens benè placeat, ipſam ratam habemus, & Regali munificentiâ confirmamus, volentes quod hæc eadem conceſſio de memorato telonio, ſecundum formam Privilegii præſcripti inviolabili perpetuitate conſervetur. Inhibemus etiam ne aliquis hominum contra hanc confirmationem noſtram temerè præſumat venire.*

venire. Quod ſi quis attentaverit decem libras auri puriſſimi, dimidiam partem Imperiali fiſco, reliquam verò ſuſtinentibus injuriam pro ſatisfactione componat. Ad hujus autem rei confirmationem præſentem inde paginam conſcribi, & ſigillo noſtro inſigniri præcepimus: Teſtes autem ſunt dominus Sifridus Moguntinenſis Archiepiſcopus, D. Engelbertus Colonienſis Archiepiſcopus, Theodoricus Trevirenſis Archiepiſcopus, D. Albertus Magdeburgenſis Archiepiſcopus; D. Conradus Metenſis & Spirenſis Epiſcopus Imperialis aulæ Cancellarius. Hugo Leodienſis Epiſcopus, Theodoricus Monaſterienſis Epiſcopus, Conradus Ratiſbonenſis Epiſcopus, Harluinus Eiſtadienſis Epiſcopus, Ludovicus Dux Bavariæ, Henricus Dux Brabantiæ, Walravius Marchio Namurcenſis, Marchio de Baden, Gerardus Comes Gelriæ, Wilhelmus *C. Hollandiæ, Theodoricus Comes Clivienſis, Arnoldus Comes de Los, Gerardus Comes de Are, Henricus Comes de Zeine, Otto Comes de Tekeneburch, Harmannus de Lippiâ,* Wernerus *de Bolane Imp. aulæ Dapifer, Anſelmus de Inſtinc Mareſcalcus, Henricus & Harlevvinus Magiſtri coquinæ, Philippus de Boulane, & alii quamplures fideles Imp. Datum ap. Frankenfurt, anno verbi incarnati* M CC XX. XIII. *Calend. Maji Indict.* VIII. *Data verò per manus domini Conradi Epiſcopi Metenſis & Spirenſis Imp. aulæ Cancellarii.*

Goeſvinus Epiſcopus XXXVII.

Ottone vitâ defuncto, Goeſvinus ex familiâ Nobilium de Aemſtel Præpoſitus ſancti Iohannis XXXVII, eligitur Epiſcopus, vir manſuetus & ſimplex, ineptus ad tantæ dignitatis munia ſupportanda, per cujus negligentiam publica res minus proſperè uno anno (a) adminiſtrabatur, ſed rurſum declinabat. Acceſſit (b) etiam quod minùs gratus erat Wilhelmo Regi, propter gentiles, unde in publicâ Synodo, præſente Rege ac Cardinale Portuenſi Legato, Epiſcopatui renunciavit minus volens uti creditur.

a *Acceſſit quod minus gratus erat W. Regi,*] Rationem non video. Nam ſequentibus demum temporibus cauſæ odiorum ortæ ſunt; ſed quòd Wilhelmo annitente, ut promoveret Viandium, præſulatu decedere coactus fuerit Goeſwinus, non ſine offenſione gentilium ejus verum eſt. Quod & Heda indicat, & annales non tacent. Tum quod, cum Amſtelii cum ſuis contra Epiſcopum Henricum ſeſe oppoſuiſſent Hollandicis auxiliis oppreſſi fuerint, ad hæc poſt contigerunt. Hoc verò conſtat Amſteliam gentem tunc temporis inter Miniſteriales Antiſtitum potentiſſimam fuiſſe, & longè latèque apud Friſiabones, & Naerdinx-Landios dominium ſuum extendiſſe; ideoque fortè vicinis etiam Hollandis fuiſſe inviſam, nimiâ vicinorum incrementa ægris oculis ſpectantibus. Extant hodieque plurima ejus gentis monimenta, cui Amſtelodamum longè celeberrimum totius Germaniæ emporium, initium ſuum debet, & ſuperant etiamnum reliquiæ ejus familiæ, tantopere celebratæ in noſtris hiſtoriis, indubitato ſtemmate ad noſtra hæc tempora perductæ (ſed longè à veteri illâ magnitudine & potentiâ abeuntes) in domino de Loenreſloot; cujus ſtemmatis ſeriem nuper tam ſcriptam, quam pictam, vidi; quæ inde à me ex certiſſimis monumentis correcta. Quam mecum intelligêtes probare omnino deberent, niſi quod in eâ incerta quædam matrimoniorum ſuppleta ab aliis invenirent, quæ locum ſuſpicionis interdum, maximè in antiquioribus relinquerent.

b *Vno anno adminiſtravit,*] Bockenb. duos tribuit eidem annos, alii paullùm demunt. Vide notas ad Bekam.

c *Epiſcopatui renuntiavit,*) Barlandus oblatam eum dignitatem reſpuiſſe dicit, ſed coactum id feciſſe, ſequentia videntur indicare. Solebant etiam permutationibus hæ abdicationes fieri. Et fortè Henricus ſucceſſor ab Eccleſia Colonienſi, in quâ fuerat Archidiaconus huc tranſlatus ſuam illic dignitatem Goeſwino ceſſit. Quod à verò non multum abeſſe videtur. Suot enim qui Coloniæ Goſuinum ſepultum, & ibidem etiam hodie in Archivis extare de eo memoriam volunt, cujus rei fidem ap: eoſdem relinquo.

Henricus Epiſcopus XXVIII.

GOſvino ſuſſicitur Henricus ex gente illuſtri Viena, (a) Archidiaconus Colonienſis Eccleſiæ, conſanguineus Epiſcopi Colonienſis ipſum commendantis, quem Cæſar annulo atque baculo Paſtorali inveſtivit. Præfecti itaque, in Aemſtel ac Woerden indignè ferentes amotionem Goſvini Epiſcopi, clam ſe jungunt Comiti Gelriæ, ac Henrico Epiſcopo bellum inferunt. Qui deſignato loco ad prælium evocatus, congrediens omine fauſto per dationem annuli ab Epiſcopo Colonienſi addicto, qui in civitate præſidii loco manſit, quoad victor rediret, fidentius ſeſe accingens antequam Wilhelmus Cæſar (qui diſſidium intercipere ac concordare ex auctoritate tendebat) adveniret, victoriam conſecutus, utrumque hoſtem adduxit captivum. Quibus tamen petitione Cæſaris pepercit, atque in Comitem Gelriæ motus conſcium arma convertens, Veluam exuſſit, & de hoſtibus occurrentibus, poſt magnam prædam coactam, triumphavit. Ex cumulato theſauro præſidium (b) Vredelant amplum & munitiſſimum contra rebellionem vicinorum conſtruxit: Videns etiam Eccleſiam majorem Trajectenſem ob vetuſtatem minantem ruinam jecit fundamenta celebrioris, atque firmioris operis, prout Baſilica jam conſummata oſtendit. Paulo pòſt duxit exercitum (c) in auxilium Epiſcopi Colonienſis contra Comitem Iuliacenſem, cujus copias ſtravit, victorque datâ provinciâ incendio, cum ſpoliis amplis ad ſua rediit, & Colonienſem Epiſcopum hoc pacto ab oppreſſione liberavit. Monaſterium (d) quoque ſacrarum Virginum in Horreſto ad fluvium Hoerp prope Daventriam multis donis atque privilegiis adauxit. Collegium (e) etiam XII. Canonicorum in Steenwijck inſtituit. Deceſſiſſe dicitur 4. Nonas Iunii, anno (f) MCCLVII. Sepultus eſt Trajecti, adjunctus prædeceſſoribus, cùm præfuiſſet annis XXI. quod ſi verum fuerit, magnus ante, aut in ſequentibus commiſſus eſt error.

Vredelant arx condita.

a *Ex gente illuſtri Viena,*] Video confundi Viennæ, & Viandæ nomen ac comitatus; inſignia nihilominus differunt, & titulus Aurantiæ Principis, cui is comitatus ex nuptiis acceſſit, ubique Viandæ nomen præfert. Cujus ſtemmatis partem exhibet diligentiſſ. Miræus in notitiâ Eccleſ. Belgii pag. 500. & 656. Vide ſimul Bertel. in hiſtoriâ Luxenburg. De Comitatu Viennenſi pag. 109. Gilbertum Cognatum de Burgundiâ. in Geneal. Comitum de Naſſau, pag. 154; ubi refert Ottonem Comitem de Naſſau uxorem habuiſſe Aleydam, Comitis de Vianna unicam filiam. Idque circa annum 1340. contigiſſe tradunt. Meminit & Guicciardinus in deſcriptione Belgii, ubi Ducatum Luxenburgenſem deſcribit, dicitque Viandalem à Vandalis populis, ut & Bertelius habet, dictum illum eſſe Comitatum.

b *Præſidium Vredelant amplum & munitiſſimum,*) De hoc ad Bekam quædam dixi, fuitque is locus civitatis jure donatus ut ex ſigillo patet, idque anno 1256. quando Magiſtr. ab Epiſcopo conceſſum ut in cauſis gravioribus Daventrienſium jura ſequerentur. Sic Chron. magn. Belg: *Ex quibus* (nempe ſpoliis Geldrorum) *idem Epiſcopus adeò ditari cœpit ut caſtrum Vredelandt adverſus incurſiones Domini de Aemſtel expenſis magnificis ædificaret. & ita circummanentes ruſticos à conſuetâ rebellione abſterreret.* Ob ſumptus in eam rem factos vendita tunc bona *Enge* dicta, quod ſequens inſtrumentum docet.

HEnricus Dei gratiâ Traject. Epiſcopus univerſis præſentiâ viſuris & audituris notum facimus: Quod propter evidentem & urgentem neceſſitatem ſtructuræ novi caſtri Vredelant *nominati, quod deliberatione prævidâ noſtrorum fidelium, & Eccleſiæ noſtræ Traject. pro de-*

pro defenſione & munimine fortiore totius terræ Traject. duximus conſtruendum, nec ſine gravibus expenſis, velut apparet ex facto, poterat conſumari; propter defectum paratæ pecuniæ, quæ de die in diem, de de tempore in tempus, ſine intermiſſione per nos vel nuncios noſtros, uſque ad operis incœpti conſumationem operariis & laborum conſortibus, extitit numeranda. Viris venerabilibus Decano & Capitulo noſtræ Traject. Eccleſiæ præſentium conſervatoribus, dominium & proprietatem terræ noſtræ, ſive bonorum quæ Enge vulgariter appellantur, jacentium extra portam S. Catarinæ verſus Occidentem, inter muros civitatis Trajectenſ. & Papendorpe, quæ pleno jure ad nos ratione juris Epiſcopalis cum omnibus ſuis pertinentiis, cenſibus, Iuriſdictionibus, ſive rebus quibuſcunque quæ ad ea pertinebant. Pro trecentis quinquaginta libris denariorum Traject. legalium in pecunia per dictos Decanum & Capitulum nobis integraliter numerata, quam ad utilitatem & commodum noſtræ Trajectenſis Eccleſiæ d. caſtrum Vredelant conſtruendo, convertimus, ad prebendarum dictorum Decani & Capituli perpetuò fructus emendos, purè & ſincerè vendidimus: Quæ bona præfati Decan. & Capitulum & eorum ſucceſſores, cum omnibus ſuis appendentiis abſque omni onere & exactione quâlibet, videlicet, Dijck-vry, Tenſ-vry, Scot-vry, in perpetuum liberè poſſidebunt. Volentes ut omnia ſupradicta, à nobis & noſtris ſucceſſoribus, qui pro tempore fuerint, firmiter & inviolabiliter obſerventur, nec dictos Decanum & Capitulum in contractu præſenti, aliquatenus per nos moleſtabimus, vel per aliquem moleſtari in futurum procurabimus. In cujus rei & facti noſtri evidentiam & firmitatem perpetuam præſens ſcriptum ſigillo noſtro duximus roborandum, & ſigillis venerab. Eccleſiarū conventualiū Traj. nec non prælatorum præſentium & dilectorum noſtrorum fidelium, Giſelberti de Sulen, Walteri Gerard Borchgravii de Montfort, Philippi de Riningen, Henrici de Almeloe, Harmanni de Voerſt, Bernardi de Dolren, Suedheri Mareſcalci noſtri: Stephani de Wijc, ad cautelam pleniorem petivimus ſigillari. Actum & datum anno Domini M. duceneeſimo lx. dominica poſt Lamberti.

c *Exercitum in auxilium Epiſcopi Colonienſis,*) Hunc puto fuiſſe Conradum de Hoiſteden 52. vel ut alii 51. Antiſtitem Colon. qui obiiſſe dicitur circa annum 1266. & 33 vel 34 ſediſſe in Cathedrâ Epiſcopali; quem Wilhelmus Com. Iuliacenſis captum per 9 menſes in vinculis tenuit. Is etiam Wilhelmum Hollandum in Regem Rom. conſtituit juxta *Vwrinck*, multumque ac diu cum civibus Colonienſ. diſſidia exercuit, de quo vide Chronicon Belg. ſupra dictum.

d *Monaſterium Virg. in Horeſto ad fl. Hoorp.*] In quibuſdam MSS. Horeſto deeſt. Sunt & quæ habent Hurp & Honepe, in ſchedis meis invenio Conventum ſanctimonialium B. Mariæ in Horſt, ſupra Honepe, prope Daventriam ab Henrico Epiſcopo fundatum, eſt & hodie haud procul Daventriâ

ventriâ locus d'Honnepe, ubi olim monaſterium ſitum fuit.

e *Collegium* XII. *Cana. in Steenwijck,*] In ſchedis invenio hujus fundationis annum 1257. aut 1262.

f *Anno* M CC LVII.] De tempore obitus Epiſcopi quàm varient auctores actum in notis meis ad Bekam ſatis prolixè. Ego malim iis accedere, qui annum mortis Epiſcopi ſtatuunt 1267. In M. S. vetuſtiſſimo Chron. Friſ. *ad annum* 1259. *Dominus Henricus Epiſcopus Tr. propter exactionem pecuniæ ultra conſuetudinem, cum Threntonibus, quatuor parochias de Trentowaldâ, armatâ manu permovit invadere, ſed cum obtento introitu ſilvæ quidam victores exultarent, quod 4. domos igni tradidiſſent, accurrentibus vicinis Friſonibus, & ipſis civibus Threntones in fugam verſi ſunt, & xx. occiſis C. viri fugientes in Huneſâ fl. ſubmerſi ſunt; & plurimi vulnerati, ac turpiter dearmati, & quidam captivati*: Ex quibus ſaltem patet Henricum poſt annum 1257. vixiſſe. Hæc eadem ſcribit ferè Ubb. Emmius initio lib. XI. hiſt. Friſ.

Extat & hoc diploma hujus Epiſcopi.

IN nomine domini Amen. Nos Henricus Dei gratiâ Traject. Epiſcopus univerſis præſentem literam inſpecturis in perpetuum ſalutem. Notum facimus præſentium teſtimonio literarum; Quod cùm Prælati & univerſalis Eccleſiâ Traj. ex unâ parte : Scabini, conſules, & univerſitas civitatis Trajectenſis ex alterâ, ſuper omnem controverſiam & diſcordiam inter ipſos exortas in nos purè & ſimpliciter, ac omni conditione excluſâ promiſerunt. Nos paci & tranquillitati tam præſentium quam futurorum ſalubriter intendere cupientes, dicimus arbitrando; Quod Eccleſia Traject. gaudere debet omni libertate & jure, quibus eadem Eccleſia de jure & conſuetudine ab antiquo hactenus eſt gaviſa. Idem etiam dicimus de jure & libertate civitatis Trajectenſis. Cæterum ſi placet Eccleſia Traject. vinum poſſunt emere, & inter ſe bibere abſque uſu tabernæ. Inſuper poſſeſſionem & proprietatem pontis urbani Trajectenſis adjudicamus Eccleſiæ ſancti Martini Traj. Attamen pro ipſius utilitate & pro bono pacis, de conſilio Prælator. & fidelium noſtrorum volumus, ut tertiam partem redituum ipſius Pontis habeat Civitas Trajectenſ. & prædicta S. Martini Eccleſiâ obtineat reſiduas duas partes : tali conditione, quod pro expenſis factis de fundo pontis ipſius, civitas prædicta 25. *libb. Traject. Exhibeat Eccleſiæ prænotata, & ad hoc quod ædificatum eſt in ipſo ponte & adhuc in poſterum ædificari contigerit Eccleſiâ S. Martini duas partes ſolvat, & tertiam partem ſolvat Civitas Traject. De domo S. Salvatoris de illâ parte, quæ eſt in quæſtione, Capitulum S. Salvatoris affirmabit cum ſeptem ſtolis de eâ parte quam dixerit ſuam eſſe, aut civitati relinquat. De foſſato eorum. . . omnia ædificia quæ longius & latius quàm ante incendium fuerunt, ibidem ſunt erecta, tollantur; & unuſquiſque in eo jure & poſſeſſione in quibus fuerant ante incendium remanebit. Quæcumque verò partium* Rumingam *habere voluerit de dicto foſſato, dominum Epiſcopum & Burgravium requirat, ut debito modo fiat. Præterea de foſſato civitatis, eligentur boni & diſcreti viri, qui agros & poſſeſſiones ſciant æſtimare, & illi ſub*

li ſub debito juramenti ſui dicent, quanta quæque Traject. Eccleſia, & perſona Eccleſiaſtica damna ſuſtinuerit ex foſſato, & ad hoc omnes poſſeſſiones & areæ civitatis cujuſcunque ſint, exceptis emunitatibus ſolvent, & fiet compenſatio Eccleſiis & perſonis Eccleſiaſticis prænotatis infra tres menſes, poſtquam ceſſaverit guerra inter dominum Regem & civitatem Trajectenſem ac fautores utriuſque. Ad portam verò & pontem verſus Aldvicam Capitulum S. Petri dabit adhuc quinque libb., & parabitur ibidem bonus pons, ita quòd per eum pateat utiliter introitus & exitus curribus & carrucis. Et hujuſmodi quinque libb. ſolutis, ac guerra ceſſante prædictâ quæ nunc eſt in præſenti, infra tres menſes iſte pons debet eſſe paratus. De Emunitate verò Eccleſ. Sancti Iohannis Traject. in optione relinquimus Capituli ut metam ponat, & hanc cum VII. *ſtolis retineat, vel civitati relinquat. Et ſi quid poſtea de præmiſſis quæſtionibus & dubietatibus exortum fuerit, hoc noſtræ deciſioni & examini reſervamus. Statuimus etiam, ut ſi qua partium ab hoc noſtro arbitrio reſilierit, ſententiam excommunicationis jam latam in eum à nobis ſe noverit incurriſſe, & à gratiâ noſtrâ ſe excluſum. Et ut rata & inconvulſa permaneant hæc præmiſſa præſens ſcriptum ſigillo noſtro, & capitulorum Trajectenſium, & civitatis Traject. & quamplurium Miniſterialium noſtrorum hoc ſcriptum communivimus, Anno Domini* M CC L, V. *Id. Ianuarii.*

Hunc Epiſcopum Amersfortio, ex caſtro nobilium de Amersfort in oppidum mutato, jura & leges dediſſe, circa annum 1257. tradunt, adjungo ejuſdem Præſulis diploma de manumiſſis Amersfortenſis Eccleſiæ hominibus quod ſequitur:

HEnricus Dei gratiâ Traject. Epiſcopus Univerſis præſentes literas inſpecturis ſalutem in Domino ſempiternam. Ad vitandam quæ ſuboriri ſolet in geſtis hominum calumniam, & ut veritas eluceſcat. Notum facimus univerſis tam præſentibus quam futuris; Quod cùm procuratores Eccleſiæ de Amersfort & beati Georgii patroni ejuſdem, Scabini & Conſules de Amersfoirt nomine ejuſdem Eccleſiæ ac patroni, Everburgem viduam de Attenvelde, Henricum, Reinerum, Gerardum, Engelbertum, Theodericum filios ſuos, nec non Walburgem filiam ſuam, & alios qui ab eadem Everburge viduâ proceſſerunt, proprios homines ipſius Eccleſiæ & patroni ſui, de conſilio & conſenſu dilecti fidelis noſtri Wolteri de Amersfoort Militis Advocati ho-

minum eorundem, qui & juri ſuo, quod ex Advocatiâ habuit in iiſdem renuntiavit in noſtrâ præſentiâ voluntate ſpontaneâ, manumiſerit, recepta prius ab eis recompenſatione rationabili redditus unius libræ Trajectenſis de domo dicta Allerſ huſen prope Amersfort annuatim ad opus ipſius Eccleſiæ ſolvendæ pro vero concambio pro hominibus antedictis, & ipſos ab omni proprietate dimiſerit liberaliter abſolutos. Nos de noſtrorum fidelium conſilio prænotatis hominibus & aliis qui ab dictâ Everburge proceſſerint, ſecundum quod præſcriptum eſt, eorum redditâ libertate, ſicut à nobis humiliter petiverunt, jus & libertatem noſtrorum & Eccleſiæ noſtræ Trajectenſ. Miniſterialium poteſtate præſentium concedimus, & donamus, favorabiliter ſtatuentes, ut eo jure & libertate liberè perfruantur, quo noſtri Miniſteriales & Eccleſiæ noſtræ recepimus, recepto ab eis fidelitatis debito juramento. In cujus rei teſtimonium & munimen ſigillum noſtrum una cum ſigillis prædictorum Wolteri de Amerſvoort Militis, & oppidi de Amerſvoirt præſentibus duximus appendendum. Actum & datum apud Amerſvoirt; præſentibus Giſelberto de Goye, Mareſcalco noſtro, Svvedero de Sulen, Amilio de Inſulâ, Wilhelmo de Riſvvic, Giſelberto de Ruel, militibus & aliis pluribus probis viris. Anno domini M CC *ſexageſimo quinto, feriâ ſecundâ poſt tranſlationem Sancti Martini.*

Et biennio poſt D. Walterus de Amersfort miles cum ædificaſſet caſtrum in ſuo prædio, Stoutenborch dictum, illud reſignavit Epiſcopo Trajectenſi, eique ac ſuis ſucceſſoribus Epiſcopis liberum tradidit; *quod idem Epiſcopus* (verba ſunt diplomatis) *conſiderato zelo favoris ac fidei per prædictum dominum ac fratres ſuos ſibi & Eccleſ. Tr. exhibito, conceſſit ipſi D. Waltero ac ſuis proximis in feudum &c.*

Quin & Oudewateram in oppidum erexit, deditque incolis jura municipalia & privilegia, quibus poſtea uſi ſunt. Dedit & civibus Trajectenſibus quædam Privilegia, quorum nonnulla exemplaria ex Archivis civitatis deprompta mihi oſtendit Clariſſ. Doctor Bothius ſupra nominatus, quæ putavi, non alienum eſſe ab hiſtoriâ ſi hic inſeruero:

De amoliendis ædificiis ſacris urbi incomodis.

NOS Henricus Dei gratiâ Trajectenſis Epiſcopus, omnibus præſentia viſuris notum facimus, quod nos dilectis fidelibus noſtris Scabinis, Conſulibus & univerſitati Trajectenſi præſentium conſervatoribus, ſi evidens Eccleſ. & civitatis noſtræ Traject. neceſſitas exegerit, Eccleſias, domos, & alias ſtructuras extra muros Traject. conſtitutas, per quas ipſi civitati poſſet periculum imminere, frangendi, prout expedire videbitur, licentiam duximus concedendam. Si quis etiam in præmiſſis fuerit contradictor, cum prædictis civibus noſtris in hac parte conſtanter volumus permanere. Datum Trajecti, anno Domini M CC L *quarto, feria quinta ante nativitatem Beatæ Virginis.*

Quod

Quod Cives Traject. extra urbem Epiſcopum comitare non tenentur.

IN nomine Domini Amen. Henricus Dei gratiâ Epiſcopus Traject. univerſis præſentes literas inſpecturis æternam in Domino ſalutem & cognoſcere veritatem. Noverint tam præſentes quam futuri, quod Burgenſes civitatis Traject. nec de jure, nec de aliqua conſuetudine tenentur imitari aliquem Epiſcopum Trajectenſem ulterius quàm ad muros civitatis eorum, niſi hoc facere voluerint de bona voluntate eorum. Et quoniam hoc juris & conſuetudinis eorum eſt ab antiquo, nos hoc jus eorum & antiquam conſuetudinem recognoſcentes & approbantes præſentes literas dictis civibus Traject. porreximus, ſigilli noſtri munimine roboratas. Datum, & actum anno Domini M CC L ſexto. In vigilia Walburgis Virginis.

Sub finem vitæ ejuſdem Epiſcopi, vel initium ſequentis cum quædam diſcordia inter Comitem Montenſem & cives Trajectenſes eſſet exorta, ea amicè compoſita & ſedata fuit, juxta ejus Com. diploma, quod ſequitur:

UNiverſis præſens ſcriptum viſuris, Nos Adolphus Comes de Monte & Elizabeth Comitiſſa de Monte, notum facimus tenore præſentium, publicè proteſtantes, quod omnis diſcordia, quæ uſque ad hunc diem inter nos, & terram noſtram ac noſtros, ex parte una, & cives Trajectenſes univerſos ex altera ſuper diverſis controverſiæ articulis, undecunque ſubortis vertebatur: de noſtro noſtrorumque conſiliariorum ac fidelium terræ noſtræ conſenſu & conſilio adnihilata eſt, & terminata ſimpliciter, in hunc modum: ita videlicet; Quod omnibus civibus Trajectenſ. per totam terram & jurisdictionem noſtram, eundo & redeundo quotieſcunque & quandocunque id evenerit, ſecurum ductum damus, & dabimus in futurum rebus ſuis pariter & perſonis pro nobis noſtris fidelibus & amicis. Si verò, quod abſit, in poſterum aliquis ad Epiſcopatum Trajectenſem pertinens, quicunque fuerit, & in nullo alio, ipſis civibus annexus, nobis aut noſtris hominibus, rebus ſeu perſonis, aliquam injuriam intulerit, vel gravamen, in nullo propter hoc memorati cives Traject. per nos, aut noſtros homines fideles & amicos rebus ſuis ſive perſonis aliquid moleſtiæ ſubſtinebunt, niſi forte nos aut noſtros intra d. civitatem Trajectenſem contigerit injuriam ſive moleſtiam ſuſtinere. Si autem à nobis vel à noſtris memoratis civibus Trajectenſibus imponeretur quod ſuis navibus bona & res alie-

nuerit, nos dicta bona integraliter reſtitui faciemus indilatè. Datum Tr. anno Dom. M CC LII. XV. *Kal. Iul. indict. x.*

Wilhelmus Dei gratia Rom. Rex ſemper Aug. Univerſis ſacri Imperii fidelibus præſens privilegium inſpecturis gratiam ſuam, & omne bonum. Quotiens regalis excellentia Majeſtatis in ſubditos & fideles ſuos manus ſuæ liberalitatis extendit; & eos tanquam benè meritos condignæ retributionis muneribus recompenſat, totiens eos in conſtantiâ fidei purè corroborat, & tam ipſorum quam aliorum fidelium, ad ejus obſequia fortius obligat voluntates. Hinc eſt, quod nos fidem puram & dilectionem ſynceram quam dilecti fideles noſtri cives Trajectenſes, erga noſtram celſitudinem habuerunt hactenus, & adhuc ferventi animo habere noſcuntur, diligentius intuentes, ac volentes ipſos ſpeciali progativâ gaudere, & gratiâ liberali: eis univerſis & ſingulis præſentibus duximus perpetuò concedendum: ut nullus princeps, Marchio, Dux, Comes, vel nobilis, Eccleſiaſtica vel ſæcularis perſona, aliquem ipſorum civium vel in civitate ipſâ manentium, extra muros civitatis ejuſdem, niſi Imperator vel Rex ſuper his quæ ad judicium ſæculare ſpectant duntaxat, poſſit ad judicium evocare, citare ſeu etiam coram aliquo convenire, cum parati exiſtant coram Epiſcopo Trajectenſi eorum domino vel Iudice, qui pro tempore fuit deputatus ab ipſo in civitate Trajectenſi prædictâ, exhibere cuique juſticiæ complementum. Unde præſenti edicto diſtrictius inhibemus ne quis ipſos contra hanc conceſſionem noſtram impedire audeat, ſeu etiam moleſtare: Quod qui facere præſumpſerit, diſgratiam noſtræ celſitud. ſe noverit incurſurum; & in reatus ſui pœnam centum Marcas auri Fiſco noſtro componat. Teſtes ſunt hi: venerabilis Sambienſis Epiſcopus, Arnoldus dominus de Weſemale, Henricus de Voorne, Nicholaus dominus Perſijn, Theodoricus de Gouda, Philippus de Waſſenaere, Wilhelmus de Brederode, & Hugo de Cralingen milites: & Theodoricus de Teylingen. Datum Trajecti XIV. *Kal. Iulij Indict.* X. *Anno Domini* M CC LII[t]

q *Actum Anno* D. M CC XLVII.) Teſte Onuphrio anno 1246. Wilhelmus in Reg. Rom. Electus ap. Nuſſiam, & ſeq. anno Aquiſgrani Coronatus fuit, qui annus in decimam indictionem cadere non potuit, fuitque ut patet ex diplomate, quo idem Rex concedit civibus Trajectenſibus privilegium de non evocando. anno 1252.

r *Hic Comitem de Ghoer,*) Qui erat Vaſallus Epiſcopi; ut ex enumeratione Vaſallorum Trajectenſ. perperam Adelboldo adſcriptâ patet. ubi & ſignifer Epiſcopi nuncupatur.

ſ *Cum pulvinari mortem acceleravit,*) Ita ferè omnes cum Heda. Onuphrius tamen tacet; & Scipio Mazella Neapol. ex gutturis morbo, anginam vocant, obiiſſe in fine anni 1250. in caſtro Florentino tradit; atque à Manfredo ejus cadaver ad Montem Regalem, ſupra Panormum, ſummâ funeris pompâ portatum & in ſepulcrum porphyreticum illatum ibidem quieſcere ait.

t *Querente Eccleſia Sancti Ioannis Tr. ab illo lædi,*] Extant diplomata hac de re data quibus Rex acquieſcere ſe Iudicum ſententiæ declarat.

Erexit

v *Erexit & ſacellum in Porticu Eccl. D. Virg.)* Extat ejus fuudationis memoria, & ante hunc extiterunt pii in illam eccleſiam affectus indicia in proavo hujus, & patruo magno Theodorico cujus ea de re vidi litteras anno 1298. datas quas deſcriptas hic addidi.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Theodoricus Hollandiæ Comes hoc ſcriptum dedi, ſicut manifeſtis liquet inditiis: Allinus S. Mariæ in Trajecto Canonicus, & patris mei piæ mem. Florentii Comitis Hollandiæ, noſterque Capellanus, Capellam quandam in ſeptentrionali parte Eccl. Beatæ Mariæ in memoriam prædicti patris ſuamque, ſuis de rebus conſtruxit; quam in honore matris domini & ſancti Iohannis Euangeliſtæ, & Beati Georgii martyris Iſſridus Raceburgenſis Epiſcopus XII. Kalend. Decemb. conſecravit. Ego igitur Theodoricus Comitis Florentii & Adæ Comitiſſæ filius prædicti Capellani bonam voluntatem, & pium affectum conſiderans, terram quandam meæ proprietatis, aqua quæ Pul dicitur hinc inde adjacentem, juxta Naltwic, & ex morte cujuſdam hominis mei, nomine Iohannes, cognomine Nagel, qui eam à me in feodo tenuit, mihi vacantem, tam pro meâ, Parentumque meorum viventium ſalute, quàm pro defunctorum requie, prædictæ capellæ, una cum uxore meâ Aleyda Comitiſſa in dotem, & ab omni ſervitio exemptam contuli: de cujus proventu ſacerdos Deo & ſanctis ibidem in propriâ perſonâ ſerviens, tam pro me quàm pro meis, hoſtiam vivis & defunctis ſalutarem offerens: Dum vitæ præſentis percipit fructum, æterna nobis imploret conſortium. Ad me autem & ad quemlibet Cometiæ Hollandenſis hæredem legitimum jus inſtituendi ſacerdotem in eadem Capellâ, ſicut præfata Eccleſ. conſenſit capitulum, perpetualiter ſpectabit: qui ſacerdos ſi fortè ad aliud aliquod Eccleſiaſticum beneficium aſſumtus fuerit: jus alium inſtituendi ad me meoſque (ſicut ſupradictum eſt) ſine contradictione redibit. Inſuper & prædictus ſacerdos, dum à ſervitio capellæ vacare poterit: chorum cum ejuſdem Eccleſiæ fratribus, ſub correctione Decani frequentabit. Ut autem hæc omnia rata & inconvulſa permaneant, præſentem paginam & Eccleſiæ ſigilli, & ſigillorum noſtrorum appenſione fecimus roborari, & nomina teſtium qui huic donationi interfuerunt, fecimus ſubnotari. Nomina autem eorum hæc ſunt: Ada mater mea, Wilhelmus frater meus comes Friſiæ, Margareta ſoror mea, Florentius frater meus, Hugo de Vornâ, Wilhelmus de Teillingâ, Arnoldus dapifer meus, Henricus frater ejus. Franco Capellanus meus, Balduinus uxoris meæ Capellanus, Simon de Haerlem, Hugo de Nordeke, Theodorus de Vorburg, Gerulphus qui dicitur Calla. Acta ſunt hæc apud Lis anno Domi-

venire. Quod ſi quis attentaverit decem libras auri puriſſimi, dimidiam partem Imperiali fiſco, reliquam verò ſuſtinentibus injuriam pro ſatisfactione componat. Ad hujus autem rei confirmationem præſentem inde paginam conſcribi, & ſigillo noſtro inſigniri præcepimus. Teſtes autem ſunt dominus Sifridus Moguntinenſis Archiepiſcopus, D. Engelbertus Colonienſis Archiepiſcopus, Theodoricus Trevirenſis Archiepiſcopus, D. Albertus Magdeburgenſis Archiepiſcopus; D. Conradus Metenſis & Spirenſis Epiſcopus Imperialis aulæ Cancellarius. Hugo Leodienſis Epiſcopus, Theodoricus Monaſterienſis Epiſcopus, Conradus Ratiſbonenſis Epiſcopus, Harluinus Eiſtadienſis Epiſcopus, Ludovicus Dux Bavariæ, Henricus Dux Brabantiæ, Walravius Marchio Namurcenſis; Marchio de Baden, Gerardus Comes Gelriæ, Wilhelmus C. Hollandiæ, Theodoricus Comes Clivienſis, Arnoldus Comes de Los, Gerardus Comes de Are, Henricus Comes de Zeine, Otto Comes de Tekeneburch, Harmannus de Lippiâ, Wernerus de Bolane Imp. aulæ Dapifer, Anſelmus de Inſtinc Mareſcalcus, Henricus & Harlevvinus Magiſtri coquinæ, Philippus de Boulane, & alii quamplures fideles Imp. Datum ap. Frankenfurt, anno verbi incarnati MCCXX. XIII. *Calend. Maji Indict.* VIII. *Data verò per manus domini Conradi Epiſcopi Metenſis & Spirenſis Imp. aulæ Cancellarii.*

Goeſvinus Epiſcopus XXXVII.

OTtone vitâ defuncto, Goeſvinus ex familiâ Nobilium de Aemſtel Præpoſitus ſancti Iohannis XXXVII, eligitur Epiſcopus, vir manſuetus & ſimplex, ineptus ad tantæ dignitatis munia ſupportanda, per cujus negligentiam publica res minus proſperè uno anno (a) adminiſtrabatur, ſed rurſum declinabat. Acceſſit (b) etiam quod minùs gratus erat Wilhelmo Regi, propter gentiles, unde in publicâ Synodo, præſente Rege ac Cardinale Portuenſi Legato, Epiſcopatui renunciavit minus volens uti creditur.

a *Acceſſit quod minus gratus erat W. Regi,*] Rationem non video. Nam ſequentibus demum temporibus cauſæ odiorum ortæ ſunt; ſed quòd Wilhelmo annitente, ut promoveret Viandium, præſulatu decedere coactus fuerit Goeſwinus, non ſine offenſione gentilium ejus verum eſt. Quod & Heda indicat, & annales non tacent. Tum quod, cum Amſteli cum ſuis contra Epiſcopum Henricum ſeſe oppoſuiſſent Hollandicis auxiliis oppreſſi fuerint, ad hæc poſt contigerunt. Hoc verò conſtat Amſteliam gentem tunc temporis inter Miniſteriales Antiſtitum potentiſſimam fuiſſe, & longè lateque apud Friſiabones, & Naerdinx-Landios dominium ſuum extendiſſe; ideoque fortè vicinis etiam Hollandis fuiſſe inviſam, nimiâ vicinorum incrementa ægris oculis ſpectantibus. Extant hodieque plurima ejus gentis monimenta, cui Amſtelodamum longè celeberrimum totius Germaniæ emporium, initium ſuum debet, & ſuperant etiamnum reliquiæ ejus familiæ, tantopere celebratæ in noſtris hiſtoriis, indubitato ſtemmate ad noſtra hæc tempora perductæ (ſed longè à veteri illâ magnitudine & potentiâ abeuntes) in domino de Loenreſloot; cujus ſtemmatis ſeriem nuper tam ſcriptam, quam pictam, vidi; quæ inde à me ex certiſſimis monumentis correcta. Quam mecum intelligẽtes probare omnino deberent, niſi quod in eâ incerta quædam matrimoniorum ſuppleta ab aliis invenirent, quæ locum ſuſpicionis interdum, maximè in antiquioribus relinquerent.

b *Vno anno adminiſtravit,*] Bockenb. duos tribuit eidem annos, alii paullùm demunt. Vide notas ad Bekam.

Epiſco-

c *Epiſcopatui renunciavit,*) Barlandus oblatam eum dignitatem reſpuiſſe dicit, ſed coactum id feciſſe, ſequentia videntur indicare. Solebant etiam permutationibus hæ abdicationes fieri. Et fortè Henricus ſucceſſor ab Eccleſia Colonienſi, in quâ fuerat Archidiaconus huc tranſlatus ſuam illic dignitatem Goeſwino ceſſit. Quod à verò non multum abeſſe videtur. Sunt enim qui Coloniæ Goſuinum ſepultum, & ibidem etiam hodie in Archivis extare de eo memoriam volunt, cujus rei fidem ap: eoſdem relinquo.

Henricus Epiſcopus XXVIII.

GOſvino ſufficitur Henricus ex gente illuſtri Viena, (a) Archidiaconus Colonienſis Eccleſiæ, conſanguineus Epiſcopi Colonienſis ipſum commendantis, quem Cæſar annulo atque baculo Paſtorali inveſtivit. Præfecti itaque, in Aemſtel ac Woerden indignè ferentes amotionem Goſvini Epiſcopi, clam ſe jungunt Comiti Gelriæ, ac Henrico Epiſcopo bellum inferunt. Qui deſignato loco ad prælium evocatus, congrediens omine fauſto per dationem annuli ab Epiſcopo Colonienſi addicto, qui in civitate præſidii loco manſit, quoad victor rediret, fidentius ſeſe accingens antequam Wilhelmus Cæſar (qui diſſidium intercipere ac concordare ex auctoritate tendebat) adveniret, victoriam conſecutus, utrumque hoſtem adduxit captivum. Quibus tamen petitione Cæſaris pepercit, atque in Comitem Gelriæ motus conſcium arma convertens, Veluam exuſſit, & de hoſtibus occurrentibus, poſt magnam prædam coactam, triumphavit. Ex cumulato theſauro præſidium (b) Vredelant amplum & munitiſſimum contra rebellionem vicinorum conſtruxit: Videns etiam Eccleſiam majorem Trajectenſem ob vetuſtatem minantem ruinam jecit fundamenta celebrioris, atque firmioris operis, prout Baſilica jam conſummata oſtendit. Paulo pòſt duxit exercitum (c) in auxilium Epiſcopi Colonienſis contra Comitem Iuliacenſem, cujus copias ſtravit, victorque datâ provinciâ incendio, cum ſpoliis amplis ad ſua rediit, & Colonienſem Epiſcopum hoc pacto ab oppreſſione liberavit. Monaſterium (d) quoque ſacrarum Virginum in Horreſto ad fluvium Hoerp prope Daventriam multis donis atque privilegiis adauxit. Collegium (e) etiam XII. Canonicorum in Steenwijck inſtituit. Deceſſiſſe dicitur 4. Nonas Iunii, anno (f) M CC LVII. Sepultus eſt Trajecti, adjunctus prædeceſſoribus, cùm præfuiſſet annis XXI. quod ſi verum fuerit, magnus ante, aut in ſequentibus commiſſus eſt error.

Vredelant arx condita.

a *Ex gente illuſtri Viena,*] Video confundi Viennæ, & Viandæ nomen ac comitatus; Inſignia nihilominus differunt, & titulus Aurantiæ Principis, cui is comitatus ex nuptiis acceſſit, ubique Viandæ nomen præfert. Cujus ſtemmatis partem exhibet diligentiſſ. Miræus in notitiâ Eccleſ. Belgii pag. 500. & 656. Vide ſimul Bertel. in hiſtoriâ Luxenburg. De Comitatu Vienneſi pag. 109. Gilbertum Cognatum de Burgundiâ in Geneal. Comitum de Naſſau, pag. 154; ubi refert Ottonem Comitem de Naſſau uxorem habuiſſe Aleydam, Comitis de Vianna unicam filiam. Idque circa annum 1340. contigiſſe tradunt. Meminit & Guicciardinus in deſcriptione Belgii, ubi Ducatum Luxenburgenſem deſcribit, dicitque Viandalem à Vandalis populis, ut & Bertelius haber, dictum illum eſſe Comitatum.

b *Præſidium Vredelant amplum & munitiſſimum,*) De hoc ad Bekam quædam dixi, fuitque is locus civitatis jure donatus ut ex ſigillo patet, idque anno 1256. quando Magiſtr. ab Epiſcopo conceſſum ut in cauſis gravioribus Daventrienſium jura ſequerentur. Sic Chron. magn. Belg: *Ex quibus* (nempe ſpoliis Geldrorum) *idem Epiſcopus adeò ditari cœpit ut caſtrum Vredelandt adverſus incurſionem Domini de Aemſtel expenſis magnificis ædificaret, & ita circummanentes ruſticos à conſuetâ rebellione abſterreret.* Ob ſumptus in eam rem factos vendita tunc bona *Enge* dicta, quod ſequens inſtrumentum docet.

HEnricus Dei gratiâ Traject. Epiſcopus univerſis præſentiâ viſuris & audituris notum facimus: Quod propter evidentem & urgentem neceſſitatem ſtructuræ novi caſtri Vredelant *nominati, quod deliberatione prævidâ noſtrorum fidelium, & Eccleſiæ noſtræ Traject. pro de-*

pro defenſione & munimine fortiore totius terræ Traject. duximus conſtruendum, nec ſine gravibus expenſis, velut apparet ex facto, poterat conſumari; propter defectum paratæ pecuniæ, quæ de die in diem, de de tempore in tempus, ſine intermiſſione per nos vel nuncios noſtros, uſque ad operis incœpti conſumationem operariis & laborum conſortibus, extitit numeranda. Viris venerabilibus Decano & Capitulo noſtræ Traject. Eccleſiæ præſentium conſervatoribus, dominium & proprietatem terræ noſtræ, ſive bonorum quæ Enge *vulgariter appellantur, jacentium extra portam S. Catarinæ verſus Occidentem, inter muros civitatis Trajectenſ. & Papendorpe, quæ pleno jure ad nos ratione juris Epiſcopalis cum omnibus ſuis pertinentiis, cenſibus, Iuriſdictionibus, ſive rebus quibuſcunque quæ ad ea pertinebant. Pro trecentis quinquaginta libris denariorum Traject. legalium in pecunia per dictos Decanum & Capitulum nobis integraliter numerata, quam ad utilitatem & commodum noſtræ Trajectenſis Eccleſiæ d. caſtrum* Vredelant *conſtruendo, convertimus, ad præbendarum dictorum Decani & Capituli perpetuò fructus emendos, purè & ſincerè vendidimus: Quæ bona præfati* Decan. *& Capitulum & eorum ſucceſſores, cum omnibus ſuis appendentiis abſque omni onere & exactione quâlibet, videlicet,* Dijck-vry, Tenſ-vry, Scot-vry, *in perpetuum liberè poſſidebunt. Volentes ut omnia ſupradicta, à nobis & noſtris ſucceſſoribus, qui pro tempore fuerint, firmiter & inviolabiliter obſerventur, nec dictos* Decanum *& Capitulum in contractu præſenti, aliquatenus per nos moleſtabimus, vel per aliquem moleſtari in futurum procurabimus. In cujus rei & facti noſtri evidentiam & firmitatem perpetuam præſens ſcriptum ſigillo noſtro duximus roborandum, & ſigillis venerab. Eccleſiarũ conventualiũ Traj. nec non prælatorum præſentium & dilectorum noſtrorum fidelium, Giſelberti de Sulen, Walteri Gerard Borchgravii de Montfort, Philippi de Riningen, Henrici de Almeloe, Harmanni de Voerſt, Bernardi de* Dolren, *Suedheri Mareſcalci noſtri:* Stephani de Wijc, *ad cautelam pleniorem petivimus ſigillari. Actum & datum anno* Domini M. *duceenteſimo* lx. *dominica poſt Lamberti.*

c *Extitum in auxilium Epiſcopi Colonienſis,*] Hunc puto fuiſſe Conradum de Hoiſteden 52. vel ut alii 51. Antiſtitem Colon. qui obiiſſe dicitur circa annum 1266. & 33 vel 34 ſediſſe in Cathedrâ Epiſcopali; quem Wilhelmus Com. Iuliacenſis captum per 9 menſes in vinculis tenuit. Is etiam Wilhelmum Hollandum in Regem Rom. conſtituit juxta *Vurinch*, multumque ac diu cum civibus Colonienſ. diſſidia exercuit, de quo vide Chronicon Belg. ſupra dictum.

d *Monaſterium Virg. in Horeſto ad fl. Hourp.*] In quibuſdam MSS. Horeſto deeſt. Sunt & quæ habent Hurp & Honepe, in ſchedis meis invenio Conventum ſanctimonialium B. Mariæ in Horſt. ſupra Honepe, prope Daventriam ab Henrico Epiſcopo fundatum, eſt & hodie haud procul Daventriâ

ventriâ locus d'Honnepe, ubi olim monaſterium ſitum fuit.

e *Collegium* XII. *Cano. in Steenwijck.*] In ſchedis invenio hujus fundationis annum 1257. aut 1262.

f *Anno* MCCLVII.] De tempore obitus Epiſcopi quàm varient auctores actum in notis meis ad Bekam ſatis prolixè. Ego malim iis accedere, qui annum mortis Epiſcopi ſtatuunt 1267. In M. S. vetuſtiſſimo Chron. Friſ. *ad annum* 1259. *Dominus Henricus Epiſcopus Tr. propter exactionem pecuniæ ultra conſuetudinem, cum Threntonibus, quatuor parochias de Trentowaldâ, armatâ manu permovit invadere, ſed cum obtento introitu ſilvæ quidam victores exultarent, quod 4. domos igni tradidiſſent, accurrentibus vicinis Freſonibus, & ipſis civibus Threntones in fugam verſi ſunt, & XX. occiſis C. viri fugientes in Huneſâ fl. ſubmerſi ſunt; & plurimi vulnerati, ac turpiter dearmati, & quidam captivati*: Ex quibus ſaltem patet Henricum poſt annum 1257. vixiſſe. Hæc eadem ſcribit ferè Ubb. Emmius initio lib. XI. hiſt. Friſ.

Extat & hoc diploma hujus Epiſcopi.

IN nomine domini Amen. Nos Henricus Dei gratiâ Traject. Epiſcopus univerſis præſentem literam inſpecturis in perpetuum ſalutem. Notum facimus præſentium teſtimonio literarum; Quod cùm Prælati & univerſalis Eccleſiâ Traj. ex unâ parte: Scabini, conſules, & univerſitas civitatis Trajectenſis ex alterâ, ſuper omnem controverſiam & diſcordiam inter ipſos exortas in nos purè & ſimpliciter, ac omni conditione excluſâ promiſerunt. Nos paci & tranquillitati tam præſentium quam futurorum ſalubriter intendere cupientes, dicimus arbitrando; Quod Eccleſia Traject. gaudere debet omni libertate & jure, quibus eadem Eccleſia de jure & conſuetudine ab antiquo hactenus eſt gaviſa. Idem etiam dicimus de jure & libertate civitatis Trajectenſis. Cæterum ſi placet Eccleſiæ Traject. vinum poſſunt emere, & inter ſe bibere abſque uſu tabernæ. Inſuper poſſeſſionem & proprietatem pontis urbani Trajectenſis adjudicamus Eccleſiæ ſancti Martini Traj. Attamen pro ipſius utilitate & pro bono pacis, de conſilio Prælator & fidelium noſtrorum volumus, ut tertiam partem redituum ipſius Pontis habeat Civitas Trajectenſ. & prædicta S. Martini Eccleſiâ obtineat reſiduas duas partes: tali conditione, quod pro expenſis factis de fundo pontis ipſius, civitas prædicta 25. libb. Traject. Exhibeat Eccleſiæ prænotatæ, & ad hoc quod ædificatum eſt in ipſo ponte & adhuc in poſterum ædificari contigerit Eccleſiâ S. Martini duas partes ſolvat, & tertiam partem ſolvat Civitas Traject. De domo S. Salvatoris de illâ parte, quæ eſt in quæſtione, Capitulum S. Salvatoris affirmabit cum ſeptem ſtolis de eâ parte quam dixerit ſuam eſſe, aut civitati relinquat. De foſſato eorum. . omnia ædificia quæ longius & latius quàm ante incendium fuerunt, ibidem ſunt erecta, tollantur; & unuſquiſque in eo jure & poſſeſſione in quibus fuerant ante incendium remanebit. Quæcumque verò partium Rumingam *habere voluerit de dicto foſſato, dominum Epiſcopum & Burgravium requirat, ut debito modo fiat. Præterea de foſſato civitatis, eligentur boni & diſcreti viri, qui agros & poſſeſſiones ſciant æſtimare, & illi ſub*

li ſub debito juramenti ſui dicent, quanta quæque Traject. Eccleſia, & perſona Eccleſiaſtica damna ſuſtinuerit ex foſſato, & ad hoc omnes poſſeſſiones & area civitatis cujuſcunque ſint, exceptis emunitatibus ſolvent, & fiet compenſatio Eccleſiis & perſonis Eccleſiaſticis prænotatis infra tres menſes, poſtquam ceſſaverit guerra inter dominum Regem & civitatem Trajectenſem ac fautores utriuſque. Ad portam verò & pontem verſus Aldvicam Capitulum S. Petri dabit adhuc quinque libb., & parabitur ibidem bonus pons, ita quòd per eum pateat utiliter introitus & exitus curribus & carrucis. Et hujuſmodi quinque libb. ſolutis, ac guerra ceſſante prædictâ quæ nunc eſt in præſenti, infra tres menſes iſte pons debet eſſe paratus. De Emunitate verò Eccleſ. Sancti Iohannis Traject. in optione relinquimus Capituli ut metam ponat, & hanc cum VII. *ſtolis retineat, vel civitati relinquat. Et ſi quid poſtea de præmiſſis quæſtionibus & dubietatibus exortum fuerit, hoc noſtræ deciſioni & examini reſervamus. Statuimus etiam; ut ſi qua partium ab hoc noſtro arbitrio reſilierit, ſententiam excommunicationis jam latam in eum à nobis ſe noverit incurriſſe, & à gratiâ noſtrâ ſe excluſum. Et ut rata & inconvulſa permaneant hæc præmiſſa præſens ſcriptum ſigillo noſtro, & capitulorum Trajectenſium, & civitatis Traject. & quamplurium Miniſterialium noſtrorum hoc ſcriptum communivimus, Anno Domini* M CC L, V. *Id. Ianuarii.*

Hunc Epiſcopum Amersfortio, ex caſtro nobilium de Amersfort in oppidum mutato, jura & leges dediſſe, circa annum 1257. tradunt, adjungo ejuſdem Præſulis diploma de manumiſſis Amerſfortenſis Eccleſiæ hominibus quod ſequitur:

HEnricus Dei gratiâ Traject. Epiſcopus Univerſis præſentes literas inſpecturis ſalutem in Domino ſempiternam. Ad vitandam quæ ſuboriri ſolet in geſtis hominum calumniam, & ut veritas eluceſcat. Notum facimus univerſis tam præſentibus quam futuris; Quod cùm procuratores Eccleſiæ de Amersfort & beati Georgii patroni ejuſdem, Scabini & Conſules de Amersfoirt nomine ejuſdem Eccleſiæ ac patroni, Everburgem viduam de Attenvelde, Henricum, Reinerum, Gerardum, Engelbertum, Theodericum filios ſuos, nec non Walburgem filiam ſuam, & alios qui ab eadem Everburge viduâ proceſſerunt, proprios homines ipſius Eccleſiæ & patroni ſui, de conſilio & conſenſu dilecti fidelis noſtri Wolteri de Amersfoort Militis Advocati hominum

minum

Quod Cives Traject. extra urbem Epiſcopum comitare non tenentur.

IN nomine Domini Amen. Henricus Dei gratiâ Epiſcopus Traject. univerſis præſentes literas inſpecturis æternam in Domino ſalutem & cognoſcere veritatem. Noverint tam præſentes quam futuri, quod Burgenſes civitatis Traject. nec de jure, nec de aliqua conſuetudine tenentur imitari aliquem Epiſcopum Trajectenſem ulterius quàm ad muros civitatis eorum, niſi hoc facere voluerint de bona voluntate eorum. Et quoniam hoc juris & conſuetudinis eorum eſt ab antiquo, nos hoc jus eorum & antiquam conſuetudinem recognoſcentes & approbantes præſentes literas dictis civibus Traject. porreximus, ſigilli noſtri munimine roboratas. Datum, & actum anno Domini M CC L ſexto. In vigilia Walburgis Virginis.

Sub finem vitæ ejuſdem Epiſcopi, vel initium ſequentis cum quædam diſcordia inter Comitem Montenſem & cives Trajectenſes eſſet exorta, ea amicè compoſita & ſedata fuit, juxta ejus Com. diploma, quod ſequitur:

UNiverſis præſens ſcriptum viſuris, Nos Adolphus Comes de Monte & Elizabeth Comitiſſa de Monte, notum facimus tenore præſentium, publicè proteſtantes, quod omnis diſcordia, quæ uſque ad hunc diem inter nos, & terram noſtram ac noſtros, ex parte una, & cives Trajectenſes univerſos ex altera ſuper diverſis controverſia articulis, undecunque ſubortis vertebatur: de noſtro noſtrorumque conſiliariorum ac fidelium terræ noſtræ conſenſu & conſilio adnihilata eſt, & terminata ſimpliciter, in hunc modum: ita videlicet; Quod omnibus civibus Trajectenſ. per totam terram & jurisdictionem noſtram, eundo & redeundo quotieſcunque & quandocunque id evenerit, ſecurum ductum damus, & dabimus in futurum rebus ſuis pariter & perſonis pro nobis noſtris fidelibus & amicis. Si verò, quod abſit, in poſterum aliquis ad Epiſcopatum Trajectenſem pertinens, quicunque fuerit, & in nullo alio, ipſis civibus annexus, nobis aut noſtris hominibus, rebus ſeu perſonis, aliquam injuriam intulerit, vel gravamen, in nullo propter hoc memorati cives Traject. per nos, aut noſtros homines fideles & amicos rebus ſuis ſive perſonis aliquid moleſtiæ ſuſtinebunt, niſi fortè nos aut noſtros intra d. civitatem Trajectenſem contigerit injuriam ſive moleſtiam ſuſtinere. Si autem à nobis vel à noſtris memoratis civibus Trajectenſibus imponeretur quod ſuis navibus bona &

 res alio-

corditer relaxamus, &c. Datum Horſt anno domini M cc l. *tertio, feria* 2. *poſt octavam Apoſtol. Petri & Pauli.*

Ab eodem Epiſcopo & Goberto Præpoſito Trajectenſi conceſſa facultas fratribus Teutonicis ædificandi intra civitatem Tr. ut ex diplomate ſequenti patet:

HEnricus Dei gratiâ Trajectenſis Eccl. Epiſcopus & G. major ejuſdem Eccleſ. Præpoſitus omnibus præſentia viſuris ſalutem in Domino. *Noverint univerſi quod nos Præceptori & fratribus domus Theutonicæ S. Mariæ Tr. liberam conceſſimus facultatem ædificandi infra muros Trajectenſes juxta eccleſiam* S. *Nicolai, ipſamque Eccleſiam cum ſuis proventubus in ſubſidium terræ ſanct. integraliter contulimus eiſdem jure, perpetuo poſſidendam & per ipſorum fratres ſacerdotes deſerviendam, de qua ſingulis annis* VI. *libras Trajectenſi Præpoſito majoris Eccleſ. qui pro tempore fuerit in perpetuum exhibebunt, ſaluis juribus Synodalibus quæ conſueverunt eidem Præpoſito de ipſâ Eccleſiâ exhiberi. Et ne quis hanc noſtram liberam donationem occaſione quacunque valeat infringere, prædictis Præceptori & fratribus præſentem paginam ſigillorum noſtrorum munimine dedimus roboratam. Actum anno domini* M cc l. *in craſtino b. Andreæ Apoſtoli.*

Hanc conceſſionem probavit Petrus Card. S. Georgii ad velum aureum card. Anno 1253.

Extat hujus præterea Epiſcopi privilegium Traject. conceſſum quod ſequitur:

HEnricus Dei gratiâ Traject. Epiſcopus, præſentes literas inſpecturis ſalutem in D. ſempiternam. Tenore præſentium proteſtamur, quod cum dilecti noſtri Sculteтus, Scabini, Conſules, & univerſitas civitatis noſtræ Trajectenſ. ſe obſequioſos exhibeant in omnibus & devotos. Nos eorum devotionem grato proſequentes affectu, ut devotiores reddantur merito ex devotis. Ipſos tanquam dilectos noſtros, nec non hoſpites mercatores dictam civitatem noſtram Trajectenſem cum ſuis negotiationibus frequentantes, aſcendendo & deſcendendo per aquam quæ Vecht *vocatur, in omni libertate, & jure eorum quæ hactenus habuiſſe noſcuntur, conſervabimus ſicut tenemur, & liberaliter defendemus; non permittentes eis dictam Vechtam aſcendentibus & deſcendentibus ab aliquibus injuriam irrogari. Et ſi qui, quod abſit, dictis civibus noſtris Trajectenſibus vel hoſpitibus mercatoribus advenientibus, per terminos dictæ Vechtæ violentiam, aut injuriam aliquam irrogarent, nos ipſos ad proſequendam hujuſ-*

ſtam, ex liberâ debitis immenſis obnoxiam reddi diſſet, factâ denunciatione perverſorum morum, atque deſidiæ, & negligentiæ, Romano Pontificè accedente ejus decreto, dignitate (g) & honore privatur.

a *In Eccleſiaſticâ diſciplinâ minus verſatus,)* Noviomagus tradit eum ob imperitiam linguarum, confirmationem à Pontifice obtinere non potuiſſe.

b *Sub quo Kenemarii),* Hujus tumultus meminêre Beka, Gerbrandus Leydenſis, Chronicon vulgare, Snoyus, qui prolixè hic evagatur, Chron. M. Belgicum etiam, ſed ſtrictè tantùm attingit, ut & Chronicon ignoti ſcriptoris. Verùm Æmylius Stokius in Annal. Rhythmicis nihil omninò de hoc Kenemariorum tumultu tradit.

c *Sub tutelâ Florentii patrui)* Qui, teſte Stokio, Antwerpiæ, cum in equeſtri Ludo fuiſſet, vulneratus, obiit anno C. 1258.

d *Supra 1040. proſcripſit.)* Quàm id ſit ἀδύνατον in Bekani, Chron. annotavi, nec opus hic repetere.

e *Nam ex igne cujuſdam mulierculæ,]* Dixi etiam de hoc incendio ad Becani Chronicon.

f *At ipſe Ioannes omnium negligens,)* Iniquiores ipſi fuêre ejus temporis ſcriptores (ut in Beka dixi) & cauſam addidi ſed excuſationem merebatur qui toto tempore, quo præfuit, turbatiſſimum habuit Epiſcopatus ſtatum, Reipub. quoque regimen tum omnino mutatum fuit, & optimatibus ex civitate Traj. ejectis, popularis ab eo tempore magiſtratus habere cœptus, collegia artificium inſtituta, penes quæ urbis cura & adminiſtratio deinceps fuit & denique Sigillum mutatum.

g *Dignitate & honore privatur,]* Ceſſiſſe illum quidem epiſcopatu, verùm eſt; at invitum, aut violentiâ coactum id feciſſe, quæ extant monumenta, negare videntur: adi notas meas ad Bekam. Sub hoc Epiſcopo Ius patronatus Eccleſiæ Rhenenſis conceſſum Fratr. Ord. Teut. ap. Traj. ab Egberto Com. Benthemienſi, cujus pater Otto huic ordini erat adſcriptus.

Sub hoc Epiſcopo Culemburch caſtrum ſit feudum Gelriæ; non obſtante quod ejus D. eſſet Miniſterialis Epiſcopi, ut indicant literæ ſequentes.

EGo Hubertus dictus de Boeſinchem præſenti ſcripto proteſtor & recognoſco, me Nobili viro R. Comiti Gelrenſi & Duci Lymburgenſi, caſtrum meum dictum Kulenburch de liberâ mea voluntate, nec non de conſenſu domini Swederi de Boſinchem Militis avunculi mei chariſſimi, Theod. dicti Splinter fratris mei & aliorum amicorum meorum, pro c. libb. Holl. denar. hæreditariè vendidiſſe, in hunc modum: Quod ipſe Comes vel ſui hæredes de ipſo caſtro proficuum ſuum facere poterunt & utilitatem contra quoſcunque: nec hoc ego Hubertus nec mei hæredes contradicere poterimus, nec debemus vel impedire. Ego etiam Hubertus prædictus ac mei hæredes à Comite prædicto ſuiſque hæredibus caſtrum prædictum hæreditariè tenebimus & poßidebimus jure Zutphanienſi, pro dictis verò c. libris aßignavit mihi idem Comes & meis hæredibus bona ſua apud Laxmonde & Lanxſmere jacentia, prout ad ipſum ſpectare dinoſcuntur, titulo pignoris tenenda & poßidenda in eadem, dum ſibi placuerit quæ c. libris monetæ prædictæ redimere poterit & dequitare. In teſtimonium & robur hujus ſigillum meum præſenti literæ duxi appendendum; nos etiam Swederus de Boſinchem miles & Th. Splinter qui huic facto interfuimus ſigillum noſtra in teſtimonium præmiſſorum ad petitionem Huberti prædicti præſentibus duximus apponenda. Datum ap. Noviomagum anno Domini M. CCLXXXI. feria VI. *quæ fuit dies virginis beatæ Ceciliæ.*

Iohannes Epiſcopus XL.

SUcceſſit Iohannes Zyrichus Lotharingus, ejus nominis ſecundus Epiſcopus; qui à Giſelberto arcem Vredelant, nova imponente vectigalia repetens, ſub depoſito, quod ceperat Prædeceſſor, vi renuenti intulit bellum, & adjutorio Florentii Comitis poſt longam obſidionem, & varios conflictus utramque arcem, Vredelandt ſcilicet atque Montfort recuperavit, & per conditiones pacis retinuit.

Plura de hoc Epiſcopo, & res ejus geſtas contra Amſtelios, vide in Chron. Belg. M. Bekâ & Annal. vulgatibus. Refertur & inter Tullenſes Epiſcopos; Poſt Probum 52. anno 1296; & obiit anno 1305.

Extat ſub hoc Epiſcopo conſcriptum Inſtrumentum Domini Abcoudij de juriſdictione in Ameronge, tujus exemplar ab hiſtoriâ noſtra non alienum, adjungo.

OMnibus ad quos præſens literæ pervenerit, Ego Giſelbertus de Abcoude famulus, notum facio, recognoſcens, quod cum dudum inter Venerabilem virum D. Adolphum de Waldeke Præpoſitum Eccleſiæ Traject. ex unâ parte, & inter D. Suederum P. M. patrem meum ac me ipſum eo mortuo ex parte altera ſuper juriſdictione de Amerongen & ejus attinentiis, non ſine laboribus & expenſis diutina quæſtionis materia verteretur, tandem ego meorum propinquorum uſus conſilio, juramento Dom. Præpoſiti duxi deferendum, ut per hoc ſuam probaret intentionem in præmiſſis: qui hoc acceptans, juravit in hunc modum, videlicet; Quod Iuriſdictio temporalis de Amerongen ad Præpoſituram Eccleſiæ ſuæ Trajectenſ. prædictæ cum tribus partibus cum omnibus ſuis pertinentiis; in hominibus, villis, domibus, ædificiis, viis, inviis, campis cultis vel incultis, venis, aquarum decurſibus, ac omnibus aliis quocunque nomine nuncupentur, in quibuſcunque rebus exiſtant, quæ ad dictam Iuriſdictionem aliquo jure vel bonâ conſuetudine pertinere noſcuntur, cum omnibus redditibus, proventibus vel obventionibus qui exinde proveniunt, vel provenire poſſunt, liberè pertinent pleno jure. Item juravit idem Præpoſitus, tres partes redituum vel proventuum qui ex gruta *proveniunt, & ipſius grutæ locationem pro tribus partibus, & præterea tres partes redditu um & proventuum thelonei, qui ad dominum Præpoſitum prædictum & me ſpectant ſaluo aliis jure ſuo, ſi quod habet quis in eodem thelonio, & ipſarum trium partium exactionem, ad dictam præpoſituram ſuam pleno jure & libere pertinere. Item juravit mancipio ſua ſeu homines ad curias ſuas pertinentes, qui communiter* Hoſlude *dicuntur, ubicunque eos morari contingat, ceu contigerit, cum omnibus*

Corme-

Prælium Comitis contra Friſios anno Chr. 1297.

riâ Comiti, qui paulo pòſt arma in aliquos Nobiles ſubditos, ac cives ſuos convertit ex ſuggeſtione adulatorum, & arcem Mormont in Provinciâ Zelandiæ evertit. At Wilhelmus Epiſcopus impatiens cladis Friſiacæ ad Orientales ſe contulit Friſios, quos propoſita peccatorum remiſſione in auxilium ſolicitans factus voti compos, è veſtigio ingreditur in Occidentalem Friſiam: à quâ repulſus amiſſis ſuis, & in fugam verſis, ipſe ſalvus cum modicâ turbâ vix evaſit, ad provinciam Tranſiſulanam ſeſe transferens. Comes verò, quo conatus Epiſcopi reprimeret violenter, occupat præſidium dictum Ileſtein, captivato Præfecto illius, ut ex illo devaſtaret ditionem Trajectenſem. Sed mors interrupit cœptum propoſitum. Nam anno (c) M. cc xc I I. IV. Kalend. Novembris cùm rexiſſet annis tribus & ſemi, moritur in oppido Harlemo abſque liberis. Cui ſuccedit Iohannes Comes Hannoniæ, nepos Wilhelmi Regis ex ſorore Adelheyde, & XVII. conſtituitur Comes, qui Guidoni fratri contulit Præfecturas de Aemſtel ac Woerden, duxerat Philippam filiam Comitis Lucemburgiæ uxorem, ex quâ genuit quatuor filios, ac ſenas filias. Hic Alberto Regi Romanorum deſcendenti Neomagum, ut Provincias Hollandiæ tanquam ad Imperium devolutas, ſibi vindicaret, animosè occurrit, & retrocedere compulit. Fuit Cæſar (d) allectus ad hanc ſpem per Iohannem Renes, promiſſo adjutorio Zelandorum, dum per deceſſum Iohannis Comitis ipſas Provincias Imperio vacare ſuggereret. Nam uti fit, cùm ipſe Iohannes Comes delatoribus (e) aurem præberet, & eundem Iohannem falsò accuſatum magnâ afficeret injuriâ, ipſum perſequendo, atque arces ſuas expugnando ac demoliendo, nec excuſationem innocentiæ aliquo pacto admitteret, ipſe de ſalute deſperans ad quæque extrema intendebat, & gravatos inſolito tributo ſeu alios oppreſſos injuſtè ad juſta arma concitavit in ſui favorem. Nam cum populo ſaturato (ſicuti dicere ſolebat Aurelianus Auguſt.) nihil lætius fore noſcatur, ita injuriato atque oppreſſo, quod avaritiâ petulantiâque nobilium plerumque contingit, dum inopiâ atque fame premitur, nihil triſtius ac ſævius, vel ad motus pronius. Verùm ipſe Cæſar dum ſe à Zelandis deluſum atque fruſtratum ſenſit, qui ſera auxilia tulêre, fiunt conditiones pacis, interventu Epiſcopi Colonienſis, magis neceſſariæ pro honore Alberti, quàm utiles. At Iohannes Renes ex fideli amico factus hoſtis, tentavit animos multorum contra Comitem Hollandię exuſcitare. Nam & Flandri irruperant cum illo in Zelandiam, quam etiam multis ac cruentis præliis attriverant, donec idem Ioh. de Renes Trajecto Præpoſitus in Leccâ ſubmergeretur. Dum hæc aguntur, Wilhelmus Epiſcopus conſpiratoribus Suedero (f) Montisfortis, Huberto Vianenſi, Iohanne Linſcotenſe Præfectis, à Iacobo Lichtenbergh Proconſule Trajectenſi in ipſâ ſuâ civitate & ædibus propriis Ia obi captivus detinetur ad integrum fermè annum. Qui tandem ruſticanâ manu laxatus nihilominus à ſede propriâ amovetur: qui ad Tranſiſelanos confugit, honorificè ab illis ſuſceptus, paulo pòſt ut tranquillitati ac paci totius Epiſcopatus conſuleret, petiit Romanum Pontificem, exonerans ſe à curâ & ſuæ diſpoſitioni Ecc eſiam reſtituens. Pontifex verò ſciens virum fortem & juſtum, renuit eum exonerare, jubens Epiſcopo Monaſterienſi, ut ſibi oportuna contra invaſores ferret auxilia. Rediens itaque dum apud Angaros veniſſet, vidit ſignum quod mortem ſuam præſagiebat. Solem bicornem inſtar decreſcentis Lunæ cum radiis emicantibus purpureum fulgorem. Ac progrediens congregato apud Iſelanos valido exercitu, aggreſſus eſt Trajectum, ut ſibi liberum ingreſſum pararet, repulſus ſtatuit manere in campis ad eliciendum hoſtes in certamen, unde coadunatis ex (g) Hollandia plurimis, qui Epiſcopum inveterato odio perſequebantur, & Iacobo Lichtenberch favebant, itur in pugnam, fit cædes ingens. Iam ceſſerat pene victoria Epiſcopo, ſed renovatis auxiliis hoſtium, quibus ipſe Zuederus ſuccurrit, declinavit ad hoſtem. Nam Epiſcopo cùm veloci equo nimis audacter ſemel atque iterum hoſtiles tranſcurrente turmas, hoſtes tamen manus continuerunt à Chriſto Domini ob venerationem: Verùm pertinaciter tertiò irrumpere tentans, proſtratus occubuit anno M ccc primo, 4. Nonas Iulii, quæ eſt tranſlatio Martini: haud longè à Montiforti, locum (h) Hooghewoerdt/ ſive altam inſulam vocant, quo itur Trajectum: ubi jam lapidea crux erecta conſpicitur in memoriam, cadaver jacens aliquandiu inſepultum, tandem à fratribus Ordinis ſancti Iohannis Hieroſolymitani ad eorum Eccleſiam delatum, & poſteà in Eccleſiâ majori ſepultum eſt. Præfuit annis quinque, turbatis ſemper rebus.

Comes Holl. moritur. Anno Chr. 1299. Harlemi.

Iohannes Hannonius Hollandiæ Comes 17.

Wilhelmus Epiſc. detinetur captivus totum annum.

Idem Epiſcopus in prælio à Trajectenſibus occiditur anno Chriſt. 1301.

Hunc Lovanienſem Præpoſitum fuiſſe ante Pontificatum, MS. Codex Mirop. indicabat.

Arcem

Digitized by Google

a *Arcem Mudenſem ſibi vindicat,)* Muda vel Amuda villa ad Vechtam fl. Trajectinæ olim Eccleſiæ ab Ottone I. Imp. donata fuit, ut ex diplomatibus ejuſdem Imp. ſupra poſitis apertum eſt: Quin & ipſi Mudenſes ſe eidem Eccleſiæ ſubeſſe agnoverunt, ut ex ſequentibus literis, quas integras hic damus ex Archivis noſtris, patet:

NOs Iudex, Scabini, Conſules, ac univerſi oppidani de Muden recognoſcimus in his ſcriptis, & notum facimus, univerſis, ad quos præſentes literæ pervenerint; Quod nos & oppidum noſtrum ſubſumus & immediatè attinemus Eccleſiæ Trajectenſi; promittentes bonâ fide, quod ex nunc in antea devoti & fideles erimus Epiſcopo Traject. qui eſt, & pro tempore erit: nec unquam in perpetuum ab eodem divertemus de facto, nos alio Domino ſubmittendo. Quod ſi nos, aut noſtri ſucceſſores, quod abſit, præſumemus aut præſument, extunc arbitramur & recognoſcimus in his ſcriptis, omnes indulgentias & libertates de jure oppidi municipalis nobis & oppido noſtro à Domino noſtro Epiſcopo & Eccleſiâ Trajectenſi conceſſas & quaſcunque alias libertatum conceſſiones nullius fore momenti, & penitus irritas & inanes. In cujus rei teſtimonium in perpetuum valitura prædictis Domino Epiſcopo & Eccleſiæ Traject. dedimus præſentes literas ſigillo noſtri Oppidi ſigillatas. Datum anno Domini M CC *nonageſimo ſexto fer. tertia poſt Dominicam Oculi.*

b *Nam alterius uxorem violaverat.)* Hæ vulgi neniæ ſunt, à nemine, qui circa ea tempora vixit, probatæ, ut ad Bekam, adſtipulante etiam doctiſſimo Scriverio, jam dixi.

c *Nam anno M CCXCIX, IV. Kal. Nov.)* Plerique Iohannem eo anno obiiſſe tradunt. Bockenbergius ait anno 1300. Stokius diem mortis exprimit profeſtum Martini. Meyerus per venenum, procurante Hannone tutore, & hærede ſublatum vult, quod tamen Stokius factum negat.

d *Fuit Cæſar allectus,)* Nam cùm Ada filia unica, & hæres comitatus à patre relicta eſſet, Hollandorum quidam patruo ipſius Wilhelmo faventes, Hollandiam maſculinum & Imperiale feudum eſſe, cujus mulieres non forent capaces aſſerebant.

e *Iohannes Com. delatoribus aurem præbens.)* Hannonis in Reneſſium injuria magni provincialibus conſtitit, & ipſi Reneſſio tandem exitialis fuit; præter enim privata, ac Zelandorum in Comitem arma, eidem excitavit Imp. inimicum; & Flandorum infinitum exercitum, qui totam ferè Zelandiam, & Hollandiam Reneſſio ductore occupaverunt. Hinc magnam tunc Reneſſiorum potentiam, & auctoritatem fuiſſe apparet, quibus etiam multa tum caſtella & dominia adempta leguntur: vide intra in Guidone Epiſcopo, ubi præfectum Verienſem hujus diſſidii auctorem facit Heda. & quæ Bockenbergius in margine Ioannis Avenn. annotavit.

f *Conſpiratoribus Suedero Montisfortis &c.)* Cauſam diſſidii & odiorum inter Epiſcopum & Nobiles potentiores Epiſcopatus Traject. videtur dediſſe; quod ille Iuris peritiſſimus, omnia ad legum rigorem examinaret, & feuda, quæ ad Eccleſiam devoluta judicaret, repeteret; cui hi ſe omnibus modis opponerent, & conſanguineorum viribus, etiam Hollandicis confiſi, ad arma concurrerent. Ideoque Epiſcopus, ut Miniſteriales ſibi audientes, & Eccleſiæ ſuum jus redderet, armis quoque agendum putavit. Id ex controverſiâ cum Rovero, ſibi Montfortii præfecturam (Burchgraviatum vocant) poſt mortem Walteri Gerardi vendicante, exortâ, de quâ hæc vernaculâ linguâ expreſſâ ſententiâ ſupereſt, liquere poterit.

ALlen etc. doen wy verſtaen Willem by der genaden G. Biſſchop t'Utrecht/ dat wy ons vertoenden van H. Heinric de Rover Borchgreve van Montfoort / Alſe dat hy dat huys van Montfoorde ende dat Borch-leen dat daer toe behoort t'onrechte beſat / ende wy daer op eenen anderen ſetten mochten alſe wy wonden: Hier tegens antwoorde haer Heinric ende ſeghede/ dat hy metten rechte opten huus van Montfoorde een Erf-borchman weſen ſoude/ ende dat Borch-leen

leen dat ten huſe behoort / zijn recht Erf-borch-leen ware / t'Huys van Montfoorde mede te houdene tot des Stichts behoeff / ende begeerde des eens dagehs / voor ons Stichts Manne ten rechte te comen / dat voort te brenghen / alſe hy ſchuldich warete doene / den dach leghede wy hem t'Utrecht op onſen Sael / by goeder Lude witinghe / die dat ſegheden / dat wijt van rechte ſchuldich te doene waren / Daer quam hy voor ons mit ſinen vrinden / ende met des Stichts-Man / ende boet dat te houdene alſe hy mitten rechte op den Huys van Montfoorde een Erf-borch-man ware / ende dat borch-leen / dat ten Huſe behoort zijn recht Erff-borch-leen weſen ſoude / Daer wert hem ghewijſt / brochte hyt an ons mit tween Stichtes Mannen / alſe hy ſoude mit den rechte / dat hy daer mede volſtaen ſoude / ende mitten rechte inden Borch-leen blyven / hy ende zijn Erfnamen: Daer quam hy voert / ende hielt dat opden Heiligen mit tween Stichts Mannen als hem ghewijſt was / mit rechte / ende mit oordeele / dat hy mitten rechte op den Huys van Montfoorde een Erf-borch-man weſen ſoude / dat Borch-leen dat ten Huys behoort zijn recht Erf-borch-leen ware / t'Huys van Montfoorde mede te houdene tot des Stichts behoef. In orconde van deſen dinghen / ende dat dit vaſt ende ſtade blyve / ende hier af meer en ghene queſtie en come / ſoo hebben wy onſen Seghel an deſen brief ghedaen. Ende wy Haer Hubrecht de Schencke van Boſinchem / Haer Ghyſebrecht van Schalcwie / Haer Ghyſebrecht upten Gope / Haer Hubrecht van Vpanen / Haer Lambrecht de Vreſe / Riddere / Haer Jacob van Lichtenberch / Haer Harman Teutelaer / ende Haer Ghyſebrecht Pellen-huſſen Schepen t'Utrecht / want wy hier over waren / ende dit hoerden ende ſaghen / ſoo hebben wy dit mede beſegelt t'enen orconde. Dit gheſchiede in den Jaere ons Heeren datmen ſchreef duſent tweehondert ſes ende t'neghentich Vrydach voor onſer Vrouwen dach te Lichtmiſſe.

g *Ex Hollandis,*) Hollandis conſpirantibus hoc bellum peractum [quamvis ſcriptores ſint qui eos excuſent] ſatis indicat expiatio cædis Epiſcopi ab Hollandiæ Com. facta, cujus extant literæ, ubi hæc verba leguntur:

Want inder zoene die ghemaecht was van des Biſſchops H. Willaems doodt van Mechelen welneer Biſſchop t'Utrecht gheendommeert werdt / dat wy voor ons ende voor onſen ghemeenen Lande van Hollandt maken ſouden voor zijn ziele 2 Capelrien ewelicken ſtaende eler van 25 ponden ſwarter Tornopſen 's Jaers / waer af wy die ene gemaect ende gedoteert hebben op ſeeckere renten inden Dom t'Utrecht / ende die andere bewyſen wy ende beſetten te verdienen in S. Catarinen kercke t'Utrecht / &c.

Quin & inter monimenta à M. Mathæo Hovio collecta invenitur inſtrumentum continens remiſſionem Comiti Hollandiæ factam à Florentio Berthoutio Machliniæ Domino, de cæde Wilhelmi Epiſcopi fratris ſui, & in Anniverſario S. Salvat. Traj.: *Eodem anno 1301 Wilhelmus Epiſcopus, de Mechlinia interfectus eſt ab Hollandenſibus apud Hogewoerd. IV. Id. Iulii.*

Tempore hujus Epiſcopi Dominus de Buren Caſtrum ſuum ap. Buren ſitum pro redemtione pacis, Gelriæ Comiti tradidit & ab eodem illud in feudum recepit, cujus rei teſtimonium extat in Gelricis Pontani lib. VI. ad annum 1298.

h *Hogewaert, ſive altam inſulam,*) In M.SS. Hogewoert legitur, & ita etiamnum vocatur; locus eſt elevatior, circa ripas Veteris Rheni; ubi olim Rom. ſtetit munimentum, quod altitudo ex ruinis congeſta, nummi, item, lapides, ac fictilium fragmenta, quæ ibi magnâ copiâ reperta ſunt, indicant. Hic & hodie crux ſuperat lapidea, memoriam cædis conſervans.

Guido Epiſcopus XLII.

Wilhelmo occiſo diverſis ſuffragiis certatum, aliis Guidonem fratrem Comitis Hollandiæ Eccleſiæ Leodienſis theſaurarium, (a) aliis Rodulphum ex Comitibus de Waldeck ipſius Eccleſiæ Præpoſitum, eligentibus. Verùm Guido majore fultus auctoritate (nam (b) ex fratribus unus Hollandiæ atque Hannoniæ Comes, alter verò Princeps Moriennæ, tertius Mediomatricum, quartus Cameraci Epiſcopi Cardinales) erant

les erant) longè prævaluit, competitore ſeſe transferente in Provinciam Tranſiſelanam. Guido verò XLII. conſtitutus Epiſcopus, quum primum rerum adminiſtrationem accepit, animum applicuit ad pacem & tranquillitatem plebis ſibi commiſſæ, nec quiſquam auſus in ipſum apertè quicquam machinari, licet & (c) cives Trajectenſes, & alii inter ſe digladiarentur; omnes tamen recognoſcebant Epiſcopum, cui Iohannes Comes Hollandiæ reſtituerat (d) Eccleſiæ ablata ante Dominia Amſtellana & Woerdam. Fuit vir magnanimus, affabilis & prudens, amator pacis ac Iuſtitiæ.

Pugna inter Regem Francorum & Comitem Flandriæ, anno 1302.

(e) Contigit paulo pòſt, anno videlicet M CCC II. undecima Iulii atrox pugna inter Philippum Craſſum Regem Francorum, ac Robertum Comitem Flandriæ, in qua Iohannes natu major Iohannis Comitis præfati filius occubuit, & ceſſit victoria Roberto, auctoribus Iohanne & (f) Hugone de Arckel propugnatoribus primipilis.

1304. Walachria à Flandro oppugnata.

Anno verò (g) M CCC IV. Guido Comes Flandriæ inſtituit validum exercitum traducere in Walacriam, cui Wilhelmus frater Iohannis occiſi futurus Princeps Hollandiæ occurrit uſque (h) Caſſandriam, profligans adverſarios, & cum magnâ laude ad ſuos revertens, eveſtigiò Guido Comes readunato exercitu electiſſimorum militum Walacriam intrat, cum Wilhelmo uno die bis conflixit, & vicit deceptum fraude ſuorum, & quærentem nova ſubſidia inſecutus, obſedit in oppido Zirixzee, quod validè etiam oppugnat continuo fere bimeſtri.

Hollandus Wallachria excedit.

Tandem Wilhelmus rebus ad deſperationem tendentibus clàm erumpit, magnam cædem agens in hoſtes & Guidonem Epiſcopum patruum accedens, neceſſitudine ſanguinis obnoxium, cum magnis copiis adjutorem ſibi conciliavit. Et cum jam ſimul conjunctis viribus appropinquarent caſtris adverſariorum ex itinere fatigati quietem expoſcunt, nonnulli ex ipſis cupiditate prædæ, an audaciâ ducti, neſcitur, aliis ignorantibus temerariè, nec acie inſtructâ incendia ſtruunt, ſpolia ducunt; quos hoſtes inſecuti, in reliquos dormientes irruunt, & per obſcuram noctem ſternunt, cædunt, & turpiter profligant. Guidone Epiſcopo capto, Principe verò (i) Wilhelmo ex Comitibus de Hoern majore Præpoſito cum pluribus Nobilibus occiſis, Wilhelmo Principe vix per fugam in Zyrixzee erepto.

Guido Comes Flădriæ Hollandiam occupat & Trajectum.

Interim apud Trajectum ortâ contra mutua fœdera ſeditione Iacobus Lichtenberch auctor (k) cædis Wilhelmi Epiſcopi occiditur cum pleriſque aliis. Guido verò Comes jam toties victor, ſecundam ſequens fortunam, Hollandiam intrat, oppida pleraque in deditionem accipit. Pars etiam ceſſit Iohanni Duci Brabantiæ: Ac Trajectum procedens, regimen urbis ſibi vendicat, conſtituens (l) judicem. Et Eccleſias tentavit, ut abrogato Guidone Epiſcopo, Wilhelmum (m) Iuliacenſem eligerent, ac parum abfuit, quin deſiderii foret compos, niſi exurgentibus Kenemaris ac Friſiis Occidentalibus reſidui defeciſſent, trucidantes quotquot ex hoſtibus invenere; unde non abſque confuſione receptui canens cum inſtructioribus copiis oppidum Zierixzee rurſum circumcingit arctiùs ſolito ac aſſiduo ariete, catapultis, machinis bellicis, baliſtis, & omni genere miſſilium ac ſaxorum violenter oppugnat.

Iterum tentat Zierixzeam in Zelandia.

In hâc anguſtiâ conſtitutus Wilhelmus Princeps quotquot poteſt auxilia congregat, cui Philippus Rex Francorum ingentem claſſem mittit ſuppetias, cum quibus junctus X. Auguſti menſis, quæ fuit Laurentio Martyri ſacra in hoſtes ſecundis velis proſilit. Pugnatum utrinque acerrimè, per diem ac noctem continuam auditur mirabilis armorum ac telorum fragor: tandem Guido inferior factus poſt cædem cruentam à Præfecto claſſis Regiæ capitur, ſuis ferè omnibus ex tantâ pugnâ feſſis, facilè cæſis aut ſubmerſis, procuratumque fuit ut pro Guidone Comite Guido Epiſcopus relaxaretur per commutationem à captivitate.

Guido Comes Flădriæ capitur, & pro Guidone Epiſcopo ſolvitur.

Præceſſere multa prodigia hanc cladem, & ſigna viſa in cœlo præſagientia. At Iohannes de Reneſſe, quem Wilhelmus Trajecto pellere conſtituerat, rebus ſuis diffidens, dum Rhenum navigio tranſire feſtinat, pondere armorum preſſus, (n) ſubmergitur.

Iohannes Reneſſius Hollandiæ hoſtis in Rheno ſubmergitur.

Hic infeſtiſſimus Comitibus Hollandiæ, Cæſarem atque Flandriæ Principem, alioſque populos in eos ad arma concitaverat. Injuriâ itaque provocatus delatione Præfecti Verienſis (cujus ſuprà meminimus,) cui Comes nimium detulit atque credidit.

Præfectus Verenſ. delator Reneſſii.

At Iohannes tantâ filii victoriâ nimiùm lætatus, ultimum naturæ perſolvit debitum V. Idus Decembris, ſepultus Valentianæ oppido, quod priſci Fiſcum Regium cognominarunt in confinibus Imperii Germani ad Schaldim fluvium ſito, poſtquam rexiſſet Hollandiam (o) annis quinque. Sequitur menſe Aprili proximo Philippa & thori, & ſepulchri ſocia. At Wilhelmus Princeps exaltatur Comes, XVIII. In Hollandiâ vir magni nominis & famæ, ob clara geſta. Duxit uxorem Io-

annam Valeſiam ſororem Regis Franciæ, ex quâ genuit Margaretam Auguſtam, Ioannam uxorem Comitis Iuliaci, Philippam Reginam Angliæ, Wilhelmum ſucceſſorem, atque adhuc geminam prolem. Guido verò Epiſcopus jam reſtitutus, quo amplius Dominium ſibi vendicaret, nitebatur, & Iuriſdictionem Eccleſiæ S. Ioannis ſibi uſurpare. At ubi conceptum ratione fundare nequiret, primo ſententiam Prælatorum exegit, qui definierunt ſolam, Eccleſiam S. Iohannis in ditione S. Martini habere jus gladii, hoc non contentus geſtivit

Guido Epiſcopus auget Iuriſdictionem ſuam.

audire judicium Parium. At illi confirmarunt eandem ſententiam, adjungentes, niſi ſi quis alius per literas & privilegia ſimilem Iuriſdictionem probaret. Tum contentus confirmavit (q) quæque Eccleſiæ conceſſa. Adhuc (r) continua manſit diſcordia inter cives Traject., & filium fautoreſq; illius de Lichtenberch, & commiſſis extra (ſ) urbem aliquot præliis prævaluêre cives. Circa hæc tempora, anno videlicet M CCC VIII. delentur per orbem

Templarii exſtirpantur, Anno 1308.

univerſum Profeſſores, quos Templarios à cuſtodiâ templi Hieroſolymitani vocitant, conſenſu Romani Pontificis, atque Regis Franciæ, plus invidiâ opum quibus abundabant, quam criminis alterius damnati. Secuta (t) fames inaudita poſt Hieroſolymitanam ſub Tito nulli

Fames ingens.

ſecunda, quæ magnam partem mortalium miſerè conſumpſit, carnibus crudis atque herbis incoctis ad reſtinguendam ſitim, & inediam non ſuppetentibus. (u) Creditum eſt in ultionem ſceleris perpetrati. At Guido Epiſcopus dum animum intendit ad ſua quæque

Guido Epiſcopus evocatur ad Concilium Vienneſe.

confirmandum arces ruinam minantes inſtaurando, & novas fundando, quo ſecurius ſuis conſuleret, & Friſiorum rebellium motus comprimeret, evocatur (x) ad Concilium Vienneſe à Clemente quinto, à quo humaniter acceptus, galerum (y) purpureum, (qui inſigne Cardinalis eſt) ſponte oblatum, reſpuit. At Philippus Rex conſiderans integritatem & modeſtiam viri, annua (z) ei deſignat ex publico ærario ſtipendia, quo fœdere perpetuo amicitiæ illum ſibi devinciret, elaborans Comites Hollandiæ atque Flandriæ componere. Interim nonnullis Friſiis motum concitantibus, revocatus ſolâ ſui præſentiâ, arcem Vollenho-

Friſii quidã rebelles à Guidone conpeſcuntur.

ve liberavit obſidione, & ſeditioſos ad deditionem compulit; licet non ſpernendum contraxiſſet exercitum, qui tempeſtate coactus fuit retrocedere. Conſpiciens itaque Guido ſeſe alieno ære admodum gravatum, quo parcius viveret, rediit in Gallias, annis aliquot illic more privati degens ab anno M CCC XI. uſque ad annum XVII. nemine in abſentiâ ſuâ quicquam innovante. Reverſus animadvertit in pravos ac ſceleratos quoſque juxta exigentiam delicti. Tutores autem Principis [aa] de Goey rationem curationis reddere recuſantes, compulit ut redderent, obſeſſa arce illius, atque dedita; & paulo poſt, cum ſuis curam illius commiſiſſet, viribus deſtitutus, deceſſit (bb) 4. Kal. Iunias, anno ſuprascripto, cùm

Guido Epiſcopus moritur.

præfuiſſet annis XVI. Sepultus in Eccleſiâ majore cum pompâ funerali, Expulſis verò ſuis ex arce Ghoey, auditâ ejus morte tutores priores curandi onus reſumpſere. Conſtruxit inter cætera tres arces, (cc) furoris, & audaciæ vulgariter dictas, Dollenburch, Ghore, Stoutenborch. Solvit Fiſco Apoſtolico debita maxima per prædeceſſorem ſuum contracta, relinquens Epiſcopatum ab omni onere liberum, quem potenter rexit atque protexit contra

Epiſcopus ab ære alieno, liber.

quoſvis Principes in vitâ. Wilhelmus verò Comes defuncto patruo, rurſum ſibi uſurpavit Dominia per Iohannem patrem reſtituta tanquam hæreditaria, cùm ſpectarent Eccleſiam. Et Henricus Imper. anno M CCC XIII. porrectâ per Bernardum quendam profeſſorem ordinis Divi Dominici Euchariſtiâ (dd) veneno intinctâ ſublatus eſt. Et ſucceſſit Lu-

Dominicanus Imperatorem venenata hoſtia tollit è vita.

dovicus Bavarius, fuit crebrò ab aliis tentatum, ipſum Imperatorem aquâ venenatâ, caliceque aureo toxicato ſuſtollere. Sed magiſtri præcipui Ordinis Prædicatorum ultimi mali auctores fuere, acceptis à Regibus Franciæ, Siciliæ atque Navarræ, ac præcipuè Tarentino XL millibus aureorum, qui hunc juſſerant tradere venenum. Præceſſere præſagia mortis Cæſaris, quæ ille tanquam ſomnia contempſerat.

a *Aliis Rodolphum ex Com. de Waldeck,*] Adolphum ſcribere voluit Heda; ſic diplomata & ſigilla exprimunt: De eo Chron. Markanum Levoldi à Northof: *Anno 1301. Adolphus de Waldegge Præpoſitus Trajectenſis, Eccleſiæ Leodienſi per Bonifacium* VIII. *præficitur.* vide quæ de eo ad Bekam dixi.

b *Nam ex fratribus ejus*) Vide ſtemma Aveſnenſium apud Aubert. Miræum in notitiâ Eccl. Belgii cap. 219. ubi traditur quod Iohannes Aveſnenſis Burchardi & Margaretæ Flandrenſis filius, ex Aleyde ſorore Guil. Hollandi, Germ. Regis genuerit, præter Ioannem Holland. &c. Com. Burch-

ardum Metenſem, Ioannem Cameracenſem, Guidonem Vltraject. Epiſc. ac Florentium Achaiæ & Moraæ Principem, jure uxoris Iſabellæ Guil. Vilharduini filiæ. Quem hic noſter Moriennæ Principem vocat, putaſſem Mortaniæ legendum, quod dominium ad Aveſnenſes jam ante pertinuiſſe legeram, niſi aliter ab ipſo Miræo doctus fuiſſem. Chronicon quoque vulgare Merianæ Principem nominat.

c *Licet & cives Tr. & alii inter ſe digladiarentur.)* Erant tunc temporis in urbe duæ factiones, una Lichtenbergiorum, alia Freſiorum; quæ inter ſe depugnabant ad duò: atque hinc cædes plurimæ fiebant, tam intra quam extra urbem. Quæ verò cauſſæ diſſidiorum, liquidò traditum non reperio, hoc interim patet, Lichtenbergios magna cum Epiſcopo Wilh. odia exercuiſſe: quorum illum inſidiis in urbe captum, ac anno demum 1301. prælio, extra urbem, pro urbis imperio certantem, occiſum conſtat. Magnorum hæc factio virorum etiam ex Hollandis confœderatione potens fuit. Adverſarii verò horum, Antiſtitis forſan partes (niſi relliquias has fuiſſe, ab illa factione qui inter patritios & plebem ante 30. tum annos inchoata fuerat poſt Kenemariorum tumultum velis), primùm foventes atque inde ob illatas injurias privata damna proſequentes, continuarunt. Ex Lichtenbergiorum parte cæſos D. Iacobum Lichtenbergium, D. Wernarium Friderici filium, D. Gerardũ Vrenckium Scabinos Tr. indubitatis monumentis conſtat, ut & ex adverſâ parte Arnoldum de Veno, & Petrum de Swane. Has factiones inter ſe coire fecit & reconciliavit Magiſtratus conſtitutâ infractoribus capitali pœnâ, idque Mercurii die poſt magnas Bacchanaliorum ferias, ſub civitatis magno ſigillo, & ſigillis principum factionum, quorum hæc ibi nomina recenſentur; Lambertus de Vreſe equeſtris dignitatis vir, Harmannus Teutelaert, Harmannus de Velde ex Magiſtratu, D. Machelmus, Wilhelmus Amelraet, Giſelbertus filius Domini Giſelberti, Lubbrechtus de Hogeſtraté, Haremanus Fil. Domini Iohannis Teutelaert, ex una: & Iohannes Vrencke, D. Tidemanni Vrencken F. Jacobus de Lichtenberch, Alphardus de Lichteoberch filii Jacobi Ioannis filii, Wilhelmus de Rodenburg, Vredericus de Rodenburg, Iohannes Fr. D. Warneri, Iohannes, D. Harmanni Harberti fil. cives Trajectenſes, ex alterâ parte. Horum ita proximè ad vernaculum ſermonem nomina expreſſi, ut inde ejus temporis mos, in exprimendis etiã magnæ alioqui dignitatis virorũ nominibus cõſtaret domini a. appellatio addita iis, qui vel equeſtri dignitate vel Scabinico officio clari eſſent. Annales vulgares quoq; meminerunt harum factionum ad annũ 1304. Cum a. poſt male ſervaretur hæc pax & à parte Freſiorum infracta videretur, pluresque cædes & tumultus Epiſcopo Guidone à Flãdris capto, orti fuiſſent, anno 1310. illo reverſo accedente Magiſtratu Vrbano, nova reconciliatio inter partes facta: & in perpetuum exilium acti D. Lambertus de Vreſe, D. Harmannus Teutelaert, Lubbertus filius ejus, magnus Giſelbertus & alii, qui iſti reconciliationi acquieſcere noluerant. Vt literæ quæ etiam hodie conſervantur, pleniſſimè continent, ut ſequitur:

WY Gupe byder genaden Gods Biſſchop t'Vtrecht/ maken cond allen Luden/ dat dit onſe ſeggen is/ eñ der ſtadt van Vtrecht/ alſe vanden dreen doden/ Haren Jacob van Lichtenberg/ Haren Wernaerts/ eñ Haren Gerrit Vrencken/ daer God de ſielen of hebben moet/ eñ horen magen op de eene ſyde/ en de ontſchuldigen magen Haren Lambrecht Vreſen/ Haren Harmen Teutelaerts/ Lubrecht zijns ſoons/ Grote Gyſen/ Macheloms zijns broeders/ Willem Amelraets Huge zijns broeders/ Gerrit vanden Vene/ Willem Kockarts/ Johan Vollarts/ Gerrit vander Meere/ Heynen Loeff/ Coppe Pamelekijn/ Kerſtiaens Jolen/ eñ Haren Harmans vanden Velde/ eñ van horen kinderen/ horen broeders eñ allen horen magen/ zijn ſy Papen/ zijn ſy Lapen/ eñ vã allen dien genen die hore helpers hebben geweeſt in deſen ſtucken/ uyt-genomen Haren Lambrecht de Vreſen: den handadigen die hier voor genaemt zijn by namẽ/ op d'ander ſyde/ in dere manierẽ/ dat alle dere handadige kinder broeder eñ magen of-ſtallinge doen ſullen vanden handdadigen/ alſe recht eñ woent is inden Lande van Vtrecht/ eñ wy vinden/ Eñ Gerrits kinder vanden Vene ende haren Maghen ſellen oervede doen van derer dreen doder Magen/ ende harer helperen/ alſe van Arnouts dode hoers broeders/ Weſſels van Everdingen/ Harmans van Everdingen/ Willems Arnouts Neve/ ende anders hore Mage de doot gebleven zijn in deſe oorloge/ ende horen broeder ſellen ſy graven doen/ tuſſchen haer eñ S. Peters dage tot ingangen Oeſt naeſtcomende/ voort ſullen ſy of ſtallinge doen den van Everdingen die onverſoent zijn/ Voorts ſo maken wy Guido Biſſchop t'Vtrecht by wille der ſtadt van Vtrecht ballingen/ Heer Lambrecht de Vreſe/ H. Harman Teutelaert/ Lubbert ſijnen ſone/ Grote Giſen etc. (ut ſupra nominati) ewelcken te blyven upter ſtadt Vtrecht/ eñ uyt onſen geſtichte/ om deen moort deen ſy gedaen hebben/ want ſy aens ons ende aender ſtadt niet blyven en wilden/ alſe weder in ſonen/ alſoo alſet met hem gheſprooken was/ ende ſy gheſeget hadden eer ſy upter Stadt vooren/ want aen hem verſocht werdt van onſen weghen ende vander Stadt weghen te Gorchem

des

Digitized by Google

des men goede oirconde heeft aen goede lieden / voort is onſe ſegghen ende der Stadt / dat deſer voorgaende handadigher kinder / broeder ende magen maken ſellen een Outaer binnen der Stadt van Vtrecht / ende dat alſoo rencen datter een Prieſter op ſingen moghe / ende daer toe renten te geven ten vijf Canoniſien tot Vtrecht / daermen Jaerlickx memorie mede doen moge voor der drier doder ſielen voornoemt / alſoo groot als ons ende der ſtadt mogelicke dencket weſen / ende dit gelt ſellen gelden de genen daer wy 't op ſetten / ende hier mede ſullen de voorſz. hantdader W. Kockaert / Joh. Bollaerts / G. vander Mare ende allen haer helpers ghebooren / ende ongheboozen / wettelicken ende ghetrouwelicken verſoenet weſen vander dreer voorſz. doot / ende men ſal hem weder oervede doen als recht / ende woont is inden Lande van Vtrecht / ende deſe offtal ende oirvede ſellen thans doen alle die gene die hier tegenwoirdich zijn van beyden ſijden / ende de hier nijne zijn / ende binnen ſlandts zijn die ſellent doen binnen 14. nachten na deſen dage tot Vtrecht / voor ons iſt dat wy daer zijn / ende iſt dat wyre nijne zijn voor onſen bode deene wy 't bevelen mit onſen openen brieve ende voor deſe ſtadt / ende de buten Lants zijn de ſellent doen binnen 14. nachten na hare compſt ſonder alle arghept. Ende dit Outaer ſellen geven H. Jacob van Lichtenberch / Haren Johan Vrencken eñ Johan Haren Vredericxſoon eenen Prieſter eerſt daer 't hen denckt wel an beſtet weſen / ende na des Prieſters doot ſo ſal die gifte daer van eewelick blyven aenden Biſſchop van Vtrecht ende de ſtadt / Ende ſo wie aen onſen ſeggen niet blyven en wil / noch onſe ſeggen niet houden / d'een ſellen wy Gwye Biſſchop t'Vtrecht by wille der ſtadt van Vtrecht ballinghen wiſen gelijckme den andere hantdadigen voor-genoemt / ende gebiel eenich ſtoet in deſer ſone / dat ſouden wy aen ons verclaren / Ende om dat wy willen dat de ſoending vaſte ende ſtade blyve / ſo hebben wy deſen brief beſegelt mit onſen ſegel / ende mitter ſtadt ſeghel van Vtrecht die dit ſeggen mede geſeget hebbe / Gegeven in 't Jaer ons Heeren 1310. In Sint Johan dage Baptiſt te midſomer / tot Vtrecht.

d *Cui Ioannes C. Holl. reſtituerat Eccl. ablata ante dominia,*] Imò ferunt extare literas, quibus Ioh. Hannonius Fratri Domino Guidoni donat bona, quæ olim ad Harmannum Woerdeniũ, Gyſbertũ Amſtelium, Gyſbertum Iſſelſteinium, Arnoldum Benſcopium & alios participes cædis Florentii Comitis pertinuerunt &c. Quæ tamen ſi ſecundum jura & æquitatem interpretari voluerimus, ea tantùm bona hac donatione comprætenſa videbuntur, quæ Comiti Hollandiæ obnoxia erant; non autem quæ ad Epiſcopum ſpectabant, quæ ipſe ob Vaſallorum delicta occupare minimè poterat; Quod & jure feudali affirmatiſſimum eſt. Attamen aliud feciſſe Hannonium poſt mortem patrui in fine hujus capitis hic idem auctor teſtatur;

e *Contigit atrox pugna,*] Meyerus prælium hoc Curtracenſe pluribus accuratè deſcribit lib. x. Annal. Flandr. ſed Philippum Regem non Craſſum, ſed pulchrum, appellat, ut & Paul. Æmylius lib. 8. rer. Francicarum, ubi Curtriacenſem Victoriam, temeritati Rob. Atrebatenſis à Flandris adeptam adſcribit. Et cum eo Tilletus de Regibus Francię, Guaguinus lib. 7. hiſt. Franciæ, Maſſonus lib. 3. Oudegerſt in Annal. Flandricis cap. 138. Exterorum H. Stero in Annal. ad ann. 1302. ubi ſic ait: *Menſe Iulio prope Cortracum fuit campeſtre bellum inter Gallicos & Flandrenſes, ubi flos militiæ Gallicanæ miſerabiliter cecidit,* &c. Hæc ferè ad eundem annum Annal. Henr. Rebdorffii.

f *Auctoribus Iohanne & Hugone de Arckel,*) Apud neminem horum ulla mentio præter Bekã, quod etiam notavit Mejerus, loco ſupra laudato. Reneſſium autem Hollandiã exulem, cum Selandis nonnullis, huic prælio interfuiſſe plures referunt. Neque apud *Genealogicos* Hugonem Arckelium reperio hoc tempore; & Ioannes cujus vires extellunt ſupra modum, ante annos plures (ſi Gouthovio credendum erit) jam obierat.

g *Anno* v. *M CCC* xv. *Guido Com. Flandr.*) Hoc bellum prolixè in Annal. vulgaribus & Gerbrandi deſcribitur: nec tacent Flandrici, atque etiam Francici; videndus & de eo diligentiſſimus ſcriptorum Scriverius.

h *Vſque Caſſandriam,*) Caſandiam vocant Flandriæ littoribus oppoſitam inſulam, etiam exteris, cũ Brugæ celeberrimum Europæ eſſet emporium, non ignotum, cujus quoque meminit in doctiſſimis Rhythmis Danthes in Inferno: *Quali i Fiamanghi fra Guizzante & Bruggia.*
Et non indictam reliquit in Flandriæ deſcriptione Lud. Guicardinus.

i *Principe Wilhelmo ex comitibus de Hoorn,*) Dixi alio loco Hornenſes longo poſt tempore Comites factos, eoque titulo Hedam per anticipationem hic uſum credo, non autem quod hunc Wilhelmum ſummo collegio Præpoſitum ex Comitibus ortum putaverit. In L. Burchii Guidone videtur Guil. Clivus vocari. Vidi literas in archivis ejuſdem collegii, quibus conſtat anno 1302 Engelbertum ejus fuiſſe Præpoſitum, & Archidiaconum, quem anno adhuc 1307. eadem functum dignitate, in ſtemmate Hornenſi, à Rietwico curioſè ſatis collecto, diſcere eſt.

k *Auctor cædis Wilhelmi Epiſcopi.)* Hæc confirmant ea, quæ jam dixi de cauſſis partium in urbe Trajectinâ ortarum; quarum una oppugnabat, altera defendebat eundem: quæ etiamſi ſemel eſſent reconciliatæ inter ſe, iterum tamen captâ occaſione ex abſentiâ capti Antiſtitis exarſerunt. vide Stokium fol. 79.

l *Conſtituens judicem)* Quem ſcultetum vocat Meyerus, Epiſcopis enim nulla in Magiſtratu olim creando poteſtas, niſi in conſtituendo Prætore, qui idcirco ſolet nominari mijn gn. h. ſcout. Et ex eâ ratione Gerardus Knyf vocatur in actis publicis, Prætor Ducis Gelriæ. Cæterùm civibus, de reliquo Magiſtratu conſtituendo, libera, ſed obſcuro vototum ordine, quo ambitus ſuſpicio tolleretur, teſtabat electio.

m *Wilhelmum Iuliacenſem eligerent,)* Erant tunc Iuliacenſes Comites, qui poſt Marchiones, inde Duces facti ſunt. Hic autem Wilhelmus de Iuliaco Bello Clericus dictus vulgò, egregius (ut Meyerus dicit) bellator, fuit primùm Præpoſitus S. Servatii Trajectenſ. ad Moſam, inde electus Colonienſis Antiſtes, verùm cum ſago quam togæ aptior eſſet, relicto poſt pontificatu, bello Flandrico à Francis occiditur, teſtibus Stokio & auctore Chronici Magni Belg. vide & Chronicon Markanum Levoldi, & Annales Iuliacenſes Teſmakeri.

n *Pondere preſſus ſubmergitur.)* Vide Rhytm. Chron. Stokii & quæ ad Bekam notavi.

o *Poſtquam rexiſſet Hollandiam ann. v.)* Anno nempe Chriſti 1305. ut tradit Bockenbergius. Barlandus verò *hâc victoriâ* (inquit) *filii auditâ Ioannes Com. multùm lætatus, paucis poſt diebus, menſe ſeptembri, anni 1304. vitâ deceſſit.* Huic concinit Meyerus ad eundem annum quartum poſt milleſimum trecenteſimum.

p *Nitebatur & Iuriſdictionem Eccl. S. Ioannis ſibi uſurpare.]* Utuntur etiam hodie Præpoſiti altâ quidem juriſdictione, conceſſione Capituli, & jure gladii, at ſupremum & principale ap: Ordines nomine Principis remanet. Sententia de hac re extat, quæ ſequitur.

UNiverſis &c. Nos Iohannes de Bronckhorſt D. grat. Præpoſitus, Decanus & Capitulum Salv. Traj. Notum facimus quod nos propter communem ſententiam ſæpius coram univerſali Eccleſiâ Trajectenſi, coram vaſallis & miniſterialibus ipſius Eccleſiæ Trajectinæ, Domino noſtro Epiſcopo hanc ſententiam petente, publicè promulgatam dedimus; videlicet, quod nulla perſona Eccleſiaſtica vel ſæcularis inter Nodam & Bodegraven, intra fines temporalis Territorii Epiſcopatus Traject. habet juriſdictionem temporalem altam, quæ hooch-gericht *vulgariter nuncupatur, niſi tantum Dominus noſter Epiſcopus Traj. niſi forſan aliqua perſona Eccleſiaſtica vel ſæcularis poſſet hoc per patentes literas vel privilegia edocere. Et quia Eccleſia noſtra non habuit, nec habet in præſentiarum aliquas literas vel privilegia ſuper altâ Iuriſdictione Dominii de Haeſtrecht; prout nos, Decanus, & Capitulum tempore quondam Domini Philippi de Almeloe Præpoſiti Eccleſiæ noſtræ B. M. coram univerſali Eccleſiâ confeſſi fuimus, recognoſcimus quod ad prædictum Dominum noſtrum Epiſcopum in Dominio, & terrâ de* Haeſtrecht *ad Præpoſituram Eccleſiæ noſtræ ſpectantem, alta juriſdictio, & jus aggerandi, quod vulgariter dicitur* Schouwe, *tanquam ad ſuperiorem dominum dignoſcitur pertinere. In cujus rei teſtimonium nos Præpoſitus ſigillum noſtrum, & nos* Decanus *& Capitulum prædicti ſigillum Eccleſiæ noſtræ præſentibus literis duximus apponenda.* Datum *anno Domini* M CCC *quinto-decimo feria* v. *poſt. Mar. Magdalen.*

Confir-

q *Confirmavit quoque Eccleſiæ conceſſa)* Etiam civibus Trajectenſibus ſua jura & privilegia confirmavit, ut patet ex diplomatibus quæ hic ſequuntur:

IN *nomine* Domini, *Amen. Guido de Hannoniâ* D. *gratiâ electus & confirmatus in Epiſcopum Trajectenſem, Univerſis præſentes literas inſpecturis æternam in domino ſalutem, & cognoſcere veritatem. Noverint tam præſentes quam futuri, quod Burgenſes civitatis Trajectenſis, nec de jure, nec de aliquâ conſuetudine tenentur imitari aliquem Epiſcopum Traject. ulterius quam ad muros civitatis eorum, niſi hoc facere voluerint de bonâ voluntate eorum. Et quoniam hoc juris & conſuetudinis eorum eſt ab antiquo, nos hoc jus eorum & antiquam conſuetudinem recognoſcentes & approbantes, præſentes literas dictis civibus Trajectenſibus porreximus ſigilli noſtri munimine roboratas.* Datum *& actum anno Domini* M ccc *ſecundo feriâ quartâ ante ramos palmarum.*

NOS *Guido de Hannoniâ Dei gratiâ electus & confirmatus in Epiſcopum Trajectenſem omnibus præſentia viſuris notum facimus; quod nos dilectis fidelibus noſtris Scabinis, Conſulibus & univerſitati Trajectenſi, præſentium conſervatoribus, ſi evidens Eccleſiæ & civitatis noſtræ Trajectenſis neceſſitas exegerit, eccleſias, domos, & alias ſtructuras extra muros Traject. conſtitutas, per quas ipſi civitati poſſet periculum imminere, frangendi, prout expedire videbitur, licentiam, duximus concedendam. Si quis etiam in præmiſſis fuerit contradictor, cum prædictis civibus noſtris in hac parte conſtanter volumus permanere.* Datum *Trajecti, Anno* Domini M ccc *ſecundo.*

GUido de Hannoniâ *Dei gratiâ electus & confirmatus in Epiſcopum Trajectenſem, Univerſis præſentes literas inſpecturis ſalutem in* Domino *ſempiternum.* Tenore *præſentium proteſtamur. Quod cum dilecti noſtri Sculteus, Scabini, Conſules & univerſitas civitatis noſtræ* Traject. *ſe nobis obſequioſos exhibeant in omnibus & devotos, nos eorum devotionem grato proſequentes affectu, ut devotiores reddantur meritò ex devotis; ipſos tanquam dilectos noſtros nec non hoſpites mercatores dictam civitatem noſtram Trajectenſem cum ſuis negotiationibus frequentantes aſcendendo & deſcendendo per aquã, quæ* vecht *vocatur, cum libertate & jure eorum quæ hactenus habuiſſe cognoſcuntur conſervabimus ſicut tenemur & liberaliter defendemus &c.*

 prout

prout ſupra in literis Henrici Epiſcopi habetur, ita verò finiunt. *Datum in civitate Trajectinâ, anno Domini* M CCC *ſecundo, feria quarta ante ramos palmarum.*

Cum prætereà ad manus meas pervenerint literæ hujus Epiſcopi, continentes varia privilegia confirmata, & de novo conceſſa civibus Trajectenſibus; ſed vernaculâ linguâ conſcriptæ, cujus energia & vis cum Latinè exprimi haud commodè poſſet, operæ pretium duxi eaſdem ſuis verbis, ſup erioribus adjungere:

WY Ghye byder gn. Goods Biſſchop t'Utrecht maken cond/etc. Dat wy om goeden wille die wy hebben tot onſer ſtat van Utrecht/die in paiſe ende vrede te ſetten/ende om den dienſt die ſy ons gedaen hebben etc. wy haer gegeven hebben eewelick te dueren. Inden eerſten: Dat wy onſe ſtat van Utrecht houden zellen alſulcke brieven/ als ſy hebben van Keyſeren of van Roomſche Coningen/ eñ ten voirſten den brief die ſy hebben van onſen Oom Coninck Willem/ ende betogen mogen ſonder weder-ſeggen/ voirts ſo waer die Borgeren van Utrecht beteren mogen haren weg ende hore diepe/ die van oudts gelegt hebben ende die ſy van nieus gemaect hebben die tot hare ſtat-waert gaen/ dat wy daer toe helpen ſullen trouwelicken/ ende alſulc gelt alſe wy metten raet vander ſtat van Utrecht daer op leggen die weghe ende die diepe mede te houden alſe redelicken is/ dat wy dat ſtercken ſullen/ ende dat lant vanden nieuwen wege die gemaect is ſel die ſtat gelden alſe lant-recht is aen beyden ſyden. Voort ſellen wy de ſtat van Utrecht alle onrecht of doen binnen onſen Lande waerment hum doet/ ſo verre wijs macht hebben/ Voirt ſel die Raet vander ſtat ſchepenen kieſen van jaer te jaer daerſe gebreken/alſe der ſtat orbaer is/ ende wy ſellenſe eeden/ Voirt wat Borger t'Utrecht eenen anderen Borger ſloege binnen de ſtat van Utrecht/ende waer dat hyne doot ſloege/ werden hy ghegrepen/ dat geen goet voor zijn Lijf te bieden en zel weſen/ ende ontginghe hy/ dat hy balling weſen ſal uyt onſer ſtat ende Lande van Utrecht C. jaer ende eenen dach/ ende ſo wie hem voorſtonde dat die alſoo ſchuldich waer als de handadige/ daer mede zellen die magen briende quite weſen vander ondaet die den ondadighen man toe-behoren. Voirt dat elck Coopman varen en keeren mach totter ſtadt van Utrecht vrilick met zijn goet/ oeck wat oorloge inder ſtat ofte inden Lande vallen mochte/ des dat de oorloge ons niet toe en behoirde alſe tegens onſer ſtat Utrecht/behouden ons rechts/ ende ſo wie dien Coopman venge oft robede/ dat wy den Coopman 't zijne weder zellen doen geven van des genens goederen die dat ghedaen hadde/ ende nochtans zellen wy de miſdaet doen beteren alſt recht is/voirt deſe voirſz. punten der Ghilden recht ende hoir brieven die ſy gemaeckt hebben/ ende by ons noch maken zellen/ ende aldaer datter gemeene ſtat orbaer is ende ere dat zel wy voirt ſetten ende vorderen met goeden trouwen: ende om dat wy willen dat alle deſe punten vaſt ende ſtade blyven/ ſo hebben wy deſen brieve beſegelt met onſen ſegele/ ende hebben gebeden H. Jan Abt van S. Pauwels/ Broeder Dirck van Hollant Commanduer vanden Duytſen huyſe/ ende Broeder Dirck vander A Commandeur van Sinte Catarinen tot Utrecht/ dat ſy in oirconde hier of mit ons deſen brief beſegelen met horen ſegelen/ ende wy etc. om bede ons Liefs H. Biſſchop/ hebben in kenniſſe der waerheydt deſen brief beſegelt met onſen ſegele/ Gegeven int jaer ons Heeren M CCC ende v. den Sonnendach na Sint Marten/ tot Vredelant.

r *Commiſſis extra urbem aliquot prælii prævaluêre cives*) Hujus unius pugnæ pictura ſuperfuit etiam nuper in choro templi Iacobæo.

ſ *Anno* 1308. *delentur per orbem Profeſſores quos Templarios &c.*) Multa in utramque partem, pro & contra hos literis tradita ſunt: quei de re vide Platinam in Clem. v. Pontif. Papir. Maſſon. Annal. Franc. lib. 3. Ioann. Villaneum lib. 8. hiſt. Annal. Stetonis ad ann. 1310. & ſeq. Crantz. Metrop. lib. 9. cap. 6. Saxoniæ lib. 9. cap. 3. Appendicem ad Polonum in Clem. V. ad annum 1312. ſeqq. & in Henr. VI. Imp. Aventinum Annal. Boiorum lib. VII. P. Æmylium lib. 8. hiſt. Franc. in Philippo pul-

po pulchro. Gaguinum lib. 7. in eodem Philippo, Chronicon Maſſæi lib. 17. ubi id factum anno 1307. fertur: & anno demum 1311. in Viennenſi concilio ordinem Templ. damnatum. Naucletum vol. 2. Chronograp. Gener. 44. Chronicon Car. lib. 3. ed. Venetæ, Peucerum ad eundem Carion. lib. v. Franciſcum Mennenium in Deliciis Equeſtrium, Marianam Rer. Hiſpan. lib. 15. cap. 10. Balæum lib. vi. de Pontif. Rom. in Clemente V. Chronicon Ar. Pontaci in Clem. V. Petrum Crinitum lib. 24. de honeſtâ diſcipl. cap. 13. Miræi Ord. Equeſtres cap. iv. & v. Nic. Serrarium Rer. Moguntiac. lib. v. ubi agit de Petro 23. Electore Moguntino, Chronic. Magnum Belgicum ex Bernardo, & Alphonoſo, neſcio quibus, ad annum 1307. Pontanum Rer. Danicarum lib. vii. Th. Walſingam in hypodigmate Neuſtriæ ad annum C. 1308. & in hiſt. Anglicanâ in Edwardo 2., Hieron Rubeum Rer. Ital. & Ravennatium lib. 6, ad annum C. 1307. ubi pleniſſimè Templariorum cauſſa diſcutitur. Abbatem Trithemium in Chronico Spanhemenſi ad annum 1307. & Hirſaug. ad annum 1311, Chronicon Germanorum H. Mutii lib. 22. ad annum C. 1311, Faſciculum Temporum Warn. Rolevinck, Raph. Volaterr. Anthropologiæ lib. 22. in Clem. V. P. R. Computationem Chronologicam ad annum C. 1311, Paul. Langium in Chron. Citizenſi ad ann. 1311. Paralipomena ad Abbatem Vrſpergenſem, Prateolum in Elencho Hæreſum lib. 18. Sabellicum Enoea. 9. lib. 7. Fr. Bern. Lutz. hæret. lib. 3. lit. T, Meyerum Rer. Flandr. lib. xi, ad annum C. 1307, Vbbonem Emmium in Can. Chronico ad annum, Mcccxi. Lamb. vander Burchium in Amadeo iv. Sabaudiæ Principe. Nic. Vignierium in Chronico Burgundion. ad annum 1313, Bertelii hiſtoriam Luxenburgenſium, Munſterum libr. 2. Coſmogr. Georgium Fabric. Saxon. univerſæ lib. 2. ad annum 1316. Tilleti Chronicon Franciæ, ad annum 1308. & 1311, Stephanum Paſquierium in Quæſitis Francicis, lib. 3. cap. 1. 9. Iacobum Breulium Monachum S. Germani pratenſis, in Theatro Antiq. Pariſienſium lib. 3, Henricum Pantaleonem in fine libri 3. hiſt. Iannitar. Sed hæc ſufficiant; niſi his addere quis voluerit Antoninum Antiſtitem Florentin.; hiſt. parte 3. tit. 21, cap. 3, Ioh. Heroldum, lib. 5 ca. 13, Continuatorem hiſtor. Guiliel. Archiep. Tyrenſis, Ioan. Azorium lib. 3. Inſtit. Mor. cap. 6, Petrum Gregorium lib. xv. Syntagm. cap. 33, Hocſemium in vitâ Theobaldi Barrenſ. Epiſc. Leod. Bocatium de ruinâ Principum, Crantzium Wandal. lib. 7, atque Lipſium alibi eâ de re differentem.

t *Secuta eſt fames inaudita &c:)* Hujus ad annum 1315. ſic meminit Chron: Belgicum: *Valida fames invaluit, adeò ut plerique pauperes cadavera pecudum, ſicuti canes cruda, ut & gramina pratorum, ſicuti boves incocta comederent*, &c. pag. 281. Et cum eo Meyerus Ann. Flandr. lib. xi. ad annum ſupra dictũ, Paralipomena ad Vrſpergenſem ad annum 1312. & ſeq. tres; horrenda de hac fame referunt cum Saguntinâ & Hieroſolimitâ conferenda. Geor. Fabritius quoque in Rerum Saxon. lib. 11. ad eundem annum attingit, ut & alii ejus temporis hiſtorici.

u *Creditum eſt in Vltionem ſceleris perpetrati,)* Nempe contra Templarios. Nam à Papa Clemente in favorem Regis Galliæ illos crimine hæreſis falsò & invidiosè notatos plures ſcripſêre.

x *Evocatur ad Concilium Viennenſe à Clemente)* Generale id Concilium Viennæ apud Allobroges celebratum juſſu Clementis V. Galli, anno 1311. teſtibus Onuphrio in Chronico Eccleſiaſtico, Bellarmino Chronol. parte alterâ, Carione in Chron. lib. 3. Annalibus Hainr. Rebdorfii in Clem. V. & H. Steronis, Papirio Maſſonio Ann. Franc. lib. 3, ubi acta ejus conſilii quædam referuntur.

y *Galerum purpureum ſponte oblatum, reſpuit,)* Meminit hujus rei Trithemius in Chron. Hirſaugienſi ad annum 1311. his verbis. *Anno Henrici Abbatis II. Clemens Papa V. Concilium Viennenſe celebrandum indixit, quod biennio duravit, &c. Eodem anno Guilo Epiſcopus Tr. veniens ad concilium Viennenſe à Papâ Cardinalis factus eſt, mediante rege Francorum, & quibuſdam Card. quanquam Trajectenſi Eccleſiâ contentus ſe Cardinalem non geſſerit*, rem innuunt quoque Beka, Barlandus, Bockenbergius, & alii.

z *Annua deſignat ex publico ærario ſtipendia,]* Beka quantitatem exprimit 500. libb. & ex eo Chronicon Belg. Io: Gerbrandus, & Annales vulgares.

aa *Tutores a. Principis de Goy,)* Vocabulũ illud, Principis, Heda nimis immiouit domini vel Satrapæ meliùs dixiſſet, Goyenſes enim etiamſi Burgravii, vel Comitis tit. aliquando uſi ſunt, gradum tamen nobilium miniſterialium ſupergreſſi non ſunt. Tutores exprimit Beka; Iohannem Culenburganum & Nicolaum Catzium: Culemburgii noti ſunt, verùm an Nicolaus Catzius is ſit cujus extant literæ, & ſigillum, in quo nomen ejus Nicolai de Hadewaert woude militis anni 1274, vel ejus filius quoque Nicolaus Catz dictus aliis conſiderandum relinquo, nam & Catzios invenio, in Zeelandiâ & Brabantiâ alios.

bb *Deceſſit 4. Kal. Iunias anno ſupraſcripto)* Alii habent Iulii anno 1317. Barl. ait *ſubitâ vi morbi preſſum obiiſſe anno initæ dignitatis* 16. Cui adſtipulatur Gerardus Noviomagus, in Epitaphio quod meo adhuc tempore extabat, legebatur An. 1316. 4. Kal. Iunii, idq; contra omnes, in Anniv. S. Petri in Majo; ſic enim ibi legitur, *Anno 1317. ob. Guido de Hannonia Epiſc. Traj.* & ſi bene calculum poſueris a caeſo. 4. Non. Iulii anno 1301, Wilhelmo, uſque ad 4. Kal. Iunii 1317, ſi intervallum electionis detrahas, xvj. anni numerabuntur.

cc *Conſtruxit tres arces. Dollenburch, Gore, Stoutenberch,)* Dollenburch in Betuâ contra oppidum Renenſe, in Marſiâ ſita videtur, ubi nunc feudum Caſtrenſe Thollenburch, ſic enim nominandum videtur: non Dollenburch; cujus extat in Elencho Feudorum Gaeſbekenſium circa annum 1510. memoria. Gora arx in Tranſiſſulanâ ditione à Gorenſi fortè Comite poſſeſſa. Stoutenberch cujus ante in Henrico Epiſcopo mentio facta eſt ab Amersfortiis condita, & in Epiſcopum tranſlata hodie

adhuc

adhuc ſuperat caſtrum & in Stellenewerff condidit, quod Friſii, ut teſtantur Emmius & Hamconius, pauló poſt diruerunt.

dd *Porrectâ per Bernardum quendam Eucharistiâ veneno tinctâ)* Hæc Scriverius in notatis ad vulg. Chron. pleniſſimè, negare tamen quidam nullius frontis homines inverecunde audent: quod à graviſſimis ejus temporis ſcriptoribus, multis additis circumſtantiis, affirmatur. Vide continuatorem Vrſperg. in Paraleipomenis. Cranczium lib. 9. cap. 7. ex Ptolomeo Lucenſi Italo, qui per illa tempora floruit, Cuſpinianum de Imp. Rom., Iacobum de Strada in Theſauro Antiq., Meyerum in Annal. Flandr. Aventinum Annal. Bojorum lib. 7. Ioan. Bapt. Egnatium Ven. de Princip. Rom. lib. 3. Balæum de Pontific. Rom. in Clem. V. Annales H. Steronis ad annum 1313. Gobelinum Coſmodromio, æt. vj. cap. 86, Geor. Fabritium rer. memor. Saxoniæ lib. 2. in Henrico VII, Sebaſtiani Munſteri Coſmograph. lib. 3, Car. Chron. lib. 3, Peucerum Chronicor. lib. 5. Vbbonem Emmium hiſt. Friſ. lib. 13. ad annum 1313. Nauclerum, Chron. vol. 2. Gener. 44, Paul. Langium in Chron. Citienſi, qui penè omnibus in Chronicis id haberi tradit. Faſciculum temporum Wern. Rolevinck, H. Mutium Chron. Germ. lib. 23, Platinam in Clem. V. Volaterranum Antropol. 23. Compilationem Chronol. ad annum 1312, Chronicon Maſſari lib. 17. Heliam Caurianum hiſtoriæ Brixianæ lib. 7, Blondum lib. 9. 2, Decad. Benevenutum de Rambaldis in libro Auguſtali, plures Italorum genus mortis tacent. Trithemius & Bertelius aliique pauci ex profeſſo contradicunt. Ex Corio ſecundâ parte hiſt. Mediol. diem mortis habemus 23. Auguſti.

Hoc tempore annus à nativitate Chriſti numerari cœptus cum antè à conceptione domini initium cœpiſſet.

Epiſcopi verò poteſtas puniendi circa hæc tempore in lib. Cameræ Eccleſiæ & Veteri Cod. Civ. Tr. ſequentibus verbis exprimitur:

» Epiſcopus ex officio ſuo poteſt punire fures, Latrones, pacis violatores, ut & virginum & mu-
» lierum violatores, corruptores, raptores. dominium ſuum temporale uſurpantes, homines capti-
» vantes, vel captivos tenentes, [quibus hoc, ratione Juriſdictionis non competit] incendiarios, eccle-
» ſiarum effractores, & in caſibus ſimilibus qui ondaet vulgò dicuntur, etiamſi nullus conqueratur,
» ſecundum ſententiam Miniſterialium terræ adhoc convocatorum, non ſecundum arbitrium pro-
» prium Delicta verò alia quæ non ſunt ondaet / ut ſunt homicidium ſimplex per pugnam inter mi-
» niſteriales, punire non poteſt, niſi aliquis ſit qui conquiratur: Inter humiles verò qui huyſlude di-
» cuntur poteſt ex officio, etiam ad nullius conqueſtionem punire, ſecundum tamen ſententiam Mini-
» ſterialium, & non ad arbitrium proprium.

Sub hoc etiam Epiſcopo, Ioannes Epiſcopus Scopulenſis ſuffraganeus anno nempe 1310. conſecravit Eccleſiam Iſelſteinenſem petente Giſelberto ejus loci domino; ut literæ eam ad rem pertinentes, docent:

Fredericus Epiſcopus XLIII.

POſt Guidonem eligitur Fredericus Zyrichius, Præpoſitus Eccleſię ſancti Petri XLIII, Epiſcopus Romæ conſecratus, qui cùm ex magnis debitis contractis indigens opum inveniretur, cœpit omnibus ſuis eſſe contemtui, contra quem aliqui rebellarunt, incendia & rapinas agitantes, quibus ille virium impos nequicquam reſiſtere tentavit, brevi Epiſcopatum (quem liberum invenit) penitus exhauriens, multis oneribus rurſum involvit. Quapropter ad Reinaldum Comitem Gelriæ confugiens, fruſtra expoſcit pro fide obtenti ab Eccleſiâ beneficii, auxilium contra (a) Vicarios de Lienden, Keſteren, Oemeren, ac illis proximos, qui arcem Dullenborch à Guidone Epiſcopo factam concremarunt, & multas ſibi inſidias tetenderunt: Nam paulo pòſt Comes à proprio filio captus eſt. Fredericus itaque eodem jure Wilhelmi Comitis Hollandiæ implorat auxilium, qui haud ſegniter illi validas accommodans copias, rebelles per (b) Præfectum ferro atque igni in poteſtatem Epiſcopi redigit, pœnas dignas perſolvere cogit, magnâ mulctatos pecuniâ. Sub hoc Epiſcopo (c) turris excelſa nimis, quæ Eccleſiæ majori jam imminet, à fundamentis primitus cœpta eſt menſe Iunio, die qui Ioanni & Paulo Martyribus dicatus eſt, anno M CCC XX; perfectum autem opus poſt annum LXII. Anno verò XXII. IX. Kal. Iulias aggere interrupto, excurrens Rhenus, agros ac quæque ſata circa utramque oram veteris Rheni, uſque ad littus Oceani inunda ingentem jacturam adferens. Unde providentiâ Wilhelmi Comitis reſtituto aggere, pactum eſt cum Trajectanis, ut eorum curâ atque impenſâ illum perpetuò præſervarent, ne ſimile incommodum exoriatur. Quo anno XIII. Kal. Auguſti Fredericus Epiſcopus morbo articulari laborans, conceſſit naturæ apud Horeſtum, quum præfuiſſet annis quinque, ſepultus Trajecti in Eccleſiâ majori,

Debitis Epiſcopatum onerat.

Rhenus exundans agris & ſatis damnum dat.

Fredericus Epiſcopus moritur.

a *Vicarios de Lienden, Keſteren, &c.*] Dominos de Lienden; hos tumultus nobis deſcribunt annales vernaculi ex Gerbrando & poſt hos Impoſtor ille qui ſtemma Lindinium ante paucos annos ſuis mendatiis conſpurcatum dedit, & paraphraſi, ſed an verâ dubito, ornavit.

b *Per præfectum,*] Per Ioannem dominum de Arckel, Comes Holl. ſuppetias Epiſcopo miſit ut habent Annales patrii, & ea quæ ad Bekam in meo MS. junguntur.

c *Sub hoc Epiſcopo turris.*] In annot. M.SS. ad Ioannis Bekæ Chronicon additis, ſic legitur: *Anno Domini M CCC XX, in feſto SS. Ioannis & Pauli glorioſorum martyr. in medio æſtatis, primus lapis fundamentalis de turri Sancti Martini Confeſſoris & patroni noſtri in Eccleſiâ ſummâ Trajectenſi locabatur, & anno domini M CCC LXXXII crux cum ventilabro ſuperponebatur*, quibus non convenit inſcriptio in ipſa turri ſculpta, quæ talis eſt:

M. C ter, X bis, ſemel I: (feſto) Paulique Ioannis,
Turris adaptatur, quâ Trajectum decoratur.

Et hic longius abit Heda, niſi hæc concilies ſecundum opinionem Clariſſ. D. Profeſſoris I. Lirari à ut Hedam tantùm illius temporis rationem habuiſſe dicas, quo operi incubuerunt, nec enim continuò ædificationem promoverunt, ſed per intervalla, ut in tantis operibus fieri ſolet, quieſcentibus, aut alio occupatis interim latonis. Vel ſi erraſſe Hedam vel potius typographum velis, facilis enim in numeris lapſus eſt. qui in tranſpoſitione X & L. fieri potuit.

Extant ſtatuta Synodalia hujus Epiſcopi anno 1484 impreſſa Goudæ, ut etiam aliorum Epiſcoporum, à Ioanne Syrichio uſque ad Ioannem Vemenburgium, quæ ap: D. Giſberti Lappium à Waveren I.C. ſervantur.

Iacobus Epiſcopus XLIV.

VAcante jam ſede, fit non modica civium commotio. Nam cùm ſanior pars Sacerdotii Iacobum de Outſhorn Decanum, alibi Præpoſitum majorem elegiſſet. Cæteri Iacobum Sudenſem Epiſcopum commendatorem ædis Divæ Katharinæ Trajecti ad petitionem Wilhelmi Comitis (cui idcirco à populo comminati viſum) poſtularunt. Videns itaque Suden. Epiſcopus ſe ſuffragiis imparem, nec jure poſſe aſpirare, deſiit à cœptis parumper Sed ubi comperit alium debilitari, nec magnam ſpem longævæ vitæ adeſſe, celeri nuncio Romanorum Pontificem, ut diſpoſitioni ſuæ, occurrente vacatione reſervaret, commonuit. Comes verò terrore concuſſus, indignatus ob furorem populi, arcem amœniſſimam in Doirne, & quicquid circumjacebat, Florentio majori Præpoſito pertinens, in favillam & vaſtitatem redegit. Iacobus tamen de Outshoirn conſecratus primum ab Henrico Archiepiſcopo Colonienſi XLIV. Epiſcopus conſtituitur, & obtentâ non ſine magno ære, quo totam familiam ſuam enervavit, à Romano Pontifice confirmatione literis Coloniam uſque delatis, vitâ functus eſt, non ſine apertâ ſuſpicione veneni, quod per adverſarios clàm datum volunt, ubi illius promotionem ratione aut armis impedire nequiverant. Alii ſcribunt ex morbo incurabili periiſſe. Deceſſit eodem anno quo electus eſt XII. Kal. (a) Octobris, ſepultus in majore Baſilicâ. Fuit vir omni morum probitate, ac ſcientiâ & devotione, in religione inſignis, ſed brevis, Pontificatus impedivit illius gloriam.

Suſpicio veneni.

Epiſcopus vita brevis alioqui probus.

Cùm in notatis ad Bekam quædam de hoc Epiſcopo, & ejus familiâ retulerim, hic eadem repetere viſum non fuit, tantùm indicandum duxi, Acta Electionis hujus extare quidem, ſed prolixiora quàm ut hic inſeri commodè poſſint.

a *XII. Kalend. Octob.*] In libro memor. majoris Eccleſiæ notatur dies obitus ejus X. Kal. Octobr. S. Mauritio & ſociorum ſacer.

Iohannis Tertius Epiſcopus XLV.

MOrtuo Iacobo, eligitur concordibus (a) votis Iohannes ex familiâ eorum de Bronchorſt, Præpoſitus Eccleſiæ ſancti Salvatoris, & illicò adminiſtrationi rerum præficitur XLV. Epiſcopus. Verùm Romanus Pontifex Iohannes XXII, (b) non abſ-

que in-

que injuriâ iſto abrogato, ad preces Ducis (c) Brabantiæ atque Hollandiæ, & Gelriæ Comitum, quos (d) Vaſſos Eccleſiæ Trajectenſis vocant, tanquam beneficia ab illâ tenentes, præfecit Iohannem ex (e) Præfectis oppidi Dieſtenſis, Præpoſitum Cameracenſem, quem conſecravit; qui potenti manu hoc modo introductus, xlv, Epiſcopus conſtituitur. Hic incommoda aliqua ſenſit in ſuis vicis atque caſtellis, ob cædem cujuſdam Giſberti judicis, Wilhelmi de Duvoird, qui Gainum atque Horreſtum incendit, repulſis tamen per Præfectum arcis, cùm majores paraſſet adverſus Epiſcopum copias, apud Tulam, dum Epiſcopus cum ſuis imperterritus obviam ire ſtatuiſſet, ille jubetur per Comitem Hollandiæ retrocedere, nec quicquam moliri in Epiſcopum. Henricum (f) quoque Præfectum in Hageſtain incurſiones pleraſque exercentem, auxilio Wilhelmi Comitis compeſcuit, cunctis colonis atque poſſeſſionibus afflictis & ſubverſis.

Expeditio Wilhelmi Comitis Hollandiæ in Friſiam.

Wilhelmus Comes ſtatuit recuperare Friſiam, quæ ad Lavicam fluvium ſita eſt, quam terrâ ac mari infeſtabat, & ad tributa & ſolita pacta ſervanda compulit.

Exundatio Oceani.

Anno M ccc xxxiv. menſe Novembri, die Clementi ſacro, ebulliit Oceanus cum ventis ac tonitruis, tranſcendens quoſvis aggeres ac infinitos mortales cum numeroſo pecore ſubmergens, plurimos ad littus maris ſubigens vicos.

Friſii Duce Geldriæ & Trajectinis cæduntur.

Et ſequenti anno Comes Gelriæ cum Trajectanis indixerunt ipſis Friſiis bellum, & commiſſo prælio apud vicum (g) Barbeliſe haud longè à caſtro Vollenho, ſuccubuere Friſii cum ingenti ſuorum clade. Anno verò xxxvii. apparuit Cometes, & Wilhelmus Comes Hollandiæ vitâ defungitur vii. Idus Iunii, cùm præfuiſſet annis xxxiii. ſepultus Valentianæ, eximius cultor Iuſtitiæ; de quo egregium ac memorabile facinus narratur.

Egregium Iuſtitiæ exemplum in Comite Wilhelmo.

Erat (h) in territorio oppidi Dordracenſis, quod Wiltorum dicunt, egenus quidam multis gravatus prolibus, unicam poſſidens vaccam, cujus lacte illas alebat, præſtantiorem cæterorũ bobus, quam famâ illius cognitâ, Præfectus Iuſtitię (Balivos vocant) appetebat, pretium offerens, quod dominus renuit. Dolens Præfectus ſe contemni, quo compos voti fieret, excogitavit crimen, quod pauperi falsò impegit, & bovem in emendam ſolvere compulit. Paulo pòſt ipſe Præfectus meditans ſeveritatem Comitis, aliam electam vaccam in locum acceptæ pauperi remiſit, ut crederetur facta commutatio. Verùm iſte adhuc non contentus ſuaſu aliquorum, acceſſit Comitem agentem in Hannoniâ, eique querelas profudit. Comes retinuit accuſatorem, & Præfectum occupatorem per literas acceſſiri juſſit. Decumbens in lecto, ad quem tamen liber ſubditis patebat acceſſus, comparentem Præfectum cum Præſide Dordracenſi interrogat Comes de ſtatu Hollandiæ, uterque dixit omnia benè & tranquillè ſe habere. Subjungit Comes, quonam pacto omnia ſe bene ac tranquille habent, ubi juſtitia negligitur, & rapinæ dominantur? Evocanſque pauperem, En Præfecte, inquit, quem immeritò ſpoliaſti, replicanti illum deliquiſſe, & pro delicto mulctatum vaccâ. Reſpondit Comes ideo deliquiſſe eum accuſas, ut vaccâ potireris: convictum itaque, nec ſeſe purgare valentem, promulgat Comes, reum debere emendam perſolvere, quam dictaret. Ad quam ille ſeſe paratum obtulit, ſperans aliquam gratiam. Ait Comes, jubemus pauperi ſuam reſtitui vaccam, & pro damno paſso centum aureos, & paupere contento, ſubjungit. Iam contentus eſt pauper, verùm quia fuiſti oppreſſor pauperum, & raptor, offendiſti nos & Iuſtitiam, quod crimen non niſi capite piandum venit. Itaque, cæſo capite, truncum cadaver juſſit deferri Dordracum, & ab omnibus Hollandiæ Præfectis ad hoc conſcriptis publicè ex funere inhumari in exemplum & terrorem.

Wilhelmus Comes Holl. 19. ſuccedit patri Wilhelmo.

Cui ſucceſſit Wilhelmus filius Comes xix. diſpar moribus paternis, qui duxit in uxorem Ioannam filiam Ducis Brabantiæ, & cum Ludovico Imperatore junxit ſe Regi (i) Angliæ contra Philippum Regem Francorum, quem in prœlio vicerunt.

Iohannes Epiſcopus moritur 1340.

At Iohannes Epiſcopus obdormivit in Domino anno M ccc xl. cùm præfuiſſet annis xviii. minus utiliter. Nam caſtella Vredelant cum territorio adjacente, Hollandiæ, Vollenhoo, (k) Gelriæ Comiti atque aliis alia impignoravit loca, multum inglorius, niſi (l) quod adjutorio Sacerdotum Comitatum Diepenhem recuperaverit, atque Collegium Amersfordiæ fundaverit. Sepultus in templo majori.

a *Eligitur concordibus votis,*] Unanimi voto habet Beka quem Chronicon Belg. ſequitur.

b *Non abſque injuriâ.*) Pontificis factum liberè damnat Heda: fuerat autem is Pontifex Galliæ regis Cancellarius, homo Gallus & aulicus, inconſtans, & mutationibus gaudens. Platina & Balæus xxiii. dicunt, Onuphrius tamen, Martinus, alii huic conſentiunt.

c *Ducis Brabantiæ atque Holl. & Gelriæ Comitum,*) Horum nomina in Bekæ Chronico exprimuntur, Ioannes nempe Dux, Wilhelm. & Reinoldus Comites.

d *Quos Vaſſos eccleſiæ Traj. vocant.*] Beka & Chron. Belgicum Vaſallos habent, diminutivo vo-

cabulo

cabulo à Vaſſo; generali nomine dicuntur clientes, qui pro beneficio accepto fidem ſuam auctori beneficii obligant, teſte Hotomanno de verbis feudalibus. Sed majoris dignitatis videtur Vaſſus, quam Vaſallus.

e *Iohannem ex præfectis oppidi Dieſtenſis,*) Dieſt ſive Dieſthemium Brabantiæ oppidum eſt ad Demeram fluvium ſitum, Baronatus titulo gaudens & jam ſpectat ad Naſſovios, horum ſtemmatis partem adjungo:

Arnoldus Caſtell. Antwerp. 1267.	Gerardus.				
	Ioannes Can. Cameræ. & inde Ep. Tra.				
	Thom. dom. de Dieſt.	Iohanna.			
		Henricus dominus de Dieſt.	Thomas Dominus de Dieſt 1423.	Iohannes dominus de Dieſt.	Iohanna nupta domino de Heinſb.
			Henricus Epiſcop. Argentinenſ.		
			Iohannes.		
			Maria Eliſabetha.		
		Arnoldus de Dieſt.	Henricus Riviræ dominus 1448.	Eliſabetha uxor Iacobi Domini de Waſſenar, &c.	
	Arnoldus.				
	Elizabeth.				
	Iolandis.				
	N.				

f *Henricum præfectum in Hageſtein,*) Hæc ut Beka refert, anno 1332. facta ſunt. Fuit olim dominium Hagenſtein domini de Goye, inde ad Vianos & Arckelios pervenit ex quibus Otto D. de Arckel caſtrum mœnibus & foſſis cinxit anno 1360.

g *Apud vicum Barbeliſe,*) In Chron. Belg. M. Barbeſile legitur, hoc bellum anno 1336. geſtum traditur à Rainaldo Gelro cui fœderati Trajectenſes: Is poſtea primus Gelriæ Dux creatus fuit à Lud. Bavaro, ut habent Chronicon Gelr. Aquilii, & ibi Scriverius, vide ea quæ notavi ad Bekam Emmius ad annum 1333. refert.

h *Erat in territorio oppidi Dordr.*) Quæ de Balivo hoc Dordracenſi narrantur in Cron. vernaculo, & Barlando extant; & eâ de re Tragœdia vulgari nuper linguâ conſcripta: meminit & Boekenbergius in Wilhelmo III. Et Henr. Doutremannus pag. 157. Hiſtor. Valencienn.

i *Iunxit ſe regi Angliæ contra Philippum,*) Meyerus Annal. Fland. 12. ad annum 1339. *Hainoniæ Com. Guil. cum Ioanne Hannonio & Com. Falcoburgenſi Aubetum in terrâ ſuâ aggreſſus eſt*, vide præcedentia & quæ ſequuntur: Walſingamius in Eduardo III. Hannonis non meminit, ſed anno 1340. mediante comitiſſâ Hannoniæ treugas inter Franc. & Ang. reges factas tradit.

k *Vollenhoo Gelriæ Comiti impignoravit,*] Imo totam propemodum terram Trans-Iſſulam, quod indicant prolixæ ſatis literæ utraque linguâ Latinâ & vernaculâ cum ſigillis oppidorũ & nobilium plurium ejus provinciæ extantes, datæ Arnhemiæ anno 1336, feriâ quartâ poſt diem palmarum. De recuperatione verò Comitatus Diepenhem ſuperſunt ſimiliter inſtrumenta in archivis.

l *Niſi quod adjutorio,*) Immò & à C. de Benthem plura acquiſivit, ut in literis ejuſdem Comitis & ſuorum expreſſum, quæ hic ſequuntur;

U*Niverſis præſentes literas &c. Nos Iohannes de Benthem, Mechtildis uxor ejus legitima, Simon & Otho eorum liberi notum facimus, Quod cum Hako de Rutenberge famulus caſtrum de* Rutenberge, *quandam terram dictam* Weſterhof, *quandam domum ap. Heſne quam poſſedit Alpertus dictus Keech, quandam domum in* Wilſne, *tres domos apud Stegen, duos domos apud Beerza, quandam domum ap.* Anewede, *quandam domum apud* Ane, *domum dictam* Rederinc *ap. Larevvolde &c. domum dictam* Cloeſter *apud Coevorde, & 4. domos cum quâdam caſâ ap. Scherpenſele. Item heredes quondam Heſekini de Grave &c. Item Rodulphus vanden Stade duas domos ſitas ap. Stade; Item filius Godſcalci de Dalvveſhem. Quandam domum dictam Grotenhuys ap. Dalvvaſhem. Item Alphardus de Scuren quandam domum dictam Goethus ap. Vilſcen jure miniſteriali. Item Dominus Svvederus de Abekevvoude miles caſtrum in Duerſteden, judicium & quandam decimam apud Renen cum ſuis pertinentiis,*

 Item

Item Iohannes de Ameronghen quandam inſulam ſitam contra Hoſteden in Nodâ, Item hæredes Gevvardi filii Waltheri quædam bona & decimas ſitas ſupra montem ap: Renen. Item Bertholdus Wene quædam bona & decimas ſitas in Merſe, ſuper montem & in Els. Item Theodoricus dictus Bovie quædam bona, quorum nomina ignoramus, jure homagii à nobis & Comitatu de Benthem tenere in Feodo dinoſcuntur; Nos præhabita deliberatione ſufficienti omne jus quod nobis in hominibus & bonis præſcriptis, ſeu etiam in quibuſcunque aliis ibidem conſtitutis, quæ ad nos legitimè pertinent, Reverendo in Chriſto patri ac Domino Iohanni de Dieſt Epiſcopo Traject. pro certâ ſummâ pecuniæ nobis ab eo integraliter perſolutâ de conſenſu omnium hæredum noſtrorum vendidimus unanimiter, & transferimus per præſentem &c. eoſdem homines à juramento nobis præſtito penitus dimittentes. In cujus rei teſtimonium pro nobis & noſtris hæredibus ſigilla noſtra duximus præſentibus apponenda. Datum anno Domini MCCCXXVIII *feriâ ſextâ poſt Dominicam, Quaſi modo.*

Nicolaus Epiſcopus XLVI.

Iohannes Quartus Epiſcopus XLVII.

POſt obitum Iohannis diſcerpitur auctoritas Eccleſiæ, pars Iohannem ex Præfectis de Arclo Canonicum majoris Eccleſiæ, petitione Wilhelmi Comitis Hollandiæ, pars Iohannem ex Bronchorſt Præpoſitum ſancti Salvatoris prece Comitis Gelriæ elegêre. At Benedictus XII. Romanus Pontifex Nicolaum Caputium à cauſis decidendis deſignat. Verùm cùm ille accepiſſet ex Vicario miſſo, juriſdictionem temporalem non niſi præſidente Epiſcopo poſſe adminiſtrari, promotus ad honorem Cardinalatus, commendans ipſum Iohannem de Arclo dudum electum, abdicavit ſe dignitate, de quâ per Clementem Sextum Benedicti ſucceſſorem tunc proviſum extitit Iohanni de Arclo prænominato adoleſcenti nobili perdocto atque induſtrio, nam Sacris literis erat apprimè eruditus, & conſecratur XLVII. Epiſcopus, anno MCCCXLII menſe Novembri die S. Martino ſacro à Cardinale & Epiſcopo Albanenſi: quo anno fuit ingens terræmotus, malorum præſagus. Hic deſcendens anno ſequenti menſe Maji, cum gratulatione omnium excipitur, invenit Rempublicam undique quaſſatam, alienatamque, quam cupiens reſtituere in ſtatum priſtinum, illicò ingenium applicuit ad loca oppignorata redimendum, liberandumque. Sentiens hoc modo ſe omni facultate nudari, tranſacto biennio, prudente uſus conſilio receſſit in Gallias, & ignotus privatuſque manſit aliquamdiu (a) Grationopoli, quæ ad Hiſaram fluvium ſita eſt, rerum adminiſtratione Roberto fratri commiſſa, quo frugalius vitam ageret. Sed Wilhelmus Comes Hollandiæ (b) rediens ab expeditione Prutenicâ, urbem (c) Trajectenſem graviſſimâ preſſit obſidione, cùm jam in prælio contra cives bini es victor evaſiſſet, exercitu, quem ducebat, in Friſios Orientales prius congregato, quem ob contentiones frivolas colloquen-

Nicolaus abdicat.

Terræmotus.

Wilhelmus Comes Trajectum obſides.

colloquendo habitas in Trajectenſes convertit, vel ut alii volunt, quia Trajectenſes eo abſente abegerant prædas & rapinas à ſuis, nihil Epiſcopo imputans, factiſque crebris inſultibus, civibus validè obſiſtentibus, Comite in pede ſagittâ ſauciato. Edoctus Epiſcopus per fratrem, ut urbi preſſæ ferret ſupetias, celerem parat reditum, & ingreſſus illam, habito colloquio, concipiuntur induciæ ad menſem Octobris, civibus veniam ſuppliciter precantibus, ut interim arbitrio diſcordia finiretur. Sed (d) nihil ſubſequutum, cùm Comes ante illud tempus à Friſiis Orientalibus cæſus, occubuit, Comitatu ad Imperium devoluto, non relictâ prole; ſoluta fuit obſidio pridie diei, quæ Mariæ Magdalenæ dicata eſt. In cujus rei memoriam ſequenti die luſtrationes, atque annuæ fiunt Supplicationes. Hic Comes clari nominis extitit apud Duces inclytos: fovit (e) electionem Ludovici Imperatoris, contra Fredericum Auſtriæ Archiducem, quem Archiepiſcopus Colonienſis elegerat. Unde Wilhelmus (f) Vicarius Imperii deſignatus arces munitiſſimas Bruyl, Brolum, & Volmenſtain expugnavit. Fundavit Eccleſiam cum Collegio Canonicorum in Middelburgo ſub honore ſancti Petri, anno M CCC XI (g) Duxerat autem Ludovicus Imperator anno M CCC XV, Margaretam filiam Wilhelmi Comitis Hannoniæ & Hollandiæ in uxorem, ex quâ genuit Regem Ludovicum Cracoviæ, Ottonem Marchionem Brandenburgenſem, Wilhelmum & Albertum Duces Bavariæ, Comites Hollandiæ, Hannoniæ, &c. Elizabetam Reginam Angliæ, & duravit inteſtinum bellum inter Ludovicum & Fredericum annis octo cum ſemi. Iohannes (h) Beka tamen alio loco ſcribit Ottonem Regem Cracoviæ, & Ludovicum Brandenburgenſem Marchionem utrumque conſtitutum ex devolutione Regnorum ad Imperium. Ludovicus autem proſcriptus ab Eccleſiâ, & ob facinora ſua ſuper inducto Karolo Rege Bohemiæ, nepote Henrici Imperatoris caſu (i) equi ſuffocatus eſt XII. Octobris, anno M CCC XLVIII. Qui Friſiis Regali edicto juſſit ut obedirent Wilhelmo Comiti Hollandiæ, neglecto jure Trajectenſis Eccleſiæ. Iohannes verò Epiſcopus occiſo Wilhelmo Comite, ſeverè animadvertit in ſuos, quos contra civitatem ſuam illi faviſſe aut confœderatos percepit. Caſtrum (k) Luporum, dictum de Wolven, vi expugnavit, & diruit, territorium oppidi Saxyſelani, quod dicunt Iſelſtain, incendit, illius Præfectum ære plectens, atque alium de Abcoude ad deditionem compulit. (k) Hemanos populos juxta Hemi fluminis ripas ſitos, qui ab Epiſcopo ad Comitem Hollandiæ defecerant, nec ammodo ſub ditione Trajectenſi, ſed Hollandiæ ſe contineri patiebantur, gladio reduxit ad obedientiam, condignâ mulctatos pœnâ. Redemitque omnia alia loca ſub pignore aliis conceſſa. Elargitus ſupra centum millia aureorum regiorum. Coemit (m) & municipium cum arce & territorio de Laghe in Tranſiſelanis; & contulit (n) aream, juxta quam ſtabulum equorum Epiſcopi eſſe conſueverat, haud longè à templo Divę Mariæ, militibus ordinis Teutonicorum in urbe Trajectenſi, priori ſede per Wilhelmum Comitem extra mœnia dirutâ. Oppidum (o) Renanum muro cinxit. Motus & ſeditiones Trajecti ortas, auctoribus (p) Gunterlingis armis reſtinxit, pleroſque trucidando, alios proſcribendo; fundavit etiam Altare in Baſilicâ majore ſub honore ſancti Iohannis Euangeliſtæ, ante quod (q) fratrem ſuum in bello Leodienſi occiſum, ſepelierat, funebri pompâ ſuſpenſis (r) inſignibus illius. Sed ingrati cives, ac priſtini immemores beneficii, violato poſteà monumento, impoſuerunt in illo Fredericum ex Blanckenhem Epiſcopum ſublatis clypeis alterius. Deſignatis itaque in locum fratris occiſi ſex viris adminiſtratoribus, rurſum receſſit (ſ) Turones, ut cum minore impenſâ degeret. Sed rediens invenit præter ſpem cuncta malè adminiſtrata, nec fidem ſervatam, nec commodo ſuo in aliquo conſultum. Erat ex iis, quos Dominus Epiſcopus deputaverat, Dominus Zuederus (t) Uterloe, poſteà Præpoſitus major; & Hemani defecerant rurſum, Hollandinis ferentibus ſuppetias: quos aperto prælio devicit, & ad obedientiam compulit. Paulo pòſt Dux Wilhelmus Bavariæ & Hollandiæ Comes Ludovici Imperatoris filius intulit bellum, intrans cum hoſtili exercitu ditionem Trajectenſem; collocatis tentoriis haud longè ab lapide Iſulæ fluvii (Iſelſtain dicunt) ſi forſan hoſtes ad pugnam elicere poſſet. Epiſcopus verò non ſegnis repoſuit in Comitatum, quicquid per illum inferebatur, ſed & Præfectus arcis Bronchorſt concremavit præſidium in Ghoer: auctoritate tamen Ducis Limburgenſis, Comitum Clivenſis, atque Hannoniæ, Epiſcopus & Dux per firmas inducias reconciliantur. Et pendentibus induciis Epiſcopus vindictam ſumpſit de injuriâ, per Præfectum de Bronchorſt illatâ, vicum Borckeloo atque adjacentia quæque flammis conſumens. Eodem tempore, ſcilicet anno XLVIII, Renaldus Dux Gelriæ cum fratre ſuo Eduardo, qui Wilhelmo Duci adhæ-

Comes Wilhelmus à Friſiis cæſus.

Ludovicus Bavarus Imperator ducit Margaritam Comitiſſam Hollandiæ.

Hemus fluvius.

Epiſcopi res geſtæ.

Wilhelmus Bavarus Hollandiæ Comes bellum facit Epiſcopo.

ſerant, Epiſcopo indicunt bellum: Epiſcopus verò cui pecunia (quæ belli nervus eſt) non ſuppeditaret, per ſingularem tamen prudentiam ſe parat ad defenſionem, Frederico de Ezen, Saliorum Tuentanorum, & ditionis de Diepenhem Præſide deſignato: Præfectis de Voerſt & * Cuyure Epiſcopo adhærentibus, ſequenti tamen anno omnis differentia ſopita eſt. Compertum tamen eſt ex ea Epiſcopum ſuſtinuiſſe ſtipendia, quinquaginta millium ſcutorum veterum. Wilhelmus Comes tutor Hollandiæ in Germaniam ſuperiorem ſeceſſit, ut tutelę renunciaret; penſum annuum 10000. ſcutorum veterum, quod hactenus ſolverat, Imperatrici denegans; Provinciâ per abſentiam ejus in diverſas partes fluctuante. Paulo pòſt magna nobilium manus ſimul conſpirans, intentavit Epiſcopo bellum: ſed lis conſilio ſuo dirempta eſt Anno xlix. oppidum Veteris aquæ ab Epiſcopo & civibus Trajectenſibus expugnatur, & in favillam redigitur, victoria (u) tamen non fuit incruenta, pereuntibus pleriſque Nobilibus & civibus oppugnantibus. Dum autem Hollandini ad vindictam ſe pararent, extemplo Epiſcopus, quo conatus eorum interrumperet, cum potenti exercitu tendit ad Bellumportum, Schoonhaviam dicunt, ut oppidum illud ſibi vendicaret. Cui Hollandini non impigri occurrunt, & poſt longum & crudele certamen vincuntur, plurimis (x) eorum captis, qui ſe magno pondere auri liberarunt. Et paulo pòſt factæ inter Epiſcopatum & Comitatum induciæ trimeſtres. Exhauſto itaque ærario per tam crebra bella, extantibus adhuc debitis per Iohannem Dieſtenſ. contractis, cunctiſque locis munitis, tam cis, quam citra Iſulam fluvium, pro ſervitiis militaribus in pignus tranſlatis, quæ Zuederus de Uterloo, cum Frederico de Ezen, ac Præfectis de Caſtrolacu (ſic Culenborch vocant) Caſtro ſaltuôſo, Woudenborch, audaciæ ſive Stoutenborch, caſtro Splendido Lichtenborch detinebant, non contenti illis, nitebantur quicquid reſidui vel Eccleſiaſticæ, vel ſeculiaris Iuriſdictionis ſuperfuerat, ſibi uſurpare. Unde Epiſcopus in animo plurimùm conſternatus, nec quid remedii rebus afflictis afferre poſſet, videns aut excogitare valens, licet & frugi & ſapiens alias haberetur, & jam fidejuſſores ſui convenirentur undique, ita ut nulla ſpes recuperandi ea loca remaneret, quæ per uſuras indies magis atque magis reddebantur obnoxia, dolore & verecundiâ percitus, deſignato (y) Vicario, atque illis fœneratoribus à Præfecturis, rerumque adminiſtrationibus (quantum in eo fuit) deſtitutis, nec fidem obligatoriam quiſquam admitteret, cunctis compoſitis, equum cum ſex comitibus ſolum conſcendens Romam petiit; cùm interim etiam induciæ finirentur inter Epiſcopatum & Arnoldum Præfectum de Iſelſtain, qui tamen per Præſidem Epiſcopi longâ obſidione, crebriſque inſultibus, atque jactu ignis in deditionem compulſus, fidem perpetuam cum ſubdito populo Eccleſiæ Trajectenſi juravit, quam male ſervavit. Atque Wilhelmus contra Margaretam matrem & Auguſtam ſolicitatus à factione eorum, (z) qui Cabelliavi (à piſce ejus nominis) vocantur, ut Dominium apprehenderet contra illos, quos Hoecken (ab Hamo) cognominant. Quæ quidem omni ſæculo damnandæ factiones tunc primùm cœpere pullulare; anno M ccc l, commiſſoque prælio terreſtri, penes Auguſtam manſit victoria. Secundo autem navali prælio cruentiſſimo ad Moſam indicto atque habito, filius victor evaſit. Horret mens recitare aquam humano ſanguine per triduum purpuratam, multos ſeſe ſpontè in profundum præcipitantes, ut flammas evaderent, alios ipſis in navibus datos internecioni, cùm nuſquam fuga pateret. Angliæ regina, ſoror Auguſtæ magna auxilia attulerat, & Franci aliæque gentes, quæ pœne omnes deletæ.
1351. Actum eſt hoc prelium Anno Domini M ccc LI, menſe Iulio, die tranſlationis beati Martini. Tandem devictâ Auguſtâ, pax firmatur, ut Matri Hannoniâ, filio Hollandiâ, Zelandiâ ac Friſiâ cederent. Tum Wilhelmus viceſimus conſtituitur Comes, proſcriptis omnibus, qui maternæ factionis fuerant, dirutis arcibus eorum. Duxit in uxorem * Annam Lancaſtriæ Ducis filiam, ex quâ nullam ſuſcepit prolem. Iam Epiſcopus per Eccleſiam (inſtigantibus tyrannis, qui omnem Ditionem occupabant) revocatur: qui eodem anno Kalendis Septembris rediens, nullam penitus invenit conſolationem, æque à ſubditis exteriſque amicis, atque proprio fratre derelictus, quæ (aa) omnia iidem tyranni fabricaverant. Ipſe igitur vitæ integer, ſceleriſque purus, & excelſi animi, conſpiciens ſe nedum omni humano auxilio, ſed & proprio ſanguine deſtitutum, ex neceſſitate eliciens virtutem, ſpem firmam jactans in Domino, ex conſilio divinitus (ut creditur) inſpirato, arcem Wredenſtain (quæ à (bb) ferocitate nomen habet) ſibi deligit, quo tyrannos illos Dominos ſuos à poteſtate dimoveret. Sequenti quoque anno ab Otto-

Marginalia: * Rayne — *Hoex & Cabilliaux factiones Hollandicæ.* — *Bellum inter matrem & filium.* — *Wilhelmus 20. Comes Hollandiæ.* — * *M. SS. Cod. Ioannâ habet.* — *Epiſcopus Româ revocatur.*

(cc) ab Ottone Præfecto de Iſelſtain arx inſulæ Caſtoreæ ſibi aperitur: quâ firmo præſidio communitâ, utramque Iuriſdictionem Epiſcopalem, nullo tamen ſuorum, ſed exterorum atque precatio adjutus milite recuperavit, omni auctoritate Tyrannis ipſis hoc modo ſubtractâ; quos cùm penitus aut humiliare, aut delere decreviſſet, ſiquidem eo magis exæſtuabat jam conceptum odium, quo illos anteà ferventius amarat; interventu Eccleſiæ atque Civitatis effectum eſt, ut numerata atque mutuata pecunia reſtitueretur abſque uſurâ, & loca quælibet libera Epiſcopo cederent.

Arcem Bel verwaerde vocat inſulam Caſtoriæ.

Quod hinc inde facilè eſt approbatum, ſolo Zuedero Uterloo retinente arcem, atque portum cum ponte ad Hemam fluvium, adhuc aſſervante. Et eodem anno lij. Epiſcopus propitiam ad victoriam fortunam contuitu Giſberti Præfecti arcis Abcoudę, quo illum ſibi magis devinciret, municipium (dd) ſilvoſi atque ſaltuoſi montis (Woudenburch dicunt) poſt longam obſidionem cepit, ſoloque adæquavit. Arcem (ee) quoque Ruweel per Præſidem obtinuit, quam idem Woltero van Mynden vendidit. Intereà nihilominus Giſbertus Præfectus in Vianen Ditionem Epiſcopi invaſit, & per prædas & incendia ex municipiis Goy & Merckenburch multa damna intulit. Anno itaq; lIv. (ff) Epiſcopus Zuederum Præfectum in Montfort (qui illis ex Culenburch & Vyanen faverat) ad deditionem compulit, ut perpetuâ fide ſibi atque Eccleſiæ maneret obnoxius, jurejurando affirmaret. Arces demum Merckenburch, Holenſtain ac Goy, quam tamen reſtaurare permiſſum eſt, ex quibus latrones indies prædas agebant, devicit atque delevit. Idem pontem atque arcem ad Hemam ſibi ſubdidit, ut in eâ (gg) civis Trajectenſis præficeretur perpetuò. Provinciam quoque Tranſiſeſalanam recuperavit, reconciliatis ſibi Præfectis de Voerſt atque Ezen, ære mutuato perſoluto. Arcem (hh) verò pacis ſive Vredelant redemit ab Auguſtâ ſorore Wilhelmi Comitis; ſubegit & alios, qui ſe Friſiis confœderarunt, & invaſores exteros compreſſit.

Arces Merkēburg, Holeſtyn & Goy captæ. Ecmbrugge.

Tandem Epiſcopus clarus bello, & continuò victor, animum ſemper ad pacem firmans, reſtitutâ omni Ditione ſuâ in ſtatum & libertatem priſtinam, æreque alieno vel per ipſum contracto debito undique perſolutis; dirutas Eccleſias (ii) inſtaurare & bibliothecis (erat enim (kk) doctus admodum, & qui volumina ingentia compoſuit, quæ modo extant) ornamentiſque neceſſariis, etiam Monaſteria cœpit adornare, præſertim Baſilicam majorem. In familiares liberalis ac magnificus promotor bonorum, in pauperes pius, juſtitiæ cultor & ſeverus ultor perverſorum, & tanquam novus tyro poſt tribulationes virtuti ac ſanctitati intendens. Sed non diu hæc ſancta ejus propoſita per quietem continuare potuit, inſtigante omnium malorum patratore Diabolo.

Epiſcopus doctus, liberalis & magnificus. Bonorum cultor, & perverſorum ulpr.

Nam Wilhelmus Comes Hollandiæ illi bellum induxit, cui fere (ll) omnes Nobiles Epiſcopo fide aſtricti, cum pleriſque plebeis ſubditis ſuis adhæſêre, validumque exercitum ducens apud vicum Coten, tentoria fixit aliquos dies, ad quem defecêre & rurſum Hemani.

Hemani rurſus deficiunt.

Epiſcopus autem animo imperterritus, cupiens manus conſerere tumultuario, aut hoſtes propellere, invenit cives Trajectenſes, & quotquot alii in fide manſere, obſtinatos ſuaſu ſecreto æmulorum, qui defecerant, qui nec minis, nec blanditiis adduci poterant, ut bellum ſequi vellent, vel erumpere permitterent. Emiſſus quoque Præfectus Egmondæ cum manipulis, acceſſit vicum Bunſchoten, cui illi validè occurrentes proſternuntur, occiſis circiter (mm) octuaginta ex primoribus. Agebantur autem hæc circa annum lv. At Comes rediit ad ſua; paulò poſt cives Trajectenſes occuparunt antemuralia oppidi Iſelſtain, ſed intenti prædæ, repelluntur. Erat tunc in (nn) vico Gano turris fortiſſima, omnibus ad præſidium neceſſariis præmunita, dicta **Wapen-toern**, quam per deditionem cuſtodis Giſbertus de Iſelſtain occupavit, & funditus delevit. Anno verò lvI. Epiſcopus oppida (oo) Mudam & Veſopam obſidendo cepit, atque in favillam redegit, præſidibus nando per foſſam, fugam quærentibus.

Muda & Veſpa capta.

At Arnoldus de Iſelſtein conciliavit nepotem ſuum (pp) Præfectum Montisfortis, tunc adhuc Præſidem Epiſcopi, cùm nec rationem adminiſtrationis feciſſet Comiti Wilhelmo, qui & Nobiles antea in obſequio Epiſcopi captos, eo inconſulto reſtituit. Paſſi ſunt & cives (qq) fori Hemani (Amersfordiam dicunt) cladem aliquam à Præfecto oppidi Nardeni. Et Wilhelmus Comes incitatus à defectoribus Epiſcopi, iterato arma ſumit: Arcem novi campi (Nieveldt dictam) obſidet, oppugnat acriter, & tandem per deditionem capit, illicò à ſuis quo modo neſcio incenſam atque demolitam, atque ex hoc ſubſecuta (rr) eſt pax inter Epiſcopum & Comitem, ſub conditione, ut proſcripti, atque etiam quiſquis alius rediret ad ſua.

Niebeldt deditur.

At Margareta Auguſta jam humanis functa, Valentianæ ſepulta: Hannonia atque Ditio oppidi Heuſden, ceſſit Wilhelmo Comiti, qui ab Eduardo Rege Angliæ ad ſolennia ſpectacula Ludoſque

Wilhelmus Comes Hollandiæ ex

Angliâ reverſus, in amentiam incidit.

invitatus anno lvIII. rediens amens factus, eo uſque, ut ab Alberto fratre evocato ad Provinciarum adminiſtrationem, in præſidio Hannoniæ. Quercino dicto ſitu & ſylvarum denſitate amœno includeretut, ſupervivens annis xIx. ubi & obiit anno M ccc lxxvII. vir crudelis, qui matrem hæreditate privavit, cædeſque innocentium, & alia flagitia perpetravir, divinâ ultione tactus,

Moritur 1377.

Albertus Dux curator fratris, & Hollandiæ, genuit liberos hic nominator.

Alberto erat uxor Margareta, filia Ducis de (ſſ) Zuidems ſive Briga in confinibus Poloniæ: ex quâ genuit Catarinam uxorem Ducis Gelriæ, Wilhelmum Comitem Oſtrovandiæ ſucceſſorem ſuum, Margaretam conjugem Ducis Burgundiæ, Iohannam Reginam Bohemiæ, Albertum Ducem Bavariæ, Ioannem deſignatum Leodienſ. Item Ioannam uxorem Ducis Auſtriæ: Manſit etiam Epiſcopo pax & tranquillitas toto poſt biennio, qui interim oppidum Montis duri, quod Herdenberch dicunt: deleto monte, foſſis & propugnaculis munivit, ubi antiquitus municipium, & validum, & amplum fuiſſe commemorant,

Herdẽberch, Mons Durus.

fortè à Romanis conditum. Quo tempore Hageſtain atque Gaſparde oppida primùm mœnibus atque foſſis cincta per Ottonem Principem de Arclo. Anno lx. Epiſcopus in Provinciâ Saliorum in vaſto nemore inter Wegeſtapel & Batuam fundavit præſiduim pro ſecuritate viantium, & reprimendâ Saliorum perſidiâ, quod (tt) vocavir Arckelſtein. Eraſa eſt, & (uu) arx Saterſloo propter prædones; ſubegit, & gravi prœlio eam gentem, quæ ſedet in locis Stellingerwarff & Steenwijcker-woldt; & territoriis eorum, quæ tributum diu ſolvere

Stellinwerf & Steenwijckerwolt.

recuſarunt, cogens ut annuè penderent deinceps. Rebellantes verò poſt ejus receſſum, feveriùs compreſſit, vicis incenſis, & magnâ abactâ prædâ. Ita ut hoſtibus inciperet undique eſſe formidabilis.

Arx Keppel

Nam Præfectum de Voerſt ex arce Keppel infeſtantem Tranſyſulanos cepit, & arce avitâ Voerſt per longam obſidionem ſpoliavit, eamque funditùs delevit, erat enim munitiſſima, habens turres altitudinis pedum lxxx. latitudinis xII. cum antemurali ex lapide quadrato, quod pugnando capiebatur in fine Iulii, anno lxII; In cujus principio, menſe Ianuario, die Marcelli Papæ, tanta inhorruit tempeſtas, atque maris inundatio, ut poſteris

Maris inundatio.

ſit vix credendum, nec anteà auditum; Quæ templa, turres, ædes, atque aggeres ſubverterunt, & infinitam mortalium multitudinem oppreſſerunt. Epiſcopus verò utilitati Reipublicę ſemper proſpiciens, mortuo Zwedero de Voerſt, filios in gratiam accepit; paludem

Maſtbroec circa Zwollam.

(xx) dictam Maſtebroeck in Tranſyſelanis aggeribus incluſit, exſiccans ſupra triginta terrarum jugera; quæ Eccleſiæ ſuæ ac ſucceſſoribus reliquit; Medietatem verò decimarum contulit eccleſiæ Daventrienſi. Hic cum anno xlII. à Clemente ſexto præpoſitus eſſet Eccleſię, per Iohannem de Dieſt omni ferè Ditione exutæ, conſideratâ ejus probitate, poſtquam annis xxII. per varios fortunę curſus rexiſſet, cunctis ad priſtinum vigorem reductis, tandem per

Epiſcopus Trajectenſis ad Leodienſem Eccleſiam transfertur.

Urbanum Papam Quintum anno lxIv. die 14. Aprilis ad eccleſiam Leodienſem transfertur, Engelberto ex Comitibus de Markâ ab illâ amoto, atque eccleſię Colonienſi præfecto, Ioanne ex Nobili familiâ Verneburgenſi, Trajectenſ. Eccleſię ex Monaſterienſi Epiſcopo facto; in cujus locum ſuffragatur Florentius ex Wevelichoven Decanus Colonienſis. Ioannes autem ſubverſis aliquot latronum præſidiis in primo ingreſſu ſuo adminiſtravit Eccleſiam Trajectenſem in tranquillitate per annos xv. ſub quo primum cœptum collegium (yy) Canonicorum in oppido Leydenſi. Inſtituit & ipſe in oppido Gorcum unà cum Ottone de Arclo Collegium Canonicorum. Demum anno lxxvIII, Leodii migravit ad Dominum, tranſlatum cadaver ex voluntate, Trajectum, cum magnâ pompâ: ſepultum à meridionali parte chori. Obiit autem Kalend. Iulii. Hoc tempore puellus (aa) apud Trajectum natus eſt, quadrageſimo die nativitatis ſuæ perfectè loquens, ſuperſtes aliquot annis. Sumus longiori ſtilo vitam hujus Epiſcopi proſecuti, cui à conditæ Eccleſiæ Trajectenſis tempote parem non in-

Elogium Epiſcopi.

venimus, qui per tot verſatus Provincias, urbes, moreſque populorum edoctus. Nam in Galliis bonis litteris, artibuſque, quibus pollebat, operam dedit. Italiam peragravit, majores inſultus in Provincias ſuas & exterorum incurſiones, populique ſubditi defectiones, apertaque bella perpeſſus, quam quivis prædeceſſorum: quæ licet cum extremo diſcrimine, modo cruentus modo incruentus vindex, ſemper tamen victor glorioſè hoſtes repulit atque extinxit. Adverſa quæque expertus, nunquam animo conſternatus, omnique virtute præditus, qualem longa deſiderabit poſteritas. Hic obtinuit à Carolo quarto Auguſto certa privilegia, tenoris ſubſequentis.

Digitized by Google

Carolus Dei gratiâ Romanorum Rex, ſemper Auguſtus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam: Etſi Regalis manſuetudinis providentia ſubditorum curam gerens ad ea, quæ Reipublicæ ſtatum reſpiciunt, diligenti ſolicitudine teneatur attendere, atque voluntarios affectare labores, ut ſubjectus ſibi populus in optatâ quietis tranquillitate quieſcat, illam nihilominus uberiori quodam favore amplectitur, quæ ſanctarum Eccleſiarum & miniſtrorum omnipotentis Dei commodum ſapiunt & honorem, ſane ſingularis favoris affectus, quo venerabilem Iohannem Epiſcopum Trajectenſem, Principem dilectum noſtrum, & ipſius Eccleſiam ſpeciali prærogativâ, & multiplicatis favoribus proſequimur, ad ampliandum ipſius ſtatum propenſius nos induxit. Ea propter univerſa & ſingula privilegia, jura literas, conceſſiones, gratias, libertates, immunitates, feuda, caſtra, munitiones, oppida, & terras, dominia, honores, conſuetudines & conſuetas laudabiles obſervantias prædicto Epiſcopo & Eccleſiæ ſuæ, ac ſucceſſoribus ipſius â recolendæ memoriæ Divis Imperatoribus, & Romanorum Regibus prædeceſſoribus noſtris indulta vel indultas, conceſſa vel conceſſas de innatâ nobis clementiâ & ex certâ noſtrâ ſcientiâ ac plenitudine Regiæ poteſtatis, cujus gubernaculis feliciter præſidemus, maturo procerum ac nobilium noſtrorum accedente conſilio, in omnibus ſuis clauſulis & ſenteneiis, de verbo ad verbum ac ſi prædictorum privilegiorum, literarum, libertatum, conceſſionum, jurium, & conſuetudinum tenores præſentibus forent inſerti, & totaliter interclusi, renovamus, approbamus, ratificamus, laudamus, & præſentis ſcripti patrocinio confirmamus; decernentes ac volentes prædicta perpetuis temporibus obtinere inviolabilis roboris firmitatem. Nulli ergo hominum liceat hanc noſtræ innovationis, approbationis ac confirmationis gratiam infringere, vel ei temerariâ præſumtione aliqualiter contraire. Si quis autem contrarium attentare præſumſerit, gravem indignationem, & pœnam graviſſimam pro motu proprio infligendam, ac præcipuè centum librarum auri puri, (cujus medietatem Fiſco noſtro, & aliam medietatem antedicto Epiſcopo & Eccleſiæ ſuæ, ac ſucceſſoribus ſuis pœnæ nomine applicari volumus,) ſe noverit irremiſſibiliter incurſurum. In cujus rei teſtimonium præſentes literas fieri, & ſigilli noſtri munimine juſſimus communiri. Datum Coloniæ, anno Domini Milleſimo trecenteſimo, quadrageſimo, nono, Indictione ſecundâ, tertio Idus Auguſti; Regnorum noſtrorum Romani anno quarto, Bohemiæ verò tertio.

Privilegium Caroli IV. Imperatoris primum.

Omnia privilegia Imperator renovat & confirmat.

Confirmatio privilegiorum altera.

CArolus Dei *gratia Romanorum Rex, ſemper Auguſtus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam. Etſi recolendæ memoriæ Divi Romani Imperatores, ſive Reges prædeceſſores noſtri piâ conſideratione permoti, in ſalutem Chriſti fidelium & propriæ fidelitatis augmentum, prædia, poſſeſſiones & agros, aliaque multa donaria ſacroſanctis Eccleſiis, & earum Prælatis ſive Rectoribus & Eccleſiaſticis perſonis liberaliter erogarunt, non tamen minus præſentis temporis curriculo effeciſſe confidimus, ſi Eccleſiarum jura, libertates, immunitates & gratias, ſub integritate continuâ Regiæ protectionis præſidio cuſtodimus, quàm ſi ad inſtar eorundem prædeceſſorum ipſis Eccleſiis nova ſtipendia largiremur. Ea propter, ne ſceleratorum damnata perfida, quæ Dei timore poſtpoſito, non ſolum falſa dicere, verùm etiam turpitudinis ſuæ ignominiam perjuriis multis, ac aliis certificare mendaciis nullatenus erubeſcit; venerabili Trajectenſi Epiſcopo, Principi & devoto noſtræ dilecto ac ſuis ſucceſſoribus, & Eccleſiæ memoratæ Prælatis, & Eccleſiaſticis perſonis, quibuſcunque adverſus jura, privilegia, ſtatuta & conſuetudines, quibus uſi fuerunt, inferre valeat nocumentum, decernimus, & edicto perpetuo duximus ſtatuendum: Quod quotieſcunque inter Epiſcopum Trajectenſem, qui pro tempore fuerit, & cæteros Eccleſiarum prælatos & Eccleſiaſticas perſonas ibidem ex unâ, & homines ſervituti obnoxios colonos, aut quoſlibet alios eorum debitores ſuper ſolutione cenſus, ceræ, pecuniæ, veſtium, equorum, pecorum, & jurium (ββ) (vulgariter Cormede) aut aliarum rerum quarumcunque, quæ in vitâ, vel poſt mortem cujuſlibet hominis, conditionis hujuſmodi, Epiſcopis & Prælatis, ac Eccleſiaſticis perſonis hactenus dari conſueverunt, ſurrexerit, materia quæſtionis, ſubditorum talium juramentis ſtare non debeant, nec ſolutionem rerum prædictarum juramento proprio poſſint evadere in ſupradictorum Epiſcopi & Prælatorum & Eccleſiaſticarum perſonarum hujuſmodi præjudicium & jacturam: Immo volumus, & decreto Regio ſancimus expreſſè, quod ſupradicti Epiſcopi & Prælati, ac Eccleſiaſticæ perſonæ per ſeptem homines prædictis hominibus conditione pares, qui ſi conſanguinei ipſorum non ſint, ſimilis tamen ſtatus, æqualitate conformes exiſtant, de jure ſuo poſſint & debeant edocere, non obſtante partis adverſæ juramento, niſi fortè ipſi Epiſcopi & Prælati in probando deficerent. In quo caſu & tunc demum, & non alias, ſub ſuis & ſuorum parium juramentis ad evadendum ſolutiones cenſuum ſive ſervitutum hujuſmodi ſubditi admittantur, Præſentium ſub noſtræ Majeſtatis ſigillo teſtimonio literarum. Datum Coloniæ,*

Epiſcopi & Eccleſiæ potior ratio, quam ſubditorum.

anno

anno Domini Milleſimo, trecenteſimo, quadrageſimo nono, Indictione II[a]. *XVI. Kal. Septemb. Regnorum noſtrorum Romani anno quarto, Bohemiæ verò tertio.*

Carolus Dei gratiâ Romanorum Rex, ſemper Auguſtus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam. Etſi Regiæ dignitatis circumſpecta benignitas univerſorum ſaluti teneatur intendere, illorum tamen indemnitati ſpeciali quodam favore dignanter occurrit, qui divini Numinis laudibus deputati, pro ſalute Chriſtiani populi creatorem omnium continuatis precibus deprecantur. Sane attendentes præclara devotionis inſignia venerabilis Trajectenſis Epiſcopi, Principis ac devoti noſtri dilecti, quibus idem ad inſtar felicis recordationis prædeceſſorum ipſius, nos ad ſacrum Romanum Imperium hactenus devoto ſtudio frequentius honoravit ad ipſius & Eccleſiæ ſuæ Trajectenſis utilitates, honores, & commoda tantò diligentius, tantâq; majoris gratiæ ubertate prorſus intendimus, quantò ipſum inter alios ſacri Imperii Principes majoris fidei & conſtantiæ puritate praditum experimur. Ea propter ſibi, nec non univerſis ſucceſſoribus ſuis Epiſcopis Trajectenſibus devotis noſtris dilectis infra ſcriptas libertates & gratias de ſpeciali noſtra Majeſtatis favore liberaliter erogamus. In primis videlicet, quod ſupradictus Epiſcopus & ſucceſſores ſui in perpetuum poſſeſſiones bona & jura quæcunque, quas, vel quæ ipſi ad ſe vel Eccleſias aſſerunt pertinere, ſi ſuper eiſdem ipſis quæſtio aut controverſia aliqua moveatur; Epiſcopus, qui pro tempore fuerit, cum ſeptem Prælatis aut Canonicis Eccleſiarum ſuarum Trajectenſ., eaſdem poſſeſſiones bona & jura propriis juramentis valeat obtinere, ſecundum quod ſui prædeceſſores per conſuetudinem hactenus introduxerunt; & ſicut hoc eſt pro præteritis temporibus obſervatum. Item quia infra territorium menſæ Epiſcopalis Trajectenſis hujuſmodi corruptela ſurrexit, quæ pro conſuetudine obtinetur ibidem, videlicet, quod quicunque homicidium ibi perpetravit, Epiſcopus eum punire non poſſit, niſi ad requiſitionem & inſtantiam parentum, & conſanguineorum occiſi: qui parentes & conſanguines aliquando propter potentiam homicidæ, aliquando propter negligentiam aut favorem ſeu colluſionem, ſive ex aliis cauſis frivolis exquiſitis, occiſi injuriam proſequi prætermittunt; pro conſuetudine etiam abutentes, ut nullus occiſi etiam injuriam proſequatur, niſi coram Epiſcopo Trajectenſi corpus occiſi præſentetur, quod corpus quandoque rapitur vel occultatur: & ſic plerumque maleficia tam enormia remanent

Probationis per juramentum Epiſcopi privilegium.

manent impunita, atque per conſequens frequenter occaſio naſcitur ſimilia perpetrandi. Quapropter conſuetudinem hujuſmodi minus juſtam, immò corruptelam potius, juri contrariam & iniquam, de Regalis auctoritate noſtræ excellentiâ, penitus abolentes, ipſi Epiſcopo & ſuis ſucceſſoribus ſub diſtrictu Imperialis offenſæ præcipimus & mandamus, quatenus non obſtante conſuetudine ſeu corruptelâ prædictâ, de homicidiis quibuſlibet in eorum menſæ territoriis jam ante perpetratis, aut poſtea perpetrandis, juſtitiam faciant expeditam. Etiamſi parentes aut conſanguinei occiſorum cauſâ, vel occaſione quâcunque occiſi injuriam proſequi negligant vel poſtponant, aut ſi occiſi parentes vel conſanguinei, corpus ipſius occiſi coram Epiſcopo Trajectenſi non præſentaverint, aut fortaſſe noluerint præſentare, Præſentium ſub noſtræ Majeſtatis ſigilli teſtimonio literarum. Datum Coloniæ anno Domini Milleſimo, tricenteſimo, quadrageſimo nono, Indictione ſecundâ, decimâ ſeptimâ Kalendis Septembris, Regnorum noſtrorum Romani anno quarto, Bohemiæ verò tertio.

Homicidia ut Epiſcopus puniat etiam ſi cognati occiſi non conquerantur, vel corpus occiſi exhibeant.

a *Gratianopoli ad fluvium Hiſaram,)* Hæc vulgo Gallicè Grenóble antiquiſſima Galliæ Narbonenſis civitas, Archiepiſcopatu & Senatu Regio, (Parlamentum vocant) nobilis: olim Cularone, inde ab inſtauratore Gratiano Imp. Gratianopolis dicta; de quâ videndi ante alios Merulæ Coſmogr. parte 2. lib. 3. cap. 40, Andræas Quercius, ſive du Cheſne, in Antiquitat. oppidorum caſtror. &c. Galliæ, lib. 4. cap. 2. ubi agit de Dalphinatu, Synceri Itin. Gall. pa. 576. aliique in nomenclatore ſcriptorum Gallicorum anno 1618. Pariſiis edito, expreſſi.

b *Rediens ab Expeditione Prutenicâ,)* In edit. Furmerianâ legitur Britannicâ quod & M.SS. quidam Codd. habent, ſed malè; nam Beka, Annales populares, Chronicon Alberti Argentinenſis Prutenicam expeditionem præferunt, nec quicquam rei Wilhelmo huic erat cum Britannis.

c *Vrbem Trajectenſem graviſſimâ preſſ. obſ.)* Stratagema Comitis Hannoniæ, quo uſus contra Trajectenſes refert. Ioannes Hocſemius in vitâ Engelberti à Marka Epiſcopi Leod. cap. 31. vide Ioannem Leidenſem in Chron. Holl. & Ægidium de Roia ad annum C. 1345.

d *Sed nihil ſubſecutum cum Com. ante illud tempus à Friſiis cæſus, occubuit.)* Iuſto Dei judicio fit, ut qui alios temerè bellis vexant, & ob frivolas cauſas ſanguinem fundunt, ipſi ſuo ſanguine injuriam expient. Exemplum memorabile in hoc Wilhelmo, ut & in alio ejuſdem nominis & Comitatus Principe, Rom. Rege; qui ob unius, qui tamen incognitus erat, culpam excidium urbi noſtræ minatus; cùm vindictam antè in Friſiorum gentem effundere vellet, ne præceps in innocentes rueret, extinctus eſt.

e *Fovit Electionem Luduici Imp.)* De hac electione multi multa tradunt pro affectu ſuo ſed nemo verius, aut certioribus probationibus rem executus eſt. Ioanne Geor. Herwarto Bavaro, qui ingenti volumine, contre Bzovii Monachi calumnias velitatur; ex ipſis archivis principum depromptis teſtimoniis.

f *W. Vicarius Imperii deſignatus,)* Ita vocabatur tunc provinciarum nomine Imp. præfectus, quaſi vices Imperatoris gerens. Quales Latini olim dixiſſent, pro Imperatore; Tales fuere Procoſſ.; Proprætores, & qui hodie Regum vices in provinciis agunt, *Proreges.*

g *Duxerat Lud. Imp. Margaretam filiam Wilhelmi Com. Hann.)* Quæ hujus 4. Wilhelmi erat amita, unde ſequentes Hannoniæ Hollandiæque Comites prodière: Partem ſtemmatis ex Chronico Bavariæ Andr. preſbiteri Ratiſpon. adfero.

Lud. IV. Bavarus, cui prior uxor Beatrix Poloniæ Duc. F. poſterior Margareta Hannonia, ex quâ nati.
- Ludovicus ex priore Marchio Brandenburg.
- Stephanus Dux in Landzhut inf. Bavar.
- Ex poſter.
- Albertus Straubing. Dux & poſt fratrem Com. Holl. Hannon. Zel. &c. ob. 1405.
  - Albertus.
  - Wilhelmus Holl. Hann. Zel. Comes
    - Iacoba unica patris heres.
  - Iohannes.
- Wilhelmus Com. Holl. &c. S. L.
- Ludovicus Romanus.
- Otto Dux ſuperioris Bavariæ ob. 1379.

h Beka

h *Beka Ottonem Regem Cracoviæ,*] Bzovius in append. ad Annal. Baronii, Ludovicum cum Ottone confundere videtur; & eundem Ottonem Heda Brandenburgenſem Marchionem cum Panvinio dicit, hic certè magnâ eſt ſcriptorum varietas & confuſio, ut ex. Aventino, Munſtero, Cuſpiniano, Bertio, aliis patet. Ego inter principes aut reges Poloniæ Ottonem circa illa tempora, non invenio.

i *Caſu Equi ſuffocatus eſt* XII. *Octobr.* 1348.) Alii habent V, Id. Octobr. id eſt, XI 1347; de equi lapſu Cuſpinianus & alii referunt, ſed ſupervixiſſe eum plerique volunt.

k *Caſtrum Luporum dictum de Wolven,*] Quàm ineptus ſit Heda in interpretandis propriis nominibus, & quam parum vim verborum perceperit aut expreſſerit, jam ante à me dictum. Patet etiam hoc loco, quo Wulven ſive Gulven, caſtrum luporum reddit, cum meliùs Undoſum dixiſſet. Inſignia etiam familiæ undas ubique exprimunt, & quæ ab hac deſcendunt ſimiliter coloribus tantum mutatis, ut ſunt Horſtiorum, Sterckenburgiorum, Hardenbroeckiorum, Hinderſteiniorum, Oude-Geiniorum, Hemſtediorum, &c. Caſtrum illud aliquoties deſtructum, & reparatum, tandem ad Reneſſios pervenit; & ante 40. vel circiter annos emptione ad D. Walterum Crayeſteinium, qui domum ibi novam fecit. Feudum eſt Hollandicum.

l *Hemanos populos juxta Hemi fluv. ripas,*] In quibus uterque pagus Emeneſſe & Ter-Eme, qui Eemlanders vulgò, Hi ſeſe ab Antiſtitis obedientiâ ſubtraxerant, & Hollandi Orientales dici volebant, ſed magno ſuo malo, vi tandem ad verum dominum redire ſunt coacti.

m *Coëmit municipium cum arce Laghe.*) Caſtrum *Laghe* pertinebat anno 1342. ad Harmannum de Laghe, cujus filia nupta Elberto Eylio Equiti, qui poſt 4. annos Epiſcopo omne territorium cum caſtro Laghe vendidit 5000. librar. At quia tempore debito hæc pecunia non ſolvebatur, multa inde damna & incommoda Epiſcopo provenêre.

n *Stabulum Equorum Epiſcopi,*) Equites Teutonici ſacri olim in agro Trajectenſi non procul ab Eccleſia D. Gertrudis Domicilium, in loco, qui *Op-Ravin* dicitur habebant; quo ab Hollandis deſtructo, intra mœnia ſe receperunt; & hoc ſtabulum nacti, adjunctis vicinis ſuâ pecuniâ emptis areis, habitationem ſatis magnificam, quâ etiam nunc Fruuntur, ſibi fecerunt; principibus olim ut & nunc hoſpitium. Pretium hujus areæ & ſtabuli (van onſer ſtallaetſe verba ſunt Epiſcopi) gelegen inde Spanchwijck) invenio 300. libb. nigr. Turonenſium, quam ſummam pollicetur Arkelius ſe impenſurum publicæ utilitati, ad emptionem ſcilicet, novi ſtabuli, datis fidejuſſoribus fratre ſuo Roberto Arkelio, Domino Iacobo de Lichtenberch, Adamo Soudenbalchio, Alfero Lichtenbergio, Henrico de Witte & Tidemanno Scrodekino, ut patet ex literis anno 1346, eam in rem conſcriptis, hodieque extantibus. Olim ipſis fratribus Teutonicis data erat facultas ædificandi intra muros juxta cœmiterium D. Nicolai, ut ex diplomate ſeq. conſtat.

HEnricus D. G. Trajectenſ. Eccleſiæ Epiſcopus & G. major ejuſdem Eccleſiæ Præpoſitus, omnibus præſentia viſuris ſalutem in domino. Noverint univerſi, quod nos Præceptori & fratribus domus Teutonicæ Sanct. Mariæ Trajectenſ. liberam conceſſimus facultatem ædificandi infra muros Trajectenſes juxta Eccleſiam B. Nicolai, ipſamque Eccleſiam cum ſuis proventibus in ſubſidium terræ ſanctæ integraliter contulimus eiſdem jure perpetuo poſſidendam, & per ipſorum fratres ſacerdotes deſerviendam, de quâ ſingulis annis VI. *libras Trajectenſi Præpoſito majoris Eccleſiæ qui pro tempore fuerit, in perpetuum exhibebunt, ſalvis juribus ſynodalibus quæ conſueverunt eidem Præpoſito de ipſâ Eccleſiâ exhiberi. Et ne quis hanc noſtram liberam donationem occaſione quâcunque valeat infringere, prædictis Præceptori & fratribus præſentem paginam, ſigillorum noſtrorum munimine dedimus roboratam. Actum anno Domini* M CC, *quinquageſimo, in craſtino Beati Andreæ Apoſtoli.*

p *Oppidum Renanum muro cinxit.*] Illud Godefridus de Renen antiſtes ante 200. paulò minus annos, ſummo (ut inquit Bockenbergius) cui præerat, Collegio dederat, ac tum oppidi nomen videtur habuiſſe. Sive igitur Arkelius primus illud muro cinxit, ſive reſtauravit, munitiorem certè lo-

cum, &

cum, & tutiorem ab hoſtili vi fecit; ſitu tamen parùm commodo aut firmo.

p *Motus Trajecti ortus auctoribus Gunterlingis,)* Videntur hæ reliquiæ factionum priorum, quarum in Guidone ante memini; Gunterorum enim familia, à Liechtenbergiis orta, ſatis tum in urbe potens fuit. De hâc re ſic in MS. meo Cod. Becani invenio, Anno 1346. pugnatum eſt ab Epiſcopo, una cum Huberto de Culemborg, Rob. de Arckel & Iacobo de Nievelt in foro Palatino, contra Gunterlingos numero trecentos. Meminit horum Sifridus Petri in Appendice ad Bekam. Hæc autem factio hoc antiſtite urbe pulſa exulare eſt coacta. Quæ omnia cum in literis ipſius Epiſcopi clarius exprimantur, eas hic adjunxi.

IAn hyder Gn. G. Biſſchop t'Utrecht / doen te weten etc. Dat ons aenghebracht hebben Eerſame Luden Borgemeeſters/ Schepene/ Raedt ende Oudermannen onſer Stadt van Utrecht / als dat ſy een willecoor hebben inder Stadt boeck gheſchreven / die van langer tijt herwarts vaſte ende ſtade gehouden wordt/ſpreeckende als hier na beſchreven ſtaet: Waer eenich Borger die brokich ofte miſdadich worde weder die ſtadt/ ende hem die ſtadt dat aff nemen woude/in wat maniere/dat/dat ware/ende waert dat hy des eenigen troene ofte clage brochte voor ons Heeren ofte voor Jonck-Heeren/ofte voor Vrouwen ofte Jonckvrouwen/ hy / ofte ymant van ſire wegen/ daer die ſtadt ſwaerniſſe of comen mochte / die ſal de ſtadt dat af doen / buten des ſtadts coſte / of hy ſal uyt die ſtadt een myle vander ſtadt weſen/ tot dier tijt toe dat hy de ſtadt dat af ghedaen heeft / ende daer en teinden ſal hy de ſtadt beteringe doen / totter ſtadt ſeggen. Ende want de Borgemeeſtren/Schepene/Raet ende Oudermannen onſer Stadt van Utrecht openbaer bevonden hebben / dat Haren Jan van Leeuwenberch / Harman vanden Rijn / Grote Gyſen Soon / Jan Utenweerde / Gyſbrecht Haren Jans Soons Sone / Gyſbrecht Gunter ende Claes vanden Putte / die ſtadt van Utrecht in groten ſwaerniſſe gebrocht hebben / by haren rade ende toe-doen / overmits ghecroen dat ſy den Grave van Hollant cruendē over de ſtadt Utrecht/alſoe dat hy ſinen edelen moede ende toorne wierp op de ſtadt Utrecht / ende hiſe ſwaerlicken beſat ende beorlochde/ ende noch hudens dage noch niet verſoent en is / Waeromme wy met hen in een gedragen zijn/ alſe om onſe ſtadt ende die gemeene Borgers van Utrecht ten beſten in ruſte te houden / dat Haren Jan van Leeuwenberch/ Harman vanden Rijn / Jan upten Weerde / Gyſbert Haren Janſz. / Gyſbert Gunter ende Claes vanden Putte voornoemde binnen Utrecht niet comen en ſullen / tot die tijt toe/ dat ſy deſen laſte/ ende deſen grooten onraet / daer ſy ons ende onſe Stadt in ghebracht hebben afgedaen ende gebetert hebben / alſoo ons Stadt bouck hout / Voort ſetten wy de voornoemde uyt hare Borgerſchap/ ende uyt alle hare privilegien / Rechten ende Vryheydt die ſy t'Utrecht hadden ghelijck andere onſe Borgeren/ t'hent ter tijt / dat ſy deſen laſte ende onraet of gedaen hebben den voorſz. / Voort want ſy voormael geſworen hebben onſer ſtadt van Utrecht/ende den gemeenen gilde haer beſte te doen/ ende haer quaetſte te helpen weren/ daer ſy hem niet in verwaert en hebben als ſy ſchuldich waren te doen/ſo zijn wy met onſe Stadt van Utrecht in een ghedraghen; ware eenich man dieſe voorſtonde mit woorden ofte mit wercken / waer by men deſe ſaecke aen deſe voornoemde Luden niet rechten en ſouden als voorſchreven ſtaet / datmen ter waerheydt vonde die woonachtich waren binnen Utrecht / die en ſouden binnen der Stadt voornoemt niet comen moghen / noch binnen een myle na der Stadt / ter tijdt toe dat hy ons ende onſe Stadt ghebetert hadde dats ons ghenoechde. Voort/ want Aernt vanden Veene / Jan vander Strijpe/ende Machelem ſijnen broeder Harmans kijnderen vander Strijpe/onſer Stadts Borgers waren van Utrecht / eñ onſe quaetſte gedaen hebben / ſo ontſegghen wy hem onſer Borgerſchap t'Utrecht/ende alle privilegien/recht ende vryheydt die onſe Borgeren t'Utrecht te hebben pleghen. Ende om dat wy alle deſe voornoemde poincten mit onſer Stadt van Utrecht eendrachtelicken overdragen zijn vaſte ende ſtade te houden / ſoo ghelooven wy hem deſe voorſz. poincten niet te verbreecken / noch daer van geene ghelijckeniſſe/ noch ſoene aen te gaen/noch daer toe anders yet te doen / ten ſy by de Stats Rade goetduncken eñ conſent. In Orconde aller deſer dingen/ ſoo hebben wy deſen brief beſegelt mit onſen ſegel. Gegeven t'Utrecht in't Jaer ons H. 1346. des maendaechs na S. Pontiaens dach.

Suſpenſi

q *Fratrem ſuum in bello Leodienſi occiſum*,) Quis hic fratrum Epiſcopi fuerit nondum mihi liquet. Iohannes enim major natu ante patrem Dordrechti in concurſu equeſtri occubuit; niſi ex iis quæ ſequuntur, conſtiterit Robertum, quem ditioni ſuæ vicarium conſtituerat, denotari.

r *Suſpenſis inſignibus illius*,] Novus is tum videtur mos ſuſpendendi inſignia, cujus vix apud probatum auctorem antiquiorem mentionem fieri vidi. Hoc verò in loco poſt ipſe antiſtes, licet ad Leodicenſem tranſlatus eſſet epiſcopatum, ſepulturam ſibi elegit.

ſ *Receſſit Turones*.) MS. Cod. Lappii Turones vel Turonas non habet: ſed Annales populares; Suffridus Petri in Appendice ad Bekam & alii noſtrorum ſcriptorum locum exprimunt, qui eſt in Galliis nobilis urbs, Archiepiſcopatu & Conſeſſu Juridico celebris, vide Andream Quercetanum libro 1 cap. 122. de antiq. & memor. urbium Franciæ.

t *D. Zuederus Uterloe*,) Zuederus Uterloe ex Trans-Iſſelanis oriundus poſtea Martinlani templi & collegii Præpoſitus ſummoperè ad præſulatum Tr. aſpiravit, ſed non pervenit; Fratrem habuit Yvonem cui Arkelius cuſtodiam arcis Vollenho commiſit, ut ex literis anno Chriſti 1349. didici. Ipſius autem Zuederi Epitaphium extat in æde ſumma his verbis ſarcophago inſculptum: OB. VENERABIL. DOMINUS PRÆPOSITUS TRAIECT. ET ARCHIDIAG. SUEDERUS UTERLOE ANNO MCCC.LXXVIII.XXII APRIL. HIC SEPULTUS.

u *Peremtibus nobilibus & civibus oppugnantibus*,) Horum quidam à Sifrido nominantur, inter quos Lichtenbergii, Ryſenburgius & Drielii fuerunt, exercitus Ultrajectenſium Duces; ita ut non incruenta fuerit ea victoria Epiſcopo, Oudewateræ captę.

x *Plurimis eorum captis*,) Annal. vulgares inter hos referunt Giſbert. Langerakium, Herpertum Lieſveldium, & Conradum Ooſterhoutium.

y *Deſignato Vicario*,) Gerardo de Veno Theſaurario & Vicario ſuo; quem Præpoſitum Arnhemienſem fuiſſe diſco ex litteris, in archivis ſummi coll. Tr. exiſtentibus, Anno 1359.& 1360.

z *A factione eorum qui Cabeliavi*,) De hac Aſellotum, & Hamatorum factione apud Hollandos, non minùs quam Guibellinorum & Welphorum in Italiâ, execrandâ, Hollandicæ meminerunt hiſtoriæ, in quibus hoc Impium filii cum matre bellum pleniſſimè deſcribitur: quo Lectorem avidum amando, ne inſtituti mei limites nimium tranſiiſſe dicar.

aa *Quæ omnia iidem tyranni fabricaverant*,] Hi petebant ab Epiſcopo, ut arces, & reliqua bona detinerent ad 30. annos: & ipſi annuè 2000. libr. perſolverent.

bb *Wredeſtain arcem*] Fortè Weerdeſtein quæ hodie non incognita. Olim peculium Wijckiorum, Zyliorum & Wittiorum à Wereſteyn, nunc verò Grauwertiorum.

cc *Ab Ottone præfecto de Iſſelſtain arx Inſulæ Caſtoreæ*,) Otto nunquam præfectus, aut Dominus de Yſſelſtain fuit, ſed filius Giſelberti de Iſſelſtein *militis*, qui anno 1318. hos filios *ſuos nominat* D. Ioannem Cuſtodem D. Mariæ, Wilhelmum Can. Trajectenſem, D. Arnoldum de Iſſelſtein militem, atque Ottonem & Herbernum. Otto anno 1344. reperitur equeſtr. dignitatis fuiſſe vir, cum fratre Arnoldo Domino de Iſſelſtein, veluti literæ ſigillo ejus roboratæ confirmant: cui uxor filia Domini de Beverweert, quæ ei caſtrum Beverweert in dotem attulerat.

dd *Municipium Saluosi montis post longam obſidionem cepit*,] Cauſa hujus obſidionis in additionibus MSS. ad Chronicon meum Becani, ſic exprimitur: *Eodem anno* [*nempe* 1352,] *Dominus Giſbert. de Abcouda emit caſtrum de Woudenberch erga Dom. Ioh. de Woudenberch, fratrem Domini Huberti Schenck de Culemborch, in prælio Haſſelenſi à Leodienſibus interfecti. Filius vero D. Iohannis de Woudenberch ex inſtigatione & ſubſidio Domini Iohannis de Culemborch quadam nocte infra ſuburbium latens pontem cum ſuis exemplo præoccupavit, portam ulteriorem introivit, caſtrum cepit, cuſtodes effugavit, & firmo munimento cum ſuis complicibus communivit. Giſbertus verò de Apcoudâ de amiſſione caſtri turbatus, & hanc violentiam moleſtè ferens, conquerebatur eandem violentiam Epiſcopo, ſupplicando ut ipſe hanc ulciſci vellet injuriam. Epiſcopus verò cum multis belligeris propterea circumvallavit idem caſtrum, impugnando turres & mœnia diverſis ingeniis, quoadusque caſtrenſes urgente penuriâ victualium in deditionem tranſirent Epiſcopi, poſt 17. ſeptimanas, & ipſum præſidium eidem liberè reſignarent; Epiſcopus verò caſtrum funditus deſtruxit.* Hujus etiam rei meminere Chronicon vernaculum & annotata D. Com: Boothii ex publicis actis.

ee *Arcem quoque Ruwel per præſidem obtinuit*,) In Appendice ſupra laudatâ, hæc ferè leguntur, Chronica vernacula & ſcripta, quæ extant cauſam, ſic exprimunt vernaculo ſermone: Hoort ſept Wouter van Mynden/ dat mijn H. van Utrecht inder tijdt/ doemen voor Woudenberch lach/ om dienſt-maende van huyſe ende goede van Ruwiel/ op Wouter van M. ofte op den ghenen die't van rechte doen ſoude/ des hem daer over niemandt te dienen en quam/ ende het mijn H. van Utrecht alſoo vervolchde/ dat het hem met rechte ane ghewyſet werdt/ ende mit rechte in dat huys/ ende inden goede/ eñ in al zijnen toebehoren ſat voor zijn eyghen goet/ ende het Wouter ghecocht heeft teghens mijn H. van Utrecht alſe ſyne brieven houden etc.

ff *Anno 1354. Epiſcopus Zuederum præfectum in Montfort*,) Annales vernaculi & appendix MS. ad Bekam annum 1353. habent ubi hæc obſidio, ejuſque cauſa & exitus ſic deſcribuntur: *In profeſto S. Servatii Epiſcopus Iohannes cum pleriſque belligeris vernaculis circumvallavit Montforde, ſecum deferens terribilem machinam cum quâ præfatum oppidum inceſſanter laceſſivit, propterea quia Borchgravius adhærens Domino de Culemburgh, & Vyanen, ſe oppoſuerat ſuo vero Domino. Sed is cauſæ conſcius attendens vires ſuas contra exercitum magnanimi Antiſtitis nequaquam poſſe ſufficere, pacem exquiſivit, fidelita-*

tem Epiſcopo juravit, ac magnam gazam eidem pro forefacto contulit; & ſic Epiſcopus ſatis ipſum ultus Trajectum receſſit. Extant literæ Suederi vernaculo ſermone ſcriptæ quibus profitetur omnem obedientiam Eccleſiæ Traj. anno C. 1353. ut & aliæ oppidi Montfortenſis plenæ ſubmiſſionis, quarum ſequitur tenor.

WY Schoute/Schepene/ende gemene buere van Montfoerde/ ende anders gemeene buere wonende inden kerſpel van Montfoerde maken condt allen Luden / dat wy by wille ende goetdunckten ons heren Haren Zweders Borchgrave van Montfoerde in een ghedragen zijn met eenen eerſamen Vader in Gode onſen rechten Lantſ-Heere Haren Johan van Arkel Biſſchop t'Utrecht / ende hebben hem voer ons ende voer onſe nacomelinghen ghehult/gheloeft/gheſeeckert/ende ghezworen/ gheloven/zekeren/ ende zweren/ende wilcoren mede op alle onſe goet ende onſer nacomelinghen/dat wy legghende hebben binnen den Gheſtichts palen van Utrecht / alſo dat wy onſen Heere den Biſſchop voorſchreven ende ſijnen nacomelinghen Biſſchoppen t'Utrecht voertane altoes hout ende ghetrouwe weſen zullen alſe goede gheſtichts Lude horen rechten Lantſ-Heer ſchuldich zijn te weſen/ ende dat wy ende onſe nacomelinghe ghetrouwe hulpers zullen weſen des Biſſchops van Utrecht die nu is / ende weſen ſal inder tijdt teghens allen den ghenen die hem ende ſijnen Gheſtichte van Utrecht deren of ſchaden wouden/ ende dat wy hem ende ſijnen na-comelingen Biſſchoppen t'Utrecht tot alle tijdt alſe wijs vermaent warden / des Gheſtichts palen tuſſchen Rode ende Bodegraven zullen helpen houden ende beſchermen / nae alle onſer macht/ ende zoelen oeck ſijne heerlickheydt/ende ſijne Gherechten ſterken/ ſijne panders/ ſijne boden/ ende zijns Officiaelen die haer daghe-brieve ende banne brieve brenghen / vorderen ende beſchermen nae alle onſer machte / zoo dat hem gheen arch en gheſchie / ende dat wy ons teghens den Biſſchop van Utrecht die is / ende weſen ſel inder tijdt / noch tieghens der Stadt van Utrecht nimmermeer verzetten en zoelen/ mer hem altoes te doen in allen zaecken wes wy onſen gherechten Heeren ſchuldich zijn te doen / ende dat wy nimmermeer daer toe helpen en zullen raeden nochte wiſen/ noch daer mede weſen dat hem yemandt hogher Gherechte onderwijnde tot Montfoerde anders dan die Biſſchop van Utrecht ſijne Maerſchalck of ſijne ghewaerden Bode / ende dat wy nimmermeer die Stede van Montfoerde veſten en zullen mit Mueren / mit Graften / noch in gheenre manieren / te ſy by wille des Biſſchops van Utrecht ende goetduncken zijnre Stadt van Utrecht / ende waer dat zake dat wy of onſe nacomelinghen eenich van deſen punten verbraken / of niet en voldaden in allen manieren alſe voorſchreven is / zoo verboerden wy ofte onſe nae-comelinghen die dat verbraken alle onſe goet dat wy binnen des Gheſtichts palen voorſchreven legghende hadden/ ende darentends kenden wy ons ſelven trouweloes ende menedich. In orconde alle deſer dinghe hebben wy Schoute/Schepene ende gemeene buere van Montfoerde onſen ghemeenen zeghel aen deſen brief ghedaen / ende wy ghemene buere woonende inden kerſpel van Montfoerde ghelooven dit voor ons ende onſe naecomelinghe vaſte ende ſtade te houden onder den zeghel van Montfoerde voorghenoemt / ende om die meere oorconde ende veſteniſſe deſer dinghe ſoo hebben wy Schoute/ Schepene ende ghemeene buere van Montfoerde voor-ghenoemt/ ghebeden onſen Heeren den Borch-greve van Montfoerde voor-ghenoemt deſen brief mede te bezeghelen mit ſijnen zeghel / Ende ick Zweder Borchgrave van Montfoerde voerſchreve hebbe door bede wille des Schouten der Schepene ende der meenre buere van Montfoerde voor-ghenoemt mijnen zeghel aen deſen brief gedaen tot eenen Orconde. Deſer breve ſijn twe alleens ſprekende / Gegeven in't Jaer ons Heeren duyſent dre-hondert dre-ende-vijftich op S. Servaes dach inde Mey.

gg *Vt in eâ civis Trajectenſis præficeretur perpetuò*,] Ex conſtat Winſemios, Rineveltios cives Trajectenſes huic caſtro & præfecturæ præfuiſſe, extantque hujus rei inſtrumenta.

hh *Arcem verò pacis, ſive Vredelandt redemit ab Auguſtâ*,) MS. app. *pro caſtro Vredelande ad plenum perſolvit Margaretæ Imperatrici, quod ab anteceſſore ſuo oppignoratum fuerat, & in ſuam poteſtatem recepit pro* VII. *M. libr., quam pecuniam Florentius de Boekhorſt ex parte Imperatricis accepit.*

ii *Eccleſias inſtaurare, & biblioth. ornam. neceſſariis cœpit adornare*,) De ea re ſic Sifridus: *Eccleſias dirutas reſtauravit, reſtauratas libris optimis, Calicibus, aliiſque pretioſis ornamentis inſtruxit, pretioſiſſimam etiam mythram cum baculo paſtorali argenteo deaurato propriis expenſis fieri fecit.* In MS. meo quædam etiam referuntur de brachio S. Apollinaris ab eo Ravennâ allato.

kk *Erat enim doctus admodum, & volumina ingentia compoſuit*) Heda infra: *In Galliis bonis literis artibuſque quibus pollebat, operam dedit.* Placentius de Epiſcopis Leodienſibus: *In ſacris atque ſæcularibus literis non vulgariter inſtitutus.* Chron. M. Belgicum: *Vir utique doctus ſcientiis tam ſpiritualibus, quâ ſecularibus.* De libris verò ab eo compoſitis nulla extat memoria, niſi ii lateant alicubi & cum tineis pugnent. In libro D. Giſb. Lappii notatum in margine: *Ioannes Arkelius juſſit conſcribi librum Pontificalem, qui continet in ſe ſeptem libros: 1. De conſecratione miniſtrorum: 2. De Eccleſiis, cœmiteriis, vaſis conſecratis: 3. De benedictione rerum profanarum: 4. De cœna Domini: 5. Officium defunctorum, cum Pſalterio: 6. Benedictiones per totum annum omnibus Dominicis & feſtis, per orationes: 7. De Degradationibus.*

ll *Cui ferè omnes nobiles Epiſcopo fide adſtricti adhæſere*,) Hos recenſet Sifridus in Appendice ad Chron. Becani, in meâ tamen appendice MS. additur Ioannes de Culemborch quondam Woudenbergæ dominus, & pro Iohanne Schonouwio, Hubertus legitur.

mm *Occiſis circiter octuaginta ex primoribus*,] In ſupplemento MS. meo: *corruerunt autem in illo certamine* lxx. *de optimis Bunſchotenſibus.*

nn *Erat tunc in vico Gano turris fortiſſima*,) Hanc alii *Snoyen toorn* appellarunt, à Snoyis nempè poſſeſſam, horum enim celebris & nobilis hic olim floruit familia, ex quibus Arnoldus cum filio vixit circa annum C. 1288, Iohannes 1290, Bernardus miles 1381. Arnoldus Eques cum fratre Theodorico, aliique dicti Snoyi de Oude-Gein, ex Wuluenis oriundi. Hic ante paucos hos annos à loci poſſeſſore, Domino Adriano Ploſio Amſtelio Equite illuſtri, partim ex veteribus fundamentis, partim noviter jactis erecta eſt arx Oude-Geina, amæniſſimo loco ſita.

oo *Oppida Mudam & Weſopam*,] MS. meus ſupra laudatus: *Anno Domini 1356. poſt converſionem S. Pauli Epiſcopus Ioannes cum electis armigeris venit ad oppida Weeſp & Muden quæ bellanti manu infra trium dierum ſpatium ſibi victorioſè jubegit*; Chron. vern. dicit quarto die vi expugnata & incenſa.

pp *Præfectum Montfortis nepotem ſuum tunc præſidem*,) Erat is Snederus Ultrajectenſis Mareſchallus [ut vocant] Caſtellanus de Montfort, cujus mater filia dn. de Iſſelſtain, hujus extat fidelitatis juramentum anno 1355. Epiſcopo, Et ditioni Traject. præſtitum: quo non obſtante Sleidanum & Diclenium Satrapas cum 40. armatis ad hoſtes Epiſcopi properantes captos & ſub cuſtodiâ ſua exiſtentes dimiſit, & hoſtibus iiſdem ſe junxit.

qq *Paſſi ſunt & cives Amerſfordienſes cladem à præfecto opp. Nardeni*,] MS. meus: *Eodem anno (1356) 14 die menſ. Martii Dominus Gyſbertus de Nyenrode veniens ex Nearden cum multis ac bellicoſis vernaculis incendit pagum Zoeſt, è contra verò Mareſcalcus Epiſcopi in Eemlant Otto de Lare coadunatis ſibi Amerſfordienſibus animoſe ipſos aggreſſus eſt, & crudele bellum exortum eſt, in quo primo aggreſſu Nicrodius lethaliter ſauciatus eſt, ut inde ſuper cuſpides in geſâ portaretur, ſed poſtremò Ottone Mareſcalco cum 36. probatis armigeris necatis Hollandi victores extiterunt.*

rr *Subſecuta pax inter Epiſcopum & Comitem*,) Conditiones à Sifrido Petri referuntur, ut & in Annal. Vernaculis: Vidi & originales deſcriptas in quibus Comes profitetur bona de Amſtel, Woerden & Cuck ab Antiſtite clientelari poſthæc beneficio ſe poſſeſſurum. Item ut Gunterlingi 7. exules ibidem nominati reſtituerentur quos etiam inde reliquos ſponte Epiſcopus reſtituit.

ſſ *Filia Ducis de Suldenis*,] De filia Ducis Brigenſis ſcriptores ferè conveniunt, Suidenſis neſcio an alius præter Hedam meminerit. Videtur autem Bregenſis ducatus in Sileſiâ ſitus ad limites Poloniæ & idem dici à Sanmarthanis fratr. Suidenic.

tt *Præſidium quod vocavit Arkelſtain*,] In Zallandiâ, inter Weſt-caſpel [ſic in MS. meo] & Baekmer in loco ſilveſtri ædificans caſtrum magnum, quod vocavit Arkelſtain; alii Bathman & Wegeſtapel legunt. Superat & hodie in Zallandiâ caſtrum Arkenſtain nec procul inde Bathman, & Weſſepe, ut in Provinciæ iſtius tabulâ videre eſt.

uu *Eraſa eſt arx Saterſloo*,] Nunc Saetzvelt dicta, quæ poſſidetur à Nobili & antiquâ familiâ Redeorum in quâ vixit anno 1288. Bitterus Miles de Rede, cujus literæ & ſigillum ſervantur in Tabulario Equitum Teutonicorum Trajecti. Extat hujus Epiſcopi tempore facta declaratio H. de Selwart de controverſiâ Groning. quæ eſt talis. Pateat univerſis quod nos Henricus de Selwart armiger tractatus initos inter ven. viros Decanum & capitulum Eccleſiæ Tr. parte ex unâ & me H. prædictum parte ex altera, ſuper infeudatione Iuriſdictionis oppidi de Groningen ad ipſos (ut aſſerunt) ab antiquo ſpectantis; quantum per me ſtetit, bona fide & legaliter perſequar intra hinc & feſtum Pentecoſtis proximè venturum præſtante domino feliciter terminandos. In cujus rei teſtimonium mei ſigilli appenſione feci præſentem literam roborari, Datum Trajecti, anno Domini Milleſimo ccc quinquageſimo ſecundo, die quarto menſis Aprilis.

x *Paludem dictam Maſtebroeck in Tranſiſelanis aggeribus incluſit,)* In appendice MS. *Anno 1364. x. Februarij tota terra Maſtebrouck magnificus Epiſcopus obtulit B. Martino, cum meditate decimarum; aliam verò med. decim. obtulit capitulo Davent. in honorem B. Lebuini confeſſ.* Tota v. terra eſt 33. Houvarum. Heda habet jugera perperam ut puto.

yy *Sub quo primum cœptum Collegium Canon. in Oppido Leidenſi,)* Collegium illud Pancratianum, vulgò Hoochlandicum, 24. Canon. erexiſſe his conſentit Guicardin. Vernenburgium hujus ſucceſſorem anno 1366. ſchedæ noſtræ habent, poſt biennium quam ad Leodienſem tranſlatus fuiſſet Eccleſiam Arckelius; quod & Orlerius in Leidenſi deſcriptione; ubi diploma fundat. recitat. aſſerit.

zz *Inſtituit & ipſe in Oppido Gorcum cum Ottone de Arclo,)* Id factum ut habent ſchedæ noſtræ anno 1378, paulò ante quam moreretur. Appendix ad Bekam MS. *circa hæc tempora (annum ſcilicet 1378.) fundavit in Gorinchem venerabile collegium* &c. Canonicorum XIII. ex quo prodiit tandem Ioannes de Hare, Gorinchemius, qui Haganæ biblioth. Primus auctor, vide Guicard. Belgium in Gorcom.

αα *Hoc tempore puellus perfectè loquens:]* Ejuſmodi prodigia in hiſtoriis paſſim occurrunt, ut de infante à Sergio PP. interrogato de patre, ex Surio in vitâ Anſhelmi: De alio, Abbati Danieli de patre reſpondente ex Sophronii prato Spir. Adde Gregor. Turon. alioſque.

ββ *(Vulgariter Cormede)* In ipſo diplomate, quid hoc ſit verbi quodammodo explicatur; occurrit etiam in ejus & anteriorum ſæculorum monumentis ſæpiſſimè. In literis Florentii de Batenburch de bonis in Balgoye anno 1247. *in libro Cameræ fol. 25. Nullus ſervus vel libertus Cerocenſ. vel Curmedalis in Eccleſiâ noſtrâ poteſt eſſe Canonicus.* Item in literis Abb. Gerardi S. Pauli Traj. Anno 1422. Gerardi Com. Gelrenſ. anno 1227, in ſententia Walt. de Morſenborch 1349. paſſim, Arnoldi Abbatis Egm. anno 1230. &c.

Iohannes Quintus Epiſcopus XLVIII.

ANno itaque LXIV. Iohannes(a) ex Vernenborch ſurrogatus à Romano Pontifice XLVIIJ. conſtituitur Epiſcopus, vir manſuetus, & pacis amator, inveniens juxta ejus animum Epiſcopatum in oppidis & Arcibus liberum ac ditem. Paſſus eſt tamen ſequenti anno magna incommoda à quibuſdam Weſtphalis ex familiâ de (b) Veelen, & de Broickhuyſen, qui in Tranſiſelaniis per multos vicos ingentem prædam abegerunt, de quibus tamen præſentaneam ſumpſit vindictam non ſpernendo comitatus equitatu, omnia hoſtium municipia ferro ignique vaſtans, & ſolo adæquans: quos etiam ad condignam compulit ſatisfactionem. Anno LXVI. obſedit Amersfordiam, eo quod cives illius loci vendicarunt libertatem, coacti parere & pendere quicquid tenebantur. Anno verò LXVIII. V. Kal. Novembris, dum Epiſcopus hybernaret in oppido Ghoer, per inſidias hoſtium, vigilum incuriâ, locum noctu occupantium capitur, trucidatis aliquot ex ſuis, & magno ære redimitur à nonnullis, quibus Provinciæ cis-Iſulanæ cum arce Vollenhoe ex hoc rurſum impignorantur in maximam Eccleſiæ jacturam. Albertus quoque Dux Bavariæ inſtigatus per quendam Giſbertum Gunter exulem Trajectenſem, & ob literas illi exhibitas, vel per ipſum exulem in odium ſuorum, vel per alium, cui arx (c) Vredelant pridem Comiti Hollandiæ per Iohannem Dieſtenſem impignorata fuerat, civium bona rapi atque diſtrahi permiſit; fuit tamen quæſtio intercepta arbitrio Eduardi Ducis Geldriæ, qui filiam Alberti deſponſarat, ut pecunia inſcripta literæ redimeretur ſtatuto tempore. Iohannes verò Epiſcopus cùm præfuiſset annis ſeptem, morte ſubitaneâ, vel uti ſuſpicabatur, ex veneno periit, anno MCCCLXXI. IX. Kal. Iulii, abſque ulla pompa funebri ſepultus in Baſilicâ majore.

Veelen & Broickhuyſen hoſtes Epiſcopi.

Amersfordienſes coguntur ad obedientiam.

Epiſcopus capitur.

1371. Epiſcopus moritur.

a *Iohannes ex Vernenborch;* Ex Comitibus ſcilicet de Vernenburg. Eſt autem Vernenburg Comitatus inter Aerem & Netam fluvioſos ſitus, ad limites Trevirorum; Caſtro nobilitatus antiquiſſimo, quod prius ſui juris erat (teſte Bertelio) & nulli majori ſubditum poteſtati; ſed anno C. 1370. Comitibus Luxemburgenſibus pro ſummâ 200. libb. denariorum mutuo datâ feudale effectum eſt, rem tum gerente Henrico Comite de Vitnenburch. De nomine ejus conjecturam vide apud eundem Bertel. in hiſtoriâ Luxemb. pag. 108. eſt hodie Peculium Manderſcheidenſium Comitum. Fuerat hic 37. Monaſterienſium Epiſcopus, poſt Adolphum Comitem de Marcâ de quo ſic Crantz. in Metrop. lib. 9. c. 45. *Ioannes de Vernenborch qui Adolpho in Eccleſiam Monaſterienſem ſucceſſit, cum vix annum in ea perſtitiſſet mox transfertur ad Eccleſiam Traj.*

b *Ex familia de Veelen & Broickhuſen,]* Antiquam & potentem ap: Clivenſes familiam invenio Veelenſium, ex quâ circa an. 1274. Arnoldus de Veele miles teſtis adhibitus literis Henrici de Lecka. Nec minus potens & nobilis familia fuit Broeckhuſiorum in Gelria etiam non ignota.

Magno ære redimitur,) Lutrum redemptionis fuiſſe conſtat 16000. ſcutorum veterum; redemptionem procurantibus Iacobo de Zoudenbalch, ex familiâ Lichtenbergicâ (indicante ſigillo)

ſigillo) Abbate S. Laurentii in Ooſtbroeck, Giſberto Vianenſi, Zwodero Vianenſi, Iacobo Zuleno Nieveltio, & Gerardo Vrenckio.

c *Cui arx Vredelant pridem Comiti Holl,*] redemta ea arx ab Auguſtâ Wilhelmi ſorore jam erat per Arckelium, teſte hoc noſtro auctore ſupra, ſed malitiâ Gunteri exulis eæ literę in manus Alberti pervenerant. Hinc diſcant tam privati quàm publicæ rei præfecti quam periculoſum ſit literas obligatorias redemptas conſervare velle integras; unde etiam nos inter privatos controverſias ortas vidimus inter poſteros valde periculoſas. Vide quæ hic noſter in ſucceſſore Arnoldo refert, de eadem arce.

Superſunt literæ Verneburgii Epiſcopi quibus pollicetur ſe nunquam alienaturum à dominio Traject. caſtrum Eembrug, nec permiſſurum ut damnum civitati vel civibus Trajectenſibus inde inferatur, quarum cum apud me extet exemplar, ex pervetuſto codice deſcriptum illud operæ pretium duxi, hic inſerere;

Wy Johan van Virnenborch byder genadē Gods Biſſchop t'Vtrecht/ maken cond allen Luyden/dat wy in tegenwordichepdt onſer Eccleſien eñ des Raets van onſe Stadt Vtrecht gelooft eñ geſworen hebben dat wy dat huus t'Embrug ende ſulck goet als daer toebehoort nimmermeer verſetten noch verſellen en ſullen noch yemant verlhen noch verlenen of in eeniger manieren den geſtichte van Vtrecht ontferren en ſullen/ eñ wy oeck onſe ſtadt van Vtrecht/ eñ onſe geſtichte voorſz. ofte ymandt daer mede oorlogen en ſullen/ noch gehengen naer onſe machte ſonder archept datſe ymant daer mede oorlogen/ wy en haddent eerſt vervolghet in allen manieren alſe den open brief inhoudt die Biſſchop Johan van Arckel onſe voor-vader onſer ſtadt van Vtrecht daer op gegeven heeft / In orconde dit beſegelt mit onſen ſegel / Gegeven in't jaer ons Heeren M CCC lxiiij. des donredags na Sint Martins dach inden Winter.

Hiſce junguntur aliæ quibus privilegia ipſis civibus confirmantur.

Allen etc. Doen wy Johan van Virnenborch byder genaden Gods ende des ſtoels van Romen Biſſchop t'Vtrecht te weten/ dat wy onſen lieven borgeren ende de ſtadt van Vtrecht alle hore privilegien / rechten / vryheden/ wilkoren eñ koeren die ſy hebben / ofte vercregen hebben van Keyſeren/ van Roemſche Coningen ende van Biſſchoppen t'Vtrecht onſen voor-vaderen ſoe wie zy gheweeſt zijn/ende alle hore oude hercomen die zy van onſe voor-vaderen tijden ende hore oude tijden haer gebrocht hebben tot deſen dage toe/confirmeren/ vaſt ende ſtade beloven te houden/ſonder enich wederwoerde ofte wercken/ mit goeden trouwen/ in oorconde des briefs beſegelt mit onſen zeghel / Gegeven in't jaer ons Heeren M CCC lxiiij. op onſer Vrouwen dach Nativitas. Ejuſdem ferè tenoris aliorum Epiſcoporum extant literę mutatis mutandis.

Arnoldus Secundus Epiſcopus XLIX.

Sede jam vacante, pars elegit (a) Zuederum Wterloo majorem Præpoſitum, virum illiteratum, incultis moribus, Religionis ac diſciplinæ Eccleſiaſticæ penitus ignarum, cui & Capitulum Daventricum adhæſit: Sed major pars & ſanior ipſum reſpuebat. Unde Urbanus Papa conſtituit Arnoldum Principem (b) ex ſtirpe clarâ de Horn, tunc in curia præſentem. Qui receptus (b 2) pridie Kal Octobris xlix. conſtituitur Epiſcopus, vir literatus, formâ egregius, comis atque affabilis, non detrectans arma. Hic debita ex captivitate prædeceſſoris contracta, perſolvit, arcem Vredelant principi Apcoudio commiſit eâ conditione, ut in fide Trajectenſium conſervaret, nec ullum ex ipſa aliquo colore injuriari permitteret, pactis (c) parum ſervatis. Hic mortuo Reinaldo Duce Gelriæ abſque prole, (d) aſſumpſit ſociale bellum pro ſeniore ſorore Renaldi, quæ Comiti Clivenſi nupſerat, contra Wilhelmum Ducem Iuliæ ex juniore ſorore natum: fuit bellum atrox & diuturnum, in quo idem Epiſcopus magno diſcrimine ſe ſuoſque immiſcuit, vix evadens manus hoſtium, niſi ſui apud Tielam ſuppetias veniſſent. Fuit etiam bellum minus neceſſarium pro Epiſcopatu. Nam territorium Trajectenſe incendio & rapinis datum, nullum ſenſit commodum. Anno verò M ccc lxxiii. Traject. duxêre altam foſſam, à Nieuvaert ad Groterwade, & locarunt (e) ad ripam Leccæ fluvii cataractas, ſive (f) repagula bina lignea, quo aquas faciliùs aut excluderēt, aut intromitterēt,

Epiſcopus bello ſe immiſcens non neceſſario, vix hoſtium manus evadit.

1373.

De Vaart bodæ.

ubi & arcem præmunitam condidêre, quam Gildenburch nominarunt à collegiis artificum ſic dictam in vico Vreeſwick, ne illæ per hoſtes aliquando deſtruerentur: Concitantibus ex hoc ipſis adverſum ſe Giſbertum Vianenſem atque Dordracenſes, qui in odium & ſervitutem ipſorum id factum ſuſpicabantur: atque Albertum Ducem Bavariæ, & Comitem Hollandiæ commoverunt adverſum Trajectenſes, cum quibus ortâ diſcordiâ ſuper redemptione arcis Pacis ſive Vredelant. Quia Comes plus exigebat, quàm conventum fuit. Arx Coronæ, quam Cronenburch dicunt, à Trajectenſibus capitur & deſtruitur.

Nullum malum ſolum, ſed aliud ex alio pullulat.

Oppidum Inſula ſive Woerden à Trajectenſibus fruſtra appetitur, aduſtis ſuburbiis: oppida Muden, Weſop, & multi vici coacta tributum ingens ſolvere, loco pecuniæ à Trajectenſibus per Comitem extortæ. A quibus tum Zwederus Præfectus in Gaeſbeeck ad Comitem deficiens, contra jusjurandum bellum indixit. Arx quoque Gildenburch à Comite obſeſſa tandem deditur, rurſumque à Trajectenſibus recuperatur, ſemper audaciſſimè oppugnata, & rurſum ab præſidiariis validè defenſa, factæque per Trajectenſes multæ incurſiones in Hollandiam, multæque hinc inde prædæ: tandem omnis diſſenſio compoſita ea conditione, ut Vreeſwick cum aſ-

1374. *Inundatio agris damnoſa.*

ſertione (g) Epiſcopi, & ſeptem ſtolarum cederet Epiſcopatui. Anno verò M. ccc. lxxiv. facta eſt ingens inundatio aquarum, quæ oppida ac vicos plures ſubruebat, ſæviens per quadrimeſtre, ita ut per agros ac prædia navigio undique progrederetur, interruptus poſtea eſt agger fluminis Leccę, qui multo majore incommodo Hollandiam afflixit.

Leodii Iohannes de Arkel moritur 1378. *in ejus locum transfertur Arnoldus Epiſcopus Trajectenſis*

Arnoldus itaque defuncto anno M. ccc. lxxvii. Iohanne de Arckel apud Leodium, cùm arcem de Putteſtain, Campenſibus infeſtam, cui Herbernus præerat, ſolo æquaſſet, aliam verò in Territorio Trajectenſi Loenreſloet ad (h) deditionem coegiſſet, transfertur ab Urbano Sexto, cùm ſediſſet ſeptem annis Trajecti (ipſis Leodienſ. poſtulantibus) ad Eccleſiam Leodienſem.

a *Pars elegit Zuederum Vterloo,*) De hac electione, & quâ ambitione ad illam progreſſus fuerit Zuederus, extant ap. me acta ſatis prolixa ex autheoticis deſcripta, ex quibus patet, quâ viâ etiam olim graſſarentur ad dignitates eccleſiarum. Chron. M. Belg. nepotem Giſelb. de Vianeo dicit.

b *Arnoldum Principem ex ſtirpe clarâ de Horn.*) Filium Wilhelmi domini de Hoorn cujus hic appoſui ſtemmatis partem ex veris mooumentis à nobili & diligenti eâ in re viro Carolo Rietwyckio, collectam:

Gerardus dominus de Horne, & Altena, poſt mortem fratris Wilhelmi: cujus uxor Ioanna de Gaeſbeeck, ex familiâ principum Lovanienſ.	Wilhelmus dominus de Horne Altena, Gaeſbeeck, Herſtal, Heze, Leende, Loen, Wadert. Prima illi uxor Oda F. Nicol. domini de Puttē & Stryen. Secunda Ermgardis, vel ut habetur in Chroo. Clivenſibus *Gerardi* à Schureo, Eliſab. F. Theodorici Cl. Com.	Ex priore conjugio.	
		Gerardus de Horne &c. *ἄπαις.*	
		Ioanna ux. Giſberti Abcoudii,	
		Oda ux. Iohannis Polani.	
		Beatrix Audegemii prioriſſa.	
		Berta Veſtalis Reinſburg. 1363.	
		Ex poſteriore.	
		Wilhelmus d. de Horne & Herſtal cui ux. Eliſabetha Arculea.	Wilhelmus dominus de Horne &c. Theod. Epiſc. Oſnaburg.
		Theodor. dom. de Parwis.	
		Theod. Loevius d. de Moncornet, Heze, Baucigny.	
		Arnoldus de Horne Epiſcop. Traj. poſt Leod. 1389. x. Mart. mortuus	
		Elſabena ux. Henr. Dieſtii Burcgr. Antwerp.	
	Otto Claſſis Francitanæ præfectus temp. Phil. Valeſiis.		
	Beatrix de Hotne.		

b 2 *Arcem Vredelant Principi de Abcoude commiſit,*) En iterum principes vocat minoris conditionis proceres, & nimis vile hoc nomen habet. De hac commiſſione extant monumenta, apud me conſervata.

b 3 *Qui receptus pridie Kal. Octobr.*) Io vetuſto Cod. MS. ita ſcriptum invenio: *Profeſto Michaelis, qui dies erat Dominicus anni* C. 1371. *ingreſſus dominus noſter Traject. civitatem, præſtans ante omnia in Baſilicâ ipſius civitatis juramentum, ſe nempe conſervaturum fideliter civium jura, ſtatuta, leges, libertates, privilegia*: idque factum prius quàm ad templum primarium procederet, vel Eccleſiæ ſolito more juraret. Præſentibus ibidem Coſſ. novi conſilii Harmanno Lochorſtio & Wilhelmo de Angeren: Senatoribus coll. artif. (quos overſte Oudermans appellant) Iohanne Koecke, Harmanno Paſſaert: Coſſ. verò veteris conſilii; Godeſcalco Vrencke & Frederico Bole; Senatorib. Coll. artif. Woltero de Coelenberch, Wilhelmo Hugonis filio. Diploma etiam ipſis confirmatorium ex conſuetudine anteceſſorum ſuorum (quod & ſequentes Antiſtites ſecuti ſunt) expediri fecit paulò poſt, die Martis, poſt feſtum D. Matthei, eâdem fere formulâ quâ ſupra præcedentis Epiſcopi expreſſum eſt.

Paſto

c *Pačtis parum ſervatis,*] Sugillatur hic fides Abcaudii, quaſi malè ſervatâ; nec mirum, quum & majorum gentium principes eo tempore fidei parum tenaces erant, ut ex pačtis, promiſſiſque initis, ruptiſque ſatis ſuperque patere poſſet, ſi in eâ re demonſtrandâ quis operam ſuam collocare vellet.

d *Aſſumpſit ſociale bellum pro ſeniore ſorore Renaldi,*] Quattuor fuêre filiæ Reinoldo, qui primus Gelriæ Dux à Lud. Bavaro Imp. creatus anno 1339. videlicet Margareta, Mechtildis, Maria, & Iſabella, quorum tertia Maria nupta Guilielmo Iuliacenſi primo Duci, cujus filius Wilhelmus poſt mortem Reinoldi & Eduardi patruorum Gelriæ Dux eſt factus.

e *Locarunt ad ripam Leccæ fl. cataractas,*] Hinc nempe ex Lecka deductus fluviolus, qui per urbem Trajectenſem in Vechtam fluit; & magno civibus uſui ac commodo fuit; quare muniendum locum putarunt cives, licet ægre id ferentibus vicinis.

f *Repagula bina lignea)* Qnibus intra ſæculum tertiam adſtrui catharactam Magiſtratus curavit, ad inventum inſignis Architecti Wilhelmi ab Ora Zweden Wavereni filii, quæ magis Leccam verſus prominet, ſecurioremque navibus dat tranſitum.

g *Aſſertione Epiſcopi & ſeptem ſtolarum,*] Hunc morem Epiſcopis ex privilegio principum competiiſſe conſtat, eumque confirmat in diplomate, ſupra in Ioanne Arculeo poſito, expreſſis verbis Carolus quartus Imp. & hoc ritu obtinuit Fredericus de Blanckenhem oppidum Hagenſtein; cujus rei inſtrumentum adhuc habetur in archivis Collegiorum ampliſſimum.

h *Loenreſloot ad deditionem coegiſſet,*] Cum enim Splinterus de Loenreſloot equeſtri ordine & familiæ antiquitate elatus multa ſuperbè & violenter in principē ſuum & vicinos perpetraſſet, tandem armata manu compulſus eſt Antiſtiti ſe & ſua ſubmittere, & poſt interventu Hornenſis ad Leodienſem cathedram tum aſſumpti, certis conditionibus pacem cum Florentio inire compulſus, ut nempe vi ablata, reſtitueret & arx ejus Londerſlotia Epiſcopis ſemper in poſterum pateret cujus rei inſtrumentum apud me deſcriptum extat in quo ſingula ampliſſime deſcribuntur anno 1386.

Florentius Epiſcopus L.

SUrrogato (a) apud Trajectum in ejus loco Florentio de Wevelichoven, accito à civitate Monaſterio, cui (b) tamen Præfecti arcium atque oppidorum primâ fronte non obtemperavêre, cum Arnoldo adhuc aſtringerentur fide, qui vel Epiſcopatum ſibi commendari poſſe ſperabât, ſaltem voluit extorquere proventus omnes anni unius, donec Florentius poſt annum ferè impeditus, auxilio Ottonis de Arclo, atque Præfecti de Iſelſtain introduceretur menſe Novembri, anno lxxix. & quinquageſimus conſtitueretur Epiſcopus, vir omni probitate conſpicuus, prudentiâ, fortitudine animi ac literis juxta præditus, qui Epiſcopatum per prædeceſſorem ob Gelrium, Hollandicumque bellum rurſum oneratum, debito levavit, arces munitiſſimas in Tranſiſelanis Eerden poſt longam obſidionem permiſſâ defenſoribus vitâ confregit, partim ferro, partimque igni: ardebat enim menſe continuo. Item eos in (c) Molen atque Laghe edomans undique, ut qui agerent latrocinia. Senſit interim adverſitatem: Nam orto ſchiſmate propter Urbanum Romæ, & Clementem Avinione electum, cui ſolus Francorum Rex adhærebat, (d) Renaldus frater Præfecti in Vianen ab hoc Clemente Epiſcopatum impetravit, cui & frater clam adhæſit, poſſidens arcem Goy. Epiſcopus verò detectâ fraude, quamvis grandævus obſeſſâ arce coegit utrumque in fidem ſuam jurare, atque etiam Urbani Papæ. Fecit & exhumari oſſa cujuſdam hæretici (e) Matthæi Lollaert, atque ante atrium Pontificale comburi, cinereſque in foſſas urbis diſpergi. Giſbertum (f) Principem Abcoudæ, nec non (g) Henricum Præfectum Montisfortis, ſupremam Iuriſdictionem vendicantes, quas nunquam habuêre, decimaſque Eccleſiarum ac civium poſſeſſiones uſurpantes: Illum ſententiâ Iudicum, hunc longâ obſidione, atque interventu Arnoldi Epiſcopi Leodienſis, coegit hujuſmodi actiones abdicare, ita ut Epiſcopus cenſeatur ſupremus Dominus omnium Præfecturarum ac Dominiorum (h) Provinciæ Trajectenſis: (h) præter ea quæ ſunt ſub Ditione Eccleſiæ ſancti Ioannis. (i) Splinteris quoque de Loenreſloet pro commiſſis gravi ære plexus, factâ reſtitutione eorum, quæ diripuerat, in gratiam receptus eſt, ita ut omnium horum præſidia Epiſcopo ſemper manerent, ac aperta eſſent. Et pro veriore judicio quidam Iohannes Bommelanus, qui quendam Arnoldum Scharmer occiderat, à Præfecto Epiſcopi captus in Monteforti, Trajectum ducitur, ibique decollatur.

Florentius ſuccedit Arnoldo Epiſcopo Traject. anno Chr. 1379.

Sciſma Romanæ Eccleſiæ.

Epiſcopus ſupremus Dominus omnium Præfecturarum.

Exemplum Iuriſdictionis ſupremæ.

Circa hæc (k) tempora, ſcilicet anno M ccc xc i i. cœptum Monaſterium Carthuſienſium in ſuburbio Trajectenſi. Arx (l) Horreſta impignorata recuperatur ab Epiſcopo. Et quidam (m) ex profeſſione Divi Franciſci ſeſe pro Sacerdote & Epiſcopo gerens, & in ſuffraganeum Epiſcopi Florentij aſſumptus, cùm aliquandiu ſacra omnia peregiſſet, inventus falſo charactere atque literis uſus, deſtituitur, & ferventibus aquis immergendus adjudicatur. Im-

Falſus clericus punitur gladio.

Digitized by Google

poſitus verò aquis (quia clamore ſuo Epiſcopum ad pietatem commovit) ſtatim extrahitur,&, capite truncatus obtinuit ſepulturam. Unde plerique conſecrati ab eo, rurſum fecêre ſe ab alio Epiſcopo conſecrari. Cæteri verò ad ſæculum reverſi, uxores duxêre, actis illius omnibus irritis factis. Anno demum (n) M CCC XCIV. pridie Nonas Aprilis, quæ fuit dies Paraſceve, obdormivit Florentius Epiſcopus in Domino, cùm præfuiſſet (o) annis ſedecim & ſemi, alibi XIV. Qui quamvis invidiâ multorum potentum non caruerit, adminiſtravit tamen cuncta ſtrenuè & prudenter, cunctas arces & oppida, Epiſcopatus annonâ, cæteriſque neceſſariis fulcita, in liberâ poteſtate ſucceſſoris dimittens, conſtruxit & arces in oppido Duromonte(Hardenberch) atque in Umma munitiſſimas, alias omnes curaverat reſtaurari jam collapſas. Decumbenti autem in lecto ægritudinis, advenêre (p) amici, partim ſanguine, partim obſequio juncti, cupientes accipere mercedem. Quibus ipſe reſpondit ſeſe eis jam contuliſſe, quæ dare ſtatuerat, juſſiſque è palatio omnibus recedere, Præfecto interdixit ne ammodò intromitterentur. Deſignavit & theſaurum, ex quo debita perſolverentur, ordinans ut reſiduum cederet S. Martino, à quo acceperat, & ſucceſſori, ad cujus ſecuritatem juſſit omnia loca munita in fide conſervari, ne quid adverſitatis ex morte ſuâ perveniret, ut ſic liberius excederet. Corpus tranſlatum in Baſilicam Trajectenſem, ante ſummum altare ſepelitur. Sub eo Eccleſia Trajectenſis obtinuit à Wentſelao Auguſto, indultum juxta formam ſequentem.

Florentius Epiſcopus moritur 1394.

Epiſcopus curat Eccleſiam, & non amicos.

Privilegium Wenſelai Regis Romanorum.

WEnſelaus Dei gratiâ Romanorum Rex, ſemper Auguſtus, & Bohemiæ Rex. Notum facimus tenore præſentium univerſis. Etſi inter claras publicæ rei curas, quibus Sacræ Regiæ Majeſtatis circumſpecta benignitas, univerſorum commodis & ſaluti dignatur intendere, ad ea tamen, quæ ſtatum & ſalubrem utilitatem venerabilium Eccleſiarum, & perſonarum Eccleſiaſticarum proſpiciunt, ſignanter, ut in ſuis juribus & libertatibus illaſæ permaneant, tanto diligentioribus ſtudiis inclinamur, quanto per hæc illius auxilio, qui principibus dominatur, ſtatum Regium noſtrum credimus poſſe feliciùs adaugeri. Sanè venerabilium Decani & Capituli Trajectenſis Eccleſiæ devotorum noſtrorum penſatis incommodis, quibus per invaſores & temerarios quamplurimos, ut fide dignâ relatione accepimus, in ſuis juribus moleſtari poſſent, & ſuccumbere, conſideratis præclaris & multiplicibus eorum meritis, conſtantis fidei puritate, ac innata (q) *devotionis inſignibus, quibus Divis Regibus & Imperatoribus, progenitoribus noſtris & anteceſſoribus, ac Sacro Rom. Imperio placere ſtuduerunt accuratius, nec deſinunt indefeſſi ad ea ſolerter inniti, quæ noſtri & ejuſdem Imp. commodum proſpiciunt & honorem, animo deliberato, non per errorem, aut improvidè, ſed ex certâ ſcientiâ, ſano Principum noſtrorum & fidelium accedente conſilio ipſis gratias facimus infraſcriptas. Primo quod dicti venerabiles Decanus & Capitulum, qui pro tempore fuerint, poſſint auctoritate Regiâ Romanâ, ordinare, facere, crea-*

re, creare ſeu inſtituere Iudices, Balivos, Officiales ſeu Iuſtitiarios ſæculares, Barones, Milites ſeu Clientes, unum vel plures, ipſoſque deſtituere, & alios vel alium de novo inſtituere, creare & ordinare, ſicut ipſis Decano & Capitulo conveniens viſum fuerit vel oportunum: qui adverſus invaſores, perturbatores, oppreſſores & moleſtatores jurium prædictorum, rerum mobilium & immobilium eccleſiæ Trajectenſis prædictæ, & Capituli & ſingularum perſonarum & beneficiatorum ejuſdem, nec non adverſus occupatores & frivolos detentores, redituum, fructuum, proventuum, decimarum & cenſuum ſuorum ubicunque conſiſtentium, prætextu dignitatum, Officiorum, præbendarum & beneficiorum ſuorum, in dictâ Eccleſiâ conſiſtentium, quocunque cenſeantur nomine, ad eos de jure ſeu de conſuetudine quomodolibet pertinentium, per modum citationis, expandationis, arreſtationis, & alias prout viſum fuerit, faciant, reddant, & exhibeant, ſeu faciat, reddat & exhibeat, pleniſſimam juſtitiam juxta & ſecundum congrua & ordinaria, ſeu extraordinaria fori ſæcularis auxilia, quibus cæteri ſæculares in ſimilibus caſibus pro ſuis conſequendis juribus potiuntur, ipſiſque judicibus, Ballivis, Officialibus ſeu juſtitiariis ſæcularibus, ut præmittitur inſtituendi, præmiſſa faciendi, damus præſentibus, de plenitudine Regiæ Romanæ poteſtatis, plenum & liberam facultatem & auctoritatem. Item cupientes ut Decanus, Capitulum, Canonici & beneficiati 2.
prædictæ Eccleſiæ juxta Eccleſiaſticas libertates quoad temporalia judicia illæſi permaneant, & defenſi; ſtatuimus, concedimus & ordinamus, ut ſuper quibuſcunque querelis, quæſtionibus, & cauſis etiam ſæcularibus motis ſeu movendis per quoſcunque ſeu quæcunque contra Eccleſiam, Capitulum, & ſingulares perſonas prædictas, eorumque beneficia, fructus, reditus, libertates & jura, quæcunque moveri, tractari, agitari, ventilari, finiri atque terminari debeant, coram eorundem Eccleſiæ, Capituli, & perſonarum ſpirituali judice competente, & ſuper hoc in foro temporali ſeu vetito, aut ſæculari nullatenus moleſtari: Immò per præſentes quibuſcunque noſtris, & Imperii ſacri fidelibus, & aliorum quorumcunque ſæcularibus, & temporalibus Iuſtitiariis, & judicibus ſpecialiter inhibemus, ne de hujuſmodi cauſis, quæſtionibus & querelis ſe quomodolibet impediant, ſeu contra præmiſſa quicquam attentare præſumant. Deinceps auditis incommodis, expenſis & laboribus graviſſimis, quibus Eccleſia, Capitulum, & perſonæ prædictæ fluctuare noſcuntur, pro ſe ſuiſque beneficiis, ac ſuorum, & eorundem beneficiorum fructibus, bonis, juribus, & libertatibus pacificè conſervandis; ea- 3.

Eccleſiaſtica perſona ad forum Eccleſiaſticum vocanda, & non alio.

Capitulum & ejus perſonæ procuratorem dare poſſunt.

Digitized by Google

cum, & tutiorem ab hoſtili vi fecit; ſitu tamen parùm commodo aut firmo.

p *Motus Trajecti ortus auctoribus Gunterlingis,)* Videntur hæ reliquiæ factionum priorum, quarum in Guidone ante memini; Gunterorum enim familia, à Lichtenbergiis orta, ſatis tum in urbe potens fuit. De hâc re ſic in MS. meo Cod. Becani invenio, Anno 1346. pugnatum eſt ab Epiſcopo, una cum Huberto de Culemborg, Rob. de Arckel & Iacobo de Nievelt in foro Palatino, contra Gunterlingos numero trecentos. Meminit horum Sifridus Petri in Appendice ad Bekam. Hæc autem factio hoc antiſtite urbe pulſa exulare eſt coacta. Quæ omnia cum in literis ipſius Epiſcopi clarius exprimantur, eas hic adjunxi.

IAn byder Gn. G. Biſſchop t'Utrecht / doen te weten etc. Dat ons aenghebracht hebben Eerſame Luden Borgemeesters/ Schepene/ Raedt ende Oudermannen onſer Stadt van Utrecht / als dat ſy een willecoor hebben inder Stadt boeck gheſchreven / die van langer tijt herwarts vaſte ende ſtade ghehouden worde/ſpreeckende als hier na beſchreven ſtaet : Waer eenich Borger die brokich ofte miſdadich worde weder die ſtadt/ende hem die ſtadt dat aff nemen woude/in wat maniere/dat/dat ware/ende waert dat hy des eenigen croene ofte clage brochte voor ons Heeren ofte voor Jonck-Heeren/ofte voor Vrouwen ofte Jonckvrouwen/ hy / ofte yemant van ſire wegen/ daer die ſtadt ſwaerniſſe of comen mochte / die ſal de ſtadt dat af doen / buten des ſtadts coſte / of hy ſal uyt die ſtadt een mijle vander ſtadt weſen/ tot dier tijt toe dat hy de ſtadt dat af ghedaen heeft / ende daer en teinden ſal hy de ſtadt beteringe doen / totter ſtadt ſeggen. Ende want de Borgemeeſtren/Schepene/Raet ende Oudermannen onſer Stadt van Utrecht openbaer bevonden hebben / dat Haren Jan van Leeuwenberch / Harman vanden Rijn / Grote Gyſen Soon / Jan Utenweerde / Gyſbrecht Haren Jans Soons Sone / Gyſbrecht Gunter ende Claes vanden Putte / die ſtadt van Utrecht in groten ſwaerniſſe gebrocht hebben / by haren rade ende toe-doen / overmits ghecroen dat ſy den Grave van Hollant ttuendẽ over de ſtadt Utrecht/alſoe dat hy ſinen evelen moede ende toorne wierp op de ſtadt Utrecht / ende hiſe ſwaerlicken beſat ende beoorlochde/ ende noch hudens dage noch niet verſoent en is / Waeromme wy met hen in een gedragen zijn/ alſe om onſe ſtadt ende die gemeene Borgers van Utrecht ten beſten in ruſte te houden / dat Haren Jan van Leuwenberch/ Harman vanden Rijn/ Jan upten Weerde / Gyſbert Haren Janſz. / Gyſbert Gunter ende Claes vanden Putte voornoemde binnen Utrecht niet comen en ſullen / tot die tijt toe/ dat ſy deſen laſte/ ende deſen grooten onraet / daer ſy ons ende onſe Stadt in ghebracht hebben afgedaen ende gebetert hebben / alſoo ons Stadt bouck hout / Voort ſetten wy de voornoemde uyt hare Borgerſchap/ ende uyt alle hare privilegien / Rechten ende Vryheydt die ſy t'Utrecht hadden ghelijck andere onſe Borgeren/ t'hent ter tijt / dat ſy deſen laſte ende onraet of gedaen hebben den voorſz. / Voort want ſy voormael geſworen hebben onſer ſtadt van Utrecht/ende den gemeenen gilde haer beſte te doen/ ende haer quaetſte te helpen weren/ daer ſy hem niet in verwaert en hebben als ſy ſchuldich waren te doen/ſo zijn wy met onſe Stadt van Utrecht in een ghedraghen ; ware eenich man dieſe voorſtonde mit woorden ofte mit wercken / waer by men deſe ſaecke aen deſe voornoemde Luden niet rechten en ſouden als voorſchreven ſtaet/ datmen ter waerheydt vonde die woonachtich waren binnen Utrecht / die en ſouden binnen der Stadt voornoemt niet comen moghen / noch binnen een myle na der Stadt / ter tijdt toe dat hy ons ende onſe Stadt ghebetert hadde dats ons ghenoechde. Voort/ want Aernt vanden Veene / Jan vander Strijpe/ende Machelem ſijnen broeder Harmans Kijnderen vander Strijpe/onſer Stadts Borgers waren van Utrecht / eñ onſe quaetſte gedaen hebben / ſo ontſegghen wy hem onſer Borgerſchap t'Utrecht/ende alle privilegien/recht ende vryheydt die onſe Borgeren t'Utrecht te hebben pleghen. Ende om dat wy alle deſe voornoemde poincten mit onſer Stadt van Utrecht eendrachtelicken overdragen zijn vaſte ende ſtade te houden / ſoo ghelooven wy hem deſe voorſz. poincten niet te verbreecken / noch daer van geene ghelijckeniſſe/ noch ſoene aen te gaen/noch daer toe anders yet te doen / ten ſy by de Stats Rade goetdunken eñ conſent. In Orconde aller deſer dingen/ ſoo hebben wy deſen brief beſegelt mit onſen ſegel. Gegeven t'Utrecht in't Jaer ons H. 1346. des maendaechs na S. Pontiaens dach.

Suſpenſu

q *Fratrem ſuum in bello Leodienſi occiſum*,) Quis hic fratrum Epiſcopi fuerit nondum mihi liquet. Iohannes enim major natu ante patrem Dordrechti in concurſu equeſtri occubuit; niſi ex iis quæ ſequuntur, conſtiterit Robertum, quem ditioni ſuæ vicarium conſtituerat, denotari.

r *Suſpenſis inſignibus illius*,] Novus is tum videtur mos ſuſpendendi inſignia, cujus vix apud probatum auctorem antiquiorem mentionem fieri vidi. Hoc verò in loco poſt ipſe antiſtes, licet ad Leodicenſem translatus eſſet epiſcopatum, ſepulturam ſibi elegit.

ſ *Receſſit Turones.*) MS. Cod. Lappii Turones vel Turonas non habet: ſed Annales populares; Suffridus Perri in Appendice ad Bekam & alii noſtrorum ſcriptorum locum exprimunt, qui eſt in Galliis nobilis urbs, Archiepiſcopatu & Conſeſſu Iuridico celebris, vide Andream Quercetanum libro 1 cap. 122. de antiq. & memor. urbium Franciæ.

t *D. Zuederus Uterloe*,] Zuederus Uterloe ex Trans-Iſſelanis oriundus poſtea Martiniani templi & collegii Præpoſitus ſummoperè ad præſularum Tr. aſpiravit, ſed non pervenit; Fratrem habuit Yvonem cui Arkelius cuſtodiam arcis Vollenho commiſit, ut ex literis anno Chriſti 1349. didici. Ipſius autem Zuederi Epitaphium extat in æde ſumma his verbis ſarcophago inſculptum: OB. VENERABIL. DOMINUS PRÆPOSITUS TRAIECT. ET ARCHIDIAC. SUEDERUS UTERLOE ANNO MCCC.LXXVIII. XXII APRIL. HIC SEPULTUS.

u *Pereuntibus nobilibus & civibus oppugnantibus*,) Horum quidam à Sifrido nominantur, inter quos Lichtenbergii, Ryſeuburgius & Drielii fuerunt, exercitus Ultrajectenſium Duces; ita ut non incruenta fuerit ea victoria Epiſcopo, Oudewateræ captæ.

x *Plurimis eorum captis*,) Annal. vulgares inter hos referunt Giſbert. Langerakium, Herpertum Lieſveldium, & Conradum Ooſterhoutium.

y *Deſignato Vicario*,) Gerardo de Veno Theſaurario & Vicario ſuo, quem Præpoſitum Arnhemienſem fuiſſe diſco ex litteris, in archivis ſummi coll. Tr. exiſtentibus, Anno 1359. & 1360.

z *A factione eorum qui Cabeliavi*,) De hac Aſellorum, & Hamatorum factione apud Hollandos, non minùs quam Guibellinorum & Welphorum in Italiâ, execrandâ, Hollandicæ meminerunt hiſtoriæ, in quibus hoc Impium filii cum matre bellum pleniſſimè deſcribitur: quo Lectorem avidum amando, ne inſtituti mei limites nimium tranſiiſſe dicar.

aa *Quæ omnia iidem tyranni fabricaverant*,] Hi petebant ab Epiſcopo, ut arces, & reliqua bona detinerent ad 30. annos: & ipſi annuè 2000. libr. perſolverent.

bb *Wredeſtain arcem*] Fortè Weerdeſtein quæ hodie non incognita. Olim peculium Wijckiorum, Zyliorum & Wittiorum à Wereſteyn, nunc verò Grauwertiorum.

cc *Ab Ottone præfecto de Iſſelſtain arx Inſulæ Caſtoreæ*,) Otto nunquam præfectus, aut Dominus de Yſſelſtain fuit, ſed filius Guelberti de Iſſelſtein *militis*, qui anno 1318. hos filios *ſuos nominat* D. Ioannem Cuſtodem D. Mariæ. Wilhelmum Can. Trajectenſem, D. Arnoldum de Iſſelſtein militem, atque Ottonem & Herbernum. Otto anno 1344. reperitur equeſtr. dignitatis fuiſſe vir, cum fratre Arnoldo Domino de Iſſelſtein, veluti literæ ſigillo ejus roboratæ confirmant: cui uxor filia Domini de Beverweert, quæ ei caſtrum Beverweert in dotem attulerat.

dd *Municipium Saltuoſi montis poſt longam obſidionem cepit*,] Cauſa hujus obſidionis in additionibus MSS. ad Chronicon meum Becani, ſic exprimitur: *Eodem anno* [*nempe* 1352,] *Dominus Giſbert. de Abcouda emit caſtrum de Woudenberch erga Dom. Ioh. de Woudenberch, fratrem Domini Huberti Schenck de Culemborch, in prælio Haſſelenſi à Leodienſibus interfecti. Filius vero D. Iohannis de Woudenberch ex inſtigatione & ſubſidio Domini Iohannis de Culemborch quadam nocte infra ſuburbium latens pontem cum ſuis exemplo præoccupavit, portam ulteriorem introivit, caſtrum cepit, cuſtodes effugavit, & firmo munimento cum ſuis complicibus communivit. Giſbertus verò de Apcoudâ de amiſſione caſtri turbatus, & hanc violentiam moleſtè ferens, conquerebatur eandem violentiam Epiſcopo, ſupplicando ut ipſe hanc ulciſci vellet injuriam. Epiſcopus verò cum multis belligeris propterea circumvallavit idem caſtrum, impugnando turres & mœnia diverſis ingeniis, quoadusque caſtrenſes urgente penuriâ victualium in deditionem tranſirent Epiſcopi, poſt 17. ſeptimanas, & ipſum præſidium eidem liberè reſignarent, Epiſcopus verò caſtrum funditus deſtruxit.* Hujus etiam rei meminere Chronicon vernaculum & annotata D. Corn: Boothii ex publicis actis.

ee *Arcem quoque Ruwel per præſidem obtinuit*,) In Appendice ſuprà laudatâ, hæc ferè leguntur, Chronica vernacula & ſcripta, quæ extant cauſſam, ſic exprimunt vernaculo ſermone: **Voort ſeyt Wouter van Mynden/ dat mijn H. van Utrecht inder tijdt/ doemen voor Woudenberch lach/ om dienſt-maende van huyſe ende goede van Ruwiel/ op Wouter van M. ofte op den ghenen die't van rechte doen ſoude/ des hem daer over niemandt te dienen en quam/ ende het mijn H. van Utrecht alſoo vervolchde/ dat het hem met rechte ane ghewyſet werdt/ ende met rechte in dat huys/ ende inden goede/ eñ in al zijnen toebehoren ſat voor zyn eyghen goet/ ende het Wouter ghecocht heeft teghens mijn H. van Utrecht alſe ſyne brieven houden etc.**

ff *Anno 1354. Epiſcopus Zuederum præfectum in Montfort*,) Annales vernaculi & appendix MS. ad Bekam annum 1353. habent ubi hæc obſidio, ejuſque cauſa & exitus ſic deſcribuntur: *In profeſto S. Servatii Epiſcopus Iohannes cum pleriſque belligeris vernaculis circumvallavit Montforde, ſecum deferens terribilem machinam cum quâ præfatum oppidum inceſſanter laceſſivit, propterea quia Borchgravius adhærens Dominis de Culemburgh, & Vyanen, ſe oppoſuerat ſuo vero Domino. Sed is caute conſultus attendens vires ſuas contra exercitum magnanimi Antiſtitis nequaquam poſſe ſufficere, pacem exquiſivit, fidelia-*

tem Epiſcopo juravit, ac magnam gazam eidem pro forefacto contulit ; & ſic Epiſcopus ſatis ipſum ultus Trajectum receſſit. Extant literæ Suederi vernaculo ſermone ſcriptæ quibus profitetur omnem obedientiam Eccleſiæ Traj. anno C. 1353. ut & aliæ oppidi Montfortenſis plenæ ſubmiſſionis, quarum ſequitur tenor.

WY Schoute/ Schepene/ ende gemene buere van Montfoerde/ ende anders gemeene buere wonende inden kerſpel van Montfoerde maken condt allen Luden / dat wy by wille ende goetduncken ons heren Haren Sweders Borchgrave van Montfoerde in een ghedragen zijn met eenen eerſamen Vader in Gode onſen rechten Lants-Heere Haren Johan van Arkel Biſſchop t'Utrecht / ende hebben hem voer ons ende voer onſe nacomelinghen ghehult/ gheloeft/ gheſeeckert/ ende ghezworen/ gheloven/ zekeren/ ende zweren/ ende wilcoren mede op alle onſe goet ende onſer nacomelinghen/ dat wy legghende hebben binnen den Gheſtichts palen van Utrecht / alſo dat wy onſen Heere den Biſſchop voorſchreven ende ſijnen nacomelinghen Biſſchoppen t'Utrecht voertane altoes hout ende ghetrouwe weſen zullen alſe goede gheſtichts Lude horen rechten Lants-Heer ſchuldich zijn te weſen/ ende dat wy ende onſe nacomelinghe ghetrouwe hulpers zullen weſen des Biſſchops van Utrecht die nu is / ende weſen ſal inder tijdt teghens allen den ghenen die hem ende ſijnen Gheſtichte van Utrecht deren of ſchaden wouden/ ende dat wy hem ende ſijnen na-comelingen Biſſchoppen t'Utrecht tot alre tijdt alſe wijs vermaent warden / des Gheſtichts palen tuſſchen Rode ende Bodegraven zullen helpen houden ende beſchermen / nae alle onſer macht/ ende zoelen oeck ſijne heerlickheydt/ ende ſijne Gherechten ſterckenn/ ſijne panders/ ſijne boden/ ende zijns Officiaelen die haer daghe brieve ende banne brieve brenghen / vorderen ende beſchermen nae alle onſer machte / zoo dat hem gheen arch en gheſchie / ende dat wy ons teghens den Biſſchop van Utrecht die is / ende weſen ſel inder tijdt / noch tieghens der Stadt van Utrecht nimmermeer verzetten en zoelen / mer hem altoes te doen in allen zaecken wes wy onſen gherechten Heeren ſchuldich zijn te doen / ende dat wy nimmermeer daer toe helpen en zullen raeden nochte wiſen / noch daer mede weſen dat hem yemandt hoogher Gherechte onderwijnde tot Montfoerde anders dan die Biſſchop van Utrecht ſijne Maerſchalck of ſijne ghewaerden Bode / ende dat wy nimmermeer die Stede van Montfoerde veſten en zullen mit Mueren / mit Graften / noch in gheenre manieren / te ſy by wille des Biſſchops van Utrecht ende goetduncken zijnre Stadt van Utrecht / ende waer dat zake dat wy of onſe nacomelinghen eenich van deſen punten verbraken / of niet en voldaden in allen manieren alſe voorſchreven is / zoo verboerden wy ofte onſe nae-comelinghen die dat verbraken alle onſe goet dat wy binnen des Gheſtichts palen voorſchreven legghende hadden/ ende darentends kenden wy ons ſelven trouweloes ende menedich. In orconde alle deſer dinghe hebben wy Schoute/ Schepene ende gemeene buere van Montfoerde onſen ghemeenen zeghel aen deſen brief ghedaen / ende wy ghemene buere woonende inden Kerſpel van Montfoerde gheloovven dit voor ons ende onſe naecomelinghe vaſte ende ſtade te houden onder den zeghel van Montfoerde voorghenoemt / ende om die meere oorconde ende veſteniſſe deſer dinghe ſoo hebben wy Schoute/ Schepene ende ghemeene buere van Montfoerde voor-ghenoemt/ ghebeden onſen Heeren den Borch-greve van Montfoerde voor-ghenoemt deſen brief mede te bezeghelen mit ſijnen zeghel / Ende ick Zweder Borchgrave van Montfoerde voerſchreve hebbe door bede wille des Schouten der Schepene ende der meenre buere van Montfoerde voor-ghenoemt mijnen zeghel aen deſen brief gedaen tot eenen Orconde. Deſer breve ſijn twe alleens ſprekende / Gegeven in't Jaer ons Heeren duyſent dre-hondert dre-ende-vijftich op S. Servaes dach inde Mey.

gg *Vt in eâ civis Trajectenſis præficeretur perpetuò,*] Ex conſtat Winſemios, Rineveltios cives Trajectenſes huic caſtro & præfecturæ præfuiſſe, extantque hujus rei inſtrumenta.

hh *Arcem verò pacis, ſive Vredelandt redemit ab Auguſtâ,*) MS. app. *pro caſtro Vredelande ad plenum perſolvit Margaretæ Imperatrici, quod ab anteceſſore ſuo oppignoratum fuerat, & in ſuam poteſtatem recepit pro* VII. *M. libr., quam pecuniam Florentius de Backhorſt ex parte Imperatricis accepit.*

ii *Eccleſias inſtaurare, & biblioth. ornam. neceſſariis cæpit adornare,*) De ea re ſic Sifridus: *Eccleſias dirutas reſtauravit, reſtauratas libris optimis, Calicibus, aliiſque pretioſis ornamentis inſtruxit, pretioſiſſimam etiam mytbram cum baculo paſtorali argenteo deaurato propriis expenſis fieri fecit.* In MS. meo quædam etiam referuntur de brachio S. Apollinaris ab eo Ravennâ allato.

kk *Erat enim doctus admodum, & volumina ingentia compoſuit*) Heda infra: *In Gallis bonis literis artibuſque quibus pollebat, operam dedit.* Placentius de Epiſcopis Leodienſibus: *In ſacris atque ſæcularibus literis non vulgariter inſtitutus.* Chron. M. Belgicum: *Vir utique doctus ſcientiis tam ſpiritualibus, quâ ſecularibus.* De libris verò ab eo compoſitis nulla extat memoria, niſi ii lateant alicubi & cum tineis pugnent. In libro D. Gisb. Lappii notatum in margine: *Ioannes Arkelius juſſit conſcribi librum Pontificalem, qui continet in ſe ſeptem libros: 1. De conſecratione miniſtrorum: 2. De Eccleſiis, cœmiteriis, vaſis conſecratis: 3. De benedictioni rerum profanarum: 4. De cœna Domini: 5. Officium defunctorum, cum Pſalterio: 6. Benedictiones per totum annum omnibus Dominicis & feſtis, per orationes: 7. De Degradationibus.*

ll *Cui ferè omnes nobiles Epiſcopo fide adſtricti adhæſere,*) Hos recenſet Sifridus in Appendice ad Chron. Becani, in meâ tamen appendice MS. additur Ioannes de Culemborch quondam Woudenbergæ dominus, & pro Iohanne Schonouwio, Hubertus legitur.

mm *Occiſis circiter octuaginta ex primoribus,*] In ſupplemento MS. meo: *corruerunt autem in illo certamine* lxx. *de optimis Bunſchotenſibus.*

nn *Erat tunc in vico Gano turris fortiſſima,*) Hanc alii *Snoyen toorn* appellarunt, à Snoyis nempè poſſeſſam, horum enim celebris & nobilis hic olim floruit familia, ex quibus Arnoldus cum filio vixit circa annum C. 1288, Iohannes 1290, Bernardus miles 1381. Arnoldus Eques cum fratre Theodorico, aliique dicti Snoyi de Oude-Gein, ex Wuluenis oriundi. Hic ante paucos hos annos à loci poſſeſſore, Domino Adriano Ploſio Amſtelio Equite illuſtri, partim ex veteribus fundamentis, partim noviter jactis erecta eſt arx Oude-Geina, amœniſſimo loco ſita.

oo *Oppida Mudam & Weſopam,*] MS. meus ſupra laudatus: *Anno Domini 1356. poſt converſionem S. Pauli Epiſcopus Ioannes cum electis armigeris venit ad oppida Weeſp & Muden quæ bellanti manu infra trium dierum ſpatium ſibi victorioſe jubegit*; Chron. vern. dicit quarto die vi expugnata & incenſa.

pp *Præfectum Montfortis nepotem ſuum tunc præſidem,*) Erat is Suederus Ultrajectenſis Mareſchallus [ut vocant] Caſtellanus de Montfort, cujus mater filia dn. de Iſſelſtain, hujus extat fidelitatis juramentum anno 1355. Epiſcopo, Et ditioni Traject. præſtitum: quo non obſtante Sleidanum & Diclenium Satrapas cum 40. armatis ad hoſtes Epiſcopi properantes captos & ſub cuſtodiâ ſua exiſtentes dimiſit, & hoſtibus iiſdem ſe junxit.

qq *Paſſi ſunt & cives Amerſfordienſes cladem à præfecto opp. Nardeni,*] MS. meus: *Eodem anno (1356) 14 die menſ. Martii Dominus Gyſbertus de Nyenrode veniens ex Naerden cum multis ac bellicoſis vernaculis intendit pagum Zoeſt, è contra verò Mareſcalcus Epiſcopi in Eemlant Otto de Lare coadunatis ſibi Amerſfordienſibus animoſi ipſos aggreſſus eſt, & crudele bellum exortum eſt, in quo primo aggreſſu Nienrodius lethaliter ſauciatus eſt, ut inde ſuper cuſpides in geſâ portaretur, ſed poſtremò Ottone Mareſcalco cum 36. probatis armigeris necatis Hollandi victores extiterunt.*

rr *Subſecuta pax inter Epiſcopum & Comitem,*) Conditiones à Sifrido Petri referuntur, ut & in Annal. Vernaculis: Vidi & originales deſcriptas in quibus Comes profitetur bona de Amſtel, Woerden & Cuck ab Antiſtite clientelam poſthaec beneficio ſe poſſeſſurum. Item ut Gunterlingi 7. exules ibidem nominati reſtituerentur quos etiam inde reliquos ſponte Epiſcopus reſtituit.

ſſ *Filia Ducis de Suldenis,*] De filia Ducis Brigenſis ſcriptores ferè conveniunt, Suidenſis neſcio an alius præter Hedam meminerit. Videtur autem Brégenſis ducatus in Sileſiâ ſitus ad limites Poloniæ & idem dici à Sanmarthanis fratr. Suidenic.

tt *Præſidium quod vocavit Arkelſtain,*] In Zallandiâ, inter Weſt-caſpel [ſic in MS. meo] & Backmer in loco ſilveſtri ædificans caſtrum magnum, quod vocavit Arkelſtain: alii Bathman & Wegeſtapel legunt. Superat & hodie in Zallandiâ caſtrum Arkenſtain nec procul inde Bathman, & Weſſepe, ut in Provinciæ iſtius tabulâ videre eſt.

uu *Eraſa eſt arx Saterſloo,*] Nunc Saetzvelt dicta, quæ poſſidetur à Nobili & antiquâ familiâ Redeorum in quâ vixit anno 1280. Bitterus Miles de Rede, cujus literæ & ſigillum ſervantur in Tabulario Equitum Teutonicorum Trajecti. Extat hujus Epiſcopi tempore facta declaratio H. de Selwart de controverſiâ Groning. quæ eſt talis. Pateat univerſis quod nos Henricus de Selwart armiger tractatus initos inter ven. viros Decanum & capitulum Eccleſiæ Tr. parte ex unâ & me H. prædictum parte ex altera, ſuper infeudatione Iuriſdictionis oppidi de Groningen ad ipſos (ut aſſerunt) ab antiquo ſpectantis; quantum per me ſtetit, bona fide & legaliter perſequar intra hinc & feſtum Pentecoſtes proximè venturum præſtante domino feliciter terminandos. In cujus rei teſtimonium mei ſigilli appenſione feci præſentem literam roborari, Datum Trajecti, anno Domini Milleſimo ccc quinquageſimo ſecundo, die quarto menſis Aprilis.

x *Paludem dictam Maſtebroeck in Tranſiſelanis aggeribus incluſit,*) In appendice MS. *Anno* 1364. *x. Februarij tota terra Maſtebrouck magnificus Epiſcopus obtulit B. Martino, cum medietate decimarum; aliam verò med. decim. obtulit capitulo Davent. in honorem B. Lebuini confeſſ.* Tota v. terra eſt 33. Houvarum. Heda habet jugera perperam ut puto.

yy *Sub quo primum cœptum Collegium Canon. in Oppido Leidenſi,*) Collegium illud Pancratianum, vulgò Hoochlandicum, 24. Canon. erexiſſe his conſentit Guicardin. Vernenburgium hujus ſucceſſorem anno 1366. ſchedæ noſtræ habent, poſt biennium quam ad Leodienſem tranſlatus fuiſſet Eccleſiam Arckelius; quod & Orlerius in Leidenſi deſcriptione; ubi diploma fundat. recitat. aſſerit.

zz *Inſtituit & ipſe in Oppido Gorcum cum Ottone de Arclo,*) Id factum ut habent ſchedæ noſtræ anno 1378, paulò ante quam moreretur. Appendix ad Bekam MS. *circa hæc tempora (annum ſcilicet 1378.) fundavit in Gorinchem venerabile collegium* &c. Canonicorum XIII. ex quo prodiit tandem Ioannes de Hare, Gorinchemius, qui Haganæ biblioth. Primus auctor, vide Guicard. Belgium in Gorcom.

αα *Hoc tempore puellus perfectè loquens:*] Ejuſmodi prodigia in hiſtoriis paſſim occurrunt, ut de infante à Sergio PP. interrogato de patre, ex Surio in vitâ Anſhelmi: De alio, Abbati Danieli de patre reſpondente ex Sophronii prato Spir. Adde Gregor. Turon. alioſque.

ββ (*Vulgariter Cormede*) In ipſo diplomate, quid hoc ſit verbi quodammodo explicatur; occurrit etiam in ejus & anteriorum ſæculorum monumentis ſæpiſſimè. In literis Florentii de Batenburch de bonis in Balgoye anno 1247. *in libro Cameræ fol. 25. Nullus ſervus vel libertus Cerocenſ. vel Curmedalis in Eccleſiâ noſtrâ poteſt eſſe Canonicus.* Item in literis Abb. Gerardi S. Pauli Traj. Anno 1422. Gerardi Com. Gelrenſ. anno 1227, in ſententia Walt. de Morſenborch 1349. paſſim, Arnoldi Abbatis Egm. anno 1230. &c.

Iohannes Quintus Epiſcopus XLVIII.

ANno itaque LXIV. Iohannes(a) ex Vernenborch ſurrogatus à Romano Pontifice XLVIIJ. conſtituitur Epiſcopus, vir manſuetus, & pacis amator, inveniens juxta ejus animum Epiſcopatum in oppidis & Arcibus liberum ac ditem. Paſſus eſt tamen ſequenti anno magna incommoda à quibuſdam Weſtphalis ex familiâ de (b) Veelen, & de Broickhuyſen, qui in Tranſiſelaniis per multos vicos ingentem prædam abegerunt, de quibus tamen præſentaneam ſumpſit vindictam non ſpernendo comitatus equitatu, omnia hoſtium municipia ferro ignique vaſtans, & ſolo adæquans: quos etiam ad condignam compulit ſatisfactionem. Anno LXVI. obſedit Amersfordiam, eo quod cives illius loci vendicarunt libertatem, coacti parere & pendere quicquid tenebantur. Anno verò LXVIII. v. Kal. Novembris, dum Epiſcopus hybernaret in oppido Ghoer, per inſidias hoſtium, vigilum incuriâ, locum noctu occupantium capitur, trucidatis aliquot ex ſuis, & magno ære redimitur à nonnullis, quibus Provinciæ cis-Iſſulanæ cum arce Vollenhoe ex hoc rurſum impignorantur in maximam Eccleſiæ jacturam. Albertus quoque Dux Bavariæ inſtigatus per quendam Giſbertum Gunter exulem Trajectenſem, & ob literas illi exhibitas, vel per ipſum exulem in odium ſuorum, vel per alium, cui arx (c) Vredelant pridem Comiti Hollandiæ per Iohannem Dieſtenſem impignorata fuerat, civium bona rapi atque diſtrahi permiſit; fuit tamen quæſtio intercepta arbitrio Eduardi Ducis Geldriæ, qui filiam Alberti deſponſarat, ut pecunia inſcripta literæ redimeretur ſtatuto tempore. Iohannes verò Epiſcopus cùm præfuiſſet annis ſeptem, morte ſubitaneâ, vel uti ſuſpicabatur, ex veneno periit, anno M CCC LXXI. IX. Kal. Iulii, abſque ulla pompa funebri ſepultus in Baſilicâ majore.

Veelen & Broickhuyſen hoſtes Epiſcopi.

Amersfordienſes coguntur ad obedientiam.

Epiſcopus capitur.

1371. Epiſcopus moritur.

a *Iohannes ex Vernenborch*;] Ex Comitibus ſcilicet de Vernenburg. Eſt autem Vernenburg Comitatus inter Aerem & Netam fluvioſos ſitus, ad limites Trevirorum; Caſtro nobilitatus antiquiſſimo, quod prius ſui juris erat (teſte Bertelio) & nulli majori ſubditum poteſtati; ſed anno C. 1370. Comitibus Luxemburgenſibus pro ſummâ 200. libb. denariorum mutuo datâ feudale effectum eſt; rem tum gerente Henrico Comite de Virnenburch. De nomine ejus conjecturam vide apud eundem Bertel. in hiſtoriâ Luxemb. pag. 108. eſt hodie Peculium Manderſcheidenſium Comitum. Fuerat hic 37. Monaſterienſium Epiſcopus, poſt Adolphum Comitem de Marcâ de quo ſic Crantz. in Metrop. lib. 9. c. 45. *Ioannes de Vernenborch qui Adolpho in Eccleſiam Monaſterienſem ſucceſſit, cum vix annum in ea perſtitiſſet mox transfertur ad Eccleſiam Traj.*

b *Ex familia de Veelen & Broickhuſen*,] Antiquam & potentem ap: Clivenſes familiam invenio Veelenſium, ex quâ circa an. 1274. Arnoldus de Veele miles teſtis adhibitus literis Henrici de Lecka. Nec minus potens & nobilis familia fuit Broeckhuſiorum in Gelria etiam non ignota.

Magno ære redimitur,) Lutrum redemptionis fuiſſe conſtat 16000. ſcutorum veterum; redemptionem procurantibus Iacobo de Zoudenbalch, ex familiâ Lichtenbergicâ (indicante ſigillo)

ſigillo) Abbate S. Laurentii in Ooſtbroeck, Giſberto Vianenſi, Zwedero Vianenſi, Iacobo Zualeno Nieveltio, & Gerardo Vrenckio.

c *Cui arx Vredelant pridem Comiti Holl.*] redemta ea arx ab Auguſtâ Wilhelmi ſorore jam erat per Arckelium, teſte hoc noſtro auctore ſupra, ſed malitiâ Gunteri exulis eæ literę in manus Alberti pervenerant. Hinc diſcant tam privati quàm publicæ rei præfecti quam periculoſum ſit literas obligatorias redemptas conſervare velle integras; unde etiam nos inter privatos controverſias ortas vidimus inter poſteros valde periculoſas. Vide quæ hic noſter in ſucceſſore Arnoldo refert, de eadem arce.

Superſunt literæ Verneburgii Epiſcopi quibus pollicetur ſe nunquam alienaturum à dominio Traject. caſtrum Eembrug, nec permiſſurum ut damnum civitati vel civibus Trajectenſibus inde inferatur, quarum cum apud me extet exemplar, ex pervetuſto codice deſcriptum illud operæ pretium duxi, hic inſerere;

WY Johan van Virnenborch byder genadē Gods Biſſchop t'Vtrecht/ maken cond allen Luyden/dat wy in tegenwoordichheyde onſer Eccleſien eñ des Raets van onſe Stadt Vtrecht geloofc eñ geſworen hebben dat wy dat huus t'Embrug ende ſulck goet als daer toebehoort nimmermeer verſetten noch verſellen en ſullen noch yemant verlyhen noch verlenen of in enniger manieren den geſtichte van Vtrecht ontferren en ſullen/ eñ wy oeck onſe ſtadt van Vtrecht/ eñ onſe geſtichte voorſz. ofte ymandt daer mede oorlogen en ſullen/ noch gehengen naer onſe machte ſonder archeyt darſe ymant daer mede oorlogen/ wy en hadden eerſt verbolghet in allen manieren alſe den open brief inhoudt die Biſſchop Johan van Arckel onſe voor-vader onſer ſtadt van Vtrecht daer op gegeven heeft/ In orconde dit beſegelt mit onſen ſegel/ Gegeven in't jaer ons Heeren M CCC lxiiij. des donredags na Sint Martins dach inden Winter.

Hiſce junguntur aliæ quibus privilegia ipſis civibus confirmantur.

ALlen etc. Doen wy Johan van Virnenborch byder genaden Gods ende des ſtoels van Romen Biſſchop t'Vtrecht te weten/ dat wy onſen lieven borgeren ende de ſtadt van Vtrecht alle hore privilegien/rechten/vryheden/ willkoren eñ koeren die ſy hebben/ofte vercregen hebben van Keyſeren/ van Roemſche Coningen ende van Biſſchoppen t'Vtrecht onſen voor-vaderen ſoe wie zy ghewéeſt zijn/ende alle hore oude hercomen die zy van onſe voor-vaderen tijden ende hore oude tijden haer gebrocht hebben tot deſen dage toe/confirmeeren/ vaſt ende ſtade beloven te houden/ſonder enich wederwoerde ofte wercken/ mit goeden trouwen/in oorconde des briefs beſegelt mit onſen zeghel/ Gegeven in't jaer ons Heeren M CCC lxiiij. op onſer Vrouwen dach Nativitas. Ejuſdem ferè tenoris aliorum Epiſcoporum extant literę mutatis mutandis.

Arnoldus Secundus Epiſcopus XLIX.

SEde jam vacante, pars elegit (a) Zuederum Wterloo majorem Præpoſitum, virum illiteratum, incultis moribus, Religionis ac diſciplinæ Eccleſiaſticæ penitus ignarum, cui & Capitulum Daventricum adhæſit: Sed major pars & ſanior ipſum reſpuebat. Unde Urbanus Papa conſtituit Arnoldum Principem (b) ex ſtirpe clarâ de Horn, tunc in curia præſentem. Qui receptus (b 2) pridie Kal Octobris xlix. conſtituitur Epiſcopus, vir literatus, formâ egregiùs, comis atque affabilis, non detrectans arma. Hic debita ex captivitate prædeceſſoris contracta, perſolvit, arcem Vredelant principi Apcoudio commiſit eâ conditione, ut in fide Trajectenſium conſervaret, nec ullum ex ipſa aliquo colore injuriari permitteret, pactis (c) parum ſervatis. Hic mortuo Reinaldo Duce Gelriæ abſque prole, (d) aſſumpſit ſociale bellum pro ſeniore ſorore Renaldi, quæ Comiti Clivenſi nupſerat, contra Wilhelmum Ducem Iuliæ ex juniore ſorore natum: fuit bellum atrox & diuturnum, in quo idem Epiſcopus magno diſcrimine ſe ſuoſque immiſcuit, vix evadens manus hoſtium, niſi ſui apud Tielam ſuppetias veniſſent. Fuit etiam bellum minus neceſſarium pro Epiſcopatu. Nam territorium Trajectenſe incendio & rapinis datum, nullum ſenſit commodum. Anno verò M ccc lxxiii. Traject. duxêre altam foſſam, à Nieuvaert ad Groterwade, & locarunt (e) ad ripam Leccæ fluvii cataractas, ſive (f) repagula bina lignea, quo aquas faciliùs aut excluderēt, aut intromitterēt, ubi &

Epiſcopus bello ſe immiſcens non neceſſario, vix hoſtium manus evadit.

1373. De Vaert hodie.

ubi & arcem præmunitam condidêre, quam Gildenburch nominarunt à collegiis artificum ſic dictam in vico Vreeſwick, ne illæ per hoſtes aliquando deſtruerentur: Concitantibus ex hoc ipſis adverſum ſe Giſbertum Vianenſem atque Dordracenſes, qui in odium & ſervitutem ipſorum id factum ſuſpicabantur: atque Albertum Ducem Bavariæ, & Comitem Hollandiæ commoverunt adverſum Trajectenſes, cum quibus ortâ diſcordiâ ſuper redemptione arcis Pacis ſive Vredelant. Quia Comes plus exigebat, quàm conventum fuit. Arx Coronæ, quam Cronenburch dicunt, à Trajectenſibus capitur & deſtruitur.

Nullum malum ſolum, ſed aliud ex alio pullulat.

Oppidum Inſula ſive Woerden à Trajectenſibus fruſtra appetitur, aduſtis ſuburbiis: oppida Muden, Weſop, & multi vici coacta tributum ingens ſolvere, loco pecuniæ à Trajectenſibus per Comitem extortæ. A quibus tum Zwederus Præfectus in Gaeſbeeck ad Comitem deficiens, contra jusjurandum bellum indixit. Arx quoque Gildenburch à Comite obſeſſa tandem deditur, rurſumque à Trajectenſibus recuperatur, ſemper audaciſſimè oppugnata, & rurſum ab præſidiariis validè defenſa, factæque per Trajectenſes multæ incurſiones in Hollandiam, multæque hinc inde prædæ: tandem omnis diſſenſio compoſita ea conditione, ut Vreeſwick cum aſſertione (g) Epiſcopi, & ſeptem ſtolarum cederet Epiſcopatui.

1374. Inundatio agris damnoſa.

Anno verò M. ccc. lxxiv. facta eſt ingens inundatio aquarum, quæ oppida ac vicos plures ſubruebat, ſæviens per quadrimeſtre, ita ut per agros ac prædia navigio undique progrederetur, interruptus poſtea eſt agger fluminis Leccę, qui multo majore incommodo Hollandiam afflixit.

Leodii Iohannes de Arkel moritur 1378. in ejus locum transfertur Arnoldus Epiſcopus Trajectenſis

Arnoldus itaque defuncto anno M. ccc. lxxvii. Iohanne de Arckel apud Leodium, cùm arcem de Puttenſtain, Campenſibus infeſtam, cui Herbernus præerat, ſolo æquaſſet, aliam verò in Territorio Trajectenſi Loenreſloët ad (h) deditionem coegiſſet, transfertur ab Urbano Sexto, cùm ſediſſet ſeptem annis Trajecti (ipſis Leodienſ. poſtulantibus) ad Eccleſiam Leodienſem.

a *Pars elegit Zuederum Vterlon,)* De hac electione, & quâ ambitione ad illam progreſſus fuerit Zuederus, extant ap. me acta ſatis prolixa ex authenticis deſcripta, ex quibus patet, quâ viâ etiam olim graſſarentur ad dignitates eccleſiarum. Chron. M. Belg. nepotem Giſelb. de Vianen dicit.

b *Arnoldum Principem ex ſtirpe clarâ de Horn.)* Filium Wilhelmi domini de Hoorn cujus hic appoſui ſtemmatis partem ex veris monumentis à nobili & diligenti eâ in re viro Carolo Rietwyckio, collectam:

Gerardus dominus de Horne, & Altena, poſt mortem fratris Wilhelmi: cujus uxor Ioanna de Gaeſbeeck, ex familiâ principum Lovanienſ.	Wilhelmus dominus de Horne Altena, Gaeſbeeck, Herſtal, Heze, Leende, Loen, Wadert. Prima illi uxor Oda F. Nicol. domini de Puttē & Stryen. Secunda Ermgardis, vel ut habetur in Chron. Clivenſibus *Gerardi* à Schuren, Eliſab. F. Theodorici Cl. Com. Otto Claſſis Francitanæ præfectus temp. Phil. Valeſiis. Beatrix de Horne.	Ex priore conjugio. Gerardus de Horne &c. *ἄπαις*. Ioanna ux. Giſberti Abcoudii. Oda ux. Iohannis Polani. Beatrix Audegemii prioriſſa. Berta Veſtalis Reinſburg. 1363. Ex poſteriore. Wilhelmus d. de Horne & Herſtal cui ux. Eliſabetha Arculea. Theodor. dom. de Parwis. Theod. Loevius d. de Moncornet, Heze, Baucigny. Arnoldus de Horne Epiſcop. Traj. poſt Leod. 1389. x. Mart. mortuus Eliſabena ux. Henr. Dieſtii Burcgr. Antwerp.	Wilhelmus dominus de Horne &c. Theod. Epiſc. Oſnaburg.

b 2 *Arcem Vredelant Principi de Abcoude commiſit,)* En iterum principes vocat minoris conditionis proceres, & nimis vile hoc nomen habet. De hac commiſſione extant monumenta, apud me conſervata.

b 3 *Qui receptus pridie Kal. Octobr.)* In vetuſto Cod. MS. ita ſcriptum invenio: *Profeſto Michaelis, qui dies erat Dominicus anni* C. 1371. *ingreſſus dominus noſter Traject. civitatem, præſtans ante omnia in Baſilicâ ipſius civitatis juramentum, ſe nempe conſervaturum fideliter civium jura, ſtatuta, leges, libertates, privilegia*: idque factum prius quàm ad templum primarium procederet, vel Eccleſiæ ſolito more juraret. Præſentibus ibidem Coſſ. novi conſilii Harmanno Lochorſtio & Wilhelmo de Angeren: Senatoribus coll. artif. (quos **overſte Oudermans** appellant) Iohanne Koecke, Harmanno Paſſaert: Coſſ. verò veteris conſilii; Godeſcalco Vrencke & Frederico Bole; Senatorib. Coll. artif. Woltero de Coelenberch, Wilhelmo Hugonis filio. Diploma etiam ipſis confirmatorium ex conſuetudine anteceſſorum ſuorum (quod & ſequentes Antiſtites ſecuti ſunt) expediri fecit paulò poſt, die Martis, poſt feſtum D. Matthei, eâdem fere formulâ quâ ſupra præcedentis Epiſcopi expreſſum eſt.

Paſſi

c *Pacti parum ſervati,*] Sugillatur hic fides Abcaudii, quaſi malè ſervatâ; nec mirum, quum & majorum gentium principes eo tempore fidei parum tenaces erant, ut ex pactis, promiſſiſque initis, ruptiſque ſatis ſuperque patere poſſet, ſi in eâ re demonſtrandâ quis operam ſuam collocare vellet.

d *Aſſumpſit ſociale bellum pro ſeniore ſorore Renaldi,*] Quattuor fuêre filiæ Reinoldo, qui primus Gelriæ Dux à Lud. Bavaro Imp. creatus anno 1339. videlicet Margareta. Mechtildis, Maria, & Iſabella. quorum tertia Maria nupta Guilielmo Iuliacenſi primo Duci, cujus filius Wilhelmus poſt mortem Reinoldi & Eduardi patruorum Gelriæ Dux eſt factus.

e *Locarunt ad ripam Leccæ fl. cataractas,*] Hinc nempe ex Lecka deductus fluviolus, qui per urbem Trajectenſem in Vechtam fluit; & magno civibus uſui ac commodo fuit; quare muniendum locum putarunt cives, licet ægre id ferentibus vicinis.

f *Repagula bina lignea)* Quibus intra ſæculum tertiam adſtrui catharactam Magiſtratus curavit, ad inventum inſignis Architecti Wilhelmi ab Ora Zwederi Wavereni filii, quæ magis Leccam verſus prominet, ſecurioremque navibus dat tranſitum.

g *Aſſertione Epiſcopi & ſeptem ſtolarum,*] Hunc morem Epiſcopis ex privilegio principum competiiſſe conſtat, eumque confirmat in diplomate, ſupra in Ioanne Arculeo poſito, expreſſis verbis Carolus quartus Imp. & hoc ritu obtinuit Fredericus de Blanckenhem oppidum Hagenſtein; cujus rei inſtrumentum adhuc habetur in archivis Collegiorum ampliſſimum.

h *Loenreſloot ad deditionem coegiſſet,*] Cum enim Splinterus de Loenreſloot equeſtri ordine & familiæ antiquitate elatus multa ſuperbè & violenter in principe ſuum & vicinos perpetraſſet, tandem armata manu compulſus eſt Antiſtiti ſe & ſua ſubmittere, & poſt interventu Hornenſis ad Leodienſem cathedram tum aſſumpti, certis conditionibus pacem cum Florentio inire compulſus, ut nempe vi ablata, reſtitueret & arx ejus Londerſlotia Epiſcopis ſemper in poſterum pateret cujus rei inſtrumentum apud me deſcriptum extat in quo ſingula ampliſſime deſcribuntur anno 1386.

Florentius Epiſcopus L.

SUrrogato (a) apud Trajectum in ejus loco Florentio de Wevelichoven, accito à civitate Monaſterio, cui (b) tamen Præfecti arcium atque oppidorum primâ fronte non obtemperavêre, cum Arnoldo adhuc aſtringerentur fide, qui vel Epiſcopatum ſibi commendari poſſe ſperabat, ſaltem voluit extorquere proventus omnes anni unius, donec Florentius poſt annum ferè impeditus, auxilio Ottonis de Arelo, atque Præfecti de Heſtain introduceretur menſe Novembri, anno lxxix. & quinquageſimus conſtitueretur Epiſcopus, vir omni probitate conſpicuus, prudentiâ, fortitudine animi ac literis juxta præditus, qui Epiſcopatum per prædeceſſorem ob Gelrium, Hollandicumque bellum rurſum oneratum, debito levavit, arces munitiſſimas in Tranſiſelanis Eerden poſt longam obſidionem permiſsâ defenſoribus vitâ confregit, partim ferro, partimque igni; ardebat enim menſe continuo. Item eos in (c) Molen atque Laghe edomans undique, ut qui agerent latrocinia. Senſit interim adverſitatem: Nam orto ſchiſmate propter Urbanum Romæ, & Clementem Avinione electum, cui ſolus Francorum Rex adhærebat, (d) Renaldus frater Præfecti in Vianen ab hoc Clemente Epiſcopatum imperravit, cui & frater clam adhæſit, poſſidens arcem Goy. Epiſcopus verò detectâ fraude, quamvis grandævus obſeſsâ arce coegit utrumque in fidem ſuam jurare, atque etiam Urbani Papæ. Fecit & exhumari oſſa cujuſdam hæretici (e) Matthæi Lollaert, atque ante atrium Pontificale comburi, cincreſque in foſſas urbis diſpergi. Giſbertum (f) Principem Abcoudæ, nec non (g) Henricum Præfectum Montisfortis, ſupremam Iuriſdictionem vendicantes, quas nunquam habuêre, decimaſque Eccleſiarum ac civium poſſeſſiones uſurpantes: Illum ſententiâ Iudicum, hunc longâ obſidione, atque interventu Arnoldi Epiſcopi Leodienſis, coegit hujuſmodi actiones abdicare, ita ut Epiſcopus cenſeatur ſupremus Dominus omnium Præfecturarum ac Dominiorum (h) Provincię Trajectenſis: (h) præter ea quæ ſunt ſub Ditione Eccleſiæ ſancti Ioannis. (i) Splinteris quoque de Loenreſloet pro commiſſis gravi ære plexus, factâ reſtitutione eorum, quæ diripuerat, in gratiam receptus eſt, ita ut omnium horum præſidia Epiſcopo ſemper manerent, ac aperta eſſent. Et pro veriore judicio quidam Iohannes Bommelanus, qui quendam Arnoldum Scharmer occiderat, à Præfecto Epiſcopi captus in Monteforti, Trajectum ducitur, ibique decollatur.

Florentius ſuccedit Arnoldo Epiſcopo Traject. anno Chr. 1379.

Sciſma Romanæ Eccleſiæ.

Epiſcopus ſupremus Dominus omnium Præfecturarum.

Exemplum Iuriſdictionis ſupremæ.

Circa hæc (k) tempora, ſcilicet anno M ccc xc I I. cœptum Monaſterium Carthuſienſium in ſuburbio Trajectenſi. Arx (l) Horreſta impignorata recuperatur ab Epiſcopo. Et quidam (m) ex profeſſione Divi Franciſci ſeſe pro Sacerdote & Epiſcopo gerens, & in ſuffraganeum Epiſcopi Florentii aſſumptus, cùm aliquandiu ſacra omnia peregiſſet, inventus falſo charactere atque literis uſus, deſtituitur, & ferventibus aquis immergendus adjudicatur. Impoſitus

Falſus clericus punitur gladio.

Digitized by Google

re, creare ſeu inſtituere Iudices, Balivos, Officiales ſeu Iuſtitiarios ſæculares, Barones, Milites ſeu Clientes, unum vel plures, ipſoſque deſtituere, & alios vel alium de novo inſtituere, creare & ordinare, ſicut ipſis Decano & Capitulo conveniens viſum fuerit vel oportunum: qui adverſus invaſores, perturbatores, oppreſſores & moleſtatores jurium prædictorum, rerum mobilium & immobilium eccleſiæ Trajectenſis prædictæ, & Capituli & ſingularum perſonarum & beneficiatorum ejuſdem, nec non adverſus occupatores & frivolos detentores, redituum, fructuum, proventuum, decimarum & cenſuum ſuorum ubicunque conſiſtentium, prætextu dignitatum, Officiorum, præbendarum & beneficiorum ſuorum, in dictâ Eccleſiâ conſiſtentium, quocunque cenſeantur nomine, ad eos de jure ſeu de conſuetudine quomodolibet pertinentium, per modum citationis, expandationis, arreſtationis, & alias prout viſum fuerit, faciant, reddant, & exhibeant, ſeu faciat, reddat & exhibeat, pleniſſimam juſtitiam juxta & ſecundum congrua & ordinaria, ſeu extraordinaria fori ſæcularis auxilia, quibus cæteri ſæculares in ſimilibus caſibus pro ſuis conſequendis juribus potiuntur, ipſiſque judicibus, Ballivis, Officialibus ſeu juſtitiariis ſæcularibus, ut præmittitur inſtituendi, præmiſſa faciendi, damus præſentibus, de plenitudine Regiæ Romanæ poteſtatis, plenum & liberam facultatem & auctoritatem. Item cupientes ut Decanus, Capitulum, Canonici & beneficiati 2.

Eccleſiaſtica perſona ad forum Eccleſiaſticum vocanda, & non aliò.

prædictæ Eccleſiæ juxta Eccleſiaſticas libertates quoad temporalia judicia illæſi permaneant, & defenſi; ſtatuimus, concedimus & ordinamus, ut ſuper quibuſcunque querelis, quæſtionibus, & cauſis etiam ſæcularibus motis ſeu movendis per quoſcunque ſeu quæcunque contra Eccleſiam, Capitulum, & ſingulares perſonas prædictas, eorumque beneficia, fructus, reditus, libertates & jura, quæcunque moveri, tractari, agitari, ventilari, finiri atque terminari debeant, coram eorundem Eccleſiæ, Capituli, & perſonarum ſpirituali judice competente, & ſuper hoc in foro temporali ſeu vetito, aut ſæculari nullatenus moleſtari: Immò per præſentes quibuſcunque noſtris, & Imperii ſacri fidelibus, & aliorum quorumcunque ſæcularibus, & temporalibus Iuſtitiariis, & judicibus ſpecialiter inhibemus, ne de hujuſmodi cauſis, quæſtionibus & querelis ſe quomodolibet impediant, ſeu contra præmiſſa quicquam attentare præſumant. Deinceps auditis incommodis, expenſis & laboribus graviſſimis, quibus Eccleſia, Capitulum, & perſona prædicta fluctuare noſcuntur, pro ſe ſuiſque beneficiis, ac ſuorum, & eorundem beneficiorum fructibus, bonis, juribus, & libertatibus pacificè conſervan- 3.

Capitulum & ejus perſonæ procuratorem dare poſſunt.

dis; ea-

dis; eadem auctoritate ſtatuimus & ordinamus, ut idoneus nuncius & Procurator Eccleſiæ Capituli & ſingularium perſonarum ejuſdem per litteras Capituli ſigillatas canonicè inſtitutus & ordinatus, poſſit & valeat nomine Eccleſiæ & Capituli prædictarum, coram quocunque Iudice, & in quocunque judicio ſæculari, ſeu temporali comparere, experiri, petere, recipere & obtinere complementum juſtitiæ, ac ſi præſentes forent Capitulum & ipſæ perſonæ principales. Et ut noſtra Majeſtatis

4. Confirmatio veterum privilegiorum. *ſingularis affectio, qua ad Eccleſiam, Capitulum & perſonas prædictas Regali favore protenditur, agnoſci valeat perabunde, volumus, & auctoritate prædicta concedimus ex prærogativâ ſingulari, ut Eccleſia, Decanus, Capitulum, & omnia membra Eccleſiæ & Capituli prædictorum gaudeant & gaudere debeant deinceps in perpetuum omnibus & ſingulis libertatibus, gratiis & privilegiis per quoſcunque Divos Romanorum Imperatores, & Reges prædeceſſores noſtros canonicè conceſſis & concedendis civibus & incolis Civitatis Trajectenſis, noſtris & Imperii Sacri fidelibus dilectis, quibus ipſi cives & incolæ gaudent & potiuntur, ipſorum tamen civium & incolarum privilegiis, gratiis & libertatibus ſemper ſalvis: Mandantes omnibus & ſingulis, Ducibus, Principibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Clientibus, Civitatibus, Communitatibus, popularibus, & aliis quibuſcunque noſtris, & ejuſdem Sacri Imperii fidelibus dilectis, ſub obtentu gratiæ noſtræ Regiæ Majeſtatis, ut dictos Eccleſiam, Capitulum & ſingulares perſonas, in privilegiis, gratiis, conceſſionibus, ſtatutis & ordinationibus per Majeſtatem noſtram Regiam elargitis tueantur, defendant & foveant, nec permittant ipſa privilegia, gratias, ſtatuta, conceſſiones & ordinationes noſtræ Regiæ Majeſtatis infringi, ſeu quomodolibet violari, ſeu ipſos Eccleſiam, Capitulum & ſingulas perſonas contra eadem privilegia, gratias, ſtatuta, conceſſiones, & ordinationes moleſtari, impediri, ſeu quomodolibet derogari. Contrarium verò facientes præmiſſorum indignationem graviſſimam noſtræ Regiæ Majeſtatis ſe noverint incurſuros, præſentium ſub tenore noſtræ Regiæ Majeſtatis ſigillo teſtimonioque litterarum.*

1382. *Datum Pragæ, anno Domini Milleſimo trecenteſimo octuageſimo ſecundo. XII. Kal. Maji, Regnorum noſtrorum Bohemiæ anno viceſimo, (c) Romani verò ſexto.*

a *Surrogato in ejus locum ap. Trajectum Florentio,*] Hic Florentius Canon. Colonienſis prius per Urbanum V. de Eccleſiâ Monaſterienſi curam ſuſceperat teſte Crantzio Metropol. lib. 9. c. 45. *Tunc enim cœpit* (inquit Crantzius) *iſta tranſlatio Pontifici frequentari, quæ ante non conſuevit fieri, niſi magnis & ponderoſis de cauſis.*

b *Qui præfecti arcium primâ fronte non obtemperavêre,*] De hâc re ſic habet Geldenhaurius: *Florentius Wevelichovius poſt Hornanſem Ultrajectinus Epiſcopus Elì nonnihil moleſtiæ ab Hornenſi pertulit. Volebat enim is utriuſque Epiſcopatus opes invadere, ſed id fruſtra attentatum eſt. Florentius namque vir prudens tam improbis conatibus facilè reſtitit.*

c Lieg

c *Item eos in Molen atque Laghe edomans,)* Bockenb. *Anno* (inquit) 1380, *Caſtella, Aerdene, Azoelene, Lagene incendit.* Azoelen etiam habet Chron. vulg. non Molen.

d *Reinaldus frater præfecti in Vianen.)* Hic Reinaldus fuit ſacris initiatus, & frater Giſelberti Vianenſium Domini. Hæc eadem referuntur à Bockenbergio, & Sifrido: Meminêre etiam hujus Reinaldi Huterus in Geneal. Chronicon M. Belgicum, Gerbrandus & alii; verùm in catalogo epiſcoporum non refertur.

e *Fecit & exhumari oſſa cujuſdam hæretici M. Lollart,)* Lollardi hæretici emerſerunt circa tempora Car. 4. Imp. & Innocentii 6. P.R. anno 1360, de quibus vide Gabrielem Prateolum in libris de vitis omnium hæreticorum, Walſingam in Ypodigmate Neuſtriæ pag: 558. & alios. Mos verò iſte igne hæreticos puniendi invaluit paulatim quando pontifices Rom. tyrannidem in Eccleſiam promoverent, cùm primum exulio, aliiſque lenioribus pœnis afficerentur. Inter prima ejus crudelitatis exempla habetur illud ap: Sulp. Severum lib. 2. Sacræ hiſt. ad finem de Priſciliano, & Euchrocia, improbante D. Martino. vide Sigonii Com: ibidem.

f *Giſbertum Princ. de Abcoude,)* Hic cum gladio quendam confeciſſet, & propterea rationem reddere ejus facti juberetur: aſſeruit ſe id tanquam Antiſtitis Mareſcaleum feciſſe, nec ſibi præter infimam Juriſd. quicquam juris competere.

g *Henricum præfectum Montfortis,)* Burchgravii titulum non domini ſumere, & infimam juriſdictionem exercere non ſupremam erat juſſus. Videndæ reconciliationis leges interventu Arnoldi Hornenſis tum Epiſcopi Leodicenſis avunculi Odæ Polanæ conjugis ejus ipſi conceſſæ, quibus addē quæ Snoyus hiſtor. lib. 9. ſcripta reliquit.

h *Dominiorum Provinciæ Trajectenſis)* At verò in Urbe Trajectenſi Epiſcopo nulla poteſtas niſi creandi prætorum: ut ſupra retuli.

i *Splinterus quoque de Loenreſloot,)* Hic Giſelberti filius ex nobili & antiquâ familiâ uxorem duxerat Eliſabetham Zulenam Anholtiam, quæ ipſi filiam peperit Iſabellam hæredem nuptam D. Wilhelmo Iſendornio Equiti, in cujus familiam bona de Loenreſloot illa tranſtulit, quæ tandem ad Mindenos ex Amſteliâ familiâ reliquos pervenerunt, & nunc quoque poſſidentur. Splinterus verò hic equeſtri dignitate præcellens elati animi vir ſuo arbitratu multa gerens, ac quo jure, quave injuriâ parùm ſolicitus, etiam Antiſtitis & vicinorum bona diripiens eo pervenerat, ut armis cogeretur majores agnoſcere, vi ablata reſtituere, ſeque intra limites poteſtatis continere juxta leges illi à Pontifice præſcriptas, quas ob prolixitatem hic omittendas cenſui.

k *Anno 1392. Cœptum monaſterium Carthuſienſium,]* à Swedero Domino de Gaeſbeeck, Putten & Strijen liberaliterque ab eodem & Fratre ejus Wilhelmo Domino de Abeoude dotatur, conſilio Tidemanni Grauwert ejuſdem monaſterii præfecti.

l *Arx Horſt impignorata,)* Nempe Giſberto Vianio, qui eidem præfecerat Maſium Mulardum, quâ verò occaſione Epiſcopus Caſtellanum coegerit arcem reddere, tradunt annales vulgares. Fuit autem hæc arx Horſt ſuperior in agro oppidi Renenſis.

m *Et quidam ex profeſſione D. Franciſci,)* Huic nomen fuit M. Iacobus de Iulia, ut Chron. magn. Belgicum: Snoyus fratrem Iacobum de Iuliaco Ord. minorum vocat & hiſtoriam ſatis prolixè, omnemque depoſitionis, vel degradationis ordinem exponit. Meminêre quoque hujus Barlandus, Gouthovius & Suffridus, Sepulturam verò obtinuit non ad D. Iacobum (ut vult Snoyus) ſed in cæmiterio Iacobitarum ſive Dominicanorum.

n *Anno demum* 1394. *prid. non. April.)* Chron. vulgare Anno 1393. obiiſſe vult ut & Boekenbergius & ferè reliqui ſcriptores.

o *Cum præfuiſſet annis* XVI. *& Iunii,)* Nec hic conveniunt ſcriptores: Chronica Magnum Belg. & vulgare atque etiam Snoyus 13. annos 5. menſes ei tribuunt: quibus Bockenbergius menſem addit: Sifridus Petri 13. tantum Noviomagus 14. Epiſcopatum gubernaſſe eum annis volunt, ego Snoyo ac Chronicis accederem.

p *Advenêre amici & ſanguine juncti,)* Hæc eadem referunt Annales vulgares, Chronicon Belgicum Mag. Snoyus in hiſt. Holl. lib. 9. Simile quid de Pontifice quodam R. tradunt hiſtoriæ.

q *Innatæ devotionis inſignibus,]* In MSS. nonnullis *immotæ* reperi.

r *Romani verò* VI.) Rex enim Romanorum ab Electoribus procurante Patre Car. IV. Imp. appellatus eſt pridie Id. Iunii anno C. 1367.

Sub hoc Epiſcopo facta eſt tranſlatio Iuriſdictionis & decimarum in Herberts-coop Decano & Capitulo Collegii Martiniani, cum conſenſu ejuſdem, ut ſequenti inſtrumento probatur:

FLorentius de Wevelichoven *Dei & Apoſtolicæ ſedis gratiâ Epiſcopus Trajectenſis; Univerſis, Chriſti fidelibus, ad quos præſentes literæ pervenerint ſalutem in omnium Salvatore. Ne ea quæ geruntur in tempore ſucceſſu temporis in oblivionem deveniant, expedit ea per ſcripturam authenticam deduci ad notitiam futurorum. Quapropter no-*

Digitized by Google

pter notum ſacimus in his ſcriptis, quia cum dilectus noſter Bernardus Proeys civis Traject: certis de cauſis ipſum ad hoc moventibus, Iuriſdictionem, decimas groſſas & minutas cum cenſu de Herberſcoep, extendentem ſe ab Hoeſdyck uſque ad aquadictum ductum de Biſſchops weteringe, *jacentem inter Iuriſdictionem quondam Theodorici dicti* over de Vecht *à parte ſuperiore, & Iuriſdictionem Archidiaconi Traject. à parte inferiori; quas ab Eccleſiâ noſtrâ Traject. ipſe & prædeceſſores ſui titulo feodi obtinebant, venerab. viris dominis Decano & Capitulo Eccleſiæ Trajectenſis, dummodo conſenſus noſter accederet, vendiderat, pro certâ pecuniæ quantitate; cumque hæc ad noſtram notitiam perveniſſent, conſiderantes quod pium foret Iuriſdictionem & decimas per antiquas infeodationes laicis quondam conceſſas ad jus & proprietatem Eccleſiæ revocare, atque Eccleſiæ uti tenemur, ubi poſſemus conditionem facere meliorem. Nos itaque receptis primo à Goeda legitima conjuge Bernardi Proeys cum manu tutoris ſibi ad hoc deputati, hilari vultu, ridentibus oculis, ſpontaneâ & liberâ reſignatione uſusfructus vulgariter* Lijf-tocht, *quem habuit in bonis prædictis, & conſequenter libera & ſpontanea reſignatione à Bernardo Proeys dictorum Iuriſdictionis, decimarum & cenſus, præſentibus noſtris fidelibus, videlicet Rotardo de Lanſcroon, Iacobo de Groenevvoude, Henrico* Witte *civibus Trajectenſibus, & Rodulpho de Itterſom oppidano oppidi noſtri Svvollenſis, per quos in noſtrâ præſentiâ ſententialiter definitum eſt, quod dd. Iuriſdictio, decima & cenſus de Herberts-coep prædictorum Bernardi & Goedæ reſignationes ad noſtram diſpoſitionem ita libere forent devoluti, quod D. Bernardus & Goeda nihil juris in eis retinuerint; & nos de eis liberè diſponere valeremus, promiſſoque nobis per Bernardum præſentibus fidelibus noſtris prædictis, quod omnes literas quas habet de bonis prædictis dabit Decano & Capitulo Eccleſiæ noſtræ Traject. prædicta quamcitò lis ſive controverſia quæ eſt inter nos & ipſum ſuper decimis dictis* Schutters-tiende *fuerit ſive de jure, ſive per amicabilem compoſitionem ſedata, nec eis per literas quaſcunque de bonis prædictis habitas vel habendas nocebit, vel moleſtiam faciet per ſe vel alium directè vel indirectè quovis modo. Deliberatione præmaturâ præhabitâ poſt medicum intervallum ad requiſitionem ven. viri Lubberti Bolli Decani Traject. præſentibus fidelibus noſtris, videlicet, Rudolpho de Iſenderen Præpoſito S. Petri, Arnoldo de Triche Præpoſito S. Iohannis Eccleſiarum Trajectenſium, Stephani de Zuylen militis, Henrico de Crieckenbeke & Rodulpho de Itterſum dd. Iuriſdictio-*

riſdictionem, decimas & cenſus ob remedium animæ noſtræ & præſentium noſtrorum, in Eccleſiam noſtram Traject. tranſtulimus & transferimus in his ſcriptis per annuli noſtri traditionem cum omnibus juribus & pertinentiis ſuis perpetuò à Decano & Capitulo d. Eccleſiæ noſtræ Traj. in augmentum præbendarum ſuarum, poßidenda, per hoc juriſdictionem, decimas & cenſus à laicis ab olim poſſeſſos ad jus & proprietatem Eccleſiæ revocantem. In quorum teſtimonium præſentes literas ſigilli noſtri fecimus appenſione muniri. Datum & actum Trajecti, anno domini 1386. menſis Ianuarii die 19.

Similes ferè de his bonis extant literę Frederici de Blanckenhem anno 1404. & cum controverſia inter Proeiſium & capitulum Traj. de his eſſet exorta, compromiſerant in Epiſcopum & Magiſtratum Traject: quorum extat ſententia arbitralis, qua Bernardo Proeyſio abjudicantur prædictæ decimæ & Iuriſd. pro 6500. ſcutis veteribus 42. Placc. à Capitulo Traject. ipſi numerandis, reſervato eidem Bernardo omni jure quod habet ad rubras decimas ultra Biſſchops Weteringe & ad 5. campos quos colebat Henricus de Bilte.

Fredericus Epiſcopus LI.

FUnere itaque Florentii Epiſcopi ſolenni pompâ delato Trajectum, atque humato XVIII. die ſequente Albertus Dux Bavariæ, Comes Hollandiæ, item Wilhelmus Dux Gelriæ acceſſere Trajectum, uterque ad hoc tendens, ut pro voto eligeretur Epiſcopus. Cumque ille Rogerium quendam de Bronchorſt, & hic Fredericum de Blanckenhem Epiſcopum Argentinenſ. civitatis, diſpare ſententiâ commendatent, quamvis Wilhelmus Dux Alberti filiam duxiſſet uxorem, Capitulum ex hoc fruſtrâ (a) auxilium rogavit utrumque, ut in unum convenirent: ſic proceſſum ad ſuffragia, uterque commendatus ſub contentione eligitur. Verùm Fredericus longe majoribus votis, quem idcirco (b) Bonifacius Pontifex Rom. accepto geminæ electionis decreto, rejecto Rogerio, Eccleſiæ præfecit (c) tanquam aptiorem. Confirmatus itaque Fredericus, illicò concepit in animo accedere Trajectum, quo venit ipſo die, dicato Martino patrono, comitatus Wilhelmo Duce Iuliaceno, plurimiſque aliis Illuſtribus & Nobilibus cum magno plauſu cleri ac populi exceptus, cepitque de ſecuritate Reipublicæ ſecum cogitare & recuperare loca, ſi quæ adhuc eſſent alienata. Intelligens itaque damna & injurias, per quendam Bitterum de (d) Campo furioſo (Raeſveldt vocant) ac ſuis locis citra Iſulam illatas, tam ſub prædeceſſore ſuo, quàm etiam poſt illius obitum, impunè indies magis ac magis graſſarentur, coadunato equitatu ac peditatu non ſpernendo, anno M CCC XCIV. menſe Auguſto potenter intrat provinciam olim Weſtphalorum, ſive verius Occidentalium (e) Flavorum, unde Longobardos prodiiſſe volunt, quorum Reges ſeſe Flavios idcircò prænominavere, modo Epiſcopo Monaſterienſi ſubjectam, in parte, ubi illi de Campo furioſo reſidebant, quorum ditiones prædationibus & incendiis etiam citra Lippiam fluvium penitus reddidit deſolatas. Ita ut longo tempore veſtigia extarent paucis arcibus munitis demptis. Reverſus ad ſua ſpoliis opimis exercitu onuſto. Arcem præterea cum municipio Coevordia Trentanorum præſidium, pro modico ære dudum impignoratum, & per pleroſque prædeceſſores repetitum, perſcrutatis archivis, & invento pacti chirographo, cùm Præfectus illius oblatum atque mutuatum accipere recuſaret, collectis viribus poſt longam obſidionem M CCC XCV. anno ad deditionem compulit, Duce Gelriæ ab aliis potentibus, & amicis Præfecti in ſubſidium ſolicitato fruſtra comminante. Quem Trajectani atque Amersfordiani terruerunt, ne pedem moveret, quo (f) mediò provincia Trentanorum Eccleſiæ reſtituta eſt. Anno eodem Wilhelmo Comiti Hollandiæ aſſidenti menſę Regis Franciæ, fecialis (quem Heraldum vocant) laceravit mantile ſibi antepoſitum, objiciens indignum fore, quod aliquis intereſſet menſæ Regię carens inſignibus armorum, innuens inſignia ipſius Wilhelmi apud Friſios Orientales amiſſa. Comes itaque erubeſcens, exſurrexit, & conceſsit in Hannoniam, ac dirigit Comitem Nivernenſem internuncium ad Albertum Ducem patrem agentem in Hollandiâ, alioquin ſibi oſſenſum inſtigatione pravorum, & ob factiones, quæ tunc efferbuerant, denuncians opprobria ſibi illata.

Bitterus à Raeſveldt.

Coevordia & Trentani Epiſcopo redditi 1395.

Occaſio belli in Friſiam ab Alberto Bavaro ſuſcepti.

bi illata. Dux itaque in iram commotus, accivit Wilhelmum filium, ignoſcens illi quicquid in patrem commiſiſſe potuerat. Et anno ſequenti XCVI. adunans (g) ingentem exercitum nobilium equitum atque peditum, inter quos erat natu ſenior Wilhelmus (h) Comes Friſiæ Orientalis, atque junior Albertus Dux Bavariæ cum Comitibus de Salms, de Sein, de Heinſberch, & Domino de P rwis ex ſuis. Ex Francis autem Comites ſancti Pauli, Namurcenſis, Præfectus de Meaulx, & primogenitus Regis (i) Carolus de Alboret: ex Anglis item Comes (k) de Stalgies, & Præfectus Cornugaliæ cum multis aliis, quos omnes cum claſſe mille quadringentorum velorum traduxit ad portum Cuneræ, ubi Friſios qui Stellingi dicuntur intrepidè occurrentes ſtraverunt, ex quibus interiêre ſupra mille ducentos. Poſt biduum miſit partem exercitus verſus Lavicanos, qui potentes obviantes impediverunt, ne exercitus Alberti in terram deſcendere auderent, ſed captis Friſiorum navibus, retroceſſere, & paulo poſt Albertus Dux rediit in Hollandiam, diſſolvens cum gratiarum actione omnem auxiliariorum comitatum. Eodem anno Iohannes Præfectus arcis Saxi Rhenani, Rynenſtein vocant, coadunatâ manu validâ ex Brabantiâ, Leodio atque Gelriâ intrat arcem ſuam præfatam ſitam in (l) territorio oppidi Vianenſis, indicens Præfecto illius bellum, quo intellecto Trajectani miſerunt ſubſidia in Vianen, quæ in itinere paſſa fuerunt inſultum ab ipſo Iohanne, qui tamen factâ hinc inde ſtrage coactus ſe recepit in ſuam arcem, quam Trajectani illicò obſederunt, & multis machinis atque tormentis oppugnarunt Quibus Epiſcopus ex Tranſyſulanis advolans, tulit ſuppetias, & ſe obſidentibus adjunxit cum Præfectis de Abcouda, Novi campi, id eſt, Nieveldt, & Montisfortis, Reneſſe, & Viane, qui haud ſegniter adfuêre, & (m) tandem factâ arcis deditione, & ſalvis corporibus datis, qui intus erant alias in poteſtatem Epiſcopi; qui tunc facetè ſubridens; Nunquã vidi, inquit, tot egregios longos mures unâ decipulâ captos; erant enim trecenti qui gravi ære redimebantur. Præfectus autem Coevordiæ, acceptâ deditione arcis Saxi Rhenani, & clade ſuorum, judicabat rebus ſuis extremitatem adeſſe, propter quod amicorum interventu paciſcebatur, quod ipſe quondam Præfectus conſignaret Epiſcopo chirographa, & titulos impignorationis oppidi atque arcis Coevordiæ; cui Epiſcopus perſolveret trecenta ſcuta antiqua: poſſeſſiones autem, quas Præfectus in Trentiâ habuerat, ſibi ſalvæ manerent, quo pacto diſcordes animi compoſiti ſunt.

Bellum cum Domino de Reyneſtein.

Abcouda, Nieveldt, Montfort, Reneſſe, Viane.

Pacis conditio cum Præfecto Coevardiæ.

Comes recuperat arma patrui ſui.

Eodem anno XCVIII. Albertus Dux memor cædis patrui Wilhelmi inultę, ut illam vindicaret, congregavit non ſpernendam manum armatam apud Enckhuſiam oppidum, quam cum Wilhelmo Duce natu majore filio, quem Præfecti de Bredenroede, Arckel, Egmonda, & nobiles Anglici comitabantur, præmiſit in Friſiam: qui applicans, fixit tentoria in Provincia dicta de Lemmers, quibus Staurienſes occurrentes, occiſis aliquot ex ſuis, ſeſe ſubdidêre victori, paucis viris exceptis, quos in fidem patris jurare compulit, & judices & Præfectos dedit. Et tunc idem Wilhelmus inſignia & arma propatrui occiſi recepit. Paulo pòſt rebellantibus Friſiis, nitentibus & Stauriam & Doccum occupare: Wilhelmus cum Iohanne fratre, qui tunc Leodienſ. electus, impiger revertitur in Friſiam apud Stauriam, ubi rurſum eos ad fidem coegit. Demum apud Hoſtweerde reliquos Friſios obviantes, in fugam convertit, Doccum obſidione liberavit, inde progreſſi ad Cuynre, reliquos in gratiam recipit. Et Groningenſes nomine patris jurarunt eidem fidem, verùm non multo poſt quam exercitus in Hollandiam reverſus eſſet, magna pars rurſum rebellavit.

Groningẽſes jurant Alberto Duci.

Fredericus autem Epiſcopus ſolicitus circa rem Eccleſiæ, accepto, quod Groningenſes patentibus chartis & ſigillis recognoviſſent ſe ſubjectos Eccleſiæ Trajectenſi, admonuit eos, quod erga ſanctum Martinum atque ipſum eam fidem adhiberent, qualem tenerentur, & viciſſim eos clementer exciperet; cumque deſuper haberentur conventus abſque aliquo effectu, poſuit juxta oppidum duo valla, ne acceſſus ullus eis pateret ad Hollandiam aut Gelriam, cùmque nec hoc modo reſipiſcerent, obſedit cum validâ manu oppidum à latere Trentanorum anno M CCCC. ubi crebri committebantur hinc inde conflictus, cum magnâ (n) pertinaciâ Grunorum, qui interdum erumpentes comminabantur inire prælium. Sed Epiſcopus nihilominus imperterritus, perſtitit aliquamdiu, poſteà impoſitis magnis præſidiis ipſis vallis, obſidionem ſolvit, & quæſtio paulo pòſt compoſita eſt.

Gruni pro Groningenſes.

Iohannes Arculenſis Duci Alberto bellum facit.

Eodem anno Iohannes (o) Præfectus in Arclo indixit Alberto Duci bellum, & niſus eſt occupare oppidum, quod vocant Antiquas aquas, ſed cives reſtitere. Demum graſſatus per territorium ad fluvium Alblas ſitum, undique prædas atque incendia exercuit. Indixit etiam Wilhelmo filio Alberti agenti in Hannoniâ bellum, quod Fecialis in præſentiâ

Philippi

Philippi Ducis Burgundiæ per epiſtolam denunciavit, quem juſſit humaniter excipi, & po-
ſteà accumulatum muneribus, dimiſit lætum, (inquiens) attuliſti nuncium bonum: nam Do-
minum tuum denunciaſti hoſtem nobis, jam per nos ſtabit, quando unquam ejus reddamur
amici. Capto itaque conſilio cum Philippo Duce, Wilhelmus ſubitò acceſſit patrem in Hol-
landiam. Protinus Albertus collecto exercitu, adjunctoque ſibi Adulpho Duce Cliven-
ſe, vaſtat Ditionem præfecti de Arckel, tempore meſſis & rediit, qui provocatus ab ip-
ſo Præfecto ad conflictum, illum terga vertere coegit amiſſis ſignis: ſollicitatis etiam ci-
vibus Trajectanis in auxilium ſub pactis ſeſe junxere, quod Dux nullas conditiones pacis ini-
ret, abſque conſenſu & ſcitu Trajectanorum. Item cùm Præfectus de Arclo ſpoliaſſet ec-
cleſiam Trajectenſem dominiis de Hagenſtain & Haeſtrecht, quandocunque Epiſcopus cum *Bellum ſociale contra Arculenſem.*
ſeptem ſtolis affirmaret arcem de Hageſtain cum eâ parte Leccæ fl. ubi Territorio Traje
ctenſi alluit, ad Eccleſiam ſpectare, ſibi cederet, & quandocunque arx atque oppidum de
Leerdam occuparetur, cùm Præfectus illa ab Eccleſiâ in feudum teneret, quod territorium
ſimiliter cederet Epiſcopo, & ſub his conditionibus, quæ etiam archivis commiſſa retinen-
tur, initum eſt ſociale bellum. Anno itaque M cccc II. obſidentur oppidum Goricum, at- 1402.
que arx in qua Præfectus erat, & fit arcis oppugnatio cum tormentis & machinis, & arx un-
dique quaſſata, quæ tamen habebatur munitior totius provinciæ. Qui intus erant fortiter
reſiſtebant, & crebras eruptiones facientes, ceperunt Walravium de Bredenrode, Floren-
tium Borſaliæ, & Iohannem electum Leodienſ. filium Alberti, quod ille tulit ægerrimè;
Iohannes autem nitebatur componere pacem, quæ ſubſecuta eſt pro nutu & voluntate Præ-
fecti de Arckel, quia omnia ſua retinuit, & captivos pro libito ære mulctavit. Wilhelmo
Duce id moleſtè ferente, qui tamen paternæ ordinationi non contradixit. Præfectus ve-
rò de Arckel, qui jam felix eſſe potuit, factus ex proſpero ſucceſſu elatior, illicò ſcripſit
Trajectanis, quod ſe declararent, an vellent ſub pace comprehendi, alioquin haberet eos lo- *Bellum finitum renovatur cum Trajectinis.*
co hoſtium, & hoc modo renovatur bellum. Trajectani circumgirantes, per territorium
continuas faciebant incurſiones omnia deſolando; Præfecto ex adverſo, ubi poterat incen
diis cuncta vaſtando, & continuatur bellum inter Trajectanos & Vianenſes ſocios, ac Præ-
fectum biennio ac ſemi: paulo poſt incendit Præfectus portum dictum de Vaert de patrimo-
nio Epiſcopi, quod ille indignanter tulit, quia nihil hoſtile geſſerat contra Præfectum.

Anno M cccc IV. die XII. Decembris deceſſit Albertus dux Bavariæ, Hollandiæ, Zelan- *1404. Albertus Dux Bavariæ & Comes Hollandiæ moritur: cui ſuccedit filius Guilhelmus.*
diæ, atque Hannoniæ Comes, qui rexerat XLVI. annis: cui ſucceſſit Guilhelmus major natu
Comes Friſiæ Orientalis. Anno ſequenti durante adhuc bello inter Præfectum de Arckel
& Vianen. Giſbertus de Iſendoern erumpens ex Gorcum, occupavit & deprædatus eſt op-
pidum Woudrichem, exiſtens ditionis Wilhelmi Ducis contra fœdus initum, qui idcir
cò provocatus meditabatur ipſi Præfecto de Arclo reponere vices, & concilians ſibi Traje-
ctanos ſub prioribus pactis cum patre initis, cum quibus intervenit etiam Epiſcopus, propter
crebra damna ſibi per Præfectum de Arclo illata, qui omnes mutuis viribus opidum Hagen- *Hagenſtein & Everſtein arces obſidentur.*
ſtain atque arcem, Item & aliam arcem Everſtein ad mille paſſus vix à ſe diſtantes, qui-
bus totius Leccæ fluvii imperium Præfectus de Arclo ſibi vendicabat, foſsâ inter me-
dia ſeparantes, & valla opponentes, crates excitarunt ad tranſitum. Tum Epiſcopus Ever-
ſtein, & Dux Hageſtein preſſerunt obſidione, prout diu in animo conceperat. Nam pro ** Mir. Cod. aparunt.*
inſignibus unà cum pleriſque Nobilibus fautoribus geſtare conſuevit ſepem auream in col-
lo, cum repagulo, nemine præſumente, quid id ſibi vellet, quod tunc declaravit. Nam *Bulla à collo pendens ſepes aurea.*
exſectis & collectis undique ſalicibus, arcem cum oppido fortiſſimâ cinxit ſepe, ita ut ne-
mini pateret exitus aut ingreſſus. Fredericus quoque Epiſcopus haud impiger in ſuo pro-
poſito, confectis quinque cataractis, quas cum manu foſſorum produxit uſque vallum ar-
cis, quo viſo petentibus colloquia, qui intus erant, & fruſtra animum Epiſcopi tentantibus,
fuit reſponſum: Sat eſt vobis ſcire voluntatem Domini Epiſcopi, cùm aliud non fiet: Tum *Everſtein deditur, & ab Epiſcopo excinditur.*
ſeſe dedidere bonis & corporibus eorum ſalvis, data fide, quod nunquam arma ferrent, nec
conſilium vel favorem præſtarent adverſus Epiſcopum aut Eccleſiam ſuam, aut ducem, cu-
jus ductu omnia gerebantur. Sed quæ intus erant ſpectantia Præfecto, quæ eorum juramen-
tis deſignare debebant, cederent cum arce Epiſcopo. Qui illicò juſſit arcem incendi, ac fun-
ditus demoliri. Videntes autem obſeſſi in Hageſtein, conſternati animis obtulerunt ſimili-
ter deditionem corporibus & bonis ſalvis, quod obtinere nequiverunt, sed ſolum ſalvis
corporibus, & ſub poteſtate Ducis. Et illicò oppidum expoliatum cum arce traditur

Digitized by Google

Hageſtein incendio conſumitur.

igni, & humo tenus deletur. Sic Præfectus condignas perfidiæ exolvit pœnas; fortunatâ erat deditio, nam paulo poſt reverſi ſunt, quæ documenta (p) proprietatis Epiſcopus Wilhelmo Duci oſtendit, & ſic uterque contentus, diſceſſit ad ſua.

Conjuges vitam monaſticam eligunt.

Circa eadem tempora Iohannes minor natu (q) ex nobili familiâ de Bredenroede nupſerat filiæ Principis Abcoude, quam ſatis invitam induxit, ut apud vicum Doreſtatum ſacrum aſſumeret velamen, ubi & votum fecit: ipſe verò profeſſus eſt vitam Carthuſianam deſperatione quâdam, uti creditur, ductus, quia pàtre ſuperſtite adhuc ad poſſeſſiones pro ambitioſo ſtatu ducendo pertingere nequibat. Mortuo itaque Principe Abcoude patre, dominia (jam filiâ initiatâ ſacris, & ſic ineptâ ad ſucceſſionem) devolvebantur ad familiam de Gaeſbeeck.

Sed mutata fortuna, redeunt ad priorem ſtatum: ſed prohibentur. Abcouda cedit Domino de Gaesbeec.

Verùm Iohannes pœnitentiâ ductus, exuens habitum, cum parvâ manu vicum Doreſtadum c'àm intrat, uxorem jam Deo devotam, contra fas extrahit, ſperans ſe cum illâ potiturum Abcoudâ. Verùm cives illicò denunciarunt Epiſcopo cum curſore, qui ſuppetias tulit: Iohannem cœpit, & aliquot ex complicibus capite plecti, & in loco profano humari fecit. Advocans autem Præfectum de Gaeſbeeck, jam recuperavimus (inquit) hunc vicum Doreſtatum & in poteſtatem noſtram redegimus, & te liberavimus à Iohanne hoſte tuo, Recipe rurſum oppidum, & eſto amodò amicus, & non ingratus; Cui ille perpetuam fidem jurejurando promiſit & auxilium, quod malè (r) adimplevit, uti videbitur ſuo loco. Et Epiſcopus facta donatione vici inſtituit etiam illum in arce Abcoudâ.

Iam redeamus ad Præfectum de Arclo: hic ex filiâ Principis Iuliacenſis habuit filium ſecum omninò diſcordantem propter inutile bellum, quod nolens aſſumpſit, & ſemper deteſtatus eſt, timens ſiniſtrum eventum, poſtquam ſeſe ad pacem, quam filius deſiderabat, flectere nolebat, quod & ſanioribus civibus ex Gorcum ſimiliter diſplicebat, cum filio, qui ex lineâ maternâ magnas haberet clientelas, id ſolicitanti ſeſe contra patrem confœderarunt. Edoctus pater de hoc conceptu, conſcendens equum, tendit Gorcum, cui denegatur ingreſſus, & omne colloquium; tunc animum applicavit ad conciliandum ſibi filium, quod & fecit. Cives verò Gorcumenſes hoc audientes, & timentes capitibus ſuis imminère periculum, omnes aditus præcludebant, vigilias & cuſtodias multiplicabant, quoniam ſciebant patrem cum filio meditaturos ingreſſum, mittenteſque nuncios ad avunculum filii Principem Iuliacenſem pro defenſione & ſuppetiis: & ille ferre recuſaſſet, aſſerens ſe nolle intromittere,

Gorcum & Leerdam ſedant in clientelam Ducis Wilhelmi, & Comitis Hollandiæ.

acceſſerunt Wilhelmum Ducem Bavariæ, & Comitem Hollandiæ: cum quo pacti ſunt conſignare oppida Gorcum & Leerdam in poteſtatem ipſius, & rurſum ipſe protegeret contra patrem & filium, & alios illi adhæſuros, volentes eos opprimere, & ſic aſſecutus eſt Dominium in re tam deſperata. Præfectus cum filio omni ope atque conſilio deſtituti, meritam ſuſtinentes ultionem, adhuc pertinacibus animis moliebantur recuperare deperdita, confidentes Gorcum recepto ſe invenire amicos, & ſic quam ſecretiſſimè tentatis aliquibus civibus XIII. die Septembris, anno M CCCC VII. filius clàm mœnia conſcendit, & oppido potitur, in quo invenit Walravum de Brederode, anteà patris captivum.

1407. Arculenſis per filium occupat Gorcum, Dux Geldriæ fert Arculenſi ſuppetias.

Wilhelmus verò Comes Hollandiæ, accepto nuncio cum celeri apparatu acceſſit arcem, & adauxit præſidia, conſcribens interim equitatum atque peditatum: advocans etiam Trajectanos & Vianenſes in auxilium, qui haud ſegniter affuere, & illic fixit tentoria contra arcem, obſidendo oppidum. Intelligens Reinaldus Dux Gelriæ oppidum rurſum eſſe in poteſtate nepotis ſui, & parvâ manu jam obſideri, adunavit ingentem exercitum, & induxit Wilhelmo bellum, jam agenti in caſtris, & adducens ſecum magnos commeatus & tormenta, niſus eſt ferre ſuppetias nepoti ſuo, cui cives obviantes uſque flumen Lingam adduxere commeatus. At Wilhelmus movens caſtra, occurrit Duci Gelriæ uſque ſacellum ſitum in aggere, ibique pernoctavit imperterritus non detrectans prælium.

Gorcum traditur Duci Geldriæ.

Verùm Duce Gelriæ eâdem nocte retrocedente, Wilhelmus rurſum rediit ad præſidia, & munitâ arce, revertitur in Hollandiam, filius Præfecti tradidit oppidum in poteſtatem Ducis Gelriæ, & ſic inter cives & illos ex arce aſſiduæ committebantur cædes, & ſimiliter rapinæ inter Hollandinos & Gelrios. Inſtabat etiam aſperrima hyems, ut facilior ingreſſus eſſet in ipſam Hollandiam. Sic Gelrii ſemel fecere incurſiones, & in territorium Heuſden, cum magnâ tamen eorum clade, nec ammodo reverſi ſunt. At Wilhelmus Comes poſuit præſidium in Dalem, juxta arcem Loevenſtain, præveniens Ducem Gelriæ, qui hoc ipſum meditabatur, ſuperveniens re nondum perfectâ, ubi acriter pugnatum extitit die cœnæ Domini Gelriis in fugam converſis, & Hollandinis inchoa-

tum os

tum opus perficientibus. Paulo pòſt factæ ſunt induciæ triennales, ut etiam fieret commerciorum communicatio, demptis exulibus, qui propter Wilhelmum Ducem ex Gorcum proſcripti erant, quos tamen ſequerentur bona.

Bellum cum Geldro in inducias triennales abit.

Circa hæc tempora petenti Iohanni electo Leodienſi, Wilhelmus Comes frater ejus contulit novum oppidum Woerden cum territorio & illius Iuriſdictione, exceptâ Antiquâ aquâ, annuens ut manſionem cum ſecuro cubiculo ſimiliter conſtruere liceret, qui tunc ædificavit illam munitiſſimam arcem, quæ adhuc ſupereſt. Quod conſiderans Wilhelmus, dixit fratri, utique iſtud eſt ſecurum cubile, ſed omninò præcavendum erit, ne nobis, aut poſteris reddatur pernicioſum.

Arx Woerdenſis ab electo Leodicēſi pro cubiculo condita.

Eodem ferme tempore defecerunt (ſ) Leodienſes à Iohanne deſignato eorum Epiſcopo, quia recuſabat initiari ſacris Duce Præfecto de Parwis inſtigante, & occaſionem hanc capiente ſub ſpe intrudendi filium ſuum in ſedem. Trajectum tamen ad Moſam manſit in fide Iohannis, qui in eodem obſidebatur. Unde Iohannes Burgundiæ, & Antonius Brabantiæ Duces fratres cum Comite Namurcenſi, & multis proceribus ad arma per Wilhelmum Comitem Hollandiæ allecti, auxilium obſeſſo ferre properabant. Leodienſes verò intelligentes Wilhelmum cum exercitu adeſſe, obſidionem ſolvunt, occurrentes uſque Tongras, ubi prælium initur anceps, & pugnatum diu hinc inde fortiter. Tandem ex latere per induſtriam Comitis Namurcenſis irrumpitur ordo Leodienſium, qui miſerabiliter perimuntur, occiſo etiam Præſide de Parwis eorum ductore, ferunt (t) interiiſſe ſupra XXII. mille hominum. Pugna contigit circa medium menſis Septembris. Hac autem victoriâ elati, & non contenti, Iohannes Dux inter cæteros cum Iohanne electo obequitans cadavera cæſorum jam detractis exuviis per tumulos jacentium inſpecta tantâ multitudine dixiſſe fertur ad electum: Præſtaſſet ne, chariſſime nepos, te fuiſſe initiatum ſacris, quàm tot hominum millia propter te interiiſſe? Tum Leodienſes ſupplices precantes veniam, haud obtinuêre, niſi prius viginti quatuor ex eis pro arbitrio principum traditis, qui auctores motuum credebantur (heu triſte ſpectaculum!) ad Clivum urbis decollatis, & ſic in gratiam reſidui ægrè recepti, triumphantes excepêre.

Leodienſes à Iohanne ipſorum deſignato Epiſcopo deficiunt inſtigante Domino de Parwis.

Leodienſes in gratiam recepti traditis 24. rebellibus, & decollatis.

Anno M. CCCC X. finitis induciis inter Duces Wilhelmum & Reinaldum. Wilhelmus conciliavit ſibi Amersfordienſes, & obtinuit ſuos habere introitum atque egreſſum in oppidum, ex quo provinciæ Gelriæ magna incommoda intulit. Intercurrebatur per amicos pro pace: ſed Wilhelmus nullas admiſit conditiones, ſemper obaudiens oblatas, niſi ante omnia obtento Dominio de Arclo. Perpendentes itaque æquum fore, ſi in uno vellet frui voluntate ſuâ, ſaltem in alio viciſſim condeſcenderet, & præfectum de Arcklo ex parte compenſaret, ſic cavebant formâ ſequente. Renaldus Dux Gelriæ atque Iuliaci, traderet oppidum Gorcum cum totâ ditione Dominii de Arclo Duci Wilhelmo, & induceret filium ad cedendum juri ſuo, & actioni etiam Dominii de Leerdam, & omni ſucceſſioni devoluendæ in poſterum à patre ſuo Præfecto, vice verſâ pro hujuſmodi renunciatione perſolveret Wilhelmus Dux Renaldo Duci, ſtatis terminis centena millia ſcutorum, & iſto medio facta eſt amicitia inter Ducem & filium Præfecti, patre ſecluſo, pax iſta concluſa fuit in oppido Dorreſtato anno XII. At Dux Renaldus reverſus in Gelriam, convenit cum Præfecto de Arckel, tradens illi arcem Oyam, cum illius diſtrictu, & quinque millia quingentos aureos ex theloneo Lobeke ad ejus vitam; filio autem conſignavit Præfecturam Bornæ cum territorio adjacente, & loco iſtorum manerent Duci illa centena millia ſcutorum.

Pax inter Ducem Gelriæ, & Wilhelmum Comitem Hollandiæ ſuper Ditione Arcudenſi.

Lobeke Theloneum, hodie het Tol huys prope Schenckianam Arcem nunc in Clivia.

Hoc anno pullulavit (u) in Trajecto ſeditio non modica inſtinctu illorum de Arckel, qui memores everſionis arcis Everſtain; adhærentes idcirco nobilibus de Bredenroede contra illos de Gaeſbeeck, longe contra antiquam amicitiam, quâ familia de Bredenroede Trajectanis ſemper jungebatur, & ſimiliter ſeminantes diſcordias inter illos de Bredentoede & Montfoert eò rem deduxerunt, ut ex ſcintillâ modicâ erumperet maximum incendium. Nam anno XXII. Kalend. Aprilis, quum Magiſtratus ſenior atque novus ex causâ debebant congregari, conſpiratores nocte præcedente ſubornarunt alios ſuæ factionis, ut in mane adeſſent ante fores Domus Conſilii, perſuadentes populo, quoſcunque ſibi credebant infeſtos, civitatem Wilhelmo Duci addixiſſe, & velle tradere. Magiſtratu itaque congregato, fit clamor publicus: Volumus civitatem in priſtinâ manere libertate, invitis etiam cunctis renitentibus in contrarium, & rumor in tantum efferbuit, ut Magiſtratus cogeretur convo-

Anno Chriſti 1413. Trajecti ſeditio.

care cives ſingulos, & proſcribere quotquot illi nominabant, & Hermannus de Lochorſt Decanus major tunc primum locum ſibi vendicabat inter auctores. Proſcripti ſunt autem Iohannes de (x) Lichtenberch de Lanſcroen, & Iohannes de Clarenborch, qui tunc dicebantur Magiſtri civium. Walterus Grauwert ſenior, Bernardus Proeis Schultetus, & eorum amici omnes atque fautores amovebantur Magiſtratu, nemine audente contradicere, ut nullus eſſet patronus aut interceſſor proſcriptorum, qui confugientes Amersfordiam, crebris literis pulſarunt Magiſtratum, ut in juſtitiâ audirentur, offerentes in loco quolibet non ſuſpecto ſeſe ſponte ejus cuſtodiæ publicæ exhibituros, donec ſe ritè purgaſſent, ſed in vanum laborarunt.

Cives cauſa inaudita proſcripti.

Offerunt ſe juri.

Idipſum expoſuerunt Epiſcopo, qui idcircò accedens Trajectum, indicto Capitulo duorum ſtatuum Eccleſiæ ſcilicet & Nobilium equeſtrium, & exhibita querelâ ad legendum in præſentiâ Decani Majoris, Iohannis Spiegel, & aliorum unius factionis, qui aſſurgentes proclamarunt, non eſſe oportunum de ſimilibus facere ſermonem. Videntes autem proſcripti ſe auctoritate Epiſcopi etiam nil profectutos, confugerunt ad Ducem Wilhelmum, qui eos in protectionem ſuam ſuſcepit, & conſolatus eſt blandè, Decanus autem cum ſuis complicibus, videntes ſe magnanimo Præſule proponente, impunè locatos, nec aliud ſubſequi, audaciores effecti indies magis ac magis proſcribebant ſibi ſuſpectos, ita ut civitas & civibus videretur evacuari & carere negociis, quia per Hollandiam commercia nulla exercere poterant, ita ut magnum oriretur murmur.

Epiſcopus ſe interponit fruſtra.

Comes Hollandiæ exules conſolatur.

Quodam autem tempore dum Magiſtratus conſilium iniret; & Iohannes Spiegel ad prandium iret, accidit contentio inter ejus famulum & miniſtrum Magiſtratus; qui ab illo vulneratus, concivit amicos in ultionem, qui accedentes Iohannem objecerunt ſibi temerariam & inſolitam violentiam, & accreſcente populo idem Iohannes ad domum ſalutis causâ confugit, cujus foribus per vim effractis, ille exiliit per feneſtram. Decanus autem hoc intelligens, ſuos ad arma convocans, ita premitur ab omnibus, ut propoſiti compos fieri nequiret, ſed in loco (y) religioſo cum fratre ſe ſalvaret. Eodem tamen die Decanus cum Iohanne Spiegel proſcripti ſunt, & extra civitatem educti cum Iſbtando (z) fratre Frederici de Aa, Iohanne Maſch, & aliis (aa) conſciis numero xv. Reliquos verò, qui adhuc in urbe hujuſmodi factionis inveniebantur præ multitudine non ſunt proſcripti, ſed adjurati in fide & concordiâ civium permanſère, quorum tamen perfidia non ceſſavit, ita ut aliqui capite plecterentur. Et tunc Legati miſſi ſunt ad Ducem Wilhelmum pro renovandâ amicitiâ: quæ inita eſt pro omnibus, qui Decanum & Iohannem Spiegel urbe expulerant.

Iohannes Spiegel caput ſeditioſorũ.

Proſcribitur cum Decano majore & aliis 1415.

Et paulo poſt Wilhelmus Dux veniens Trajectum mutuæ lætitiæ habendæ causâ, accepit Præfectum de Arclo per amicos ſuos captum, & deductum ad oppidum Septem montium, ſic valedicens amicis, rediit in Hollandiam, ubi illum ſibi fecit præſentari, ex quo plurima ſecreta ſcrutatus, plenè intellexit, qui fuiſſent auctores ad tradendum eum, & ſervans prudenter reconditum, ignorantiam ſimulavit, differens in tempus oportunum.

Prudentia Comitis in diſſimuland. arcanis quæ cognoverat.

Siquidem reconcialiatis Ducibus Wilhelmo & Renaldo, ut ſupra ſcribitur. Wilhelmus cum Nobilibus aliquot venit apud Ducem Renaldum pacificè in Veluam, ubi magnificè exceptus per ſex dies epulis & venationibus recreabatur, ubi inter loquendum caſu dixit Reinaldus Wilhelmo: nepos potes tuæ dignitati bene gratulari, quod ſimùl jam ſumus concordes, interroganti Wilhelmo cauſam, reſpondit: Niſi inter nos eſſet pax & amicitia, jam fores in poteſtate noſtrâ captivus, replicanti autem Wilhelmo placidè illud fore difficile admodum factu, iterato dixit Dux Gelriæ: Nepos, ut dictis noſtris fidem præbeas, potentiores (bb) tuæ ditionis ad hoc præſtitiſſent conſilium & favorem. Wilhelmus verò Dux ſubridens, finxit minus curare, tamen continuò ſecum volutabat in animo quinam eſſe poſſent, erat enim prudentiſſimus, & tenebat hanc conſpirationem ſuæ captivitatis ſecretiſſimè, benè ſuſpicans de aliquibus, qui ſecreta colloquia cum hoſtibus ſuis ſervarunt, ſed ſimulabat ſe neſcire donec jam omnia per Præfectum de Arckel detegerentur. Et uterque Dux ſe mutuò valedicentes diſceſſere, Wilhelmo redeunte in Hollandiam: Amici verò eorum, qui auctores ſceleris futuri erant, intelligentes hujuſmodi rumores, acceſſerunt Ducem, dicentes cauſam hanc maximi eſſe ponderis, auctores verò nitebantur ſeſe purgare, & ſtare juri in quolibet loco non ſuſpecto. Et amici ita proſecuti ſunt eorum cauſam, ut Dux Præfectis de Egmondâ ac Iſelſtain addiceret ſalvum ac tutum acceſſum & receſſum ad comparendum ſtatuto die, quod non fecerunt, & ſic juſſit cauſam eorum judicio diſcuti. Qui convicti rei, capitis damnati ſunt, bonis eorum fiſco adjudicatis.

Colloquium Ducum in Velua.

Iſelſteinum obſidetur anno Ch. 1416

Tum paulo pòſt miſſo feciali ad cives oppidi Iſelſtain, monuit eos deditionis, cùmque id reſpuerent, obſidione preſſi tanno xvi. Præfecti (cc) verò Vianenſis & Culenburgenſis amici

Præfecti

Digitized by Google

Præfecti de Iſelſtain, habentes pro comperto Ducis pertinaciam, quod obſidionem non ſolveret, niſi oppido in poteſtatem ſuam redacto, præveniendo petierunt à Duce admitti ad colloquium. quod etiam obtinuerunt, & eò deduxerunt, ut uterque Præfectus Egmondæ atque Iſelſtain oppidum exirent, cum facultatibus ſuis intro exiſtentibus ſeque abſentarent ex Dominiis Ducis non intraturi ullo tempore abſque ejus conſenſu, & Præfectus Egmondæ cederet juri ad oppidum & arcem de Iſelſtain ſibi competenti in Ducem, qui viciſſim illi & hæredibus ſuis perpetuis futuris temporibus penderet annuò duo millia ſcutorum veterum, & Wilhelmo fratri ſuo annuò ſexcenta ſcuta ſimilia, & eorum matri octingentas coronas, quamdiu ageret in humanis. Et ſub his conditionibus conſignatur oppidum cum arce in poteſtatem Ducis, cui cives præſtiterunt illicò fidem. Circa eadem tempora menſe (dd) Novembri anni præcedentis factum eſt prælium ingens inter Francos & Anglicos, quos propter paucitatem dum timidos non ſentirent, Franci, & ſub nullâ conditione in deditionem accipere nollent, ex deſperatione reddidere audaces ac victores, cæſis millibus multis Francorum ob eorum ſolam ſuperbiam, cùm ſe de victoriâ jactarent ſecuros. Interiit maxima Nobilitas ex parte Francorum, inter quos Antonius Dux Brabantiæ, & Comes Nivernenſis, & Iohannes de Bredenroede. Ex parte Anglorum (ee) periit Rhuſienſis. Cujus oblatum obſequium tanquam apoſtatæ Rex Francorum recuſavit. Meditans itaque Dux Wilhelmus ſe confici ſenio, & unicam ſolum habere filiam, nomine Iacobam, quam deſponſaverat ſecundo genito Regis Franciæ, convocatis provinciarum ſuarum Nobilibus & primatibus, deſignavit eis filiam unicam hæredem ſibi ſucceſſuram, petens in verba ejus jurari, & auxilium adeſſe, quando res expoſceret, qui habitâ deliberatione, addixerunt ſe ita facturos, & factâ ſunt deſuper legitima (ff) documenta, tunc Wilhelmus rediit in Hannoniam. Quo cùm appuliſſet, accepit nuncium de obitu primogeniti Regis Franciæ generi ſui & deſignati Regni hæredis. Quem vocatum à patre Rege Wilhelmus comitatus eſt donec ſuſciperetur à Legatis. Interim quidam gratus ipſi ſocero acceſſit eundem, afferens loricam artificioſè fabrefactam, quam illicò oblectatus pulchritudine illius induit, & probatam exuit. Et paulò pòſt (gg) juvenis tantæ ſpei (quia ferebant intinctam veneno) infectus interiit, ſepultus luctu publico apud Pariſios. Wilhelmus verò revertens in Hannoniam, ſentiit inflationem tibiæ, quâ dolere conſuevit, & factâ inciſione per chirurgum, languebat donec mors ſubſequeretur, cùm gubernaſſet annis XII. Quâ auditâ, pleroſque mœrore, alios lætitiâ affecit, Præfectus quoque Egmondæ applicuit ingenium recuperandi oppidi Iſelſtain, quod obtinuit. Præfecti verò de Brederode & Monteforti feſtinanter tulerunt ſuppetias illis, qui in arce erant, interpellantes auxilium à Trajectanis, promittentes ſi oppidum recuperare poſſent, illud cum arce ſe demolituros. Trajectani verò affuêre impigri, & Iohannes electus Leodienſis ſimiliter advolavit, ſe illis jungens cum oppidis Hollandiæ. Hæc agebantur anno XV.II. in æſtate. Trajectani & Amersfordenſes habentes oppidum exoſum, eo quod eſſet exulum ſuorum receptaculum, multùm laborabant ad illius occupationem. Illi verò qui intus erant malè muniti ad ſuſtinendam obſidionem, petiverunt colloquia mediatore (hh) Wilhelmo de Egmondâ, ex improviſo, quod cives fefellit, conditio deditionis erat; Præfectus oppidi Iſelſtain excederet oppidum cum ſuis comitibus & facultatibus, quas aſportaverat ſecum, & exhiberetur ſibi ſalvus conductus uſque novum aggerem: Cives verò ſalvis corporibus ſtarent arbitrio Comitis Iacobæ, quæ aſcendens ædem Magiſtratus cum Iohanne electo populum credentem ſe in verba ipſius juraturum, ceperunt; longè præter eorum oppinionem, quia pacta ignorarunt. Trajectani verò & Amersfordienſes ſolicitantes importune obtinuerunt poteſtatem oppidi, quod primò incendentes, arcem ac portas & mœnia cum turribus delerunt funditus, ipſo die Apoſtolorum Petri & Pauli.

Conditiones deditionis Iſelſtein oppidi & arcis.

Angli ex deſperatione victores in pugna Az in curia ſive Blangiana, anno Chriſti 1415. 8. Kal. Nov.

Iacoba filia Ducis Wilhelmi hæres Ditionum omnium unica recipitur ab Ordinibus Compendij ait Meyerus.

Iſelſtenum occupatur, obſidetur & deditur certis conditionibus.

1418.

Iſelſtenum deletur à Trajectenſibus & Amersfordienſibus.

Defuncto Wilhelmo Comite, deſcendit Iacoba ejus filia ex Hannoniâ in Hollandiam, & ſuſcipitur ab omnibus oppidis in Dominam: excepto Dordraco, ubi Iohannes electus Leodienſis, tanquam adminiſtrator, paulò pòſt clam admittitur, quamvis Iacoba ex conſilio ipſius & Philippi Ducis Burgundiæ, matre ſuâ procurante nupſerat, (diſpenſante Romano Pontifice, quia ſe attinebant,) Iohanni Duci Brabantiæ. Iamque factio illorum, qui Cabeliavi dicebantur rurſum exſuſcitatur auctoribus Præfectis de Arclo & Egmondâ. A quibus menſe Septembri inſequente oppidum Gorcum rurſum occupatur cum auxilio neceſſariorum ſuorum: & qui in fide Iacobę erant confugerunt ad arcem, & ilicò ſubſidium per literas petiverunt ab amicis, præſertim à Trajectanis & Amersfordianis, qui ex tempore advolarunt. Et

Iacoba recipitur ab omnibus præterquam Dordracenſibus.

Gorcum occupatur ab Arculanis.

Iacoba coadunata ex improviſo manu ſatis validâ, navigio ſeſe in arcem contulit; quo intellecto Trajectani atque Amersfordiani, cupientes ſeſe jungere exercitui Iacobæ, effringentes per induſtriam murum, & aperientes portam oppidi reſpicientem ad arcem, non abſque ſtupore hoſtium, qui magno milite gaudebant, & invitis illis, extenſis ſignis per vicum ſeſe junxerunt aliis exilientibus ex arce. Cumque Præfectus de Arckel viribus ſuis confiſus, offerret pro ſequenti die occaſionem pugnæ, Iacobâ cum ſuis reſpondentibus ſeſe pugnandi causâ veniſſe & velle pugnare, quando ſibi placeret: confeſtim hinc inde acceleratur ad arma. Erat foſſa ingens disjungens Trajectanos & Amersfordianos ab adverſariis, & ne viderentur ſigna canere receptui, cum quibus erectis venêre, ſi foſſam circumirent, animosè tranantes in hoſtes erupêre, junctis illis qui cum Iacobâ advenerant, & poſtquam diu hinc inde acriter pugnaretur, tandem manſit penes Iacobam victoria, quamvis oppidorum Hollandiæ ſubſidia nondum adventaſſent; & filius Præfecti de Atcklo cuncta per ordinem diſpoſuiſſet: occubuit nihilominus cum Præfecto de Peterſum, Ottone de Bueren aliiſque Nobilibus & equeſtris ordinis; Captis Comite de Vernenburch, Alardo Præfecto de Buren cum aliis. Præfectus (ii) verò Egmondæ, Iohannes de Harlar, Theodricus de Linden, Raſo de Oerdingen, & plerique alii ad numerum quadringentorum captivi Trajectanorum effecti, Trajectum ducti ſunt. Ex parte Iacobæ deſideratus Præfectus de Bredentoede. Ex adverſariis milleni vel occiſi vel ſubmerſi. Acta eſt hæc ſtrages ſecundo Kal Decemb anno M cccc xvii. Quo die Præfectus de (kk) Guterſwijck dudum ex miniſterio Epiſcopi congregatis equeſtribus copiis, invaſit Comitatum Tuentanum, abducens magnam prædam in arces ſuas: Epiſcopus verò novitate rei permotus, cogitabat reponere injuriam à ſervo illatam, & ſolicitantibus amicis in emendam pactum fuit, ut arx Nyenhuys cum oppido dederetur Epiſcopo, & in poteſtate ſuâ permaneret quinquennio: tunc enim illo tranſacto liceret redimere pro octonis millibus & trecentis florenis, alioquin perpetuò incorporata permanerent Epiſcopatui, & ſic ſopita fuit quæſtio.

Recipitur manu forti præliante Iacoba.

Præfectus de Guterſwijc invadit Comitatum Tuentanum.

Paulo poſt celebratis nuptiis inter Iohannem Ducem Brabantiæ & Iacobam in Hagâ Comitis, Iohannes electus Leodienſis, invitis eis, ſe continuit Dordraci, & multa damna Comitatui intulit, & paulo pòſt oppidum Rotterodamenſe ob præſidii incuriam occupavit, duorum fluminum hoc modo ſibi vendicans imperium in magnum præjudicium Iacobæ. At Trajectani interim ſubvertunt (ll) relliquias oppidi Iſelſtain, ſi quæ adhuc ſupererant, ne veſtigia remanerent.

Iacoba celebrat nuptias cum Iohanne Duce Brabantiæ.

Anno M cccc xix. deſcendit Philippus Iohannis Ducis Burgundiæ filius in Hollandiam, ut diſcordes animos Principum componeret. Attinebat utriſque & indicto conventu apud Gorcum effecit, ut in patrem atque ipſum fieret compromiſſio, quorum auctoritate pax facta eſt Trajectanis atque ipſis Amersfordianis introcluſis, quæ ipſis (mm) malè ſervata eſt, quia Egmondani ſecludebantur. Et quo Trajectani ſecurius ſibi conſulerent, inierunt ſeorſum novas cum Duce Iohanne conditiones, ut cives negociarentur liberius, pendentes idcirco magnam vim pecuniæ ad ſummam, uti creditur, decem & octo millium aureorum. At confirmatis omnibus, invaditur ſtatim navis onerata mercibus, applicans ex Flandriâ & palo transfigitur in aquam, captis qui intro erant. Idipſum contigit ſecundę navi, auctoribus Egmondanis, Iohanne electo adhuc agente Dordraci. A quo cùm fruſtrà peteretur reſtitutio, denunciatur querela oppidis Tranſiſelanis, qui conſuluerunt acrius inſtandum, atque ſolicitandum. Sic recurritur ad Iohannem Ducem Brabantiæ atque Iacobam, qui poſt pacem pronunciatam, Hollandiâ exceſſerant quinquennali adminiſtratione Iohanni Duci Bavarię electo permiſſâ. Favit Iacoba Trajectanis, ſed omninò illi erat interdicta poteſtas, & Iohannes Dux venationibus & aucupiis intentus nihili ducebat quæ erant Reipublicæ, cùm alias potuiſſet æquari Regibus potentiâ, nedum obaudivit Trajectanos. Immò cùm evocaſſet aliquot cives eorum per epiſtolas ſuas, qui etiam occiſi fuerant, tulit æquanimiter. Poſtquam autem viderent juſtitiam ipſis denegari, ſeque ſperni, acceſſerunt Epiſcopum, qui deinceps in animo volutabat ad reſarciendum damna ſuorum. Et inito (nn) fœdere cum Nobilibus ſuis & oppido Leiden, in cujus erat amicitiâ, & Præfecto illius ac Wilhelmo de Bredenroede, Iohanne de Haemſtede, & pleriſque aliis à quibus Egmondani & Gerardus de Heemskercke infeſtabantur: protinus indictum bellum Præfecto de Heemſkerck, atque omnibus qui ſuæ factionis erant. Fovebat enim magnas copias proſcriptorum Epiſcopus & immiſit Leidanis quingentos milites ſubſidiarios, qui magnam prædam undique cogebant. Verùm ipſe cum ſuis ac

Philippus Dux Burgundiæ pacem facit inter Iacobam & Iohannem patruum.

Egmondani turbant pacem.

Naves ex Flandria appellantes capiunt atque ſpoliant.

Iohannes Dux Brabantiæ juvenis non curat Rempublicam.

Trajectani ſpreti à Brabanto, implorant opem ſui Epiſcopi.

Leidanis

Leidanis acceſſerunt oppidum Gaudam, in quo Iohannes Dux tunc erat, & ſuburbia ac domos uſque ad portas conſumpſit flammis. Et cum nullus erumpere auderet onuſtus ſpoliis & captivis rediit. Nam Iohannes Dux Bavariȩ flocci pendens priora fœdera, cum Duce Brabantiæ Iacobâ, & Trajectanis inita, novas amicitias iniit cum Reynaldo Duce Gelriæ, & inter multa propter ſolam avaritiam pepegerunt: Quod ſi Præfectus Montisfortis ſeſe ingereret prœlio, & oppidum ipſum adipiſcerentur, cederet Iohanni Duci Bavariæ, & incorporaretur Hollandiæ: Amersfordia autem cederet Duci Geltiæ, & annecteretur Ducatui: Et decedente Epiſcopo, convenirent ſimul de aliquo bono ſucceſſore, qui tunc cogeretur jure jurando affirmare, contra neutrum eorum, nec provincias ſeſe aliquid attentaturum, & ad hoc mutuis viribus contenderent. Sed quia prius facta eſt per eos diviſio patrimonii Divi Martini, quám tradita eſſet poſſeſſio; ſic uterque defecit in vanis conſiliis; quamvis Epiſcopum & Trajectanos multis injuriis afficientes, ad arma provocarunt invitos. Iohannes itaque jam offenſus, congregatis ſuis, obſedit Leidim: Et arx dicta Poelgeeſt ceſſit primo tranſeunti: Leidani verò magnas ſtrages intulerunt ejus exercitui continuò. Interim Reinaldus Dux juxta fœdera inter eos inita, fit hoſtis Epiſcopi atque Trajectinorum. attrahens Epiſcopos, Colonienſem, Monaſterienſem, Ducem Montenſ. Comitem Morſaciorum cum (oo) Præſectis de Gaeſbeeck & Culenburch in ſuam partem, de quibus tamen Epiſcopus non malè meritus erat, cui etiam fide obſtringebantur. At Reinaldus tot viribus ſuffultus, ducit in Amersfordianos. Qui advenientibus pararunt occultas inſidias, ſed adverſitatem paſſi, ſuis aliquot captis aut trucidatis, adjecerunt hoſti audaciam. Epiſcopus illicò pro conſolatione miſit eis quingentos armatos. Dux nihilominus progrediens uſque Emam fluvium tendens ad obſidionem, exercitum (pp) uſqueadeo numeroſum adduxit, ut ab ortu uſque occaſum Solis occuparentur luſtratione. In quos Amersfordiani ingentem (qq) torſerunt machinam, bombardam vocant, & illicò factis induciis xxiv. horarum Dux cum ſuis movens caſtra, reverſus eſt in ſuam Provinciam. Inter tot anguſtias Epiſcopus ac Trajectini in magnâ conſtantiâ perſeverantes, ut omnibus incommodis obſiſterent, etiam ſociis Leidanis parabant ſerre ſuppetias & commeatum, quo laborabant. Et eo magis Dux Ioannes urgebat ut ſeſe dederent, quod & contigit propter novos (rr) motus aliquorum Amersfordianorum, perſuadentium Ducem Reinaldum in oppidum recipiendum, qui hoc pacto concives eorum relaxaret. Quo comperto Epiſcopus, novum militem immittit, & auctores cœpit captivos, ac deinceps continuarunt Amersfordiani decurrere in Veluam. Sic dilatæ ſuppetiæ Leidanorum & ſero miſſæ, qui interim ſeſe dediderunt. Et Iohannes Dux inde movens exercitum, obſedit montem ſanctæ Geertrudis, & medio tempore exſpiravit quinquennalis adminiſtratio rerum ſibi commiſſa, cum & obtinuit prorogationem ad ſeptennium, unde Dux Brabantiæ magnam ſibi omnium acquiſivit indignationem, quia ignaviter Rempublicam adminiſtrabat. Interim (ſſ) Epiſcopus ſollicitat Tranſiſulana oppida ad ſociale bellum, cum eo uſque ſeſe in quiete continuaſſent, & obtinuit, ut communi nomine Præfecto de Arckel, & cæteris inimicis Epiſcopi bellum indiceretur. At Trajectani anno 1420. poſuerunt inſidias juxta aggerem (tt) fluminis Amſtellæ (jam oppidum Amſtelredam vocant) emittentes aliquot prædatores ad pecora, erumpunt oppidani cum magnis viribus: alii cum prædâ ſimulant fugam, quos illi inſequuntur. Verùm detectis ante tempus inſidiis, repedant, cæſis partim, ac captis ducentis quinquaginta eorum civibus. Ex quâ clade in tantùm reliquorum civium animi conſternati, ut conjectura fuerit Trajectanos ſequenti adhuc die potituros oppido, ſi progreſſi fuiſſent, ſingulis in navibus ſalutem locantibus, & ſuas facultates tanquam profugi ſecum abducentibus. Perſuaſerant ſibi principes hoſtes, urbem Trajectenſem preſſuros fame, cùm longe aliter contra eorum opinionem eveniret, cùm & annonæ, & aliarum rerum longè ſolito majore gauderent abundantiâ. Præterea Trajectani cogebant quotquot habitabant uſque Harlemum ab eis & à Schonoviâ uſque Dordracum etiam Goyos quotidianum pendere tributum, & erat inter (uu) eos mira concordia, etiam cum Epiſcopo, quo ſtrenuiùs cuncta agebant, & vicinis terrori eſſe ceperant.

Iohannes Dux Bavariæ contemptâ Iacobâ nova cudit fœdera cum Duce Gelriæ.

Leida obſidetur à Bavaro.

Reinaldus Dux Geldriæ cum multis Principibus fit hoſtis Epiſcopi & Trajectinorum.

Epiſcopus cum populo ſuo in anguſtiis conſtâs.

Leida deditur Bavaro obſ famem.

Bellum Epiſcopi in Arculanos & eorum ſocios.

Trajectani ponunt inſidias Amſtelodamenſibus.

Trajectum contra opinionē Principum annonâ abundat.

Anno verò xxi. ortum ingens apud Amſtelredam incendium, quod majorem partem oppidi abſumſit. At Trajectani locarunt vallum ingens ad oſtia Hemi fluv. ut excluderent naves vagantes per ſinum Friſiacum vicinum quem Meridianum vocant, magno ex illo afficientes Hollandiam damno. Tum Tranſiſulani nacti ſecundum ventum ſecurè intrabant Hemum, &

invitis

Digitized by Google

Inſula Dordracenſis ab Oceano occupata & ſubmerſa.

invitis hoſtibus adducebant Trajectum quicquid vellent. Eodem anno nocte quæ præceſſit duodecimam Kal. Decembris territorium illud ampliſſimum, quod vocarunt inſulam Dordracenam, ſive Wiltorum, Oceano inundatum, ruptis (xx) aggeribus incuriâ Principum, uti aſſerunt, & infinitis mortalibus ſubmerſis horridi adhuc maris potius quàm ſinus præbet ſpectaculum, nec per tot annos iratus Oceanus, æſtum furoremque ponit ut aliquid ſperare liceat, quin potius major ejus timetur ſævitia, ut crebrò altius fluat illis in finibus, quàm ſint domus habitantium in confinibus. Caſus omni ſæculo dolendus, & quamvis mortales, ob cæleſtem iram meritò ab armis deſiſtere, & ſuperna numina placare conveniſſet, non tamen potuerunt tot monita indurata corda emollire. Sic Trajectani impigri principio anni ſequentis in Veluam undique reponunt vices, Nieukercken, Bernevelt, Putten & Vorthuſen, exſpoliantes atque flammis exurentes Circumvagabantur circa loca quælibet ſita juxta oram ſinus Friſiaci ſupra memorati, qui ab Oriente Veluam alluit, à Meridie Hollandiam, ab Septentrione Friſiam, ab Occidente Septentrionalem Oceanum excipiens, arceſque de (yy) Arler, & Eede demoliti ſunt; Reynaldo Duce apud arcem Roſendal agente cum quadringentis equitibus, nec audente ſe movere.

Trajectani in Veluam ruunt.

Sinus Friſiaci deſcriptio.

Anno XXII. peracta meſſe caſtra metatus eſt Epiſcopus in Redichem, ubi & tentoria fixit, mittens ſuos circum Arnhemum oppidum, quærentes occaſionem pugnæ, vicos Roſendal atque Velpam, & loca vicina conſumentes igni, cumque nemo ex adverſariis ſeſe offerret, adusto Redichem, Epiſcopus juſſit claſſica canere receptui. Hoc modo ſuperbia ambitioſi utriuſque Ducis dejecta, qui prius inter ſe partiti fuerant ditionem Eccleſiæ Traject. ut ægre jam ſua tuerentur, cum uterque magnâ clade affectus fuerit. Gelrii verò, ut viderentur referre vices, tranſeuntes in provinciam Tranſiſulanam, vaſtabant domos aliquot, quæ ſalutem & immunitatem pactæ fuerant à Præfecto de Gaeſbeeck eorum coadjutore, non abſque notâ juris bellici interrupti, brevi redeuntes ad ſua. Erat annus iſte infelix, & adverſus Trajectanis, qui foris bello, intus fame & peſte (zz) urgebantur: Nam modius tritici appendebatur quinis aureis, & peſtilentia conſumpſit præter fœminas & impuberes, ſupra mille (α) quingentos cives. Nihilominus in vigiliâ Divi Martini (cùm (β) promiſcuè Germani & Galli commeſſationibus & bacchanalibus indulgere ſolent) menſe Novemb. noctu (γ) oppidum Wagening, portâ confractâ, per arietem invaſêre, eripientes captivos, qui illic ex ſuis detinebantur, & adducentes octuaginta ex hoſtibus, deprædato & incenſo oppido, Trajectum reverſi ſunt. Et circa eadem tempora Gelriis invadentibus ditionem Traject. occurrit Ludovicus Præfectus Montisfortis, & pari numero conſertis manibus cepit ſeptuaginta ex hoſtibus. Et caput Divi (δ) Adriani Martyris ex Monaſterio inſulæ Beatæ Mariæ adductum Trajectum, magnis precibus obtentum. Et pax eodem (ε) anno inter Principes renovatur & Trajectanis impoſitum, ut utrique Duci pro damnis illatis aliquam pecuniam exolverent, quam Dux Ioannes recepit: Reinaldus verò Dux ante ſolutionem (ζ) improviſè interiit in agro, dum ventrem exonerat. Iohannes Dux ſequenti anno XXIII. in vigiliâ Epiphaniæ diem ſimiliter clauſit extremum. Eodem anno (η) obiit Fredericus Epiſcopus, ſeptimo Idus Octobris, ſanguine & meritis præclarus; cùm præfuiſſet annis triginta, recuperatis omnibus ferè locis anteà à patrimonio alienatis, arcibuſque undique reſtauratis. Sepultus Trajecti in Baſilicâ Divi Martini, obtinuit à Sigiſmundo Imperatore privilegia, quæ inferius annotantur.

Trajectani foris bello, intus fame & peſte preſſi fortiter agunt contra hoſtes.

Pax inter Trajectanos & Duces pecuniâ redempta.

Iohannes Bavarus anno 1423. obit. Item Fredericus Epiſcopus.

Confirmatio Sigiſmundi Imperatoris ſub Frederico Epiſcopo.

IN *nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis feliciter amen. Sigiſmundus Dei gratiâ Romanorum Rex, ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ruſciæ, Serviæ, Salliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæque Rex, ac Marchio Brandenburgenſis, nec non Regni Bo-*

gni Bohemiæ & Lutzenburgenſis hæres ad perpetuam rei memoriam. Etſi Imperialis præminentiæ generoſa ſublimitas erga fideles & devotos Sacri Romani Imperii, & præcipuè inclytos principes, qui ad ipſius decus & gloriam adornantur jugiter nos moneat eſſe ſollicitos, ad honorem tamen omnipotentis Dei, cujus providentiâ nos, quanquam immeritos ſuæ bonitatis dignatione in apicem dignitatis Cæſareæ collocavit, erga Principes Eccleſiaſticos, & ipſorum Eccleſias, & ad loca divino cultui mancipata, cordis noſtri & mentis intentio ferventius inflammetur, ut illis ſubmoveamus incommoda, profectus procuremus, & commoda, pacis ac quietis compendia miniſtremus, tutiſque & rationabilibus eorundem Principum & Eccleſiaſticarum perſonarum petitionibus annuamus & votis. Sanè venerabilis & illuſtris Fredericus de Blanckenhem Epiſcopus Trajectenſis, Princeps & Conſiliarius noſter, & Sacri Imperii devotus fidelis, dilectus ad noſtram accedens præſentiam perſonaliter noſtræ Majeſtati cum devotâ modeſtiâ ſupplicavit, ut ipſum & Eccleſiam ſuam Trajectenſem de omnibus & ſingulis Regalibus feudis, bonis, mobilibus & immobilibus; ac omnibus juribus temporalibus, quocunque nomine cenſeantur, à nobis & Sacro Romano Imperio dependentibus, ad ipſum & ſuam Eccleſiam prædictam ſpectantibus, inveſtire, illaq; ſibi de novo infeudare, & concedere, quæque omnia & ſingula privilegia, indulta, literas, libertates, gratias, obſervantias, bona, proprietates, & poſſeſſiones, emunitates, jura, ſtatuta, conſuetudines Iuriſdictiones & conceſſiones ſibi & Eccleſiæ ſuæ prædictæ, tam à Divis Imperatoribus ſive Regibus Romanis, noſtris prædeceſſoribus, & præcipuè beatæ recordationis Carolo quarto Romanorum Imperatore, Domino & genitore noſtro chariſſimo data ſive datas, conceſſa ſive conceſſas, innovare & approbare, ratificare, & ex certâ noſtrâ ſcientiâ & ſolita Imperialis celſitudinis clementiâ confirmare gratioſè dignaremur. Nos igitur ad gloriam & reverentiam Dei omnipotentis & ſublimis, qui nos ad Monarchiam ſuæ ſacro ſanctæ Monarchiæ, militantibus ſolâ ſuâ miſericordiâ dignatus eſt præficere, Eccleſias Chriſti & Eccleſiaſticas perſonas ſingulari favore juvare deſideramus, patrocinio pietatis. Quapropter præfati Fredrici Epiſcopi & Principis noſtri virtuoſam induſtriam, conſtantiam, fidei ac ſynceræ affectionis puritatem, quibus ipſum virtutum meritis, verbis, operibus, & exemplo clarere limpidius experimur, quoniam etiam præcedentis famæ celebri præconio de ipſo fuerit vox teſtata, nec non puræ ipſius ſynceritatis affectum, quoad Imperatoriæ Majeſtatis honorem

Modeſtia Imperatoris Pii.

locis

locis & temporibus oportunis omni benevolentiæ ſtudio promptum ſe reddidit, hactenus ſollertem, placidum & acceptum: & ut ipſum in anteà pro noſtris & Sacri Imperii beneplacitis, fortiùs animemus, ſuis juſtis & rationabilibus ſupplicationibus annuentes, ipſum Epiſcopum & ejus Eccleſiam Trajectenſem de omnibus & ſingulis regalibus feudis, bonis, mobilibus, immobilibus, ac omnibus juribus temporalibus, quocunque nomine cenſeantur, à nobis & ſacro Romano Imperio dependentibus ad ipſum quoque Epiſcopum, principem noſtrum & ejus Eccleſiam Trajectenſem ab antiquo de jure juſtiſque titulis ſpectantibus, inveſtimus per præſentes, illaque ſibi de novo infeudamus, & concedimus gratiosè, nec non univerſa & ſingula privilegia, indulta, literas, libertates, gratias, conceſſiones, emunitates, jura, ſtatuta, conſuetudines, juriſdictiones & obſervationes, bona, proprietates & poſſeſſiones de verbo ad verbum in omnibus eorum ſententiis, punctis, clauſulis, ac ſi ipſorum privilegiornm, jurium, juriſdictionum ac literarum, indultarum, libertatum, gratiarum, emunitatum, ſtatutorum, conſuetudinum & obſervantiarum, bonorum proprietatum & poſſeſſionum tenores, præſentibus eſſent inſerti, & totaliter expreſſati, ſibi & Eccleſiæ ſuæ prædictæ, ut præmittitur, conceſſas & conceſſa, ſive dictus Fred. Epiſcopus, ſuique prædeceſſores eis hactenus violentiâ præpediente uſi fuerint, ſive non, animo deliberato, non per errorem aut improvidè, ſed ſacro Principum, Comitum, & Procerum noſtrorum accedentium conſilio, ex certâ noſtrâ ſcientia, ac de noſtræ Imperialis poteſtatis plenitudine concedimus, innovamus, approbamus, laudamus, ratificamus, & præſentis ſcripti patrocinio ſicut ritè præceſſerunt, & proinde confirmamus & communimus noſtris & Sacri Imperii ac aliorum juribus in aliis ſemper ſalvis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtræ inveſtituræ, infeudationis, conceſſionis, innovationis, approbationis, laudationis, ratificationis, confirmationis, ac communitionis paginam infringere, aut ei quovis auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, noſtram ac Sacri Imperii indignationem ac pœnam centum librarum puri auri, (quarum medietatem Imperialis noſtri ararii ſive fiſci, reſiduam verò partem) injuriam paſſorum uſibus decernimus applicari,) ſe noverit irremiſſibiliter incurſurum, præſentium ſub noſtræ Majeſtatis ſigilli appenſione teſtimonio literarum. Datum Novimagi Colonienſis Diœceſ. anno Domini Milleſimo, quadringenteſimo ſexto decimo, die decimâ ſeptimâ menſis Novembris, Regnorum noſtrorum Hungariæ anno triceſimo, Romanorum electionis ſeptimo, coronationis verò tertio:

[Margin: Omnia Principum beneficia renovātur tanquam ſi de verbo ad verbum hic repetita eſſēt]

[Margin: Clauſulæ obreptionem excludentes.]

[Margin: Pœna violati Privilegij.]

[Margin: Anno 1416 die 17. Novemb.]

Ad mandatum Dñi Regis
Iohannes de Strigonio Præpoſitus & Vicecancellarius.

2 Capitu-

a *Capitulum ex hoc fruſtra auxilium rogavit utrumque,*) In quodam MS. pro auxilium *anxium* inveni. Chron. Belg. ſic hæc verba expreſſit: *Capitulares igitur Eccleſiarum propter prædictorum principum diſcordes ſupplicationes admodum perplexi.* ultimo hoc verbo quoque uſus eſt Sifridus in Appendice ad Chron. Bekæ.

b *Quem idcirco Bonifacius P. R. Eccleſiæ Traject. præfecit,*) Bonifacius nonus ejus nominis, (quem Snoyus aliique laudant, teſte Onuphrio accuratiſſimo rer. Rom. ſcriptore lib. 3. de Pontif. & Card. creatione ex Tomacellâ Gente Neapolitanâ fuit, & ſedit ab anno C. 1385. ad annum 1404.

c *Tanquam aptiorem,*] A ſcriptoribus enim noſtris laudatur. *Nam teſte Snoyo fuit prudentiâ & ingenio clarus, in repub. cæteriſque ſtrenuus & ſolers.* Atque ut eſt in Chron. Belg: *Iſte vir valde doctus animo magnificus, prudentiâ clarus, corpore procerus.* Porrò ut Barland: ait Epiſc. Traject. Catalogo: *vir litteraturâ inſigni toto adminiſtrationis tempore optabili præfuit exemplo.* Unde miror eum tam malè ap: Argentoratenſes audiviſſe, de quo ſic Guilliman. de Epiſcopis Argent. *Fredericum ex Baronibus de Blanckenheim Pontifex Argentinam miſit, & uti ſuſciperent, tanquam legitimum imperabat. Inceſſit in urbem magno comitatu 20. dec. 1375. 20. annum non ſupergreſſus, ſed doctrinâ & peritiâ utriuſque juris commendatus, multâ ad hoc in principio humanitate & æquitate, quas tamen virtutes mox fœdiſſimis avaritiæ ſordibus commaculavit.* Pluraque ex Winphelingo de ejus avaritiâ recenſet exempla; addito hoc in Fredericum epilogo: *Poterat dulciſſimâ vitâ frui, & in opulento & amœniſſimo Epiſcopatu glorioſum atque jucundum ſtatum traducere, ſi juxta nomen ſuum pacis amator, ſi Dei cultor, ſi Eccleſiæ ſuæ fidelis paſtor, ſi humilis & devotus Dominæ noſtræ capellanus fuiſſet.* Errat verò Guilliimannus toto cœlo cum Fredericum Argentoratenſem præſulatum cum Guiljelmo Trajectenſi Epiſcopo pro Traject. permutaſſe tradit.

d *Injurias per quendam Bitterum de Raeſvelt,*] Raeſveldiorum nobilis & antiqua ap: Weſtphalos familia, ex quibus quidam fuit Epiſcopus Monaſterienſis Bernhardus. Bitteri nomen in poſteris quoque reperio: Vixitque nuper in Urbe noſtra ex eâdem ſtirpe Dominus de Moerkercken tribus relictis liberis Goſuino, Wilhelmo, & Margarethâ Raesfeldiis.

e *Provinciam Weſtphalorum ſive Occidentalium Flavorum,*) Precor,

Riſum teneatis amici.

Quare non & Occidentalium pullorum? certè ſi ejuſmodi nugis implere chartam placuerit, inſignia antiquiſſima iſtius gentis (ſi vera ferunt) pullus fuit. Alii Occidentales advenas, id eſt, *Weſtwalen* melius dicendos putant. Longobardos autem hinc prodiiſſe, æquè extra metam eſt; licet Suevos Longobardos non procul hinc collocandos putet Goropius Francicor. l. 2: quos Paulus Diaconus ex Scandinaviâ in Germaniam veniſſe tradit, ac prius Winulos fuiſſe dictos. Strabo etiam lib. 2. in Sarm. Aſiaticâ μακροπώγωνας à longâ barbâ ſic dictos populos ad pontum Euxinum collocavit. At id omnem riſum ſuperat quod Longobardorum Reges dictos Flavios ſcribit à phalis iſtis ſive Walis. Aliter Paul. Diaconus, qui ait. Autharim Clephanis filium, quem Longobardi communi conſilio ſibi Regem ſtatuerant, ob dignitatem Flavium eſſe appellatum; eoque prænomine omnes qui poſtea fuerunt Longebardorum Reges feliciter uſos eſſe. lib. 3. de Geſtis Long. cap. 16. hinc elici poſſet illud prænomen Flaviorum quod in Italia Longob. Reges ſibi ob dignitatem primitùs ſumpſerunt à Rom: Impp. tranſlatum, quorum ſe in parte ſucceſſores eſſe ſtatuebant. Nam præter Flaviam gentem Rom. de quâ Fulvius Urſinus de familiis Rom: & Gorlæus in Theſauro Rom. numiſm. Sueton. in Veſpaſiano & alii plærique Imperatores poſt Conſtantinum eo præ nomine uſi ſunt.

f *Quo medio provincia Threntanorum Eccleſiæ reſtituta eſt,*) Quæ ſub prioribus Epiſcopis variis oppignorata erat. Coevardenſis verò reconciliatio cum Epiſcopo interventu Ducis Gelriæ facta anno 1397; cujus participes & auxiliarii fuerant Giſbert. de Bronckhorſt D. de Borclo, Giſbert. de Bronckhorſt, Fred. de Bronckhorſt, Ioannes Homoedius, Theod. Wiſchius & alii, certis conditionibus dimiſſi, ut ex pactis initis, quæ ſequuntur, patet;

IN den eerſten dat alremallich hulper ende hulpere hulpe ende allen den genen die van beyden ſijden ontſegghet hebben / om der ſaecken wille van Coevarden beſoent ſullen weſen op haer Leen ende goet / ende mit naemen ſal Reynout van Coevarden beſoent weſen alſoe dat hy behalden ſal alle ſijne erſtale / ſoe waer die gheleghen is / ende de ſijne Alderen ghecocht hebben / ende niet en behooren totter Heerſchap van Coevarden / ende die met ſire Moeder mede gave ghecocht is. Item ſullen Aernt Gutterſwijc metten ſijnen die in't nederlegghen Harmans van Schonenbeke / Bernt van Rhede / Willem

van Rode / Harman van Heerſtel / Robert / ende andere die van vede weghen Biſſchops van Utrecht ghevanghen zijn aen Gyſbrechts handt van Borclo ſtaen / alſmen die beſchreven geven ſal / quijt weſen / behelteliken dat ſy redelicke oirvede doen ſoelen. Item ſoo ſoelen Gyſbrecht van Batenborch / Gerrit vanden Sande / Reynken ende Dirck van Bele / Aernt van Zeller / Guert van Ope / Henrick van Beyle ende andere die Gyſbert van Borclo den Biſſchop heeft ofghevanghen / quijt weſen / ende die op Rymeſteyn ghevanghen waeren van Gyſberts van Borclo gheſellen / mit naemen Gyſbrecht van Batenborch / ſullen tamelicke oirvede doen aen den Biſſchop zijnen Gheſtichte ende Stadt / etc.

Voort ſullen Henrick van Dodingwe—de ende Harman Kuijf / Jan Dierdach / Lambert vander Hoeven / ende andere Gyſberts gheſellen van Borclo die op de reyſe van Borclo ghevangen worden / quijt weſen / mits doende oirvede.

Alle rantſoen dat niet betaelt en is ofte verborcht / quijt zijn / dooden teghens dooden / rooff teghen rooff / brandt teghen brandt / quijt zijn / den Biſſchop ſal Reynolt van Coevarden verſeeckeren xij. M. alde Vranckrijckſche Schilden / ende daer toe / vijf Jaeren langh vj^c. alde Schilden van hant-gelt / maeckende te ſamen xv. M. alde Schilden dienen hem betalen ſal over v. Jaeren nae datum deſes briefs / overmits hy zijn berait hebben ſall op de vertichteniſſe te doen / dat hy den leſten Jaere doen ſal / daer mede voor hem ende zijne nacomelinghen van't Huys ende Heerſchappije Coevarden met allen toe-behoren renuntierende / ende ſal daer van geven zijne brieven beſegelt by x. ofte xij. zijne beſte maghen. Ende wolde Reinolt den vertichte niet doen ſoe en ſal men hem des gelts niet geven / ende die brieven daer van ghemaeckt geen macht geven / maer hy ſal ſtaen op zijn voorgaende recht / als oeck den Biſſchop etc.

Ghedaen in't Jaer ons Heeren 1397. den eerſten Manendaghe nae den Sonnendaghe Iubilate, dat is den 14. daghe in Mey op de Veluе in onſen Lande ander Yſſele tegens Deventer.

g *Adunans ingentem exercitum,*] Friſicum hoc bellum plenius deſcripſerunt Gerbrandus, Snoyus, Sifridus, Annales vulgares, & Ubbo Emmius rer. Friſicar. lib. 16. ad principium. Froſſardus vol. 4. cap. 76. & ſeq. Meminerunt etiam Meyerus rer. Fland. lib. 14. ad annum 1396. Scrivetius in hiſtoria Comitum Hollandiæ &c. in Alberto Bavaro in cujus elog. His verſibus rem expreſſit:

Quid Friſiæ gentem me ter victore ſubactam,
Auſpiciis referam, quid data jura meis?

h *Wilhelmus Comes Friſiæ Orientalis,*] Titularis nempè, nam Friſii Orientales nunquam agnoverunt Hollandiæ principes dominos, niſi quando vel vi vel factionibus domeſticis coacti eò deſcenderent, ut eos reciperent.

i *Et primogenitus Regis Carolus de Laberet.*] Quid ſibi velint hæc verba primogenitus Regis ignoro. Neque enim Carolus iſte fuit Regis Galliarum filius, quare hic ſcribendum puto & Admiralius Regis, ut & vulgare indicat Chronicon, & Froſſardus, Meyerus, Ubbo Emmius, Carolum tantum Labretum vocant, ac Comiti S. Paulli poſtponunt. Snoyus autem expreſſis verbis Carolum Admiralium Regis Franc. indigitat.

k *Comes de Stalgier,*] In Chronico vulgari Schâlies habetur ut & Snoy hiſtoriâ Hollandicâ lib. 9. in Alberto Duce; ſed invenio inter Comites Angliæ ſub Henrico IV. & paulo ante hæc tempora, Stafordiæ Comitem.

l *In territorio Oppidi Vianenſis,*] Suffridus in Dominio de Arckel habet, pertinebat quidem arx illa ad Arkelios, & habebant Vianenſes Domini minorem aliquam juriſdictionem, in pago nempe Iurphaes, ubi & hodie arx Rineſteinia agnoſcitur, verùm territorium eſt Trajectenſium: niſi, quod puto, aliud hoc fuerit caſtrum ultra Leccam.

Tandem

m *Tandem factâ arcis deditione,*) Snoyus hanc rem ita narrat: *Obſeſſi tandem ſalvâ vitâ arbitrio Antiſtitis ſeſe dediderunt, abductique ſunt Trajectum captivi 300; inter quos, Ioannes de Rynestein, Gyſbertus de Bronckhorſt, Godardus de Elderen, &c.* cui accedit auctor Chronici Vulgaris: Atque extat ap. me fidelitatis juramentum Antiſtiti præſtitum à Johanne prædicto.

n *Cum magnâ pertinaciâ Grunorum,*) Bellum hoc Ubbo Emm. quoque attingit lib. hiſtor. Friſic. 15. ac cum eo Snoyus & Gerbrandus. Quare vel unde Gruni dicti, ſic Emmius de urbe Groninga: *Nomen à viridibus pratis videri poteſt deductum; cum quo convenerit Græcum φυλεῖον veteribus circa hæc loca collocatum. Melius fortè Gruno vel Gryno Principe, vel conditore loci, non quidem illo Trojano, aut Indico, ſed homine Friſio.* Nugantur hic Kempius, Suffridus, Hameon. Furn. de Gruno Galonis F. Friſonis N. Videatur etiam L. Guicardinus in deſcriptione Belgii, & quæ ibi notantur.

o *Iohannes Præfectus de Arclo indixit Alberto D. bellum,*) Arculenſe hoc bellum cum Hollando & Trajectenſibus prolixius proſequitur Chronicon vulgare ex Gerbrando, & Snoyus Rer. Holland. lib. 9.

p *Quæ documenta proprietatis Epiſcopus Duci oſtendit,*) Hic ſenſus non conſtat & videntur quædam deeſſe: vel ita legēdum: Fortunata erat deditio, nam paulò poſt ſunt reverſi, qui documenta proprietatis Epiſcopi, Wilhelmo Duci oſtenderunt.

q *Iohannes minor natu ex nob. fam. de Brederode,*) Totam hanc Hiſtoriam plenius deſcribit Bockenbergius de Illuſtrib. Bred: in Ioanne Reinoldi fil. ex Annalib. vulgaribus, ubi videre eſt quam infeliciter ille monachum induerit, & infelicius illum exuerit, ſiquidem captus ab Antiſtite & dimiſſus, ad Gallorum Regem ſe recipiens, bello Aſincourtiano cæſus fuit.

r *Quod malè implevit,*) Aliquoties enim Apcoudii & Gaeſbecani ex eâ familiâ fidem fefellerunt, ut & paulò poſt de Tranſ-Iſſulanis legitur, & paſſim exemplis poſſet demonſtari. Sed tandem perfidiæ pœnas dedēre, cum Iacobus Gaeſbeeckius poſtquam filium imprudens occidiſſet, & inde ob factionem à Diepholdio captus, omnia ſua bona Eccleſiæ Trajectenſi tradere coactus fuit.

ſ *Eodem fermè tempore defecerunt Leodienſes,*) Hanc hiſtoriam vide præterea ap. Meyerum in Flandricis, ad annos 1406. & 1408, Chronicon vulgare, Snoyum, Haræum in Anton. Burg. Brab. Duce; Chron. Mag. Belgicum, Placentium in Iohanne Bavaro Epiſcopo Leod., Divæum Rer. Brabant. lib. 17. Huterum Burgund. lib. 5. in Intrepido. Gaguinum in Carolo VI. & Annal. Flandr. Oudegerſtii cap. 186.

t *Ferunt interiiſſe ſupra 22000. hominum,*) En quanta ſcriptorũm varietas! Huterus ait: *E militum vulgo triginta circiter militum millia eſſe deſiderata, præter 500. nobiles.* Meyerus, Leodios 50000. pugnatorum moviſſe in hoſtem infeliciter & 28000. cæſos. Placentius ad unum omnes cæſos ait. Divæus 50000. hominum haud procul Leodio occurriſſe & ad internecionem cæſos. Gaguinus 16000. cecidiſſe ſcribit. Chronicum magnum Leodienſium peditum in exercitu fuiſſe 25000. equitum 700. ex iis 23000. cecidiſſe. Annal. vulgares ex Gerbr. 40000. Leod. occiſa referunt; quibus Bockenb. accedit. Maſſæus Chron. lib. 19. ita habet. *Apud Haſbanium commiſſo prælio circiter 36. millia Leodinorum proſtrati ſunt.* Hi omnes quantopere inter ſe diſſident! Nec id mirum; pro partium enim ſtudio vel augent vel minuunt numerum, ita ut rariſſimè auctores in cæſorum numero concordes inveniantur. Hæc ideò annotare volui quod in patriâ hiſtoriâ ſimilia non ſemel occurrant.

u *Hoc anno pullulavit in Trajecto ſeditio,*] Secundum Annales vulgares hæc contigerunt an. 1413. & hujus ſeditionis auctores, ut & hic refertur, fuerunt partium Arkelenſium ſtudioſi, quos malè habebat fœdus Ultrajectenſium cum Duce Bavaro, contra Arkelios initum: inter quos eminebant Harmannus Lockhorſtius Decanus ſummus, & Ioannes Spiegelius conſ. Urbis, qui civibus perſuadebant civitatem Duci venditam, & magnum libertati ipſorum imminere periculum.

x *Proſcripti autem ſunt Iohannes de Lichtenberch de Lanſcroon,*] Hic ex Lanſcroniâ familiâ maternum cognomen adjunxerat, quod eo tempore non erat infrequens: maximè cum materna ſtirps emineret. In patriis Chronicis inter primos in exilium miſſos fuit Iacobus Lichtenbergius D. Petri Præpoſitus, ex nobili Lichtenbergiorum & olim in repub. potenti ortus familiâ; avunculus, niſi fallor, Iohannis ſupradicti ut ex ſtemmate hoc patere poteſt.

- Iohannes ante annum 1288. mortuus relicta vidua Eliſa.
  - Iacobus F. Iohánnis.
    - Iacob. F. Iacobi de Lichtenberch poſtea anno 1304. occiſus.
      - Iacobus de Lichtenb. miles 1327 ob. vidua relicta D. Mechtilde.
        - Aleidis ux. Dn. Ioannis Reneſſi militis.
        - Mabelia D. d'Alblas.
        - Iohanna.
        - Agneſa.
        - Iacoba.
      - Erneſtus.
      - Iac. Præp. D. Ioannis.
      - Alfardus de Licht. mil. ux. D. Iutta Vreſen 1346.
        - D. Iacobus de Lichtenb. mil. Alfardi F. uxor. Hadewigis 1351.
          - Alfardus de Lichtenb. 1378.
            - Iacobus Præpoſ. S. Petri.
            - Alphardus de Lichtenb. 1416.
              - Alpherda ux. Iohan. Ruyſc.
              - Iohan. Lichtenb. de Lanſcroon.
            - N. uxor Rotardi de Lanſcroon.
          - Iutta uxor Iohannis Groenewoudu.
        - Iacobus de Niendael.
    - N. Vxor Suederi de Boſinchem 1288.

y *Sed in loco religioſo ſe cum fratre ſalvarat.*] Apud Canon. Regulares cum fratre ſuo Iacobo de Lockhorſt, qui hoc anno prætor Trajectenſis fuit.

z *Cum Iſbrando fratreq; Frederici de Aa*) Legendum, *cum Frederico fratre* nempe Iohannis de Spieghel, *Iſbrando de Aa* &c.

aa *Et alii conſcii anno* xv.] Puto legendum *numero* xv. ſiquidem hæc anno 1415. facta videntur, poſt duos nempe annos quàm inceperat hæc factio.

bb *Potentiores tuæ ditionis ad hoc præstaſſent conſilium,*) Cauſſa odii & malevolentiæ Egmondanorum in Principem fuit ea ſententia, quam inter Abbatem & Iohannem Egmondanum tulit Wilhelmus Princeps Schoonhoviæ 3. Octob. 1411., & ap. Bockenbergium de dynaſtis Egmondanis in hoc Ioanne extat integra, quam acerbe & indignanter admodum ferebat.

cc *Præfecti verò Vianenſis & Culemburgenſis,*) Hi fuêre Hubertus Culemburgius, cujus mater Berta Egmondana Ioannis filia, teſte Hutero, amita Iohannis & Wilhelmi Egmondanorum fratrum: Johannes Vianius Giſberti filius, cujus mater Beatrix filia Iohannis 18. Domini Egmondæ. Annales populares & Bockenbergius addunt Iacobum Gaeſbeeckium, cujus ſoror Iola Culemburgano nupſerat.

dd *Menſe Novembri anni præcedentis factum eſt prælium ingens inter Francos* &c.] Anno nempe 1415. feriis Criſpini & Criſpiniani facta eſt pugna Azincuriana, quæ magno Gallis conſtitit, quam præter Gallicos & Anglicos ſcriptores, deſcribunt Meyerus Annal. Flandr. xv. Haræus rer. Brabant. Opere, in Antonio Burgundo. Divæus lib. 17. Rer. Brab. ad finem. Annales populares ex Gerbr. Maſſæus Chron. 19. & Chronographorum plerique.

ee *Ex parte Anglorum periit Rhuſcienſis,*] Quis ille nondum inveni: vocat autem apoſtatam, quem tranſfugam forte voluit dicere. Scriptores quos vidi, inter primores Angliæ cæſos neminem præter Eduardum Eboracenſem ducem, & cum eo unum atque alterum nominant.

ff *Et facta ſunt deſuper legitima documenta,*) Dicuntur hæc conſervari in tablinis Hollandiæ apud Goudam: quorum mihi olim copiam fecit vir nobilis & eruditus Franciſcus Douſa Nienrodius. Domini Nortvicenſis Archivorum in Batavis cuſtodiæ præfecti filius. Horum initium propter nomina Nobilium & civitatum ibidem expreſſa hic ad lucem hiſtoriæ adjungo:

WY Philippus Heer van Waſſenaer / Borchgreve tot Leyden / Henrick van Waſſenaer / Dirck vander Leck / Herbaren van Iſſelſtein / Jan van Heemſteden Heer van Benthuſen / Henrik van Naltwijck Maerſchalc van Hollant / Jan B. van Blois Heer van Treſloing / Melis van Wynden / Aernt van Duvenvoirde / Jan van Woude Here van Warmont / Willem van Bockhorſt / Gerrit van Heemſkerc Heer van Oiſthuſen / Barthout van Aſſendelft / Gerrit van Zijl / Jan van Hodenpijl / Philippus van Spangen ende Gillis van Cralingen Ridderen. Willem Eggart Heer tot Purmerende / Helmich. van Doornick / Adriaen van Raephorſt / Jan van Nienrode / Gerrit van Poel-geeſt / Philippus de Bloit / Mouwerin van der Does; Gerrit van Bennenbroeck / Dirck van Santhorſt / ende Adriaen van Matheneſſe Knapen / ende wy Schouten / Borghe Meeſters / Schepene ende Raden der Stede van Haerlem / Delft / Leyden / Amſterdam / Goude / Rotterdam /

Oudewa-

Oudewater / Schiedam / Alckmaer / Hoorn/ Medenblic/ Enckhuſen / ende Monickendam / Doen cond / want redelicken is ende natuerlick Recht eyſcht / dat een yghelick goet eerbaer Man / die Gode ende gerechtigheyt voor ooghen heeft zynen rechten gheboren Lants-Heer / goet / ghetrouw ende onderdanich zy / die ſchuldich is te helpen ſtercken / te dienen eñ lijflick by te blyven tot allen ſteden eñ ſtonden / teghens allen / die hem aen ſijne heerlickheden ende erffeniſſe crencken ende teghens vallen ſouden willen / ende wy in onſe beſcheydentheydt wel weten ende bekennen dat die Doorluchtighe Vorſtinne onſe ghenadighe Vrouwe / Vr. Jacob van Beyeren Dauphine van Vienne etc. Eenighe Dochter ende rechte Erfghename is des Hooch-geboren Vorſten ons L. Gen. Heeren Hertoge Willems etc. Soo hebben wy wel bedacht ende volcomelicken beraden alle t'ſamentlick ons daerom verbonden ende verlooft met onſen vrijen wille / waert dat de Hooch-gheboren Vorſt onſe ghenadighe Heere voornoemt aflijvich worde voor onſe Gen: Vrouwen ſijnder Dochter voorſz. ſonder wettighe Soon achter hem te laten / Dat wy alſdan d'ſelve onſe L. Gen: Vrouw Jacob van Beyeren voornoemde als Erff-dochter ende Leen-volghſter ons Gen. Heere voorſchreven ontfanghen ende hulden ſullen tot onſen rechten gheboren Landts Vrouwe etc.

Gegeven op onſer L. vrouwen dach Aſſumptionis, in't Jaer ons Heeren M CCCC XV.

Bunſchotenſes propter fidelitatem Epiſcopo Florentio exhibitam, ab eodem nonnullis privilegiis donati ſunt, ut hoc diploma vernaculo ſermone iis datum exprimit:

FLorens by der Ghenaden Goeds Biſſchop t'Utrecht / Doen condt allen Luden / Dat wy by goet-duncken onſer Stadt van Utrecht / om menighen trouwen dienſt die ons ende onſen voer-Vaderen Biſſchoppen t'Utrecht ende den Gheſtichte van Utrecht onſe goede Lude upt onſer Stadt van Bunſchoten ghedaen hebben / ende noch doen zullen / ende om ene ſeker Summe van ghelde die zy ons betaelt hebben ende de wy voort in ons ende in onſes Geſtichts orbaer ghekeert hebben / alſe onſe Slote mede te loeſſenen ende de ſchoudt te betalen : die wy vonden op onſen Gheſtichte ende van onſen voer-Vaderen ghelaten was. Soo hebben wy ghegheven ende gheven voer ons ende voer onſe na-comelinghen Biſſchoppen t'Utrecht onſer Stadt van Bunſchoten ende horen Borgheren ende horen na-comelinghen al alſulcke vryhede alſe hier na beſchreven ſtaen ewelijcke te dueren. Inden eerſten went wy oenghesien hebben groet verlies onſer Lude / ende der Stadt voerſz. van zware ſchattinghe diemen op hem plach te doene / alſe van Maech-gelde / van Doet-ſlaghe ende van Leemten / zo ghebe wy hem ende horen nacomelinghen dat nyemandt meer op hem gaderen noch mit Rechte winnen en mach zoe waer ſy gheſeten zijn dan van elcken doet-ſlaghe dat after-Suſter-kijnt vijff Schillinghe / ende van elcker Leemte derde-halft Schillingh alſulx Paeyements alſe gemeenlicken dan in onſen Gheſtichte gaet / Ende daer na voort te gheven vore ende nare alſoe alſe zy gheboren zijn. Ende desghelijckx en zellen zy niet meer moghen gaderen noch met rechte winnen van horen Maghen de buten of binnen hore Stadt geſeten zijn dan voerſchreven is / Voert ſoe gheven wy hem ende horen na-comelinghen dat zy hoer onſchout in onſen Lande doen moghen mit eenre hant van Doet-ſlaghe ende van Leemten daer ſy in beclaghet werden onbeſproken van ons ende van onſer Heerlickheydt / ſonder argheliſt / Voert ſoe gheve wy hem ende horen nae-comelinghen dat die Borgher-meyſter ende ſes Schepene die aen dat Recht blijven zellen die Nywe Schepene Jaerlickx kieſen ſellen op ons Heeren Hemelvaerts dach / ende ons ende onſen Nae-comelinghen of ten ghenen die wy't beveelen zellen die te preſenteeren / Ende off zy eenighe Schepene

koeren die wy mit rechte of mit beſcheyde wraken moghen alſoo dicke alſſe dat ghevielle / dat ſy ander Schepene daer voer kieſen ſellen / ſonder argheyt. Voert de Schoute die wy ende onſe na-comelinghen daer zetten zellen / die zellen zy Borgherſchap geven zonder weder-ſegghen / waert dat hy gheen Borgher en ware / Maer dien Schout die ſy Borgherſchap gheven / die ſel dan zweren alſe Borghers ſchuldich zijn te doen na hore ſtat-rechte / Voort zoo gheve wy hem ende horen na-comelinghen dat ſy brugghe-ghelt moghen nemen tot eenre brugghe vanden bruggen die ſy over hoer Havene te Bunſchoten van hoers ſelfs goede ghemaket hebben tot elker reyſen alſe zy eerſte overvaren / alſe van elken waghen of kerren vier Hollantſche / van elken beeſte een Hollantſche / ende van elcker koppel-beeſte twee Schillinghe / ende daer zellen zy die brugghen over hoer Havene mede houden / Ende daer zellen wy ende onſe nacomelinghen Biſſchoppen t'Utrecht den derden penninck of hebben / ende behoudeliken onſer Eccleſien ende onſer Stadt van Utrecht alle hoers Rechts ende Vryheden / dat is te verſtaen / dat zy daer niet of gheven en zellen / Ende in kenniſſen hier of zoo hebben wy onſen zeghel aen deſen brief ghedaen / ende om die meerre orconde alle deſer voorſchreven zaken ſo hebben wy ghebeden onſer ſtat van Utrecht deſen brief mit ons te beſeghellen / ende wy Borghermeiſters / Schepene ende ghemeene Raedt der Stadt van Utrecht / went onſe lieve Heer de Biſſchop van Utrecht voorſchreven alle deſe zaken by onſen ghoetdunncken ende weten ghedaen heeft alſſe voerſchreven ſtaet / ſo hebbe wy om bede wille ons liefs Heren des Biſſchops voerſchreven onſer ſtadt grote zegell mede aen deſen brieff ghedaen / In kenniſſe der waerheyt ghegheven in't Jaer ons Heeren duſent dre-hondert drie-ende tachtich des dinxdaghes na Sinte Laurens dach.

gg *Et paulo poſt juvenis ſantæ ſpei infelix interiit,*) Veneno, Aurelianenſium ſcelere, infectum periiſſe tradunt vigeſimum annum nondum egreſſum, vide Meyerum lib. Annal. Fl. xv. ad annum 1417.

hh *Mediatore Wilhelmo de Egmonda ex improviſo quod cives fefellit.*) Hæc verba nec coherent commodè, nec vera ſunt. Nam Chronicum populare, & Sifridus in Appendice Becani, Interceſſore Iohanne Henſbergio tranſactum eſſe tradunt.

ii *Præfectus verò Egmondæ,*] Meyerus nominat Johannem Heterium, Henricum Homoetium inter captivos. Walravium autem Brederodium Iacobam eo prælio magno ſuo damno deſideraſſe addit. In Chronico populari plures inter cæſos atque itidem inter captos nominatim recenſentur.

kk *Præfectus de Guiterſwijck,*) Ex hac familiâ orti qui hodie Comitatum Benthemienſem poſſident.

ll *Trajectani ſubvertunt reliquias oppidi Iſelſtein,*) Id factum poſtridie omnium Sanctorum an. 1418. neque relictum quidquam præter eccleſiam Parochialem & monaſterium.

mm *Quæ ipſis malè ſervata eſt,*] Hæc ſcilicet querela non ſemel in noſtrâ hiſtoriâ occurrit; nam quo magis vicinorum potentia crevit, eo magis injuriis & damnis ipſorum ſe expoſitos noſtri ſenſerunt. Videlicet plus ſæpè vis & arma, quàm literæ & ſigilla, atque adverſariorum commoda quam fœdera, aut litteræ potuerunt: quod nec ſcriptores partes ſuas nimium interdum foventes, tacitum relinquunt.

nn *Inito fœdere cum Nobilibus ſuis & Oppido de Leiden.*) Literæ fœderis in quibus injuriæ ſupra poſitæ prolixiùs exponuntur, extant.

oo *Cum præfectis de Gaeſbeeck & Culenburch,*] Hi non jam primum ut ſupra annotatum eſt, contra fidem clientelæ, qua Antiſtitibus devincti erant; eorum hoſtibus adhæſerunt.

pp *Vſque adeò numeroſum adduxit Exercitum,*) Quod mirum, cum & ſitu loci & populi infrequentiâ invalidum illud ſit oppidum, ac vix hodie paucos dies hoſtilem vim laturum ſit.

qq *Ingentem torſerunt machinam, bombardam vocant,*] Hæc bombarda jam pridem inventa propter novitatem & inſolentiam fortean hoſti metum incuſſit. Dictæ verò ita ſunt Bombardæ, à ſono, quem edunt, à Germano quodam circa annum 1378. inventæ; & primùm uſurpatæ à Venetis cum Genuenſibus ad Foſſas Clodias confligentibus. Vide Guidonem Pancirolum lib. 2. de novis repertis, Tit. 18. & ibi ab Henr. Salmuth notata. Munſterus lib. 3. Coſmogr. ubi agit de Moguntia. ex Achille Gaſſaro ſcribit circa annum C. 1354. in uſu apud mare Danicum fuiſſe, primumque inventorem extitiſſe chimiſtam quendam nomine Bertholdum Schwartz monachum. Polyd. Verg. de Invent. rer. lib. 3. c. 18. non hominis ſed dæmonis inventum eſſe vult, & inventorem ejus ignotum eſſe aſſerit.

rr *Propter novos motus quorundam Amersfordt.*) Vide hæc in Chronico populari accuratius deſcripta, diviſ. 28. ſub Iacoba Principe.

ſſ *Interim Epiſcopus ſolicitat Tranſ-Iſulana Oppida,*) Tranſ-Iſſulani otioſi plerumque ſpectatores tan;

res tantum, nihil opis aut auxilii Ultrajectinis contra hoſtes ſuos colluctantibus conferebant.

tt *Juxta aggerem fluminis Amſtelæ,*] Meminit hujus rei ſed ſtrictim Pontanus Rer. Amſtelodamenſium lib. 2. cap. VIII. his verbis, *Sed difficultates plurimas atque incommoda, ex eodem hoc bello eædem urbes perpeſſæ, & Amſtelodamenſium præcipuè, utpote Trajectenſibus contermina: adeò ut ſæpenumero ſub oculos urbis variis excurſionibus progreſſi Trajectenſes civibusque aliquot viris poſiti Trajectum captivos perduxerint.* Mem. & Zuerius in Theatro ſuo urbium Hollandiæ nuperrimè edito, ubi de Amſtelodamenſibus agit.

uu *Et erat inter eos mira concordia,*) Nimirum *Concordiâ* juxta illud Saluſtii, *parvæ res creſcunt:* & ſua ſatis defendebant ac tutabantur Trajectenſes, cum nullæ civium inter ſe diſſentiones vigerent, & nobiles ac miniſteriales (qui vicinis principibus addictiores plerique inveniebantur) à debitâ fide non declinarent.

xx *Ruptis aggeribus incuriâ principum, uti aſſerunt,*] Vide Zuerium in Dordrechto ſuo, Iacobum Eickium in curioſâ illâ Zuid-Hollandiæ deſcriptione. Vulgare Chronicon ex Gerbr. Snoyum hiſt. Holl. lib. 9. Hæmrodium, & ad eundem Pontanum. Iunii Bataviam, Danica Pontani lib. 9. Exterorum etiam plures meminerunt hujus inundationis, ut Munſterus Coſmogr. lib. 3. pag. 516. ſed refert in annum 1420. vel 1446. 17 Apr. Item Clemanges Epiſt. 132, Meyerus lib. 16. Annal. Flandriæ ad annum 1421, Crantzius Saxonic. libr. XI. capite VIII. qui XVI tantùm parochias abſorptas periiſſe ſcribit, ut & ex eo, ut videtur Bernardus Mollerus in deſcriptione Rheni, lib. 6:

Sed & dena ſimul vidit delubra Deorum
Incola Dordraci Thetyos amne premi.

yy *Arler & Eede demoliti ſunt.*) Sic legendum putavi cum res hæc in Velue acta; ubi arx Arckle, ut in priore editione habetur non comparet; ſed Arler & Eede non incognita ſunt.

zz *Foris bello, intus fame & peſte,*) Tria hæc mala plerumque concurrunt: nam bellis agri vaſtantur, coloni diſſipantur, indeque ſequitur annonæ difficultas & hanc fames, ad quam ſedandam cibi ſæpe inſalubres, ac inſueti ſumuntur, unde morbi & peſtes.

α *Supra mille quingentos cives,*) Oportet ſatis populoſam fuiſſe eo tempore Civitatem in quâ tot viri brevi occubuerint.

β *Cum promiſcuè Germani & Galli commeſſationibus,*] Nempe qui habent Divum Martinum Patronum; ſic enim more Ethnico divus iſte celebrari ſolet cum muſto repleti *Bacchi* myſtæ ſacrum faciunt.

γ *Noctu oppidum Wageningen,*) Vada intelligitur antiquorum, non ita longè Arnhemio diſtans. Expugnationis verò hujus meminit & Chron. populare; Ibi autem quædam adjuncta; nempè Ultrajectenſes in oppido non ita magno, cepiſſe Henricum Hoemodium Equitem cum aliis octingentis, reliquis per muros elabentibus, & Hedæ hic magis credo, cui aſſentitur Snoyus.

δ *Et caput D. Adriani,*) Inter ſacra κειμήλια, argento incluſum hoc olim à me viſum fuit in annuis ſupplicationibus circumlatum. Meminit duorum Adrianorum martyrum Io: Molanus; unius Nicomedienſis, cujus reliquiæ in Flandriâ ap: Gerardi Montem; alterius S. Landoaldi internuncii, qui nunc Gandavi quieſcere dicitur: cujus fuerit hoc caput ignoro.

ε *Pax eodem anno inter principes,*] Nempe anno 1422. cujus extant conditiones & literæ.

ζ *Ante ſolutionem interiit in agro dum ventrem exonerat,*] Anno nempe 1423, ut in Chronico populari: vide & Aquilium in Chron. Gelriæ, & ibidem notata per P. Scriverium.

η *Obiit Fred. Epiſcopus VII, Id. Octobris,*] Ipſis Dionyſii feriis, ut habent Chron. populare, & Chronicon Belg. magnum, hoc verò in Caſtro ſuo Horſt, eum mortuum vult, cùm alii, utpote Snoyus: Suffridus, Bockenbergius in caſtro Vollenhove eum ſenem deceſſiſſe tradant.

Circa hæc tempora narrant Ann. Holl. diviſ. 26. cap. 27. captum in Lacu Purmerendæ monſtrum marinum fœminæ formâ, corpore hirſutum. De quo quamvis tradant vix credibilia, Snoyus tamen lib. 9. hiſt. Holl. ad finem vitæ Adelberti Com. ea literis mandata refert ab iis, qui illud viderunt, ſibique per manus tradiderunt. Sifridus captam marinam hanc fœminam anno 1404. dicit, Doctiſſ. Boxhornius anno 1430; & addit de fœminis marinis plura ſcripſiſſe Scaligerum ad Ariſtotelem de animalib. Vincent. Chartar. de Deorum imagin. Bern. Buttum lib. v. Monarch. Luſit. hujus fœminæ quoque meminit Vincemius in Chron. Friſiæ vernaculo, de cujus fide dubitare videtur. vide quæ Fort. Licetus adfert libro de monſtrorum cauſis cap. 86. de marinis hominibus ad rubrum mare, quorum pelles duriſſimi, ut inde calciamenta conficiant ad 15. annos duratura, ubi & ſimilia de hominibus marinis ex Ioh. Bapt. de Rhamnuſiis ad navigationem Hammonis Alexandro ab Alexand. Fregoſio, Betonio, & Cardano qui de hac muliere ad Edamum capta ex relatione Cornelii Amſterod. ſcribit mutam eam fuiſſe ſalaciſſimam. Superiore etiam ſæculo aſſerunt ſcriptores Epiſcopum marinum in Poloniâ viſum, & Monachi formâ monſtrum in Saxoniâ natum.

Suederus Epiſcopus LII.

ET

Rudolphus Epiſcopus LIII.

DEfunĉto Fredetico Fpiſcopo, poſt indiĉta comitia, plerique Ptincipes commendarunt ſuos ut communi ſuffragio obtinerent. Atchiepiſcopus Colonienſis Walravium fratrem ſuum ex domo Motſaciorum; Epiſcopus Leodienſis Præpoſitum Aquenſem ex domo Burenſi, poſtea in Culemburgio interremptum; *Competitores Epiſcopatus varii.* Epiſcopus Monaſterienſis Albertum nepotem ex Comitibus Hoyenſib., Dux Montenſis, Gerardum Clivenſem, Dux Clivenſis Rudolphum Diepholdium Canonicum Colonienſem & Ptæpoſitum Oſnaburgenſem, Collegia verò Canonicorum tot adverſis petitionibus ſtatuêre deliberandum uſque in vigiliam Martini patroni ſui: Ipſiſque adhuc in conſiſtorio manentibus, ecce nnus ex (a) Præfeĉtis civium, ex familiâ illorum, qui dicuntur Ptoiis, per impetum pulſans fores, comminatus eſt altâ voce Decano S. Petri, nepoti ſuo, inqniens, quod niſi eligeret Rudolphum Diepholdium, *Electio contentioſa.* ſciret mortem ſibi intentandam: quâ impreſſione motum Collegium majoris Eccleſiæ exſurrexit, & eligere recuſavit, cum quatuor Capitula aliarum Eccleſiarum ptoceſſêre ad electionem, & pet contentionem cecidêre ſuffragia ſupra tres, Rudolphum Diepholdium, Præpoſitum Aquarumgrani, & Swederum Culenbutgenſem Præpoſitum Trajeĉtenſem. Hic ſentiens ſe votis longè inferiorem, transfudit ſua in Rudolphum, affirmans ex conſcientiâ ſe illo aptiotem, aut magis idoneum non ſcire. Unde Tranſiſulani, qui multum favebant Rudolpho, bene contentabantut. Iam agebatur annus 24. cùm Martinus Romanus Pontifex rejeĉtâ electione providit (b) Epiſcopo Spirenſi de Eccleſiâ. *Permutatio beneficiorum à Papa permiſſa anno 1425.* Qui parum ad illam anhelabat, intelligens Provinciam illam plurimis ſubjectam factionibus. Quo comperto nonnulli Trajeĉtani, Suederi amici, accedentes Epiſcopum Spirenſem intervenêre, ut ille Eccleſiam Trajeĉtenſem commutaret pro Præpoſiturâ Trajeĉtenſi, quod Martinus approbavit, cumque iſtud propalaretur, orta eſt apud Trajeĉtanos non modica diſcordia, quibuſdam adhærentibus Rudolpho, aliis obedientibus decreto Romani Pontificis: Iſta agebantut anno xxv. cùm Suederus Epiſcopus ipſo die Laurentii Martyris intraret civitatem, & exules de more (c) cum novo Ptincipe inter funiculum illum ſequerentut, ſuboritur motus ingens, nam, rupto funiculo, aliqui ttucidabantut, qnorum cædem Epiſcopus in ſe aſſumpſit, proſcriptis ex tecenti plutimis, nequicquam & dira in Tranſiſulanos imprecans, quia Rudolphum foverent, & reditus Epiſcopatus illum occupare permitterent: cùm illi pro innatâ barbaræ gentis duritiâ flocci penderent, nec fulmina Iovis, nec Martis arma formidantes Pacatis itaque rebus Trajeĉti, *Seditionis fructus & eventus.* Suederus acceſſit Amersfordiam ad ſopiendum ſeditiones illic exſuſcitatas: quo cum veniſſet, alios proſcripſit, alii occiſi ſnnt, alii capite plexi pto arbittio ſuo, quæ omnia ex ſuâ auĉtoritate (d) fieti declarabat: Rediens Trajeĉtum, attraxit in amicitiam collegium Macellariorum non abſque magno incommodò ſuo: nam plurinm animi propter ſimilia ſua acta alienabantur ab eo, cogitantes quomodo ab eo abſolverentur. Et Rudolphus latitabat in atce Lupinâ, **Wulven** diĉta. *Simplicitas fraudi obnoxia.* Quidam in dolo crediti animi perſuaſerunt Suedero, ut interdum apud Amersfordiam atque oppidum Rhenanum & Horeſtum arcem moraretur, pro conciliandis aliorum animis, quod ſibi haud diſplicuit, ut privatus abſque magno ſumptu degeret. *Iohannes Renesſius auctor mutatæ politiæ.* Hâc fiduciâ egreſſus Ttajeĉtum in fine Veris anni xxvi. tendit Amersfordiam. Et medio tempore Iohannes (e) Renes in vigiliâ Pentecoſtes Trajeĉtum ingreditur cum exiguâ admodum manu, quem amici jam ptæſtolabantur, & ſe illi jungunt in foro. Quibus collegium Macellariorum illicò occurrit: pugnatum acriter, ſed victoria manſit penes Iohannem, *Fortuna mutata, amici quoque mutant.* tumque expellebantur omnes fautores Suederi Epiſcopi, & Rudolphus Diepholdius ſeqnenti die inttoducitur & poſtulatut, & colleginm Macellariorum tunc cœpit inter ſe diffidere. Suederus verò Epiſcopus confeſtim cupiens ſuis ferre opem, Trajeĉti non admittitur. Retrocedens A-

dens Amerſfordiam, primo repellitur, ægrè tandem intromiſſus, ubi per internuncios conciliavit ſibi Præfectum Egmondenſem, patrem Arnoldi Ducis Gelriæ, Trajectanis atque Amerſfordianis inſenſum, à quo ſibi acquiſivit equitatum ac peditatum ex Gelriis ad numerum quingentorum militum, quos ipſi Amerſfordiani excluſerunt. Illi verò fingentes ſe retrocedere, collocatis inſidiis, & civibus admirantibus, quonam tam ſubitò diſparuiſſent, ſequenti die Epiſcopus aſcenſo equo, finxit ſe e ſolacii causâ exire cum puellis euntibus ad mulctrum ſummo mane, & in portâ permorabatur pauliſper: tum milit s exilientes è cannetis celeriter ſubintrant. Et hoc medio potitus oppido, fabricari juſſit bina valla, unum juxta portam ex inventione imaginis Divæ Virginis Mariæ celebrem: aliud intra oppidum. Sic omne imperium ſibi vendicans in Amerſfordianos. Tum plurimæ inter eos ac Trajectanos actæ rapinæ. Paulo pòſt effectæ ſunt induciæ inter Trajectanos & Gelrios, ſecluſis illis de Emeneſſâ, & locatis præſidiis in vallis, Gelrii exceſſêre Amerſfordiâ: Non longè poſt eorum receſſum, habito levi & ſecreto prius inter cives ſuſurro, illi de Emenes noctu appropinquarunt oppido ex unâ parte, fit concurſus civium ad mœnia, & qui vallo ad portam præerant ſimiliter accurrunt, & tunc ex aliâ parte ſupervenientes Trajectani tranſcendunt vallum & mœnia oppidi, tunc Gelrii confugientes ad vallum intra oppidum tanquam in matulâ concluſi coacti ſunt ſeſe dedere, quo pacto Amerſfordiani rurſum in priſtinam libertatem reſtitituti ſunt.

Stratagema Epiſcopi Suederi in Amerſfordianos.

Amerſfordiani ſtratagemate rurſum liberati reſtituuntur.

Anno XXVII. Dux Philippus Burgundiæ ſeſe confœderat Swedero Epiſcopo, & Arnoldo Duci Gelriæ, & fit hoſtis Trajectinorum atque Amerſfordianorum, & hi tres Principes ſeſe aſtrinxerant, quod unus abſque alio non admitteret aliquas conditiones pacis, & ilicò Dux Philippus ducit exercitum in Amerſfordianos. Quibus Trajectani noctu præmiſerant ſuppetias trecentorum ſagittariorum. Sequenti die oppugnatur oppidum per quinque horas, cùm ipſe Dux nimium audax, foſſis inſiliret. Pugnatum hinc inde acriter, & res pendebat in ancipiti. Amerſfordianis trinâ vice à mœnibus retrocedentibus, & per deſperationem omnia periiſſe proclamantibus. Eo tamen non obſtante, Trajectani cum (f) fœminis Amerſfordianis reſtiterunt viriliter, plurimos ſternentes aquâ & calce bulliente, ita ut tandem exercitus Ducis abducens, quos potuit, ſaucios, ab oppugnatione deſiſteret, propter nimiam ſtragem paſſam, cum octiduo integro cadavera è foſſis & propugnaculis extraherentur, & terræ commendarentur.

1427.

Philippus Dux Burgundiæ, Suederus Epiſcopus & Dux Geldriæ hoſtes Trajectanorum &c.

Trajectani cum fœminis Amerſfordiam defendunt.

Anno XXVIII. (g) immergitur ingens navis in flumine Hemâ ad impediendum introitus Trajectinorum, quam Cattam nominabant, cui Trajectani vallum oppoſuere. Arnoldus quoque Dux uſque adeo exarſit in bella Trajectanorum, ut quamvis jam Maria prius Reinaldi Ducis, poſteà uxor filii Ducis Montenſis uſuſructuaria Comitatus Iuliacenſis decederet, & jam idem Comitatus devolveretur ad Ducatum Gelriæ, negligeret arripere Dominium, & fidem à principibus exigere. Et cùm Imperator potentiam Ducis Philippi, cui Arnoldus adhærebat, tanquam anhelantis ad Imperium nimis haberet vel ſolicitam vel ſuſpectam, inveſtivit Ducem Montenſem in Comitatum Iuliæ, quam actu poſſidebat. Condignas (h) itaque Arnoldus * favoris ſui luit pœnas, etiam poſteri ſui uſque in præſentem diem exuti ſunt illo Comitatu.

1428.

Impedit ira animum ne poſſit cernere verum.

Exitus iræ inconſiderata.

** Fervoris MS. Profeſ. Lirei, furoris.*

Eodem anno quidam (i) Rudolphus de Weſtkercke conſcendit Vechtam flu. uſque vicum Brockel cum quinque millibus Piccardorum, quibus reſtitit manus ruſticana donec ſupervenirent Trajectani: fit pugna, & vertuntur Piccardi in ſugam, amiſſis cæſiſque mille ex ſuis, una cum Henrico de Nyenrode, captis quadringentis, ereptis octo vexillis, & in templo Divi Martini ſupenſis.

Picardi cæduntur & capiuntur à Trajectinis.

Eodem tempote invadunt Trajectani partem illam Gelriæ, quæ jam Betua dicitur, quibus occurrunt Noviomagenſes, & conſerto prælio amiſſo eorum primopilari, cum plurimis Nobilibus, captis etiam multis, in fugam converſi ſunt: Trajectani verò cum captivis & prædâ inter revertendum undique collectâ, acceſſerunt Monaſterium Inſulæ beatæ Mariæ, vi illud occupantes, cùm petentes non admitterentur, & poſteà in favillam redigentes, quia Abbas in Trajectanos ex auctoritate Romani Pontificis, quia Suederum excluſerant Epiſcopum, excommunicationem promulgaverat, & ejus fovebat cauſam. Fuere multi ex clero ducti conſcientiâ & metu cenſurarum aufugientes urbe, tanquam (k) parentes Romano Pontifici, ſperantes Trajectanos debere reſipiſcere, furoremque deponere. Sed quia illi in ſolitâ perſtitêre obſtinaciâ, & furor protraheretur in longum (quia novennio perduravit) pœnitentiâ & egeſtate ducti ægrè in urbem recepti ſunt, & toto illo tempore Rudolphus vi & poteſtate

Monaſterium Inſulæ D. Mariæ à Trajectanis exuritur.

ſuâ,

Conſpirationes in Trajectanos fuere inanes.

ſuâ ; Trajectinorumque adjutorio adminiſtrationem rerum occupavit cum ſumptu inæſtimabili. Et fuère interim decies octies conceptæ conſpirationes, quæ caruere effectu, unde tamen propter ſuſpicionem multi capite plexi ſunt.

Quod nequit ingeniū, caſus facit.

Anno xxix. egreſſi Trajectani, navis illius in Hemâ flu. demerſæ, cum machinis & tormentis confregerunt roſtrum ; & degelante aëre navis per impetum glacierum fluminis circumgiratur, ignorantibus Trajectanis, qui credebant id induſtriâ eorum fieri, qui intus erant, cùm illi ſummè periclitarentur. Sic Trajectani appoſuère aliud vallum aperientes hoc medio viam commeatuum.

Suederus Epiſcopus Baſileæ moritur deſtitutus per fraudem à ſociis principibus, 1439.

Eodem anno celebratur pax inter Philippum & Arnoldum Duces, ac Rodolphum Epiſcopum & Trajectanos, poſtpoſito (l) Suedero, cui jus & actio ſua ſolum reſervabatur integra : quod illi permoleſtum fuit. Et videns ſeſe humanâ ope fraudari atque deſtitui, conceſſit Baſileam, ubi concilium celebrabatur, conquerens de fide utriuſque Ducis non ſervatâ. Et poſt longam & inanem proſecutionem, quia jam favores deficiebant, & pro Rudolpho augebantur, ut populus furioſus ab armis retraheretur, qui nec cenſuras, nec interdicta metuebat non abſque vitæ ſuæ tædio illic diem obiit cùm præfuiſſet annis octo, ſed novem ſolum menſibus frueretur auctoritate ſuâ per magnam injuriam ſuam.

Trajectani pauperes reputati ab hoſtibus oſtentant ſuas divitias.

Hoſtes quoque Hollandini & (m) Gelrii ut fit, jactantes magnalia, multas affirmabant ſibi ex bello accreviſſe divitias, Trajectanos contra omni penuria adfectos, & theſauris exutos, quod iſti indignè ferentes, indixerunt ludos ac ſpectacula publica, conceſsâ ſecuritate cunctis advenis, expoſuerunt publicæ oſtentationi continuo triduo quicquid argenteorum vaſorum, & precioſæ ſuppellectilis ſupererat in triplicibus ſubſelliis prominentibus à ponte piſtorio uſque alium pontem caſtri rubei dictum, ubi cum omnium admiratione tanta copia auri argentique viſa fuit, ut crederetur Hollandiæ atque Gelriæ theſaurus collatus Trajectum.

Incendium ſerpit ex ſuburbio in ipſam urbem.

Anno xxxi. ſuboritur ingens incendium in ſuburbiis Trajectenſibus, quod etiam tranſiliit in urbem, & regionem (n) Arenulæ conſumpſit, cum Monaſterio Iheruſalem convicino Inſulæ & Ditioni Laurentii ſive pelli pariorum.

Iacoba Comes Holl. declarat Ducē Burgundię Tutorem & rectorem Ditionum ſuarū an. 1433

Triceſimo tertio anno Iacoba Comes (o) Hollandiæ neceſſitate ac metu potius quàm ſuâ ſponte, uti ferebatur, declaravit Philippum Ducem Burgundiæ tutorem Dominiorum ſuorum, quem etiam Rectorem undique deſignavit, & in verba illius jurare fecit, ſervato ſibi aliquorum locorum uſufructu. Et hoc pacto liberabatur Franco Princeps Borſſaliæ, ob nimiam potentiam Philippo ſuſpectus : cui Iacoba clàm nupſerat.

Suedero Epiſcopo mortuo, Rodolphus ſuccedit.

Anno xxxiii. Suederus Epiſcopus deceſſit Baſileæ, & clerus extorris elegit (p) Walravum ex Comitibus Morſatiorum, fratrem Theodrici Archiepiſcopi Colonienſis, confirmatum in concilio Baſilienſi, per Felicem tunc Pontificem deſignatum. Et inveniens Rudolphum intruſum, proceſſit contra eum ad cenſuras, ſedem locans in Dordraco & Aernhem.

Iacobâ defunctâ ſuccedit Philippus Dux Burgundię.

Anno xxxvii. defuncta Iacoba devolvitur totus Principatus ad Philippum, qui illum potenter & pacificè diu gubernavit.

Wilhelmus Dorſchius proſcriptus & captus decollatur.

** Prof. Livens famulo ſuo leg.*

Sequenti anno xii. Kalend. Aprilis Wilhelmus ex (q) familiâ de Dorſchen, præcipuus inter proſcriptos cives, Trajecti capite plectitur, favebat enim parti Suederi Epiſcopi, qui à Præfecto Culenburgenſi directus in Hollandiam, cum viâ terreſtri progredi ſtatuiſſet, ſuaſus & monitus ab illo, ut per flumen deſcenderet, poſitis inſidiis præſtolatus capitur à Trajectanis, cùmque jam naviculæ imponeretur, quis ait, veſtrùm adeo audax fuit, qui virum nobilem & Præfectorium præſumpſerit allicere ad me famulum* ſuum tradendum ? cumque nemo reſponderet, ſubjunxit. Certè nimium audax eſt, propterea eum bene compenſate, quia dignus eſt.

Rodolphus Walravio electo quieſcēte Epiſcopatum pacifice regit & ſtructuris ornat.

At Rodolphus electus, ubi Walravius Morſacius parum adverſaretur medio tempore placidè Rempublicam adminiſtrat, ita ut ſecuro itinere liceret undique negociari, demptâ Coloniâ, ubi frater Walravii præſidebat, & perduravit hæc pax ab anno xxxix. uſque xlvii. & interim Rudolphus conſtruxit aulam in arce Horreſtâ, arcem quoque Lagam fundans, ædeſque Epiſcopales Trajecti, multùm intentus communi utilitati. Sed cùm anno xlvii imponeretur Trajecti pro contractis ex bello debitis redimendis tributum prædiale (r) quod **Margengelt** vocant, & jam penderetur ingens vis pecuniæ, cœpit Rudolphus perſcrutari, ubi & quomodo applicaretur, hinc cœptum inter Rodolphum ac cives fomentum diſcordiarum, ut contentio fieret inter (ſ) eum & Decanum majoris Eccleſiæ, comminantem Epiſcopo, ut ſi eâ viâ procedere vellet, conſuleret ſibi ut permaneret Epiſcopus, ipſe autem bene

permane;

permaneret Decanus,& ſic utrinque diſceſſum iratis animis. Rudolphus conſcendens equum indignabundus contulit ſe Amersfordiam atque Horreſtam, revolvens ſemper in mente verba Decani, & permorabatur illic, perpendens quorſum res tenderet. Iam Henricus Præfectus oppidi Montisfortis diſſentiebat cum Rudolpho ac Trajectanis, quem Rudolphus in gratiam capiens, & quo de Decano atque adverſariis ſeſe ulciſceretur, eundem ſibi reconciliat,indulgens ſibi commiſſum,quo patrem (t) uſque ad mortem detinuiſſe in cuſtodia dicebatur, mulctatus inſuper ære non modico,quod multum diſplicuit Trajectanis meditantibus, ſi, quemadmodum nuper Suederum expulerant,& hunc excludere, Walravumque jam auctoritate Apoſtolicâ confirmatum ſuſcipere poſſent. Supervenit (u) Nicolaus Cuſanus Cardinalis Legatione fungens, qui primo ſtatum Eccleſiaſticum, & religioſa loca in meliorem vitam reformare tentavit, ſermonem vulgarem (erat enim Moſellanus, vico Cuſa oriundus) ad populum faciens intra ſepta S. Iohannis, ſed parum profecit. Inde animum convertit ad concordandum Rudolphum cum Walravio, cum grato & amicabili medio. Monaſterienſes enim ſive Minimigartenſes, Weſtflavorum, quos Weſtphalos vocant, caput eſt) recuſabant accipere Epiſcopum Morſacium caſu,quo iſti ad obedientiam armis reduci poſſent,tum Walravius cederet electioni & Epiſcopatui ad utilitatem Conradi Diepholdi nepotis Rudolphi ex fratre Oſnaburgenſis atque Daventrienſis Præpoſiti, ſervato ipſi Walravio reddito annuo ex Epiſcopatu & decimo donario omnium obventionum Diœceſeos Trajectanæ; de quo & Rudolphus participaret. Et fama erat, quod illa pœna pecuniaria indicta Henrico Præfecto Montisfortis ſimiliter cederet Walravio. Et his pactis facta eſt pax, & renovata amicitia inter duos contendentes, & Waltavius ceſſit omni juri in Rudolphum ſibi competenti ſuper Epiſcopatu Trajectano, & interventu Cardinalis proviſum fuit Rudolpho; qui undique ſibi conciliabat amicos præter Trajectanos, quibus id permoleſtum fuit. Anno xlix. celebratis comitiis, & jam Magiſtratu de more deſignato, cùm jam Trajectani indulgerent comeſſationibus & poculis, ſubintrat Rudolphus (x) clàm per foramen mœniũ, & illicò confregit portam urbis, introrſum tendens cum ſuis verſus forum, quod vulgò **de placts** vocant: ex eo fortè, quia ibidem palatium antiquitus fuerat, ſicuti aliqua veſtigia vidimus; vel quia placitatur ibi, uti Iuriſperiti ajunt; ſicuti adhuc curia ſervatur. Cumque jam viculum,quem Schulteti dicunt,intraſſet,fit obviam turba civium. Pugnatur acriter,Rudolpho atque Henrico Præfecto Montisfortis dejectis equis, victoria tamen ceſſit Epiſcopo, ubi deſiderati aliquot Nobiles cives de Lichtenberch, Prœys atque alii. Arnoldus verò de Amerongen, & Henricus Iacobi filius capti, & capite cæſi. Præfectus quoque Gaeſbeeck ſe redemit cum oppido Dureſtato & arce Apcoudâ, ſalvo uſufructu & duodenis millibus flotenorum. Præfectus quoque Septem Montium dimiſſus ſub fide, præterea multi cives magno ære mulctati atque damnati exilio, Iohannes quoque Prœys Decanus & Bernardus Prœys Scholaſticus majoris Eccleſiæ proſcripti, hoc itaque pacto repoſuit Rudolphus Decano verba pridem prolata ab eo.

Mira inter factiones beneficiorum cauponatio.

Walravius et Rudolphus electi pacem cauponantur inter ſe approbante Nicolao Cuſano Cardinale.

Rudolphus Epiſcopus noctu capit Trajectum.

Cives aliquot partim cæſi partim in exilium miſſi.

Anno lI. captus fuit à Trajectenſibus in fundo Hollandiæ ſupra Leccam fluvium quidam Theodericus Hagenouw, tunc miſſus(y) à Præpoſito majoris Eccleſiæ,cæſus capite ipſo feſto Martini. Et hyeme ſequente, inſtinctu ipſius Pæpoſiti viciſſim capiebantur Præfectus Aggerum cum ſuis collegis in portu dicto **de Vaert** /qui ſeſe magno ære redemerunt,ſed de hoc ipſi Hollandini ſeſe non intromiſêre, verum ægerrimè tulerunt ipſum Theodericum in fundo eorum captum, ita ut conventus propterea indiceretur apud confinia (z) dicta **Putcup** / ubi Rudolphus Epiſcopus comparuit,& ex adverſo Vicarius ſive Præſes Hollandiæ ex nobili familia de Lalaing. Cumque Præſes atque Hollandini præter ſolitum (aa) negotium ponderarent multa comminando, id audiens Epiſcopus, illicò reſpondit, ſi de uno (bb) homine ſonte animadverſi fuerimus in fundo veſtro depræhenſo capite & vos ſub noſtrâ ditione binos aut plures ſceleſtos rapite, quod facile tolerabimus; Sin autem id minus vobis placuerit, proſpicite incendia veſtra,& nos intendemus noſtris;quo audito, permiſerunt illi faciliter rem componi & ſopiri.

Captus de alieno Territorio diſcordiam inter vicinos parit.

Anno lII. exoritur (cc) ingens bellum apud Monaſterium, ob ſedem pridem vacantem, cùm cives cum populo Ditionis eorum ac parte Canonicorum contendiſſent pro Oderico filio Comitis Hoyenſis, cui favebant Dux Clivenſis & Ioannes Comes Hoyenſis, atque alii Nobiles; ex contrario ac major & ſanior pars Canonicorum elegiſſent Walravum filium Comitis Morſaciorum, cui adhærebant Archiepiſcopus Colonienſis, Arnoldus Dux Gelriæ cum

Bellum apud Monaſterium Weſtphaliæ metropolim.

aliis,

Digitized by Google

aliis. At Walravus obtinuit confirmationem à Rom. Pont. quo tempore Nicolaus Legatus, uti præmiſimus, concordaſſet differentias inter Rudolphum & Walravum. Unde Rudolphus cum eo ſociale bellum aſſumpſit, ut nepotem ſuum efficeret Epiſcopum, in quod omnem theſaurum atque corporis incolumitatem effudit.

Ex indigentia Epiſcopi exactio tributi à clero: cleri in Epiſcopum & Magiſtratum factio, & initium tumultus popularis.

Effectus (dd) itaque indigens, indixit clero Trajectenſi ſubſidia atque tributum: quod illi conſtanter renuerunt, quos ille interdicto comminabatur; clerus verò ſibi timens, ne injuriâ afficeretur, conſtituit nocturnas excubias: & pullulabat hoc modo diſſenſio per annum. Videns Epiſcopus ſe fruſtra conari, nec Magiſtratum illi poſſe auxilium ferre, vehementer indoluit, quamvis Magiſtratus publico indicto inhibuiſſet, ne aliquis pro clero excubias ſervaret, ita ut unus ex miniſtris cleri deprehenderetur, nomine Martinus: quamobrem clerus ceſſavit à Divinis, & cùm Magiſtratus decreviſſet illum capite plectendum, confeſtim adunatis amicis concurritur in Baſilicâ ſancti Martini: & Magiſtratus convocat in foro palatii per ſonum campanæ quotquot poterat, & direxit tormenta contra Baſilicam. Clerus verò cum ſuis amicis egrediens, accelerabat eos inſultare in foro. Tum Wilhelmus (ee) ex Præfectis Montisfortis interceſſit, occurrens clero, quem continuit in ponte Divi Martini, & accedens forum ita perſuaſit Magiſtratui, quod captivum clero reſtitueret, & cogeretur per ſonum campanæ revocare & proclamare quicquid clero placeret, hinc initium tumultus popularis.

Tumultus populi Trajectini.

Anno verò lv. dum ſonitus campanæ indiceretur, fit concurſus populi vociferantis, volumus (ff) confringi ſigillum, & deſtituto Magiſtratu, eligitur novus, & ordinata (gg) conciliabula collegiorum mechanicorum in immunitate Divi Iohannis per pulſum pelvium, hoc facto, & uti placuit, rebus pro eorum nutu ordinatis, acciverunt Præpoſitum majoris Eccleſiæ: quod Rudolpho Epiſcopo, apud arcem Horreſtum agenti, mirum in modum diſplicuit, & videns amicos ſuos undique affligi, recurrit ad Philippum Burgundiæ Ducem pro Epiſcopatu dimittendo. Qui aures ad (hh) oblata arrigens, ſtatim ſuos à ſecretis ad Epiſcopum dirigit pro concluſione capiendâ.

Mors Epiſcopi Rudolphi, 1455.

Medio autem tempore Epiſcopus incidit in languorem, unde deceſſit in (ii) quadrageſimâ anno lv. cùm præfuiſſet annis XXXIII. partim in magnâ turbatione, partim in quiete adminiſtrans, computando ab obitu Frederici, non autem Suederi.

Walravius Murſenſis	Competitores ac Candidati.
Ioannes Burenſis Præp. Aquiſgr. Vulgare Chron. Rudulph. vocat malè.	
Albertus Hoyenſis.	
Gerardus Clivenſis.	
Rudolphus Diepholdius.	

a *Ecce unus ex præfectis civium ex famil. illorum de Prois,*) Sifridus Rectorem civitatis vocat. hic fuit Bernardus Proeis, Bern. F., Arnoldi N. ex magiſtratu, qui ſequenti anno conſul exiſtens in lecto ægrotus fuit occiſus. Neſcio autem an ille Decanus fuerit Petrus de Mera Decanus S. Petri anno 1418.

b *Providit Epiſcopo Spirenſi de Eccleſia,*] Qui videtur eo tempore fuiſſe Rabanus ex familiâ Nobilium de Helmſtat, olim Cancell. Wenceſlai Ro: Regis, deinde conſiliarius Ruperti Palatini ac Sigiſmundi Cæss. anno 1396. electus Spirenſis Epiſcopus. Hic autem permutavit Ultrajectenſem Eccleſiam cum Præpoſiturâ ejuſdem Eccleſiæ, tractantibus rem Suederi amicis atque ita Martino P. R. approbante factus Culemburganus Antiſtes Ultrajectinus 52; ſed invitis Tranſ-Iſſulanis, & multis quoque Ultrajectinorum, qui Rudolphum à quatuor Collegiis electum ſequebantur, vide quæ in hanc rem Gerardus Noviom. tradit. Io. Nider formic. ſui lib. v. c. 8. Chronic. Belg. m.

c *Et exules de more cum novo principe inter funiculum illum ſequerentur,*) Is enim mos invaluerat, ut cum novo principe inaugurando, intra certum funiculum concluſi exules urbem intrarent ac ita patriæ ſuæ reſtituerentur, interceſſione & indulgentiâ novi Domini. Memi. hujus moris Ioannes Nider in Formicario ſuo Malefic. lib. 4. adducto exemplo Rudolphi Palatini Electi Rom. Regis.

d *Quæ omnia ſuâ auctoritate fieri declarabat,*) In primo limine graviter impegit, utpote qui, cùm placidè & benignè regimen populi libertati aſſueti eſt inchoandum, à cœdibus & pœnis infligendis inceperit, & ſibi ad firmitudinem imperii ſtabiliendam Lanionum amicitiam, non prudentium virorum conciliandam putaverit, proinde brevis ipſi adminiſtratio, & ad x. tantùm menſes fuit; vide Sifridum in App. Becani Chronici.

e *Et medio tempore Iohannes de Renes, &c.*) In Anniverſario Franciſcanorum Tr.) *Anno 1426. in* vigilia

Digitized by Google

vigilia Pentecoſtes Dominus Iohannes de Renesse cum XII. Equis civitatem Trajectenſem intravit, cum gladiis evaginatis uſque ad Plateſam, & tenuit victoriam cum ſuis, qui obiit anno 1438. in Martio.

f *Trajectani cum fœminis Amerfordianis reſtiterunt,)* Extant in antiqua pariter ac recentiore hiſtoria ejuſmodi mulierum animoſiorum facinora: quorum partem refert Clariſſ. Vir Iohannes Beverovicius Medicus libello ſingulari, quo mulierum laudes percenſet.

g *Anno 1428. immergitur ingens navis in flumine* Emâ,) Ut ſcilicet ejus fluminis uſus impediretur, cujus meminêre Meyerus in Annal. Flandr. & Pontanus, qui molem illam, ſive ovim Amſterodami factam teſtatur.

h *Condignas itaque Arnoldus favoris ſui luit pœnas,)* Damnoſum hoc ſcilicet ipſi auxilium fuit, ob invidioſam Burgundi potentiam, & dum aliena appetit, ſua amiſit.

i *Rudolphus de Wikercke cum 5000. Picardorum,*] Hic eo tempore conſtitutus Hollandiæ præfectus, Dominus de Heeſtert & Heenſroede in Flandriâ. Picardis autem tunc ferè militibus utebantur Burgundi mercenariis.

k *Tanquam parentes Romano Pontifici,)* Adeò erant hæ partes inter ſe acerbatæ, ut vix inter Romanos & Reformatos hodie majus odium intercurrere poſſit. Videantur quæ in hanc rem ſcripta reliquit Pius II. in deſcript. Eur. cap. 36. Imò, quod fœdum dictu, extant apud me ſcripta adverſaria illius temporis, quibus conſtat nonnullos etiam ex ſuggeſtu in templis adeò in excommunicatos, cæterùm eadem in religione ſentientes, debacchatos, ut pronuntiare non dubitaverint, ſi quis excommunicatum occideret, à Deo præmium conſecuturum; & Euchariſtiam ab iiſdem prolatam ſeu conſecratam nihil minùs quam ſacram futuram; immò potius buſonem, vel aliud venenoſum animal.

l *Poſtpoſito Suedero,)* Pius Deſiderium vocat cum Suederi vocabulum Italis peregrinum. Pax facta inter Principes & Ultrajectinos, nempe quo major potentia & utilitas, eò favor hominum inclinat.

m *Hollandini & Gelrii ut ſit jactantes magnalia,*] Militaris hæc jactantia etiam hodie perſtat, ut partes ſæpe utrinque victoriam jacent, omneſque damnum, quod premit, diſſimulent. Docent id tot diuturno hoc Belgarum bello, ſcripta. Hiſpanus ubique victor audit, ubi faventem habet ſcriptorem, & miſer paſſim vapulat Batavus, ac ſuccumbit. Itali, Hiſpani, Germani, Galli, Belgæ Hiſpanis ſubditi, fermè ſemper ſuos triumphos cantant. Interim tam potens Rex & Monarcha, (ut dici gaudet) omnes ſuos theſauros hoc bello conſumit, florem militiæ perdit, maximis urbibus minuitur, ac dividere cum Batavis magnam Oceani partem cogitur, Et adhuc vincit Iber.

n *Suboritur ingens incendium in ſuburbiis Traj.)* Incendium hoc conſumpſit monaſteriū Hieroſolymitanum, quod eo tempore vicinum ſuburbano Inſulenſi; unde & damnum ſenſit mænitum illud ſuburbium, Iuriſdictio etiam Laurentiana, ſive quæ ab antiquiſſimâ olim familiâ Pelliparioum, volgò Pelle-tuſſens denominatur. Tranſvolvavit & ignis in urbem ac dānum dedit loco Arenulæ, vulgò het Sandt.

o *Iacoba C. Holl. neceſſitate ac metu.)* Hoc modo Burgundioum potentia crevit, quibus jus in armis; & æquitas ſæpiùs in ore gladii quàm in foro juſtitiæ probata fuit.

p *Elegit Walravium ex Comitib. Murſiorum,)* Hic neque legitimè electus, ab exulibus nempè, in loco indebito: neque à juſto Pontifice (ut volebant) probatus in numerum pontificum Trajectenſium relatus non eſt.

q *Wilhelmus ex familiâ de Dorſchen,)* Patritia hæc fuit familia, à quâ Paludes apud Overmerios nominatæ de Dorſche Venen. In templo Mariano Ultrajecti ſepùlchrum eſt Domini Erneſti de Dorſchen Can. juxta quod legitur hoc epitaphium in pariete:

Arnoldus Dorſenius Philoſophus & Grammaticus percelebris hujus phani Can. tandem requiem ſortitus in ævum, hic ſitus eſt, Non. Maji anno 1535.

r *Tributum prædiale quod* Mergen-gelt *vocant,*] Indictum hoc jugeribus tributum, etiam poſteris temporibus multorum malorum cauſam præbuit; poſtremò etiam tempore H. Bavari, fatalis ejus diſſidii, quo libertas civitatis oppreſſa eſt, occaſio fuit, vide Hortenſium de reb. Ultraject.

ſ *Inter eum & Decanum majoris Eccleſiæ,)* Is tum Iohannes Proeiſius fuit, cujus familiæ potiſſimùm favore ad pontificatum pervenerat. Stemmatis ejus partem hic adponam cum & pòſt Heda mentionem illius faciat.

Digitized by Google

Bernardus 1264. ux. filia Arn. Borre.	Arnoldus Prœis ux. Eliſab. fil. Herberti de Over-de Vecht 1324.	1353. Bernardus Prœis ux. Aleidis fil. Alb. Fred.	1382. Bernardus Prœis Domin. de Herberſcop. prætor Traj. ux. Goda de Lanſcroon occiſus an. 1427. conſul. Traject. quo curante electus Rudolphus.	Bernardus Prœis uxor Mabelia de Groenewoude ob. 1460.	Iacobus Prœis 1457. Prætor ſeq. præfectus aggerum Leccæ ux. Heilwig de Steenre.
		Didericus.		D. Ioannes Prœiſius Can.	D. Ioann. Pr. Decanus ſummus.
		Henricus.		Rotard. occiſus à Dieſholdiis 1449	D. Bern. Schol.
		Swaneldis.		Albertus Prœis uxor Abrahama, Arnoldi Veldeni F.	Giſberta ux. Wilhelm. Steenre.
				Aleyd.	
			2. Uxor filia D. Jacobi Lichtenbergii equitis.	Iudita uxor Will. Scade de Tulle ex 2. matr.	Bernardus. Arnoldus. Bern. junior.
				Ioan. Prœis Lichtenb. occiſus à Diephold. ux. Petronella Trinde,	Haza uxor Huberti Pallatii.

Vide pleniorem hanc tab. genealogicam in meis ſchedis.

t *Quo patrem uſque ad mortem detinuiſſe &c.*) Simile impietatis exemplum narratur Adolphi Gelri, qui Patrem Arnoldum anno C. 1465. dolo captum in caſtro Burano cuſtodiendum tradidit; nec eum dimittere, niſi vi à Burgundiæ Duce coactus, voluit; cujus partinaciam, & infelicem tandem vitæ exitum plerique Belgarum hiſtorici ſcriptis ſuis non ſine execratione tanti ſceleris, retulerunt.

u *Supervenit Nicol. Cuſanus Cardinalis Legatione fungens,*] Hic anno 1448. ſecundâ ordinatione à Nicolao V. P. R. factus Card. Preſb. S. Petri ad Vincula, in tit. Eudoxiæ, vocaturque ab Onuphrio Archidiaconus Leodienſis, & Apoſt. protonotar. ac ſub Calixto dicitur Epiſcopus Brixienſis, hic Tuderti in Umbriâ ſub Pio 2. mortuus eſt, anno 1464, ut refert Panvinius lib. 3. de Pontif. & Card. creatione, fuitque eruditione clarus nec inter ſui ſæculi viros illuſtres poſtremus. mem. hujus Crantz. metrop. x1. cap. 39. Trith. de viris illuſtribus & de ſcrip. Eccleſ. Bellarm. de ſcript. Eccleſi.

x *Rudolphus clam per foramen menium,*) Hanc rem plenins vide narratam in Chronico populari; ubi nomina occiſorum, captorumque recenſentur, & Antiſtes vulneratus in pede refertur.

y *Tunc miſſus à Præpoſito majori &c.*] Erat is Giſbertus Bredenrodius frater Domini de Bredenrode & Vianen, poſtea electus Ultrajectinus antiſtes, ſed minus feliciter.

z *Apud confinia dicta Putcup,*) Eſt is locus, noſtris jam ferè ignotus Geographis, videtur autem ad limites Trajectenſes & Woerdenſes fuiſſe ſitus: idque indicant litteræ Domini vander Haer & Wilhelmi vander Haer vernaculæ anni 1422. his verb: **Een Hof-ſtede aende Putcuppe ghelegen inden gerechte van Geeſt-dorp/inden Carſpel van Woerden.**

aa *Præter ſolitum negotium ponderarent,*] Is mos ſemper fuit Hollandis, maximè cùm jam potentioribus principibus niterentur, ex muſcâ, ut dicitur, facere Elephantem, & exigui rem momenti, valde exaggerare, ut diſſidii cauſſam invenirent; cujus rei plura extant indicia in patriâ hiſtoriâ.

bb *Si de uno homine ſonte,*] Reſponſum hoc liberum atque animoſum, ſatis magnanimitatem Antiſtis indicavit.

cc *Exoritur ingens bellum apud Monaſterium,*) De hoc bello vide Crantzium Metropolis lib. x1. cap. 40. ubi & hic Odericus vocatur Ericus Oſnaburgenſis Epiſcopus, ſed ſede ſuâ pulſus, ego verò Ericum hunc inter Antiſtites non invenio, quare credo ab aliquibus nominatum tantum. Adde Sifridum in app. Chron. Bekæ & Snoyum in hiſt. Holland.

dd *Effectus itaque indigens indixit clero ſubſidia.*] En nova tumultus & diſſidiorum cauſa, æs alienum ex non neceſſario bello, nihilque ad Ultrajectinos pertinente, conflatum.

ee *Wilhelmus ex præfectis de Montf.*) Fuit hic Burgravii Montfortenſis frater. Snoyus Henrico de Montfort hæc tribuit; alii nomen non addunt.

ff *Volumus confringi ſigillum.*) Extat inſtrumentum venditionis quorundam bonorum à Magiſtratu Collegiorum Mechanicorum, uti hic Hedâ vocat, conſenſu anno 1456. factæ, cui appendent 12. ſigilla Collegiorum prædictorum, in quo hæc linguâ vernaculâ leguntur verba: **Ende want wy alle deſe puncten onverbreeckelicken ghehouden willen hebben / zoe hebben wy ghemeene Gilden van Utrecht deſen brieve upt-hanghende bezeghelt met onſer Gilden Zeghelen/ over ons zelven ende mede over de Stadt van Utrecht / om ghebreeck deſer tijdt hoirs Zeghels ſecreet; 't welck wy Borghemeyſteren Schepenen / Rade / Oberſte Oudermans ende ghemeene Oudermans bekennen den ghemene onſer Stadt ghebeden te hebben / ende ghebrupcken der Gilden Zeghelen in deſer tijdt om ghebreck wil van onzer Stadt zeghel ſecreet / daermen deſer ghelijcken mede te bezeghelen plach dat door nutſchap onſer Stadt ontwee gheſleghen is.**

Ordinata

gg *Ordinata conciliabula collegiorum mechanicorum,*) Vulgari linguâ hæc plebiſcita vocabantur **der Gilden Morgen-ſpraechen** / Stabat enim omnis adminiſtratio civitatis penes Opificum collegia ex quibus & magiſtratus eligebatur, quæ hic contemptim conciliabula videtur nominare, offenſus populari regimine, & ſuo ordini quam urbi addictior.

hh *Qui aures ad oblata arrigens,*) Burgundicæ enim domus proceres quaſcumque occaſiones limitum extendendorum captabant; nec poſtea quieverunt, donec ſibi ſubjeciſſent Trajectenſes.

ii *Unde deceſſit in quadrageſimâ,*) Ex ſepulcri inſcriptione deceſſit 24. Martii, vel 9. Calend. April. Bockenbergius 4. Non. Martii eum Vollenhoviæ mortuum vult. Sifridus in caſtro Horſt eum obiiſſe tradit. Noviomagus inſcript. ſepulcri conſentit & Chron. populare Bockenbergio.

kk *Cum præfuiſſet annis* XXXIII.) In tempore regiminis Heda ab aliis longè abit; Bockenbergius enim eidem Epiſcopo 25. annos tribuit, Sifridus 23. ut Chrõn. pop. Barlandus, Chronicon Magnum, Noviomagus 24. an. præſulatus eum mortuum ſcribit. Diſcrimen ex eo quod quidam à tempore quo primum electus eſt, alii verò ab anno confirmationis annos numerent. De diſſidiis duorum Epiſcoporum multa in Chronico Magno.

Giſbertus Epiſcopus LIV.

ET

David Epiſcopus LV.

TRanſacto Paſcha, & indictis conciliis pro novo paſtore diligendo affuere Arnoldus Dux Gelriæ, commendans Stephanum ex Ducibus Bavariæ, promittens Trajectanis libertatem thelonei (a) per Ducatum ſuum, quæ eis olim à Divis Imperatoribus & Regibus conceſſa fuerat, & poſteà vi ablata. Et Comes Naſſoviæ Legatus Philippi Ducis proponebat Davidem (b) Epiſcopum Morinorum, filium ejus extra matrimonium ſuſceptum, virum tamen tum doctum, tum ſtrenuum. Verum ſuffragio concordiæ eligitur Giſbertus ex Præfectis de Bredenroede, Præpoſitus majoris: qui Romam miſit pro confirmatione electionis ſuæ. At Philippus incitatus per Rudolphum Epiſcopum jam animo ſuo impreſſerat, ut aliquem acceptum efficeret Epiſcopum: ſuggerentibus nonnullis Hollandiam (c) poſſe periclitari, ſi Giſbertus promoveretur, propter magnas clientelas, quas habebat. Miſit igitur cum celeritate Epiſcopum Atrebatenſem Romam, & quamvis jam electio videretur admiſſa, & pecuniâ (quam (d) annatam vocant, Tributum à Chriſtianis principibus admiſſum, pro tuitione fidei, & jam in longè deteriores uſus converſum) ſolutâ. Pontifex Romanus credens ſibi magna à Duce (e) Philippo poſſe polliceri. Siquidem ut arma in Turcas (amiſſâ jam Conſtantinopoli, ignaviâ & diſcordiâ Imperatorum) aſſumeret, trepidanti Pontifici, & labanti Chriſtianæ Reipublicę ſuppetias allaturus, quod nonnulli volunt, ei addictus fuit. Nam poſteà miſit Philippus pro hujuſmodi expeditione Antonium filium naturalem. Sub hâc ſpe rejectâ electione providetur Davidi de Eccleſiâ Trajectenſi, multis id indignè ferentibus, etiam illis, qui Romæ erant, abſque eo, quod pecunia Giſberto reſtitueretur, cujus procuratorem Pontifex ſpe fovebat inani. Nam cum denunciaret rumorem in urbe verſari, quod alteri eſſet proviſum, & ſacræ conceſſæ, repetens idcircò pecuniam depoſitam, nihil aliud fertur ſibi reſpõdiſſe Pontifex, niſi fili crede nobis, & non aliis, verba enim noſtra faciunt fidem, uti poſteà à Nicol. Epiſc. Atrebatenſi id ſæpius referente audivimus: & ipſi ſcimus à poſterioribus fruſtra ſollicitatam reſtitutionem. Sic (f) procurator manſit deluſus. Rebus ſic in ancipiti pendentibus, electus magna anxietate premebatur, hinc propter civile bellũ ita ut Præfectum (g) Chamariorum cum militari manu accitum intromitteret, populo adminiſtrante Rempub. petulantiſſimè, ut fieri aſſolet, & omnia licitè ſibi vendicante, ut ſcilicet tributa ordinaria abrogarentur, aut redditus paſcuorum (h) publicorum, unde onera civitatis ſupportabuntur. Eligebant nonnunquam binos Magiſtratus in hebdomadâ, poſteà duodecim viros tanquam Scriniarios, qui in actis referrent quicquid in Comitiis

Giſbertus Brederodius eligitur Epiſcopus 1455.

Artes palatii Romani.

Forma civitatis.

Collegiorum mechanicorum in dies ſingulos proponeretur, & ex his quod utilius expedientiuſque videretur, ſeligerent. Et ſi quando aliquid probaſſent, aut ſelegiſſent, quod plerifque minus placebat, illicò comminabantur mortem. Decreverat etiam tributum imponendum clero, conſtringentes Monaſteriorum adyta, ut titulos & donationes poſſeſſionum bonorum viderent. Perquirentes etiam à divitibus & nobilibus civibus, unde eis fundi & poſſeſſiones proveniſſent: Ita ut ipſo die Marci Euangeliſtæ, Præpoſitus cum militari manu, & ſuis neceſſariis ex oppidis Montisfortis & Vianâ prodiret in forum palatii; populus è diverſo in forum de Neude dictum, quos Præpoſitus intrepidè aggreditur, torquens multos ſaxeos globos per bombardas (uti ajunt) in turbam, cogens auctores primò, & demum cæteros in fugam poſtratis plerifque per crebros ictus in terram & ſcrobes aquarum, & hoc modo pacata omnia. Inde ſupererat longè major afflictio propter Ducem Philippum, in cujus poteſtate erat diſpoſitio Epiſcopatus: qui & coadunaverit exercitum, & Dux Clivenſis deſcenderat in Hollandiam, ut quæſtiones interciperet & componeret, multùm pro hoc inſudans, cùm intrà quindenam ter veniſſet Trajectum. Cùm interim Amersfordiani (i) ab electo defeciſſent propter culpam illius, quia deſtituiſſet Scultetum (ut dicunt) advocantes Adrianum de Borſalia. Præfectus quoque arcis Horeſti paciſcebatur cum eodem Adriano, ut ſibi pecunia quâ arcem ipſam impignoraverat, reſtitueretur. Videns autem electus paulatim eos in quibus ſpem locaverat à ſe deficere, utile duxit concordandum cum Duce Philippo, agente adhuc Leydis. Quem acceſſere Præfecti Vianæ & Montisfortis, Decanus (k) major, & Iacobus Proeys præparantes media, ita ut Philippus Dux adveniret Iſelſtain, ubi (l) conventum eſt his conditionibus: Trajectani Ducem cum Davide & comitatu ſuo exciperent cum ſynceră amicitiă, qui cum magno plauſu populi intromiſſus. Electo ad Præpoſituram majorem accederet Præpoſitura ſancti Donatiani Brugenſis. Nam Præpoſituram ſancti Salvatoris Trajectenſis abdicavit pro nobili Wilhelmo de Montfort. Haberet præterea locum in conſilio Hollandiæ ſub ſtipendio duplici, & pro impenſis quinquaginta duo millia nummûm, quos Leones vocant, exſolutos per incolas territorii Trajectenſis, ſtufetis quindecim quolibet jugere taxato, inſuper annuè quatuor millia & ducentos aureos ex proventibus Epiſcopatus, unde magnum ſibi accrevit incommodum. Demum quiſque (n) privatis ſuis conſulebat rebus, nemo autem proſpiciebat, aut aliquid petebat pro utilitate Reipublicę aut civitatis: quæ permagna potuiſſet conſequi privilegia, ſi petita fuiſſent. Verùm omnibus interventoribus brevi poſt malè ſucceſſit, uti videbitur in ſubſequentibus. Cumque omnia iſta ſic eſſent ſecretò concluſa, inſciis Trajectanis, qui inter ſe murmurabant, timentes ſe poſſe circumveniri, prout contigit. Nam electus volens ſe falſò purgare, convocat Senatum per ſonum campanæ cum populo accedens palatium: audio (inquit) amici inter vos murmura, eſtote ſecuri animis, non prodii ex circumventoribus aut traditoribus: ſiquidem mei omnes majores ingenui, ſicut & illuſtres, neque ex uberibus ſuxi maternis (habuerat enim, uti teſtantur, nutricem,) conſervabo nomen & honorem meum uſque ad mortem. Quâ conſolatione auditâ, quievit populus refectus gaudio. Sequenti die per ſonum campanæ promiſſa Duci Clivenſi ſecuritas, cum ducentis equis, qui intravit benè cum duobus millibus virorum. Poſteriore die ſupervenit Dux Philippus potentiſſimus, ſociatus Comitibus Caroleſii, Stampis, Nivernorum, Adulpho ex Clivis, Antonio filio, Principe de Croy, Lalain, cum pluribus aliis Heroibus, exceptis hoſpitio in Monaſterio Divæ Catharinæ.

Electus cum Duce Philippo pacem facit.

Fallenti credit Principi populus.

Anno 1456

Ultimo die introductus David Epiſcopus Morinorum*, cum ingenti apparatu ſublimatus in ſedem Cathedralem, juxta morem antiquum quinquageſimus quintus Epiſcopus Trajecti deſignatur, vir (o) utique omni honore dignus, & quàm utilis Reipubl. bonis literis ac graviſſimis moribus præditus, magnanimuſque ac liberalis, Religionis ac Iuſtitiæ cultor præcipuus: Nam Eccleſiæ jura defendit acerrimè, & ut eam reſtitueret in priſtinam libertatem, & ſervitute liberaret tributariâ, quâ à civibus premebatur; cum vitæ ſuæ periculo certare non dubitavit, fovit (p) & docta ingenia, bonaſque literas excoluit, oblectatus etiam Muſicâ in tantum, ut publico ære cantorum cœtum pro oratorio ſuo aleret. Corruptelas & barbaricas (q) conſuetudines in civitate & ditione ſuâ, partim per plebiſcita, partim per pares cum impreſſionibus introductas penitus abrogavit. Nam durus & indomitus populus Friſiacis ſuetus uti legibus per omne nefas judicium (r) corrumpebat, teſtes in cauſis muneribus alliciens, ubi perjuriorum modica vel nulla animadverſio, pares autem per miras contens

David Epiſcopus 55.

Elogium Epiſcopi Davidis.

Digitized by Google

contentiones agebant, judicem modo & partem dictandis ferendiſque ſententiis gravantes, mendicata vota accumulabantur, ut qui nunquam actioni aut ventilationi cauſæ affuiſſent. Rogati à partibus, prout quælibet ad horam pronunciandæ ſententiæ, plures curribus navibuſque adducere poterat, eo faciebat cauſam ſuam juſtiorem, melioremque. Proclamabant ſe illius, cui favebant, eſſe voti, nullis meritis examinis habendi attentis, qui tunc numero præcellebat, cenſebatur juſtiorem fovere cauſam, adverſario interdum capite aut vitâ, interdum bonis condemnato: Et hujuſmodi ſententiæ, præſente Præſule, rogabantur, qui aſſidens dictamini & iniquitatem apertè cognoſcens, remedium commiſeratus injuriam patientibus afferre nequibat, quod iſte indignè ferens, reformare tentavit, præfiniens certum numerum eorum, qui judiciis præeſſent; ubi etiam contra ſingulos excipere licuit, & tunc alius ſuſpicione immunis ſurrogatur. Quod (ſ) populus indigne ferens, immoderato furore inſtigatus, aliis occaſionibus per factioſos in Epiſcopum exarſit, uti poſteà videbitur. Quia in hoc notatus, quod plus æquo indulſit amori, & iracundiæ intemperans eſſet. De Prælatis aut Nobilibus, qui auctoritate aut potentiâ præſtabant, ſuſpectam continuè gerens ſolicitudinem, malen- (t) timeri quàm amari, Gallicâ levitate non omninò carens, infimoſque aliquos ad conſilia ſua privata admittebat, quibus fidem magnamque attribuit licentiam agendi, forſan ex eo, quia eos in extremis periculis fideles expertus fuerat, quod tamen magno illi fuit nocumento. Iam revertamur ad cœpta. Mirabantur omnes cives mirabilem Philippi providentiam ac militum diſciplinam, quos per dies, quibus degit Trajecti ita continebat etiam cujuſcunque eſſent conditionis, ut à nullo homine percipi poterat damnum cuiquam unius oboli fuiſſe inlatum, quamvis (u) quintiduo in urbe permanſiſſet. Ingreſſus enim fuerat initio menſis Auguſti, anno lvi. At rebus jam compoſitis, Philippus dirigit iter verſus Daventriam, ut illuc filium introduceret, quam repulſus preſſit obſidione per octo hebdomadas ſub continuis imbribus, deſideratis pleriſque ex ſuis, tandem per compoſitionem omnis differentia ſopita, ſub his conditionibus: Davidi maneto eadem in Daventrianos poteſtas, quam habuêre ſui prædeceſſores: Daventrianis privilegia priſca ſalva ſunto. Et poſt hæc manſit inter Epiſcopum ac Daventrianos perpetua amicitia. Dum iſta agerentur primogenitus Regis Francorum patris fugiens indignationem, quam juſtè provocarat, in ditiones Philippi ſe recepit, quo intellecto, & ſolutâ jam obſidione, Philippus in Flandriam properat, ut illum magnificè exciperet, quod & fecit, continuo quinquennio pro dignitate Regiâ alimenta, & quæque neceſſaria illi ſubminiſtrans. Quod Carolus Rex pater intelligens, commonuiſſe dicitur Philippum, de filio cavendum: Enutris, inquit, lupum, (x) qui oves tuas aliquando devorabit, vero veriora prædicens. Nam ſublato patre, poſtquam Philippus eum potenti manu & magno apparatu in regnum reſtituiſſet, ille nihil unquam majus in animo volutabat, quam quod Carolum filium illius deprimeret, aſpirans ad illius dominia: cujus auctor necis fuit conſilio & pecuniâ, & poſteà per cruentiſſima bella elaboravit, ut ſtirpem ejus quæ ex filiâ unicâ pendebat, penitus deleret.

Corrupta ejus temporis in foro judicandi ratio.

David Epiſcopus reformat judicia.

Vitia Epiſcopi.

Laus Philippi Ducis.

Daventrienſes repulſo Davide, obſidentur à Duce, ſed poſteà in gratiam redeūt.

Ludovicus XI qui poſteà Rex.

Carolus audax.

Anno lix. deceſſit Iacobus (y) Princeps de Gaeſbeeck, Præfectus Doreſtati & Apcoude, campiductor Hannoniæ hæreditarius.

Anno lxi. paratur (z) expeditio in Turcas per Pium Pontificem Romanum, cui miſit auxilio Philippus Dux Antonium ex Burgundiâ filium ſuum naturalem, verùm Pontifex progreſſus Anconam, ibique diem claudens, cœpta morte ſuâ turbavit, infectamque reddidit expeditionem.

Pij ſecundi Papæ expeditio in Turcas ejus morte ſolvitur.

Anno lxiv. fuit validiſſimus ventus ipſo die Matthæi Apoſtoli, quo infinitæ naves periêre, & ſolito major rerum abundantia & vilis pretii, ita ut in ſcriptis relictum ſit modium tritici, ac totidem hordei, ſiliginis, avenæ, menſuram vini, caponem ac anſerem uno emptos aureo quem ſcutum appellant vetus.

Ventus vehemens, & rerum vilitas.

Anno lxv. intravit Carolus Philippi Ducis filius Gallias cum ingenti exercitu, cui potentiores Francigenarum ſeſe confœderarunt, verùm Ludovicus Rex antequam vires omnium adunarentur, ſtatuit prius oppugnare Carolum, qui apud montem Henrici inter Pariſios & Aurelianum victor Regem profligavit, qui ſeſe recipit Pariſios, acceptans conditionem pacis. Et tempore medio obiit Elizabeth ex Borboniâ Caroli uxor, Mariâ prole unicâ relictâ. Leodienſes quoque defecerant ab eorum Epiſcopo. Oppidanique Dinanti in opprobrium Caroli ex pinnaculis mœnium quendam hominem ſuſpendentes, vi expugnan-

Caroli audacis expeditio in Gallias.

Clades Leodienſium extrema.

tur per Philippum & Carolum, & (aa) extremæ traduntur internecioni, deleto oppido fundi-tùs, & Leodienſes ſeſe dedentes, recipiuntur in gratiam.

Philippus Dux moritur.

Anno 1467. ipſo die Viti & Modeſti moritur (bb) Philippus Dux Brugis, cùm Hollandiam partim adminiſtraſſet, partim rexiſſet annis xl. Sepultus Divione in Sequanis, in ſuburbio Divionis, Monaſterio Carthuſienſium, Burgundiam vocant, quem Iſabella conjunx ſequitur, ſolvens debitum carnis anno lxx I.

Carolus audax hæres Philippi Ducis.

Epiſcopi & Præpoſiti majoris diſſenſio erumpit in bellum.

Carolus Dux filius & hæres Philippi ſuccedit in ampliſſima Dominia. Poſtquam Dux Philippus rebus Trajectinorum ac Provinciæ pro Epiſcopo ordinatis, in ſua rediſſet, non ceſſabat Præpoſitus Major adhuc ſibi vendicare regimen urbis, præficiens Magiſtratum (cc) pro nutu, quod tandem Epiſcopo diſplicuit, & concedens Amersfordiam, Horeſtumq́ue, accito Anthonio fratre in auxilium, leves cœpit agere prædas, inq́ue vicem egère Trajectani, & pullulabat hoc modo diſcordia ad annum, tum Trajectani incenderunt ad ſuburbia Amersfordiæ molam, & cives haud impigri exuſſerunt Biltam, & ſic ſopita diſcordia. Recepto Epiſcopo cum fratre à Trajectanis honorificè, & paulo pòſt Trajectani egreſſi ad locum dictum (dd) Voſcuyl, antrum vulpium, cepère aliquot cives Amersfordianos permittente Epiſcopo.

Adolphus Geldriæ Dux patrem ducit in vincula.

Anno lxv. Adulphus Dux (ee) Gelriæ captivavit Arnoldum patrem, qui duxerat ſororem uxoris (ff) Caroli in conjugem, quia negligenter Rempublicam neglectâ Juſtitiâ adminiſtrabat. Et Iohannes Prœys Decanus major cum Iacobo fratre, atque (gg) aliis quinque Trajecto pelluntur.

Iohannes Prœys Decanus major cum fratre pellitur Trajecto.

Anno lx I x. Goeſwinus (hh) ſuffraganeus ordinis Carmelitarum ex Xenodochio Divæ Agathæ Trajecti inſtituit conventum ſui ordinis.

Præpoſitus major & Brederodius capiuntur.

Inſtabilis fortunæ exemplum.

Omnis auctoritas ad Epiſcopum tranſlata malè agit.

Anno lxx. menſe Iunio capiuntur Præpoſitus (ii) major cum Præfecto de Bredenroede, ac Walravio fratre naturali, ab Epiſcopo. Sed Walravius ruptis carceribus poſteà evaſit, & familia Præpoſiti proſcribitur, & qui exulabant ſequenti die recipiuntur. Præfectus verò de Bredenroede per ſcripta Caroli Ducis evocatus liberatur, & brevi pòſt obiit, ſuſpicione, uti (kk) aliqui volunt, extinctus veneni. Præpoſitus verò detinebatur captivus fermè quadriennio, poſteà relaxatur, abdicatâ præpoſiturâ majore, cum renunciatione penſionis quam ex Epiſcopatu percipiebat; & concedens Bredam oppidum ibidem finivit dies. Ferebatur & ſiniſtra fama de causâ mortis, verùm ipſe exutus amplis honoribus, ſolo Protonotariatus Apoſtolici titulo contentus, in fine permanſit; condignas exolvens pœnas, uti plerique ajebant, qui Eccleſiam ſuam inconſultis collegiis, inſciis optimatibus ac civibus dereliquerat, ſibi conſulens, nec aliquo habito reſpectu Provinciæ. Iam Epiſcopo tota acceſſerat auctoritas, ita ut cuncta ageret pro arbitrio. Scribuntur plurima, quæ veriſimiliter per affectionem ſcripta credere licet, ut fit in urbibus ſeditioſis juxta Poëtam:

Finge placere mihi, ſcelus eſſe videbitur illi.

Carolo Audace mortuo, cadit una auctoritas Epiſcopi.

Nam Iohannem Prœys expulit, eumq́ue privavit Decanatu Majore, conferens illum ex voluntate, nec aliquis auſus obſiſtere; ferunt & privaſſe canonicos præbendis, & ſervitores in eorum loca ſurrogaſſe; filias quoque civium deſpondebat ſuis miniſtris, & cogebat de dote eorum ad dictamen ſuum reſponderi. Ordinavit coronam ſive menſam Iudicum abſque expeditione. Nam quicquid illi dictarent, poterat reclamari: & licuit (ll) Advocatis aſſerere, eos perperam pronunciaſſe pro causâ reclamationis, cum pleriſque aliis ordinationibus contradicente nemine. Quæ tamen cadente Carolo (mm) etiam ceſſarunt. Declinabat etiam Epiſcopi auctoritas, ita quod ejus in populum, & populi erga ipſum affectio deinceps elanguit. Et tempore quo adhuc dominabatur, permiſit oppidum (nn) Iſelſtain denuò cingi mœnibus, reſtituens eis literas privilegiorum, & priſtinam libertatem, eoſque extollebat. Deſignabat enim Trajecti quos volebat pro Magiſtratu. Annuit quoque, ut Hageſtein traderetur (oo) Præfecto Egmondæ præter conſenſum collegiorum urbanorum. Alveus Rheni etiam tempore ſuo à portu dicto de Vaert uſque Marſum purgatus atque effoſſus ad altitudinem duorum cubitorum. Contulit poſteà Eccleſiæ majori pallia inaurata ſumptuoſiſſima cum caſula & dalmaticis, præſepe etiam Domini, quod Bethleem nominavit, ex puro & ſolido auro. Sed cum in fine, ſive ſenii tædio affectus, ſive illorum culpâ, qui à conſiliis

Finis coronat opus.

aſtabant, minus placidè regebat; beneficia priora facile ceſſère in oblivionem. Anno lxx I I. in principio (pp) apparuit Cometes ingens, quem ſecutæ ſunt fames, peſtis, & bella continua ad plures annos.

Circa

Digitized by Google

Circa eidem tempora tres Status, videlicet Clerus, Nobilitas & oppidum Trajectenſe redemerunt uſumfructum, quem Præfectus de Gaeſbeeck habebat ſuper arcibus Doreſtato & Apconda, pro decem & quatuor millibus florenorum, quas eo pacto recuperarunt Epiſcopatui. Defuncto (qq) autem eodem Præfecto, allegavit Anthonius frater Epiſcopi, ſe jam dudum ab illo emiſſe hujuſmodi uſumfructum. & ſic tertio ab eodem redemerunt pro tredecim millibus florenorum, quos Præfectus in Culenborch, qui duxerat filiam Anthonii in uxorem levavit. Ferebatur vulgo Epiſcopum id excogitaſſe, & ſimul participaſſe.

Comitam ſequuntur fames, peſtis atque bellum.

Anno lxxiii. convenerunt (rr) Treveri Fredericus Imp. & Carolus Dux, quem comitatus fuit David Epiſcopus cum decenti familiâ. Et æſtas erat ferventiſſima, & tanta ſiccitas, ut in pleriſque locis terra pinguis atque uliginoſa arderet, uſque fundum arenæ, antequam ab aliquo extingui poſſet.

Fredericus Imp. & Carolus audax Treveris conveniunt.

Eodem anno Arnoldo Duce Gelriæ defuncto, Carolus Dux ſubegit Ducatum Gelriæ, aſſerens ſe illum emiſſe, & habere confirmationem Imperatoris. Elatior itaque effectus Carolus ex proſperis undique ſucceſſibus, inhibuit Trajectanis, (ſſ) ne uliginem (ſive vænam, uti ajunt) effoderent de cætero, aſſerens illam eſſe terram alluvialem. Nec aliquis auſus fuit ſeſe opponere, quamvis illi nullum eſſet Imperium aut Iuriſdictio in territorio S. Martini, ſed occurrebat clades civitatis Leodienſis, levi ut ferunt occaſione, ſubverſę, atque Dionanti oppidi. Verſabantur itaque Trajectani in magnâ anguſtiâ. Tandem uſi ſummâ prudentiâ atque conſilio, obtinuêre per multas rationes, ubi per annum ab effoſſione ceſſaſſent, ut denuò liceret eis effodere, & potiſſimè per paginam quandam proprietatis Eccleſiæ S. Iohannis admodum vetuſtam, continentem donationem illorum locorum, de quibus vertebatur quæſtio, factam ab Epiſcopo Conrado tanquam Principe patriæ in præſentiâ Comitis Hollandiæ, aliorumque Nobilium non contradicentium. Quod apud Carolum Ducem valuit plurimùm. Nam licet eſſet appetens belli, & gloriæ cupidiſſimus, juſtitiæ tamen & æquitatis prædicabatur cultor præcipuus; hoc vitio, Principibus communi, in parte notatus, ut auctoritate Cæſaris, ſi jus violandum, regnandi causâ ſit violandum.

Vliginoſa terra quam vulgò Turven vocant & Feenen.

Carolus occupat Geldriam.

Prohibet uligines fodi.

Carolus religione vincitur.

Anno lxxvi. deficiente Lotharingiâ quam ſibi bello ſemel ſubjugarat, expulſo illius Duce, & amiſſo bino prœlio apud Helvetios in vico (tt) Morero, & Granſona, cùm jam Nantium oppidum obſideret, Carolus occiditur (uu) quinta Ianuarii, omni fere exercitu deleto aut capto. Auctor fuit Rex Francorum, qui profugum Ducem adjuvit pecuniâ, & Argentoratos Helvetioſque in ejus auxilium concitaverat. Rexit autem Carolus annis decem, vir utique dignus imperio, & cunctis formidabilis. Volunt continuè (xx) fortunam illi artiſiſſe, ſed cœpiſſe adverſari, cùm tributum imponeret Eccleſiæ, quæ magnam patiebatur exactionem. Quod non ex ejus voluntate (erat enim magnanimus) ſed ex quorundam inſtinctu & ſiniſtrâ informatione (Suſpicio erat de Iohanne Leone & Anthonio Anneron, à conſiliis) proceſſiſſe ajebant. Inviſum enim erat & inauditum, quod extorſerunt à piis locis. Et quidam Iohannes (yy) Boshuſen ſuperveniens non minore rigore uſus fuiſse dicitur in exigendo. Is enim ſpolians quoddam cœnobium Canonicorum regularium, arripiendo vaſa argentea atque divina ornamenta: Hæc facio, inquit, ex autoritate Domini mei. Et digito oſtendens imaginem Chriſti crucifixi infixam parieti: En, inquit, veſter Dominus, hic vos adjuvet, unde (zz) creditum eſt, quod paulò pòſt Carolus bis ſiniſtrè pugnaverit, & in tertio prælio ceciderit, auctoreſque temporis ſucceſſu malè interiiſſe. Succedit Maria filia Caroli in ampliſſima Dominia, quæ ſtatim obligationes & chyrographa reſcidit, tributa etiam nondum levata remittens, quo cleri & populi favorem ſibi conciliaret xxvii. Hollandiæ Comes, quæ nupſit Maximiliano filio Imp. Frederici, poſteà etiam in Imperio ſuccedenti, ex quo genuit tres proles, Margaretam; Philippum, Franciſcum in (1) cunabulis defunctum.

Carolus ad Nanceum occiditur in prælio, Anno 1476.

Maria filia Caroli 27. Comes Holl.

Anno lxxviii. expulerunt Amersfordiani amicos omnes Epiſcopi, jungentes ſe Trajectanis.

Cum fortuna mutantur amici.

Anno lxxxi. menſe Auguſto fit apud Trajectum ingens commotio, propulſis etiam Epiſcopi amicis, manente poteſtate rerum apud Præfectum Montisfortis ex aliquali negligentiâ Epiſcopi. Cui cùm pacis conditiones ſæpius proponerentur, quas acceptaſſe crederetur, ſequenti die rejiciebantur. Tum Præfecti Egmondæ, atque Iſelſtain cum eorum clientelis, indicentes bellum Trajectanis per chartæ affixionem ad portas urbis, ſummo mane illicò magnam prædam pecudum armentorumque egêre, præbentes ſtimulos ad belli futuri incendium. Et ſequenti die adduxerunt Epiſcopum uſque Biltam (Initium eſt ſuburbii): cui perſuaſêre, à

Motus Trajectenſium contra Iſelſtein, & Egmondę Præfectos.

Arces à Trajectanis captæ. *Bellum cum Hollandis.* *Neerda capitur & ſpoliatur à Trajectanis.* *Res Trajectenſium minus proſperæ.*

civibus eum debere ſuſcipi in civitatem, Præfectumque Montisfortis expelli, cùm jam Trajectani exercerent incendia prope Iſelſtain. Quo intellecto, Epiſcopus retroceſſit Doreſtatum, & quiſque exaſperabat alium magis ac magis ad bellum. Et ſequentis quoque anni principio expugnarunt Trajectani arces, Ham, Nyenroy, & Emam, & flammis conſumpſerunt. Arces verò Hermelen atque Haer per deditionem in eorum venêre fidem. Et cùm jam bellum inter Hollandinos ac Trajectanos videretur ſuſcitatum, Iudocus Præfectus de Lalain, ac Præſes Hollandiꝗ cum vice Comite Antverpienſi niſi ſunt (2) oppugnare vallum Trajectanorum apud portum dictum **de Vaert**/ circum quod ſe communierunt tanquam obſeſſuri illud. Supervenientes autem Trajectani, profligarunt eos, dimiſſis ſignis & tentoriis, & inſtrumentis ac machinis bellicis plurimis, cæſis pleriſque atque captis: quorum pars ſub fide dimiſſa, illius poſteà fuere immemores: poſtea occupatur oppidum **Neerden**/ atque exſpoliatur à Trajectanis: qui acceptis decem & quatuor millibus florenorum, illud reſtituêre: & per Legatos impetrarunt à Duce Clivenſi ſub magnâ ſpe, multiſque promittentibus, ut filium ſuum Engelbertum adoleſcentem XVIII. annorum adducerent Trajectum: qui appulit in vigiliâ natalis Dominici an LXXXI. Trajectum, & deinceps res Trajectanorum minus proſperę ſucceſſere, amiſſis poſt triduum in conflictu quingentis (3) civibus, & ſupra trecentos captis: quos præſidia collocata in Neerden ſtraverunt in locis uliginoſis, gelu jam concretis, in paludibus prope Weſtbroec 26 Decemb. anno MCCCCLXXXI.

Exempla proditorum infelicia.

Sequenti (4) deinde anno recepere Trajectani Vianam, Vincentio Cygnieę arcis, ſive Suanenburch, Præfecto curante, & præter fidem turpiter expilante, & accepto multo ære poſtea exeunte. Menſe autem Aprili Præſes Hollandiæ expugnat arcem Vronenſtain in Iutfaes, & tradit flammis, progrediens autem ad portum Rheni, vallum acquirit, pecuniâ (5) corrupto Præfecto valli Iohanne Alpheno exule Hollandiæ qui tradidit, & indulgentiam redeundi in Comitatum promeruit, antea pro homine perfido habitus, qui etiam præ triſtitiâ poſtmodum interiit.

Hornæ urbis clades.

Eodem anno LXXXII. Præfectus in (6) Naeldewijck occupat Cornu ſive Angulum oppidum, Horen dictum, in extremis Friſiæ Occidentalis oris ſitum, captis plurimis, quod Præſes Hollandię cum præfecto Egmondæ paulo pòſt per vim expugnando recuperat, & deprædationi exponit, interfectis trecentis civibus.

Oppugnatio Iſelſtaini inanis.

Anno LXXXIII. Trajectani cum quatuor millibus peditum Clivenſium aggreſſi ſunt Iſelſtain oppidum, ſed nihil profecere propter neceſſitudines priſtinas, quas milites cum illis de Iſelſtain habebant, ut lupus lupum non mordeat, ſicuti eſt in proverbiis.

Tumultus iterum Trajecti. *Henricus à Nyvelt occupat tranſcenſis mœnibus Trajectum, & occumbit.*

Eodem anno indicitur conventus ſive Capitulum Trajecti, principe Clivenſi abſente: & cùm Magiſtratus cum Domino de Montfoort & deputatis V. Eccleſiarum intraſſet, obſerantur fores extrinſecus, ita ut non pateret exitus: & pars militum exiverat urbem ad ſecandum ligna pro munitionibus. Obſidebatur etiam oppidum Montisfortis. Tum plebs univerſa ſe conglobans, credens etiam pacem poſſe conſequi, introduxerunt Epiſcopum ſero intra X. & XI. horas & Magiſtratu amoto atque in vincula conjecto, crearunt novum. Intromittebantur etiam clàm milites noctu per centenarios, cumque jam numerus adauctus eſſet, cœpere milites atque Hollandini petulanter agere, & comminari populo, ſeſe non abceſſuros, niſi urbe (7) prius datâ prædæ; jactitantes eam poteſtati ſuæ commiſſam, ita ut civibus non permitterentur cuſtodiæ ac vigiliæ urbis, vel corporum. Unde mirum in modum ingemuere. Interdictâ etiam eis converſatione & tranſitu per Hollandiam, niſi ſub manu Epiſcopi, quam ſervorum more precio coemebant. Cumque iſtud ad dies duodecim ſic continuaretur nocte Nativitatis Dominicæ ſupervenit Henricus (8) ex Nievelt, ſive Novo campo, (9) tranſcendens mœnia retro vicum dictum **die Louwers**: & ſuis confringentibus portam; cum viris quadringentis progreſſus eſt verſus forum palatii, ubi ſub ancipiti pugnatum, Henrico binies rêpulſo, ſed tertiò obtinuere ſui forum occiſo eo per tormentum aut jaculum. Et Epiſcopus capiebatur, & plerique cum eo ducti Amersfordiam, & tunc levabatur obſidio Montisfortis, Hollandique (10) retroceſſêre. Prius tamen quam Henricus intraſſet, uti alii affirmant, Epiſcopus progreſſus in forum manu propriâ ceperat Præfectum Montisfortis, comminatus Wilhelmo Præpoſito ſancti Salvatoris ejuſdem familiæ ſimiliter carceres, vel quod eum aliquando caſtigaret. Sed præfectus propter ingreſſum Henrici, dimiſſus ab Epiſcopo, rogatur ut ſaluti ejus conſulat. Henricus enim juraverat in cædem ipſius, & lætaliter ſaucius ingruente morte exclamavit: proſequamini victoriam ô ſocii, quæ eſt in manibus veſtris, nec

ego

Digitized by Google

ego ſim vobis curæ. Sic uni furore acceuſo, quærenti haſtâ transfigere Epiſcopum, præfectus ſeſe objecit, Epiſcopum protegens, cui addixerat ſecuritatem, ne timeret de vitâ Epiſcopus. Nihilominus capitur XII. Maji horâ I. à prandio, cum multis aliis, & infami (11) curru quo fimus evehitur, ducitur Amersfordiam. At Hollandini vel factio tunc dominans eorum, qui vocabantur Cabelliavi, qui inconſulto principe bellum aſſumpsêre, magnis pollicitationibus illum inducunt, ut eorum ſumptibus obſideret Trajectum: ut puta pollicentes ſedecim millia florenorum ſingulis menſibus, quod ex reſtanti debito deducendo, & totidem pro ſtipendio; præterea militem neceſſarium cum aliis neceſſariis: vel quod princeps militem & neceſſaria adminiſtraret, ipſi pro hoc numerarent quolibet menſe octuaginta millia florenorum. Et cum hoc tela, machinas, tormenta, pulveres & cætera id genus. His allectus (12) Maximilianus nocte præcedente feſtum Nativitatis Iohannis Baptiſtæ locat obſidionem ante Trajectum, continuans hebdomadas undecim. Iam quarta (13) erat obſidio, quam Trajectani ſuſtinuêre. Impendebatur ingens labor pro urbe potiundâ. At cives validè ſe protegebant. Suburbium Inſula dictum Waert / oppugnatum binies, antequam hoſtes illo potirentur, quos tamen cives erumpentes ejecère, abripientes machinas, & incendentes machinas, & incendentes illas, rediere in urbem, quia difficulter defendi poterat, & ſic ceſſit arbitrio obſidentium. Paulo pòſt in feſto Margarethæ XXIII. Iulii conceſſus fuit à Duce ſalvus conductus filio Ducis Clivenſis, ipſi Præfecto Montisfortis. Magiſtro civium, & cuidam (14) Bernardo Scoel conſcio doli, uti ferebatur. Et cùm appropinquarent ad Ducem, jam ſalvus conductus exſpiraverat: quod Præfectis Montisfortis ex certis indiciis ab amicis præſentiens, retrofugit in urbem, & interea, quod alii eſſent intra exercitum, credentibus Trajectanis quod de pace tractaretur, illicò hoſtes ex improviſo aggrediuntur urbem, & acriter eam, fruſtra tamen oppugnant, cæſis plurimis, inter quos Comes Soranus cum pleriſque interiit. Et paulo pòſt Iudocus (15) Hollandiæ Præſes, multum infeſtus Trajectanis, ſaxo tormenti jaculatus, occubuit. Tum cœptum tractari [16] de pace, auctore Archiepiſcopo Iuvanienſi, Salizburgam vocant. Conditiones ferebantur eſſe, quod Trajectani reſtituerent ſigna atque vexilla, cum machinis atque tormentis erepta circa portum Rheni, quem dicunt de Waert. Redditus biennales civibus debitos Hollandinis remitterent, Ducem atque Epiſcopum ſupplices veniam precarentur, Exules ſive proſcripti propter Epiſcopum reciperentur, præſtaturi juramentum de non offendendo; quod tamen iſti non adimplerunt. Dux quoque cum Germanico exercitu, tanquam victor urbem, effracta idcirco parte mœnium, intraret, ſecluſis Gallis: Quod Hollandinis minus placuit, ut puta anhelantibus ad urbis excidium, & quo ad id faciliùs perveniretur, ſuggeſſêre Principi ſeſe Gallis exoluturos ſtipendia; ſed pecuniam non abſque magno diſcrimine poſſe efferri, petentes, ut intromitterentur. Quibus cùm Princeps annuiſſet, intromiſſis (17) Gallis, nulla fiebat ſolutio, à quibus tunc plus ſolito premebatur pro ſatisfactione. Unde indignanti & ſciſcitanti cauſam dilationis, responderunt Hollandini ſeſe omni ære exhauſtos. Nihilominus, ſi ipſi in duobus punctis complacere vellet, ut ſcilicet Iohannes Præfectus Egmondæ, Hollandię Præſes, & Fredericus Præfectus Saxi Iſulani urbis Trajectenſis gubernator conſtituerentur, ſolutionem, licet perdifficilem, invenirent. Quibus Dux, ut liberaretur à moleſtiis adhuc complacuit. Attamen ſatisfactio non fiebat, & eo magis timebatur de ſeditione ad expilandum cives: quæ etiam progreſſum habuiſſet, Germanicis atque Gallis inter ſe digladiantibus. Verùm præſes Hollandiæ cum fratre adjunctis ſibi Germanicis ac civibus reſtiterunt, ejicientes Gallos extra urbem, Ita ut Hollandini voti manſerint impotes, & urbs ſalvâ maneret. Nam Dux ipſe poſt triduum rediit in Brabantiam.

Epiſcopus capitur, & plauſtro impoſitus defertur Amersfordiam.

Trajectum obſidetur.

Tenduntur inſidiæ.

Conditiones pacis.

Cùm autem perdifficile ſit juſtas & veras bellorum occaſiones ex famâ vel hominum relatu colligere, propter affectiones ſingulorum ſua juſtificantium. Quo apparent tota fidei adminicula pro origine hujus belli pateant, partem cenſuræ per Sixtum Pont. Rom. promulgatæ hic inſeruimus:

Sixtus Papa cenſura Trajectanis.

SIxtus (18) Epiſcopus Servus ſervorum Dei, ad futuram rei memoriam. Exigit protervorum plectenda rebellio, ut ii, qui ſuſceptam à ſe concordiam violando, literis, proviſionibus, & mandatis Apoſtolicis

Delicta ſunt punienda.

poſtolicis inſiſtere contemnunt, Illiſque temeritate propriâ obviare non expavent, exceſſuum ſuorum pœnas ſentiant, ne impunitas ipſorum cæteris tribuat audaciam delinquendi, ſed caſtigatione debitâ eos ſequente ad cor tandem redeuntes, viis obliquis relictis, per ſemitas incedant juſtitiæ & æquitatis. Dudum ſiquidem Eccleſiâ Trajectenſi Paſtoris ſolacio deſtitutâ, felicis recordationis Calixtus Papa tertius, prædeceſſor noſter, de perſonâ venerabilis fratris noſtri David de Burgundiâ, Epiſcopi Trajectenſis, eidem Eccleſiæ ſic tunc vacanti de fratrum ſuorum conſilio Apoſtolicâ auctoritate providit, ipſumq́ illi præfecit in Epiſcopum & Paſtorem, curam & adminiſtrationem ejuſdem Eccleſiæ ſibi in ſpiritualibus & temporalibus plenariè committendo, prout plenius continetur in ejuſdem prædeceſſoris deſuper confectis literis. Quarum vigore idem David tam ipſius Eccleſiæ, quàm ejus ratione in ſpiritualibus & temporalibus ei ſubjectarum Civitatis, Diœceſis ac Patriæ Trajectenſis, omniumque jurium & pertinentium Epiſcopatus Trajectenſis poſſeſſionem ſeu quaſi pacificam extitit aſſecutus, quam ex tunc per viginti quinque annos, ſeu circa in pace ac tranquillitate tenuit, gubernavit & conſervavit. Poſtmodum verò cùm orta fuiſſet differentiarum materia, inter præfatum Epiſcopum ex unâ, & Burgimagiſtros ac Conſules & Proconſules, nec non Officiales dictæ civitatis, ac quaſdam eis adhærentes Eccleſiaſticas perſonas, certarumque Eccleſiarum Capitula, litiſconſortes, de & ſuper relegationibus nonnullarum Eccleſiaſticarum perſonarum per dictos Burgimagiſtros & litiſconſortes adhærentes, hujuſmodi propriâ temeritate factis, ac nonnullis cenſuris contra eos per præfatum Epiſcopum latis & fulminatis, rebuſque aliis in actis cauſæ & cauſarum deſuper latius deductis, & illorum occaſione ex unâ & aliâ partibus coram diverſis judicibus tam in Romanâ Curiâ, quàm extra eam: Nos tunc attendentes hujuſmodi differentias gravia generare ſcandala, ac volentes ut noſtro conveniebat Paſtorali officio, fomites ac radices ſcandalorum penitus evellere, ac quietem, pacem, & unionem inter partes ipſas ſtatuere, venerabilibus fratribus noſtris Albanenſi & Tuſculanenſi Epiſcopis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus vivæ vocis oraculo dedimus in mandatis, ut dictarum partium procuratores & negociatores tunc in dictâ Curiâ reſidentes, & propterea ad eandem deſtinatos, plenè audirent, ac auditis hinc inde propoſitis, juribuſque partium intellectis, differentias & controverſias quaſlibet inter eaſdem partes, vel concordiâ, vel judicio terminarent. Qui Cardinales partibus prædictis exinde ad plenum auditis, &

Epiſcopi & Papa fratres inter ſe.

Calixtus tertius Papa Davidem conſtituit Epiſcopum Trajectenſem.

David Epiſcopatus poſſeſſionem nactus.

Quædam Eccleſiaſticæ perſonæ relegatæ, querelas ad curiã Romanam detulerunt.

Quas Papa audiri à Cardinalibus juſſit, & terminari.

tis, & relatione nobis per eos in noſtro ſecreto conſiſtorio facta, tandem de noſtro & reliquorum fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium mandato, quandam honeſtam & diſcretam indixerunt concordiam, quæ per utramque partem approbata & ſuſcepta, & pro majori ejus parte adimpleta extitit. Succeſſivè autem exiſtimantes partes prædictas bonâ pace frui, & inter ſe quietam ducere vitam, non ſine magnâ animi perturbatione intelleximus, quod ſedulo fœderis inimico Sathanâ inſtigante præfati Burgimagiſtri, Conſules, Proconſules, etiam Scabini, Rectores, Capitanei, & nonnulli alii perditionis filii, in dictâ civitate & oppido de Amersfordiâ patriâ & Diœceſis prædictarum degentes, ac diſcordias & bella potiùs quàm pacem & quietem affectantes poſt diruptionem ac devaſtationem nonnullorum caſtrorum, quæ ad præfatum Epiſcopum ratione dictæ ſuæ Eccleſiæ pleno jure pertinent & ſpectant, eundem Epiſcopum etiam in Dominio, Iuriſdictione, & temporalitate ſuis turbare, moleſtare & vexare, ac illis eum ſpoliare temeritate propriâ non expaverunt. Præmiſſis denique non contenti, in meſſem Chriſti manus mittentes immundas, & juriſdictionem ac facultatem privandi, & eligendi Epiſcopos ſibi uſurpare præſumentes, dilectum filium Engelbertum (19) de Clivis adoleſcentem, & nondum viceſimum ſuæ ætatis annum agentem, loco præfati Epiſcopi in dictam civitatem de facto intromiſerunt. Qui Engelbertus palatium, domum & curiam Epiſcopalem exinde hoſtiliter occupavit, & quod non parum deteſtabile eſt à præfatis Burgimagiſtris, Conſulibus, Proconſulibus, Rectoribus, Scabinis, & aliis Officialibus ac civibus Trajectenſibus & Amersfordienſibus in ipsâ civitate reſidentibus: fidelitatis juramentum, obedientiam & reverentiam tanquam eorum vero Domino & Epiſcopo ſibi præſtari & exhiberi fecit, quemadmodum et ſimiliter de facto præſtarunt & exhibuerunt, dictumque Engelbertum, publicum Epiſcopi hoſtem civitati & oppido prædictis, contra voluntatem ejuſdem Epiſcopi præfecerunt ac impediverunt, & impediunt, quo minus præfatus Epiſcopus ſuâ poſſeſſione pacifica Eccleſiæ & civitatis ac oppidi de Amersfordiâ prædictorum pacificè uti & gaudere, illorumque regimen & adminiſtrationem in ſpiritualibus & temporalibus habere & exercere valeat atque poſſit. Perjurii reatum ac in talia committentes ſacris Canonibus latas ſententias, cenſuras & pœnas damnabiliter incurrentes in animarum ſuarum grave periculum, noſtræque ac ſedis Apoſtolicæ auctoritatis contemptum & vilipendium, præfatique Epiſcopi præjudicium maximum & diſpendium,

nec

Diſcordiâ Trajectanorum ſententiâ papali terminata & accepta à partibus.

Pace factâ non obſtantè quidam Trajectani & Amersfordienſes Epiſcopum in poſſeſſione rerum ſuarum turbarunt, & Engelbertum Ducis Clivêſis filium fecerunt Epiſcopum.

nec non perniciosum exemplum & ſcandalum plurimorum. Nos igitur cupientes, ut æquum eſt, tot & tantis ſcandalis obviare, ac ſtatui & indemnitati ipſius Epiſcopi, prout noſtro incumbit officio, quantum cum Deo poſſumus, congruis remediis providere, motu proprio, non ad ejuſdem Epiſcopi, vel alicujus alterius pro eo nobis ſuper hoc oblatæ petitionis inſtantiam, ſed de noſtrâ merâ liberalitate, ac ex certâ ſcientiâ, æquitate & juſtitiâ id nobis ſuadentibus, præfatos Engelbertum, Burgimagiſtros, Conſules, Proconſules, etiam ſuperiores Audermannos, Scabinos, Conſiliarios, Capitaneos & Rectores, Officialeſq; ac cives civitatis & oppidi prædictorum, omneſq; alios & ſingulos eis, vel alicui ipſorum etiam quoad præmiſſa adhærẽtes, ac præfatũ Epiſcopũ, ut præfertur, impedientes, moleſtantes & perturbãtes, detentores quoq; & occupatores, nec non intruſos, & intrudendos, ac ipſis vel eorum alicui auxilium, conſilium vel favorem quomodolibet publicè aut occultè, directè vel indirectè, quovis quæſito colore præſtantes, cujuſcunque Eccleſiaſticæ vel mũdanæ dignitatis, excellentiæ, ſtatus, gradus, ordinis, Nobilitatis, præeminentiæ, ſeu conditionis fuerint, quocunque etiam nomine cenſeantur, quorum omnium nomina & cognomina, & qualitates ac ſi ſingulariter ſpecificarentur, & deſignarentur præſentibus, pro ſufficienter expreſſis haberi volumus, ſub virtute ſanctæ obedientiæ, & pœnis infraſcriptis, quas contra facientes, & eorum quemlibet ipſo facto incurrere volumus auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium, appellatione quacunque ex certâ noſtrâ ſcientiâ remotâ, & ſublatâ, ac quibuſvis aliis ſententiis, cenſuris & pœnis à jure vel prædeceſſoribus noſtris etiam à nobis contra talia facientes quomodolibet latis, nihilominus in ſuo robore permanſuris, monemus & requirimus, ac eorum cuilibet diſtrictius præcipiendo mandamus, quatenus Engelbertus & quilibet prædictorum infra ſex dierum ſpacium, poſt habitam de præſentibus notitiam computandorum; quorum duos pro primo, duos pro ſecundo, & reliquos duos dies pro tertio, nec non peremptorio termino ac Canonicâ monitione eis aſſignamus, ut à ſingulis impedimentis, moleſtationibus, intruſionibus, & occupationibus prædictis, ac aliis quibuſcunque turbationibus penitus & omnino deſiſtant, ac præfato Epiſcopo ſeu ejus procuratori per Engelbertum, & alios prædictos monitos reſpectivè captis, detentis, occupatis, ſubtractis atque ablatis mobilibus & immobilibus bonis ac rebus, nec non fructibus, redditibus, provenibus, juribus, juriſdictionibus, emolumentis, & obventionibus univerſis cujuſcunque ſint ſpeciei omni excu-

Nota clauſulas motu proprio, &c.

ſatione

ſatione & exceptione appellationeque, ſemotis integrè & cum effectu abſque diminutione & dilatione aliquâ ſatisfaciant, illaque ei tradant, reſtituant, & aſſignent, ac ab aliis quantum in eis fuerit, tradi, reſtitui & aſſignari faciant & procurent, dictumque Epiſcopum, ſeu pro eo procuratorem ſuum, civitatis, oppidi, palatii, domus Epiſcopalis ac jurium, Iuriſdictionum & pertinentium, bonorumque omnium ſpiritualium & temporalium corporalem, realem & actualem poſſeſſionem continuare, illâque eum pacificè & abſque impedimento aliquo gaudere permittant liberè: Burgimagiſtri quoque & ſuperiores Aldermanni, Scabini, Conſiliarii, Capitanei, Rectores civeſque & incolæ civitatis ac oppidi prædictorum, vaſalli etiam ac coloni, laboratores, cenſuarii, redditurii & alii ſubditi tam Eccleſiaſtici, quàm ſeculares, prout ad eos, & eorum quemlibet reſpectivè pertinentium, ipſi Epiſcopo, ſeu ejus legitimo procuratori ac officialibus & miniſtris per eum deputatis, & nulli alteri, prout tenentur, pareant & obediant, reſpondeant & favorabiliter intendant; fautores verò & conſultores ipſius Engelberti, ſibique & illi quomodolibet in præmiſſis vel aliquo eorum adhærentes, à præſtatione auxilii, conſilii & favoris, omnique adhæſione & ſequelâ omninò ceſſent, ac deinceps à ſimilibus abſtineant, alioquin in omnes & eorum ſingulos, tam Eccleſiaſticos, quàm ſeculares, per nos in genere vel in ſpecie, ut Monitorium 2. *præfertur, nominatos, qui infra ſex dies ex tunc immediatè ſequentes monitionibus, & mandatis noſtris hujuſmodi cum effectu non paruerint, vel quo minus pareatur, fecerint, ſuaſerint, ſeu alias directè vel indirectè, palam aut occultè, quovis quæſito colore occaſionem vel cauſam dederint lapſis ſex diebus eiſdem ex nunc, prout ex tunc, ac viceverſa, ſi Archiepiſcopali, Epiſcopali, aut ſuperiori dignitate Eccleſiaſtica præditi fuerint, interdicti ab ingreſſu Eccleſiæ: Si verò alii inferiores Eccleſiaſtici, vel etiam ſæculares cujuſcunque Eccleſiaſticæ vel mundanæ dignitatis, excellentiæ, ſtatus, gradus, ordinis vel conditionis extiterint, excommunicationis & anathematis ſententias auctoritate, motu & ſcientiâ prædictis, earundem præſentium tenore ferimus & promulgamus in his ſcriptis: à quibus ſententiis ab alio, quàm Romano Pontifice, vel ab eo ſpeciali ad id auctoritate ſuffulto, præterquam in mortis articulo conſtituti, nequeat abſolutionis beneficium obtinere. Et ſi, quod abſit, Engelbertus aliique moniti prædicti* Monitorium 3. *ſic tunc interdicti, excommunicati, & anathematizati, eaſdem interdicti, excommunicationis & anathematis ſententias, per alios tres dictos*

ſex dies immediate ſequentes animo ſuſtinuerint indurato, ſimiliter ex nunc, prout tunc, pari motu, ſcientiâ & auctoritate civitatem &
Monitorium 4. *oppidum prædicta, ac Eccleſias, monaſteria, & quavis alia loca, ad quæ eoſdem monitos ſic interdictos, excommunicatos, & anathematizatos forſan declinare contigerit, etiam eccleſiaſtico ſupponimus interdicto, quamdiu ibidem ſteterint, aut ſtare permiſſi fuerint, & per duos dies, poſt eorum aut alterius ipſorum exinde receſſum ſtrictiſſimè obſervandum, ita ut eo durante nullis diebus præterquam in feſtivitatibus & caſibus à jure permiſſis, & in illis duntaxat clauſis januis, ac excommunicatis & interdictis excluſis ſubmiſſâ voce ex Apoſtolico quovis privilegio, etiam ordinibus, locis vel perſonis conceſſo, Miſſæ, & alia divina officia valeant celebrari. Eoſdemque interdictos, excom-*
Monitorium 5. *municatos, anathematizatos interdictum hujuſmodi non obſervantes, ſi Archiepiſcopali, Epiſcopali, vel alia majori Eccleſiaſtica dignitate præfulgeant, à divinis ac ſuarum Eccleſiarum regiminibus & adminiſtrationibus ſuſpendimus. Engelbertum verò & alios inferiores à prædictis Eccleſiaſticos, & etiam ſæculares quoſcunque, ſic tunc excommunicatos & anathematizatos, canonicatibus & præbendis ac dignitatibus, perſonatibus, adminiſtrationibus, vel officiis, Monaſteriis quoque, Prioratibus, Præpoſituris, & Præceptoriis, cæteriſque beneficiis Eccleſiaſticis, ſæcularibus & regularibus, ac quibuſlibet Juriſdictionibus, Magiſtratibus, præeminentiis, feudis, juribus, privilegiis, honoribus, & mundanis reputationibus quibuſcunque, quæ eos obtinere contigerit, auctoritate, motu & ſcientiâ ſimilibus privamus, ac ad illa & alia ſimilia impoſterum obtinenda, nec non ad teſtandum, & quoſlibet alios legitimos actus faciendum inhabilitamus, privatoſque, & inhabilitatos eſſe cenſemus & declaramus eo ipſo. Si verò interdicti, ſuſpenſi, excommunicati & anathematizati, privati & inhabilitati nolentes in ſemitis Juſtitiæ dirigere greſſus ſuos, & ad cor reverti & veniam petere, & pœnitentiam ſalutarem a-*
Monitorium 6. *gere de commiſſis ſub hujuſmodi interdicti, ſuſpenſ. excommunicatio-*
*Inhibitioni. *nis, anathematis, privationis & * inhabilationis, cenſuris, & pœnis protervâ obſtinatione per alios tres dies extunc immediatè ſequentes permanere non expaverint, ſimiliter ex nunc, prout ex tunc lapſis poſterioribus diebus prædictis, eos aggravatione & reaggravatione cenſurarum & pœnarum prædictarum ligamus & innodamus, ligatoſque & irretitos ac innodatos eſſe decernimus ipſo facto; Mandantes ſingulis Cathedralium, etiam Metropolitanorum*

vel

vel collegiatarum, ac aliarum Eccleſiarum, nec non Monaſteriorum Prælatis, Capitulis, Conventibus, Canonicis, Rectoribus & perſonis aliis Eccleſiaſticis, etiam religioſis, in vim ſanctæ obedientiæ, ut quotiens ſuper hoc pro parte dicti Domini Epiſcopi fuerint requiſiti, ſeu quivis eorum fuerit requiſitus, in eorum Eccleſiis, Dominicis, & aliis feſtivis diebus, dum inibi major populi multitudo convenerit ad divina pulſatis (20) campanis, & accenſis candelis, ac poſtmodum in terram projectis, & extinctis, erectoq; crucis vexillo, cum trinâ lapidum projectione, & aliis in ſimilibus de jure obſervari ſolitis Eccleſiaſticis ceremoniis, interdictos, ſuſpenſos, excommunicatos, anathematizatos, privatos, inhabilitatos, aggrávatos & reaggrauatos publicè denuncient, ac ut tales jubeant & mandent ab aliis omnibus arctius evitari, omni appellatione & exceptione ceſſantibus. Injungentes quoque omnibus aliis Chriſti fidelibus, ut illos evitent, & eis cuncta neceſſaria denegent, donec corde contriti, ſpiritum aſſumentes ſanioris conſilii ab hujuſmodi perturbationibus, inquietationibus, moleſtationibus, detentionibus, ac civitatis, oppidi, & bonorum prædictorum occupationibus, adhæſionibus, favoribus, auxiliis & conſiliis penitus & omnino ceſſaverint. Eidemque epiſcopo de per eos ſubtractis & ablatis ac occupatis integrè ſatisfecerint: civitatem quoque & oppidum prædicta, eorumque liberam & expeditam poſſeſſionem reſtituerint, nec non ab interdicti, ſuſpenſionis, excommunicationis, & anathematizationis, ac aliis cenſuris prædictis abſolutionem, relaxationem integramque reconciliationis gratiam à nobis & ſede prædictâ, ſatisfactione praviâ, meruerint obtinere.

Anno lxxxiv. nocte præcedente feſtum Agnetis Fredericus Præfectus rupis Iſulanæ adjuvantibus exulibus occupat Amersfordiam, machinis & aliis bonis illam ſpolians, & magno exacto ære pacatus receſſit. Quo tempore (21) ordo Divæ Brigidæ Trajecti inſtituitur ex religioſis fœminis, ſolutæ tamen vitæ, quas Beginas vocant, a velo capitis quo involvi conſueverunt ſic dictæ. Similiter conſtructum ſequenti anno lxxxv. celebre (22) Xenodochium pupillorum atque orphanorum magno ære Everhardi Zoudenbalchi Theſaurarii eccleſiæ majoris. Poſt diſceſſum verò Ducis Maximiliani, poſtpoſitis initæ pacis conditionibus omnia Trajecti ceperunt eſſe turbida. Nam cives hinc inde, paſſim noctu quieti ac ſopori dediti, capiebantur (23) & ducebantur ad Doreſtatum arcem: ubi ingenti auro ſeſe redimere cogebantur Epiſcopo, uti fama erat, participante de commodo. Tum conſuluerunt Magiſtratus Præfectum rupis Iſulanæ, quomodo plebs retineri & reduci poſſet ad obedientiam, & concluſerunt (24) portam civitatis muniendam fore, quod & Hollandinis prius conſultis placuit, qui etiam ingentem pecuniam in hoc opus erogarunt. Tum cœptum vallum & foſſis circumductum, & impoſitum præſidium militare, quo & machinæ & bellica inſtrumenta, quotquot erant, mittebantur. Et paulo poſt indicto conventu populi declarabatur; civitatem alieno ære ad ſummam lxxxii. milliũ aureorum eſſe gravatam, & pro illorum redemptione impoſitũ tributũ prædiale, quolibet jugere ad octavã partem aurei taxato ad bienniũ; & qui prædiis carerent, exolverent centeſimam. Tranſacto autem biennio cùm cives à debito ſe crederent liberos, compertum eſt eos in centum millibus obligari. Quiſque enim per rapi-

Fredericus Iſelſtenius occupat Amersfordiã.

Beginæ Divæ Brigidæ à velo capitis ſic dictæ.

Porta Trajecti munitur ex conſilio Iſelſtenii & Hollandorum.

Iugatio inſtituta pro redimendo ære alieno.

nam privato commodo intendebat abſque aliquo reſpectu boni publici, Epiſcopo iſta permittente. Præſciebat enim licet porta eſſet munita, cives minimè paſſuros, ut ab hoſtibus gubernarentur.

Epiſcopus arce Woerdenſi & Roterodamo captis, revertitur Trajectum.

Anno lxxxix cum anno præcedente Præfectus Montisfortis in nocte protho-martyris Stephani occupaſſet arcem Woerdam, & fratet Præfecti de Bredenroede invaſiſſet aggerem Rotte fluminis, ſive oppidum Rotterdamum, Epiſcopus reverſus eſt Trajectum, certis de cauſis. Et rumor popularis erat, jam portam rurſus debere aperiri, ac continuabatur magis ac magis indies, quod nec Epiſcopo, nec Magiſtratui placuit, accitiſque ex ſingulis collegiis artificum binis viris, ut mentem eorum perſcrutaretur, & rem poneret in dilationem, illicò concurrunt ſupra quingentos, non vocati. Ita ut Epiſcopus cum Magiſtratu animis conſternerentur, malentes portam remanere munitam, quàm apertam. Ad pacandum ergo tumultuantium animos, perſuaſit Epiſcopus ſe petiturum Vicum Doreſtatum, & intra paucos dies rediturum & curaturum, ut porta dederetur per amicitiam, libenter enim ſeſe abſentaſſet, ſed non concedebatur. Cùm autem Epiſcopus hoc conſideraſſet, miſit qui poſtularent à præſidio tradi portam. Quod denegabatur: ſciebant enim, qui vallum tuebantur, vires omnes bellicas, item & pulveres in porta conſiſtere, & machinas in ipſorum cuſtodiâ. Quæ tamen per induſtriam mirabilem fuere à civibus recuperatæ, renitente præſidio. Et cùm fruſtrà expectarent ſuppetias, propter obſtacula & impedimenta viarum tandem ſalvis bonis & Præfecto Rupis Iſulanæ ſuis machinis, ſeſe dedidêre.

Porta Trajecti munita à præſidio deditur civibus.

Iam vallo præſidiis vacuo illicò foſſę obſtructæ, & munimenta cum vallo diruta, jam idem Præfectus validam (26) coadunaverat manum ad ferendum ſubſidia, ſed quia ventus contrariebatur, & itinera terreſtria erant invia, præpediebatur in cœptis quaſi ſuperis faventibus. Tum octo ex primoribus ſub fide renunciatæ vindictæ, educti extra civitatem, & portæ turres ac mœnia diruta, inſtaurata. Paulo poſt Epiſcopus rediit Doreſtatum, & continuè meditabatur in animo, quomodo proſcriptos poſſet reducere.

Amſtelrodamum, Abcouda & Vredelant recipiuntur.

Anno xc. Epiſcopus recuperavit à civibus aggeris fl. Amſtellæ, Amſtelrodamam vocant, arces Abcoudam, & terram pacis, Vredelant dictam, quas ab initio belli occupatas tenebant. Alii tamen volunt ſub pactis deditas, ne oppido Montiforti per Ducem Saxoniæ atque Hollandinos, multoſque Nobiles, paulo pòſt gravi obſidione cincto, mitterentur ſuppetiæ, ſicuti apparuit, licet Epiſcopus manum militarem penes ſe haberet Trajecti, ſecuritati conſulens urbis, ne aliquid attentaretur: Civibus autem ſe validè defendentibus, pluriiſque ab utrâque parte in oppugnationibus cæſis, tandem fit (27) pax.

Monsfortium deditur & inter partes pax conſtituitur.

Per conditiones deditur oppidum cum arce, & poſteà reſtituitur Præfecto. Sed arx atque oppidum Woerda rediit in poteſtatem Hollandinorum, & ſic diſceſſum ab armis.

Bellum à creditore illatum Epiſcopatui, & præcipuè Tranſiſulanis.

Eodem anno Præfectus de Wiſch adjunctis ſibi pluribus ex numero Nobilium prædonum indixit ſubditis patrimonii Divi Martini, præcipuè Tranſ-Iſulanis bellum. In cauſâ erat, quod Rudolphus Epiſcopus ab ejus genitore magnam pecuniam ſumpſiſſet mutuò, de quo nullum habebatur documentum, afflixit tamen provinciales plûrimùm. Daventriani autem multùm indignati, qui illum nullis rationibus flectere poterant, obſederunt arcem ferinam Wildenburch dictam, & magna illi intulerunt damna, nemoribus, ſylviſque ſuccisis, & tandem componitur quæſtio, contra mentem tamen ipſius Præfecti.

Thomas Bazinus Archiepiſcopus Cæſarienſis.

Anno xci. deceſſit Trajecti Thomas Bazinus Archiepiſcopus Cæſarienſis, ſepultus in choro templi Divi Iohannis, vir nobilis, ex Galliis provinciâ Armoricâ oriundus, magnæ prudentiæ, & in Sacris litteris apprimè eruditus. Iam offert ſe occaſio aliquid de eo diſſerendi. Hic erat primò Epiſcopus (28) & Dux Lexovienſis, civitatis Armoricæ. (Ideo Armorici (29) quaſi ante mare, aræ enim ante, Marini Morici (30) teſte Eutropio dicti) Carolo ſeptimo ejus nominis Gallorum Regi, percharus, & idcircò Ludovico ejus filio (qui omnes, quos genitor (31) obſervaverat, ſummè odiebat) infenſus, ſive quod prudentiæ ſuæ, ſive potentiæ gentilium ſuorum Baziniorum invidebat, falſò ſuſpicans illum Anglis ac Burgundionibus favêre.

Pollitur aula, Eccleſia & regno Franciæ in exiliũ à Ludovico xi. Rege.

Ac primum aulâ ejecit, demum Regno expulit, & tyrannico animo, uti erat, facultatibus & Eccleſiâ ſpoliavit, atque in ejus vicem ſucceſſivè tres (32) Pſeudo-epiſcopos intruſit: perſequens jam pulſum, ne abſtractus ſecuruſq; viveret, quocunq; locorum ſeſe diverteret, ita ut primum apud Lovaniũ, poſteà (33) Treviros, demùm Traject. ad Rhenum exilium ſibi deligeret; Et quod longè crudeliùs eſt, non contentus hujuſmodi furore, partim minis, partim

pollici-

pollicitationibus falſis illum coëgit, ut Eccleſiæ renunciaret, ſervato modico cenſu arbitrario pro alimentarione. Hoc tamen non contigit, niſi poſtquam divina ultio fuiſſet ſubſecuta. Nam uti affirmant etiam teſtes hujus rei ſuperſtites, ex tribus Pſeudo-epiſcopis unus ſibi mortem conſcivit, dejiciens ſe in puteum: alter ſimiliter dedecoroſè finivit vitam; tertius item ſubitaneò periit. His ferus Rex territus, ut aliquis cum juſto titulo Eccleſiam acquireret, excogitavit fieri renunciationem: quo apparerent damna & injutiæ reparatæ.

Trajecti moritur, à Sixto Papa tranſlatus ad Archiepiſcopalem Eccleſiam Cæſarieſem.

Bazinus itaque diu ſolicitatus, tandem duxit cedendum furori & importunitari, renunciavitque Eccleſiæ illi, à Sixto Romano Pontifice tranſlatus ad ſedem Cæſarienſem Archiepiſcopalem, reſervato annuo cenſu è Luxovienſi: reſiduum dierum apud Trajectum in pace finiens. Et quamvis poſteà à Carolo Rege, Ludovico patre Rege defuncto, poteſtas redeundi illi offerretur, perſtitit in priore conditione, ne non contentus incertis fluctibus fortunæ ſeſe ammodo ſubjiceret.

Expeditio Comitis Burant in urbem Trajectenſem repulſa.

Circa eadem tempora Comes Burenſis, quem ſuperius Præfectum Rupis Iſulanæ nominavimus, cum Præfectis de Hoemoedt, Bronchorſt, Batenburch, Benthem, Wiſch & Welp, ſive eorum clientelis adunavit validam manum apud Wageningen. Filius quoque ipſius Comitis Florentius nomine, contraxit aliam manum apud Ijelſtain, ſive rupem Iſulanam. Et cum gemino exercitu in vigiliâ Paſchatis civibus nihil tale ſuſpicantibus, contenderunt ad civitatem Trajectenſem, pater ad portam, quæ dicitur Albarum Dominarum, filius ad aliam, quæ dicitur vici telonaris, quam & ſui occuparunt, & erectis ſignis cum tubis & vaſis bellicis progreſſi ſunt tanquam jam urbe potiti. Verùm ut varii ſunt fortunæ eventus à perexiguâ turmâ civium concurrente profligati, terga vertere coacti ſunt, fugâ in portam & alibi quærentes ſalutem. Ex quibus aliqui occiſi, aliqui eveſtigiò (34) membratim diviſi, & ſupra mœnia ſuſpenſi. Pater autem intelligens adverſum filii ſucceſſum: non enim quadrarunt de tempore: mœſtus retroceſſit.

Perpetuus Magiſtratus creatur Trajecti.

Eodem anno creatur (35) Trajecti perpetuus Magiſtratus, duodecim præfecti Conſulum quos Scabinos vocabant, XXIV. Conſules, & XL. viri plebei, tali ordine, quod decedente aliquo Præfecto, in ejus locum unus ex Conſulibus, & in hujus locum alius ex plebeis ſurrogaretur, & rurſum decedente plebeio alter ex popularibus, neque liceret fratribus fratrumve filiis eiſdem ſedere ſubſelliis. Quiſque ex iſtis præſideret ad vitam, cum aliis utilibus conditionibus. Verum parum ſtetit hæc ordinatio, pleriſque eam infringentibus, ita ut intra biennium rurſum fieret abrogatio, & auctoritate Epiſcopi priſtinus modus reciperetur eligendi.

Ius gladii abjudicatur Culenburgico.

Vnicum Epiſcopi egregium facinus.

Anno XCII. erexerat Præfectus in (36) Culenburch furcam in vico Honſwijck, præſumens ad ſe pertinere jus gladii. Verùm epiſcopus cum Trajectinis & cæteris oppidis illam dejecerunt. Quod Præfectus quàm ægrè tulit, & poſt multas quæſtiones cauſa ſubmiſſa fuit arbitrio Præfecti Montisfortis, & Philippi Burgundi fratris epiſcopi, quem & ipſum poſteà epiſcopum vidimus Trajectenſ. Hi comperto, quod Epiſcopi Trajectenſes utile dominium, non autem jus gladii illi conceſſiſſent, impoſuere ſilentium ei, ita quod Præfectus dolens ſe intentaſſe litem, deſtitit à cæptis. Quod ſolum & unicum (37) egregium facinus affirmant Epiſcopum toto tempore regiminis ſui reliquiſſe memoriæ.

Burani Comitis expeditio in Trajectum altera, quâ prior ignominia abolетur.

Anno XCIII. compoſitis rebus in Flandriâ, Comes (38) Burenſis gregariam militum manum, qui illic militaverant, adduxit ſecum in Geltiam, verùm re minus proſperè geſtâ, cùm Carolus Dux Gelriæ, qui proximo anno liberatus è captivitate, Ducatum receperat, illi occurreret, declinavit ſigna in Trajectanos animo recuperandi portam Divæ Catharinæ ſemel amiſſam, cùm tamen modico ære paulo poſt differentia intercipi & componi potuiſſet. Nam in Epiſcopum erat compromiſſum, quem tamen præcipuum Comitis ſuſpicabantur amicum: verùm culpa impingebatur negligentiæ Præfectorum conſularium, cauſam non proſequentium. Inferebat quoque Comes provinciæ magnam cladem incendio & rapinis, occupans ſuburbium, quod Inſulam dicunt. Timentes cives majora incommoda, quia multos habebat in urbe fautores, nec validi erant ad reſiſtendum ſoli ut urbis ſaluti intendentes, ut pericula hujuſmodi averterentur, fit concordia; eâ lege, quod Comiti exſolverentur viginti (39) quinque millia aureorum, & cadavera ſuſpenſa ſupra mœnia deponerentur, & ſic retroceſſit. Tum tamen non modica ſuborta quæſtio ſuper promiſſo ære coadunando; tandem ingens tributum ſingulis aratris impoſitum,

Singulis aſtaris tributum impoſitum.

de quo Epiſcopus nec non alii Principes ex nobilibus & Magiſtratu, ut conſentirent allecti participaſſe divulgabantur.

Bredenrodii querela ſubmiſſa Iudicio.

Iam & Præfectus de Bredenroede ſuas intendebat querelas propter priorem jacturam per illum de Suanenburch in occupatione & ſpoliatione oppidi Vianenſis illatam. Verùm conſiderans minus pro voto Præfecti Culenburgenſis negotium ſucceſſiſſe, & quod ſibi non tantus favor eſſet apud Epiſcopum & alios cives Trajectanos protinus ceſſans a comminationibus quæſtionem ſententiæ judicum ſubmiſit.

Stantibus his turbationibus, Sanctimoniales (40) ut ſe periculis ſubtraherent, relinquentes locum Iheruſalem, commigrarunt ex ſuburbio in civitatem, in hoſpitium *Nyenrode* dictum.

Mira aëris & ſubita mutatio.

Inundatio maris ingẽs.

Annonæ copia.

Anno xcvi. menſe Februario ſuboritur ingens gelu, triduo ſolùm perdurans, quo Rhenus ſpacio xxiv. horarum ſolidatus ſe meabilem reddidit, quarto die rurſum ſolvitur, & ſubſequitur inaudita aquarum inundatio, quæ à Coloniâ uſque mare omnes Rheno adjacentes provincias perfudit, effractis aggeribus. Et ſequenti anno menſe Ianuario major aquæ inflatio, etiam altiſſimos tranſcendens aggeres, Freſiam, provincias Rhenanas, & Flandriam vaſtans, innumerabilemque hominum ac pecorum multitudinem abſorbens, abſtinuit tamen à territorio Trajectanorum. Et anno præcedenti fuit ingens annonæ abundantia.

David Epiſcopus moritur.

Anno eodem xcvi. 16. Aprilis Epiſcopus David cùm præfuiſſet annis xxxix. menſibus 9, deceſſit parum laudatus à pleriſque, quod minus utilis fuiſſet, nimio ſenio confractus more pueri ſe regi permitteret a vilibus hominibus tantæ inſtabilitatis, ut quod uno die agendum decreverat, ſequente die mutaret, & provinciales idcirco, præſertim Tranſiſulanos magnis ſumptibus & laboribus ſæpius fruſtraretur, continuâ vexatus podagrâ. Alii tamen id ſibi laudis attribuunt, quod oppida, arces, & omnem Ditionem ſancto Martino libera, & abſque onere, & theſaurum poſt ſe reliquit meliorem, verùm parum commodi afferentem, cùm frater ejus arcem Doreſtatum, in quo deceſſit, in poteſtatem ſuam haberet, neque illam, niſi ſub gravi pacto dimitteret. Contulit etiam Eccleſiis ſumptuoſa ornamenta, & Majori præſepe ex ſolido auro magni ponderis. Cudit & (41) monetam utique legalem, quæ adhuc in precio habetur. Cætera præmiſſa ſunt. Sepultus in eccleſiâ oppidi Wijck, juxta Doreſtatum, ſive quod ſtatutum erat cum tempore, ſolenni pompâ illum deferre Trajectum', quæ ſubitò parari nequivit, prout Legatis eccleſiarum miſſis pro cadavere viſum fuit, ſive quia in ingrato ſolo quieſcere recuſaret, quoniam inter ipſum & Trajectanos frigida erat amicitia: utrumque incertum eſt.

a *Libertatem telonii per Ducatum ſuum,*) Vide diploma Fred. ſecundi Imp. anno 1220. conceſſum principibus Eccleſiaſticis ſupra in Ottone ſecundo de Lippiâ à me exhibitum, & ſpeciale illud quod ibi ſequitur, quo prohibetur Gerardo Gelriæ Comiti, ne teloneum ſtatuat in ditione ſuâ in præjudicium Epiſcopi Trajectenſis, cum adjunctis ad eam rem.

b *Davidem Epiſc. Mormorum,*) De hoc Davide conſule Scevolam & Ludovicum Sanmarthanos fratres lib. 8. hiſtoriæ genealogicæ Regiæ domus Franciæ.

c *Hollandiam poſſe periclitari ſi Giſbertus promoveretur,*) Bredenrodii enim à primæ ſtirpis Hollandiæ Comitibus oriundi feruntur, eademque inſignia in clypeis pingunt, aliqua tantùm differentiâ diminutionem indicante, Lambeau vocant armorum periti. Unde, cùm Reinoldus Bredenrodiæ Dominus ductâ uxore Marchanâ, integra, ut ajunt, arma Hollandiæ prætuliſſet, indignationem Caroli V. Imp: incurrit, ac ſi Comitatui inhiaſſet, ut in archivis Hollandicis conſpici poteſt, & teſtantur Huterus in Auſtriacis, Haræus in Carolo V. Imp: Adde librum privilegior. Amſterodamenſium fol. 111. 144.

d *Pecunia quam annatam vocant, &c.*) Annatæ quid ſint, hic Heda exprimere videtur; ſed clarius & verius Platina in Bonifacio IX. his verbis: *Annatarum uſum beneficii Eccleſiaſtici primus impoſuit, hac conditione, ut qui beneficium conſequeretur, dimidium annui proventus, fiſco Apoſtolico ſolveret.* Vide quæ Balæus lib. 6. de vitis Pontif. Rom. & quæ Lydius in gloſſis ad Clemangem annotavit.

e *Pontifex credens ſibi magna à Philippo polliceri,*] Pontifex non æquitatem, non veritatem, non quietem Epiſcopatus inſpiciens, tantum utilitatem & commodum proprium ſecutus, magis politicè, quam Chriſtianè in hac re egit, quod in eo etiam Heda non tam liberè quam verè reprehendit. vide etiam Snoyum lib. x. hiſtoriæ Hollandicæ.

f *Sic Procurator manſit deluſus,*] En perfidiam & iniquitatem Pontificis, non tantum ludibrio habentis legitimè electum, ſed eundem quoque pecuniâ emungentis falſis promiſſis; ac re non ſuccedente repetentem ridentis ſcurriliter. Snoyus pro confirmanda electione Urbanum 4000. Ducatorum recepiſſe per trapezitas, ait, ſed errat in nomine Urbani, vide de toto hoc negotio Chron.

Holl. ac

Holl. ac Zelandiæ Gallicum Franciſci Petiti lib. 4. pag. & 412. ſeq.

g *Ita ut Præfectum Chamariorum,*] Quis ille, niſi dominum de Bredenrode fratrem ſuum ſignificet, tanquam Kenemariorum præfectum, non video, ut qui fratri Electo contra tumultuantem plebem opem tulit, ejuſque conventicula diſſipavit, ut ex Chronico populari, & aliis ejus temporis ſcriptoribus, apertum eſt.

h *Aut redditus paſcuorum publicorum,*) Videtur verbum, *venderentur*, vel ſimile deſiderari. Et extant apud me literæ anni 1456. firmatæ ſigillis 52. collegiorum opificum, quia tunc civitatis ſigillum conſuetum erat confractum, ut in Rudolpho ſupra annotatum eſt, quibus indicat Magiſtratus ſe vendidiſſe Harmanno Santheno Gerardi filio certâ pecuniâ publicis commodis impenſâ, decimas quaſdam ex publico prato reliquas &c.

Interim cum Amersfordiani ab Electo defeciſſent,) Potentiorem ſcilicet amplectentes, Iuris aut æquitatis immò & fidei parum memores. Cauſam defectionis Heda innuit quod nempe deſtituiſſet eorum Sculterum; quæ frivola ſanè, nec ratione caruit.

k *Decanus major,*) Is Iohannes Proëys Iacobi frater qui anno. C. 1438. decanus electus à Diepholdio Epiſcopo eo munere privatus anno 1449. erat, Eodem autem mortuo, priſtinam dignitatem recuperaverat.

l *Ubi conventum eſt his conditionibus,*) Superſunt hujus concordiæ literæ, ſed quâ fide ea ſit ſervata ſequentia ſatis ſuperque indicant.

m *Pro Nobili Wilhelmo de Montfoort*] Filius hic Ludovici Montfortii Fratris Iohannis Burchgravii, ex Beatrice Gaverena, qui fratrem habuit Dominum Iohannem Montfortium equitem Accoy & Haaerwoude dominum, vixit autem in hâc præpoſiturâ ad annum C. 1514. quo ſucceſſorem habuit Adrianum Florentium, poſtea Pontificem Rom. De hac reſignatione aliter ſentiunt Chron. vulgare Holl. & ex eo Petitus, Huterus rer: Bur. lib. 4. Fr. Haræus in Philippo Bono. Sifridus Append. ad Bekam. Chron. Belg. Mag. Electum nempe retinuiſſe Præpoſituram Oudemunſteranam.

n *Demum quiſque privatis ſuis conſulebat rebus,*] Vetus hæc querela, quæ nondum ceſſat, jurene an injuriâ, rerum periti judicare poſſunt.

o *Vir utique omni honore dignus,*) Hic plenis velis auctor noſter in laudes Davidis ſertur, ſub Burgundionum nempe dominatu vivens, ut & plerique ſcriptores alii: Sed ejus vitia Bockenbergius non tacuit, & res ab ipſo geſtæ, quarum memoria publicis monimentis conſervatur ſatis loquuntur.

p *Fovit & docta ingenia,*] Sifridus Petri in Appendice ad Chron. Bekæ: *Sacerdotes ac ſtudioſos liberaliter fovit.* Bockenbergius, *Laudatus ob pietatem, & in doctos viros liberalitatem præcipuam*, Noviomagus: *Studioſorum doctorumque virorum Mecænas liberaliſſimus.*

q *Barbaricas conſuetudines abrogavit,*] Ius enim Gallicum & Burgundicum primus introduxit, multâque ex antiquitate reliqua muravit.

r *Iudicium corrumpebat, &c.*) Hic Heda gravius in judicandi mores ejus temporis invehitur, quàm par eſt, & ſi fortè corruptelis forum tunc patuit, minus tamen diuturna erat litium proſecutio, quæ nunc vix finem inveniunt, & infinitis exceptionibus, dilationibus, ſycophantiis, ambagibus dominos ſuos exercent.

ſ *Quod populus indignè ferens,*] Nempe inveteratæ conſuetudines magnam vim in animis hominum poſſident, & à ſemel imbibitis moribus diſcedere velle, injuriæ vicem ſuſtinet.

t *Malens timeri quàm amari,*) Contrarium bono principi & utilius & ſalubrius eſt; à tyranno verò auditur illud: *Oderint dum metuant.*

u *Quinciduo in urbe manſit,*] Pro quinque diebus (Snoyus, Chron. populare; alii octo dies Burdum in urbe hæſiſſe volunt) ſic Decendium & Octiduum alio loco pro decem & octo diebus.

x *Enutris, inquit, lupum qui oves tuas devorabit,*) Memorabile ingratitudinis exemplum Lud. XI. ejus nominis Francorum Regis, cujus non unus ſcriptorum meminit; videantur Snoyus lib. 52. hiſt. Hollandicæ, Gaguinus in Ludovico XI. Meyerus Flandr. lib. 16. ad annum 1456, Huterus Rerum Burg. lib. 4. in Philippo Bono, & alii.

y *Iacobus Princeps de Gaeſbeeck,*] Baro de Gaeſbeeck; dominus de Wijck, Abcoude, Putten & Stryen; Seneſcalcus hereditarius Hannoniæ, ultimus ſuæ ſtirpis.

z *Anno 1465. Paratur expeditio in Turcas,*] De hac expeditione præter ſcriptores Pontificum Rom. meminerunt Meyerus, Huterus, Haræus in Philippo Bono, Gaguinus ad finem Caroli VII. Franc. Regis, Bonfinius Rerum Hungaricarum Dec. 3. lib. 8, Chron. magn. Belgicum. Rubeus hiſt. Ravenn. libro 7, Io: Gobelinus de rebus geſtis Pii II. P. R. libro 12. ad finem, M. Ant. Sabellicus Rapſodiæ hiſt. Ennead. x. lib. 6. Idem hiſt. Venetæ Dec. 3. lib. 8. Petrus Iuſtinianus hiſtoriæ Venetæ libro 8, Paul. Æmylius hiſt. Franc. libro 10, & alii infiniti.

aa *Extremæ traduntur internecioni,*) Haudquaquam id factum ſi verum eſt, reſpondet cognomento Boni: ut nec quod Leodienſibus vi obtruſerit Epiſcopum minorennem, quod Iacobam *Bavaram* ſanguine ſibi junctam ſpoliaverit bonis. quod Davidem fil. nat: vi in Epiſcopatum Trajectenſem contra legitimè electum *Bredenrodium* intruſerit, & quod Ioannam virginem à ſuis captam Anglis vendiderit. Verùm ad Dinantenſes quod attinet, Gaguinus diruiſſe quidem illum oppidum, ſed incolas in exilium egiſſe tradit, vide quæ de deſtructione Dinanti Chron. *Belg.* magnum, Meyerus in

Flandricis, Sifridus Petri in Ludovico Borbonio Epiſcopo Leod. ſcribunt.

bb *Moritur dux Brugis,)* Annus mortis fuit 1467. 16. Kalend. Iulii vel 17. Iunii ut ſcribit Snoyus lib. x. hiſt. Holl. circa finem, ſed die Vito & Modeſto, ut hic noſter, ſacro, id eſt, 15. Iulii. De anno omnes, quos vidi, concordes ſunt; in die diſcrepant: quidam prid. Id Novembris, alii 17. Kal. Auguſti, plures iique certiores 15. die Iunii Philippum obiiſſe tradunt, inter quos Oliverius de la Marche, qui tunc in ejus familiâ vivebat, quem ſequuntur auctor Chron. vulg. Holl. & Tilletus, nonnulli in ſequentem diem rejiciunt.

cc *Præficitur Magiſtratum pro nutu,)* Ut ſupra dictum populo Trajectino libera à longo tempore poteſtas fuit conſtituendi ſibi magiſtratum: proinde neque Pontifici, neque ulli alteri id competebat. Sed forte cum plures in urbe Præpoſitus ſibi haberet addictos, eiſdem ſuos ille commendare potuit. Eligendi autem per fabas (quod **bonen** dicebant) ratio valde erat obſcura & incerta, ne ſcilicet ibi ambitus locum habere poſſet.

dd *Ad locum dictum Voſcuyl.)* Non procul Amersfordiâ, **achter berch**, ut vocant, qui videtur dediſſe nomen familiæ Traject. ex quâ prodiêre Henricus Lub. F. anno 1407. in ſcriptis relatus, Henricus alius anno 1437., Everardus Voſculius anno 1450.: item Petrus qui anno 1452. interfuit contractui matrimonii Rudolphi de Baern cum Aleyde filia Domini de Schoonauwen, D. Harmannus Voſculen anno 1454. Eliſabetha veſtalis Servatiana, ab iis quoque videntur in urbe ædes de Voſcuyl nominatæ. Invenio item quatuor houvas in Voſcuyl, in Iuriſdictione Rhenenſi ſitas, anno 1383.

ee *Adulphus Dux Geldriæ captivavit Arnol. patrem,]* Hoc titulo nondum dignus patre vivente, illuſtre in hoc Adulpho Egmondano impietatis exemplum, quod etiam triſtis illius exitus probavit, ſimile extat in Wilhelmo Bavaro qui matrem Hollandia, Zelandia, & Friſia ſpoliavit.

ff *Qui duxerat ſororem uxoris Caroli,)* Burgundi nempe, Aquilius in Chronico Gelr. *Adolphus, capto Patre, anno 1465. duxit Catharinam Borbonienſem, cujus ſoror Carolo Duci Burgundiæ tradita fuerat.* Teſmakerus hanc Margaretam nominat, contra mentem omnium quos vidi ſcriptorum, qui uno ore Catharinam appellant. Caroli primi ejus nominis Bourbonii Ducis, & Agnetis Burgundæ (ut habent SanMarthani fratres) filiam. Vide Pontanum in Gelricis, Huterum in Burgundicis, Meyerum in Flandricis, quæque Cominæus & Lipſius memoriæ tradiderunt.

gg *Cum aliis quinque,]* In MSS. nominantur Iohannes Arnoldi, Bernardus Prœys Iacobi F. Bernardus Prœys filius Alberti, Bernardus Prœys F. Scholaſtici Traj. Iohannes Schinckel, Henricus de Abcouda, Giſbertus Taetz de Zulen, & D. Rudolphus Prœys fil. Iacobi Can. Traj. At hi ſunt numero octo.

hh *Goeſwinus Suffraganeus ord. Carmel.)* Invenio in meis ſchedis Gooſwinum dictum Haex, Carmelitam Vicarium Epiſcopi Trajectenſis, qui obiit anno C. 1475. ultima die Martii, ut patet ex ejus Epitaphio, quod extat in choro templi Catharinani, quo in loco monaſterium ſui Ordinis hominibus conſtruere incæperat.

ii *Capiuntur Præpoſitus major cum Præfecto de Brederode,)* En principis promiſſa & ſimulatæ blanditiæ, nempe *Latet alta mente repoſtum*
Iudicium &c.

Vindictæque cupiditas jam excocta ſuo ſe tempore prodit: nec unquam deeſt malevolo animo ſuſpicionis prætextus, aut quieſcit æmulationis perſuaſio Εἷς κοίρανος ἔστω. *Omniſque poteſtas impatiens conſortis*: Nec una cathedra duos patitur Epiſcopos.

kk *Suſpicione veneni,]* Bockenberg: Ex vino corrupto læſâ valetudine eum contraxiſſe morbum ſcribit.

ll *Et licuit Advocatis aſſerere eos perperam pronunciaſſe,]* Hic notat Appellationis modum, antea incognitum, à Davide introductum, cum antea ſine provocatione ſententiæ à judicibus proferrentur.

mm *Quæ cadente Carolo etiam ceſſarunt,)* In MSS. quibuſdam adduntur ſequentia verba an. 1477. juxta literas Davidis Epiſcopi, datas 25. Iulii.

nn *Permiſit Oppidum Iſelſtain cingi mænib.]* Tempore enim Iacobæ Bavaræ, ut ſupra traditum eſt, eaque permittente, erat omnino deſtructum ab Ultrajectenſibus, qui ſummo illud odio habebant, propter vicinitatem, & quod ex eo plurimùm damni fuiſſent paſſi; dominis Iſelſteinenſibus addictioribus Hollandis, non obſtante quod in ſolo Trajectenſi ſitum eſſet.

oo *Ut Hageſtein traderetur præf. Egmond. præter conſenſum Collegiorum urbanorum,]* Hageſtein in territorio Trajectenſi ſitum, peculium erat primùm dominorum de Goy, inde Arkeliorum, qui cum Epiſcopos contemnerent, nec Hollandiæ Comites revererentur, cauſam dedêre confœderationis inter eoſdem ineundæ, & bellum Arkeliis inferendi, in quo alacres & promptos ſe præbuêre cives Trajectenſes; quare cautum fuit Civitati ut Hageſtein & vicina oppidula ex Arkeliorum manibus extorta, penitus demolirentur, nec ullo tempore reſtaurarentur; quâ de re extant literæ Alberti & Wilhelmi Comitum, in hæc verba:

Aelbrecht byder G.G. Palſgrave opten Rijn/ Hertoge in Beyeren/ Grave te Henegouwen / Hollant etc. Ende Willem van Beyeren Grave van Oiſtervant /

Digitized by Google

vant/doen cond dat wy ghelooft hebben ende geloven by deſen / voor ons ende onſen nacomeren / der Stadt Vtrecht / alſe waer dat ſaecke dat wy ende onſe vrinden wonnen eenich van Haghenſteyn / Everſteyn ofte Leerdamme / datmen dan die rechter voort neder legghen ſoude / ende nimmer weder op timmeren/ nochte laten timmeren op de ſteden nochte op geen ſteden inden ſelven Lande / nochte in den ſelven Lande ninmermeer Tollen te leggen/ ende de Biſſchop ende dat Geſtichte van Vtrecht ſellen hebben ende behouden die Heerlickheden hooch ende leech vander Leede / ende ſoe wanneer den Biſſchop van Vtrecht die nu is / ofte naemaels weſen ſal inder tijt houden wille met ſeven ſtoilen dat de heerlickheyt vanden Lande te Hageſtein die nu ter tijdt den Heere van Arckel beſit/ ende de Heerlickheydt vanden Lande van Haeſt-recht hooghe ende leeghe den Gheſtichte van Vtrecht toe-behoort / ſoo wes ſy daer van houden / dat ſellen wy ende onſe naecomelinghen hem ruſtelicken laten behouden etc.

Ghegeven inden Haghe op Sint Jans avondt te mid-ſomer anno 1402.

Quod verò ab Epiſcopo territorium Hageſteinenſe traditum ſit Egmondano; indicat liber Feudorum Trajectenſium, qui illud poſtea vendidit Collegiis Cann. S. Martini & Salvatoris, juxta inſtrumenta venditionis & approbationis Frederici Badenſis Epiſcopi Traj. quorum apud me extant exemplaria, pretio (ut ex apocha conſtat) 3400. librar. Holl. Ad rei totius elucidationem partem literarum venditionis adjungo, ut ſequitur.

JOhan Grave tot Egmont Heer tot Baer etc. Stadt-houder Generael van Hollant/ Zeelant ende Vrieslandt/ doen cond etc. Alſoe die E: Vader David van Bourgongnen in Gode Biſſchop t'Vtrecht by believe/ toeſtant ende conſent die drier Staten des Neder-Stichts van Vtrecht ons ende onſen Leenvolghers / overmits ſeeckere dienſten ende weldaet wy dat Geſtichte ende 't ghemeen Landt van Vtrecht beweſen ende ghedaen hadden / gheguut / ghegeven ende beleent heeft voor hem ende zijne nae-comelinghen Biſſchoppen t'Vtrecht/ dat Landt van Hageſteyn mit allen zijnen toe-behooren/ dagheliren Gherechte/ Renten/ ende op-comelinghen/ ende daer toe de commiſſie der hoogher Heerlickheydt aldaer te houden van hem ende ſyne ghenaden na-comelinghen Biſſchoppen van Vtrecht / in allen manieren datmen Gheſtichts Lenen mit recht ſchuldich is te houden / ghelijck die brieven ende verlijdingen ons daer of gegeven in't Jaer ons Heeren 1484. op den 16. Meert dat breder inhouden. Soo iſt dat wy omme ſonderlinghe merckelicke redenen ons daer toe porende vercocht hebben om een ſeekere ſomme van penninghen die ons den leſten metten eerſten wel betaelt zijn/ dat voornoemde Landt van Hagheſteyn mit allen zijn toe-behooren / ghelijck wy t'ſelve te Leen ghehouden ende ghebruyckt hebben etc. den Eerweerdighen HH. Deeckenen ende Capittelen de Kercken ten Doem eñ S. Salvatoris t'Vtrecht/ ende of-ſtaen gheheel ende all voor ons ende onſen Leen-volgheren tot behoef der voor-ghenoemde Heeren ende haren Kercken etc. Bidden ende begeeren daeromme oetmoedelicken den Eerweerdighen Vader in Gode/ Hooch-ghebooren grootmoghende Vorſt Frederick ghebooren Marck-grave van Baden / Biſſchop t'Vtrecht deſe myne vercoopinghe te willen gratifieren ende believen / etc. Oirconde onſen Zeghel hier onder doen hanghen / opten 4. dach in auguſto / anno 1510.

pp *Anno 1472. Apparuit cometes ingens*) Meminit hujus Chronicon vulgare; & pleriſque olim perſuaſum Cometas malorum inſtantium eſſe indices; unde Lucanus vocat

—— Crinemque timendi
Sideris & terris mutantem regna Cometem:

Vide ſingularem eâ de re libellum Ambroſii Magyri, etiamſi Ericius puteanus eam perſuaſionem ex animis mortalium evellere conatus ſit libb. 2. editis.

Deſmiſs

qq *Deſuncto eodem præfecto*) Nempe de Gaeſbeec: ſatis igitur carè empta caſtra illa, improbitate potentiorum; quinquies enim fuêrunt redempta: ut Heda infra in Fred. Badenſi ad principium indicat.

rr *Anno LXXIII. Convenerunt Treviri Freder. Imp. & Car.*) Meminit hujus congreſſus Barlandus in Carolo Burgundo; & plenius deſcribit illum Hiterus lib. v. Burgund. in Carolo pugnace, ex epiſtola Rudolphi Agricolæ: nec præterit Meyerus 17. Annal. Flandr. Locrius etiam & Haræus attingunt.

ſſ *Inhibuit Trajectanis ne Vænam effoderent.*) In limitibus Goylandiæ & Mydrecht jacentem, ubi ſæpius inter Hollandos & Trajectinos diſceptatum fuit quod conſultationes eâ de controverſiâ habitæ docent. De his quoque paludibus, quas vulgus venas appellat, extat diploma, ſupra in notis expreſſum, Conradi Epiſcopi, in quo de terrâ paluſtri in Everikeſdorpe, Mydrecht, Furs, & Quadraginta houvis agit, præſente etiam Theodorico Hollandiæ Comite & inter teſtes laudato, ut paulò poſt ab hoc auctore narratur.

tt *In vico Moreto & Granſons.*) Munſterus oppidula nominat Granſen & Murtam, & primum à Burgundo apud Granſen (Granſoniam vocat Barlandus) prælium pugnatum tradit, alterum apud Murtam.

uu *Carolus occiditur quinta Ianuar.*) Nonis Ianuarii anno 1477. tradit Hiterus, & cum eo Bockenbergius, Haræus, Locrius, Chronic Hollandiæ. Cominæus, Io. Nauclerus, Paraleipomena ad Chronic. Vrſperg. Vb. Emmius & plerique ſcriptores. Meyerus autem Flandr. rer. lib. ult. prid. Epiphaniæ cæſum anno 1476. ſcribit: cui videtur adſtipulari Barlandus in vitâ Car. Audacis; cujus hæc ſunt verba. *Annus ille quo Dux tam nobilis ante Nanciam cæſus eſt fuit, à ſal.* 1476. ita colligit Sabellicus. Alii duos adjiciũt, rurſus alii quinq; ſubtrahunt annos. Varietatem hãc demiror in re adhuc recenti, cũ Sabellico vulgus cõſentit. *conſentiunt natu grandes, quorum memoria res accidit.* Ipſe etiam Oliverius de la Marche, qui Duci adfuit hoc bello, necis Caroli ſeptuageſimum ſextum annum præfert. Verùm hanc diſcrepantiam ex diverſâ ratione annum inchoandi oriri puto; cum quidam annum à Ianuario, alii autem à Martio incipiant. atque ita fit ut his Ianuarius inter poſtremos menſes habeatur, qui illis ſit primus.

xx *Volunt continuè illi fortunam arriſiſſe,*] Semper elatio ac ſuperbia præcedit caſum, quod infinitis exemplis doceri poſſet, niſi quotidiè nimis quàm multa ſe oculis noſtris offerrent.

yy *Iohannes Boshuſen ſuperveniens &c.*) Graviſſimæ hujus exactionis contra clerum & monachos inſtitutæ facit mentionem Chronicon Holl. vernaculum diviſ. 30. capp. 189. 191. Boſhuſius autem à Gouthouvio in tab. geneal. Nob. Hollandiæ ſic depingitur. Dominus Iohannes Boſhuſius Florentii F. eques, promus condus & à conſiliis interioribus Ducis Caroli Burgundi, vir ſtrenuus & militaris, qui navali bello contra Comitem Warvicenſem Anglum præfuit, & Duci in obſidione Nuſſenſi adfuit, dicebaturque vulgò **metten witten Valck.**

zz *Vnde creditum quod paulò poſt &c.*] Hæc de ſacrilegis, perſuaſio in animis hominum, non tunc primùm nata, ſed olim etiam apud Ethnicos firmata fuit. Nam Gallo-Græci cùm templum Apollinis ſpoliaſſent, deleti ſunt Perſæ, cum Græcorum phana diruiſſent, ab eiſdem devicti & fugati ſunt. Pompejus magnus poſtquam ſacrum theſaurum ex templo Ieroſolimitano abſtuliſſet, minus faventem habuiſſe deinceps fòrtunam dicitur: & ſimilia paſſim exempla occurrunt.

a *Franciſcum in cunabulis defunctum,*) poſt hæc verba in MSS. quibuſdam leguntur ſequentia hic omiſſa. *Eodem anno occupavit præfectus Monfortenſis Trajectum*, quæ verba incommodè poſita, nec vera ſunt: Nam cùm Epiſcopus multa quotidie contra libertates & privilegia mutaret, & Magiſtratuum ac civium jura violaret; & propterea ad eum querelæ nequicquam delatæ fuiſſent, Trajectenſes Monfortium ſibi præfectum & capitaneum elegerunt, remotis judicibus præter morem introductis. Atque inde primum diſſidium ac poſt bellum cũ Antiſtite exortum, ut in Chronico Holland. diviſ. 31. cap. 5. ſatis exprimitur. Etſi Heda Epiſcopo addictior hic interdum à vero deflectat; & Baſinus olim Lexovienſis in Gallia Epiſcopus à Ludovico XI. Rege pulſus (cujus fragmentum hiſtoricum MSS. de hoc Davidis & Trajectenſium diſſidio, mihi à Cl. aliquoties ſupra nominato M. Giſberto Lappio à Waveren IC. communicatum fuit) nimio partium ſtudio Burgundis patronis ſuis pignoratus plura io favorem Epiſcopi oon abſque convitiis in Trajectenſes tradat.

b *Niſi ſunt oppugnare vallum Traject.*) Hanc expeditionem Hollandorum, ducibus Iudoco Laleinio & Iohanne Ranſtio ſuſceptam, cladem quoque ipſis à Trajectenſibus illatam, deſcribit Snoyus libro 12. hiſt. Holl. nec obliviſcitur Chron. Hollandicum. Numerus cæſorum exiguus fuit in ſummâ confuſione fugientium, nam Annales lx. in fugâ cæſos tradunt, plures ſubmerſos addunt ſchedæ à Nobili viro, rerum patriæ ſuæ perquam ſtudioſo D. Adriano Winſemio Toparchâ in Hoencoep & Hemſtede olim mihi traditæ, ex cujus monimentis, ſi Deus ipſi in hæc tempora vitam prorogaſſet, multa ad has notas conferre potuiſſem, quæ cum ipſo nunc ſepulta jacent. In iis reperio 220. captos inter quos plures ex ditioribus Hollandiæ; Annal. c. tantùm referunt; habeo & exemplar literarum de hâc clade & captivitate ſuâ à Phœbo Douſa Leidenſi ex carcere ad ſuos ſcriptarum. *Omnia quoque bellica inſtrumenta & ſigna oppidorum* (ut ſcribit Snoyus) *in poteſtatem hoſtium pervenerunt.* De ſignis ſolenniter ſuſpenſis ſic patriâ linguâ loquuntur ſchedæ ſupra nominatæ; **De wimpelen werden met Proceſſie op Sint Martins avont inde Buyr-kerck ghebracht upt Keyſerrijck / ende gehangen boven onſe L. Vrou ter Noot / daer waren de Borgh-grebe / Heer Vincent van Swanen-**

Swonenburch/ H. Sweder van Montfoort/ H. Willem van Wachtendonc/ H. Dirck van Zuylen vander Haer / Hendrick van Nievelt / Jan van Lanſcroon / Bernt van Everdingen Borgermeeſteren/ Harman van Zijl/Bertolomeus Coevoet/ ende elck Overſte hadde zijn ſilvere covel aen etc.

3 *Amiſſis 500 civibus & ſupra 300 captis,*) Snoyus lib. 12. ſuæ hiſtoriæ, numerum cæſorum millenario auget inter quos Bernardum de Everdingen & Stephanum de Zuylen nominat. Chron. Holl. cum Hedâ facit. Schedæ MSS. 600. habent, omnemque rem accuratè narrant ſeqq verbis: **Op Sint Stevens dach trock die Stadthouder met zijn Capiteynen ende ontrent de vijf duyſent Ruyteren ende knechten / ende branden Weſtbroeck / het heyr in 3. deelen deylende/ waer van het gheruchte binnen Utrecht comende werden de Ban-clock geluyt/ ende de Borgeren ende Ruyteren liepen na de Weſt-broeck ſonder Ordinantie/ ende by het Dorp comende verſamelden haer/en wilden de Hollanderen aentaſté/ meenende daer niet een heyr te zijn/ dan als ſy op't Veen quamen ſaghen de andere twee heeren / wanneer Aernt Ruyſch riep/ weerom/ dat volck is ons te groot/ waer op Vincent van Swanenborch ſeyde / laet ons blijven ſtaen/ wann bleden wy / ſoo zijn wy alle doot ofte ghevangen / maer zijn ſeggen mochte niet baten/ de Borghers gaven hun op de vlucht / doe de Ruyters dat ſaghen / liepen ſy mede na Utrecht/ 't welck ſiende de Hollanderen vervolchde ſy de vluchtige ende ſloeghenſe doode/ tot aen Schulpen / ende daer blevender veele / die ten deele by de Lollers ende Jacobijnen in Weſtbroeck werden begraben / ſommighe worden binnen Utrecht op de Norde ghebracht/ ende daer van hare vrinden/ Vrouwen ende kinderen ghehaelt om ter eerden te brenghen / ſulckx dat wel ontrent de 600. ghetelt worden / ende daer wetter ontrent 50. ghevanghen etc. Daer bleven doen verſlagen Bernt van Everdingen Overſte Borge-meeſter/ Aernt Ruyſch Borger-meeſter/ Steven van Zuylen Overſte Ouder-man / Jacob Sloyer / Aernt van Amerongen/ Claes van Zijl / Matheus de Craen/ Willem van Royen.** Baſinus etiam circiter 1500. peremptos ſcribit. R. Agricolæ verò, qui circa hæc tempora vivebat, in Epiſtolâ ad fratrem Joannem hæc ſunt verba: *De Trajectenſibus ingentia mendacia fuêre hic peracceptarum & illatarum cladium: nunc poſt omnia fuit hic tabellarius Ducis Clivenſis, qui dixit, in eo tumultu, de quo ſcio te audiviſſe, quum tot occiſi dicerentur, non plus ducentos quinquaginta, captos vel cæſos: reliqua omnia ficta eſſe.*

4 *Sequenti anno recepêre Trajectani Vianam Vincentio, &c.*] Bockenbergius in Walravio II. Brederodio, ſcribit Giſberto Beeſdio procurante, Vincentium Suanſburgium viribus Ultrajectenſium adjutum, oppidum atque arcem Vianenſem expugnaſſe, divitum ædes diripuiſſe, arcemque expilaſſe maximaque damna omni territorio intuliſſe. Et Walravium tandem poſt 4. menſes Vincentio ut exiret ſummam 6000. flor. Rhenenſium, illi ab Ultrajectinis debitam, traditâ eorum ſyngraphâ, ſoluiſſe. Baſinus, ſuo more, cum hanc rem narraſſet dominum loci 3000. flor. oppidum atque arcem redemiſſe tradit. In ſchedis ſupradictis res plenius deſcribitur.

5 *Antea pro homine perfido habitus,*] Huic, (ut patet ex Elencho feudorum S. Pauli) fuit uxor ex Nieveldiis Sulenis Iuſta Bartholomei filia, Arnoldi Reneſſii vidua qui tam honorabiles nuptias proditorio hoc ſcelere contaminare: & beneficium præfecturæ ſibi collatum tam improbè rependere veritus non fuerit; Heda hoc uno folio bis taxat Hollandicam fidem, primò eorum qui pugnâ Vreſvicana capti & ſub fide dimiſſi, ejus immemores reperti ſunt: & inde hujus perfidi transfugæ & proditoris, quem tamen Chronici vulgaris auctor excuſare videtur.

6 *Præfectus in Naeldewijck occupat,* &c. Hanc rem Snoyus ad finem libri 12. enarrat plenius, nec tacet crudelitatem Laleinii ac Egmondani in recuperando oppido Hornenſi adhibitam. Quem verò hic noſter præfectum in Naeldwijck vocat, is fuit Adrianus de Naeldwijck, ex eâ quidem familiâ, non tamen loci ejus dominus: Chronicon Hornenſe fratrem facit domini Naeldviceni, equeſtri dignitate conſpicuum: Chronicon vernaculum Hollandicum Henrici Domini de Naeldwijck, fratrem nominat. Bockenb. de Dinaſtis Egmondanis in Iohanne III. ubi de Horna oppido capto agit, capita Hamatorum Adrianum & Henricum Naeldvicenos fratres dicit. vide Geneal. apud Gouthoyium.

7 *Niſi urbe prius data prædæ,*) Rem totam, ſed fuſius narrant ſchedæ ſupra dictæ. Baſinus quoque, ſed ſolito more convitia in Magiſtrarum evomens.

8 *Henricus de Nievelt tranſcendens mœnia,*] Hic Nobiliſſima Zulenorum familiâ natus, matre Odâ Montfortiâ proximè Burchgravium Montfortenſem attingebat, quem paulò ante ab Epiſcopo captum conſtabat. Id factum, ut tradit Baſinus, feriâ quartâ, quæ erat 7. Maji anno domini 1483. de nocte circa horam ſecundam poſt mediam noctem.

9 *Suis confringentibus portam,*) Fortè Inſulenſem, proximam vico Laurentiano, vel potius Pellipariorum, qui vernaculè **de Lauwers ofte Vellen-bereyders** vocantur. Baſinus, Irruentes (inquit) Henricus de Nievelt & ſatellites quos de terrâ Clivenſi & Amersfordiâ ſecum adduxerat, neminem qui pro defenſione ſtaret in mænibus invenerunt, unde facile admotis ſcalis ad muros, obſiſtente nullo tranſcendere muros potuerunt. E quibus cum modicus numerus intra civitatem deſcendiſſet, fertur quod parvulam portam ſeu oſtium per quod præparatores coriorum ad foſſam civitatis & aquam exire conſueverant, aperuerint, & per hujuſmodi foramen ſeu oſtium turbam ſociorum ſuorum intromiſerint.

10 Hollani

10 *Hollandini receſſêre,)* In MSS. codd. Hedæ ſequuntur hæc verba: *Eodem die Magiſtratus cum Burchgravio de Montfoort illos, quos 21. Aprilis in vincula conjecerant, ex porta S. Catharinæ (cuſtodiendis captivis tunc deſtinata) liberavit. Et Dom. Engelbertus de Clivis, comitatus centum armatis Amersfordianis, civitatem Trajectenſem intravit.*

11 *Infami curru, quo fimus evehitur,]* Teutonicè **een miſt-wagen** dicitur, quo Epiſcopus captivus Amersfortiam ducitur. Nimis ignominioſè id quidem, ſed quid aliud ab hoſtibus irritatis cæde Ducis ſui, & quos ante in ſe factis ſuis concitaverat, expectaret? Quin & Baſinus Epiſcopo ſummè addictus in hæc verba, poſtquam ejus & ſuorum captivitatem pluribus retuliſſet, erupit: *Vnde, ut verum fateamur, penſatis rerum circumſtantiis, hi qui irruptionem fecerunt, civili victoria valde clementer uſi fuiſſe videntur: nec ſanguinarii fuerunt, ut ad cædes uſque eorum, præſertim quos ſe exoſos maximè habuiſſe ſciebant, procederent, imò nec ad domorum niſi paucarum direptionem* &c. Rud. Agricola rem paucis attingit in Epiſtola ad fratrem his verbis: *De Epiſcopo David, ut captus ſit, pridem audiviſtis ſcio. Conventus publicus eſt Amersfordiæ omnium oppidorum Diœceſis: miſerunt noſtri hodie mane duos illuc Aſſuram Eater & Garmodum Allema, qui à reliquis oppidis Diœceſis enixiſſimè ut id facerent, rogabantur. Credo David Epiſcopatu ceſſurum. Dux Clivenſis & Maximilianus iisdem Legatos ſuos ad componendas res ſuas Buſcumducis miſerunt: cito pax erit, quantum video, aut in atrocius quàm unquam bellum res erumpet.*

12 *His allectus Maximilianus,)* Obſidetur Ultrajectum inſtigatione Factionis Aſellanæ, nihil non offerentis, ut principem eò inducerent, ac civitate potirentur. Sed Baſinus palpum ubique obtrudens Davidi, omninò omittit machinationes Hollandorum ab Heda paulo antè expreſſas; & *Maximilianus piiſſimo pontifici* (verba ejus ſunt) *compatiens, collecto valido exercitu, circiter ad 2000. equitum & x aut xii. millia peditum ipſam civitatem obſidione cinxit, non quidem ex omni parte, ſed ex ea maximè unde obſeſſis annonæ ſubſidia, vel ſuccurſus ſolatia provenire potuiſſent*, &c.

13 *Iam quarta erat obſidio quam Traj. ſuſtinuêre,]* Prima enim eſt facta à Danis & Normannis, à quibus non tantùm obſeſſa, ſed & deſtructa eſt urbs; altera à Theodorico VI, ut volunt, Hollandiæ Comite, tempore Heriberti Epiſcopi: Tertia à Gulielmo IV. Holl. Com. ſub Arkelio Antiſtite. Quarta hæc à Maximiliano Auſtriæ Duce ſub Epiſcopo Davide.

14 *Et cuidam Bernardo Scoel conſcio doli,]* En nova perfidiæ Hollandicæ ſive verius Aſellanicæ factionis materies, quod dicerent ſerius adveniſſe pacificatores, induciis expirantibus: Populare Chronicon apertius rem narrat, ac deliberato ante conſilio inſidias ſtructas detegit. Baſinus verò tacet. Nihil enim obſtante Saluo-conductu (ut vocant) vel ſecuritatis diplomate Engelbertus Clivenſis & alii Montfortium (qui de inſidiis monitus ſe ſubduxerat) expectantes cuſtodiæ mancipati ſunt, non ſine tanti Principis infamiâ, aut nominis labe, factioſorum illorum culpâ, relictâ.

15 *Iudocus Hollandiæ Præſes militum infeſtus Traject.]* Scilicet Laleinius Hannonienſis, hic cum tormentum majus (ut habent Annal. Holl.) in colle molendini erigi curaret, à duobus civibus ſimul collimantibus ſclopeto ita vulneratus eſt, ut altero poſt die de vitâ excederet, & perfidiæ pœnas civibus daret. Locus ubi is vulnus acceperat cruce lapideâ notatus, quæ, me puero, non ita procul Portâ Albanâ ſpectabatur. Dies obitus ejus notatur prid. Nonas Auguſti 1483. Chron. Holl. ſequentem diem indicat, poſtridie quàm vulnus acceperat.

16 *Tum cœptum tractari de pace auct. Archiepiſcopo Iuvavienſi,]* Annona tum deficere incipiebat, & cives continuis vigiliis armorumque exercitiis laſſabantur; cum archipræſule autem rem tractabant Wilhelmus Arenburgius & Vincentius Swanenburgius. Baſinus hanc rem cap. 8. libri ſui 6. ita exequitur: *Advenerant tunc ex Auſtriâ ad Principem à patre ſuo legatus Ven. Prælatus Archiepiſcopus Strigonienſis in regno Hungariæ & cum hoc Archiepiſcopus Saltzburgenſis. Qui cum rogatu Legatorum civitatis pacis ſe ſponderet futurum mediatorem, certo ſibi honorario expromiſſo, apud benigniſſimum principem non difficulter pacem civitati, certis legibus, obtinuit. Duravit autem obſidio paulum ultra duos menſes, & facta eſt ipſius civitatis deditio dominicâ primâ menſis Sept. quæ tunc erat ejuſdem menſis ſexta dies.* De hac obſidione Chronicon Vernaculum, Snoyus, Gerardus de Roo, Huterus, Haræus, Pontanus, videndi.

17 *Intromiſſis Gallis nulla fiebat ſolutio,]* Quæ hic narrantur, ſatis ſuperque indicant vatinianum Aſellanorum in Trajectenſes odium; & quàm parum Princeps Max. promiſſorum ſuorum fuerit memor, quem Hollandi factionis ejus aſſeclæ ductabant quò vellent.

18 *Sixtus Epiſcopus, &c.)* Hic fuit ejus nominis quartus P.R. qui obiit anno C. 1484. Idibus Auguſti, ut auctor eſt Onuphr. Panuinus, quando Baptiſta Zeno Venetus Epiſcopus Vicentinus erat Card. Epiſcopus Tuſculanus, & Ioannes Balves Gallus Epiſcopus Andegavenſis dicebatur Card. Epiſcopus Albanenſis, quibus fortè Pontifex cauſam Trajectenſium diſcutiendam, ut hoc ipſo inſtrumento patet, tradiderat.

19 *Engelbertum de Clivis,)* Hunc Ioannis primi Ducis Cliviæ filium poſtea Neverſii, Autiſſiodori Rhetellii & Eſtampii Comitem dicit Huterus in lib. Genealogico & à Lud. XII. Francor. Rege primum Neverſii Ducem factum. Teſmakerus eundem quoque Comitem Nivernenſem vocat; meminit ejus etiàm Pontanus in Geldricis & ante eum Snoyus MSS. lib. 12. hiſt. Holland.

20 *Pulſatis campanis & accenſis candelis,]* Excommunicationis ritus & formulas ad terrorem incutiendum excogitatas hic exprimit, vide Decret. part. 2. cauſ. 11. quæſt. 3. n. 103. ubi modus & forma excommunicationis deſcribitur his verbis. *Debent XII. ſacerdotes Epiſcopum circumſtare, & lucernas ardentes in manibus tenere: quas in concluſione anathematis projicere debent in terram, & conculcare pedibus, deinde Epiſtola per parœcias mittatur, continens excommunicatorum nomina, & cauſam excommunicationis*, vide Platinam in Gregorio VII.

Que

Digitized by Google

21 *Quo tempore ordo Divæ Bigidæ Trajecti,)* Eò in loco, ubi antea anno 1378. fundatum hoſpitale S. Mariæ ad Vineam in valle veteri, vulgo **de oude delle** / ſic enim tractus ille urbis; qui inter portas Telonariam & Albam intermedius, vocabatur: Conſtabat autem illud cœnobium ex viris & mulieribus, quorum ordo initium tum non multò ante cœperat. Fuêre duæ ejus nominis, prior Scotica, virgo quæ ante mille plures annos vixit, & cujus Beda, Sigiſbertus, Marianus, Ado, meminerunt & Martyrologium Romanum. Poſterior verò vidua fuit Suetica quæ ſub Gregorio XI. Papa Romæ anno 1373. ætat. 70. vivere deſiit, cujus Revelationes typis Expreſſæ leguntur; hujus vitam deſcripſerunt Surius & Iacob. Epiſcopus Lincolnienſis, & Uſuardi additiones & ad eas Molanus meminerunt: Vide de inſtitut. hujus Ordinis Panorm. Abbatis Conſilium 8.

22 *Celebre Xenodochium pupillorum,)* Illud initium habuit, ut hic ſequitur, ab Everhardo Soudenbalchio ex antiquiſſimâ & notiſſimâ Civitatis familiâ à 450. annis celebri famâ cognitâ oriundo, Præpoſito Trajectenſi ad Moſam; qui etiam ædes illas magnificas ex vivo lapide in vico tenebroſo ſuis reliquit hæredibus, atque inſuper dominia de Utck & Emeloort, inſulas in lacu Auſtrali magno nominatiſſimas.

23 *Capiebantur & ducebantur ad Dorſtatum,)* His factis ſe non præſulem aut paſtorem, ſed Lupum oſtendit; qui diſſipabat & vexabat oves non protegebat. Sed præcipui malorum inſtinctores & fabricatores fuêre Egmondani Iſſelſteinenſes, quibus altâ mente repoſtum incendium oppidi ſui olim à Trajectenſibus, permittente Iacobâ Bavarâ Hollandiæ Comitiſſa. factum.

24 *Concluſerunt portam civitatis muniendam,)* nempe Catharinianam, quam arcis in morem munitam tenuerunt Hollandi, Davide connivente: De hac re ita loquitur Snoyus: *Quæ porta in arcis ſpeciem communita, haud ſine tyrannide, Trajectinis aliquot annis dominabatur.*

25 *Compertum eſt eos in cm. obligari,)* Fn regimen Epiſcopi jam reſtituti; qui malis uſus conſiliariis, antea in ſubditorum odium meritò incurrerat, & nunc famam ſuam proſtituere poſteritati videtur, utpote tyrannum agens non principem.

26 *Præfectus vaiidam condonaverat manum,)* De recuperatione portæ Catarinianæ ab Ultrajectenſibus, qui impatienter Hollandorum dominatum ferebant, anno 1489, ut habet Chron. Holland.; factâ ſic Snoyus: *Trajectini tempus veniſſe rati, quo ſe rurſus in libertatem vindicarent, portam D. Catharinæ pulſo in ſuam deditionem redegerunt, aut ſaltem à Præſide arcis (ut plerique volunt) aliquot nummis redemere:* Poſtrema hæc verba videntut parum convenire iis, quæ Heda & Chronicon Holl. ſcribit. Sifridus in Appendice ad Bekæ Chron: *Eodem anno* (nempe 1490.) *Trajectenſes portam S. Catharinæ, quam Hollandi Aſellati 7. continuis annis jam præſidio ſuo tenuerant, armatâ manu recuperaverunt.*

27 *Tandem fit pax,)* Interceſſione Comitum Naſſavii & Chimayenſis ut Chron. vulgare Holl. Snoyus, & Sifridus Petri tradunt. At Snoyus Comitem de Thorel nepotem Maxemiliani in oppugnatione oppidi cæſum ſcribit: cum ejuſdem nominis Comes in obſidione Trajectenſi occiſus dicatur.

28 *Thomas Bezinus Archiepiſcopus)* Is Caleto oriundus 90. Lexoviorum Epiſcopus & Comes; Galliâ exul, Ultrajecti, ubi erat Davidi Vicarius, mortuus eſt: Hujus meminêre Meyerus rer. Flandricarum lib. 17, ad annum 1472, Gaguinus lib. 10. hiſtor. Franc. circa princ. Andreas Deſſelius in faſtis Academicis Lovan. Gerardus Voſſius de hiſtor. Latinis lib. 3. cap. 8. Extat hodieque ejus in templo D. Ioan. Bapt. ante chorum, hoc Epitaphium:

Rothomago natus, à ſtirpe Baſin nominatus
Thomas, Eccleſia qui pridem Lexovienſi
Præſul ſtatutus, ac depoſt ſorte minante,
Omnia quæ verſat, præclaro Cæſarienſi
Præfectus titulo, cogor ab hoc tumulo.
Sarcophagum cernens & me pia mente recenſens,
Cæli ſine morâ pro me Dominum precor ora.

Obiit anno à Nat. Domini 1491.
3. *die Decembris.*

Atque ita fallitur Gaguinus qui eum Iuris interpretationem in ſchola Lovanienſi, quod ad vixit, profeſſum ſcripſit.

Digitized by Google

28 *Epiſcopus & Dux Lexovienſis civitatis Armoricæ,*] Lexovium hodie Liſieux, Normanniæ civitas Epiſcopatu celebris; cujus meminit Andreas Quercetanus in antiq: Urbium & Oppidor. Franciæ, lib. VII, cap. V, P. Merula Coſmogr. libro 3. in deſcript. Normanniæ.

29 *Armorici quaſi ante mare,*) Merula libro ſupra Laudato: *Olim Armorica (cujus vocis latiorem fuiſſe notionem innuit Plinius lib. 4. Nat. hiſtor. cap. 17.) fuit appellata, præcipuè quâ ad mare vergit, ubi nunc inferior eſt Britannia: Armor enim veteribus Britannis nihil aliud, quam ad Mare vel ſupra mare, ut etiam docet cum Lelando doctiſſimus vir G. Candenus,* &c. vide Cæſarem, Hirtium, Auſonium, Ortelii Theſaurum Geograph.

30 *Marini morici teſte Eutropio,*) Eutropius lib. 9. in Diocletiano meminit quidem Armoricæ ſed nominis interpretationem non addit. in MS. Heda Mirop., ita legitur hic locus, *Murici Marini*; fortè legendum, Morici id eſt Marini.

31 *Qui omnes quos genitor,*] Id de eo etiam teſtantur Gaguinos, Meyerus, Serrius, alii & P. Æmylius lib. XI. hiſt. in Ludovico XI. Expreſſis his verbis: *Aulicos Patris in nullo honore gratiàve habuit. Toto fermè Regno Magiſtratus, Præfecturas, Munerum functiones in quibus aliquid dignitatis commoditè forte, repudiatis veteribus novis hominibus demandabat,* & in Compendio Regum Franciæ, Gallicè à Tilleto edito, in vita Lud. XI. videtur is ejus rei pœnituiſſe, ut verba ſonant; *Il conſeilla à ſon fils le Dauphin, qu'il ne changeaſt point ſes anciens Officiers, amis familiers & ſerviteurs, & luy meſmes s'en eſtoit bien fort mal trouvé.* Atque id plerumque fieri videmus, etiam noſtro tempore. Omnes qui Philippo III. Hiſpaniarum Regi in oculis fuerant, Philippus ejus filius à ſe amovit; & vel quæſitis vel oblatis cauſis, functionibus depulit: cujus quoque conſilii tempeſtatem Larmiæ Marchio Patri ejus intimus ſeoſit, & ſimul aulæ incoonſtantiam expertus eſt.

32 *Succeſſivè tres pſeudo-Epiſcopos intruſit,*) Nactus enim eſt Epiſcoparum Anton. Raguir qui anno 1482. vitâ functus eſt, reliquos vide apud Ioannem de Cheou de Epiſcopis Galliæ, & Claudium Roberti in Galliâ Chriſtianâ.

33 *Poſtea N. demum Tr.*] Hic etiam in Miropiano Codice Lacunam reperi ut & in aliis MSS. quam ſupplendam voce *Treviros* me docuit Meyerus, qui Baſnum Treviris fuiſſe, cum ſolemni admodum pompâ ibidem Imp: Fredericus & Dux Carolus Burgundus congrederentur.

34 *Aliqui veſtigio membratim diviſi,*) Quæ pœna proditorum; & fortè, vel ex urbe, vel ex principatu Trajectenſi inter eos fuerunt, qui non indicto de more bello, proditorum & latronum ritu clam civitatem invaſerant.

35 *Eodem anno creatur Traj. perpetuus Magiſtratus.*) Quod etiam ante plures annos tentatum, nam in templo Iacobæo tale legitur Epitaph: In't Jaer ons Heeren M CCC XC na ſint Victoers ſterf Her Dirck van Schoorenberch Erf ſchepen van Utrecht was. b. v. d. 3. ſed nullo ſucceſſu.

36 *Erexerat præfectus in Culemburch furcam,*) Aliquoties jam ante judicatum fuerat, nemini in territorio Traject. competere jus gladii, præterquam Capitulo D. Ioannis; Idque teſtati ſunt prælati, nobiles Miniſteriales tempore Guidonis Epiſcopi, & Gaeſbekius profeſſus eſt, ac de Montfortio & Loenreſlotio interceſſores pronuntiarunt. Hanc tamen litem Florentius primus Comes Culenburganus ex familia Pallantiorum noſtro tempore reſuſcitavit, ſed fruſtra; donec illud jus ab ejus filio proceribus noſtris ſatis carè eſt venditum. Eaque emptio myſterio (ut creditum fuit) non caruit.

37 *Quod ſolum & unicum egregium,*] Hinc æſtimare quivis poteſt, quid de Davidis regimine plerique ſentirent: quicquid illi, qui palpum principibus obtrudere ſolent, ſcriptum de eo reliquerint, omnia bona, prava, juſta injuſta ſuperiorum juxta ponderantes.

38 *Comes Burenſis &c.*) Is ex Egmondanis Iſſelſteini quoque dominus, qui quod Luſcus eſſet à vulgo Trajectenſium ſchele Gijs dicebatur; cum tamen Fredericus ei nomen eſſet, ſummus eorum inimicus, ut ſæpiùs factis oſtendit, hic cùm Inſidiæ urbi à filio intentatæ malè ſucceſſiſſent, exiſtimans eum cæſum exclamaſſe fertur, *adieu* Floorken mijn ſoon.

39 *Exſolverentur 25000 aureorum,*] Snoyus numerum non exprimit, anno autem 1493. Frederico Fratri de Egmont. primo Buræ Comiti promiſſa fuêre ab Ordd. Traj. 13000. flor. Rhen. juxta literas inde confectas quoniam tamen aliquoties DD. de Egmont fit in hac hiſt. mentio, hanc ſtemmatis partem adjungendam putavi.

Ioannes Egmondæ Domin. ex Guida Amſtelia Iſſelſteine domina procreavit
{ Arnoldum Egmondæ & Iſſelſteinenſ. Dominum, qui ex Iolâ Leiningani Comit. filia.
{ Ioannem Egmondæ Dominũ, qui ductâ Maria Arckelia genuit — Guilielmus SL.
{ Arnoldum Gelriæ Ducem &c. — Guiliel: Egm. & Iſſelſt. dominum cui uxor Walburgis Frid. C. Meurſe filia, unde
{ Ioannes primus Egmõdæ C., maritus Magd. Frider: Co: Werdenb. fil. ex quâ
  { Maxemil. — Gulielm. — Ioã. ſecũdus Egmõdæ C. — Georg. Ep. Traject. — Philip.
  Ioã. ſecũdus Egmõdæ C. { Carolus. — L. Amoralius Com. Egm. Princeps Gaveræ.
  L. Amoralius { Philippus — L'amoral. — Carolus.
{ Fredericus D. Iſelſtein prim. Buræ Com. cui ex Aleyde Culenburgana
  { Florent. Buræ Comes, uxor Margareta Cornelii Bergæ March. F. unde.
  { Maximilianus Egmondanus Buræ Comes 4. Iſſelſt. Lerd. dinaſta. Eq. aur. Vell. ux. Franc. Lanoia
  { Anna hæres unica nupta Guilielmo Naſſovio Aurangiæ Principi.

40 *Sancti-*

40 *Sanctimoniales ut ſe periculis ſubtraherent,*) Erat enim tunc incendio deformatum earum Monaſterium; & militum quoque petulantiæ obnoxium, quare ſibi compararunt novum juxta Vicum Gaeſbecanum, qui nunc ab eodem monaſterio, Hieroſolimitanus vocatur.

41 *Cudit & monetam utique Legalem,*] Minorem tamen flor. Rhenenſi, etiamſi apud ignotos pro tali expenderetur multorum damno: Unde & Præfectis monetæ in Oppido Rhenenſi, vel Dureſtadio habitantibus, multum ea attulit compendii, quorum inde poſteritas ditata, majorem ad Statum perveniſſe dicitur.

Fredericus Badenſis Epiſcopus LVI.

MEnſe Majo ſequente indictis Comitiis Philippus frater (a) Ducis Clivenſis, Chori Epiſcopus Trajectenſis ab Epiſcopo Monaſterienſi, Duce Iuliacenſi, nec non Comite de Benthem. Ex adverſo Fredericus ex Marchionibus Badenſibus Theſaurarius Colonienſis per Comitem Naſſoviæ & alios Nobiles nomine Maximiliani Auguſti, & Philippi ejus filii commendantur. Verùm Fredericus prævaluit, rejecto Philippo, nec unquam tot concordia ſuffragia viſa in electione alicujus Epiſcopi Trajectenſis, quæ ultra numerum octuagenarium aſcendebant. Acclamatur itaque omnium voto Epiſcopus LVI. die feſto Servatii, & feſto Lamberti receptus cum magno applauſu. Comitabantur eum Archiepiſcopus Treverorum patruus, Marchio Badenſis frater, & multi Comites & Nobiles cum magno equitatu. Tum elaboratum, ut arx Doreſtatum recuperaretur ex manibus Philippi fratris defuncti Epiſcopi: Qui ingente pecuniâ acceptâ ceſſit. Hæc fuit quinta redemptio hujus arcis, quæ provinciæ multo plus diſpendii quàm commodi attulit. Nam Præfectus de Gaeſbeeck ſub Rudolpho Epiſcopo illam vendidit ſervato uſufructu, cui paulo pòſt renunciavit pro XIV. M. aureorum. Tertio ſoluta fuere Anthonio Burgundo in utilitatem Præfecti Culenburgenſis XIII. aureorum M. Quarto redempta fuit à Comite Burenſi, qui illam tempore belli Trajectenſis obtinuerat; Ex quo conjici poteſt, quam magno conſtitit hæc arx Provinciæ. Fredericus itaque Epiſcopus paternum genus ex domo Badenſi, maternum verò Auſtriâ, hoc eſt, Frederici Imperatoris ſorore ducens, vir omni virtute præditus, niſi quod ſacris ſe rarò immiſcuit, affabilis, benignus, & comis, magnificus in armis, ac ſplendidâ menſâ, provinciam tutandam in animo ſtatuit, & illico gregarios milites, qui circum Trajectum vagabantur, terruit, atque abſcedere coëgit; diſcordiam inter Comitem Burenſem & Eccleſias atque Trajectanos compoſuit: non parum odii ſibi ex hoc contrahens, quia favorabilius pro Comite, quàm aliis agere ſuſpicabatur; unde poſteà magni mali cepit fomentum.

Competitores Epiſcopatus duo.

Arx Doreſtatenſis quintum redimitur.

Elogium Epiſcopi.

Anno XCVIII. Præfectus de Wiſch antiquæ cladis ſuæ non immemor, gregariam (b) militum manum duxit in provinciam Tranſiſulanam, cui Epiſcopus adjutorio Ducis Gelriæ ſtatuit occurrendum. Tum egregium actum facinus per quendam Magiſtrum equitum dictum Bel (c) Gelrium, qui aſſumptis LX. duntaxat comitibus in hoſtes prorumpens, cœpit centum quinquaginta pedites. Paulo pòſt Epiſcopus ac Dux appropinquarunt in hoſtem, ut oppugnarent: verùm peditatus ſe reddidit involuntarium recuſans ſubire pugnam, niſi captivi relaxarentur, non abſque eorum dedecore. Dux verò accenſus ira, hortatur Epiſcopum, ut cum equitatu iuvaderent hoſtem quod & factum eſt. Duce ipſo inter primipilares conſtituto. Unde cæſi, ſparſi & fugati hoſtes, & uſque ad mœnia Clivenſia perſecuti: Epiſcopus transfixis ex ſuis LXX. equis, paucis tamen viris deſideratis, quos ceperat, juſſit tanquam in latrones gladio animadverti, exercitum ſuum ſoluto ſtipendio diſſolvens. Verùm ſuperſtites ex gregariis & Clivenſibus, quod ſalutem penes ipſum invenerant, & Gelriæ Duci quod Epiſcopum juverat, has reddidere (d) vices, ſunt qui & Epiſcopum notant alicujus ingratitudinis in Ducem Gelriæ pro beneficio accepto. Nam Dux Clivenſis recolligens diſperſos milites, duxit in Gelrium, & paulo pòſt Gelrius eoſdem ſibi conciliatos duxit in Clivenſ. mutuis incendiis ac rapinis ſeſe afficientes.

Expeditio Epiſcopi adverſus præfectum de Wiſch.

Demum anno XCIX. idem Dux Clivenſis pacatis rebus cum Duce Gelriæ, eoſdem milites recuperans, duxit in Trajectanos ob propria debita contracta, dum fratrem ipſius poſtu-

Expeditio Ducis Clivenſis in Trajectanos & Epiſcopii.

laſſent. Epiſcopus id præſentiens miſit ad Ducem, ut animum illius ſcrutaretur: cui reſpondit, ſe præter ſingularem amicitiam nihil habere commune cum eo vel ſuis. Verùm Trajectanos & Amersfordianos querebatur magno ære atque injuriâ ſibi obnoxios. Rogans ut illos induceret ad reparationem. Trajectani verò atque Amersfordiani offerebant refuſionem duplam ſe intra quadriennium exſoluturos, aut reſponſuros in judicio nobiliumve arbitrio. Dux autem obaudiens, & actionem graviorem irreparabilemque faciens, finem armis quærere ſtatuit.

Bellum à Clivenſi indicitur Epiſcopo.

Rhenanum oppidum per milites invadens. Qui tunc Epiſcopo fecialem eum ſcriptis direxerunt, hujus ut fertur ſententiæ. Nos tres campiductores (deſignatis nominibus) tibi Epiſcopo Trajectenſi, omnibuſque tuis auxiliaribus auctoritate Ducis Clivenſis indicimus bellum, propter debita per Davidem Epiſcopum, Trajectanos & Amersfordianos contracta; cùm tamen hujuſmodi debita, non per Davidem, ſed adverſum illum contracta fuiſſent. Epiſcopus Fredericus, rem indignanter ferens, militem conſcripſit, oppidum magnâ pecuniâ ab invaſoribus redemit, eoſque ſacramento ſibi in ſtipendium addictos in Provinciam Clivenſem deduxit.

Epiſcopus redempto Rheno oppido ab invaſoribus eos ducit in Cliviam, & Gennepum capit.

Gennepum oppidum vi capiens, & circumquaque graſſans, injuriam illatam vindicavit. Dux autem per nuncios ſeſe viſus eſt excuſare, proponens ſubmiſſionem in Philippum Auſtrium, Archiepiſcopum Colonienſem, Ducem Iuliæ, aut tria oppida Tranſiſulana, totidemque ex ſuis, & finaliter in fratrem ipſius Epiſcopi Marchionem Badenſem. Epiſcopus autem provocatus conditiones omnes reſpuit, donec ex parte ſe ſuoſque ultus eſſet, tum quæſtio intercepta & ſopita manſit.

Epiſcopus niſi ultus, pacem non facit.

Quæſtio inter Archiducem Auſtriæ, & Ducem Geldriæ ob arcem Oyam.

Orta poſteà differentia inter Philippum Archiducem Auſtriæ, & Carolum Ducem Gelriæ præcipue ſuper arce Oya & limitibus, quam uterque ſibi vendicabat. Tandem conventum fuit illam ſequeſtrandam in manibus ipſius Epiſcopi. Qui eam recuſavit aſſumere inconſultis Eccleſiis, nobilibus & populo. Tandem ſub magnis pollicitationibus, indemnitatis oblationibus, diu ſollicitatus, quod utraque pars contribueret portionem juſtam pro præſidio conſtituendo, neque vi, neque dolo inſtarent, ad illam occupandam, & ſi ſecus contingeret Epiſcopo nihil imputarent, ſed eum excuſatum haberi debere, ſatis invitus illius cuſtodiam aſſumpſit. Cumque multo tempore curam illius ſervaſſet ſuo ære, neutro illorum juxta promiſſum, licet ſæpius ad hoc implorato, aliquid ſolvente, & fidem addictam fruſtrà non ſervari conquereretur; cupiens ab hujuſmodi onere abſolvi:

Epiſcopus invitus ſequeſter arcis Oyæ.

Arx Oya occupata à Brabanto, cauſam dat diſcordiæ inter Geldrum & Epiſcopum.

Cornelius præfectus Septem-montium (Sevenbergam vocant) permiſſu (uti creditur) Philippi Archiducis, ſeu inſtigatione civium Silvæ-ducis (Buſcumducis dicunt) cui arx infeſta eſſe ſolebat, per induſtriam illam occupat, quam illicò demolitur. Unde inter Ducem Gelriæ & Epiſcopum magna diſcordiarum fomenta orta ſunt, quæ ad vitam Epiſcopi perdurarunt, nec deſtitit Epiſcopum omni conatu perſequi, licet in culpâ non eſſet. Nam arcem Kuynram, à flumine ſive æſtuario ſic dictam, hujus occaſione occupavit, quam recuperatam rurſum invadere tentavit: impeditus per cives Campenſes, qui auctores deprehenſos cum armis capite mulctarunt. Nam antiquam Aulam, ſive oppidum Aldenſalam, cum Diepenhemâ vi expugnavit, quas Epiſcopus, validâ equitum ac peditum manu adjutorio Tranſiſulanorum contractâ, obſidendo & expugnando recuperavit, armaque in ipſum Ducatum convertens circa Zutphaniam atque Arnhemiam, ipſo Duce inſpectante, incendia ac rapinas exercens, arcem munitiſſimam Woldam ſive Saltum occupans vaſtat.

Interventu Trajectenſium controverſia inter Geldrum & Epiſcopum ſolvitur.

Tandem interventu Trajectenſium, qui ſolito more huic bello abſtinuerunt, quæſtio omnis intercepta per inducias, & concordia ſubſecuta. Conceptus etiam ex hoc tempore rancor inter Cives Provincialeſque & Epiſcopum. Paſſus fuit idem Epiſcopus & aliud grave incommodum propter (e) petulantiam Groeningenſium, ſive Grunorum, qui divitiis affluentes cœpere in locis vicinis dilatare imperium, multos vicos & agros provinciæ Friſiæ, contra omnem æquitatem ſibi uſurpantes, ſubjectos ſub duro jugo, & barbaris legibus ſervire cogentes, quas longum eſſet enarrare. Unde ſeſe cunctis reddidere exoſos.

Groningenſes ſive Gruni petulantes in Epiſcopum & vicinos Friſios.

Accidit interim, quod Albertus Dux Saxoniæ, Vicarius Imp. Maximiliani, Friſiis inter ſe diſcordantibus, per alteram factionem ſolicitatus atque adjutus modicis præliis illam ſubjugaret. Et quo eam jure queat poſſidere, oblectatus affluentiâ provinciæ, cum Philippo Auſtrio, magno ære in tuendis dominiis, illo puero, per Epiſcopum tanquam tutorem effuſo, & idcircò ſibi obligato, pepigit actionem ratione Comitatus Hollandiæ illi competentem in remittendo debita contracta, atque reſtituendo certa oppida, & loca in pignus tradita in ſe transferre, Factus hoc modo ſe-

curior

Digitized by Google

cutior, applicuit animum ad diſtracta atque alienata à Friſiis recuperanda præcipuè territorium per Grunos violenter occupatum. Nam oppidum ad Eccleſiam Trajectenſem ab antiquo competere, ſicuti ſatis ex præcedentibus conſtat, Friſia æque ſicuti Comiti competebat. Verùm Grunis pertinaciter Alberto Duci renitentibus, & magnis incommodis uſque ad obſidionem affectis, cùm res eorum in anguſto collocaretur, implorantibus ab Epiſcopo (cui quantum libet obediunt) ſuppetias: Præfectum Iuſtitiæ auctoritate Epiſcopi & Eccleſiæ ſub modico penſo per modum recognitionis ſibi conſtitui permittunt, alias juris proprii. Dum conventus idcirco apud Hattemum oppidum inter Epiſcopum & illos indictus fuiſſet, eiſque oblatum ſubſidium, modo contenti forent his, quæ ratione Eccleſiæ tueri poſſent, & ſe illis abdicarent, quæ juris eſſent Friſiaci, atque id ægerrimè ferrent, Wilhelmo quodam ſacerdote primæ parrochię viro magnanimo, atque in magno honore apud eos habito, reſpondente, ſeſe omnes malle lætanter colla ſubmittere ferro, quàm poſſeſſis renunciarent. Sic dimiſſis atque cum indignatione retrocedentes ab Epiſcopo defecerunt, multo aſtu ab oppreſſione Alberti Ducis ſeſe liberantes.

Gruningenſium ab Epiſcopo defectio.

Nam eorum inſtinctu, uti credebatur, Henricus filius Alberti graviter per Friſios rebellantes obſidebatur. Ad cujus liberationem pater deſcendens, tandem in expeditione, magno animi tædio, deceſſit. Filius nihilominus amicorum fretus potentiâ, & provinciâ in deditionem ſuam redactâ, acrius Grunos urgere cœpit. Qui Comitem cis Emam flu. qui Friſiæ Orientalis ſibi titulum vendicat, Præfectum militię illius, uti ferebatur, tunc agentem, magnâ ſpe dominandi, atque præmiis ſollicitatum in defenſorem primò, demum Gelrium acciverunt, oppidum utrique dedentes, & valla pro coertione majoreque ſecuritate conſtrui patientes.

Gruningenſes ſumunt ſui defenſorem primò Comitem Emdanum, deinde Ducem Geldrię.

At quo Gelrius ſuam ac Grunorum cauſam faceret meliorem, publicè per literas ad Status Trajectenſes teſtatus eſt, ſe neceſſario adductum, ut hoc faceret, quo ſe atque illos à majore periculo liberaret, Epiſcopum incuſans. Nam documenta publica ſe habere, per quæ ſatis conſtabat, Epiſcopum niſum oppidum Grunorum perpetuo ab eccleſiâ Trajectenſi alienare, atque in poteſtatem majoris Principis tradere. Super quæ Epiſcopus palam teſtatus fuit, id ſe minimè cogitaſſe, ſed conqueſtum Cæſari Maximiliano de defectione Grunorum ab Eccleſiâ Trajectenſi, uti jactitabant, ipſius auctoritate, ut liberi deinceps eſſent, quod ſibi permoleſtum eſſet tolerare. Et niſi ob reverentiam Majeſtatis ſuæ ſub ſpe reſtitutionis omitteret, non permitteret eos inultos, ſed cogeret ad deditionem. Hæc & ſimilia ex exemplaribus literarum nobis oſtenſis conſtare poterant. Sic antiquus rancor inter Epiſcopum & Gelrium crebrò repullulavit, arx præterea Coevordia cum oppido ipſius per defectionem Præfecti illius Grunis uti credebatur authoribus, amiſſa rurſum viribus Epiſcopi recuperata fuit.

Coevordia amittitur & recuperatur.

Qui tot cladibus affectus, jam viribus deficiens, & ex tibiâ laborans, cùm provinciam utramque cis & ultra Iſulam externo milite opprimi cerneret, nec potentiæ illorum obſiſtere valeret, omni ære in defenſionem profuſo, pertæſus regiminis propoſuit officio Epiſcopali renunciare, ex eo potiſſimùm, ut ſe de Trajectanis atque Provincialibus vindicaret, quos ſibi infenſos reddiderat, eo quod omnia ſine auctoritate collegiorum ipſiſque inconſultis agebat, exteros ſolum in conſilio & adminiſtratione rerum admittens, rarò aut nunquam ſe ſacris immiſcens, acceſſit quod multos ſibi ſanguine junctos, propter potentiam & factionem contrariam ſuſpectos habebant.

Inter Epiſcopum & Provinciam ſimultas.

Unde cum eſſet magnanimus Trajectum venire rogatus, contempſit, inſidias metuens. Auxit hanc ſuſpicionem quod legationem ex Statibus Trajectanorum ad Vicum Doreſtatum conſcripſerat; in quâ erant Præfectus Montisfortis cum principe (f) Gaeſbeeck, atque Prælatis & Nobilibus, ex quorum numero eramus electi, & cùm propter aëris inclementiam eodem die inſtante veſpere ſtatutum fuiſſet in ſequentem diem differre iter, ut in aurorâ currus aſcenderemus.

Auctor noſter inter legatos Epiſcopi.

Ecce nocte intermediâ ſuperingruit ingens militum vis; juſſu Florentii Præfecti Saxi Iſulani, uti ferebatur, ex inopinato, ut urbem occuparent, oportunitatem maximam nacti, propter ingens gelu, quo omnia erant pervia. Et veriſimile erat urbem potuiſſe capi, cùm ſcilicet minimè ſuſpicaretur, niſi Geltii equites eis fuiſſent impedimento. Properabant enim per Veluam, qui illos à tergo aggredientes, currus machinis, tormentis ac ſcalis onuſtos ruptis funibus invadendo moram fecere progreſſus; Trajectanos interim celeri nuncio præmonentes. Illicò concurritur ad arma ſine tumultu, & nox vincitur laternis ac luminaribus ante ſingulas ædes ſuſpenſis, nemo ſegnis, nemo impiger inventus, ſed acriùs quiſque incitabatur propter conatus inopinatos. Tandem pulſu campanę ſignificatur ho-

Trajectenſium ad defenſionem ſtrenuitas.

tur ho-

tur hoſtes appropinquare, qui ſentientes inſidias detectas, incendia per territorium ac prædas agunt in ſubjectos Epiſcopi: demum faciunt ſtationes juxta urbem, civium animos tentantes. Cœnobium Carthuſianorum invadunt, ſuburbia juxta ventorum curſum flammis adurendo, quo illæ facilius in urbem pervolarent, ſed ſuperis faventibus & conſcriptis, & intromiſſis equitibus aliquot Gelriis, quibus civium animi confortabantur, & metus omnis deponebatur, tandem illi cùm undique graſſati eſſent, omni ſpe fruſtrati, moventes, caſtra fixerunt pridem in portu Rheni, dicto de Vaert/ quem in receſſu igni etiam conſumarunt, magnam crudelitatem in captivos exercentes, hoc facinus intorquebatur in caput Epiſcopi, tanquam conſcii. nec admittebat populus excuſationem ejus, licet ejus ſubjecti non paucis damnis fuiſſent affecti, quin legatio ipſa eo auctore debuiſſet intercipi unde adverſus omnium animus: nam Trajectani cùm pro tantâ injuriâ repellendâ ſtatuiſſent oppidum Saxi Iſulani

Quæſtio ſopita auctoritate Margaritæ filiæ Imperatoris Maximiliani.

premere obſidione, querelis per provincias domus Burgundiæ ad oppida litteris de tantâ violentiâ expoſitis, monetam inconſulto Epiſcopo ſub imagine Divi Martini, cum inſignibus Ducis Gelriæ cudi fecerunt, ipſumque precibus & ſtipendio in adjutorium allicuerunt, voto tamen fruſtrari. Poſt arctam & diuturnam obſidionem diſſolventes ſuppetiis pro ipſo Florentio coadunatis jam imminentibus retroceſſêre. Margareta Maximiliani Auguſti filia, cui adminiſtratio provinciarum Caroli Principis & nepotis commiſſa fuit quæſtionem intercipiente & diſſidentes concordante.

Stratagema egregium.

Dum hæc agerentur, pulchrum accidit ſtratagema, oppidum Vicópaſtoris, alias Harderwick ad ſinum meridionalem Friſiorum in Velua ſitum occupabatur præſidio Burgundionum, quod à Præfectis iſtorum militum, quos ad portum Rheni declinaſſe narravimus, per literas ſolicitabatur, ut ex parte ſe illis jungerent, egebant enim equitatu: interceptus fuit nuncius, & Trajectani atque Gelrii qui illis auxilio venerant, de hoc edocti, ſervato nuncio, literas per alium miſêre, ſpondente nihil imminere periculi, & jam ocius aſcenſis equis, exeuntes in Gelriorum, per inſidias latitantium, concidere manus. Illi eveſtigio explorari ſtatum oppidi, quod vacaret milite illud, confluentes invaſere.

Tiela oppidum capitur.

Amiſſum paulo poſt Tiela oppidum, quod in manu etiam erat Burgundiorum, credebatur enim conniventibus Burgundionibus hæc expeditio cogitata. Sic Trajectani ſub nomine Gelriorum has reddidere vices per indirectum. Hoc modo Burgundionibus plus damni, & Gelriis lucri acceſſit, quàm ipſis Trajectanis. Et quo commodiùs Fredericus ſe abdicaret Epiſcopatu, conſilio cujuſdam Hermanni Hagen, cui nimium fidei tribuerat, uſus eſt; is enim dudum in Galliis ſub Philippo (g) fratre Ducis Clivenſis Heduorum Epiſcopo, atque N. Principe (h) Saxi Corvini, ſive Ravenſtaino ſtipendia meritus, permiſit ſibi ſuadere, quod medio Regis Gallorum Trajectenſem cum Mediomatricenſi, ſive Metenſis eccleſiæ Epiſcopatu commutare poſſet: quam mirum in modum tanquam tranquilliorem in adminiſtrando affectabat: qui in eadem urbe aliquando enutritus, inſuper & annuo ſtipendio à Rege ipſo donaretur.

Epiſcopus Eccleſiam cum Metenſi commutare nititur apud Regem Galliæ.

Nec diſplicuit Frederico propoſita conditio, quin Hermanno clàm ſecretiſſimis ſuis negocium peragendum committeret. Ille haud ſegniter intentus, quo & ſibi conſuleret, (erat enim uſque ad publicam (i) notam avarus) ſimulat ſe privatis de cauſis ire in Gallias, pulcherrimis ſuffultus equis properat apud Regem Lugdunum, exponit commiſſa. Epiſcopus interim conſcendit in Germaniam ſuperiorem, aſſerens ſe voto Divæ Annæ aſtrictum & viſendi fratrem, quo communicatio ſecretior & commodior in abſtracto fieret. At Rex faciles fertur præbuiſſe aures, quo magis auctoritatem ſuam in inferiorem Germaniam dilataret. Nam hoc medio credebatur filius Ducis Lothariorum, nepos ex ſorore Gelrii, ad Trajectenſem pro eccleſiâ Metenſi quam tenebat, poſſe pervenire.

Maximilianus & Carolus obſtant conatibus Epiſcopi.

Verùm Maximilianus per amicos reſcivit conatus Epiſcopi, & quid in Galliis tractabatur, unde irâ accenſus, terruit Epiſcopum à ceptis deſiſtere, nec decere ipſum ſanguinis ſui cum extero Principe in præjudicium Romani Imperii ſimilia concipere, nec contentus, quo huic periculo obviaret, induxit partim ſuaſionibus, partim minis ut Epiſcopatui ad ejus & Caroli nepotis nominationem ſub annuo cenſu renunciaret. Quod cùm à Statubus (uti ajunt) quos hoc celaverat, intelligeretur, obtulerunt illi ex bonis Epiſcopalibus ſufficientem alimentationem ad ejus vitam ſubminiſtrare, & quod de ſucceſſore ſuffragiis & votis collegiorum deligendo condeſcenderet, nec ſponſam ſuam Eccleſiam deſolatam relinqueret, aut prædę exponeret, tantumque effecêre, ut Epiſcopus licet ſimularet cuncta, pœnitentiâ ductus, ſi potuiſſet, propoſitum mutaſſet.

Intercedunt & deprecantur Ordines.

Sed de fide datâ per Legatos ſæpius impulſus atque monitus, non niſi re concluſâ & perfectâ Status edocuit de ſucceſſore, quos eatenus inani ſpe ſuſpenſos detinuerat. Is erat Philippus Burgundus, frater

Davidis

Davidis Epiſcopi ex patre, quod pleroſque reddidit ſtupidos; alii vehementer indignari, alii favere viſi, juxta privatam ſingulorum affectionem, Gelrio id non minus ægrè ferente. Philippus enim à puero nunquam inſtitutus ad profeſſionem Eccleſiaſticam, plus ſe armis quàm literis exercuerat, ducemque in bello terrâ marique agens, diu Præfectus claſſis, quem Admiraldum dicunt, fuerat; cujus mores atque anteacta vita multis cognita, eo pleroſque reddidêre admirabundiores. Verùm cùm illi, qui potiſſimum viſi ſunt indignari, perſenſiſſent jactam aleam: & Maximilianus atque Carolus proni eſſent ad complacendum futuræ publicæ utilitati: quo Philippus quietius in ſede collocaretur, atque idcircò legatio deſtinaretur Bruxellas cum certis conditionibus paciſcendis, cui & nos intereramus benignè auditi atque excepti.

Epiſcopus ſucceſſorem Philippum Burgundum Davidis fratrem nominat.

Interim, quo ſuper bono publico tractaretur, omiſſa (k) causâ publicâ, contulerunt ſe ad Philippum in Zelandiâ ſive maritimâ provinciâ conſtitutum cum celeritate, privatis ſuis rebus conſulentes, & ſic effectum fuit, quod publicis commodis poſtpoſitis, ubi prius de bello formidabatur, ipſe in arcem Doreſtati admitteretur, atque à Trajectanis magnâ pompâ exciperetur, multis proceribus comitatus, applaudentibus Tranſiſulanis, contradicente nemine. Cœpit populus magnam expectationem in primo ingreſſu de illo, cùm ſe comem exhiberet cunctis, quem Rom. Pont. magno proſequebatur favore, contuitu Maximiliani atque Caroli, qui proprio ære, quæcunque neceſſaria crederentur, circa ejus promotionem perfici juſſerunt. Creditus eſt veterem exuiſſe hominem. Nam ſacris ſe quam primùm curavit initiari, aſſumens perſonam religioſam magna ſpondere viſus. Sed longè ſecus, quàm ſperabatur, evenit, ſive malo fato, ſive incuriâ aut pravo conſilio Epiſcopi nam primo ingreſſu arce Laga atque Oldenſala in Tranſiſulanis per Præfectos illarum hoſtibus traditæ, & de bello cum Gelriis ingens terror. Arces tamen præſentiâ ejus recuperatæ, & diſcordia cum Gelriis ſopita. Iam Fredericus nudatus Epiſcopatu, nudans theſauro arcem Doreſtatum, acceptaque uti ferebatur, ingente pecuniâ, abſcedens Lyram oppidum Brabantiæ, ſenio ac continua valetudine laborans, paulo (l) poſt annum, diem clauſit extremum, cùm præſediſſet (m) annis circiter viginti. Abſque mærore publico obiit anno 1516. corpus ejus à nepotibus translatum in territorium avitum, quod Baden dicunt, olim Thermarum Antonianarum nomen ferens, ne in urbe ingratâ Trajectenſium ſepeliretur. Fuit haud dubiè Princeps cordatus, ſpecimen alti ſanguinis, unde erat, præ ſe ferens: Nam provocatus, etiam impare fortunâ intrepidus arma non detrectavit aſſumere, in rebelles acer, clemens in victos, ſuapte naturâ humanus atque affabilis, aulicos ac famulitium etiam infimum decenti veſtitu, ac Germanico more abundè opipareque enutriens, ita ut plures paropſides onuſtæ cibo extra arcem ad uxores concubinaſque multorum deferebantur indiès, quam ſub Philippo ſucceſſore præpararentur in arce pro omnibus, licet ille non ſpernendam ſervaret menſam. Cumque ab amicis Frederico perſuaderetur, quia res anguſta angebat, ut hujuſmodi inutiles impenſæ minuerentur, reſpondebat majores ſuos conſueviſſe veſtire miniſtros, atque eorum replere ventres, non loculos, à quorum obſervatione degenerare nolebat. Prætereà ſicuti mos eſt omnibus Germanis, auri atque æris percupidus ultra quam conveniebat Principi, quod alias turpe cenſetur, oblectabatur tractare & dignoſcere nummos peregrinos, & qui aliqua ambiebant nacti opportunitatem ſolius ejus præſentiæ, ac pecuniâ muniti facilè nonnunquam fiebant voti compotes, inconſultis & ignorantibus illis, qui adhærebant lateri à conſilio, & in hoc gaudebat quando clàm illis aliquid ſuis poſſet recondere. Legationes atque prælatos magnificè excipiebat, venerabatur clerum, & quotiens aliquis ex causâ ad Doreſtatum confluebat, illum excipiebat menſa, vel infirmitate præpeditus cibo ac vino honorabat in hoſpitiis, ordinatis nobilibus, qui vices ſuas in excipiendo implerent; amabat pacem, ſe averſantem, etiam Eccleſiæ ſuæ non ſpernenda ornamenta pro ſacris myſteriis obeundis contulit, & majora donaſſet, niſi ſuorum ſuaſu fuiſſet immutatus. Reliquit tamen (n) quinque Eccleſiis pro æternâ memoriâ legatum. De cujus parentela ita ſcribit Pius Pont. Maximus in ſuâ Europâ; *In Marchionatu Badenſi, Princeps Iacobus Iuſtitia ac prudentia fama inter Germanos clariſſimus, cùm ſibi ad humanam felicitatem ſolam litteraturæ peritiam abeſſe videret, quos ex conjuge legitimâ liberos ſuſtulit ediſcere, litteras compulit, inter quos diviſo patrimonio, cum Carolo primogenito ſingularis induſtriæ juveni ſororem Imperatoris matrimonio collocaſſet, plenus annis haud invitus è vitâ deceſſit.*

Privatum publico præpoſitum.

Ex milite Epiſcopus religioſus.

Laus Epiſcopi.

Apophthegma Germanicum.

Sub eo contigere (n) aliqua prodigia: nam pleriſque in locis etiam Trajecti viſæ cruces è cœlo pluere, Cometes præſagus mortis Philippi Regis Caſtellæ Maximiliani Auguſti filii; cecidere grandines inſolitæ, prodierunt & ante non viſæ aviculæ in illis provinciis, diſparis

Prodigia ſub Epiſcopo.

Digitized by Google

coloris in capite, & corpore tanquam cucullatæ ſive capitiatæ, uti ferunt, quando erigebant plumas, quæ tanto ardore in aëre intet ſe interdum certabant, ut occæcatæ furore ſimul decidentes per magnos greges manibus vulgi apprehenderentur vivæ. Fuere & inſolitæ aquarum inundationes inflato Rheno, aliiſque fluminibus, pleriſque locis juxta Oceanum ſubmerſis, ac gelu inſolitum & continuum multos mortales extinguens, qui fluxu ſanguinis per nares concreti frigore per publica itinera defecêre. In Eccleſiâ oppidi Purmerani nocte Nativitatis Chriſti orta fulgurum atque tonitruorum tempeſtate, aviculę aliquot ſupervolantes alis ſuis exſtinxere luminaria, cum magno terrore ac clamore populi, & idipſum continuabatur certo curſu in aliis locis vicinis. Evomuit & mare ingentia Cete diverſis in locis, quorum aliqua viſa longitudinis vicenum & quinque cubitorum. Etiam vivus in ore Rheni, quo mare influit, viſus (o) piſcis inſtat colliculi, ſive domus magnitudine, nautis longo tempore

Monſtroſus quaſi piſcis.

terrorem incutiens, qui cum alto æſtu adductus, & profundam voraginem nactus, retrocedentibus aquis, illic manſit concluſus, donec per magnam inundationem liberatus, diſpareret. Fuit interdum paratâ claſſe cum machinis a diverſi generis tormentis imperitus, ſed hoc comperto, cautè ſe novit abſcondere in profundum, alias ſe oſtendens viſibilem: erat uti præmiſſum eſt, immanis, brevi tamen corpore, non oblongo, ſed vaſto, & perquam eminenti dorſo nodoſo, croceo, lateribus ceruleis ac viridibus diſtinctis lineis, ventre ſubalbido, tergo lanuginoſo, capite vix prominente, ſed foramine magno in fronte, per quod inſtar fumatii evaporantis fumum ac flammas, nonnunquam ſurſum emittebat liquorem fætidiſſimum, ita ut aliqui piſcatores ſive metu viſi monſtri, ſive fætore infecti, interiiſſe ferantur. Venti etiam præter ſolitum impetuoſiſſimi flarunt, quæ omnia, ſicuti reipſa compertum fuit, provinciis malum omen portendebant, quæ continuis bellis, cædibus, flammis & rapinis quaſſabantur interſæviente peſtilentiâ. Sub hoc etiam Frederico revelatæ multorum Sanctorum in Eccleſiâ ſancti Iohannis reliquiæ, uti ipſe ſuis affirmat ſcriptis, quæ idcircò hic inſeruimus pro

Epiſcopi ſcripta.

memoriâ poſteritatis. Eccleſiam autem ipſam in honorem omnipotentis Dei, ejuſque matris Virginis, Iohannis Baptiſtæ, cognominique ejus Euangeliſtę, Andreę, Laurentii, ac Catharinæ, Martyrum accepimus conſecratam.

Fredericus Marchio de Baden, Dei & Apoſtolicæ ſedis gratiâ Epiſcopus Trajectenſis, univerſis & ſingulis utriuſque ſexus Chriſti

Reliquiæ quas Bernoldus Epiſcopus apud S. Iohannem depoſuit.

fidelibus, ad quos præſentes noſtræ literæ pervenerint ſalutem & ſynceram in Domino charitatem: Magno piæ devotionis affectu accepimus; Quod recolendæ memoriæ, Reverendiſſimus in Chriſto pater Dominus Bernoldus vicesimus Epiſcopus Trajectenſis prædeceſſor noſter (prout in hiſtoriarum annalibus legitur) ad omnipotentis Dei, ejuſque præcelſæ genitricis ſemper Virginis Mariæ, omniumque Sanctorum laudem & gloriam, atque felicem ſuæ recordationis memoriam, inter alia ſua laudabilia pietatis & virtutum opera, tres in civitate noſtrâ Trajectenſi magnificis impenſis fundavit Eccleſias, unam in Divi Petri Apoſtolorum Principis honorem; aliam quoque beati Iohannis Baptiſtæ præcurſoris Domini titulo inſignivit. Tertiam verò Conventualem in ſancti Pauli Apoſtoli Doctoris gentium memoriam ſempiternam erexit: Singulas variis donis, privilegiis, & libertatibus ex-

Reliquiæ SS. Cypriani & Iuſtinæ.

ornavit, quique in dictâ Eccleſiâ ſancti Iohannis corpora ſanctorum Cypriani & Iuſtinæ devotè recondidit, ubi hodierno tempore ineffabili venerantur honore. Poſtmodum verò dilecti nobis in Chriſto Decanus & Capi-

& Capitulum dictæ Eccleſiæ noſtræ ſancti Iohannis, divinâ inſpiratione moti, chorum jam dictæ Eccleſiæ noſtræ ipſis ad reparandum & (p) intertenendum derelictæ, (quæ jam à ſua primæva fundationis origine, & felici tranſitu ad Deum dicti Domini Bernoldi Epiſcopi & fundatoris ultra quadringentos & quinquaginta annos erecta ſteterat) ob nimiam vetuſtatem ac ruinam prope minantem, non abſque magnis impenſis, Dei ejus ſanctiſſimi præcurſoris confiſi adjutorio ampliare, & de novo erigere incipientes (cujus nos fundamenti primum lapidem per venerabilem Dominum (q) Hermannum de Lochorſt, Decanum Eccleſiæ noſtræ ſancti Salvatoris Trajectenſis, noſtrum in ſpiritualibus generalem Vicarium collocari fecimus) & Deo dante, dicti Domini opus incœptum ſagaci ſtudio debito effectui mancipare intendentes, nunc die viceſimâ ſecundâ menſis Maji, ſicuti veridicorum relatu didicimus, ſummum altare dicti chori ex neceſſitate operis per eorum laboratores & artifices ad alium congruentem locum transferre ſatagentes, in concavitate altaris quandam plumbeam ciſtulam incluſam invenerunt, ſed ipſam ob venerandam ejus antiquitatem attingere verentes, per Reverendum Patrem Dominum, Dominum Iacobum Ridder, eâdem gratiâ Epiſcopum Ebronenſem, in Pontificalibus Vicarium noſtrum, adhibitis ad hoc ceremoniis & ſolennitatibus conſuetis, in ſacrarium decenter collocari curarunt, minimè tamen tunc dictam ciſtulam aperientes, ſed alterâ die per dictum Reverendum Patrem Dominum Epiſcopum Ebronenſem, in venerandi ac Nobilium & ſpectabilium virorum Domini Iacobi de Appelteren, Decani Eccleſiæ noſtræ Trajectenſis; Henrici de Appelteren Domini de Perſichem, Gerardi Domini de Oyen, Henrici de Ghendt, Iohannis de Rheno de Iutphaes, olim Burgimagiſtrorum civitatis noſtræ Trajectenſis, & aliorum plurimorum teſtium fide dignorum, & Notarii dictæ Eccleſiæ ſancti Iohannis ad hoc vocatorum præſentiis allatam aperiri fecerunt, invenientes, depoſito dictæ ciſtulæ plumbeo cooperculo, aliam ciſtulam ſive capſulam ligneam ſericis ornatam ac vitro tectam: Quo iterum remoto, in medio dictæ capſulæ repertus fuit lapis oblongus Porphyreticus, cum quatuor ſchedulis pergamenicis, antiquiſſimis characteribus latinis accuratiſſimè conſcriptis; & ſub dicto lapide jacuit pars panni ſerici purpurei ferè coloris: ſub quibus panno & ſchedulis jacuerunt certæ reliquiæ.

Cistula plumbea inventa in altaris cavo.

Capſula lignea ornata ſericis & vitro tecta, inſerta plumbea ciſtulæ.

Verùm, *propter ſupervenientem occupationem dicti Reverendi Patris* Domini *Epiſcopi, præfatam ciſtulam plumbeam cum dictâ capſulâ ligneâ rurſum ad ſacrarium & locum congruentem reponi fecerunt; earundem*

rundem

rundem viſitationem ad tempus magis oportunum differentes; hodiè verò videlicet decimâ octavâ menſis Iunii, die Dominicâ, *in octavis ſanctæ & individuæ Trinitatis, horâ quartâ poſt veſperas, vel quaſi Pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris, ac* Domini *noſtri* Domini *Leonis divinâ providentiâ Papæ decimi anno ſecundo, in venerandorum & celeberrimorum, venerabilium & præſtantiſſimorum dominorum, dicti domini Hermanni de Lochorſt Vicarii noſtri, Adriani de Trajecto Præpoſiti Salvatoris Trajectenſis, & religioſorum patrum Cornelii de Snekis Vicarii generalis congregationum Hollandiæ, & Iacobi Calckar prioris conventus Trajectenſis ordinis Prædicatorum Sacræ Theologiæ Profeſſoris, Theodrici Houvvagen beatæ Mariæ Antvverpienſis Eccleſiarum Canonici, Franciſci de Hulſt conſiliarii in altâ curiâ Principis Caſtellæ, ac Everardi de Coddenoert in Curiâ Trajectenſi cauſarum Advocati Iuriſconſultorum; & aliorum virorum Eccleſiaſticorum teſtium fidedignorum, nec nõ dicti Notarii præſentis dictam ciſtulam plumbeam in menſâ ad hoc deputatâ reverenter in ſacriſtiâ dictæ Eccleſiæ repoſitam denuo per dictum Reverendum Patrem dominum Epiſcopum Ebronenſem aperientes, & dictas ſchedulas debitè viſitantes, & publicè ibidem lectas hujuſmodi ſub tenore.*

Tenor primæ ſchedulæ.

Reliquiarum in ciſtis repertarum recenſio.

Reliquiæ ſanctæ Mariæ Matris Domini, *de ſepulchro & de ſindone* Domini, *de petra ſuper quam* Dominus *ſedit, Reliquiæ ſancti Petri Apoſtoli, ſancti Iacobi fratris domini, ſancti Philippi Apoſtoli, ſanctorum Martyrum Stephani protomartyris, S. Laurentii, Bonifacii, Anaſtaſii & ſanctorum confeſſorum Martini Epiſcopi, Hilarii, Heriberti & Sanctarum virginum Margaretæ, Affræ Martyris,* XI M, *Virginum.*

Tenor ſecundæ ſchedulę.

Et Sanctorum confeſſorum Martini Epiſcopi, Benedicti Abbatis, ſancti Hilarii Epiſcopi, Sancti Nicolai, Liberii, de cruce Domini, *de veſtimento ſanctæ Mariæ, ſancti Amandi, de Spongiâ, de ſepulchro ſancti Ioſeph, aliarumque Martyrum* XI M *Virg.*

Tenor tertiæ ſchedulæ.

Reliquiæ ſanctæ Mariæ matris Domini, *de ſindone* Domini, *de pe-*

træ ſu-

tra ſuper quam Dominus ſedit, & ſancti Petri Apoſtoli, ſancti Iacobi Apoſtoli fratris Domini, S. Philippi Apoſtoli, ſancti Bartholomei Apoſtoli, & Sanctorum Martyrum Stephani Protomartyris, S. Laurentii Martyris, S. Georgii Martyris, ſancti Pancratii Martyris, S. Bonifacii Martyris, S. Alexandri Martyris, S. Stephani Papæ & Martyris, S. Ipoliti Martyris, S. Blaſii Martyris, S. Tiburtii Martyris, S. Sixti Martyris, S. Urbani Martyris, S. Gorgonii Martyris, S. Quirini Martyris, S. Venantii Martyris, S. Anaſtaſii Martyris, S. Egnatii Martyris, ſancti Sebaſtiani Martyris, ſancti Amani Martyris.

Tenor quartæ ſchedulæ.

De cruce Domini, de veſtimento Domini, de veſtimento ſanctæ Mariæ, Bartolomei Apoſtoli, de columna Domini, & ſanctorum Martyrum Pancratii, Georgii, Alexandri, & ſancti Stephani Papæ & Martyris, & ſanctorum Confeſſorum Nicolai Epiſcopi, Liberii & SS. Virginum Agathæ, Margaretæ, Iulianæ. Quibus ſchedulis debite perlectis & reliquiis in dictâ capſulâ exiſtentibus inſpectis, idem Reverendus pater Dominus Epiſcopus Ebronenſis dictarum reliquiarum viſitator, de dictorum noſtri Vicarii, & in Theologiâ ac in jure doctorum conſilio, eaſdem reliquias extra loca, in quibus à ſenioribus & venerandis patribus reverenter olim collocatæ fuerant ſegregatæ, abſtulit, ſed eaſdem more aliarum reliquiarum venerari & coli cenſuit, de noſtræ auctoritatis ordinariæ licentiâ ſpeciali. Quæ omnia & ſingula univerſitati veſtræ inſinuamus, notificamus & intimamus, dignum arbitrantes, ut dicta noſtra Eceleſia ſancti Iohannis, quæ tam honorificè à dicto Domino Bernoldo Epiſcopo, prædeceſſore noſtro, longis jam retroactis temporibus conſtructa & dotata dinoſcitur, ac ipſe Deus, qui in ſanctis ſuis glorioſus eſt, honoretur, ad corpora ſanctorum Cypriani & Iuſtinæ, & reliquiæ nunc, ut præmittitur, in dicto altari adinventæ, juxta præfatarum ſchedularum tenorem, debitis frequententur obſequiis. Omnibus verè pœnitentibus, confeſſis & contritis, qui ad uſum fabricæ dicti novi chori, ſeu ad ornamenta dictarum reliquiarũ, quoquomodo manus porrexerint adjutrices, quotieſcunque & quandocunque hoc fecerint, de omnipotentis Dei miſericordiâ, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus, ac beati Martini patroni omniumque Sanctorum meritis & interceſſionibus confiſi ſuffragiis qua-

giis quadraginta dies indulgentiarum de injunctis eis pœnitentiis miſericorditer in Domino relaxamus. Datum ſub noſtro ſubſigillo ad cauſas præſentibus appenſo, anno à Nativitate Domini Milleſimo quingenteſimo quinto decimo, die verò decimâ octavâ menſis Iunii. Iohannes de Wael Notarius de mandato ſubſcripſit.

Et hic apparuit, quod potentiores in petendo prævalere ſoleant. Maxemiliani enim multo plus quam reliquorum preces valuerunt.

a *Philippus frater Duci Clivenſis,*] Philippi hujus Badenſis æmuli pauci ſcriptores meminerunt: ſed concordibus Canonicor. Trajectenſium ſuffragiis electum ſcribunt Fredericum Badenſem Caroli Marchionis ex ſorore Friderici 3. Imp. filium; In mon. Traject. invenitur quidem Philippus Clivus Chori-Epiſcop. & Huterus in Geneal. tab: Clivenſium Theodoricum ab aliis Philippum vocatum Archiepiſcopum Remenſem fratrem Engelberti nominat: Verùm quod Teſmakerus ſcribit quod mortuo Davide Engelbertus Clivus votis Cleri & populi Electus in Epiſcopatu Trajectenſi eidem ſucceſſiſſet, niſi Maximilianus Freder. Badenſem nepotem ſuum intruſiſſet, id ab alio nemine, quod ſciam, traditum eſt.

b *Gregariam militum manum,*) Hæc magna Legio, vulgò de groote gaerde dicta fuit 4000. militum conſtans, ſcilicet mercenaria manus quæ ſtipendium offerentibus operam dabant, nulli certo Principi addicta: Huic ſimilis illa quæ nigra legio dicebatur, cujus meminit Ubbo Emmius hiſt: Friſ. lib. 45. his verbis: *Benthemius pro Saxone Friſiis præfectus ex his & aliis copiis milite veterano validis in diœceſi Vltrajectina coire juſſis, Legionem conficit capitum 440, Lixarum mille, quæ Legio nigra vulgo dicta fuit*: Sifridus quoque Magnam Guardiam appellat in Appendice ad Bekam, vide Huteri Auſtriacâ lib: 7, Verharium in Carolo Auſtriaco, qui poſtea Imp: ejus nominis V. dictus.

c *Dictum Bel Gelrium,*) *Gelrium*, non eſt in quibuſdam MSS. unde *Belgrinum* vel pelgrinum legendum putabam, non improbante Doct. Scriverio. Sed cum hæc à diligentiſſ. viro I. Pontano Hiſt. Geldr. lib. 7. deſcripta viderem ejuſdem verba etiam hic exprimere volui: *Memorabile eſt* (ait) *Gelrum quempiam Equitum Magiſtrum cui Bellio nomen (Furmerii editionem videtur ſecutus) aſſumptis ſecum 60. comitibus in hoſtem prorupiſſe, ac 150. ſuæ feciſſe poteſtatis &c.*

d *Has reddidêre vices,*) Obſcura eſt narratio, nec video admodum quo hæc verba referenda ſunt: niſi id velit Heda, ſuperſtites Legionarios Duci Clivenſi, cujus beneficio ſervati erant, ſacramento ſe in Gelrum & Trajectenſem auctoraſſe quo vindictam ab eiſdem de ſuperiore clade caperent, ac ita vices redderent. Ea quæ hic ſunt tradita, & ſequuntur, habentur ferè in Chron. Holl. vernaculo, Sifrido Petri, ad Bekæ Chron. Iſaac. Pontano in Gelr. hiſt. Teſmakero in hiſt. Clivicâ.

e *Propter petulantiam Groningenſium,*) Bella Groeningenſium, & eorum contra Epiſcopum rebellionem præter Chron. populare Holl., & Sifridum in Badenſi, prolixius proſequitur Emmius rer. Friſicarum lib. 44. & ſeq.

f *Cum Principe Gaeſbeeck,*) Neſcio quis hic Princeps Gaeſbeeckius. Nam poſtremus ejus ſtirpis ex Abcaudiis jam deceſſerat anno C. 1459. qui poſt ſe prolem legitimam non reliquerat, & ex pacto, ut ſe redimeret à captivitate, omnia feudalia bona in terra Trajectenſi jacentia, Eccleſiæ ceſſerat Traject. videndum itaque an ille ex aliâ ſtirpe, pars enim iſtius dinaſtiæ ſeu Baronatus (ut vocant) ad Hornanos, pars ad Naſſovios, alia ad alios pertinuit.

g *Philippo fratre Duci Clivenſis Epiſcopo Heduorum,*) Neſcio an is, qui Hutero & Theodoricus vocatur, de quo ſupra quædam in notis, & Heda ad initium vitæ hujus Epiſcopi: Hunc & Ambianenſem & Nivernenſem Antiſtitem fuiſſe volunt quidam ſcriptores, quin & Rhemenſem Archiflaminem, quem tamen in Elencho horum Archiepiſcoporum non invenio.

h *Atque N. principe Saxi Corvini,*) Adolpho à Ravenſtein, vel ejus filio Philippo ex ſtemmate Markano & Clivenſium ducibus.

i *Erat enim uſque ad publicam notam avarus,*) Nihil in conſiliario principis pernitioſius avaritiâ, quod ex iis, quæ hic narrata ſunt, quoque apparet; nam multa Frederico incommoda ex ea peſte evenerunt.

k *Omiſſâ cauſâ publicâ,*) Hæc vetus querela eſt, ut ſupra in Davide Epiſcopo idem Heda lamentatur, his verbis: *Denuò quiſque privatis ſuis conſulebat rebus, nemo autem proſpiciebat, aut aliquid petebat pro utilitate Reipublicæ aut Civitatis, quæ permagna potuiſſet conſequi privilegia, ſi petita fuiſſent.*

l *Paullo poſt annum,*) Caulæus paraphraſtes Snoyi tres eum menſes tantùm ſupervixiſſe refert: certè parum ſuperfuiſſe conſtat, utpote ſive tœdio, ſive ſenio, ſive alio morbo conſumptum.

m *Cum præſediſſet annis circiter 20,*] Geldenhaurius Neomagus ait; cum *XXII. annis ditionem ſuam gubernaſſet*, Bockenbergius Hedæ calculum ſequitur, annus mortis 1516. creditur, etiamſi ſint qui annum C. 1517. præferunt.

n *Sub eo contigere aliqua prodigia,* De prodigiis hujus anni tacent noſtri hiſtorici: Gouthovius tamen ad finem hujus captum circa Roterodamum piſcem magis monſtroſum quam magnum refert. Ce-

Digitized by Google

ſert. Cete in littoribus Hollandicis ſæpius viſa & capta, etiam noſtro tempore conſtat. De avibus autem inter ſe pugnantibus, aliis quoque ſcriptoribus dictum eſt: videntur hic non unius temporis aut loci mira in unum ab Heda contracta. Cornelius Gemma de divinis naturæ characteriſmis ex Frytſchio narrat, anno 1494. Graculos & picas ad aliquot hinc inde miliarium ſpatia confligentes, belli oſtentum præbuiſſe; vide ejuſdem lib. 1. cap. 8. ubi & plura de Cometis pag. 196. & ſeq. lib. 2. cap. 2.

o *Viſus piſcis inſtar colliculi &c.*) Noſtra ætate plures ejuſmodi apparuerunt in littoribus Oceani, & capti ſunt, quorum formæ & magnitudines ære expreſſæ & deſcriptæ ſpectantur: vide Gemmam libro ſupra laudato, ubi multa de præſagiis & prædictionibus, quomodo iis uti debeamus, & quatenus illæ licitę.

p *Intertenendum*] A Gallico entretenir, id eſt, conſervare. In gloſſ. Barbaricis non invenio.

q *D. Hermannum de Lochorſt,*) Hic filius Wilhelmi de Lochorſt, patruum magnum habuit D. Hermanoum de Lochorſt Decanum ſummi Collegii Trajecti, & Can. Leodienſem qui anno 1438. obierat, & ſororem D. Ermgardim Abbatiſſam Servatianam anno 1520 mortuam. Ipſe autem deceſſit anno 1527. ex nobili & antiquiſſimâ familia oriundus, cujus hodierno die ſuperſunt relliquiæ.

Philippus Epiſcopus LVII.

JAm Philippus quinquageſimus ſeptimus in ordine Epiſcopus, rerum ſicuti præmittitur, adminiſtratione fungebatur, fundamentum primum jactans in cupiditate, Prælatos, Clerum, atque (a) doctos in parvo precio habens, ſed illos, qui adulari, aut ſpem quæſtus proponere ſive exercere per fas & nefas noverant, magno proſequebatur favore, quibus & magnam fidem attribuit, nimis credulus, in audiendo alios perdifficilis, patiebatur tamen ſe vinci ratione, ſed citiùs quàm par erat devinci ab auriculariis. Primum Eccleſiarum libertates ac Iuriſdictiones Archidiaconorum infringere ac uſurpare tentavit, pro argumento capiens, quod de jure communi omnia deberentur Epiſcopo; non contentus his, quæ prædeceſſores Epiſcopi poſſedere, ſuaſu pravi conſilii, cùm ipſe ſimilia non calleret, quibus in tantùm detulit, ut licet vellet omnia ſcire videri, & ægrè ferret quod aliquis cauſam latinè verbo vel in ſcriptis defendens, illam vulgari, aut nota illi lingua, quo rem caperet, referret, inpromptus reſpondere ad objecta, dicebat, ſe cum ſuis apud Trajectum communicaturum. Hoc modo abſolvit pleroſque, cumque multa de Romano Pontifice ſibi promitteret, (egerat enim Legatum Romæ ſub Iulio in præſtandâ obedientiâ nomine Caroli Principis) nedum abolitionem aliquorum, quod in ſæculo deguerat, ſed adoptionem ad dignitatem Epiſcopalem (quam certis (b) indiciis diu ambierat, licet omninò ſpernere nec appetere pleriſque perſuaderet) cum poteſtate viſitandi exempta monaſteria impetravit, imponens nova officiis onera pro majore quæſtu, ſubſidia in adventu novi Præſulis ſolvi ſolita nedum diminuit, ſed adauxit, pauperum atque aliorum querelis de gravamine obauditis, non ſine diſplicentiâ proborum, qui familiaritate illius fruebantur. Inſtigatio tamen improborum aliquorum hominum, quorum præcipua erat auctoritas, prævaluit in tantùm, ut licet admonitus fuiſſet à Præfecto Montisfortis, atque aliis in publicâ menſâ, antequam rerum potiretur, quod illis non crederet, ſed ab eis tanquam infidis mercatoribus ſe abſolveret, prout dicebat in animo ſtatuiſſe, mutato tamen conſilio, ſive quod illi in ſententiam ejus noverant condeſcendere, ſive quod ſecreta per eos ſcrutaretur, tantum attribuit fidei, quod orta inter cives Campenſes & Swollenſes, oppida tum opulenta, tum ampla, ex petulantiâ potius, quàm juſtâ occaſione, diſcordia ſuper theloneo quodam ac navigatione Iſalæ fluminis, ſive Aquæ nigræ, & Status Trajectani, proſpicientes futura ſociorum pericula unà cum Epiſcopo Legatos mitterent ad intercipiendum ſcintillas bellorum, illique perorasſent cauſsam omnis controverſiæ ſubmittendam Epiſcopo & Statibus pro æquitate diſcutiendam, & idcircò ad tempus ceſsandum ab hoſtilitâte; ſuggeſtione tamen mercatorum hujuſmodi (uti ajunt) perſuaſum fuit Epiſcopo, permitteret utroſque inter ſe digladiari, qui minus ſibi obedirent, vireſque illorum hoc modo collidenda, ex hoc nedum ſibi obedientiam, ſed magnę mulctæ atque opum affluentiam certo expectandam, non verentes proponere ſecuram ſpem centum millium aureorum. Et ſic impediebatur, quominus querela hæc per Status diſcuteretur, utriſque populis nihilominus finem anhelantibus, & ad amicitiam pronis. Cumque perſentirent ſub ludibrio quodam rem ſuſpendi atque protelari rurſum

Mores Epiſcopi parum Epiſcopales.

Tranſiſulanorum Status miſer culpâ Epiſcopi.

concurſum ad arma, rapinas, cædes, incendia. Et dum Epiſcopus jam edoctus de majore diſcrimine, & rem præter votum ſuccedere, diſcordias reſtinguere niteretur, rejicitur, nec per arma etiam ſocialia Burgundionum, nec ære, nec auctoritate furorem ſedare potuit, quin omnia hinc inde ad extrema diſſidia tenderent, territorio Tranſiſulano mutuis viribus hoſtiliter exciſo, captis atque ſpoliatis oppidis, nobilibus per dolum abductis atque deletis, nec ullâ ex parte temperatum à ſanguine aut crudelitate, ita ut brevi ex florentiſſimâ Provinciâ, (quod dolendum eſt) deſertam undique proſpiceres, ſollicitatis exteris Dominis in defenſores, quo majores ſtrages commiſſæ ſunt. Quem errorem Epiſcopus ipſe poſteà coram nobis in Dordraco atque Haga-Comitis exiſtentibus, illorum inſtinctu contigiſſe palàm confeſſus eſt, dum excuſare niteretur hanc rebellionem, & ad Gelrium defectionem, quam contigiſſe erubeſcat, quia improſperè ac negligenter magnum aliunde æs alienum contractum circa tuitionem provinciæ diſſipaverat, commeſſationibus magis indulgens, quàm armis; ita ut ſtatus provinciæ tenderet ad deſperationem, & magnâ ex parte uſque ad obitum ejus in ſervitutem exterorum Principum permanſerit, nondum ex omni parte liberata: in tantùm, ut omni dominio atque commodo Tranſiſulano ſpoliatus, territorio Trajectano contentus eſſe cogeretur, modo in Zelandiam, modo in Flandriam confugiens, quo longius abeſſet incommodis, & cladi ſuorum. Hujus tam (c) pravi conſilii auctores partim antè, partim poſt obitum ejus humanis exceſſere.

Redundat in Epiſcopū culpa.

Trajectani nihilominus in tranquillitate ſibi paruerunt, quorum plerique de caſu Tranſiſulanorum, uti natura eſt, factioſorum, lætari, alii commiſereri notabantur. At Epiſcopus actorum pœnitens, & ſerò de remedio cogitans, auxiliis deſtitutus, carens viribus, & exhauſto ærario, & debitis plurimis contractis involutus, in magnâ verſabatur anguſtiâ, nec unde afflictis rebus opitularetur modum habuit. Nam Burgundi ob rem malè geſtam retraxere manum, amici, qui magnas opes in ejus beneficium conſumpſere, averſabantur, miles involuntarius ob tardata ſtipendia promerita, minabatur defectionem, quæ Philippus aſſiduo gemitu alto recondens pectore ſpem vultu duxit ſimulandam, ſi forſan mitior fortunæ aura quandoque afflaret, per convivia, ludos ac pocula tempus ducens, quo tantorum oblivisceretur, ſed quis reſiſtet inclementiæ fati? Cùm ex Senatu & optimatibus Trajectanis aliqui ſalutandi forſan causâ confluxiſſent Doreſtatum, & vocati ab Epiſcopo intereſſent epulis, illeque poſt aliqua ſuſpiria dolores intrinſecus aperuiſſet excuſando culpam, quæ per aliquos non ſine magnâ ſuâ injuriâ in ipſum retorqueretur, tandem ſepoſitis omnibus curis, ut animum exhilararet, cœptum undique magnos exhaurire crateras, ita ut communis eſſet lætitia, communis, ut ita dicam, ebrietas, & alter ex alterius ſimicis geſtibus jocundaretur.

Epiſcopus ſub dio frigido pectus apertum gerit, & in morbum incidit ac moritur.

Sequente mane Epiſcopus in hortum deambulans, aperto, uti ſolebat pectore, ſub aura frigida ſentiit dolorem pectoris, qui de horâ in horam adaugebatur, ita ut incertum eſſet de ſuſpicione pleureſis, an febris peſtilentiæ, & ſera quæſita remedia: convocato è Trajecto medico., nec quicquam ſperante, die tertia ſubſequente quæſivit Euchariſtiam, & poſt aliqua ex voluntate ordinata, animam prius Deo reconciliatam atque commiſſam exhalavit, non ſine ſtupore atque triſtitiâ multorum. Credebatur enim, ſi ſupervixiſſet, cum tempore incommoda omnia ſuperaturus: Nam magnis innitebatur clientelis, quæ tamen in arduis diſtrahebantur, & in fine ipſum non dereliquiſſent. Corpus ejus licet à collegio Trajectano per nuncios expoſceretur in Eccleſiâ Doreſtati impoſitum ſepulturæ Davidis fratris. Tertius (d) per ordinem Epiſcoporum, qui extra Trajectum ſunt tumulati. Statuerat quidem Nicolaus Lavennus Præpoſitus Leydanus, ac Canonicus Eccleſiæ Trajectenſis, quem David à puero choraule enutriverat, videns Philippum fratrem id minus curare, eo conſulto funus ob devotionem Trajectum ſuo ære ſolemni pompâ deferre, inhibitus ab illo, ne tentaret, tanquam ipſe bene ſciret, quando opportunius illum eſſet tranſlaturus. Et jam uterque quieſcit carens honore funerali; Ex hoc tamen conjiciebatur Philippum jam dudum in animo concepiſſe Epiſcopatum. Cauſam evectionis ipſius Nicolai inter triſtia libet inſerere.

Nicolaus Lavennus choraules.

Cùm David præeſſet Epiſcopus Eccleſiæ Morinorum, ille puerum choraulem agebat, quem Epiſcopus die ſacro, quem cinerum dicunt. ex ſede retro aram vidit edentem tibiam pulli, accivit puerum, ſcrutatur, gnarus quid commedat? ille conſtãter fatetur ſubrubeſcens, non quod carnem ederet innocenter, ſed quod jejuniũ violaret. At Epiſcopus interrogat, quare die præcedẽte non conſumpſiſſet? reſpondet intrepidè, heri inquit undiq; cõmeſſabamur, & devoravimus carnes ad ſaturitatem, at cum ſimilia gaudia nobis raro contingant, qui ut plurimum quotidianâ premimur fame; ſic ſatur reſervavi mihi partem,

ut hanc

ut hanc diem in fame temperarem. Epiſcopus hoc faceto & induſtrio reſponſo pueri oblectatus, illiuſque ſimplici innocentiâ, cepit eum in curam ſuam, juſſitque eum bonis moribus inſtitui, omniumque periculorum ſuorum dum eſſet Epiſcopus Trajectanæ Eccleſiæ expertus comitem non ingratum, qui mortuum jure ſepulchri honorare deſiderabat. Frat Philippus ſtaturâ mediocri, vultu perſimilis Philippo Duci genitori, capillis ac ciliis nigris, latis humeris, lato pectore, cruribus ad decorem gracilibus, corpore bene complexo, ætatis 59. anno, qui diu ſupervivere potuiſſet curſu naturali, niſi adverſa forſan dies ejus abbreviaſſent, pulcher in armis, oblectatus pulchris equis, nec minus, permittente ætate, conſortio puellari, cantu ac fidibus, picturæ ac (e) lineamentis per ocium operam dans, utrumque callebat, & de ſculpturis optimè judicabat; pronus ad iram atque vindictam, malens timeri quàm amari, juxta meticuloſus, parum deditus (f) religioni, & minus obſervans cleri, deſiderabat tamen juſtitiam, ſi barbarici ritus permiſiſſent. Præſtabat induſtriâ naturali & magnâ experientiâ rerum. Cum Philippo Rege Hiſpanias ac Gallias, & filiâ ejus deſponſatâ Chriſtierno Regi Daniæ iſtius regna luſtrarat; Romæ & in Britanniâ functus legationibus; in bellis parum fortunatus: ſtatuerat magna in animo, niſi inopinata mors intercepiſſet. Hiccine eventus rerum ut clariſſima facta plerumque obſcuro fine terminentur. Ejus contuitu Leo Papa x. conceſſit provinciæ Trajectenſi (g) indultum, ne ad primam citationem evocarentur. De Maximiliano atque Carolo Augg. multa polliceri potuiſſet, niſi per ignaviam Trajectanorum omiſſa fuiſſet proſecutio. Sub eo intenſiſſimus fuit (h) ardor in vere, ita ut equites in armis, ſed paſſim per vicos viri, mulieres ac pueri, item pecora interirent ſiti, & continuabatur multis menſibus, inauditum anteà. Cœpta etiam (i) pullulari nefandiſsima perfidia Lutheranorum, quæ ferè totum orbem brevi tempore contaminavit, omni hæreſi pernicioſior, diſſolvens ſacra Euangelia, Sacram Scripturam, ſacras leges, ſuſtollens religionem atque omnem obedientiam, cum tamen ſua prætextu Euangeliorum tutari velint, pejora quàm Gothi, Turci aut Tartari in Romani Imperii extinctionem, & regnorum ſubverſionem excogitarunt, in Chriſtiani nominis odium machinantes tanto fuco ac dulci veneno, ut etiam conſtantia pectora mutent, magnoque adſcribendum miraculo, de tantâ omnis ſexus facilitate, qui inſtar ſimiæ, quæ allecta caligulis, quas ex arboribus conſpicit homines induere, idipſum effingendo, uti ferunt, irretita decipitur, ſic etiam poſtpoſitis patrum ritibus, qui feliciter vixerunt, & beatius obierunt, tam faciliter novæ fraudi ſeſe obcœcatos innectunt. Primùm in religioſos ac ſacras virgines, demum in Eccleſiaſticos & univerſum clerum ſævientes, etiam Deum ipſum contemnere, & immaculatæ ejus genitrici detrahere, ſacras imagines elidere ſtuduerunt, Principibus ſæculi tolerantibus, & magnâ ex parte applaudentibus, donec in ſeipſos dente exaſperari, heu nimis tardè, conſpexiſſent, qui ut ſaluti propriæ conſulerent, non zelo Dei, non religionis aut pietatis motu arma ſumpſere, ſed ut ſua conſervarent impulſi, ingenti conflato exercitu per ſumma diſcrimina certare nutu Dei ſpreto ſupra centies (k) ſexagies hominum millia victores trucidarunt. Perſeverat nihilominus deteſtabilis conſpiratio, & inſtar hidræ Herculeæ multiplicatur, vireſque licet devicta & proſtata Antæo more reſumit nec terretur exemplo, nec revocatur rationibus, & ſub ancipiti pendet exitus, niſi divina clementia cooperetur in cauſam ſuam. At Friſii (l) ſub ſignis Ducis Gelriæ militantes principio Epiſcopatus Philippi, cum manu validâ gregariâ, ductore quodam Selbachio, tranſgreſſi ſinum, oppidum Medenblick invaſere, Eccleſiam cum illo incendentes, demum Alckmariam occuparunt aliquamdiu, & impunè tranſeuntes in Gelriam, expugnarunt Aſprenam oppidum nulli ætati, nulli ſexui parcentes, neque à ſacerdotibus abſtinuerunt, loca ſacra uſque ad ſumma altaria humano ſanguine defœdantes. Relatum fuit multos inter illos (m) fuiſſe Iudæos hanc præcipuè crudelitatem exercentes cum Chriſtiano militi hoc minus liceret, Nam virgines amplexas inſulas, quibus ſacerdos indutus Euchariſtiam in manu tenens, & feroces animos ad miſericordiam exhortabatur ob reverentiam ante pedes illius conſtat occiſas, & earum ſanguine ſacras veſtes commaculatas. Horret mens humana enormia facinora narrare, quæ illic contigerunt, nec tamen impunè, cùm paulo poſt ab aliis Principibus commotis ob tantam tyrannidem magna ex parte trucidati auctores, atq; deleti ſunt. Præfuit (m) autem Eccleſiæ Philippus annis circiter novem, Sepultus Doreſtadii apud fratrem ſuum Davidem.

Forma Philippi Epiſcopi.

Indultum Trajectanis à Leone decimo Papa Rom. ne ad primam citationem evocentur.

Auctoris ſimplex ignorantia.

Tumultus ruſticorum.

Friſii ſinu maris tranſmiſſo Medenblicum incendunt, Alcmariam occupant, Aſprenam in Geldria oppugnant.

Commentum vaniſſimum de Iudæis.

Digitized by Google

a *Doctos in parvo precio habuit,*) Meliùs de Philippo ſentit Gerardus Noviomagus, qui ſingularem de ejus vitâ libellum edidit, ex quo plurima Sifridus in Appendice: Barlandus quoque in ejus elogio, *poſt initam* (inquit) *dignitatem, multa fecit laudabilia*: alii non ſpontè ſed Maximiliani ac Caroli arbitrio coactum iniiſſe Epiſcopatum, cum prius ætatem excuſaſſet, tradunt. Sed cum liber Noviomagi integer extet Tom. 3. Scriptorum Germ. Freheri, eo lectorem cupidum amando.

b *Quam certis indicin diu ambieras,*) Privatim videtur Heda offenſus Philippo, cùm alias à pleriſque ſcriptoribus laudetur.

c *Hujus tam pravi conſilii auctores,*) In conſiliarios principis plurimum invehitur; ita tamen, ut facilitatem Epiſcopi, adulatoribus nimium tribuentis, ubique damnet.

d *Tertius per ordinem Epiſcoporum qui extra Trajectum &c.*) Cootinuato nempe proximo ordine, ut primus David, ſecundus Fredericus, ipſe Philippus ſit tertius. Plures verò jam ante Antiſtites extra civitatem tumulati erant, ut ex hiſtoria ipſa apertum eſt. Nam Bonifacius ſive Wiofridns 2. Epiſcopus apud Fuldenſes quieſcit: Alfricus Epiſcopatu à Nordmannis pulſus alio in loco ſepulturam invenit, ut etiam Ludgerus, Hungerus, atque alii à civitate exules.

e *Picturis ac lineamentis per ocium operam dans,*) Ejus artis noo tantùm amans, ſed etiam callens, exemplo magnotum Principum. Sic olim Hadrianus & Antonin. Impp: & præcedeoti ſæculo Rodulphus 2. Imp. non ſolum ea arte delectati fuerunt, ſed etiam manu interdum pinxerunt. Erat proiode Philippo gratiſſimus Mabuſius excellens per ea tempora pictor, cujus adhuc extant opera ipſius juſſu confecta in arce Doreſtati, quæ inde ad ædes Traject. in quibus hodie conſeſſus Ordd. Patriæ, tranſlata. Vide præter Noviomagum ſupra laudatum, etiam Sifridum Petri ad Appendicem Chronici Becani.

f *Parum deditus religioni, & minus obſervans cleri,*] Teſte Noviomago, de puriore religione noo malè videbatur ſentire, & multa ſuo tempore ſe emendaturum profitebatur.

g *Ne ad primam citationem evocarentur,*] Indultum Leonis de non evocando, ad ſacras, credo, res ſpectat: Extat etenim diploma Guilielmi Regis Rom: de non evocandis civibus Trajectenſibus olim anno 1252. conceſſum.

h *Intenſiſſimus fuit ardor in vere,*] Res rara & inſolita in hiſce frigidioribus provinciis, in quibus frigus quam ardor nocet magis.

i *Perfidia Lutheranorum,*) Loquitur Heda more ſui temporis, tanquam cœcus de coloribus judicans, & præjudicio communi nimium indulgens. Quæ verò ſequuntur de Ruſticorum tumultu & ſeditionibus eorum, ea iniquè Luthero adſcribit, aut ob eundem Reformatam culpat religionem; cùm tam Lutherus, quàm omnes purioris fidei profeſſores, nihil magis quam ejuſcemodi fanaticorum hominum factiones damnare ſoleant.

k *Supra* clx. *hominum millia trucidarunt,*) Plures exaſperati Nobilium in ipſos tyrannide, arma etiam Dominos, ac Principes, tam profanos quam Eccleſiaſticos ſumpsêre. Verùm Muntzerus, quò ſeditionem ſuam palliaret, religionem miſcuit, malo exemplo, & ſatis ſeverè in ipſis punito.

l *Friſii ſub ſignis Ducis Gelriæ,*] Hæc quoque Snoyus, vel Caulæus ejus paraphraſtes (cum nihil eorum in MS. meo Snoyo habeatur) proſequitur, & cum eo Fr. Haræus in Carolo Auſtriaco Brabantiæ Duce ad annom 1517, ubi etiam crudelis Aſperanorum expugnatio. Vide I. Iſaaci Pontani Gelricam hiſtoriam lib. xi. ad annum 1517. ubi Duces horum nominantur primarii, Iohannes Golſteinius & Iohannes Selbachius.

m *Multos inter illos fuiſſe Iudæos &c.*) Ex vulgi rumoribus hæc dicta, quaſi non ſimilia etiam hoc tempore in bello ab effrenatis militibus patrata: ſanè ut longinquiora omittam, teſtes erunt Zutphania, Nerda, Oudewatera, & non ita nuper Magdeburgum, ubi nihil non crudelitatis & turpitudinis admiſſum fuit.

n *Præfuit annis circiter novem,*) In MSS. M. G. Lappii (qui olim Decani vander Burchii fuit) & in Miropiano eſt: *Præfuit autem Philip. Eccleſiæ annis ſex, menſibus* xi. *diebus* xiv. *obiit Doreſtati anno* M v[c] xxiv. vii *die April. ætatis anno* lix. quibus convenit Noviomagus. Sifridus & Bockenbergius viii. ei annos regiminis tribuunt. Diverſitas ex ignoratione temporis ceſſionis Badenſis videtur orta. Diem obitus Huterus ſtatuit 4. Aprilis, Hortenſium ſecutus; Ubbo Emmius 6. in eo magis etiam deceptus quod corpus ejus more majorum Ultrajecti in æde primariâ ſepultum ſcribit.

Henricus Epiſcopus LVIII.

EO mortuo indictis conſiliis ad vi. diem Menſis Maji ut rebus afflictis celerius occurreretur, fuſæ magnæ preces, diuque præmeditatum quis utilis idoneuſque inveniretur. Multorum judicio inſedit de Germaniâ ſuperiore, quæ principibus & nobilitate pollet, aliquem quærendum, & minimè ex ditione Principum Burgundiæ, cum illi moribus Germanicis ſe minus conformarent, qui gaudent libertate, Gallicam ſervitutem omnibus exoſam ſectantes, ſine fide, ſine fœdere oppreſſionem vicinorum meditãtes, & id in odium Philippi

Mores diverſi populorum.

lippi

Digitized by Google

lippi, contra alii in odium Frederici reſpuere Germanos, tanquam ſuperbos, ſolâ oſtentatione & verbis potentiam habentes, indigos æris nervi belli, & idcircò avaros ac oneroſos pro vincidibus, nunquam ſatiabiles, deſpicientes cæteros, cæteri utroſque ſecludere tanquam inhabiles ad Rempublicam bene adminiſtrandam, ſatis in ore populi vivente Frederico, quod à ſuperiore illo Germano deficiente, nollent regi. Idipſum ſub Philippo crebro vulgatum de Burgundionibus, cogitandum de tertio, cujus poteſtas non eſſet ſuſpecta, nec moribus infeſti, & vita cognita; ſub quo ſine timore aut ſollicitudine, ſub pace & tranquillitate vivere liceret. Dum iſta agitarentur, à Burgundis Cardinalis Leodienſis, ab Archiepiſcopo Colonienſi, Duce Clivenſi, Comite Palatino, Henricus frater ejus coadjutor Eccleſiæ Wangionum, Wormaciam dicunt, Præpoſitus Aquenſis, à Comite Provinciæ Haſſorum, (Lantgravium dicunt,) Bichelius Decanus Colonienſis, ab aliis Epiſcopus Monaſterienſis frater Colonienſis Archiepiſcopi. At Gelriorum Princeps optionem propoſuit, ſive filium Ducis Lotharingorum nepotem, ſive alium ex Ducibus Luneburgenſibus, vel quod ex gremio majoris Eccleſiæ aliquis notus eligeretur. Inter tot commendatos non modica ſuborta anxietas, multorum vota concurrebant, in Cardinalem Leodienſem, quia opulentus lapſis rebus ſuccurrere poſſet, & magnis clientelis fulcitus in ſummâ æſtimatione apud Rom. Pont. atque Cæſarem habitus: aliis contra ſeveritatem & potentiam illius formidantibus, & quod Cardinalis eſſet tribus jam Epiſcopatibus præpoſitus, quo minus ad deſolatam Eccleſiam intenderet: frater Comitis Palatini præſentiâ incognitus, ſolâ famâ ex aliquorum relatu notus, & licet ex nobiliſſimâ domo oriundus, tamen ſupereſſent ſeptem fratres, ut minus ſufficere videretur tanto oneri, occupatis aut impignoratis ferè totius Provinciæ munitionibus. Propoſitum de Epiſcopo Monaſterienſi multis placuit, quia provinciam cum Tranſiſulania jam oppreſſis haberet conterminam, valens facilè conſcribere equitatus, & cum parvo labore ferre ſubſidia; obſtabat juramentum, quo Eccleſiæ ſuæ aſtringeretur, & quod aliam acceptare inconſultis ſuis proceribus nequiret, qui omninò obſtabant: allegebatur etiam quod Duci Gelriæ eſſet infenſus. De Bichelio Lotharingo, ſive Luneburgenſi rarus ſermo, quia in hoc forſan diſpliceretur Burgundis, non defuêre ex Eccleſiis, qui in animo volutabant aliquem ex gremio eligendum, cùm & nobiles & docti, & juxta ætatem boniſque moribus prædíti haberentur, & pleriſque Eccleſiis utilius conſultum fuiſſet in promovendo mediocris conditionis, quam potentes aut illuſtres; ita ut aliqui de ſemetipſis ſpem concipere, ambire, & in vota ſua alios ſollicitare non formidarent, quod cùm ex rumore à populo reſcitum eſſet, parum abfuit, quin ad motus & arma concurreretur. Nam ſuſpicio erat, quod eo modo aliquis potentior Epiſcopatum poſteà eſſet conſecuturus. Cecidere itaque ſuffragia in Cardinalem Leodienſem, ac fratrem Comitis Palatini ſub incerto auſpicio, & plurimis votis, cumque à ſcrutatoribus denunciaretur alterum prævalere multitudine, ne electio fieret per contentionem, & provincia jam exhauſta, cædibus ac rapinis iterato exponeretur, acceſſere vota minora, & declaratus Henricus Dux Bavariæ, ac Comes Palatinus Epiſcopus abſens quinquageſimus octavus in ordine, vir certè non minus virtutibus ac moribus, quàm ſanguine illuſtris.

Germani & Burgundi ad regendum æque inepti.

De competitoribus varia judicia.

Henricus Dux Bavariæ, & Comes Palatinus communibus ſuffragiis declaratur Epiſcopus 58.

Hucuſq; Guilbelmus Heda Hiſtoriam ſuam contexuit.

Henricus Philippi Palatini Rheni & Electoris Fil. ex Margareta Ludovici Bavariæ ducis filia, natus 1487. Febr. 25. ex Canonico fit Epiſcopus Spirenſis anno 1523. & anno ſeq. Ultrajectenſis, & tandem Friſingenſis. Obiit 1552. 3. Iunii.

In Paſquillis ævi ſuperioris vocatur den blauwen Biſſchop/ *eadem ratione qua floreni blavii id eſt, Bavarici à Thoma Campenſi in Chronico ſanctæ Agnetis appellantur, quod à Bavaris principibus primum cudi cæperint, qui blavias teſſellas in ſcuto ferunt.*

DESCRIPTIO
ULTRAIECTINÆ

Regionis quæ Bataviæ finitima eſt, per

GERARDUM LISTRIUM
RHENENSEM MEDICUM,

Ad Philippum Burgundum Epiſcopum
ULTRAJECTINUM.

Extat hæc deſcriptio plenior fol. 376. partis 3. poëtarum Belgicorum anno 1614. Francofurti editorum.

Sed ne ceu vilem, & te indignam principe ſponſam
Abjicias, quales gremio complexa ſit urbes
Et quales fluvios animo metire ſagaci.
Oppida belligerâ Germania prædita pube
Plura tenet, quæ vel poſſis componere magnis
Urbibus Italiæ ſi munimenta ſitusque
Attendas, ſi divitias cœlumque beatum
Expendas, ſed qui tam crebra beataque ſervet,
Angulus, haud alius Germanis extat in oris.
Scilicet ut Cycladas ventoſus circuit Argon
Diſtantes inter ſeſe diſcrimine parvo
Sic & turrigeras amplectitur angulus urbes
Exiguus multas, inter quas emicat una
Metropolis, ſicut Soli conjunctus anhelo
Ultrajectum *Phoſphoros obſcuros inter rutilare videtur.*
Aſteras, Eridanus Italos ut deprimit amnes
Ut Carolus proceres poſt ſe videt ire minores
Innumeros, cui Belga ferox, Hiſpanus & acer,
Cui Siculus ſervit, nec non Campana juventus.
Aſpice quàm celſos ad ſydera fulgida muros
Tollat, & aëreas niveo de marmore turres.
Non Babylonicas quas vaſra Semyramis arces
Coctilibus muris lentoque bitumine cinxit
Metropolim hanc ſuperaſſe putem, ſic ædibus altis
Exornata cluit, ſic eſt redimita deorum
Delubris, cœlum ſic eſt ſortita beatum,
Sic Rhœno alluitur, ſic Oceanitide lympha
Perfruitur, ſic & circundatur ubere campo.
Verum ut ſint aliis forte hæc communia paucis
Urbibus, aſteribus quorum pomœria fauſtis
Sunt ſignata, quibus candentia licia nerunt
Concordes ſtabili fatorum numine Parcæ,
Illa quidem inficias nemo certe iverit eſſe
Propria Trajecto, quod quæ collegia tanta
Tantis divitiis & cultis moribus aucta
Poſt Romam urbs habeat, temerè haud reperitur in orbe.
Quare Trajectum Romam vocitare minorem
Eſt ſolenne viris, qui ſeptem collibus urbis
Lictis Trajectum commigravere decorum.
Quodque magis niveas matronas atque venuſtas
Non ſit quæ teneat, quamvis ſe Cypria tellus
Iactet alumnarum prægratæ munere formæ.
Quamvis Hermione ſe tollat in æthera Cadmi
Urbs Amphionia teſtudine condita, quamvis
Sparta ſuas criſtas Lædeum tollat ob ovum.
Sed quicunque parat Trajecto advolvere honorem
Laudibus, is dentem certat candore nivali
Albaviſſe Indum, ſucco loliginis atro.
Verum ut ſub rapidi nihil eſt curvamine cœli
Parte quod ex omni perfectum vivat agatque,
Sic ſunt nævorum quædam veſtigia, corpus
Tam bene compoſitum malè quæ decuiſſe videntur
Tempore quæ partim, quæ partim principe tali
Tollentur rapidiſque notis volvenda dabuntur.
Salve Trajectum ter fœlix terque beatum
Attalico cenſu, concinnis ædibus atque
Sidereis formis, juvenum quoque robore duro,
Ingenio facili, cœloque ſituque ſalubri.
Salve, proiennis & Epiſcopon excipe palmis,
Et corpus conjunge animæ capitique decoro,
Et ſine veſano proceres confligere Marte
Externos, æquis votis æquoque favore.
Ocia fœlicem ſic te dulciſſima pacis
Servabunt, celſo ſic vertice ſidera tangens.
Quæ poſt Trajectum poſſit tenuiſſe ſecundas
Ambiguum eſt. Nam tres urbes quas Iſſula radit,
Ancipiti inter ſe Mavorte potiſſima quæ ſit
Concertant, ætate tamen Daventria Zwollam
Littoreoſque premit Campos, & honore ſedendi.
Hoc tribus urbibus eſt commune, quod emporiis ſint
Percelebres, quod Trajecti ſunt æmulæ amœnis
Ædibus & plateis & pulchro gurgite Rhœni.
Quòd ſint pacificæ, quòd ſeſe fœdere aheno
Aſtricti adjuvent, quòd relligionis amore
Exuperent cunctos, quod ſimplicitate fideque
Germanos veros agitent, quòd denique tales
Quæque Senatores habeat, fortiſſima quales
Vidit Roma duces, cum regem Marte Moloſſum

Conti-

Contudit & victum Latios dimittere fines
Compulit ac Adriam rurſus tranſire ſonorum.
Sed ſicut longè docta dicuntur Athenæ.
Argolicas urbes olim ſuperaſſe Minervæ
Muneribus, ſic Swolla premit Tritonidos arte
Pubicolaque ſchola, quaſcunque bicornis inundat
Vrbes aëreas Rhænus dum deſerit Alpes
Et ferit arctoam non uno gurgite Thetim,
Nedum finitimas poſt ſe videt ire minores
Illinc Barbaries ultra glaciale profundum
Exulat expulſa, ac illic Grajus Latiuſque
Sermo viget, nec non quo Verpus ſatur apella.
Verum ut Palladio ſe jactat munere Swolla
Oppidulùm Rhænenſe parum, ſic præſtat amœno
Cœlo, ſicque ſitu ſe tollit ad æthera blando.
Quippe quod in celſo constructum vertice collis
Frondoſi, Rhænum ſubter ſe cernit euntem.
Vorticibus tremulis, ſtrepitantem murmure rauco.
Hic ſi quando libet cervos agitare fugaces
Fulmineum vel aprum cornu transfigere duro
Auribus excipies vocum diſcrimina mille,
Avia quas arbuſta cient volucreſque canoræ
Capripedes cernes Satyros, Dryadeſque fugaces,
Dum curſu certant agili prævertere Panes,
Agreſtes nymphas latè nemus omne movere.
Oppidulum quamvis iſtud non ſit populoſum,
Attamen exigui cives ut montibus altis
Nutriti, ſunt montani genus acre virorum.
Germanis nullis vivunt virtute ſecundi
Bellica & ingenii non cedunt dotibus ullis.
Sic opibus quod deeſt ſupplet virtus geniuſque.
Amorsfordianam jam quis rogo laudibus urbem
Extulerit dignis, opibus cenſuque beatam
Mygdonio, ſed Martigena celſaque juventâ
Præcipue claram. Quis Viccam carmine digno
Impoſitam Rhæni ripis deſcribere poſſet?
Ergo diœceſim tam claris urbibus atque.
Fortibus ornatam, munitam robore tanto,
Porrectis ulnis, Princeps cape ſumme vicisſim.

F I N I S.

Digitized by Google

CONTINVATIO
SUFFRIDI PETRI

Ad res Vltrajectinas quæ deſiit ſupra ad Becam, Fol. 191.

Wilhelmus Enckevortanus Epiſc. 59.

Sedit annis fermè ſeptem.

POST reſignationem Henrici de Bavaria, Pontifex Clemens Septimus anno 1529. Epiſcopatum Ultrajectenſem authoritate ſuâ contulit venerabili Viro ac Domino VVilhelmo Enckenvortano *Brabanto: hunc Onuphrius Panvinius alicubi Trajectenſem vocat, fortè propter Pontificem Hadrianum Sextum, qui Trajectenſis fuit. Huic enim admodum familiarem ac charum fuiſſe ex eo ſatis conſtat, quod ipſe, poſtquam in Pontificalem ſedem exaltatus eſſet, ei non ſolùm Epiſcopatum ſuum Dertuſenſem in Hiſpania, ſed etiam Galerum Cardinalitium contulerit. Hic enim eſt ille VVilhelmus Enckenvortanus Dertuſenſis Epiſcopus, quem anno Chriſti 1523. Pontificatus ſui anno ſecundo die Iovis, 4. Idus Septembris Romæ P. P. Hadrianus VI. unica ſua ordinatione fecit unicum Cardinalem Preſbyterum SS. Iohannis & Pauli: Quanquam autem in electione Clementis Septimi, qui Hadriano Sexto mortuo ſucceſſit, ipſe non adfuerit, videtur tamen illi nec ignotus fuiſſe, nec ingratus, qui illum Epiſcopatu Trajectenſi decorum voluerit. Hic igitur Præſul per procuratorem ſuum Ultrajecti cathedratus fuit Epiſcopus ordine quinquageſimus nonus, ſedemque habitationis ſuæ toto tempore Romæ retinuit, ubi etiam mortuus eſt menſe Iunio anno 1536. poſtquam Epiſcopatum per procuratores adminiſtraſſet annis fermè ſeptem: Onuphrius enim defunctum ſcribit anno undecimo Clementis Septimi, hoc eſt, anno Chriſti 1534. & ſepultum Romę in Eccleſia S. Mariæ de anima: ex quo naſcitur error* totius biennii in calculo temporis: nos communem popularium Chronicorum traditionem hîc ſecuti, ad ſequentis Præſulis initium extendemus hujus finem, quo ſeries annorum ſervati poſſit.

** De Mierlo in Campinia.*

Hoc titulo P. Iovius ei inſcripſit vitam Adriani VI. Papę

1563.

1534.

** Ipſe Dñ. Egmōdanus manu ſua notavit.* XXIV. Decemb. in vigilia natalis Domini acceptavi ad laudem domini Epiſcopatum Trajectenſem, Mechliniæ an. 1534. *In Breviario ſuo: quod vidi apud magnif. V. Corn: Boocium Scabinum.*

Carolus Auſtriacus præfuit annis 49.

ANno 1506 ſucceſſit Patri †Carolus Auſtriacus Hiſpaniarum Princeps, &c. & numeratus eſt Comes Hollandię, Zelandię, ac Dominus Friſiæ ordine viceſimus nonus: & quoniam is tum temporis non niſi ſex annos natus fuit, conſenſu votiſque primorum illi fratrique ejus ac ſororibus generalis Tutor poſtulatus ac præfectus eſt ipſius avus Maximilianus Rom. Imperator, Archidux Auſtriæ, &c. Apud hunc igitur Carolus Auſtriacus ad puberem uſque ætatem potiſſimum educatus fuit. Anno autem 1514. Carolus Auſtriacus in omnibus civitatibus Hollandiæ Comes inauguratus eſt menſe Iunio. Anno 1515. Georgius Dux Saxoniæ: Alberti filius cum conſenſu fratis ſui Henrici Dominium Friſiæ tranſtulit in manus Caroli Auſtriaci: cujus nomine mox Leovardiæ conſentientibus patriæ Ordinibus ad S. Vitum in Portu veteri Calend. Iulii inauguratus eſt excellentiſſimis Princeps Florentius Egmondanus Iſelſtenius, Aggeris S. Martini, * &c. D. Toparcha generalis Hollandiæ, Zelandiæ ac Friſię: Qui conſequenter ut reliqua laudabiliter à Duce Saxoniæ inſtituta ampliavit, ita & ſupremam quoque Curiam Senatorum numero auxit, noviſque in hunc ordinem allectis, tres duntaxt ex illo Saxonico Senatu reſervavit, ſcilicet D. M. Bernardum Buchonem ab Aita, & D. Heſſelum à Martena, & D. Renichum à Camminga.

† Philippo Auſtriaco de quo ſupra fol. 156.

** Huterus fol. 322. in Carolo Auſtriaco, & Pierius VVinſemius in Carolo V. poteſtate Friſię.*

Digitized by Google

Anno Domini.

minga. Quod horum fides ac diligentia Carolo Auſtriaco peculiariter à Duce Saxoniæ commendata eſſet: Ac mihi quidem rem penitius conſideranti videtur Carolus Quintus de induſtria cùm in omnibus ſuis Provinciis, tum in iis præcipuè, quas ipſe acquiſivit, veluti in Friſia, in Geldria, in Tranſiſulània, in Ditione Ultrajectina, Toparchas potentiſſimos, ac rei militaris peritiſſimos, tum Conſiliarios prudentiſſimos atque integerrimos conſtituiſſe: Videbat enim Princeps ſingulari prudentiâ præditus, hac ratione futurum, non ſolùm ut Provinciales ipſi melius in officio continerentur; ſi armis hoſtis externus arceretur, legibus domeſtica tranquillitas conſervaretur, verum etiam, ut & finitimæ nationes paulatim repreſſa feritate mitigarentur, ſi partim exemplo doctæ, partim conſuetudine emollitæ deprehenderent Burgundiacæ Domus politiam ſua longè eſſe præſtantiorem. Itaque primum Toparcham ſive Præfectum Friſiæ Carolus Auſtriacus eſſe voluit, hunc ipſum, qui ejus nomine inauguratus fuit Florentium Egmondanum: Hic autem quantus fuerit, ignorare non poſſunt, qui hujus ætatis Hiſtoricos, vel à primo ſaltem limine ſalutarunt: Egmondano ſucceſſit ex natione Auſtriaca oriundus rei bellicæ gloria non inferior D. Wilhelmus Roggendoſſius, qui ſucceſſorem habuit illuſtriſſimum virum Dn. Georgium Schenck à Tautenburch parentem Reverendiſſimi Archiepiſcopi Ultrajectini præſentis, qui rerum pro defenſione Friſiæ geſtarum amplitudine præcedentes facilè ſuperavit: Hunc defunctum excepit bellicoſiſſimus item Princeps Maximilianus, Comes de Buren, cui mortuo ſuffectus eſt, virtute bellica præſtantiſſimus Iohannes Comes * Arenbergius, Arenbergio miles item egregius Carolus Comes Megenſis, Megenſi ſtrenuus inprimis Ægidius Barlamontius. Barlaimontio demũ diverſis ac multis bellis exercitiſſimus Gaſpar à Robles Baro Billæus ſuffectus eſt. Qui quidem omnes ac ſinguli, quales, quantique extiterint, quantaque cura ac diligentia Friſiam tutati ſint, ut publicis ſcribentium monumentis, ita etiam viventium teſtimoniis adhuc abundè conſtat: Et verò ut armatæ, ſic etiam togatæ militiæ coryphæos eadem Domus Burgundiaca Friſiæ gubernandæ præfecit. Apparet id in Senatus ſupremi reformatione, cùm ejus numerum in juſtum ordinem redigeret, non præſente modo M. Buchone, ſed eo etiam in Hagenſem Curiam tranſlato: Primus in Friſia Senatus Cæſarei Præſes ordinatus eſt M. Gregorius Bertolphus Lovanienſis, quem ob ſingularem prudentiam ac rerum uſum, quem ille ſibi Bruxellæ publicis privatiſque cauſis actitandis plurium annorum ſpatio comparaverat, Carolus Quintus hoc loco dignum judicavit: qui quidem tametſi vix anno integro ſupervixerit, jucundiſſimam tamen illic ſui memoriam omnibus reliquit, cujus defuncti filiam D. Iuſtinam poſteà uxorem duxit clariſſimus vir ac Dominus D. Ioachimus Hopperus Friſius, Eques Auratus, & Regię Majeſtatis in Hiſpania Sigilli cuſtos, & per Belgicas ejuſdem Majeſtatis Provincias Cancellarius. Bertolpho defuncto ſuffectus eſt M. Iacobus Stavelius inſignis & ipſe politiæ conſervator, cui ſucceſſit, omnibus merito ſuo ſuſpiciendus M. Everardus Nicolai: hic enim ut parentem habuit eruditione, prudentiâ, integritate ſingularem, ita & ipſe ob adauctas in ſe has dotes apud Carolum Quintum majori authoritate fuit, ac proinde ad plures etiam dignitates ab eo gradatim evectus eſt: utpote qui primũ ex Hagenſi conſiſtorio vocatus, Conſiliarius in Friſia, & hinc Senator Mechliniæ, indeque Præſes Friſiæ, poſteaque Secreti concilii Senator Bruxellæ, ac poſtremò Magni conſilii Mechlinię Præſes creatus fuit: Everardo Bruxellas vocato, ſucceſſit Doctor Hippolytus Perſinus, cujus & ipſius integritatem teſtatur in melius ac majus gradatim facta promotio, qui primùm ex Hagenſi conſiſtorio Præſes Friſiæ, & inde Præſes Ditionis Ultrajectinæ factus eſt: pro meliori enim habendum cuique id eſt, quod liberâ voluntate ipſe alteri præponit: Hippolyto Ultrajectum avocato ſucceſſit M. Carolus de Nitzen, cujus non minus, quàm prædeceſſoris ſui virtutem augendis dignitatibus Carolus Quintus, ut & filius ejus Hiſpaniarum Rex Philippus approbatam voluit, hic enim primùm ex conſiſtorio Hagenſi, Fiſci advocatus in Friſia, & hinc iterum Senatus Regii in Friſia Præſes cõſtitutus, & Equeſtris ordinis inſignibus donatus fuit. Nitzeno defuncto ſucceſſit clariſſimus, prudẽtiſſimuſq; vir ac D. Doctor Igramus ab Achlen, ejuſdem Senatus Conſiliarius, electus in Præſidem exemplo memorabili ac novo: nam poſtquam Nitzenus diem ſuum obiiſſet Regia Majeſt. Ampliſſ. Clariſſimoq; viro Segero, Domino Groeſbekio, Reverendiſſ. Epiſcopi Leodienſis fratri, qui tunc Friſię Vice-præfectus erat, mandavit, ut per Scrutinium à ſingulis Conſiliariis jurejurando antea exacto exquireret, quem quiſque ex collegis ad vacantem functionem maximè idoneum judicaret, quo facto, cum ſuffragia hunc nominaſſent, Rex qui ante annos decem ob ſingu-

larem

Vide P. Winſemii Carolum.

** Cæſus 1568. ut infra narratur.*

Digitized by Google

laretn ejus prudentiam atque fidem aliis tunc experimentis exploratam hujus Senatus Con- *Anno Domini.*
ſiliarium fecerat, eundem Præſidem porrò jam cupidiſſimè fecit. Planè igitur hic dubi-
tes, utrum magis ſuſpiciendum dicas, Regémne de omnibus Conſiliariis hujuſce Curiæ eam
habuiſſe opinionem, ut ſingulos Præſidentiæ faſtigio dignos judicaverit, an verò hunc re-
liquorum talium judicio unum omnibus eſſe prælatum. Utrumque certè cum cæterorum
omnium, tum hujus in primis integritatem ſingularem arguit, quam & omnis ordinis Pro-
vinciales etiam calculo ſuo comptobarunt: Quorum votis nihil optabilius fuit, quam hunc
Præſidem videre Friſiæ: Ut autem in Toparchis & Præſidibus, ita etiam in Fiſci advoca-
tis, quos alibi Provinciæ tutores, in Friſia Procuratores generales uſitatè vocant, eadem
Domus Burgundiaca prudentiam ſuam ſtudioſè declaravit, cùm tales hactenus ordinaverit,
qui inter ſeveritatem ac lenitatem via media ingreſſi, neque contemptum Majeſtati, ne-
que odium conflarent, & bonis ſolatio, malis terrori eſſent: In horum numero primus fuit
M. Carolus de Nitzen, idem ille, qui poſteà Curiæ Præſes ibidem fuit: qui quanta inte-
gritate ſe in eo officio geſſerit, ex prædictis æſtimari poteſt. Huic ſecundo loco ſucceſſit
incomparabili integritate vir ac Dominus M. Iulius à Geel, ob ſingularem ſuam in tractan-
dis negociis civilibus dexteritatem ex præcipuis ejuſdem Curiæ advocatis electus & aſſum-
tus qui ita ſeſe geſſit, ut forenſem praxin, cujus peritiſſimus fuit, ad honorem Majeſtatis, &
ſalutem Provinciæ contuliſſe, etiam ab improbis judicatus ſit. Tertio loco hic ſuffectus eſt
clariſſimus, prudentiſſimuſque vir ac D. Doctor Iohannes Carolus Antverpienſis, qui cùm
ad expoliendam ſingularem ſuam tum reliquarum diſciplinarum, tum V. I. cognitionem in
ampliſſimo apud Mechliniam Senatu decennio integro cauſarum patronum ageret, ac va-
riis ejuſdem Senatus ſuffragiis ad Septenos dignitatis gradus poſtularetur, Regiæ Majeſtati
in primis viſus eſt idoneus, qui huic functioni præficeretur, quam & tanto moderamine ha-
ctenus adminiſtrat, ut & Majeſtati Regiæ, & ſubditis ejus, temporibus his quantumlibet
turbulentis, officium ſuum abundè probet. De reliquis hujus Ampliſſimi Ordinis Conſiliariis
hic texere catalogum, inſtituti noſtri ratio non patitur, quibus ne id quidem propoſitū fuit,
ut horum ipſorū, de quibus diximus, univerſas dotes ad amuſſim hoc loco recenſeremus, quod
peculiari opere, ſi vita ſuppetat, facturi ſumus, quod de omnibus Toparchis, Præſidibus, &
Conſiliariis Curiæ Friſicæ meditamur: Nunc enim id operam ſolummodò dedimus, ut vel *Nota etiam Suffridi qui non videtur prodiiſſe.*
exili ſaltem horum nomenclatura propoſita Lector ex conditione Friſiæ conjecturam faciat
de reliquis Provinciis, quas Ditioni ſuæ Carolus Quintus aggregavit, quanta ſcilicet curâ
Domus Burgundiaca proſpexerit, ut & publicæ & privatæ tranquillitatis idoneos admi-
niſtros his præficeret. Porrò autem anno 1517. circa feſtum viſitationis Mariæ Carolus
Auſtriacus in Hiſpaniam profectus eſt, ubi inſequenti anno Rex Atragoniæ, Legionis &
Caſtellæ, & mox utriuſque Siciliæ coronatus eſt, mortuo Rege Ferdinando ejus avo ma-
terno. Anno autem 1519. prid. Idus Ianuarii mortuus eſt Imperator Maximilianus pri- 1519.
mus, Caroli Auſtriaci avus paternus. Cui eodem anno Calendis Auguſti Carolus ſuffe-
ctus eſt, dictuſque, eſt Carolus Quintus, imperavitque anno 38. menſibus ſex, diebus vi- *In Epitaphio Granatæ legitur XL.*
ginti ſeptem. Eodem anno M. Bernardus Bucho ab Aita à Carolo Quinto in Palatio Ha-
gienſi Collegio Canonicorum Decanus præfectus, & in ſummam Hollandiæ Curiam Se-
nator aſcitus eſt. Anno 1522. Carolus Quintus ad ſedandas Principum diſcordias in Hiſpa- 1522.
niam rurſus profectus eſt. Anno 1525. Carolus Quintus duxit in uxorem Dn. Iſabellam E-
manuelis Regis Portugalliæ filiam: Anno 1527. menſis Maji, die ſeptima Vallidoleti in 1525.
Hiſpania natus eſt Carolo Quinto filius primogenitus, qui nominatus eſt Philippus, hodie- 1527.
que patri ſuperſtes ditiones hæreditarias clementiſſimè gubernat. Anno 1528. menſis De- 1528.
cembris, die tertia conceſſit in fata clariſſimus vir Dominus M. Bernardus Bucho ab Aita, *De quo vide plura ſupra*
anno ætatis ſuæ ſexageſimo tertio, ſepeliturque in Haga Comitis, vir merito ſuo plurimum
laudandus: utpote, qui rebus adhuc in Friſia novis annos quindecim continuos Ducibus Sa- *Sepultus Hagæ epitaphio decoratus, ac altero honorario in Friſia, quæ ſunt penes* LAPPIUM.
xoniæ, Alberto, Henrico, atque Georgio, deinde & Carolo Quinto per annos quatuor
ibidem, & in Hollandia demum per annos novem fidem diligentiamque ſuam in ſuprema
Curia Senator probavit. Rebus in Friſia oppido turbatis, partiumque diſcordia ac bello
implicitis maxima ſæpe pericula prudentia ſuâ fortiter à Patria avertit, Leovardiam obſi-
dione Geldrorum preſſam in fide retinuit, multiſque legationibus honeſtiſſimis ad Maximi-
lianum Imperatorem, Regeſque Francorum & Anglorum functus eſt: Utque in ſumma
dignitate conſtitutus rebus affluentibus innatam liberalitatem ſuam præſtare ex animi

Anno Domini.

ſententia potuit, munificus in primis extitit in Antiſtites orthodoxæ Religionis, & libera-
lium Artium ſtudioſos. In quos affatim collata beneficia non modo fundationum monumen-
ta publica, ſed & vivorum teſtimonia hactenus declarant. Eodem anno natus eſt Carolo
1530. Quinto filius ſecundo genitus, vocatuſque eſt Maximilianus, qui infans periit. Anno 1530.
Carolus Quintus in inferiorem Germaniam reverſus eſt. adducta ſecum ſorore ſua. D. Ma-
1531. ria Ludovici Ungarici vidua. Anno 1531. D. Ferdinandus Auſtriacus Caroli Quinti
frater, Rex Romanorum electus eſt. Eodem anno Maria Ungarica Caroli Quinti ſoror
1532. ordinata eſt Gubernatrix harum inferiorum Provinciarum: Anno 1532. Carolus Quintus
in Germaniam profectus eſt, & effugatis ex Auſtria Turcis; in Hiſpaniam profectus eſt.
1535. Hinc anno 1535. in Aphricam trajecit, ac Tunetum cepit. Anno 1536. Gruningani ſe Ca-
1539. rolo Quinto ſubmiſerunt. Anno 1539. ſecunda die Maji mortua eſt Imperatrix Domina
Iſabella Caroli Quinti uxor. Eodem anno Carolus Quintus ex Hiſpania terreſtri itinere per
Galliam reverſus eſt: & in principio anni 1540. Gandavi caſtrum præſidiarium ædificavit,
1545. Anno 1545. menſis Iunii, die 9. ex Domina Maria Dn. Iohannis Portuggalliæ Regis filia Phi-
lippo Caroli Quinti filio naſcitur filius primogenitus, qui vocatus eſt Carolus: & tertio à
1546. partu die puerpera hæc defuncta eſt. Anno 1546. Carolus Quintus Ultrajecti celebravit ſo-
lennitatem aurei Velleris†, ubi tunc temporis multi Nobiles militari decore, ut olim vocaba-
tur, ut nunc dicimus, Equeſtri dignitate donati ſunt. Ex Friſia D. Sixtus à Dekema, & D.
Petrus à Dekema ejuſdem Majeſtatis in ſuprema Friſiæ Curia Conſiliarii, itemque Præſes
Curiæ Trajectinæ D. Doctor Hector ab Hoxvier, & D. Aeſgo ab Hoxvier frater ejus, cum
aliis aliquot ordini Equeſtri adſcripti ſunt. Eodem hoc anno & ſequenti Carolus Q. bellum
Germanicum confecit. Anno 1548. Maximilianus Ferdinandi filius, qui nunc Imperator eſt,
Mariam Caroli Quinti patrui ſui filiam uxorem duxit: Sequenti anno Philippus Auſtriacus
Hiſpaniarum Princeps &c. Caroli Quinti filius relicto in Hiſpania filio, patris ſui juſſu in
Brabantiã* venit, anno ætatis ſuæ viceſimo ſecundo. Anno 1554. Philippus Auſtriacus Hiſ-
paniarum Princeps duxit ſecundam uxorem Reginam Angliæ Mariam, Henrici Octavi ex
Catharina Arragana filiam. Anno 1555. Carolus Quintus Philippo Auſtriaco Hiſpaniarum
Principi filio ſuo hæreditariarũ ſuarum in Belgio Provinciarum gubernacula tradidit: poſt-
quam ipſe eas poſt obitum parentis ſui moderatus eſſet, partim per vicarios ſuos, partim per
ſemetipſum annis quadraginta novem.

† Vide Catalogum horũ Equitum apud Lud. Guicciardinum Belgiographum fol. 85. editionis gallicæ, anno 1609.

** Extat Ioannis Chriſtophori Stellæ Calveti itinerarium Philippi Hiſpanicum, anno 1552 in fol. apud Nutiũ editum.*

Georgius Egmondanus Epiſcop. LX.

ſedie annis XXIII.

ANno igitur 1536. poſtquam de obitu Epiſcopi Wilhelmi conſtitiſſet excellentiſſimus vir Dominus Georgius Egmondanus Iohannis Comitis Egmondani filius, poſtquam legitimè electus, & per Pontificem confirmatus eſſet, cum ingenti Principum ac Nobilium comitatu Ultrajectum venit, ibidemque in ſexageſimum Epiſcopum inauthoratus eſt: Hic Præſul in magna tranquillitate Epiſcopatum toto vitæ ſuæ curriculo adminiſtravit cum Eccleſiæ profectu non mediocri: nam cùm externorum hoſtium incurſionibus non infeſtaretur, quos Domus Burgundiacæ defenſio facilè arcebat, ipſe * inſignem eruditionem, quam ſingulari pietate condiverat, toto pectore ad ornandam Eccleſiam Chriſti contulit: non ſolùm enim ſolennia iſta pietatis opera, preces, jejunia, eleemoſynas & conſimilia ſubditis ſuis exemplo præſtabat, ſed & reliqua Eccleſiæ officia ipſe ſubibat, ut & ſacrificiis præſens intereſſet ac præeſſet, & ordinationes clericorum atque etiam examinationes per ſe faceret, ne qui ad ſacerdotalem dignitatem inidonei fortè irreperent indigni.† Mortuus eſt hic Præſul 26. Septembris anno 1559. poſtquam Epiſcopatum adminiſtraſſet annis XXIII.

Philip-

** Inſigne præconium D. Egmondano tribuit Fr. Ioannes Royardus Ord. Minorum 1541. in dedicatione ſua Homiliarum in Evangelia dominicalia. Ejus denique eruditionem cum pietate egregiè commendat Gerardus Moringus dedicatoria epiſtola commentariorum in Eccleſiaſten.*

† In Abbatia S. Amandi cujus erat adminiſtrator: Cor tumulatum Ultrajecti cum honorario cenotaphio.

Anno Domini.

Philippus Hiſpaniarum Princeps XXX

EOdem igitur anno 1555. Phillippus Hiſpaniarum Princeps Archidux Auſtriæ, &c. 1555.
Caroli Q. Filius Hollandiæ, Zelandiæ Comes, & Friſiæ Dominus inauguratus eſt
ordine triceſimus. Anno 1556. Carolns Quintus unà cum ſororibus Elionora at- 1556.
que Maria in Hiſpaniam profectus eſt: Anno 1557. Hiſpaniarum Princeps provocatus bel-
lum ſuſcepit adverſus Henricum Galliarum Regem. Anno 1558. menſis Februarii, 24. die 1558.
Carolus Quintus Imp. Imperium Electoribus Francoforti per Legatos reſignavit, atque eo-
rum conſilio in Ferdinandum fratrem tranſtulit, qui decimo octavo die Martii eodem anno
Francoforti Cæſar creatus eſt, ejus nominis primus, qui imperavit annis quinque: Carolus
autem Quintus eodem anno 1558. menſis Septemb. 21. die obiit in Hiſpanica Betica apud 1558.
S. Iuſtum. Ibidem etiam eodem anno ſorores ejus Elionora atq; Maria defunctæ ſunt. Anno
1559. pax inter Philippum Hiſpaniarum Principem, & Henricum Galliarum Regem com- 1559.
poſita fuit: ac Philippus defuncta jam antea Regina Angliæ ſecunda uxore ſua, tertiam duxit
uxorem, Dominam Elizabetham filiam natu maximã, ejuſdem Henrici Galliarum Regis, qui
decimo die Iulii fortuito vulnere in haſtiludiis ſauciatus interiit. Eodem anno Philippus Hi-
ſpaniarum Princeps ad coronam Hiſpaniarum accipiendã iter adornavit, ac Margaritam Au-
ſtriacam Duciſſam Parmenſem ſuam ſororem ex Italia vocatam univerſalem omnium hære-
ditariarum in Belgio Provinciarum gubernatricem conſtituit, nihilominus interim & ſingu-
larum quoque Provinciarum particulares Gubernatores conſtituit. Eodem igitur anno 25.
Auguſti ex Zelandia verſus Hiſpaniam navigavit, in quam appulit octavo die Septembris in-
ſequentis. Eodem anno etiam authoritate Pontificis Pauli Quarti, ut ſectis gliſcentibus obſi-
ſti poſſit commodiùs, in ſuis hiſce Ditionibus Belgicis novos aliquot Epiſcopatus erexit. De
quibus in Epiſcoporum linea commodior dicendi locus fuit. Anno 1560. menſis Ian. die 28
in Hiſpaniam appulit Elizabetha Philippi Hiſpaniarum Regis ſponſa, qua Regali magnifi-
centiâ excepta nuptiæ conſequenter celebratæ ſunt. Anno 1562. menſis Novembris, 24 die
Maximilianus Ferdinandi filius præſente patre renunciatus eſt Rex Romanorum Francofor-
ti, & 30. die ejuſdem menſis ibidem porrò in Regem coronatus eſt. Anno 1564. in feſto 1564.
S. Iacobi, hoc eſt, 25 Iulii obiit Ferdinandus Imperator, Anno 1566. menſis Auguſti, die vi- 1566.
ceſima Antverpiæ, & deinceps conſequenter pluribus in locis per Belgium ſunt ex templis
ejectę ſtatuæ, unde magni motus, magnæque calamitates inſecutæ ſunt, quibus hactenus hæ
Provinciæ graviſſimè affliguntur. Anno 1567. menſe Auguſto in Brabantiam ex Hiſpania 1567.
miſſus * venit D. Ferdinandus Dux Albanus, cui reſignata gubernatione ceſſit Margarita Au-
ſtriaca †, quæ Parmam ſe recepit ad maritum ſuum. Anno 1568. menſis Maji, die 24. D.
Johannes Comes Arenbergius, Friſiæ Toparcha adverſus Ludovicum Comitem de Naſſou-
wen temerè cõmiſſo prælio prope Heiligerledam interfectus eſt, quo & Adolphus de Naſ-
ſouwen Ludovici frater interemptus eſt. Inſequentis autem Iulii 21. die D. Ferdinandus
Dux Albanus, &c. prædictum Comitem Naſſovium in Reiderlãdia prope Iemmingas com-
miſſo prælio fugavit, exercitumq́ue ejus profligavit. Hoc anno Carolus Hiſpaniarum Prin-
ceps Philippi Regis ex prima uxore unicus filius vita defunctus eſt. Eodem anno defuncta
eſt & uxor tertia ejuſdem Philippi Clementiſſimi Regis noſtri, filia Henrici octavi Gallia-
rum Regis, quæ moriens marito ſuo reliquit ſuperſtites filias duas. Anno 1571. Philippus
Hiſpaniarum Rex quartam duxit uxorem D. Auſtriacam ac Bohemicam, Maximiliani II. Im-
peratoris, & Iſabellæ ſororis ſuæ filiam. Quod matrimonium pacis ac tranquillitatis publi-
cæ tatione Pontifex admiſit: eſt enim Philippus Annæ idem & avunculus, qui maritus. An-
no 1572. paſſim in his regionibus Belgicis Philippo Hiſpaniarum Regi ſubjectis de integro
publici motus exorti ſunt, occupavitque Montes Hannoniæ Ludovicus Comes Naſſovius:
unde & paulo pòſt Albano ſuperveniẽte facta deditione receſſit: occupata eſt etiam à Prin-
cipe Arauziorum Gulielmo Naſſovio Mechlinia, & ſuperveniente Albano mox direpta.
Multæque urbes in multis Provinciis deinceps captæ atque receptæ ſunt. Multæ adhuc

P. VVinſenius lib. 1. in Philippo fol. 73.

Extat de his Epiſcopatibus liber Arnoldi Havenſii.

* *Viglius Zwichemus in vita ſua, quam Lappius MS. adſervat, ait; Principio quidem cum poteſtate Capitanei generalis, relicta duciſſæ adminiſtratione in iis quæ militiã non concernebant. Verum illa intelligens cum conſorte imperii duo cõcordiam cõ-*
ſtare non poſſe, licentia à Regia Majeſtate obtenta ſub initium Calend. Ianuarii in Italiam abiit, Ducique Albano plenam poteſtatem regendi has Provincias, ita rege jubente, reliquit.

† *Videatur & clariſs. Vir P. VVinſenius lib. 2. in Philippo Auſtrio poteſtate Friſiæ, fol. 200. & 202.*

tumultuantur, plures trepidant, de quibus cum pluribus locis dicere ſuperfluum ſit, nos quantum ſatis erit, ad Chronicon Ducum Brabantiæ de his commodius dicturi ſumus, cùm non ad Comitatum Hollandiæ solùm ac Diœceſin Ultrajectinam, ſed etiam ad Ducatum Brabantiæ, ſicut & ad reliquas Provincias Belgicas, quæ Regi noſtro parent, attineant. Et quanquam præcipuum ſanè belli pondus in Hollandiam atque Zelandiam progreſſu temporis inclinaverit, tamen cum intercluſis itineribus, interdictiſque commerciis, neque conſiliorum, neque dictorum, neque ſactorum veritatem liquidò poſſimus expiſcari, conſultiùs putamus jam de rebus his agere ſilentium, quàm commemorandis qualibuſcumque vulgi rumoribus Lectorem deſtinere. Anno 1573. menſe Decembri in Brabantiam venit Dn.
1573. Ludovicus de Requeſens, &c. miſſus à Philippo Hiſpaniarum Rege, ad gubernandas haſce Belgicas Provincias. Cui proinde mox gubernatione reſignata, Dux Albanus ceſſit, & in Hiſpaniam ſe recepit. Anno 1574. quod alibi paulò citius, alibi non multo ſeriùs pro-
1574. mulgatum fuit, Lovanii 14. Iunii publicatum eſt diploma generalis veniæ, quo Rex Catholicus declarat ſe ſubditos omnes (paucis tantùm aliquot nominatim exceptis) cujuſcumque tandem rebellionis rei fuerint, in gratiam recipere, & in priſtinam famam priſtinaque bona reſtituere, ea tantùm conditione, ut intra tres menſes à Diplomatis publicatione revertantur, & fidem dent, in poſterum ſe nec adverſus Majeſtatem Regiam denuò rebellaturos, nec adverſus Eccleſiam Romanam rurſus inſurrecturos: Adeo quidem, ut & condemnatis & proſcriptis bona immobilia quamvis jam confiſcata, eadem lege reſtituturum ſe promittat, ſi quidem hi ſe in exilio catholicè vixiſſe probare queant.

Fredericus Schenck à Tautenburch
Epiſcopus LXI.

DEfuncto Georgio Egmondano electus eſt anno 1561. in feſto B. Brichi, hoc eſt 13. Novembris in Ultrajectinam cathedram cum omnium Ordinum ſingulari exultatione collocatus eſt ſexageſimus primus Epiſcopus, & Archiepiſcopus poſt S. Wilbrordum ſecundus, qui ejuſdem Eccleſiæ ad S. Petrum Præpoſitus erat, excellentiſſimus Baro à Tautenburch Dn. Fridericus Schenck: qui quidem ut majorum ſuorum imaginibus & rebus à patre D. Georgio Schenck Friſiæ quondam Toparcha geſtis illuſtriſſimus, ita etiam propriis virtutibus clariſſimus eſt: hic enim cum naturali humanitati atque prudentiæ ſuæ parem divinarum atque humanarum rerum cognitionem indefatigabili *ſtudio addidiſſet, ita ad Epiſcopalem cathedram acceſſit, ut qui ad omnia munia Epiſcopo digna egregiè paratus eſſet: Itaque ab ipſo ſtatim initio in hunc uſque diem gregem ſuum non modo externis pietatis operibus ſuſtentat, aſſiduâ ſuâ præſentiâ confortat, verum etiam doctiſſimis concionibus erudit, probatiſſimis exemplis exuſcitat ad cultum Eccleſiaſticæ civiliſque juſtitiæ: Quod quidem utrumque quo & vivens in pluribus cum fructu præſtet, & poſt mortem nihilo minus indeſinenter agat, ſcriptis editis non modo Theologicis hæreſes confutat, ſed & Iuridicis abuſus fori purgat, utrobique autem veram erga Deum pietatem, erga proximum charitatem docet: de quo mihi propterea parcius hic dicendum eſt, quod & in †vivis adhuc ipſe ſit, & ex ſcriptis ipſius, quæ tum Theologica, tum Iuridica omnium manibus teruntur: longè pleniùs virtus ejus & eruditio cognoſci poſſit, quàm ex ſcriptis meis quantumlibet prolixis: Porrò autem non multo poſt obitum ſuperioris Præſulis Georgii Egmondani anno Chriſti 1559. Epiſcopatus Trajectenſis, qui S. Willibrordi tempore Archiepiſcopatus fuit, & ab eo tempore porrò iſto honore caruit, ut Beca tradit, ad primitivum ſuum faſtigium reductus eſt, occaſione gliſcentium ſectarum: qua de re cùm jam anteà in genere ſcripſerit eximius Dominus Magiſter noſter, Sacræ pag. in hac Academia Profeſſor, & Apoſtolicus ac Regius librorum cenſor D. Doctor Iohannes Molanus Lovanienſis nos verbis ejus huc tranſlatis quam tum inſtituto noſtro conveniet dicturi ſumus. Philippus enim Hiſpaniarum Rex Sectis obviam venire cupiens, cùm antea in Belgio non niſi quinque Cathedrales eſſent Eccleſiæ, Atrebati videlicet, Cameraci, Leodii, Tornaci,

Ultra-

** Schenckii Divinarum atque humanarum rerũ cognitionem prædicant Enchiridion veri præſulis ſecundum Apoſtolicam traditionem excuſum apud Mich. Hillenium anno 1525. aliaque ſcripta ejus à Val. And. Deſſelio in Bibliotheca enumerata.*

† Exceſſit è vivis anno 1580. ſepultus juxta oſtium ſacriſtiæ eccleſiæ Metropolitanæ.

Digitized by Google

7 Anno Domini.
Ultrajecti, conſenſu & authoritate Pontificis * Pauli Quarti, auxit & commodiùs diviſit
Diœceſes Belgii, quatenus Ditionis ſuæ erat: erexit enim in eo tres Archiepiſcopatus ſi-
ve Metropoles, Mechliniam, Cameracum & Ultrajectum, & tredecim Cathedrales ſe- * Diploma
des, quas trium Metropolitanarum ſuffraganeas eſſe voluit: Mechlinienſem novam Me- Pauli IV.
tropolitanam novis Epiſcopatibus præeſſe voluit, Antverpienſi, Gandavenſi, Brugenſi, Multiplicãtis Epiſcopa-
Iprenſi, Buſcoducenſi, Ruremundenſi, Cameracenſi Metropolitanæ ſubjecit Arrebatum, tus Belgii
Tornacum, antiquas Epiſcopales Sedes, ex novis verò Audomarum, & Namurcum: Leo- exſtat. Lib.
dienſem Eccleſiam, detractis iis quæ ſuæ Ditionis erant, reliquit ſubjectam Agrippinæ 1. Donatio-
Coloniæ Archiepiſcopo: Trajectenſi Archiepiſcopali novas attribuit ſedes Epiſcopales, num Belgi-
Harlemenſem, Daventrienſem, Leovardienſem, Gruningenſem, & Middelburgenſem. carum, cap.
De cæteris igitur Epiſcopis novis, qui Ultrajectenſi Archiepiſcopo ſubjecti non ſunt, hic CXLV. a-
dicere nihil eſt neceſſe: de his autem ſingulatim eo ordine dicturi ſumus, quo quiſque eo- pud Piæ
rum in Cathedram ſuam collocatus eſt, ut Chronologiæ nobis conſtet ratio. Anno igitur mem. Deca-
Domini 1561. authoritate Pontificia ac Regia Middelburgenſem in Zelandia cathedram num Mi-
primus Epiſcopus aſcendit D. Nicolaus de * Caſtro: Erat autem hoc loco jam antea col- rgum. 1561.
legium Canonicorum quatuordecim, & unius Decani, inſtitutum ad S. Petrum anno Do- * Verborch
mini 1311: ab Hollandiæ Comite VVilhelmo ejus nominis tertio, ut ex Beca diſcimus: familia Lo-
Quare ad ſolutionem Sedis Epiſcopalis hic tantum Præmonſtratenſis ordinis Abbatia, quæ vanienſ.
ibidem eſt, in dotem Epiſcopo aſſignata fuit: Erat autem hic Præſul natione Brabantus,
patria Lovanienſis: qui proinde ſummam ſtudiorum opportunitatem nactus ingenii ſui
nervos ad optima quæque intendit. Ideoque non modo humanioribus literis egregiè im-
butus, ſed & Sacroſanctæ Theologiæ Licentia donatus, Magiſtrales ac Scholaſticos actus
publicè privatimque in hac Academia cum fructu auditorum, & ſui nominis laude fre-
quens præſtitit: Hinc mox Collegii Buſlidiani, in quo publici trium linguarum Profeſ-
ſores agunt Præſes ordinatus, & non multo pòſt ad S. Mariam Ultrajecti Canonicus, ac
deinde Regiæ Majeſtatis Commiſſarius ad hæreſes per Hollandiam extirpandas, ac poſtre-
mò Epiſcopus Middelburgi conſtitutus fuit: ut, qui in minoribus functionibus viciſſim fi-
delis repertus, & per inter medias gradatim evectus erat, ad ſummum cùm perveniſſet,
ſumma ope jam ſibi adnitendum intelligeret, ad propugnandum Chriſti gregem. Quo qui-
dem in negocio cùm ille ſuæ vocationi per annos duodecim abundè ſatisfeciſſet, menſis
Maji 17. die anno 1573. Middelburgi obdormivit in Domino, ibidemque in Eccleſia ſua
Cathedrali magno cum omnium mœrore ſepultus eſt: Fuit hic Antiſtes vir in primis pius
& humanus, ſingulari prudentiâ præditus, ab omni faſtu ac ſuperbia prorſus alienus, con-
ſtans in propoſito, ingenio vivido, judicio acri, comis, & affabilis, adjuncta interim decen-
ti gravitate, frugalitatis, caſtitatis, ac munditiei amantiſſimus. Et cùm talis eſſet, reppe-
rit illic materiam virtutis exercendæ ſatis uberem toto tempore, quo cathedram iſtam ob-
tinuit: Nam cùm initia in hujuſmodi negociis ubique ſatis infauſta ſint, hac præſertim tem-
peſtate, tum anno ſtatim ſexageſimo ſexto, uti toto ferè Belgio, ita etiam illic publici mo-
tus unionem Religionis diſtraxerunt. Et hi ipſi, cùm utcunque jam ſopiti viderentur anno
1572. in deterius recrudeſcentes, plus negocii, plus periculi exhibuerint. Utrobique ergo
magno ſpiritu præſto fuit Epiſcopus, ut declararet ſe non mercenarium, verum paſtorem eſ-
ſe: Et cum nunquam non concionibus publicis, privatiſque monitis omnes ac ſingulos ad
orthodoxæ Religionis cultum exuſcitaret, tum priori illo tumultu tanta dexteritate eos tra-
ctavit, qui vel authores, vel adjutores præſentis motus videbantur, ut & nocerent le-
vius, & nocere citius deſiſterent. Poſteriori verò motu cùm civitas diuturna, eademque
arctiſſima obſidione premeretur, quam diu quidem ipſe ſuperfuit, aſſiduis ſuis hortationi-
bus cives in fide Regiæ Majeſtatis continuit, quos movere obſecrareque nunquam deſti-
tit, ut quamvis potius famem, quamvis nuditatem, quamvis denique mortem potius ſubi-
rent, quàm Religionem Catholicam desererent, fidemq; Regi datam fallerent: cumq; amici
non deeſſent, qui hortarentur ipſum, ut ſe periculo ſubduceret, quoniam circumfrementibus
armis fructum porrò facturus non videretur, reſpondit ſe eo ipſo magis induci ad manendũ,
quod fructum ſibi jam maximum facturus eſſe videretur: Nam ſi occumbendum foret, pa-
ratam eſſe coronam martyris, ſi vita ſuppeteret, ſe plures in viam reducturum: Deo ſoli
rerum eventum in manu eſſe, ſe in utrumque eſſe paratum: cumque præſens flagitium pa-
ſtor faciat, ſi oves deſerat, ſibi exemplum placere Divi Auguſtini, qui Vandalis Hipponem

Anno Domini. oppugnantibus in Sede manſit, quo facto obedientiam ſuam Deo, fidem Imperatori proba-
vit, & præſentiâ ſuâ ſubditos in officio continuit, qui fuga ejus fortaſſe fracti defeciſſent. cùm
autem per aſſiduos labores atque curas attenuata valetudine corpuſculum ſubeuntibus mor-
bis elangueſceret, & in ſpiritu præſentiret, ſibi extremæ reſolutionis imminere diem, ne
qua inter Monaſterii & Collegii confratres ob adminiſtrationem rerum ſe mortuo poſſit
oriri contentio, ipſe cum utriuſque membri pleno conſenſu vicarium ſibi ſubſtituit præſtan-
tiſſimum virum Dominum M. Iohannem à Strien S. pag. Licentiatum, ut is Epiſcopi vi-
cem gerat, donec Regia Majeſtas huic Sedi de alio paſtore providerit. Cujus ordinationem
ſuo diplomate Rex confirmavit: quanquam igitur idem Dominus M. Iohannes à Strien gra-
vatim & non alio affectu, quam pio erga defunctum Præſulem amore hoc onus in ſe recepe-
rit, tamen quam diu alium Epiſcopum Rex non conſtituerit, ille hanc Sedem ut vicarius
ſummâ diligentia atque fide adminiſtrat, nulliscutis, nullis laboribus parcens, quo commo-
dis Eccleſiæ ſubſerviat. Eodem anno 1561. primus in Harlemenſem Epiſcopum conſecra-
tus, & in Eccleſiæ cathedram ſequenti anno collocatus eſt venerabilis in Chriſto Pater ac
Dominus Nicolaus de nova terra, qui Reverendiſſimi Epiſcopi Georgii Egmondani in Ul-
Sepultus Vltrajecti ad S. Servatium 1580. trajectina Sede Suffraganeus per annos multos fuerat, huic in dotem aſſignata fuit Abbatia
Egmondana, Capitulum verò Canonicorum ſedis hujus deſignatum fuit ex Monaſterio de
Heylo Canonicorum Regularium prope Alcmariam, & ex Capitulo Canonicorum in Geer-
vliet, quod Capitulum Harlemum iſtinc tranſlatum eſt anno 1571. per ſucceſſorem prædi-
cti Domini Nicolai, D. Godefridum à Mierlo: relicta tamen ibi Parochia cum ſufficienti
proventu, unde honeſtè ſuſtentetur. Hic autem Præſul cùm decem annos Sedem ſuam ad-
miniſtraſſet, in adverſam valetudinem incidit, qua cum & diu admodum & periculosè la-
boraret, ratus ſe oneri imparem, Epiſcopatu ceſſit. Cui anno 1571. D. Godefridus à Mir-
1568. loo ſuffectus eſt, de quo eo loco proinde dicturi ſumus. Anno 1568. Gruninganæ Eccleſiæ
cathedram primus Epiſcopus accepit incomparabilis vir ac Dominus Iohannes Knijff: cu-
jus quidem Eccleſiæ Diœceſi non modò civitas Agerque Gruninganus, ſed etiam Drentiæ
& Weſterwoldiæ tota Ditio ſubjecta eſt. Capitulo, Canonicorum novem, ſuſtentando:
(nam Epiſcopus ipſe decimus eſt) conventus Ezenſis ordinis S. Auguſtini, & Vittevirumen-
ſis cum ſuis proventibus deputati ſunt: Epiſcopo ſeorſum in dotem attributus eſt cum re-
ditibus ſuis conventus Advardienſis, ordinis Ciſtercienſis prope Gruningam: Eſt autem hic
Præſul Patria Ultrajectinus, ex antiqua & patritia Knijffiorum familia oriundus. Qui qui-
dem cùm in patria primùm literis humaniotibus liberaliter eruditus Theologię ſtudium Lo-
vanii fœliciter abſolviſſet, Ibidem ordinem fratrum minorũ de obſervantia ingreſſus ac pro-
feſſus eſt: Cumque ex mandato Antiſtitum ſuorum prædicationis officium diverſis in locis
magna cum gratia ſedulo obiviſſet, rogatu Reverendiſſimi D. Archiepiſcopi Bremenſis
Chriſtophori primogeniti Brunſvicenſis, & aliorum Principum Legatum ad Sedem Apo-
ſtolicam egit, & à Pontifice Iulio tertio honorificè exceptus, & ob Legationem titè geſtam
in Prædicatorem generalem aſſumptus eſt: Quo munere fideliter perfunctus tandem anno
1561. ad votum Philippi Catholici Regis Hiſpaniarum à Pontifice Paulo Quarto primus
Gruningenſium Epiſcopus deſignatus, & elapſo biennio Mechlinæ ab Illuſtriſſimo ac Re-
verendiſſimo Cardinali Granvellano conſecratus, & prædicto tandem anno 1568. pridie
S. Franciſci, qui dies Dominica erat, Gruningæ in Epiſcopalem cathedram introductus eſt,
clero univerſo ac Senatu urbis magnaque Nobilium frequentia eum ad Eccleſiam S. Marti-
ni ſolenniter deducente, in qua tum Sedem Epiſcopalem conſtituit, electis novem Canoni-
cis, viris, omnibus tum probitate vitæ laudatis, tum etiam requiſitæ eruditionis titulo inſi-
gnitis; Quibus quidem ita peractis id quod Epiſcopali curæ erat reliquum, diligenter ha-
ctenus adnititur præſtare, ut intra limites Diœceſis ſuæ eccleſias paſtoribus, paſtores erudi-
tione ac virtute inſtruat ornetque, Archidiaconus ſive Præpoſitus hujus cathedræ primus e-
lectus & conſtitutus fuit præſtantiſſimus vir ac Dominus D. Iohannes Eelſt, ejuſdem eccle-
ſiæ Paſtor primarius, qui ut majorum ſuorum imaginibus, ita etiam utriuſque Iuris Docto-
ratu inſignis, tum concionibus publicis, tum privatis Diſputationibus negocium orthodo-
xæ fidei in ea Eccleſia per multos annos ſtrenuè egit, atque hactenus etiam agit: Decanus
hujus Cathedræ primus ordinatus fuit nobiliſſimus, doctiſſimuſq; vir ac Dominus Radiugius
Koeninex, paſtor itidem ejuſdem Eccleſię, & verbi Divini præco in primis diligens, qui
per multos annos illic Religionem Catholicam adverſus ingruentes hæreſes ſtrenuè
tutatus

tutatus eſt. Anno 1570. Leovardienſis Eccleſiæ cathedram Epiſcopalem primus aſcendit incomparabilis vir ac Dominus Cunerus Petri, natione Zelandus, Patria Brouwerſhavenſis: qui cùm maximam ætatis ſuæ partem Lovanii egiſſet, in ſtudiis cùm ſacrarum linguarum & aliarum artium, tum in primis Theologiæ diligentiſſimè verſatus eſt: In qua proinde Doctoratus lauream conſecutus inter Magiſtros noſtros Sacram Scripturam utriuſque Teſtamenti publicè profeſſus, Paſtor etiam Eccleſiæ ad S. Petrum conſtitutus, populum concionibus aſſiduis erudivit, per multos annos non minus interim ſcriptis editis adverſus illuviem ſectarum pugnans. Hic cùm anno 1570. menſis Ianuarii 21. die Lovanium reliquiſſet, primo die inſequentis Februarii, hoc eſt, pridiè Purificationis Mariæ Leovardiam veniens, ex Arce præſidiaria Clero univerſo Dominoque Segero Groeſbekio Dn Iohannis Comitis Arenbergii Vice-præfecto, Senatuque Regio & urbis Magiſtratu, ac magnâ tum Nobilium, tum plebeiorum caterva comitante ad Eccleſiam S Viti cum proceſſione deductus eſt, in qua poſtridiè Sacrum celebravit: eoque peracto, utriuſque tum Eccleſiaſtici, tum politici ordinis Primores honeſto ac læto convivio excepit: conſequenter autem ejuſdem menſis Februarii, 26. die Statuta Tridentini concilii promulgavit, & eccleſiam quoque & altaria ad S. Vitum ubi cathedram ſuam conſtituit, reconciliavit: Adjuncti ſunt Epiſcopo è ſuprema Curia Commiſſarii tres, D. M. Antonius del' Vaille, D. Doctor Petrus à Fritema Senatores, & Dn. Doctor Iohannes Carolus Advocatus fiſci, qui authoritate Regia eum in officii functionem, & ſubſidii poſſeſſionem introducerent, qui ſimulatque in ſacrarium conveniſſent, Antonius del' Vaille habita Oratione Epiſcopum commendavit, eique à Curia præſidium, ab omnibus obedientiam deberi aſſeruit. Cui Iohannes Carolus præſidium Regis nomine promiſit in omnibus, quæ neque Iuriſdictionem, neque privilegia Regiæ Majeſtatis læſura eſſent. Itaque horum præſidio tertia die ſequentis Martii accepit poſſeſſionem Barræ conventus, ſive Bergomenſis Monaſterii, & paulo pòſt Præpoſituræ etiam Bolſuardienſis, quæ Epiſcopo in dotem aſſignata ſunt: Ejuſdem porrò Martii die quinta Monaſterii Mariengardenſis poſſeſſionem accepit, ex quo Capitulum erexit, Canonicorum decem: ipſo etiam Epiſcopo in hunc numerum computato: Quorum quidem Canonicorum tres Theologi, tres Iureconſulti, tres Nobiles, graduati tamen ut nunc loquimur, ex originali inſtitutione eſſe debent, qui deinceps ſucceſſuri ſunt defunctis monachis iſtis, qui habitu monaſtico liberati ex conventus iſtius monachis primi Canonici ſunt conſtituti. His ſex Canonicos adjecit, in eorum ſubſidia totidem de potioribus præbendis ad S. Vitum in Canonicatus transformatis, ita ut in hoc Capitulo una cum Epiſcopo ſexdecim ſint Canonici: qui ipſa Dominica *Lætare Hieruſalem* in quadrageſima ante ſummum ſacrum per Reverendum D. Laurentium Metzium Buſcoducenſem Epiſcopum ſunt in canonicatus poſſeſſionem introducti, atque in reſidentiam admiſſi: Die porrò 25. ſequentis Aprilis apud Prædicatores prima Synodus eſt celebrata, quæ præſentibus omnibus ferè totius Provinciæ Eccleſiaſticis ſolennis fuit ac celebris, & triduo abſoluta eſt, recepto Concilio Tridentino, & Statutis pro ratione temporis tunc editis: Adjuncti autem ſunt de integro ex Curia Commiſſarii duo, Dn. Doctor Petrus à Fritema ſcilicet, ac Dominus M. Focco ex Rommarts, qui & hæc ipſa Statuta Synodi pro patriæ utilitate cum Epiſcopo, & Archidiacono Domino Dominico Bendixio conciperent, & Epiſcopum Regiæ Majeſtatis nomine in aliis Friſiæ oppidis ſolenniter introduci ac recipi curarent, quod illi decimo tertio die ſequentis Iulii fideliter exorſi ſine intermiſſione ſunt executi: quibus ita peractis, Epiſcopus quod reſtabat, reliquas Eccleſias totius Friſię, una cum ſupradictis Commiſſariis & Archidiacono viſitavit, & in baptizandis atque confirmandis parvulis, in reſtituendis, erigendis, & confortandis omnibus, nullam curam, nullam diligentiam, nullum laborem prætermiſit. Sunt autem ejus Diœceſi ſubjectæ omnes Eccleſiæ, quæ tribus Occidentalis Friſiæ partibus, ſcilicet Oeſtergou, Weſtergou, & Septem Territoriis, ſive, ut nunc vocamus Septem Sylvis, terminantur: Archidiaconus porrò ſive Præpoſitus hujus Capituli primus ordinatus eſt Venerabilis vir ac Dn. Dominicus Bendixius, Paſtor tum temporis ad S. Vitum. Hic anno 1546. ſacris initiatus, cum adminiſtratis diverſorum pagorum Eccleſiis gradatim aſcendiſſet, anno 1556. parochus urbis Snecanæ à Magiſtratu conſtitutus eſt, ubi cùm novem annos ac ſex menſes Eccleſiæ præfuiſſet, Leovardiam vocatus perpetuus Vicarius ad S. Vitum, & anno 1567. porro ibidem Paſtor à Magiſtratu urbis, accedente tum Comitis Arenbergii, tum Senatus Regii ſuffragio electus & confirmatus eſt, ubi hactenus reſedit. Hic ſe ſtre-

Anno Domini.

nuum

Anno Domini. nuum Athletam adverſus hæreſes præſtitit: non modò concionibus publicis, ſed etiam
diſputationibus privatis, ad quas quo paratior accederet, inchoatam olim utcunque Græcæ & Hebraicæ linguæ cognitionem aſſiduis vigiliis ſibi excolendam duxit. Et cùm in Græcis quidem literis Snecæ virum doctiſſimum collegam in Paſtoratu ſuum Dominum Gellium Eloſtanum, qui poſteà Bolſvardienſis Eccleſiæ paſtor factus eſt, ducem nactus eſſet, in Hebraicis planè ipſe ſibi Mercurius eſſe coactus eſt. Hoc igitur ſubſidio comparato, non modo viva voce, qua plurimùm valet, ſed etiam ſcriptis, quæ multa jam abſolvit, multa cudit, multa meditatur, fidem catholicam ſtrennè propugnat, operamque ſuam Eccleſiæ & Epiſcopo indefeſſam præſtat: Ejuſdemque porrò Capituli Decanus primus ordinatus eſt venerabilis vir ac Dominus Ivo Iohannis, itidem Paſtor ejuſdem eccleſiæ ad S. Vitum, vir in primis eruditus, pius ac modeſtus, qui & eccleſiæ ſemper fidelis, ita & Capitulo ſuo, & Epiſcopo, & univerſo denique populo chariſſimus eſt. Eodem porrò anno Domini 1570. Daventrienſem cathedram primus Epiſcopus accepit vir multis nominibus ſuſpiciendus D. Ægidius de Monte, natione Brabantus ordinis minorum S. Franciſci de obſervantia: Qui cùm ob ſingularem eruditionem, pietatem, & eloquentiam in conventibus Ordinis ſui, Lovanii, Mechliniæ, & alibi Guardianus conſtitutus tum integritate doctrinæ, tum puritate vitę, ſuæ profeſſioni abundè ſatisfeciſſe judicatus eſſet, Miniſter provincialis Ordinis ſui effectus eſt, ex qua functione porrò ad hanc dignitatem Pontificia ac Regia authoritate promotus eſt: Fuerat autem jam anteà Daventriæ collegium
Beca fol. 40. Heda fol. 71. Canonicorum perquam vetus, ubi & Epiſcopi Ultrajectini quondam ſedem ſuam habere ſolent, temporibus præſertim periculoſis, ut ex Beca patet: quare, ſicut in Eccleſia Middelburgenſi, ita etiam Daventrię Epiſcopali duntaxat dote opus fuit ad cathedram erigendam, in quam Rex aſſignavit conventum Regularium *Bor-Clooſter* prope Zwollas. Anno 1571. poſtquam ob adverſam valetudinem D. Nicolaus de nova terra Epiſcopatu ceſſiſſet, ut ſupra dictum eſt, ſecundus Harlemenſium Epiſcopus inauthoratus eſt, vir præſtantiſſimus D. Godefridus à Mirloo. Hic in Mirloo Kempiniæ non incelebri pago natus, cùm alibi, tùm Lovanii ſtudiorum gratiâ verſatus eſt, in qua Academia S. Theologiæ ſtudio operam dedit: Cùmque in conventu Prædicatorum apud Buſcum Ducis ordinem S. Dominici profeſſus aliquot annos dignè ſe geſſiſſet, Prior eſt electus conventus Prædicatorii apud Ultrajectum, ubi & ob eruditam ac piam ejus eloquentiam à ſacris concionibus Reverendiſſimo Epiſcopo Georgio ex Comitibus Egmonda conſtituitur. Nec minus interim ob dexteritatem atque prudentiam ſui Ordinis Provincialis Miniſter, ſive viſitator ordinatus eſt, quâ dignitate in decimum tertium annum functus, ad Harlemenſem Cathedram vocatus eſt, ad quam introductus fuit anno ſupradicto Dominica prima in ſeptuageſima. Qui anno 1572. poſtquam Harlemum à Calvinianis circa feſtum Nativitatis Iohannis Bapti-
1573. ſtæ occupatum eſſet, uſque ad 13. diem menſis Iulii anni ſequentis 1573. quo die coacti per extremam famem Duci Albano ſe permiſerunt, fugâ ſe ſervavit, & manſit in Abbatia & Monaſtetio præclaro Ciſterienſis Ordinis juxta Bruelas, cui à Camera B. Virginis Mariæ nomen eſt.

Finis Appendicis in Chronicon Becæ.

Benigne Lector, ne pagina hæc vacaret, viſum fuit LAPPIO ex faſciculo ſuo epiſtolarum ac monumentorum ADRIANI Papę ſexti, qui Civitatis Ultrajectinæ unicus Phœnix exſtitit, epiſtolam ſequentem de morte ejus depromere & hic ſubjicere, ab hac hiſtoria non omninò alienam. Lege & Luge Lector.

Venerabilibus ac egregiis Viris & Dominis Decano & Capitulo Eccleſiæ ſanctæ Mariæ Trajectenſis præceptoribus & Confratribus honorãdiſſimis & chariſſimis.

POST debitam Commendationem Colendiſſimi Domini & Confratres chariſſimi, quod literis D. veſtrarum in cauſis Eccleſiæ noſtræ mihi redditis prius ad unguem non reſponderim in cauſa fuit triſtis acerbaque jactura Reip. Chriſtianæ, Die exaltationis vivificæ. ✠. Adrianus Papa VI. Patriæ noſtræ pater unicunque decus neſcio quo morbo extinctus eſt. nam pridie nonas Auguſti (quo die Romæ feſtum Sanctæ Mariæ ad nives celebratur Optimus Patrum pater, religionis publicæque Lætitiæ cauſa (nam eo die publicata fuit pax & concordia inter Principes & potentatus Italiæ illius ſollicitudine procurata) ex palacio ad Sanctam Mariam majorem cum cœtu Cardineo proficiſcens æſtuantibus caloribus quos ſemper antea formidaverat, ſubmoratus ibidem per noctem ac diem celebrem in hortis & vinea Card. Sanctæ Crucis Convivium dominis Cardinalibus dantis, ecce ad Palatium reverſus ſeu nimio æſtu laboreque fatigatus ſive infeſto eſu aut potu refectus incidit in morbum & quidem latentem principio ac remiſſum mox apertum, & graviorem, attonitis ſubitò cunctis advolant medici duo Hiſpani & duo Latini ægroto patri affuturi, adventu primo auxium & æſtuantem recreant, ingraveſcente morbo cura & ſollitudine. Verum ſive medicamentis ſive vi morbi occulta conficiente vires ita dejectus eſt ut nullis excitari fomentis potuerit, nihil à Cubiculariis(& nocturnis vigiliis circa patronum emaceratis ac ferme collapſis) prætermiſſum eſt, & quod indolendum magis eſt Urbs tota ſollicita de ejus ſalute fuit præter avaros quibus nocuit juſti Sanctique PONT. reformatio, multi amicorum famulorumque votis ſeſe damnavere, conquiſita undique remedia & pleraque ultro allata. Sed fruſtra implores medicos aut remedia quæras, ubi mors imminet, paulatim extenuatus ad ultimam receſſerat maciem, & ipſe labi ſe frigeſcere ſentiebat, quanquam medici non deſperabant ſi natura paululum potuiſſet attolli. Vocem paululum amiſit priuſquam moreretur. Dum loqui potuit afflictum & miſerabile fuit audire quo pondere, quibus argumentis amicos conſolabatur. ut diceret velle excedere eum vita non cogi. Mortuus eſt poſt horam primã pomeridianam ſumptis ante meridiem rite eccleſiaſticis Sacramentis. Sicut vixit pacificè, moroſè, devotè & ſancte ita obiit. Moriens teſtamento edixit, donavit & legavit (conſenſu Collegii deſuper requiſito) familiæ ſuæ antiquę deſcriptæ bona ſua mobilia ante Papatum acquiſita ex Hiſpaniis ad Urbem Romam aſportata, aſſerens illis eſſe ſobrie proviſum juxta modum laborum & periculorum, ſeque noluiſſe abuti bonis eccleſiæ ſeu

Præſentatæ in Profeſto XI M. *Virginum & die ſequenti in capitulo lectæ anno* 1523.

Sacerdo-

Sacerdotiis ad eos ditandum, exemplum dans ſucceſſoribus, &c. Inſuper commiſit Reverendiſſimo Cardinali Enckevoert neſcio an pluribus diſpoſitionem omnium bonorum mobilium & Immobilium per eum relictorum Trajecti & Lovanii ad pios uſus & præſertim pro alimentatione pauperum affinium ac dotibus pro ſalute animæ ſuæ, &c. Interrogatus de ſepultura & humatione ſæpius, parum reſpondit, vetuit tamen pompam & magnificentiam ſepulchri juxta Anaxagoram Philoſophum dicentem, ſepulchra eſſe divitiarum teſtimonia, non mortis honeſtamenta, mortuiſque nullam eſſe jacturam minorem quam ſepulchri, undique ſe aperientibus viis ad ſuperos ſeu Inferos. Pollicetur tamen Dominus Car.lis Enckevoert propriis impenſis (& non Immerito) circa monumentum docens expenſas mille ducatorum. Poſtquam nuntiata eſt mors per Urbem & loca vicina efferrique funus, ſtatim clauſæ omnes fores, concurſum undique ad funus eſt, mæſtitia publica urbis viſa eſt, magnus luctus optimorum virorum, movebant clariſſimæ Virtutes, modeſtia multa in ore, multa in verbis, tum dignitas quanta deſiderari ad gratiã poſſet. Corpus procerum & erectum cum gracilitate non Indecora, facies candida & viva plena dignitatis, gratiæ & Majeſtatis. Verecundia tanta ut omnem corruptorum Improbitatem deterreret. Vita libera non licentioſa. Conſilium multum ac ponderis ut reſponſa Delphica docti appellarent. Oratio deſiderata non tarda, eloquentia cum opus eſſet, præterea contracta & modica. Imperium in Hiſpaniis ſumma cum Integritate geſtum abſque ſuperbia, abſque avaritia aut crudelitate ſummo modetamine, in ſeveritate benignitas, in benignitate ſeveritas laudabatur. Devotus fœmineus ſexus ingemiſcere, fortunæ accuſate acerbitatem audiebatur, ſacros pedes caſtaſque manus adorare & oſculari videbantur omnes. Verumtamen Car[les]. Mercatores avari & mendaces officiarii quorum ſolita lucra reformatione æquiſſimi Paſtoris ceſſaverant & id genus hominum novarum rerum ſtudioſum æquo animo quæ à Diis Immortalibus ſeu mortalibus aguntur accipere patique ac vitæ hujus imbecillitatem & fortunæ impetus patientius ferre & ſuã ut in proſperis ſecundiſq; rebus ſic in adverſis dignitatem ſervare viſi ſunt, ne debilitari aut frangi fortunæ ictibus videantur. Quamobrem acerbitatem & calamitatem iſtam Reip. Chriſtianæ patientia potius quam lachrymis proſequuntur, rem tenetis. Hodie ceptæ ſunt exequiæ, humatus eſt in ſacello Divi Andreæ. Inter duos pios tenet medium pientiſſimus. Monumenti ſuperior pars talem tenet ſcripturam. Hic nihil ſibi infelicius in Vita duxit quam quod Imperaret. in Inferiore verò parte eſt album, epitaphium deſiderans. * Primo etiam die affixa fuere funeri hæc carmina.

Cita Mors Adriani.

Hinc Mors tam cita quod mores & tempora noſtra
Prava nimis. Talem non meruere Virum.
O Mors. O Tempora.

In cauſa & negocio eccleſiæ noſtræ inceptis per Dominum Antonium de Amerongen ſignata eſt ſupplicatio & facta minuta, quas habeo penes me, allaturus mecum. Quibus viſis D. veſtræ conſultare poterunt ſuper expeditione bullæ quæ omni tempore fieri poterit. In cauſa verò Unionis cum novo Pontifice forſan melius obtinebimus Intentum, quia ibitur indubiè in antiquam ſilvam ſtabula alta ferarum. Adrianus fuiſſet difficillimus. In negocio autem Theſaurariæ & Canonicatus adoravi Domino Petro de Mael cubiculariorum facile principi fuiſſe proviſum. Sed an ad uſum de Gaeſbeeck patebit in proceſſu. Si itaque ex teſtamento omnia iſtic relicta, ſint piis uſibus applicanda minus lædemus quemquam (meo judicio) fructus hujus anni Eccleſiæ noſtræ applicando, Immo & motu proprio apud Cardinalem Enckevoert curare propoſui etiam importunè & inverecundè fructus anni XXII. Pro fabrica noſtra quod ſatis turpe eſſet non annuere attenta ſumma tot annorum fructuum ab eccleſia receptorum. Quare ſi fructus illi penes Dominum Henricum Beyer adhuc extiterint, peti poterunt ne facile diſtrahantur, quæ omnia veſtræ prudentiæ committo. Hiis Valeant dilectiones veſtræ mihi ſemper præcepturæ. Romæ XXII. Septemb. anno &c. XXIII.

E. D. Veſtrarum

Humilis ſervitor & confrater minimus,
WILHELMUS de LOCHORST.

* Cui inſcribi poſſet illud Tranquilli Moloſſi Caſalenſis.

Quod bonus & recti cuſtos, quod pacis amator,
Correctorque aulæ luxuriantis eras;
Scilicet hac una cauſſa vir Sancte periſti,
Vixiſſes annos Neſtoris improbior.

I N D E X

Rerum ac vocum memorabilium, in Hiſtoria Epiſcoporum Ultrajectenſium

WILHELMI HEDAE,

& Notar. Arnol. Buchelij ad Hedam.

p. Principium, m. Medium, f. Paginæ finem denotat.

Candide Lector.

POtuiſſem in hoc conficiendo indice multò minore defungi labore. Cæterùm cùm multa paſſim memoratu digna in annotationibus ſparſim dicantur, plurima etiam ab Heda obſcurè & confusè; itaque hoc operam dedi, tum ne quid præterirem, tum ut quæ ſparſim memorantur, atque ad perſonam, aut rem unam pertinent, diſtinctè unoque ſimul intuitu cognoſceres, adeoque brevis Hiſtoriolę vicem tibi hic Index alicubi præſtare poſſet. Hoc verò notandum literas S. P. numeris quibuſdam præfixas denotare paginas in Continuatione Suffridi Petri, quæ Hedæ ad calcem eſt annexa. Tu laboribus noſtris fruere, fave, & ave.

I. L.

A

Ar Flu. ad Coloniam. 189.f.

Abbas Urbergenſis. Vide Urſbergenſis.

Abbas monaſter. Inſula B. Mariæ excommunication. juſſu Pontific. in Ultraject. promulgat. 285.f.

Abbo Abbas Floriacenſis, 110.p. 117.p.

D. de Abconde cedit Præpoſit. Eccleſ. Ultraject. juriſdictionem in Amerongen & Langebroic, 225. 226.

D. de Abconde fidem non bene ſervat. 257.f. 259.p.

Iuriſdictionem & bona Eccleſiaſtica invadens corrigitur ab Epiſc Ultraject. 259.f.

Dominium de Abconde devolvitur ad familiam de Gaesbeec. 268.p.

Uſumfructum in Abcoudâ emunt Status Ultraject. a Profecto de Gaesbeec. Atque iterum ab Antonio fratre Epiſcopi. 295.p.

Dominium illius quinquies redemptum ab Ultraject. 310.p.

Abuſus quoſdam Eccleſiaſticos tollit Fredr. ij. Imper. 193.

Abſtede villa. 156.f.

Ada Scotor. Reg. filia nubit Florent. iij. Holland. Comiti. 171.m. 172.m.

Ada filia Theodor. vij. Holland. Com. nubit Comiti Loſſenſi. 185.f.

Capta a Wilhelmo patruo, cuſtodia includitur, 186 p. 190.p. *moritur* 186.m.

Adelboldus xix. Epiſcopus Ultrajectenſis, putatur incitaſſe Friſios contra Holl. Comitem. 107.f.

Bellum contra Holland. Comitem gerit, 108.p.

Vincitur ac capitur, 108.p.

Pacis conditiones oblatas recuſat, 108.m.

Carceri per triennium includitur, 108.m. 116.f. *Dimittitur,* 109.p.

Renuntiat juri, quod habebat in Friſ. & Hollan. 109 p.

Ejus elogiũ, 109.p.m.f. 115.f. *Opera ab eo extructa Ultraject.* 109 m. 110.p.

Scripta ejuſdem. 109.f. 110.p.

Et patria 110.f.

Adelheidis vidua Theod. vij. Holl. Comit. vincitur in bello a VVilhelmo fratre Theod. 186.p. *Moritur,* 193.m.

Adolphus de VValdeck, S. VValdegge Præpoſ. Eccl. Ultraject. atque Epiſc. Leodienſ. 229.f. 231.f.

Adolphus Com. Gelr. patrem captivum detinet, 2[illegible]9.m.

290.m.294.m.308.p.
Adolphus de Naſſau occumbit in prælio. S.P.5.m.
Adrana Fluv.6.f.
Adrianus Ploſius eques dynaſta in Ghein, ſi Gana. 192.p.255.m.
Arcem Onde-geyn erigit, 255.m.
D. Adriani caput adfertur Ultraject. 274.m. 263.m.
Adriani VVinſemij elogium, 310.f.
Adrianus ſextus Ultrajectinus Pontifex Rom. S.P.11.
Incidit in morbum. Ib. Moritur, S.P.12.
Non ſine ſuſpicione veneni, magno omnium luctu. Ib.11.m.12.f.
Ejuſdem inſigne elogium, S.P. 11.& 12.
Ejuſdem figura. 12.p. Epitaphium, Ib.
In advenæ morientis bona quid juris habeat magiſtratus, 104 f.
Adulterij crimine falsò damnatus. 96.f.
Advocati Epiſc. habebant ſummã poteſtatem rerum capitalium, &c.32.f.
Advocatus Eccleſiæ? 99.f.
Ægidius de monte I. Epiſcop. Daventrienſ. S.P. 10.p.
Ejuſdem dignitates & elogium. Ib.
Æſtas ita fervida ut ſerra alibi ſponte incenderetur, 295.p.
Agger Leccanus, ab Amerongen ad Schonhoviam ducitur, 205.f.
Aggerib. an olim Batavia fuerit munita, 207.m.
Agger Rheni ruptus a Wilhelmo iij. Holl. Com. reſtituitur, 238.
Ea conditione ut Ultraject. illum ſuis impenſis reſtaurent, Ibid.
Agger Fl. Amſtelæ, ad Amſtelrodamum. 304.m.
Aggerandi jus, I. Schouwe. 234.f.
Aichſtadium urbs & monaſterium, 32.p.
Albanus dux, v Ferdinandus.
Albertus Magnus Epiſcop. Ratiſponenſ. claret, 206.f.
Mediâ hieme arbores florentes repræſentat. &c. 209.p.
Albertus R. Roman. Hollandiam ſibi armis vindicare conatus repellitur a Ioan. ij. Hollãd. Com. 227.p.
Albertus dux Bavariæ & Com. Holl. mortem Wilhelm. iv. Hollandiæ Com. ulturus, filium in Friſios mittit bono ſucceſſu, 266.m.
Præfectum Arculenſ. bellum facientem ſubjugat. 276.p. Moritur. 267.
Albertus frater Wilhel. v. Holland. Comitis adminiſtrationem accipit. 246.p.
Ejuſdem uxor & liberi, Ibid.
Albertus dux Saxoniæ Friſios rebelles ſubjugat, 316.p.
Groeningenſes obſidet. 317.p.
In Friſiâ moritur, Ibid.
Albricus Epiſc. Ultraject. iv. 38.f.
Ejuſdem hiſtoria, 40.f.42.m.
Alburg. ſ Babylonia villa datur Monachis S. Trudonis. 158.p.
Familia de Alburg nobilis, ejuſque inſignia, 159.m.
Alcmaria vaſtatur. 156.m.
Ad Alcmariam Friſij prælio profligati a Ioan. I. Holl. Comite. 226.f.
Alcmar. occupatur a Gelrijs & Friſijs. 327.f. 328.m.
Alcuinus Epiſcopus. 38.m.40.m.
Ejuſdem elogium. 40.m.
Alden-eyck pagus. 37.m.
Aliſſo. I. Elſt pagus in Betua. 25.f.
Alphricus ix. Epiſcop. Ultr. 51.
Ejuſdem elogium, 51.p.
Altaria pro templis. 159 p.
Ad altaria bona Eccleſijs donata offerebantur. 192.p.
Altinum, fortè Altena. 198.m.
Alvum exonerantes mortui. 274.f.
Ambitiones inter Eccleſiaſticos antiquæ. 158.m.
Comitatus in Ameland donatur Eccleſ. Ultraject. 124.p.
Amelandiæ vetus ſitus. 127.p.
Ad Amerongen palus. 149.p.152.f.
Ab Amerongen ad Schonhoviam agger ducitur. 205.f.
Iuriſdictio in Amerongen transfertur Præpoſito Ultraject. 225.
Amersfort oppidum olim nobilis familiæ Caſtrum. 176.m.
Oppidi jura & leges accipit. 217.m.
Amersfortia al' Forum Hemanum. 245.f.
Amersfortia cogitur parere Epiſc. Ultraject. 256.m.
Obſidetur a duce Gelriæ. 273.m.
Occupatur a Suedero Epiſc. Ultraject. ope Geldror. 285.p.
Eripitur Gelris ab Ultrajectinis & illis de Emeneſſe. Ibid.
Oppugnatur a Philip. Burgundo, ac defenditur ab Ultraject. & fœminis. 285.m.
Occupatur & ſpoliatur ab Iſelſteinijs, 303.m.
Amersfordiæ urbis encomium. 331.
Amſtelij Eccleſiæ Ultraject. bona ad ſe trahere conantur. 175.m.
Amſtelia gens & antiquiſſ. olim, & potentiſſima. 213.f.
Amſtelodamum initium debet genti Amſteliæ. 213.f.
Præfectus de Amſtel bellum inferens Henric. Ultraject. Epiſcopo capitur. 214.m.
Amſterlandiæ præfectus Ultrajectum obſidet, 222.m.
Amſtelæ fluminis agger, nunc Amſtelredã. 273.m.
Amſtelrodamenſes magna clade affecti ab Epiſc. Ultraject. 273 f.

Amſtero-

Amſterodam. urbis major pars incendio correpta, 273.f.
Andreæ Epiſc. Vltraject. xxv. Hiſtoria.156.& ſeq.
Ejicitur a Theodor. vj. Holland. Comite, ac reſti-tuitur.156.
Anfridus Epiſc. Vltraject. xix. 92.f.
Ejus Elogium.92 f. Et res geſtæ.93.
Obitus.102.p.
Angli a Germanis orti.25.m.
Annatæ, pecunia, id eſt tributum fiſco Apoſtolico debitum.291.m. 306 f.
Anni a nativitate Chriſti quando numerari cœperint 238.p.
Annum alij a Ianuar. alij a Martio incipiunt, 310.m.
Annona caritas & fames ingens Vltraject.274.m.
Annonæ ſumma & inaudita ubertas & vilitas.193 f
Antiquitatis monumenta prope Vltraject. effoſſa.7.
Antiſtites ſacror. graviſſimè injurias illatas vindicant.189.f.
Antonia, Vltrajectum unde cognominatum.4.f.
Antverpia olim Caſtellum & Marca imperij, deinde nobile emporium.27.m.
Deleta a Nordmannis.27.m.
Iterum reſtaurata, Ibid.
Aquilinus mons, id eſt Arenberg.156.p.
Arabitæ ſæviunt Hieroſol. in peregrinos.132.p.m.
Mutua inſereunt cæde. Ibid.m.
Archiepiſcopatus in Belgio eriguntur.S.P.6.f.7.p.
Archiva Collegior. Vltraject. vulgo liber Cameræ & Ssatutorum.117.m.&c.
De Are Comites.185.m.189.f.
Aribo Moguntinus præſul.117.f.
Arkelſteyn Caſtrum in Zelandia ab Epiſc. Vltraj. fundatum.248.p.255.f.
Domini de Arclo hiſtoriam vide in Ioanne præfecto de Arclo.
Arnhemi Colleg. Canonicor. inſtitutum.110.f.
Armorica civitas unde dicta.304.f.314.p.
Armor Britan. quid.314.p.
Arnoldi Buchelij elogium. f. & verſa.*
Arnoldus Epiſcop. Vlt. xxx. 184.m.f.
Arnold. ij. Epiſc. Vltr. xlix elogium.257.f.
Bellum gerit contra Wilhel. duce Juliæ, magno cum periculo, & ſubditor calamitate. Ibidem.f.
Item cum Com. Holland.158.p.
Fœdere inito, aliiſque reb. geſtis transfertur Leodium.158.m.
Arnoldus ſ. Arnulphus Fland. Comes profligatur a Roberto tutore Comit. Hol.131.p.134.m.
Arnold. Dux Gelriæ comitatum Iuliacenſ. ad ſe devolutum maturè arripere negligens, illo privatur.285.m.
Arnold. Gelriæ Dux moritur.295.p.
Arnoldus de Naeltwijc Hornam occupat.296.m. 311.f.
Arnulphus filius legitimus Karolomanni.67.p.
Ejus Hiſtoria.69.p.m.
Arnulphus iij. Holl. Comes a Friſijs interemptus.91.p.116 m.
Arragoniæ regni initium.103.f.
Artificum mechanicor collegia. Vltrajecti inſtituta.288.m.
Vulgo Gilden.291.p.
Sigillis eor. Magiſtratus aliquando uſus in inſtrumentis publicis.290.f.
Collegia artificum adminiſt. reip arripiunt.223.m
Nova adminiſtration. formam introducunt.292.p
Arundelium arx Roman. in vico Voorburg exuſta.54.m.
Armamentarium, ſ. Arx Britannica ad Catvicum.55.m. Detecta.55.f.61.f.
Aſprena occupatur a Gelrijs & Friſijs 327.f.328.m
Summa crudelitatis exempla ibi exercentur.328.f
Aſylum.15.m.
Atticæ (quaſi Anticæ, id eſt, antiquæ) literæ Romanæ.91.f.
Aves magna multitudine in aëre inter ſe decertantes.320.p.325 p.
Aufridus.v. Anfridus.
D. Auguſtinus Vandalis Hipponem oppugnantibus ibidem perſtitit S.P.7.f.8.p.
Aurei velleris.v. Velleris.
Auricum, ſ. Eyſtatum urbs & Monaſt.25.f.
Auſtraſia.15.m.
Aychſtadium.32.p.

B

B*Aldricus Epiſc. Vlt. xv.15.p.*
Reſtaurat Eccleſiam D. Martini & S. Salvator.76.
Ejus Elogium.79.m.
Balduinus Epiſc. Vltraject. xvij. 92.p.
Balduini Epiſc. Vltraject. xxix. res geſta 177. & ſeq.183.m.
Ejuſdem elogium.177.p.
Veluam occupat, Comitat. Zutphan. & Gelriam vaſtat. Ibid.f.
Bellum gerit cum Trentonib. & Tuentan.183.m.
Moritur. Ibid.
Balduinus Comes Flandriæ Walachriam dum occupare vult, profligatur a Theodoro vij. Holl. Comite.183.m.
Balneæ Antonij & Adriani Imp.18.m.
Balth. de Buren vir nobilis laudatur.109.p.
Bannum.47.m.115.m.117.f.
Ex baptiſmatis lavacro pedem quis retraxerit. 25.p.
Barbeliſe. ſ. potius Barbeſile vicus. 240.m. 241.m.
Bardo Archiepiſc. & Elector Moguns.126.m.
Baſinus.v. Thomas Baſinus.
Batavorum inſula.6.m.
Batavia an olim aggerib. munita.207.m.
Batavodurum.46.a.

Batava vulgò Betue. 32.* f.
Begiae unde dictæ. 303.f. *Earum prima origo.* Ib.
Beka. v. Joannes Beka.
Belgæ omnib. reb. abundant. 3.f.
Belgarum antiquor. ſeritas. 4.p.
Bella curia, id eſt Schoonhoven. 205.f.
Bellius magiſter equitum parvâ manu multos hoſtes fundit. 316.p.
Bella temerè ſuſcipientes ſæpe graviter puniuntur. 250.m.
Bellum ad Fontanetium ſ. Faatanіacum geſtum. 61.m.
Bellum primum ab Epiſcopis Vltrajectenſib. geſtum. 107.f.
Bellor. antiquor. vera cauſæ. 116.f.
Bellum inter Trentanos. 162.m. 167.f.
Bellum inter Florent. iij. Holland. Comit. & Philipp. Comit. Fland. 174.p.
Bell. inter Epiſc. Vlt. & Trentanos. 171.m. 174.m. *Iterum.* 204.m.
Bell. inter Epiſc. Vlt. & Gerard. Comit. Gelriæ 177.p.
Bellum inter Theodor. vij. Com. Holl ac Wilhel. fratrem, nec non Balduvinum comitem Flandr. 183.m.
Bellum inter Comites Holl. & Geld. ob electіon. Epiſcop. Vlt. ortum. 184.m.
Bell. inter Theodor. xxxij. Epiſc. Vlt. & Wilhel. Friſ. Com. 185.m.
Bell. inter Ludov. Comit. Loſſenſ. qui uxorem duxerat Adam fil. Theod. vij. Holl. Com. & Wilhelmum Adæ patruum. 186.m.
Bell. inter Ottoa. Epiſ. 34. *& Com. Gelriæ.* 192.193.
Bellū inter Coeverd. præfect. & Groening. &c. 193.m
Bellum inter Wilhelmum ij. Com. Holl. & Margaret. Comit. Fland. & Hannov. 207.m.
Bellum inter Wilhelm. Epiſc. Vlt. xlj. & Ioan. I. Comit. Holl. 227.p.
Bellum inter Albert. Epiſc. Vlt. xlix. & Holland. 258.p.
Bellum inter Freder. Epiſ. Vlt. lj. & Groningenſ. 166.f. 279 p.
Bellum inter Albert. Holl. Com. & Friſios. 266.m.f.
Bell. inter Holl. & præfectum de Arclo. 267.
Bel. inter Vltr. & Amersfortios. 294.p.
Bel. geſtum inter Davidem Epiſc. & Vltraj. atque Holl. Vide in Davide Epiſc. lv.
Benedicti cænobium. 102.p.
Bendelmerbroec palus reſignatur Epiſc. Vltrajectenſi. p.
Benthemij comes reſignat feudum ſuum Eccleſ. Vltr. 112 marg.
In Benthem Oratorium & liber acceſſus Epiſc. Vltr. 163.p.
Benthem Comitatus transfertur Epiſc. Vltr. 163.p. 168.p.
Berg Monaſterium profugis Vlt. a Lothario conceſſum. 54.f. 57.f.
Bernardus Italiæ Rex. 50.f.
Bernardus Clarevallenſis claret. 147.m.
Bernardus Prois, ſ. Prais in eligendo Epiſcopo minatur decano. 248.p. 288.f.
In lecto occiſus. 288.f.
Bernulphus ſ. Bernoldus Epiſc. Vlt. xx. 118.
Ejus elogium, & opera extructa. 118.m.
Inter Sanctos relatus 126.p.
Tres fundavit Eccleſias, ac ſanctor. reliquiis ornavit. 320.f.
Bero de Woſipia. 162.m.
Berta nobilis fœmina ſe mancipat Eccl. 118.f.
Bevervicius laudatur. 14.m.
Beverweerd arx occupata ab Epiſc. Vltrajectenſi. 245.p.
De Biſſchops wetering 264.p.
Buterus a Raeſveld Vltr. infeſtans domatur ab Epiſc. Vlt. 265.m.
Blavij floreni. 329 f.
Bolderux torea Vltrajecti. 89.p.
Bombardæ unde dictæ. 282.f.
Quando & a quo inventa. Ib. & 273.m.
Bomela donatur Eccl. Vltr. 100.f.
Bona & immunitates Eccleſiæ Vltrajectenſ. 64.f. 65.
Bonifacius coadjutor Willebrordi. 37.p.
Epiſcop. ij. Vltr. 33.* f.
Ejus elogium. 33.f.* f.
Creatus archiepiſcopus. 34.p.
Ejuſdem opera Eccleſiaſtica. 34.p.
Donationes illi collatæ. 34.m.
Ejus mors. 34.m.
Ejuſdem ſcripta. 34.f. 37.f.
Mors Bonifacij punita. 34.f.
Boructuarij populi. 34.m.
Boſus presbyter. 33.* m.
Botius. v. Cornelius Botius.
Boxhornius laudatur. 34.p. 207.f. 283.p.
Brabantiæ dux Veluam beneficio ab Epiſcopo Vltraj. tenet, eâ privatur. 177.p.
Brederodior. prima Origo a Comitib. Holland. 306.f.
Inſignia eorum ferè eadem cum Holland. Comitib. Ibidem.
Brema urbs 202.m.
S. Brigidæ, ſ. Beginar. ordo inſtituitur Vltr. 303.f.
Britanniam qui populi occuparint. 33.f.
Britannica arx ad Catvicum. 55.m.
De Broechuiſen familia nobilis & potens. 156.f.
Broec. ſ. Broeckerhoven prædium in Velue, donatur ab Henric. iv. Imp. ad reſtauration. Templ D. Petri. 137.m.f.
Buchelius. v. Arnold. Buchelius.
Bucho ab Ayta varias in Friſ. & Holl. obtinet dignitates. S.P. 1.f.m. 3.f *Ejus Elogiū.* S.P. 4.p
Buchorſt ſ. Clivus fagor. Caſtrum deſtructum. 192.f. 200.m.
Bulla, id eſt imago ſigni. 126.f.
Bunſchoten olim civitas. 281.

Privi-

Digitized by Google

Privilegia Bunſchotenſib. ab Epiſc. Vlt. conceſſa. 281. 282.
Burchardi Epiſc. Vlt. xxiij. hiſtor. & elogiũ. 143.m.f
Burena familia nobilis 190.p.
Dom. de Buren Caſtrum ſuum Comiti Gelriæ tradit, atque illud in feudum ab illo accipit. 229.f
Burgenſis, id eſt, civis. 209 p.
Burgundi principes ſæpius armis, quàm legib. æquitatem probant. 289.m.
Quaſcunque occaſiones imperij extendendi captare ſoliti. 291.p.
Burgundior. regimen tax.atur. 329.p.
Probatur. S.P.2.m.3.p.m.
Buſcum ducis civitas a quo condita. 141.f.
Capitur a Theodorico vij. Holl. Com. 185.m.

C

CAbbeljavij factio Holl al' Aſellorum. 244.m. 253.m. *Iterum excitatur.* 271.f.
Cædis expiandæ ritus antiquus. 205.m. 206.p. 233.p
Cædis commiſſæ pæna 236.m.
Calor intenſiſſimus in vere. 327.m.
De Calvis carmen a quo editum. 89.f.
Inter Campenſes & Zuollenſes diſcordia, & bellum. 327.f.
Cancellarius quis apud Francos. 32. * m.
Cancellarij Imp. plerunque Eccleſ. & quales. 74.f.
Caninefates, al' Kenemari. 156.m.
Canonici Cænobitales. 26.f.
Canonicor. Regul. collegium Tielæ inſtitutum. 110.f.
Item ſecularium. Ibid.
Iidem tranſlati Arnhemium. Ib.
Canonici D. Petri Vlt. inſtituti. 118.m.
Canon. D. Ioannis inſtituti. 118.m.
Eiſdem donatio collata. 145.m. 161.m.
Canonici regulares Middelb. ob petulantiam remoti. 147.f. 149.f.
Canon. S. Salvat. donationes collatæ ab Andrea Epiſc. Vlt. 160.
Inter Canonicos principes & reges primum locum obtinuere. 146.f. 164.p. 168.f.
Canonicor. Colleg. in Steenwijc inſtitutum. 214.m.
Colleg. Canonic. S. Petri fundatur Middelburgi. 243.p.
Colleg. Canonic. dictum Pancratianum ſ' Hogelandicum fundatur Leidæ. 246.f. 256.p.
Capitulum Canonicor. in Geervliet transfertur Harlemum S.P. 8.m.
Canonicor. collegium Groeningæ inſtituitur. S.P. 8.f.
Item Leovardiæ. S P. 9.m.
Et Daventriæ. S.P. 10.m.
Carmelitar. conventus, ſ' monaſterium inſtitutum Vlt. 294.m. 308.m.
Caroli Calvi Imper. ortus. 50.p.
Caroli Magni preceptor Alcuinus. 40.m.
Car. Magni nepotes. 61.m.
Caroli Martelli nativitas. 19.f. 21 f.
Ejuſdem donationes Eccleſiæ Vltraje. conceſſæ. 21. & ſeq.
Carolus Simplex regno exuitur. 60.m.
Ejuſdem imperium. 62.m. *Et exitus* 60.f.
Carolus cum Suentiboldo bellum gerit. 67.p.
Eidem placatur. 67.m.
Carolus Rietwijc vir nobilis, & hiſt. peritus. 258.m.
Carol. vij. Franc. R. malũ de filio præſagium. 293.m.
Carolus Burg. dictus Audax Phil. Burg. fil. Galliam cum exercitu ingreſſus Ludov. Franc. regem profligat. 293.
Fit Comes Hol & 264.p.
Sibi aſſerit ducatum Gelr. emptionem ac confirmation. Cæſaris prætexens. 295.p.
Prohibet Ultraj. Uenam terram ſ' ceſpites effodere, atque illos contra jus opprimit. 295.p.m.
Leodium vaſtat. 295.p
Imperij appetens, ſed juſtitia cultor. 295.m.
Ipſe in obſidione Nantij occumbit. 295.m. 310.m
De anno obitus inter auctores controverſia. 310.m
Ejus elogium. 295.m. *Quando illi fortuna adverſari cæperit.* 295.m.f.
Caroli (qui dictus eſt quintus) ſexcennis (patre moriente) tutelam ſuſcipit Margarita amita ipſius fil. Maximil. Imperat. Holland. Comit. 318. p.
Carolus educatur apud avum Maximil S.P.1.f
Inauguratur Comes Holl. Zel. &c. Ib.
Dominium Friſiæ illi transfertur. Ib.
Conſiliarios paſſim prudẽtes & integerr. conſtituit. S.P.2.p.3.p.m.
Præcipuè in Friſia. Ib.
Fit Rex Arragon & Siciliæ. S.P.3.m.
Atque Imperat. Ib.
Turcis fugatis Tunetum in Africa capit. S.P. 4.p
Gandavi Caſtrum præſidiar. ædificat. Ib.
Vltrajecti comitia aurei velleris celebrat. S.P. 4.p.
Bellum Germanicum conficit. Ib.m.
Tradit Philippo fil. Belgicar. provinciar. gubernaculum. Ibid.
In Hiſpan. cum ſororib. proficiſcitur. S.P. 5.p.
Imperium in Ferdinand. fratrem transfert. Ibid.
Moritur. Ibid.
Carrada vini, id eſt, een Voyer Wijnt. 122.m.
Carrus, Carrigo, Carrucatio. 47.f.
Carthuſienſium Monaſterium quando extructũ. 259 f. 263.m.
Caſſandria, al' Catſandia regio Zeland. 230. p. 233.f.
Caſtra 4.f *Arces conſtructæ ad tuitionem ditionis Vltraject.* 174.p.
In B. Catarinæ Eccleſiâ hoſpitale S. Ioan. 220.m.
Catti qui? 8.p. *Vnde orti.* 9.m.
Mos Cereos in Eccl. accendendi unde manarit. 46.f.
Cero-cenſuales, qui ceram Eccleſiæ ſolvunt. 104.f.
Ceſpitaticum quid. 47 p.
Chamarior. præfect. admittitur. Vlt cũ militib. 291.f
Cives tumultuantes compeſcit. 292.p.

Charta pro tabulis.32.* f.
Chilindra,id eſt Zeland.59.p.
Chriſtiana religio quando incæperit in diæceſi Vltraject.& vicinis regionib.19.p.
Chriſt. Relig. quando primum prædicata Friſijs. 25.m.
Circatura.133.p.135. *al' Circatus* 135.f.
Circatores.135.f.
Cives al' Burgenſes.209.p.
Civib.Vltrajectinis aſcriptus Wilhelm. Holland Com. & Rom. Rex,206.f.209.p.
Atque alij magnates.Ibid.
Cladis maximæ exempla.244.f.
Claremontenſis Comes ex Zelotypia occidit Flor. iij. Holland.Comitem.205.f.
Atque ipſe quoque trucidatur.206.p.
Clientes qui? 241.p.
Clivenſ dux ſe interponit inter Phllip. Holl. Com. & Vltraject.292.p.
Intrat Vltrajectum cum duob. armator. millib. 291.f.
Bellum infert duci Gelriæ ; eoque pacato, Vltraject.315 f.
Idque ob debita contracta.316.p.
Invadit oppid. Rhenam quod Epiſcop. pecunia ab illo redimit.Ibid.
Cænobium Sanctimonialium in villa de Thoren.93. 93.p.102.m.
Cænob. in honorem Deiparæ virginis ad Amersfordiam.102.p.106.m.
In Cæſor. Hoſtium numero aſſignando ſæpe auctores variant.279.m.
Coeverdia,al' Vacceforum.193.p.
Coeverdiæ præfectus bellum infert Groningenſ. 193.m.
Cedit copias Epiſc. Vltraject. & alios auxilio venientes, ac crudeliter in Epiſc.ſævit Ibid.
Vincitur a Wilebrando Epiſc.Vltraject. ac gravis illi imponitur mulcta.204.m.
Rebellans ac captus morte ignominoſa afficitur. Ibidem.
Coverdia capitur ab Ottone iij. Epiſc. Vltraject. 206.p.
Recuperatur ab Epiſc.Vltraject.265.f.
Ejuſdem præfectus reconciliatur Epiſc. Vltraject. & Dominium transfert.266.m.277.f.
Cogſchult 78.p.84.f.
Cognomina ex familia maternâ nobiles aliquando ſumere ſoliti.279.f.
Collegia artificum v. Artificum colleg.
Colonienſis magiſtratus injuſtitiæ accuſatur, dum bona patrui D. Buchelij contra pacta retinet. 104.f.
Colonienſis urbis privilegium Vltrajectenſib. conceſſum.105.
Colonienſis Epiſc. in captivitate detentus a Comite Iuliacenſi.215.f.
Col. Epiſc. Ducem Montenſ. &c. contra Epiſcop. Vltraject.concitat.173.m.
Columnæ liberorum Sethi.2.m.
Cometa malorum inſtantium indices.309.
Cometa grandis anno 1017.*pag* 107.f.115.f.
Et anno 1337.*pag*.240.m.
Iterum anno 1472. *quem bella,fames & peſtis ſecuta*.294.f.309.f.
Comites de Are.186.f.
Comes Braiſpantium fit Monachus & Epiſcop.92. f.93.p.102.m.
Comes de Goer a Wilhel.ij. Holl.Com jure ſuo privatur.207.p.
Comites de Hoern quando incæperint. 170.p.233.f.
Comitum Holland.primum initium 107.f.
Comitem Hollandiæ quis ſe primum ſcripſerit. 135.m.
Comes Holland. victus in bello nudis pedib. Vtraject. Epiſc.ſupplicat.186.m.
Comitum aliquot Holland.ſeries 91.m.
Comitum Lippienſ. id eſt de Lippia ſtemma. 198.m.
Comitatus Loſſenſis ab Epiſcop. Leodienſi occupatus.190.p.
Comites Officiarij.159.p.
Compromiſſum conventus ineundi inter Epiſcop. Vltraject.& Comitem Gelriæ.199.
Concilium Viennenſe.231.
Concordia inita inter Epiſc. Vltraject. & Abbat. Epternacenſ.132.f.
Concord.initia inter Herman. Com Gugern. ac Godefrid. Comit. Arenberg. & Theodor. Comit. Holland.156.p.
Concordia inita inter Theodor. Epiſc. Vltraject. & I.Holland.Com.186.m.
Concordiâ res parvæ creſcunt.283.f.
Ius Confirmandi Epiſcopos & prælatos conceditur Eccleſ.ab Henrico Imp.154.m.f.
Conjectum id eſt collatio. 47.m.
Conradi ij.Imperat.Hiſtoria.109.p.117.m.f.
Ejus donation. Eccleſ. Vltraject. conceſſæ. 113. 114.
Obit Vltrajecti.118.f.120.f.
Sepultus Spiræ.118.f.126.p.
Conrad.iij. Imper.reddit Eccleſ. Vltraject. Comitatus in Ooſtergou & Weſtergou.157.159.p.
Ejus uxor 169.m.
Conradus Epiſcopus Vltrajectenſis xxij. 137.p.
Ejus geſta 137.138.
Cadet Ibidem.
De cædis illius authore & cauſa variæ ſententia. 138.m.142.f.
Conradus frater regis Rom. Præpoſitus Eccleſ. D. Mart.168.m.
Conradus Cardinalis componit diſſidium inter Epiſcop.Vltraject.& Comit.Holl. 193.p. 200. 201.
Conradus Fil. Frider.ij. Imperat. in prælio perit. 206.m.

Con-

Conſuetudines inveterata difficulter tolluntur. 307.*m.*

*Conſtantinopolitanus Imperat. obſiſtit Fredrico Barbaroſſa expedition. Hieroſolym. ſuſcipienti, moleſtias in via exhibens.*179.

*Legatos Imperatoris ad ſe miſſos nudatos carceri includit.*180.*p.*

*Conthoralis id eſt uxor.*123.*f.*

*Contectalis id eſt uxor.*123.*f.*

Controverſia inter Canonic. Coll. Mar. Vltrajecti, & Comitem de Goye. Ejuſque deciſio. 202.*f.*203.

*Controverſiæ inter Epiſcop. Vltr. & Florent. Holl. Comitem deciſio.*200.*f.*

Cormeda genus cenſus 248.*m.*256.*p.*

Cormedalis. Ibid. m.

*Cormeta id eſt utilitates.*226.*p.*

*Cornelij Botij elogium.*209.*p.*

Laudatur 216.*m.*253.*m. S.P.*1.*f.marg.*

*Coronæ arx, id eſt Croonenburch deſtruitur.*258.*p.*

Covel. v. Kovel.

Crux lapidea erecta, ubi Epiſc. Vltr. in prælio cecidit. 227.*f.*

Cuilenburgum unde dictum 7.*p.*

*Al' Caſtrum lacus.*244.*m.*

Olim caſtrum fuit. 223.*m.*

Dominus de Culenburg Miniſterialis Epiſc. Vltraj. 223.*m.*

*Vendit Culenburgum Comiti Geltenſi, ac ſit feudum Gelria.*223.*m.*

*Domini de Culenburg arguuntur infidelitatis.*282.*f.*

*Dominus de Culenb. vindicans ſibi jus gladij in territorio Vltraject. rejicitur.*305 *m.*

Iterum illud ſibi vindicans, Ordinib. Vltr. vendit. 314.*m.*

Emptio illa taxatur. Ibid.

Cukienſes. v. Kuyck.

Cunera virgo ex clade xj. mill. virginum elapſa. 185.*p.*

*Cunerus Petri Epiſcop. Leovardienſ S.P,*9.*p.*

Ejuſdem dignitates & elogium. Ibid.

Curia Hollandiæ ex s'Graveſande Hagam tranſlata. 207.*f.*

*S. Cypriani & Iuſtina reliquia.*320.*f.*

D

DAgoberti Reg. Prancor. Hiſtoria.15.& ſeq.*

*Ejuſdem elogium.*15.*f.*18.*f.*

*Conſtruit Eccleſiam in Wiſzenburg, ac ditat.*17.*f.& ſeq.*

*In anno obitus auctores variant.*19.*m.*

*Ejuſdem plures uxores.*21.*m.*

Damiata urbs Ægypti in oſtio Nili eripitur Turcis. 181.*m.*

*Quando occupata.*284.*p.*

Dammius. v. Petrus Dammius.

Dani irrumpunt in Germaniam plurimaſque urbes populantur. 51.*p.*

*Delentur & Expelluntur e Germania.*51.*m.*

*Vaſtant Eccleſiam Vltr.*75.*p.*

Daniel Redderus laudatur. 7.*p.*

*Daventria ſub Epiſcopo Vltraject.*63.*p.*64.74.*p.*

*Donatur Eccleſia Vltr.*124.*p.*

Obſeſſa a Gelrijs liberatur ab Epiſc. Vltraject. 177.*p.*

*Daventria laus.*330.*f.*

David fil. naturalis Philip. Com. Holl. conſtituitur Epiſc. Vltr lv. 291.*f.*

Recipitur & confirmatur a Papa Calixto iij. 298 *p.*

Iuriſdiction. Vltr. corruptam reſtituit. 292.*f.*293 *p.*294.*f.*308.f.

Quod populus indignè fert 293.*p.*

*Diſſenſione inter ipſum & Præpoſit. ortâ concedit Amersfortiam.*294.*p.*

Reverſus Præpoſit. capit & in carcere detinet. 294.*m.*

*Præcior. familiam proſcribit.*294.*m.*

Proſcripti querelas ad Pont. Rom. deferunt. 298.*m.*

*Epiſcop. multa pro libitu ac contra privilegia agit.*294.f.

*Auctoritas illius immunuitur.*294.f.

*Ac pop. ab eo ſit alienus.*310.*m.*

*Amersfordij Vltr. ſe jungentes amicos Epiſc. urbe pellunt.*295.

Epiſcopo pacis condition. rejiciente. Ibid.

Præfectus Egmond. & Iſelſteyn bellum Vltraj. inferunt. Ibid.

*Vltraject. occupant arces Ham, Nitol, &c.*296.*p.* 299.*p.m.*

*Bello orto, Hollandi copias adducunt ad portum de Vaert.*296.*p.*

*Vltraject. occupant urbem Neerden.*310.f.

*Engelbertus Duc. Clivenſ. Fil, loco Epiſc. ab Vltr. habetur.*299.*m.*

Vltrajectini prohibent Epiſcop. bonis ſuis frui. 299.f.

Pugnâ commiſſa Vltr. magnam patiuntur ſtragē. 296.*p.*311.*p.*

Vltraject. expilant Vianam. 296.*m.*311.*m.*

*Holland. obſident Montfort. ac vaſtant Vroneſteyn & Iutphaes.*296.*m.*

*Tumultu excitato plebs Epiſcop. revocat, ac remoto Magiſtratu novum eligit.*296.f.

*Urbe occupata ab Henrico Nieveld. Epiſc. captus Amersfòrd. ducitur.*296.f. 297.*p.*311.f.

Vltrajectum obſidetur a Maximil. Holl. Com. 297.*p.*312.*p.*

Holland. ſuburbium de Weerd occupant, atque Vltr. oppugnant. 297.*m.*

*Pax inita inter Holl. Epiſc. & Vltr. certis conditionib. qua non benè ſervata.*297.*m.*

*Galli milites ex urbe ejiciuntur.*297.*f.*

Pont. Rom. cenſuram in Vltraject. promulgat.

gat. 297.f. & ſeq.
Plurib. civib. ab Epiſc. captis tumultus excitatur. 303.f.313.p.
Porta Cathar. in arcis formam munita ab Holl. occupatur. 303.f.213.p.
Vltrajectini Montfortium ſibi præfectum eligunt. 310.m.
Vrbe ære alieno gravatâ, tributum inſtituitur. 303.f.
Roterodamum & arx Voerdena capitur. 304.p.
Per tumultum porta Cathar. a civib. recuperatur ac munimenta diruuntur. 304.p.313.m.
Epiſcop. recuperat ab Amſterodam, Abcoudam & Vredelant. 304.m.
Fit pax cum Holland. 304.m.313.m.
Comes Burenſ. cum fil. invadentes urbem Vltraj. repelluntur. 305.m.
Poſtquam rurſus Vlt. vaſtaſſet, datâ ingenti pecuniæ ſummâ fœdus cum eo initur. 305.f.314.f.
Tributum aratris imponitur. 306.p.
Epiſcop. Moritur. 306 m.
Ejuſdem elogium. 292.f.306.m.307.m.
Dona ſplendida confert Epiſcopatui. 294.f.336.m
Ejuſdem vitia. 293.p.303.f.304.p.305.f.306.m.307.m.313.p.314.m.
Decano majoris Eccleſ. Vlt. confertur præbenda Epiſc. 149.p.
Decanus major a populo tumultuante ſeptus, in loco religioſo ſalutem quærere cogitur. 270.m.208.m. Proſcribitur. Ib.
Deſeſtucare. 103.p.
Deira provincia Angliæ. 33.*.m.
De oude Delle, vicus in urbe Vlt. 313.p.
Delft arx & oppidum ædificatur. 131.m.134.m.
Delfenſium nobilis familia, ejuſque inſignia. 134.m.
Ex Deſperatione aliquando naſcitur audacia & fortitudo. 271.p.
Dedericus. v. Theodoricus.
Dieſt, ſ' Dieſthemium Brabant. oppidum. 241.p.
Dieſtenſium Dominor. ſ' Baronum ſtemma. 241.p.
Dienſt-luite. 117.m.
Dieplant, al' Hollant. 58.p.
Diepenhem comitatus recuperatur ab Epiſc. Vltraj. 240.f.
Dyck-vrij, Tenſ-vrij, Schot-vrij. 215.m.
Dinantium oppidum diruitur. 294.p.307.f.
Diplomata quomodo olim firmarint Imp. 74.f.
Diploma adulterinum. 91.f.
Diploma fœderis inter Colonienſ. & Vltraject. circa exuvias. 105.
Diſcordiarum initium inter Vltraj. Epiſc. & Comit. Holl. 107.m.108.m.f.
Diſcordia inter Epiſcop. Vlt. & Florent. iij. Hol. Comit. 171 m.
Diſcordia inter Campenſ & Zuoll. 325 f.
In bellum atrociſſimum erumpit. 326 p.
Diſſenſio inter Holl. & Vlt. compoſita. 287.f.
Diſſenſio inter Magiſtrat. Vlt. & clerum. 288.p.
Item inter Magiſtrat. & cives. Ibid. m.
Diſtrictus. 95.m.103.p.
Divitias veteres Eccl. antiſtites renuerunt. 38.f.
Doccum vicus Friſiæ quando in urbẽ coalverit. 37.m
Dollenburch arx. 231.m.237.f.
Comburitur. 138.f.
Domini olim tantum vocati, qui equeſtri dignitate aut ſcabinatu erant noti 232.m.
Donationes Vltraject. Eccleſiæ a principib. conceſſæ. 27.& ſeq.
Donatio Caroli Martell. conceſſa Eccleſ. Traject. 27
Donationes conceſſæ ab Henric. ij. & Conrado ij. Imp. 112.113.114.115.
Donation. conceſſæ ſub Bernulphô Epiſc. 119.120. & ſeq.
Ab Henric. iiij. Imperatore. 130.139.
Donat. collata Canonicis D. Ioannis. 145.
Donat. collota Eccleſ. S. Salvatoris Vltraject. 146.f. 147.p.
Donat. facta a Godebaldo Epiſc. Vltraject. 149.p. 51.152.&c.
Donat. Eccleſ. Vlt. conceſſæ per Fedr. Barbar. Impir. 181.m.182.183.m.
Donatio conceſſa Vltr. Eccleſ. a Philippo Impp. Anti-Cæſare. 187.
Donat. conceſſ Eccl. a Fred. ij. Imp. 193.194 p.26.
Donationes conceſſa ſacello Eccleſ. D. Mariæ a Wilhel. Rom. Rege. 212.
Donat. conceſſa Eccl. Vlt. a Wenſceſl. Imperat. 260.
Donationes olim in altarib. fieri ſolita. 194 p.
Dordrethenſis oppidi vetus ſigillum. 133.m.
Dordrechtum olim ſub Epiſc. Vlt. 134.p.
In territorio Wiltorum. 240.m.
Dordracenus Balivus eximiâ ruſtici vaccâ cum potiri non poſſet, crimẽ illi falsò impingit, & vaccam mulcta loco aufert. 240.m.
Re Comiti detectâ, capite plectitur. 240.f.241.m.
Dordracenſes infenſi Vltr. ob extructas in Leccæ ripâ cataractas. 258.p.
Dord. repudiatâ Iacobâ Wil. vj. Com. filia ſuſcipiunt Ioan. Leodienſ. 271.f.
Dordracena Inſula inundatur, infinitis mortalib. pagiſque plurib. ſubmerſis. 274 p.
Arx in Dorne comburitur a Com. Holl. 293.m.
Doreſtatum urbs. 43.f.46.m.
A Suedis & Danis deleta. 51.m.61.p.
Doreſtatum olim unius nobilis familiæ caſtrũ. 156.m
Vſusfructus in Doreſtato emitur a Statib. Vltraj. 295.p.
Idem ſæpius redemptus ab Vltraject. 310.p.
Doreſtatum redimitur a Philip. fratre David. Epiſc. 315.m.
De Dorſchen famili: nobilis Vlt. 289.f.
Inde denominata Dorſche Venen. Ib.
Douſa. v. Ianus, & Franciſcus.
Drecht, pro Trecht. 14. m.
Drechteri Friſior. populus. 170.p.171.p.
Druſiana foſſa. 9.f.

Duello commiſſo ſolebant antiquitus ſe purgare ſi teſtimonia deeſſent. 50.p.
Dullenburch.v. Dollenborch.
*Arx in Duromonte,id eſt Hardenberg.*260.p.
Durſtat.v.Doreſtatum.

E

*ECcleſia veteris antiſtites magis Chriſto, quo mundo ſtudebant.*37.m.38 f.
*Eccleſiaſtici Prælati armis Eccleſ.propugnant.*75.p.
*Eccleſia Ultrajectenſ.a Danis vaſtata,*75.p.m.
*Eccleſia S.Mart.dedicata.*109 p.m.
*Eccleſiæ Vltr.feudales, Dapifer Venator, Mareſchallus,&c.*111.112.
*Eccleſiæ advocati.*99.f. 104.m.
Al' Eccleſ.defenſores. 104.m.
*Al' Eccleſiar.Oeconomi.*33.
*Eccleſiaſtici cenſus.*126.m.
*In Eccleſiaſticor, numero haberi principib. viſum eſt honorificum.*149.f.
*Ius in Eccleſias eripitur Laicis.*151.m.
*Eccleſiaſtici tantum vocandi ad forum Eccleſiaſticum.*261.m.
Eccleſiaſtici graviſſimè injurias illatas vindicant. 189.f.
*Inter Eccleſiaſticos antiquitus etiam fuere ambitiones.*285.m.
*Eccleſiaſticis licet conſtituere procuratorem.*261.f.
*Eclipſis Solis.*109.p.
*Eemlanders,Emeneſſe pagus.*251.p.
*Eemburg Caſtrum Epiſcopi Vltraj.nunquam ab Epiſcopatu abalienandum.*257.p.m.
*Eerden arx diruitur.*159.m.
Egbertus de Amſtele injuriam infere Eccleſiæ Vltraj. 175.f.
Proſcribitur.Ibid.
*Egbertus Marchio Thuringiæ contra Imperatorem Henricum arma movet,ejuſque exercitum fugat.*138.f.139.m.
Interficitur.Ibid.& 143.p.
*Bona publicantur.*139.f.
Egiboldus, ſ' Eyboldus xiij.Epiſcop. Vltraject. 69. f. 70.f.
*Egibardus Epiſcop.Vlt.*52.m.
Egmondenſe Monaſteriam reſtituitur Eccleſ.Vltraj. 128.m.
*Submittitur protectioni D.Petri.*136.m.
*Egmondani domini non benè affecti erga Wilhelm. vj. Holl.Comit.*280.m.
*Dom.de Egmonda damnatur capite.*270.f.
*Cogitur cedere jure ſuo atque Hollandia excedere.*271.f.
*Occupat oppid.Iſelſtein.*271.m.
*Et Gorcomium.*271.f.
*Capitur ab Vltraject.*272.m.
*Egmondani turbant pacem.*272.f.
*Aliquot Comit.Egmondanor.ſtemma.*314.f.
*Eka pagus Leodienſis.*34.p.
Electorum vij.Imperialium Origo. 104.p.
*S.Eliſabetha.*193.m.201.f.
*Elo & Scelo,beſtiæ.*84.p.89.f.90.p.101.m.
*Elſt pagus Bataviæ.*25.f.
Al' Aliſto, & Eliſte 30. *marg. & Marithaime. Ibidem.*
*Donatur Willebordo Epiſ. Vlt. a Carol. Martello.*30.
*Ab Epiſc.Vlt poſtea traditur Com.Gelr.*193.p.
*Emancipationis apud Francos forma.*70.
Emæ fluminis navigatio impeditur, navi ſubmerſâ. 285.m 289.p.
*Quæ ab Vltrajectinis confringitur.*286.p.
Emmius. v.Vbbo Emmius.
*Emphyteuticarium jus.*103.p.
Emus Fl.v.Hemus.
Enge prædium ad portam Catarinæ Vltraject. venditum ad ferendas impenſas arcis Vredelant. 215.
Engelbertus Elector Colonienſ.laudatur,interficitur. 184.f.202.m.
*Engelbertus ducis Clivenſ.fil.rogatu civium venit Vltraject.*296.p.
*Factus poſtea Nivernenſ.comes,&c.*312.f.
*Recipitur loco Epiſcopi, domumque Epiſcopal. occupat.*299.m f.
*Epiſcopi veteres parum de titulis erant ſoliciti.*37. m.
*Vera Epiſcopor.arma.*115.f.
*Epiſcopus Vltrajectenſis inungit regem Francor.*34.p.
Epiſcopi veteres audacter ipſos reges reprehendebant. 50.m.
*Epiſcopi armis Eccl.defendunt.*75.p.
*Epiſcopus ex Comite factus.*92.f.
*Epiſcopus Ultraject. renunciat juri ſuo in Friſ. & Holland.*109 p.
Epiſcop.Ultraject. bellum gerit cum Theodoric. iij. Holl.Comite 116.
Quæ illius belli cauſa. & cujus impulſu geſtum. 116.p m.
Inter Epiſcop. Ultraject. & Imperat. controverſia orta.
*Epiſcopis Vltrajectenſib. conceditur mitra & infula pontificia.*148.f.
*Epiſcopos & prælatos confirmandi jus conceditur Eccleſiaſticis.*154.m.f.
Ob Epiſcop electionem Monaſterij bellum ortum. 287.f.
*Epiſcop. Vltraject. armatis hoſtib. ſine armis veſte pontificali indutus obviam it, eoſque verbis ab oppugnatione prohibet.*163.p.168 p.
*Epiſcopum eligendi poteſtas Eccleſ. S. Martini & Salvat.conceſſa.*164.
Epiſcopos olim eligebant reges & Imperatores. 164.m.
*In Electıon.Epiſc.Vlt. gravis exorta contentio.*169. f.170.p.m.284.m.285.m 286.m.289.p.
Epiſcopus Vltr. a præfect. Coeverd. occiſus, & cadaver

ver ignominiosè habitum.193 m.201.f.
Epiſc. Ultraject. ſuppetias fert Colonienſi. 214.m. 215.f.
Epiſc. Ultraject. in prælio contra Ultraject. occiditur.
Epiſc. Ult. in Magiſtratu eligendo nullum jus, niſi in Prætore.234.p.263.m.
Epiſc. Vlt. habet jurisdiction. altam, ſ' jus gladij.234 m.259.f.
Quam poteſtatem habeat in ſumend. pænis. 238.
Epiſc. Vlt. urbem intrans jurabat ſe civium jura, &c. conſervaturum.258.f.
Epiſcopi Ultraject. plures eodem tempore. 284.p. m. 286.m.
Epiſcopus Vltrajectinus Daventriæ conſtituit ſedem. 71.m.S.P.10.m.
Epiſcopus a Pont. Rom. vocatur frater.298.p.
Epiſc unus trib. Epiſcopatib præpoſitus.329.m.
Epiſcopatuum in Belgio numerus.S.P.6.f.
Epiſcopalis domus Ultr. conſtructa.286.f.
Eruditionis commendatio.1.f.& 2.
Erf-ſchepens Vltr.30.m.314.m.
Erwachterus, vj. Epiſc. Vltr.43.p.
Evangelium, v. Chriſtiana religio.
Euchariſtiâ venenatâ Imperat. ſublatus. 231.f. 238.p.
Everhardus Zoudenbalchus Xenodochium pupillor. Vlt. inſtituit.303.f.313.p.
Ejuſdem ædes & dominia.313.p.
Everhardus Nicolai Præſes Cur. Provinc. in Friſ. ac poſtea Mechlin.S.P.2.m.
Ewaldi duo ſocij Willebrordi.31.f.
Everſteyn arx.267.f.
Excommunicationis ritus & formula 303.p.312.f.
Expiandæ cædis ritus antiquus.205.m.
Exules, novo Principe urbem ingrediente, intra funiculum incluſi veniam impetrare ſoliti.284.m. 288.f.
Exuviarum jus, vulgò Exu, quod? 104.f.
Super Exuviar. jure fœdus cum Colonienſ. & Ultraject.106.

F

FActiones duæ in urbe Vltraj. Lichtenberg.& Freſior.232.p.
Haſce Magiſtratus ſecundò reconciliat.232.m.
Et Epiſc.232.233.p.
Factiones in Holland. Cabbeljavij & Hôeckij. 244.m.
Al' Aſelli & Hamati. 253.m.
Fames ſumma, qua multi miſerè periere. 231.p. 237.m.
Fames ingens Vltr.274.m.
Familiar. nobilium cognomina quando multiplicari cæperint.169.m.
Familia veter. nobilium a Caſtris poſſeſſis nomē ſumſerunt.176.m.
Terra in ripa fl. Fecht donata Ecclef. Ultraject. 87.p.
Fecialis bellum indicens lautè excipitur.267.p.
Femen, terra uliginoſa.295.v.Vena,
Ferdinandus Auſt. Caroli v. frat, eligitur Roman. Rex S.P.4.p.
Ferdinandus dux Albanus ſuſcipit gubernationem Belgij.S.P.5.m.
Profligat copias Ludovici Comit. Naſſovij in Friſia. Ibid.f.
In Hiſpaniam revertitur.S.P.6.p.
Ferdinandus Car. v. frater fit Imperator.S.P.5.p. Moritur. Ib.m.
Feſtucam veteres dabant in dominior. tranſlatione. 103.p.126.p.
Fethna Caſtrum.29.p.
Fethna hodie Fechten.31.margine.
Feudum unde dictum videatur.32.* m.
Feudales Eccleſiæ Ultrajectenſ.111.p.
Feuda Eccleſiaſtica non ſunt ab aliis occupanda. 194.f.
Fides inter principes ſæpe non benè ſervata. 259.p.
Fides data, ac male ſervata.272.m.282.m.
Fie-Ians hoſpitium 7.p.
Filij impietas in patrem 238.f.308.p.
Filius matri bellum inferens.244.m.
Flandri Zelandiam infeſtant, bonāque illius & Hol. partem occupant.228.m.
Flardinga.v.Vlardinga.
Flavij Longobard. reges dignitatis ergò appellati. 265.f.277.m.
Et Imperat. Romani. Ibid.
Florentij j. Holland. Comitis Hiſtoria, & cædes. 125.m.f.
Florentius ij. dictus Craſſus, Holland. Comes obit. 147.f.
Florent. Niger frater Theodorici Com. Holl. ſe adjungit Friſijs.156.m.
Turbas movens interficitur.156.m.f.
Florentij iij. Holl. Comitis hiſtoria. 171.p.
Bellum gerens cum Flandris vincitur ac capitur. Ibidem.
Abdicat proprietatem terræ Waſiæ. Vxorem ducit. Ibid.
Bellum gerit cum Friſiis.173.f.
Viſit Hieroſolymam.173.f.
Suſcipit expeditionem Hieroſolymitan. cum Frederico Barbaroſſa. Imp.181.
Moritur in itinere. Ibid.m.
Florent. iv. Holl. Comes ducit aggerem ab Amerongе ad Schonhoviam.205.f.
Vxorem ducit.193.m.
Ejuſdem liberi. Ibidem.
Interficitur in haſtiludio a Comite Claremontenſi ex zelotypia. Ibid. Ejuſdem elogium.206.p.
Florentius v. Holl. Com. puer unum necdum natus annum.222.m.

Digitized by Google

Tutores diverſi illi conſtituuntur. Ibid.
Violatâ alterius uxore confoditur. 226.*f.*228.*m.*
*Ejuſdem uxor, & liberi.*226.*f.*
Florentius patruus Comitis Flor. perit Antverpiæ in haſtiludio 222.*m.*223.*p.*
*Florentius Epiſc. Vltraject. L. initio magnas patitur moleſtias.*259.*m.*
Idque operâ prædeceſſoris ſui. Ibid.
*Invadentes bona Eccleſiaſtica ad reſtitutionem cogit.*259.*f.*
Magis Eccleſ. quam amicos curat. 260.*p. Moritur.*260.*p.*
*Ejuſdem elogium,*259.*m.*260.*p.*
*Florent. Egmundan. inauguratur Friſiæ Dom. nomine Caroli v.S.P.*1.*f.*
*Fit Friſia Toparcha.S.P.*2 *p.*
Fœdus inter Colonienſes & Vltraject. initum. 104.*f.*105.
*Malè a Colonienſib ſervatum,*104.*f.*
*Fœdus inter Philip. Burg. Arnold. Gelr. ducem & Vltraject.*286.*p.*
*Fœminæ fortes & bellicoſæ.*289.*p.*
Folbertus Dom. de Lede in aërem raptus, 206. *m.* 207.*f.*
*Folconis Remorum Epiſc. obitus.*71.*f.*74.*p.*
*Fontaneticum bellum.*55.*p.*61.*f.*
*Ad Fontanetum prælium commiſſum.*108 *f.*
Foreſtæ quid? 42.*m.*
Foreſtenſe jus Eccleſia Vltraject. conceſſum. 84. *p.* 101.*f.*
Foſſa Druſiana. v. Druſiana Foſſa.
Foſſa Gorbulonis. v. Gorbul. Foſſa.
Foſſa Vle facta. 163.*m.*168.*m.*
*Foſſa vetus Vltraj. quando ducta,*163.168.*m.*
Item Nova. Ibidem.
*Foſſa alta ab Vltraj. ducta a Nieuvaerd ad Groterwade.*257.*f.*
*Foſtilanda inſula.*32.*p.*
*Franciſci Douſa Nierodij elogium,*208.*m.*
*Francor. vetus gens quos habuerit limites.*9.*m.*
*Francorum forum, id eſt Francofurtum.*206.*f.*
*Franciæ primogenitus occiditur indutus venenatæ loricæ.*271.*m.*282.*m.*
*Fratres hoſpitalis S. Ioannis (qui dicuntur Ioannitæ) inſtituuntur & laudantur.*220.*m.*
*Fredericus nobilis Friſius a Rixfrido Epiſc. Vltraj. inſtitutus, atque in presbyterum ordinatus.*43.*m.*46.*m.*
*Fit viij. Epiſcop. Vlt.*47.*m.*
*Ejus hiſtoria & Elogium.*47.*f.*
*Fredericus Epiſc. Vltr. xliij. parum idoneus, ac malè adminiſtrans quoſdam ad rebellionem concitat.*238.*m.*
*Adjutus ab Holl. Comite rebelles ſubjugat.*238.*f* 239.
Turris templi majoris fundamenta jacit. 238.*f.* 239.*f.*
*Frederic. Epiſc. Vltraject. lj. Elogium inſigne.*277.*p.*
& 165.*m.* & 274.*f.*
Accuſatur avaritiæ. Ibid.
*Coeverdiam pecuniâ debitâ liberare cum non permitteretur, armis recuperat, & provinciam Trentanor.*265.f.266.*m.*
Groeningenſ. dicto non audientes obſidet. 266.f.
*Bellum gerit cum præfecto de Arclo; atque Everſteyn arcem diruit.*267.*f.*
*Occupat dominium de Abcoudâ, traditque D. de Gaesbeec.*268.f.
*Interponit ſe inter magiſtrat. & cives injuſtè proſcriptos.*270.*p.*
*Præfectum de Gutterſwijc prædas agentem mulctat.*272.*m.*
Motus damnis civium Vltraject. Hollan. infeſtat. 272.f.273.p.
*Fœdus cum Leidenſib. init contra Ioan. Bavar. Holl. procuratorem.*272.f.
*Iiſque fert ſuppetias.*273 *m.*
*Bellum infert præfecto de Arckel.*273.f.
Amſterdamenſ. clade afficit; ac tributum. Holl. imponit. Ibid.
Ponit vallum ingens ad oſtium fl. Ib.
*Veluam vaſtat. Atque arces Arle & Eede demolitur.*274 *p.*
Redichem, Roſendal, Velpam vicos exurit. Ibidem. m.
Wageningen oppidum incendit. 274.*m.*
Privilegior. confirmation. a Sigiſmundo Imper. impetrat 275.f.275. *Moritur.*274.f.
Fredericus Badenſis eligitur Epiſcop. Vltraject. lvj. 315.*m.*
*Præfectum de Wiſch Tranſiſulam infeſtantem ope ducis Gelr. cædit.*315.f.
*Oppidum Rhenanum occupatum a militib. Clivenſ. pecuniâ redimit.*316.*p.*
*Militem conductum in Clivenſ. vertit.*306.*p.*
Arcem Oyam tanquam ſequeſter tenet. 316. *m.*
Gelriæ ducem ditionem illius infeſtantem ulciſcitur. Ibid.
Groeningani ab eo deficiunt, adjuti à Gelro. 317.*m.*
Coeverdiam a Groeningan. occupatam recuperat. Ibid.
*Omnia inconſultis Vltraject. dum agit illos ſibi infenſos reddit.*316 f.317.*m.*318.*m.*
*Iſelſteinij calamitatem Vlt. inferunt, idque imputatur Epiſcopo.*318.*p.*
Vltrajectini Gelriæ ducis auxilium implorant, ſed fruſtra. Ibid.
*Epiſcopus nititur Eccleſiam Vltr. cum Mediomatricenſi commutare.*318.*m.*
*Secedit in German. ſub prætextu voti.*318.*f.*
Conatib. Epiſcopi obſtat Maximil. Imperator. & Carol. Holl. Com. Ib.
Renunciat Epiſcopatui ad nominationem Maximil. & Caroli. Ib.
Eumque inſcijs Statib. Vltraject. tranſcribit Philippo

llppo Burgundo.318 f.319 p.
Lyram ſecedens ibi moritur.319.m.
Ejuſdem genealogia 315.m.324.p.
Elogium.315.m.319.m. Vitia.319.f.
Prodigia quæ ſub eo evenerunt.319.f.& ſeq.
Reliquiæ ſanctor.ſub eo repertæ. 321.& ſeq.
Fredericus Schenc a Tautenburch.Epiſc. Ultraj.lxj. Archipiſcopus ij.S.P.6.m.
Ejuſdem inſigne elogium & ſcripta.Ib.
Moritur.Ib.f.in margine.
Fredericus Barbaroſſa, ſ. Rubrobarbus urbis Mediolani partem evertit.170.f.
Ejus liberi.187.m. Res geſtæ.Ibidem.
Pietas.180.f.
Vitæ exitus ei prædicitur.178.f.
Suſcipit expeditionem Hieroſolymitanam. 178.f. 179.183.m.
Submergitur natans in fluv.Sara.181.p.
Ejuſdem elogium.181 m.
Privilegia Vltrajectenſ. ab eo conceſſa.181.f. 183.m.
Frederic.Iunior Fil.Barbar.eligitur dux exercitus. 181.m.
Frederic. ij. Imper. tollit abuſus quoſdam Eccleſiæ. 133.f.
Privilegia Eccleſiaſtica confirmat.195.
Ejuſdem ſignum accuratè expreſſum.202.
Moritur manu filij.207.p.
Sive anginâ, ut alij. 210. f.
Fredum quid.47.m.99.f.104.m.
Freſior.factio in urbe Vltraj.232 p.
Fridſlariæ Synodus celebrata.154.
Friſiorum ſitus.5.f.
Friſiorum antiqui limites.8.p.
Friſia partes 37.m.
Friſiæ nomine magna Hollandiæ pars olim appelata. 134. m.
Friſia a Suedis & Danis ſubacta 51.m.
Friſij debellantur a Godefrido Holland.Com.131.
Friſiæ bona pars conceditur Eccleſ.Vlt.140.m.
Friſij Hollandiam populantes ad Harlemijs repelluntur.170.p.
Ob Friſiam Orientalem contendit Epiſc.Vltr.& Flor. iij.Holl.Comes.171.m.
Friſia inter Com. Holl.& Epiſc.Vlt. dividitur.172. 190.f.188.f.
Friſij bellum gerunt diuturnum cum Flor. iij. Holl. Comite.173.f.
Friſij vaſtant agrum Vltrajectenſ.222.m.
Friſiaci ſinus deſcriptio.274.p.
Friſij rebellantes ab Alberto Saxon. duce ſubjugantur.316.f.
Friſiorum ſumma in devictos crudelitas & impietas. 327. f.
Friſij Orientales non agnoverunt principes Hollã. ut dominos,niſi coacti.278.f.
Friſiæ dominium transfertur Carolo v. S.P.1.f.
Qui ibidem viros prudentes & integros judicijs preponit.S.P.2.p.3.p.m.
Friſiæ Toparchæ a Car.v.inſtituti.S.P.2.p.m.

G

GAerde,iſt eſt,legio militum.324.p.
Gaesbekij accuſantur infidelitatis.279.m.
Iacobus Gaesbekius occiſo filio omnia bona ſua Eccleſ. Ultraj.tradere cogitur.279.m.324.m.
Jacobus Dom.de Gaesbees,Wijc,&c.Moritur.293. f.307.f.
Antiqua Gaesbeclor ſtirps deficit. 324. m.
Galea,id eſt,triremis.180.f.184.p.
Gana, ſ. Geyn, ſ. Gheyn pagus.191.f.192.p.
Iure oppidi donatur.192.p.
Comburitur.Ibidem.f.
Teloneum in Geyn tranſlatum.187.197.m.
In Gano turris de Waepen toren capta & deleta. 245. f.
Geinia, ſ. Oudegeinia arx.255.
Gein.v.Gana.
Gelriæ Comitis ſigillum.200.p.
Antiqua Gelriæ inſignia tres meſpilæ flores.Ib.
Gelriæ comes debellatur ab Epiſc.Vltraject.214.m.
Gelr.Com.a proprio capitur filio.238.f.
Gel.Com.præfecto Arculenſi Gorcomij obſeſſo auxilium fert.268. f.
Bellum gerit cum Holland.Ibid.
Gelrij vaſtant region.Transiſulan.274 m.
Vltrajectin.invadentes repelluntur.Ib.
Gelr.Dux contendit cum Philip.Auſtr.de arce Oya. 361. m.
Ob amiſſionem arcis Epiſc. Vltraj.agrum infeſtat. Ibidem. f.
Groningenſib.contra Epiſcopum fert auxilium. 317.m.
Gennepum oppid.capitur ab Epiſc.Vlt.316.p.
Georgius Dux Saxon.transfert Carol v. dominium Friſiæ.S P.1.f.
Georg.Schenck a Tautenburch Toparcha Friſ.S.P. 4.f.
Ejuſdem inſigne elogium.Ib.
Moritur. S.P.6.m.
Cor tumulatum Vltraject.S.P.4 f.
Gerardus Comes Gelriæ Veluam invadens ab Epiſc. Vlt. expellitur.177.p.183.m.
Gerardus iij.Comes Geldriæ quando fuerit.192.p. 298.f.
Pactum initum inter Epiſc.Vltraj.& Gerard.iij. Com.Gelriæ.199.
Gerardi Liſtrij deſcriptio & encomium region. & urb.Vltr.330.
S.Germani Monaſterium immune a tribut. in diæceſ.Vltr.43.f.
Germanor.regimen taxatur.329.p.
Gervilio Epiſcop.Mogunt.exauctoratus.34.p.
Geſchot Collatio.47.m.63.f.80.p.
Giganteæ ſtaturæ Epiſcopus.176.f.

Digitized by Google

*Gildenburg Arx in ripa Lecca fluv. in vico Vreeſwijc.*258.*p.*
Capitur ab Hollandis, recuperatur ab Vltrajeƈt. 258.*p.*
*Der Gilden Morgen-ſprake, id eſt, plebiſcita.*291.*p.*
Gisbertus Lappius laudatur. 13.*m.* 22.*p.* 239.*m.* 255.*p. Item* 310.
*Gisbertus Gruiter exul civitat. Vlt. ſolicitat Bavarum contra Vltr.*256.*f.*
*Gisbertus Vianenſis infenſus Vlt.*258.*p.*
Gisbertus Broderodius Epiſc. Vltrajeƈt. liv. 290.*m.* 291.*m.*
*Rejicitur a Pontif. Rom. quamvis acceptâ pecunia.*291 *f.*
*Deſtituitur ab Amersfortijs.*292.307.*p.*
*Deſerit Epiſc. certis condiɩionib.*292.*m.*
*Quæ non ſervatæ.*307.*p.*
*Alloquitur Vlt. oratione fucatâ.*292.*m.*
Giſelbertus anƈtor tumultus Vltraj. capite pleƈtitur. 147.*f.*141.*p.*
*Gladij jus in Vltr. territorio (præter Magiſtratum) convenit ſoli capitulo S. Ioannis.*314.*m.*
*Gliche oppid. Thuringor. obſidetur.*138.*f.*
*Globi Saxei è bombardis emiſsi.*292.*p.*
Godebaldi Epiſc. Vltraj. xxiv. Hiſtoria & res geſta. 147.*m.*
In carcerem ab Imperatore conjeƈtus elabitur. 147.*f.*
Variæ donationes illi collatæ. 149. 151. *m.* 152. *&c.*
*Godefridus Lotharingia Dux Gibboſus cum Epiſc. Vlt. Holl. occupat.*131.
*Interficitur. Ib m.*134.*m.f. Ejus Elogium.*134.
Godefridus de Buljon Lothar. ac Brabant. Dux. 131 *m.*
*De ſepultura ejus controverſia.*134.*f.*
*Ejus elogium.*134.*f. Stemma* 135.*p.*
Godefridi Epiſc. Vltrajeƈt. xxix. res geſta. 171.*p. m.*174.
*Godefridus a Mirlo Epiſcopus Harlemenſ. S.P.*8.*m.* 10. *m.*
Ejuſdem elogium. Ibid.
*De Goer Comes Vaſall. Epiſc. Vltrajeƈtenſ.*210.*f.*
*Iure ſuo privatur.*207.*p.*
Gojenſes Domini Burchgravij ſunt, & Comites. 237.*f.*
Goeſuinus Epiſc. Vlt. xxxviij. Epiſcopatui renunciat 213.*m.f.*214.*p.*
*Goſuinus Haex Carmelita inſtituit conventū ſui ordinis.*294.*m.*308.*m.*
Gorbulonis Foſſa. 158.
*Gorcominum oppugnatur ab Holl. Comite.*267.*m.*
*Gorcomienſ. cives conſpirant cum filio præfeƈti, ac tradunt ſe in clientelam Com. Hol.*268.*m.*
*Gorcom occupatur a filio præfeƈti Arculenſ.*268. *m.*
*Traditur in poteſtatem ducis Gelr. arce manente penes Hol.*268.*f.*
*Venit in poteſtatem Com. Hol.*269.*m.*
*Iterum occupatur a præfeƈto de Arclo.*271.*f.*
Gore villa Eccleſ. Vltr. donata. 128 *p.*
Gouwe, ſ. Goa, id eſt pagus. 159.*m.*
*Gratiæ generalis diploma promulgatur in Belgio à Philip. Hiſp. R. S.P.*6.*p.*
Græcor. ſummum in Germanos odium. 181.*p.*184.*p*
Gratianopolis urbs Gall. 250.*m.*
Graveningum paſcuum. 33. *f.*
Gregorij iij Epiſcopi Vlt origo, & vita 38.*p.*
Elogium 38.*m.* 39.*p.*
*Vbi ſepultus.*38 *f.*40.*m.*
*Grenoble civitas Galliæ.*250.*m.*
*Groningæ urbis ſitus.*33.
Groninga villa in Threnté donatur Eccleſ. Vltrajeƈt. 122 *m.*
*De Præfeƈtura Groningenſi contendit Epiſ. Vltr. cum Trentanis.*171.*m.*
*Groningenſ. & Coverdiæ præfeƈti diſcordia.*193.
Groningenſ. juriſdiƈtionem detreƈtantes iterum ſubjicere contendit Ioan. v. Epiſcop. Vltrajeƈtenſ. 255.*f.*
*Groningenſ. infeſtant ditionem Epiſc. Vltrajeƈt. & Friſios.*316.*f.*
*Obſidentur ab Alberto duce Saxon.*317.*p.*
Deficiunt ab Epiſc. Vltr. Ib.
*Obſeſſi ab Henrico Sax. Ducem Gelriæ in auxilium vocant.*317.*m.*
*Grootenhuis domus apud Dalwashem in Comit. Benthem.*241.*f.*
*Grunbachiorum nobilis familia.*167.*f.*
Gruni, id eſt, Groningani. 162.*m. Vnde ſic diƈti.* 276.*p.*
*Grut teloneum fermentatæ cerevifiæ.*95.*m.*
*Al' Gruit.*100.*f. ſ. Grutta.*225.*f.*
*Guaginus taxatur.*313.*f.*
*Guardia magna, id eſt, legio.*324.*m.*
*Guerra, ſ. Werra, id eſt, bellum.*174 *m.*
Gugernor. Comes, id eſt de Kuyck, juxta Hedam. 156.*marg.*
*Rejicitur a Buchelio.*158.*m.*
Guidonis Epiſc. Vltrajeƈt. xlij. fratres, 229.*f.*231.*f.* 232.*p.*
*Epiſc. auxilium ferens Hol. Com. capitur.*230.*m.*
*Relaxatur.*230.*f.*
*Friſios rebellantes compeſcit.*231.*m.*
*Confirmat Vltrajeƈt. privilegia.*235.236.
*Dignitatem Cardinalis ſibi a Pont. Rom. oblatam reſpuit.*231.*m.*237.*m.*
Secedit in Galliam, ut parciùs vivat, atque ære alieno Epiſcopatum liberet. Ib.
Iudicia juſtè exercet. Arces condit. Ibid.
*Moritur.*231.*m. Ejuſdem elogium.*230.*p.* 231.*f.*
*Guido Comes Fland. copias in Walachriam ducens profligatur.*230.*p.*
Colleƈtis iterum copijs evadit viƈtor. Ib.
Obſidet Wilhel Com. Holl. Zierezea. Ib.
Hollandiam ingreſſus multa oppida capit, & Vltrajeƈt.

trajeẗ.Ib.m.
Inde ejeẗus Zierczeam graviter oppugnat. Ib.
Commiſsâ pugnâ navali vincitur & capitur. Ibidem.f.
Guilielmus.v.Wilhelmus.
Gunteri Epiſc.Colonienſ.hiſtoria 73.f.
Gunteror.ſ Gunterlingor.familia olim in urbe Vlt. potens,& numeroſa.252.p.
Gunteri atque alij ſeditioſi urbe pulſi, & jure civium privati.252.m.
Gunterlingi reſtituuntur.255.f.
Gunterus (Ligurinus) rebellionem Trajeẗ. graphicè depingit.170.m.
Præfeẗus de Gutterſwijc ex comitatu Trentano prædas agit.272.m.
Mulẗatur ab Epiſc.Ult.Ib.

H

HAer antiquitus idem,qui Dominus.228.f. 229.m.
Hæreditarij Magiſtratus Vlt.creati.314.m.
Heretici quomodo olim puniri ſoliti,& quando primū incendio in illos animadverſum.263.p.
Haeſtrecht olim Trajeẗum haſt.206.m.
Hagam Wilhel ij.Holland. Comes transfert curiam Hollandiæ.207.f.
Haganon vir potens.58.p.
Quis ille fuerit,& quæ illius ſtirps.60.m.
Hageſteinij præfeẗus Epiſ.Vlt.infeſtans compeſcitur. 240.p.
Hageſtein dominium olim mœnib.cinẗum.241.p.
Quando primum mœnib.cingi cœptum.246.p.
Obſidetur a Com.Hol. 267.f. Capitur & evertitur.Ibid.
Hageſteinij dominium penes quos olim fuerit 308
Dirutum ea conditione, ut nunquam reſtauraretur.308.f.309.p.
Traditur ab Epiſcopo præfeẗo Egmondano.294.f 309.p.
Venditur Canonicis D.Martini & Salvat 309.m
Haymonis mons ad oppidum Rhenē.184.m.185.p
De decimis in pago Halten,ſ Hauten controverſia. 202.f.203.
Hardebertus v.Heribertus.
Harderwicum, al' Vicus Paſtoris, ſtategemate occupatur a Gelrijs & Vltrajeẗinis.318.m.
Harena Comitis.1.s'Graveſande.206.p.
Harmannus.V. Hermannus.
Harmakarus vj.Epiſc.Vltr.43.p.
Haſtiludium.125.m.127.p.
Heda.v.Wilhelmus Heda.
Hemus fluvius vulgo de Eems (apud Amersf) 243.m
Hema.v.Ema.
Ad Hemum arx ſubmittitur Epiſc.Vlt.245.m.
Hemani pop.Em-landes.251.p.
Hemani ab Epiſcopo deficiunt.245.m.
Heeſwijc partim Epiſ.Vltr.partim Holland.Comiti ſubeſt.189.p.191.m.
Hennebergenſis Comitis uxor numeroſiſſimam parit prolem.206.p.
Herdenberg oppidum munitur ab Epiſ.Vlt.246.p.
Henric.Epiſc.Vlt.xxxiix.ſubjugat Comit.Gelriæ,& Comitem Iuliacenſem.214.m.
Majoris Eccleſiæ Vlt.fundamenta jacit.Ib.
Decidit controverſ.inter Prælat. Eccl.Vltrajeẗ.ac Scabin.& concedit.216.
Ac diverſa privilegia Eccleſ.& reip. Vltr. concecedit.Ibid.& ſeq.
Henricus Bavar.dux. ac Comes Palatin.eligitur Epiſc.Vlt.lviij.329.f.
Reſignat Epiſcopatum S.P.1.p.
Henricij.Imperatoris hiſtoria,& elogiū.76.f.77.p.f
Ejuſdem liberi.76.f.77.m.
Henrici ij.ſ Claudi Imp.hiſtoria.99.p.103 f.
Ejus obitus.109.p.
Donatio Eccleſiæ Vlt.conceſſa.113.
Bellum cum Theodorico iij.Holl.Com.116.p.m.
Henricus iij.Imp alijs eſt ij.226.m.
Ejus hiſtoria, Item Bulla ſ Imago, & Vxores. Ibidem.
Henric.iv.Imp. bona Eccleſ. Vltrajeẗ. ablata reſtituit.129.130.
Confirmat donation priores.132.f.
Ejus viſcera Vltr.condita.149.
Henric.iv.Italis eſt.v.
Henrici v.Imperat.res geſta.147.m.148.m.
Ejuſdem obitus.148.p.
A Pontifice Rom. declaratur hoſtis Eccl.151.m.
Henricus vj.Imper. Fil. Frederici Barbaroſ Imper. Veluam adjudicat Epiſc.Vlt.177.m.
Illius Stemma & Vxor.178.m.
Ab alijs vocatur Henricus v.183.f.
Henric.vij. Imperator euchariſtiâ venenatâ occiſus. 231.f.238.p.
Henricus Craſſus Dux Saxon. ac Friſior. præfeẗus trucidatur.134.m.f.
In Henric.Angl regem debacchantur Eccl.189.f.
Henric. Brabantiæ dux expellitur a provincialib. 222.m.
Henricus cognomento Rapſe Thuring.Lantg.206.f.
Henricus de Rovere Burhgravius Mont.228.229
Henricus Saxo Groningenſ.obſidet.317.m.
Henricus ij.Gall. Rex. in Haſtiludio ſanciatus interit.S.P.5.p.
Iuriſdiẗio in Herberts-coop, ſ' Herberſcoep transfertur capitulo D. Martini a D. Bernardo Proeys.264.
Hereſtallum villa publica.29 f.32. * m.
Heriberti Epiſc.Vlt.xxvj.hiſtoria.162.163.
Holland.Com. ab obſidione Vlt. verbis & religion. repellens urbem liberat.163.p.
Hermannus Comes in Knyck occidit Florent. Holl. Comitis fratrem. privatur dignitate Comitis. ac dominio.156.f.
Hermannus Epiſc.Vlt.xxvij.169.m.
Ejuſdem obſcura & ignava ſeſſio.Ib.

Herman-

Digitized by Google

Hermannus Hagen homo avarus Epiſc. Freder. Badenſi a conſiliis. 318.*m.* 324.*f.*
Hieron.presbyter. 54.*m.*
Hieroſolymis trucidantur 7000 *peregrinor.* 132.*p.*
Hieroſolymitana Chriſtianor. expeditio. 135 *m.*
Hieroſolymitanam expeditionem ſuſcipit Freder. Barbaroſſa Imperator. 180.181.
Reges & duces illius Comites. 181.*m.*
Hiſpanus jactat victorias ſuas contra Belgas, cum tamen theſauros conſumat. 289.*m.*
Hiſtoriæ commendatio. 1.*f.*2.*p.*
Hoeckiorum factio, al' Hamator. 244.*m.* 253.*m.*
De Hoern Comites quando incæperint. 170 *p.*
Stemma aliquot dominor. de Horne. 258.*m.*
Hoeve quid. 68.*f.*
Hofs-luide. i. mancipia. 225 *f.*
Hogewoerd locus elatior, in quo Roman. fuit munimentum. 229.*f.*
In Hoge-woerd cæſus Epiſc. Vlt. in prælio. 227.*f.*
Hoyenſe oppidum. 102.*f.*
Hollandiæ Com. v. Com. Holl.
Hollandia unde dicta. 5.*f.*8.*p.*
Hollandia quæ regio dicenda. 58.*m.* 59.*p.*
Holl. vera & prima qua 68.*m.* 127.*m.* 134.*p.* 191.*f*
Holland. Comit. origo. 58.*p.*
Holland. partes. & quæ ſub illis contenta. 58.*m.*
Hollandia eadem quæ Batavia. 58 *f.* 59.*p.*
Hollandiæ veteris limites. 62.*p.*
Holland. vicus. 59.*p.*
Holtlandia eadem quæ Hollandia. 59.*p.* 68.*m.* 91.*p.*
Diſcordiæ inter Holl. & Vltr. origo. 108.*m.f.*
Hollandia feudum Imperij. 191.*f.*
Hollandia comes eſt feudalis Eccleſ. Vlt. 111.*f.* 187 *f.* 188.*p.* 190.*m.* 191.*f.*
Hollandia iterum conceditur Epiſc. Vltraj. 128.*m.* 130.*m.*
Hollandia occupatur ab Epiſc. Vlt. 131.*p.*
Hollandi Friſij dicti. 131.*p.* 134.*m.* 149.*m.*
Holland. hiſtor. ſcriptores taxatur. 116.*m.*
Holland. Comites agnoſcunt Epiſc. Vlt. Dominum. 187.*f.* 188.*p.*
Atque Comes Hollandiam ab Epiſcopo in beneficium accipit. 131.*p.*
Holland. Comitatus per fæminas devenit ad alias nationes. 191.*f.*
Holland. Comes per Zelotypiam interfectus. 20.*f.*
Complurium Nobilium in Holl. nomina. 280.*f.*
Hollan. civitates enumerantur. 280.*f.* 281 *p.*
Hollandi injuriam illatam valdè ſolent exaggerere, ac facilè diſſidij cauſam quærere. 290.*m.*
Hollandi bellum gerunt cum Vltr. 296. *& ſeq.*
Holland. perfidia in Vlt. 296.*p.m.* 311.*m.* 312.*m.*
Homicidia Epiſcopis Vltr. punienda, etiamſi cognati ejus, qui cæſus eſt, non conquerantur &c. 250 *p.*
Hopperus. v. Ioachimus.
Horna oppid. occupatum ab Adrian. de Naeldwijc, ab Holl. recuperatur. 296.*m.* 311.*f.*
Monaſterium in Horeſto donis auctum. 214.
Horſt Caſtrum Vltr. Eccleſiæ donatum. 176.*m.*
Horſt arx agri Renenſis. 263.*m.*
Oppignorata recuperatur ab Epiſ. Vlt. 259.*f.* 263 *m*
Horeſta arx conſtruitur. 286.*f.*
Diploma conceſſum Hoſpitali S. Ioan. Hieroſol. in Eccleſ. B. Catarinæ Vltr. 220.*m.*
Hoſtes ab Epiſc. Vlt. armis cæleſtib. repreſſi. 168.*p.*
Hubertus Boſinchem, ſ' Schenke Dom. in Culenburch vendit Caſtrum ſuum Com. Gelr. 223.*m.* 224.*p.*
Hucbaldi Monachi ſcripta. 37.*f.* 89.*f.*
Ejuſdem obitus. 89.*f.*
Humilitatis & modeſtiæ exemplum in Epiſc. 231.*m*
Hungeri xj. Epiſc. Vltr. hiſtoria. 54.*m.* 55.*f.*
Huniberti Epiſcopi epitaphium. 27.*f.* 33.*f.*
Huoba, ſ' Hobunna quid? 68.*f.*
Huſlata quid? 78.*p.*

I

I*Acoba Filia Com. Holl. deſponſata fil regis Franciæ.* 271.*m.*
Poſt mortem Patris ſuſcipitur ab omnib. domina, præterquam a Dordracenis. 271.*f.*
Nubit Ioanni duci Brabantiæ, Ib. & 272.*m.*
Gorcomij arcem obſidione liberat. 272.*p.*
Nubit Franconi Borſaliæ domino. 286.*m.*
Declarat Philip. Burgund. dominior. ſuor. tutorem. Ibid. Vitâ defungitur. 286.*f.*
Iacobus Epiſc. Vltr. xliv. impetrat Epiſcopatum largitione. 239.*f.*
Moritur non ſine ſuſpicione veneni, Ib.
Ejuſdem elogium. Ib.
Iacobus de Iulsâ ſeſe pro Epiſc. gerens gladio punitur. 259.263.*m.*
Iacobus Prois ſe interponit inter Com. Holl. & Epiſc. Vlt. 292.*p. Vrbe pellitur.* 294.*m.*
Ianus Donſa fil. laudatur. 116.*f.*
Iani Donſa Annales. 91.*f.*
Jacobus de Ridder Epiſcop. Ebronenſ. Epiſcopi Vltr. vicarius. 321 *m.*
Ida ſoror Godefrid. Holl. Comitis. 131.*m.*
Ejuſdem ſtemma. 135.*p.*
Jeroſolyma vide Hieroſolyma.
Igramus ab Achelen fit Præſes Cur. in Friſia communi Senator. ſuffragio. S.P.2.*f.*3.*p.*
Imago D. Virginis in s' Graveſande coli cæpit. 206.*p.*
Imagines & ſtatuæ in Belgio e templis deturbantur. S.P.5.*m.*
Immo Homo profanus. 110.*m.*
Imperatores inter Canonicos Vltraj. numerati. 149. 150.*p.*
Imperator Conrad. iij. ſine judicium ſuor. ſententijs nihil agebat. 166.*m.*
Incendium ingens Vltrajecti. 163.*m.* 168.*m.*
Iterum. 174.*p.*
Iterum. 222.*f.*
Iterum. 286.*m.* 289.*m.*
Incendium ingens Amſterodami. 273.*f.*

Injurias illatas Eccleſiaſtici graviſſimè vindicant. 189.*f.*
Innocentius Pont. Rom. jubilæum celebrat, ac concilium indicit. 186.*f.*
Inſignia mortuorum quãdo ſuſpendi cœperint. 253.*p.*
Inſterlacum pagus. 32. * *p.*
Inſula inter Rhenum & Lociam. 42.*f.*
Inſula Mariæ. 156.*m.* 159.*p.*
Inſula Caſtoris, al' Beverweert. 245.*p.*
Interemptus dum alvum purgat. 34.*f.*
Intertenere (barbar.). 1. *conſervare.* 321.*p* 325.*p.*
Inundatio ingens anno 841. *pag.* 55. *Item anno* 1170.*pag.* 173.*f.*
Inundatio Rheni aggere rupto anno 1222. *pag.* 238.*f.*
Inund. Oceani anno 1324.*pag.* 240.*p.* *Iterum anno* 1362.*pag.* 246.*m.*
Iterum anno 1374.*pag.* 258.*m.*
Inundatio inſulæ Dordracenæ. 274.*p.*
Inundatio ingens an. 1496. *& an.* 1497.*pag.* 306.p
Ioachimus Hopperus varias obtinet dignitates. S. P. 2.*m.*
Ioannes ab Alphen perfidia in Vlt. arguitur. 196.*m.* 311.*m.*
Ioannes Beka reprehenditur. 91.*f.* *Iterum.* 131.*m.*
Ioannes de Brederode abdicatâ uxore infeliciter monachatũ induit, infelicius exuit. 268.*p.* 279.*p.*
D. Ioannis Eccleſia Vltr. inſtituta. 118.*m.*
Sola habet jus gladij. 231. 314.*m.* *Vide Præpoſitus.*
Fratres hoſpitalis S. Ioãnis laudantur. 220.*m.* 227.*f*
Ioannes j. Florent. Com. Hollan. Fil. cum uxore Reg. Angl. filia venit in Hol. 226.*f.*
Cum Friſiis ad Alcmariam ingenti prælio decertat, eoſque cædit. Ib.
Arcem Moermont in Zelandia evertit. 227.*p.*
Arma in Vltr convertens Iſelſteinum capit. Ib.
Moritur. Ibid.
Ioannes Hannovius Comes opem fert Mediblicenſib. contra Epiſc. Vlt. 226.*f.*
Enchuſam incendit. Ib.
Fit Comes Holl ij. ejus nominis. 227 *p.*
Albertum Imperat. volentem ſibi Holl. vindicare repellit. Ibidem.
Reſtituit Eccl. Vlt. bona ablata. 230.p. 233.*m.*
Ejuſdem uxor & numeroſa proles. 227.*p.*
Moritur. 230.*f.* 234.p.
Ioannis Epiſc. Vltr. xxxix. hiſtoria. 222.*m.*
Taxatur. Ibid. m. f. 223.p.
Pellitur urbe a ſeditioſis. Ib.
Amersfortiam obſidet, eâque potitur. Ib.
Vredelant & Montfortium oppugnat. 222.*f.*
Re malè geſtâ privatur honore. 223.*p.m.*
Ioannes Epiſc. Vlt. xlvj. recuperat arcem Vredelant, & Montfortium. 125.p.
Transfertur ad Eccl. Tullenſem. 225.p. 226. *m.*
Ioannes Bronchorſtius, electus Epiſc. Vltr. abrogatur. a Pont. Rom. 240.p.
Ioannes Dieſtenſis Epiſ Vlt. xlv. ab illo ſubſtituitur. 240.p. *Friſios debellat.* 240.
Non bene rem gerit. Ib. & 241.*m.*
Acquirit comitatum in Benthem. 241.*m.* *Moritur.* 240.*f.*
Ioannes iv. Epiſc. Vlt. xlvij. ut ære alieno Epiſcopatũ liberet in Gallia ignotus verſatur. 242.*f.*
Iterum. 243.*f.*
Vltrajecto a Com. Holl. obſeſſo revertitur. 243 *p.*
Animadvertit in eos, qui Holl. faverant. 243.*m.*
Rebelles ſubjugat; motus reſtinguit. Ib. m f.
VVilhelm. v. Holl. Com. ac Renoldo Gelr. duci bellum inferentib. reconciliatur. 243.*f.*
Nobiles conſpirantes compeſcit. 244.*f.*
Holl. magna ſtrage ad Schoonh. afficit. 244.*p.*
Summas ad anguſtias redactus Rom. petit. 244.*m*
Reverſus & ab omnib. deſertus, primò occupat arcem VVredeſteyn. 244.*f.* *& arcem Beverwaert.* 245.*p.*
Ac poſtea munitiones alias. Ib.
Pactum fit ut pecunia mutuatitia ſolvatur ſine fœnore. Ib.
Porro captâ arce VVoudenburg, & Ruweel; aliiſque dirutis. Ib. p m.
Montfortium capit, ac Suederum præfectum mulctatum ſibi ſubjicit. 245.p. 253.*f.* 254.p.
Turrim in Gano evertit, ac Mudam & Weſopiã vaſtat. 245.f.
Atque Caſtrum Arkelſteyn extruit. 246.*p.*
Alioſque ad obedientiam cogit, ac rebelles comprimit. Ib.
Victor Eccleſias & bibliothecas reſtaurat, eaſque ditat, & bona Eccleſiaſtica auget. 243.*m.* 245.*m.* 246.*m.*
Transfertur ad Eccleſiam Leodienſem. 246.*m.*
Moritur. Ib. f. 258.*m.*
Ejuſdem inſigne Elogium. 245.*m.* 246.*m.f.*
Libri ab eo ſcripti. 246 *m.* 255 *m.*
Ioannes v. Epiſc. Vlt. xlviij. Capitur ab hoſtib. & redimitur. 256.*m f.* *Moritur.* 256.*f.*
Confirmat Vltr. privilegia. 557.*m.*
Ioannes Bavarus electus Leodienſis patruus Iacobæ Holland. Com. recipitur a Dordracenſib. 271.f.
Damna Holland. infert, ac Roterodamum occupat. 272.*m.*
Fœdere inito Holl. adminiſtratio illi permittitur. 272.*f.*
Venationi deditus negligit rempub. 272.*f.*
Fœdus init cum duce Gelriæ. 273.*p.*
Leidam confœderatam Vlt. obſidet. ac capit. 273. *m.* *Obit.* 274.*f.*
Ioannes Brabant. Dux uxorem ducit Iacobam Comit. Holl. 273.*f.*
Ignaviter rempub. adminiſtrat. 273.*m.*
Ioannes Boshuſius conſiliarius Carol. Burg. Holl. Comitis, vulgo dictus Metten wittẽ Valc. 310.*m*
Spoliat cœnobium ſacriſque turpiter illudit. 295. *m. f.*

Joannes Lydius adducitur.32. m.47.p.54.p.68.f*
Joannes xxij. al' xxiij. Pont. Rom. reprehēditur.239.f.240.f.
Joannes Prois, ſ' Prais Decanus Eccleſ.majoris cōtendit cum Epiſc.286.f.287.p.289.f.
Proſcribitur ab illo.287.m.
Revocatur a populo Vlt.288.m.
Dignitatem recuperat 307.
Iterum urbe pellitur.294.m.
Ioannes præfectus ab Arclo bellum infert Alberto Holl.Com.266.f.
Captis aliquot magnatib,pax initur.267.p.
Bellum gerit diuturnum cum Vltr. atque portum de Vaert incendit. Ib.
Subjugatur a Com. Hol.& Epi.Vlt.267.f.268.p
Dominio ſuo coactus cedere,accepit arcem Oyam.269.m.
Capitur a Wilhel. Holl.Com.270.m.
Detegit ipſi conſpirationem contra ipſum factam.270.f.
Rurſus occupat Gorcomium.271.f.
Repellitur magnâ acceptâ ſtrage.272.p.
Bellum illi infertur ab Epiſc.Vlt.273.f.
Filius præfecti Arculenſis conſpirans contra patrem,ei conciliatur.268.m.
Gorcomium occupat.Ib. Cedit jure ſuo.269.m.
Occumbit.272.p.
Ioannes de Reneſſe injuriâ a Ioan. Com. Hollandiæ affectus Cæſarem atque alios ad Hol.invadendam incitat.227.m.230.
Submergitur.227.m.230.f.234.p.
Ioannes Renes Vltr.pugnans cum lanionib. & amicis Sueders Epiſc. victoriam obtinet. 284.f.289.p. Obit.289.p.
Joannes Reneſſius laudatur.7.f.
Ioannes Com. Arenberg.occumbit in prælio.S.P.5.m
Ioannes a Strijen Epiſcop. Middelb.S.P.8.p.
Joannes Knijf Epiſcop.Groningan.S.P.8.m.
Ejuſdem dignitates & elogium. Ib.p.m.f.
Iodocus de Lalein Holl.præfectus Vltraj. oppugnat.296.p.
Occumbit.297.m.312.m.
Jſelburgenſ.Com duæ familiæ.184.
Iſelmunda arx unde dicta.108.m.
In Jſelmunda conſtruitur arx ab Epiſcopo Vltr.131.p.137.p.
Arx Iſelmond.oppugnatur a Theod.Hollan.Com.137.p.
Iſelſteinenſis Eccleſia dicatur.238.m.
Iſelſteyn vaſtatur ab Epiſc.Vltr.243.m.
Præfectus de Iſelſtein damnatur capitis.270.f.
Jſelſtein obſidetur a Wilh.vj. Hol.Com.270.f.
Præfect.Iſelſt.cogitur ditionem Com.cedere, atque extra ditionem illius exire 271.f.
Jſelſtein iterum obſidetur ab Holl. & Vltr. Captum funditus evertitur.271.f.272.m.282.m.
Dirutum ab Vltraj. iterum cingitur mœnib.294.f.308.f.
Florent. Jſelſteinij præfectus Vltrajectum volens invadere repellitur.317.f.
Iſelſteinij calamitatem inferunt circumjacentib.urbis Vltraject agris.318.p.
Itali hiſtorici Germanis & Gallis detrahunt, ſuos extollunt.69.m.
Iubilæus Romæ celebratur.186.
De ultimi Iudicij die præſagium.132.p.
Iuditha uxor Ludov.Reg.in Monaſterium detruſa.47.f.
Juliacenſis Comes debellatur ab Epiſc.Vlt.214.m.
Iuliacenſes Domini primò Comites,poſt Marchiones, ac denique duces facti.234.p.
Juliæ Comitatus (vernac. Gulick) confertur ab Imperat.duci Montenſi.285.m.
Junck-heeren qui? 46.f.
Elegans Iuriſdictionis ratio ab Othone iij. obſervata.96.f.
Jus proprietarium, perpetuarium,& Emphyteuticarium. 103.p.
Ius Exuviarum.104.f.
Ius aggerandi.i.Schouwe.234.f.
Ius inveſtituræ, ſ' confirmandi Epiſcop. & prælatos conceditur Eccleſiaſticis.154.m.f.155.
Iuſtitia & æquitatis rarum in Rege exemplū. 287.p
Alterum in Wilhel iij.Holl Comite.240.m.f.
Iuſtus Lipſius laudatur. 200.m.239.p.285.m.286.f.

K

K*Arolus.v.Carolus.*
Kenemarij al' Caninefates.156.m.
Kenemarij ſeditiones excitant, ac vastant agros Vlt.221.m.223.p.
Kintkenſ-haven.5.f.
Knyſiorum familia patricia apud Vltrajectenſes.S.P.8.m.
Kortgerechte jus.199.p.
Silvere Kovel, ornamentum capitis virilis ac geſtamen conſulum &c.311.p.
Kuyck.i.Guguernum juxta Hedam.156 p.
Rejicitur a Buchelio.158.m.
Kuikenſium Comitum ſtemma.Ibid.
Kuikenſium dominio non fuit annexus Comitatus.169.m.

L

L*Aga arx conſtruitur.286.f.*
Laga atque Oldēſela produntur hoſtibus.319.m
De Lage territorium in Transjſelan. ab Epiſc. Vltr. emptum.243.m.251.
Lage Caſtellum dirutum ob latrocinia ex eo commiſſa.259.m.
Laicis abrogatur jus in Eccleſias.151.m.
De Lalaing nobilis Holland.familia.287.f.
Lambeau in inſignib.quid ſignificet.306.f.
Lambertus Burchius laudatur.142.f.

Lambertus de Freſe factíon. Freſicæ caput, reconciliationem factam rumpens, cum alijs in exilium agitur. 232.*m.*
Landelina hæreſis. 27.*m.*33.*m.*
Landelinus hæreticus. 27.*f.*33.*f.m.*
Iuriſdictio in Langebroic ceditur Prepoſito Eccl. Vlt. 226.
Lappius.v.Giſb. Lappius.
De Lauwers, ſ' Vellebereyders poort Vltraject. 311.*f.*
Lebuinus Willebordi ſocius. 32.*f.*
Leccæ fluvij origo. 5.*m.*
Lecca veteris curſus. 42.*f.*
Lecca aggerib. munitur Rheno in eum deducto. 55.*m.*
Ex Lecca rivus in Vrbem Vltraject.ductus. 259.
In ripa Leccæ cataractæ poſitæ. 257.*f.*259.*p.*
Leda arx ob ſpectra inhabitablis. 206.*m.*
Leerdam oppidum venit in poteſtatem Comit. Holl. 269. *m.*
Leges interpretantur principes prout ipſis eſt commodum. 191.*f.*
Legio magna militum quid. 324.*p.*
Legio nigra. 324.*m.*
Legius ſ' Ligius homo. 1. *feudalis, Legia fidelitas.* 188.*p.*190.*m.*
Leyen civitas, al' Leithis, & Lugnum. 55.*m.*
Leidenſes favent Epiſc.Vltr.contra Ioan.Bavar.ducem Holl.procuratorem. 272.*f.*
Leida obſidetur & capitur. 273.*m.*
Leodes Barbar. 1.*Vaſalli.* 32.* *m.*
Leodienſi Eccleſiæ multi principes aſſcripti. 149.*f.*
Leodienſes deficiunt ab Epiſcopo ſuo. 269.*p.*
Obſident Traject.ad Moſam. 269.
Prælium ineuntes cum Com. Holl. & Namurcenſ. magnam patiuntur cladem. 269.*m.*279 *m.*
Civibus xxiv. capite plexis gratiam obtinent. Ibidem.
Leuva, id eſt, milliarum & dimid. 20.*m.*
Lexovium civitas. 314.*p.*
Liber catenatus, ſ' Archiva Collegior. Vltraject. (vulgò, Liber Cameræ. ſ' Liber Statuor. & Privilegior.) 68.*m.*117.*m.&c.*
Libra Tielenſis quid? 110.*m.*
Lichtenburch, al' Caſtrum ſplendidum. 244.*m.*
Lichtenbergior.factio in civit.Vlt. 232.
Iacobus Lichtenberch dum fadus factum ſeditione excitatâ rumpit, occiditur, 236.*f.*
Lichtenbergij filij ac factionis auctores infeſtant Vlt. 231.*p.*
Lichtenbergior. familia olim nobilis & potens. 279.*p.*
Stemma Lichtenbergior. 280.*p.*
Lijf-tocht. 187.*f.*
Lignia, al' Linea fluv. vulgo Lingo. 256. *m.* 158. *f.*
Lindinij ſtemmatis ſcriptor. reprehenditur. 42.*f.* 239.*p.*
Lintherunge prædium donatur Eccleſ.Vlt. 121.
Lippienſium Comitum ſtemma. 198.*m.*
Lipſius corrigitur. 207.*f.*
Liſiduna villa, ſ' pagus hodie Leuſden, donatur Eccleſiæ Vlt. 41.*p.m.*42.*m.*
Liſtrius.v.Gerard. Liſtrius.
Literæ donationis Theodorici iv. Holl Comitis, de bonis Monaſterio Egmondenſi collatis. 91.*p.*
Eædem controvertuntur. 91.*f.*
Lobike, hodie het Tolhuis in Clivia. 269.*f. in margine.*
Lochorſtior. familia antiqua & nobilis in urbe Vltraject. 325.*p.*
Herman.de Lochorſt ſeditionis Vltraject. auctor. 279.*f.*
Herm.de Loch. Decanus Eccleſ. S.Salvat.& Epiſc.Vltr.vicarius. 321.*p.*
Lodovicus.v.Ludovicus.
D.de Loenreſloot eſt ex familia Amſtelîâ. 213.
De Loenreſloot eſt familia equeſtris. 259.*f.*
Londerſlotia arx traditur in poteſtatem Epiſc. Vltr. 259.*m.*
Bona familia Loenreſl. matrimonio deveniunt in familiam Iſenderniam. 263.*m.*
Lokia.v.Lecca.
Lollardus v. Mathæus Lollardus.
Lolardi hæretici. 259.*f.*263 *p.*
Longævi. 60.*f.*61.*p.*
Longobardi unde orti. 265.*m.*277.*m.*
Longobardi reges, unde Flavij appellati. 265.*f.* 277.*m.*
Loricæ venenata indutus primogenitus Franciæ occiſus. 271.*m.*282.*m.*
In Loſiduno pago uxor Comitis parit numeroſiſſimā prolem. 206.*p.*
Loſſenſes Comites olim celebres. 190.*p.m.*
Loſſenſis Comitatus ab Epiſc. Leodienſi occupatus. Ibidem.
Lotharius R. Lotharingiæ concedit Canonicis Vltraj. profugis Monaſterium Berg. 54.*f.*61.*m.*162.*p*
Ejuſdem genealogia. 61.*m.*
Vult uxorem repudiare. 54.*f.*
Excommunicatur. 55.
Inter Lotharium & Ludovicum fratrem regionum diviſio. 59.*m.*
Ludovicus Pius Francor. R. coronatur. 43.*m.*
Ludovici Regis uxor in Monaſterium detruſa. 47.*f*
Ludovici filij in patrem conſpirant. 50.*m.*108.*f.*
Iidem arma movent in Carol. Calv. fratrem. 108. *f.*
Ludovici Karolomanni F. creatur R. 67.*m.*
Illi defertur regnum Lotharingiæ; vincit Zuentiboldum. 67.*f.*
Ludovici iiij. Imperatoris hiſtoria. 69.*p.*
Ludovicus comes Loſſenſis acceptâ in uxorem Adâ fil. Theodor. vij. Com. Holl. bellum gerit cum Wilhel. Theodor. fratre, atque Holl. ſibi ſubjicit. 286.*m.*

Super-

Superbiâ illius ſubditis ad rebellion. concitatis, ac prœliis victus fugatur. Ib. m.
Fatetur ſe jure feudi Holland. ab Epiſc. Vltraject. habere. 187. *f.*
Ludovicus Bavarus Imp. bellum gerit cum Frederico Auſtrio anticæſare. 243. *p.*
Ejuſdem uxor & liberi; Ibid.
Ac Stemma. 250. *f.*
Ab Eccleſia proſcribitur. 243. *m.*
Suffocatur lapſu equi. Ibid. 251. *p.*
Ludovicus Car. vij. Fil. patrem fugiens & in Fland. veniens a Philip. Burg. magnificè excipitur, atque in regnum reſtituitur. 293. *m.*
Malam benefactori, ejuſque liberis rependit gratiam. 293. *m.* 307. *f.*
Helvetios contra Carol. Philip. filium concitat. 295. *m.*
Omnib. patris ſui amicis eſt infeſtus. 304. *f.* 314. *p.*
Ludovicus Naſſov. Comes in Friſiâ prælium infeliciter committit. S. P. 5. *m.*
Occupat montes Hannoniæ. Ib. f.
Ludovicus de Requeſens ſuſcipit gubernationem Belgij. S. P. 6. *p.*
Lugdunum urbs. 55. *m.*
Luiti, ſ Luti *barbarum, id eſt, ſervi.* 32. * *p.*
Mos Luminaria *in Eccleſia accendendi unde defluxerit.* 46. f.
Ex Lunæ *curſu tempora numerata.* 126. *m.*
Luporum Caſtrum, id eſt, Wolven. 243. 251. *p.*
Lutgerus j. Epiſcopus Monaſterienſis. 38. *m.* 40. *m.*
Al' Mimigardenſ. 40. f.
Lutgerus Epiſcop. x. Vlt. 54. *p.*
Lutheranæ religionis initium. 327. *m.*
Pravum auctoris de illa judicium. 327. 328. *m.*
Lydius. v. Iohannes Lydius.

M

M*Abuſius pictor inſignis, ejuſque opera.* 328. *p.*
Maech-gelde tributi genus. 281. f.
Machtildis Henrici v. Uxoris liberi. 76. f.
Machtildis donatio collata Epiſc. Vltraject. 109. *m.* 153. f. 154.
Magi tres Coloniam advecti. 170. *p. f.*
Magiſtratus popularis Ultrajecti inſtitutus. 223. *m.*
Magiſtratus perpetuus Vltr. creatur & abrogatur. 305. *m.* 314. *m.*
Malegud juris quædam forma. 199. *p.*
Ritus & formula Mancipandi ſe Sanctis. 126. *p.*
Mancipia B. Virginis. 126. *p.*
Manſus quid? 68. f.
Manſus dominicatus, ſ' regalis? 68. f.
Manſi liberi & ſerviles. 68. f.
Servitiales. 78. f. 89. *m.*
Manumiſſionis forma antiqua apud Francos. 69. f. 70.
Marcellinus Eccleſiæ antiſtes grandævus. 38. *m.*
Marcellinus hiſtoricus mendax. 46. *m.* 62 *p.*
Margarita Fland. Com. cum exercitu Walachriam invadens profligatur a Wilhel. Holland. Com. 207.
Margareta Auguſta vidua Ludovici *Bavari Imp. bellum gerit cum filio ſuo Wilhel. Holland. Com.* 244. *m.*
Eidem reconciliatur. 244. *f. Moritur.* 245. f.
Margarita filia Maximil. Imperat. & Comit. Holl. ſuſcipit adminiſtration. Holland. & cæterar. provinciar. 318 *p.*
Ultrajectin. Epiſcop. & Iſelſteinios inter ſe componit. Ibid.
Margareta ſoror Philip. Hiſp. Reg. fit gubernatrix Belg. S. P. 5. *m.*
Gubernationē duci Albano cedens, Belgio diſcedit. Ibid. m. f.
Margengelt, tributum prædiale Ultraject. impoſitum. 286. f.
Malor. & diſſidij cauſam præbuit. 289. f.
Maria fil. Caroli Burg. Holl. Comitis patri ſuccedit, ac tributa remittens ſibi populum conciliat. 295. *f.*
Nubit Maximil. Freder. Imperatoris filio. Jb.
Ejuſdem liberi. Ibid.
Maria vidua Ludov. *R. Vngar. Caroli v. ſoror fit adminiſtratrix Belgij. S. P,* 4. *p.*
D. Mariæ baſilica Vltraj. dedicata a Conrado Epiſc. Ultraj. 138. *m.*
Sumptus ex parte tribuente Henrico iv. Imperat. 142. *f.*
In portica templi D. *Mariæ ſacellum erectum a Wilhel. ij. Holland. Com.* 207. 211. *Idque ditat.* 211.
D. Mariæ imago in ſ' Grave-ſande coli capta. 206. *p.* 207. *f.*
Marie-weert Monaſterium fundatum. 258. *f.*
Mariani Scoti error. 61. *m.*
Marinum monſtrum fœmina formâ in lacu Hollan. captum. 283. f.
Marini homines & monachi. 283. *f.*
Marithaime Caſtrum. 30. *p.*
Al' Eliſta. 30. *m.*
Marſi, ſ Marſiaci pop. 6. *m. f.*
Unde dicti, & orti. 8. *p.* 9. *m.*
Romanor. contra eos bellum. 8. *m.* 9. *p.*
Martellus. v. Carolus Mart.
S. *Martini Eccl. & Monaſterium dedicatur Ultraj.* 109. *p. m.* 110. *p.* 113. *m.*
Cum ob vetuſtatem ruinam minaretur novi operis fundamenta jacit Henric. Epiſc. Ultr. xxxvij. 214. *m.*
S. *Martini feſtum quomodo celebrari ſolitum.* 274. *m.* 283. *m.*
Maſtebroec palus exſiccatur ab Epiſc. Ultraject. 246 *m.* 256. *p.*
Mathei Lollardi hæretici oſſa comburuntur. 259. *f.*
Matres Eccleſiar. 132. *f.* 133. *p.* 143. *f.*
Sive Mater Eccleſia. 146. *f.*

Matrimoniū pro hæreditate materna. 118.*f.*126.*p.*
Matrimonio interdicitur presbyteris. 153.
Matrimonium in concilio Remenſi vocatur immundities. 153.*m.*
Maximilianus Fil. Frider. Imperatoris ducit Mariam. Holl. Comitem. 295.f.
Ultraj. oppugnat. 297.*p.*
Pacis conditiones non benè ſervat. 297.*f.*312.
Fit tutor Carol. v. nepotis ſui. S.P.1.f.
Moritur. S.P.3.*m.*
Medemblicenſ. Eccleſia donatur Canonicis Ultraj. 149.*p.*
Medemblyc oppidum comburitur ab Epiſc. Ultraj. 226.
Occupatur a Gelr. & Friſijs. 327.f.328.*m.*
Mediolanum a Frederic. Imper. everſum. 170.*p.m.*
Mela corrigitur. 33.* *p.*
Merum vox barbara: Vernac. Meeren. 32.* *p.*
Merneda, ſ Mirveda regio. 116.*m.*
Mervede fluv. 130.*p.*
Met mond ende halm overgeven, Vetus transferendi form. 103.*p.*
Metropoles. i. Archiepiſcopatus. S.P.6.*p.* & 7.*p.*
Middelburgi Canonici ob petulantiam remoti. 147.*f.*149.*f.*
Ibidem Wilhelm. Roman. Rex & Holl. Comes ſepultus. 149.f.
Ibid. fundatur collegium Canonicor. S.P.243.*p.*
Ibid. inſtituitur Epiſcopus S.P.7.*p.*
Et Canonicor. Colleg. ibid. S.P.7.*p.*
Middelburgum obſidetur. Ibid. f.
Parochianis de Mij terra ſua redditur. 162.
Milites in bello utrinque ſolent jactare victoriam. 286.*m.*289.*m.*
Miniſteriales. 110.f.111.117.*m.*
Miniſteriales aliquot Ultr. enumerantur. 204.*p.*
Miracula. 19.*m.*71.72.*m.*
Moguntinenſium inſigne unde ſit Rota. 90.*p.*
Moguntinenſium Epiſcopor. j. Elector. 90.*m.*
Mombers? 47.*m. Mombers & Momberſchap, unde.* 104.*f.*
Monachorum error. 20.f.
Monachi qui olim dicti. 26.f.
Monachus ex Epiſcopo factus. 149.*m.*
Monachus ſe pro ſacerdote gerens gladio punitur. 259 f.263.*m.*
Monaſterium S. Adelbert. Egmondenſe exuſtum. 54.f.
Monaſterium montis Odiliæ. 55.*p.*
Monaſterium Berg conceditur Canonicis Ultr. a Lothario. R. 57.f.
Monaſterium in Ooſtbroeck conditur. 147.149.
Idem dictum Carcer ordinis. Ibid.
Monaſterium in Reinsburg *extructū in Hollandia.* 147.f.
Monaſterium Premonſtratenſium in inſula Mariæ. 156.*m.*158.f.
Monaſter. inſulæ B. Mariæ exuritur ab Ultrajectin. ob excommunicationem ab Abbate in ipſos pronunciatam. 285.f.
Monaſterij, quæ Weſtphal. eſt metropolis, bellum ortum ob Epiſc. electionem. 287.f.
Moneta, ſ pecuniæ ſignandæ libertas Ultr. conceſſa. 78.*m.*f.8.p.87.*m.*
Diſcordia inter Montenſem Comit. & Ultr. orta ſedatur. 119.*m.*
Montfortia oppignoratur ab Epiſc. Ultr. 222.*f.*
Recuperatur a Ioan. Epiſc. xl. 225.*p.*
Montfortium Burchgraviatus. 228.*f.*
Expugnatur ab Epiſc. Ioan. iv. 253.*f.*
Montfortij cives jurant Epiſcop. Ultr. ſubmiſſionem. 254.
Montfortij præfectus invadens bona Eccleſ. domatur ab Epiſc Ultr. 259.*f.*
Mortuus in vitam revocatus. 186.*f.*191.*f.*192.*m.*
Mos antiquus transferendi fundos in alicujus dominium. 9.*p.*102 *f.*103.*p.*
Muda ſ Amuda villa ad fluv. Vecht Eccleſ. Traject. donata. 228.*p.*
Mundenſens Eccleſ. Traj ſubſunt, ut municipales. Ib.
Mundiburde. i. defenſio. 47.*m. al' Mundiburdum.* 99.*f.*104.*f.*
Mundiburdes. i. defenſor. 119.*p.*
Mundoaldus, & Mundins. i. Tutor fœminar. 104.*f*
Muntzerus ſeditionem movet ſub prætextu religionis. 328.*m.*

N

Nabia pagus. 32.*f.*
Naeldwyckor. familia equeſtris. 311.*f.*
Nanno philoſophus. 71.*p.*73.*f.*
Navalia urbs. 55.*m.*61.*f.*
Neomagum oppignoratur duci Gelriæ. 206.*f.*208.*p.*
Neomagenſe territorum dicitur regnum. Het rijc van Nimmegen. 208.*p.*
Nero magices ſtudioſus cæna magicè præparatâ excipitur. 209.*p.*
Neuſtria. i. Normannia. 51.*f.*
Nicolaus Catus tutor Florent. v. Holl. Comitis Ultrajectum occupat, omniaque ordinat. 222.*f.*
Nicolaus Caputius Epiſc. Ultr. xlvj. fit Cardinalis. 242.*f.*
B. Nicolai Eccleſia confertur fratrib. domus Teutonicæ. 251.*f.*
Nicolaus Cuſanus Cardinalis P. Rom. *Legatus.* 287 *p.*290.*m.*
Moritur. 290.*m. Ejuſdem elogium. Ib.*
Nicolaus Lavennus ex chorante præpoſitus. 326.*f.*
Nicolaus de Caſtro ſ Verborch j Epiſcop. Middelburg. S.P.7.*p.*
Ejuſdem dignitates, & inſigne elogium. Ib. m. f. & 8. p. Moritur. S.P.8.*p.*
Nicolaus de nova terra Epiſc. Harlemenſ. S.P.8.*m.*
Nienhuis oppidum & arx deditur Epiſc. Ult. 272.*m*
Niſterlacum pagus. 32.* *p.*

Nobiles

Nobiles aliquot Familiæ apud Ultraj. enumeratur. 169.*m.*
Nobilium complur. apud Holland. nomina. 280. f.
Per noctes & non per dies tempora Vlt. numerari ſolita. 233.*p.*
Noda, ſ Nydam agger perfodiendus. 182.*p.*
Noricum, ſ Norenberch. 99.*p.*
Normanni Franciam invadunt & Belgium. 51.*f.*
Northollandia quæ olim. 59.*p.*
Northuſen civitas Thuring. 126. f.
Notgeri Epiſc. Leodienſ. Elogium. xvij. 109.*m.*
Numi antiqui inventi apud Vechtam. 7.*p.*
Numi ab Epiſcopis cuſi. 167.f.
Nutrecht Vltr. dictum. 89 *p.*

O

OBligandi ritus antiquus traditione ceſpitis, vel feſtuca, &c. 126.*p.*
Obligationes aut ſyngraphæ redemptæ non ſunt ſervanda integra. 257.*p.*
Odibaldi xij. Epiſcop Vltraject. hiſtoria, & elogium. 62.f 63.*p.*
Odo præpoſitus capitur. 110.*m.*
S. Odulphus. 50.*m* 51.*p.*
De Oya arce contendie Philip. Auſt. Holl. Com. & Gelr. dux. 316.*m.*
Traditur Epiſcopo Vltraject. tanquam ſequeſtri. 316.*m.*
Occupatur a præfecto Sevenberg. & diruitur. Ibidem.
Oirvede doen, id eſt, reconciliationem inire. 278.*p.*
Olenius Roman. præfectus. 10.*p.*
Ondaet, id eſt, delicta. 238.*m.*
Op-Bueren apud Iſelſteyn. 65. *in marg.*
Op-Raven, olim Domicil Equit. ſacror. Ord. Teuton. 251.*m.*
Onuphrius Panuinus laudatur. 103.*p.*
Orphanor. xenodochium Vltraject. inſtitutum. 303. f. 313 *p.*
Ortina prædium donatur Eccleſia Vltraject. 138.*m.* 141.f.
Ubi ſitum. 151. *Ibid.*
In Ooſtbroeck Monaſter. conditur. 147.*m.* 149.*f.*
Ooſtergou, & Weſtergou, al' Ooſtergoa, & Weſtergoa. 159.*p.*
Ooſtergou & Weſtergou in Friſia datur Epiſc. Vltr. 140.*m.* 157.*m.*
Data eripiuntur, atque iterum redduntur. 157.*p.* 159.*p.*
Iterum confirmantur a Conrado iij. Imp. 166.
Ooſterlacus pagus. 32.* *p.*
Oſtrachia quid, & ubi. 37.*m.*
Ottonis j. ſ Magni Imperat. hiſtoria. 69.*m.*
Ejuſdem elogium. 76.f. 77.*p.*
Obitus. 99.*p.* 103.f.
Ottonis ij. hiſtoria. 99.*p.*
Ottonis iij. hiſtoria, epitaphium. & elogium. 96.*p.*
Obitus. 99.*p.*
Iuriſdiction. ratio, quam obſervavit. 96.f.
Vxor ejus alium falsò accuſat adulterij. 96.*f.*
Punitur. 98.f.
Otto iv. Anti-Cæſar imperio privatur. 206.*m.*
Otto Comes Ricomachi infeſtans Tuentanos, capitur. 162.*m f.*
Liberatur. 163.*p.*
Perimitur. 163. 168.*m.*
Otto Gelriæ dux Ultrajectum obſidens, capitur a duce Brabantia. 185.*m.*
Otton. j. Epiſc. Vltraject. xxxiij. elogium & Mors. 192.*m.*
Ejuſdem ſtemma. 198. *p.*
Otto ij. Epiſc. Vltr. xxxiv. proficiſcitur cum Imperatore in Syriam. 192.*m.* 198.*m.*
Bellum gerit cum duce Gelriæ, & Comit. Hollan. 192.f.
Et cum præfecto Coeverdiæ; Captus ab eodem crudeliter mactatur. 193.*m.*
Ottonis iij. Epiſ. Vltr. xxxvj. ſtemma, & elogium inſigne. 205 *f.* 207.*p.*
Res ab eo geſta. 205. *& ſeq.*
Mortuo fratre Florentio tutelam Holl. ſuſcipit. 206.*p.*
Oude Geyn arx noviter erecta. 255.*m.*
Oudewatera accipit jura & privilegia oppidi. 218. *m.*
Outrecht. i. Vtrecht. 14.*m.*
Overmeke. i. bona advenarum mortuorum. 99.*f.* 104.f.
Over-wilde haf, vectigalis genus. 212.*m.*
Overſte Oudermans, id eſt, Senatores colleg. artific. 258. f.

P

PAgus unde dictus. 32.* *p.*
Pagus Batavus 32. * *m.*
Pagus quid olim ſignificârit. 32. * *p.* 42.*m.*
Palus ad Amerongen. 149.*p.* 152.*f.*
Pancratianum collegium Canonicor. Leidæ inſtitutum. 246.*f.* 256.*p.*
Paratæ? 54.*p.*
Parlamentum. i. Senatus regius. 250.*m.*
Partus numeroſiſſimus ac prodigioſ. Comitiſſ. Heinebergenſ. 206.*p.* 207.*f.*
Patrem captivum quis detinuerit. 287.*p.* 290.*m.*
Ius Patronatus Eccleſiæ Rhenenſis conceſſum Fratrib. Ordinis Teuton. 223.*m.*
Paſcuor. publicor. (vulgo de Leege weide) reditus venditi. 307.*p.*
Pecuniæ ſignandæ poteſtas Vltraject. facta. 78. *m.f.* 81. 87.*m.*
Pelliparior familia antiquiſſima vulgò Pelle-kuſſens. 289.*m.*
Pelvium pulſu pop. Vltrajecti convocatus. 288. *m.*
Peregrinor. 7000. *ab Arabitis Ieroſolymis trucidãtur* 132.*p.*
Peregrinus fil. Flor. Craſſi Hol. Comitis. 51.*p.*

Petro-

Digitized by Google

Petronella Com. Hollan. uxor, femina virilis animi. 150.f.

Petrus Dammius habet monumenta antiquitatis ef-foſſa. 7.f.14.f.

Petrus Scriverius in hiſtoriis verſatiſſimus. 89.f.127 f. *Laudatur.* 133.m.

D. Petri Eccleſia Vltrajecti inſtituta. 118.m.
Conflagrat. 137.m.

Philippopolis urbs Thraciæ, ad quam Fredric. Barbaroſſa hyemavit. 180.m. 183.f.

Ad Philippenſes Epiſtola D. Pauli ad quos ſcripta. 183.f.

Philippus Comes Flandr. xiix. bellum gerit cum Flor. iij. Com. Holl. 174.p.

Philippus ij. Anti-cæſar. Vltraject. privilegia confirmat. 186.f.

Philippus vj. Francor. R. ſuperatur in prælio a Rege Angliæ & Comite Holland. 240.f.

Philippus Dux Burgund. pacem componit inter Iacobam Hol. Com. & Joannem patruum. 272.m
Metuitur a Cæſare. 285.m.
Fœdere inito cum Suedero Epiſ. Vltr. Amersfortiam acriter oppugnans acceptâ clade repellitur. 285.m.
Pacem init cum Duce Gelr. ac Rodolp. Epiſc. Vlt. 286.p.
Declaratur a Iacoba Comite Holl. tutor & rector omnium dominiorum. 286.m.
Fit Comes Holl. Zeland, &c. 286.f.
Magnis promiſſis a Pont. Rom. filio ſuo impetrat Epiſcopat. Vltr. 291.f.
Excipitur Ultrajecti cum magno plauſu. 292.m.
Milites benè in Officio continet. 293.m.
A Daventriis excluſus obſidione eos cogit. Jb.
Ludovic. Car. vij. Franc. Reg. filium magnifice per annos aliquot exceptum in regnum reſtituit. 293.m.
Mittit Anton fil. naturalem ad expedition. in Turcas. 293.f.
Dinantinum oppidum diruit. 294.p.307.f.
Quænam improbè ab eo facta. 307.f.
Moritur. 294.p. *Ejuſque uxor.* 294.

Philippus Davidis Epiſcopi frat. homo militaris fit Eccleſiaſticus. 319.p.
Illi transfertur Epiſc. Vlt. a Frederico Epiſc. Jb.
Recipitur ab Ultraj. Epiſc. lvij. Ibid.
Lagam & Oldenſalam arces Gelriis proditas recuperat. 319.m.
Illius mores non ſatis probi. 325.m.327.p.
Magis auſcultat aſſentatorib. quàm benè monentib. 325.f.
Diſcordiam inter Campenſ. & Suollan fovet, ſpe quæſtus. 325.
Poſtea extinguere volens non poteſt. 326.p.
Male rem adminiſtrat. Ib.
Dominium Tranſiſulan. eripitur Epiſc. Vlt. Ib.
Epiſcop. ad ſummas redigitur anguſtias. 326.m.
Subitò moritur. 326.f.328.f.
Extra urbem ſepelitur. Ib. 328.p.
Ejuſdem elogium. 327.p.328 m. *Forma.* 327.p.
Spes de eo concepta, & carmẽ ad eum ſcriptũ. 330

Philipp. ij. Fil. Caroli v. naſcitur. S.P.3.f.
Filium Carolum ſuſcipit. S.P.4.p.
Uxorem ſecundam ducit Mariam Angliæ regin. S.P.4.m.
Inauguratur Holl. &c. Comes. S.P.5.p.
Bellum ſuſcipit adverſus Henric. Gall. Reg. Ib.
Biennio poſt pace inita ducit filiam Regis Gall. uxorem. Jbid.
Jn Hiſpan. profectus Margaritam ſororem gubernatricem conſtituit. Jb.m.
Novos Epiſcopos in Belgio inſtituit. Ibidem. 6.f. 7.p.
Tertia uxore mortuâ, quartam ducit, maritus idem & avunculus. Jb.f.
Veniæ generalis diploma promulgat per Belgium. S.P.6.p.

Philippus iv. Hiſpan. R. amicos patris ſui removet. 314.p.

Phlardintinga. v. Vlaerdinga.

Piccardi duce Rud. de Weſtkercke Vltraj. infeſtantes fugantur. 285.f.289.p.

Pictura elegantiſſima in Monaſterio Egmondenſi. 90.m.

Pipini Iunioris, qui fuit Major domus Auſtraſiæ, hiſtoria. 19.f.& ſeq.
Uxores 19.f.21.f.
Ejuſdem elogium. 20.p.

Pipinus brevior Franc. R. inunctus a Bonifac. Epiſc. Ulsr. 34.p.

Piſcationis jus Eccleſia Ultraject. conceſſum. 84.f. 87.p.

Piſces ingentes & monſtroſi in litorib. Belgij. 320.p. 325.p.

Pius Pont. R. expeditionem in Turcas parans moritur. 293.f.307.f.

De Plaets, forum Vltr. unde dictum. 287.m.

Plinius taxatur. 3.m.

Pons S. Martini al' pons Caſtri. 89.p.
A quo factus. 89.p.

Pontifex Rom. v. Romanus Pont.

Pontaticum. 47.p.

Pontes doloſi militares. 125.f.127.m.

Pontanus Profeſſ. Hiſtor. Harderwici laudatur. 7.p.

Porta Pelliparior. Vltrajecti al' de Lanwers, &c. 311.f.

Portus Manarmaris. 61.f.

Prabendæ Imperiales. 169.p.

Præbenda Epiſc. confertur Decano Majoris Eccleſ. Vltr. 149.p.151.&c.

Præſior. ſ' Prois familia vetus ac nobilis apud Vltr. 289 p.
Ejuſdem aliquod ſtemma. 290.p.

Ioan. Præis Decanus munere ab Epiſc. privatus. 294.f.

Præpoſitus Eccleſiæ D. Martini Conradus frater regis. 168.*m.*
Præpoſitura S. *Ioannis,& ejuſdem juriſdictio.* 231.*p* 234.*m.*
Prætor, al' Iudex. 230.*m al' Scultetus.* 234 *p.*
Hic olim Ultrajecti ab Epiſcopo conſtitutus, ac dictus Myn gen. H. Scout. 234.*p.*
Prælium inter Theod. iij. Holl. Com. & Epiſc. Vltraj. 108.*p.*
Prælium inter filios Ludovici Pij ad fontanetum, 108.f.
Prælium ad Leidam inter Godefrid. Lotharing D. atque Robert. Hollandiæ Comitem. 131.
Prælium in Hoegewoerd inter Epiſc. Ultraj. atque cives ſeditioſos, & Hollandos. 227.f.
Prælium atrox (dictum Curtraeenſe) inter Philip. Craſſ. (ſ ut alij Pulchrum) Franc. Reg. & Robert. Fland Com. 230.*p* 233.*m.f.*
Prælium navale ad Ziercƶeam inter Guidon. Fland. Com. & Wilh. poſtea Com. Hol. 230 f.
Prælium inter Gelros atque Ultr. & Friſios ad Barbeſile vicum. 240.*m.* 241.*m.*
Prælium inter Wilhelm. v. Holl. *Com. atque Margaretam matrem.* 244.f.
Præl. ingens inter Franc. & Angl. in quo Angli cæſi. 271.*p.*
Priapus ubi cultus. 27.f.
Principes Canonicis aſcripti. 149.f. 164.*p.*
Princeps ſublimior quàm Satrapa. 168.*p.*
Principis vox pro domino aut ſatrapa, apud Hedam. 237.*m.* 258.f.
Privilegium Ultraject. conceſſum a Colonienſib. 105.
Privilegia Eccleſiaſticis conceſſa a Frider ij. Imper. 194.
Privil. conceſſa Vltraject. a Wilhel. Rom. Rege. 209.210.
Privil. conceſſa Vltraject. ab Henrico *Epiſ. Ultraj. xxxviij.* 218.f.219.
Privil. conceſſa Vltraject. Eccleſ. a Carolo iv. Imper. 248.
Privileg. conceſſa Vltr. Eccl. a Wenſcelao Imperat. 260.
Privileg. creandi Iudices, Official. &c. conceditur Eccleſ. Vlt. 261.
Privilegia Bunſchotenſib. conceſſa. 281.282.
Privilegium Ultrajectenſ. datum de non evocando. 327.*m.* 328.*m.*
Privilegium ſeptem ſtolar. Eccl. Ult. conceſſum. 258.*p.* 259.*p.*
Probatio Epiſc. Vlt. conceſſa per jurament. Epiſc. & 7. Prælat. al' Septem ſtolar. aſſertio. 249.*m.* 258.*p.* 259.*p.*
Prodigia ad an. Chri. 841. *pag.* 55. *Ad ann.* 1150. *p.* 169 *f. Ad ann.* 1170. *pag.* 173.*f. Ad ann.* 1362.*p.* 246.*m. Ad ann.* 1515. & 1516. *pag.* 319.*f.* 320.*p.*
Prois, v. Preus.
Prumia cœnobium. 54.*p.*
Procurator ab Eccleſiaſticis dari poteſt. 261.*f.*
Procurator general. in Friſ. idem eſt, qui Advocatus Fiſci. S.P. 3.*p.*
Procurat. generales in Friſ. a Carol. v. inſtituti recenſentur. S.P. 3.*m.*
Pueri quadrageſimo ætatis die lœnti, 19.*m.* 246.*f.* 256.p.
Pugna. v. Prælium.
Pulveraticum quid? 47 p.
Pupillor. xenodochium Vltraject. inſtitutum. 303.*f.* 313 p.
Putkup locus in confinijs Holl. *& Vltraject.* 287.f. 290.*m.*
Puttenſteyn arx ſolo æquata. 258.*m.*

R

Rabanus de Helmſtat *Spirenſ. Epiſcop. electus Epiſcop. Vltraj. permutat Epiſcopatum cum præpoſiturâ.* 284.*m.*
Radbodus Friſior. R. Trajectum tenet. 19.*f.* 26.p.
Chriſtianæ religionis hoſtis. 25.*f.* 26.p.
Ex lavacro baptiſmatis pedem retrahit. 26.*m.*
Ejuſdem obitus. Ibid.
Radbodus Epiſc. Vltr. xiv. 71.
Ejuſdem elogium. 71.p. 72.*m.f.* 73.*m. Scripta.* 71.p.*f.* 72.*f.* 74.*p.m.*
Miracula. 71.*m.* 72.*m.*
Epitaphium. 72.*p.*
Al' Radbodo dictus. 89.*m.*
Raeſveldior. familia nobilis & antiqua apud Weſtphal. 277.
Eorum ditio deſolatur. 265.*f.*
Ramus & ceſpes in traditione rerum immobilium tradi ſolitus. 95.p. 102.*f.*
Raſta. 1. *miliare.* 20.*m.*
Redeorum familia antiqua & nobilis. 255.*f.*
Ab illis poſſidetur arx Saetzveld. Ib.
Redhibere, Redhibitio. 47.p.
Reges & Imperatores inter Canonicos electi. 164.p. 168.*m.f.*
Reineſteyn arx ſ ſaxi Rhenani ubi ſita. 278.*f.*
Capitur a præfecto Vianenſi, & Epiſc. Vltraject. 266.*m.*
Reinsburg Monaſter. in Holl. *extructū.* 147.*f.* 150.*f*
Religionis hoſtes multa falsò in adverſarios ſuos effundunt. 207.*f.*
Reformatæ religion. addicti multis gravati calumnijs. 207.
Religio reformata majora indies incrementa ſumit. S.P. 7.*m.f.*
Religion. Lutheranæ initium. 327.*m.*
Reliquiæ ſanctor. repertæ, & in Eccleſia Vltr. conditæ. 79.*m.*
Reliquiæ plurimæ ſanctor. reperta in ſummo altari templi. D. Ioan. 321. & *ſeq.*
Remenſe Concilium, ſ Synodus. 151.*m.*

Reinaldus Gelriæ Comes a proprio capitur filio. 238.f.
*Reinaldus j Gelr. Dux, ejuſque filiæ.*259.p.
*Renald.Gelr.Dux, Vltrajectenſ. armis laceſſens reconciliatur.*244 p.
*Renald.Gel. Dux præfecto Arculenſi Gorcomij obſeſſo auxilium fert.*268 f.
Gorcomium oppid.in poteſtatem illi traditur.Ib.
*Prælio cum Holland.commiſſo inducias facit.*268 f. 269.f.
*Renal.Gelr.Dux moritur alvum exonerans.*274.f.
*Renaldus frater præfecti Vianenſis eligitur Epiſcop. Vltraject. a Clemente P. R. contra Florent. Epiſc.*259.m.
*Reneſſiorum familia à Comite Holland.orta.*151.p.
*Magnæ quondam potentiæ.*228.f.
Ioannes Renes ignominiâ a Comite Holland,affectus Zelandos contra illum concitat.
*Submergitur.*227.
Rex Francorum ab Epiſcopo Vltraject. inunctus. 34.p.
*Rhenen familie nobilis ſtemma.*176.m.
Rhenenſche, ſ Rheenſche Venen ubi ſita 152.f.
Rhenen oppidum donatur Epiſcopo Vltrajectenſi. 174.p.f.176.m.
*Muro quando cinctum.*243.m.251.f.
*Ius patronatus Eccleſiæ Rhenenſis conceſſum fratrib ordinis Teutonici.*223.f.251.f.
*Rhenenſis oppidi encomium.*331. .
*Rhenus alveum ac curſum mutavit.*5.p.42.f.
*Rheni & Leccæ diverſitas.*5.m.42.f.
*Rhenus deducitur in Leccam.*55.m.
Quo loco Lecca incipiat vocari.Ib.
Rheni veteris veſtigia 5.m. *Curſus.*42.f.
*Rhenus Germaniæ & Galliæ limes.*6.m.
Rheni oſtia 6.m.55.m.
*Rhenus Roman-Imperij limes.*9.f.
*Rhenus præſidijs munitus,& pontib.*14.p.
*Rheni oſtium ad Catvicum obſtructum.*55.m.
Ex Rheno foſſæ in urbem Vltraject. deductæ. 163.m.
Rhenus olim obſtructus ad Suadenburch. 188.m. 190.m.
*Ea obſtructio ſublata.*188.m. 190.m.
*Rheno adjacentes provinciæ quomodo ſucceſſive adminiſtratæ.*59.m.
*De Rheni fl. alveo aperiendo decretum Fred. Barbaroſ.Imp.*181.
*In Rheno teloneum accipere prohibitum Comiti Gelria.*195.
*Rheni alveus a portu de Vaert, uſque ad Maerſen purgatur.*294.f.
*Rhenus 24.horar.ſpatio gelu constrictus, ut meabilis eſſet.*306.p.
*Ribuarij.*52.
*Richterke donatur S.Martino Vltraject.*154.p.
Rineſtein.v.Reineſtein.
*Rijnlanda Hollandiæ pars.*59.p.
Ripaticum quid? 42.f.
*Rixfridi vij.Epiſc.Vltraject.hiſtoria.*43.m.46.m.
*Robertus Hollan.Comes ſuperatur in prælio ab Epiſc. Vlt.*131 p.
*Interficit nepot.ſuum Arnold. Fland.Com.*131. p.134.m.
*Robertus Francor.R. inter cantores in templo pſallere ſolitus.*149.f.
Rollinus *Danor. Dux ducit Caroli regis filiam.* 51.m.
Rodolphus *Coevordiæ præfectus anathemate ab Epiſc.Vltraject.percutitur,atque omni dignitate privatur.* 204.m.
Trucidatus rota imponitur. Ib.f.
Rodolphus *eligitur a quibuſd. Epiſc. Vltraject. lij.* 284.m.
Occupat quoſdam reditus Epiſcopales. Ib.
*Adminiſtrationem vi invadit.*285.f.286.p.
*Defuncto Snedero Epiſcopatum placide adminiſtrat.*286.f.
Conſtruit arces, & ædes Epiſcopales Vltraject. Ibidem.
*Ortâ contentione cum Decano Amersfortiam concedit.*287.p.
Fœdus init cum Walravio Elect.Epiſc.Vltraject. 287.m.
De nocte per foramen manium irrumpit in urb. 287.m.290.m.
*Pugnâ commiſſâ urbe rurſum potitur, multis cæſis & proſcriptis.*287.m.
*Hollandis minantibus animoſe reſpondet.*287.f.
*Suſcipit bellum contra Walrav. Morſiac.*288.p.
Egens tributa clero imponit, quæ negantur. 288.p.
Unde magna orta diſſenſio. Ib.
Deſtitutus amicis dum confert ſe ad Philip. Burgund.quaſi Epiſcopatum depoſiturus,moritur. 288.m.
Romanus *Pontifex cenſuali jure integra regna ſibi vindicat.*126.m.
Duo Pontifices Romani *eodem tempore.*259.m.
Pontific. Rom. *perfidia & iniquitas,ut qui beneficiũ alteri confert, non reddita pecunia,quam acceperat.*291.f.306.f.
Romanæ *literæ, al' Atticæ,*90.m.91.f.
*Item Barbaricæ.*91.f.
Rotaticum.1.*vectigal pro rotis.*47.p.
Rudolphus *v.* Rodolphus.
Ruſticor.*tumultus in Germaniâ.*327.m.328.m.
Ruwel *arx occupata ab Epiſ.Vltr.*245.p.233.f.

S

*Sacellum in porticu templi Divæ virginis a Wilh. ij. Holl.Com.erectum.*207.p.
Sacerdos in cujus domo regina parit fit Epiſc. Vltr. 118.p.
Sacerdotes ob mores diſſolutos remoti. 157.p.

Sacerdotes conſecrati ab eo, qui ſe pro ſacerdote gereret, cum non eſſet, relicto ordine ſuo uxores ducunt. 260.p.
Sacra quædam ædeficia dirvendi poteſtas datur Scabin.& côss. Vltr. 218.f.
Sacrilegi fere puniuntur & infelicem habent exitum. 295.m f. 310.m.
Salarica terra? 68.f.
Sallandia comitatus datur Epiſcopo Vltraj. 197.m. 198.p.
Salvaticum? 47.p.
S. Salvatoris Eccleſia al' S. Mariæ & S. Bonifacij. 93.m. 102.f.
S. Salvatoris Monaſterium vetus. 126.m.
S. Salvat. Eccleſ donationes collatæ. 146.f.
Sanctimoniales in Jeruſalem in urbem Vltr. *migrant.* 306 p. 315.p.
Inter Sanctos qui a monachis relati. 20 f. 40.f. 79. 89.f.
Sanctor reliquiæ & corpora inventa, & Vltrajecti condita. 79. m.
Sanctis ſe mancipādi ſ offerēdi ritus & formula. 126.p
Het Sant, al' regio Arenulæ Vltr. 286.m.
In Sara fluv. Imperat. Frederic. Barbar. ſubmerſus. 181.p. 184.p
Saterſlo arx everſa ab Epiſc. Vltr. 246.p.
Hodie dicta Saetzveld, Poſſidetur a familia Redeorum. 255.f.
Sauma. 1. *Clitellæ.* 47.p.
Saxiſclaunm. 1. *Iſelſteyn.* 243.m.
Saxones antiqui. 32.f.
Schiſma in Eccleſ Roman. ob electionem Pontific. 259.m.
Schele Gijs convitium comit. Burenſ. 314.f.
Schelo beſtia. 84. p. 89.f. 90.p.
Sleiſcher. 1. *vulpes.* 89.f.
Schoonhovia al' Bellus portus. 244.p.
Schouwe? 234.
Schutters tiende. 1. *decimæ.* 264.f.
Scriverius. v. Petr. Scriverius.
Seditio Vltraj. *excitata ab Arculenſib.* 269.f. 279.f Vide Vltraject.
In S'graveſande Imago D. Virginis coli cæpta. 206.p
In S'graveſande olim Curia Hollandiæ. 207.f.
Sigeberti Francor. R. Hiſtoria. 19.m.
Sigisbertus quando natus. 21.p.
Sigillum Comitis Gelria. 200.m.
Sigillum aureum Freder. Imperat. ij. 202.p.
Sigillum reip. Vltraject. confractum. 288.m. 290.f. 307.p.
Sigilla collegior. artificum a Magiſtratu uſurpata. 290.f. 307.p.
Signandi & diplomata firmandi ratio apud Imp. 74.f.
Signuer Gallor. unde ortum. 89.m.
Siſua caſtrum, al' Voerſt. 192.f.
Sixti iv. Pont. Rom cenſura in Vltr. 297. & *ſeq.*
Sixt. iv. moritur. 312.f.
Smithuſenſe Telonium datum Eccleſ. Vlt. 142.
Snoyen toren in Gauo. 255.m.
Snöyorum celebris & nobilis familia. 255.m.
Ex eadem familiâ nobiles aliquot viri. Ib.
Solidatas barbarè landen. 32.* p.
Sophia uxor Theod. vj. Com. Holl. moritur in itinere Hieroſelym. 171.p. 174.p.
Soudenbalchior. familia Vltraj. antiquiſſima. 313.p.
Joannes Spigelius côs. Vltraject. ſeditioſor. caput. 270 m. 279.f.
Famulo ipſius miniſtrum magiſtratus vulnerante, domus ejus effringitur. 270.m.
Ipſe Proſcribitur. Ibid.
Splinterus de Loenreſloot ordinis equeſtris, & antiquæ familiæ. 259.m. 263.m.
Bona Eccleſia invadens graviter plectitur ab Epiſc. Vltr. 259.m. 263.m.
Sprinck-wijck, Vicus in urbe Vltraj. 251.m.
Stadingi a Chriſtianis ad gentiles prolapſi ac funditus deleti. 205.f.
Stavere Comitatus donatus Eccleſ. Vltraject. 138.p. 139.m.
Ex Staurienſi Eccleſiâ removentur ſacerdotes ob mores diſſolutos, alijs religioſis ſubſtitutis. 157.p.
In Steenwijck Canonicor. collegium inſtitutum. 214.
Stolarum ſeptem aſſertio, conceſſa Epiſc. Vltr. p. 249. m. 258.p. 259 p.
Stoutenburch arx ubi 237.f. 238.p.
Stoutenburch Caſtrum reſignatur Epiſcopo Vltraject. 218.m.
Strages. v. Clades.
Suburbia antiqua urbis Vltraject. 89.p.
Suederus de Loenreſloot rebellis domino ſuo. 259.p.
Suederus Culenburg. Præpoſit. eligitur Epiſc. Vltraj. lij. 284.m.
Intrat civitatem exulib. ſequentib. ex quib. nonnulli per vim occiduntur. Ib.
Mox in turbatores animadvertit graviter. Ib.f.
Laniones ſibi conciliat. 284.f.
Nimio rigore animos a ſe alienat. 288.f.
Fautorib. illius ex urbe pulſis, Ipſe quoque reverſus non recipitur. 284.f
Acceptis auxilijs Amersfordiam occupat. 285.p.
Fœdus init cum Burgund. & Gelria ducib. 285.m.
Verum hoc ab illis non ſervatur. 286.p.
Deſertus, ac Baſiléam ad concilium accedens, illic moritur. 286.p.m.
Suederus de Buſinchem Dom. in Vianen. 224.p.
Suederus Burchgravius Montfortij obſeſſus urbem & ſe Epiſcopo ſubmittit. 245.p. 253. f. 254.
Suedi irrumpentes in Germaniam multas urbes populantur. 51.p.
Suenteboldus inter Deos relatus. 20.f.
Suitberdus. Epiſcopus in inſula Cæſaris quieſcit. 25. f. 38.m. 40.p.

 Suppli-

*Supplicationes annuæ Ultrajecti in memoriam urbis ab obſidione liberatæ.*243.*p.*
Supplicium dirum in percuſſorem comitis Holl. 226.*f.*228.*m.*
*Swollæ urbis encomium.*331.
*Synodalia ſtatuta Epiſc.Ultr.*293.*m.*
*Synodus Fridſlariæ celebrata.*154.*m.*
*Synodus j.celebrata in Friſia.S.P.*9.*m.*

T

TAbula elegantiſſimè picta in Monaſt. Egmond. 90.*m.*
*Tacitus taxatur.*3.*m.*
*Tanchelmus, ſ. Tanchelinus hæreticus.*33.*m.*
*Tanſane.*6.*m.*8.*p.*
*Tartari adjuti a Iudæis Europam depopulantur.*206 *m.*207.*f.*
Teiſterbantia Comitatus? 115.*m.*117.*f.*
*Donatur Eccleſiæ Ultr.*115.
*Telonium in Rheno a Com. Gelriæ impoſitum prohibetur a Cæſare.*195.*f* 202.*m.*
A Telonio in Tiela & Werda liberi ſunt cives Ultr. 212.
Ultrajectini Tilonei libertatem habent per totam Gelriam 291.*m.*306.
*Ea per vim illis erepta.*291.*m.*
Tempeſtas ingens magnam adferens calamitatẽ. 246
Templum B.Mariæ Vltr.conflagrat. * *verſ.*
*Templ. Antwerpiæ diva Walburgis.*28.*p.*
*Templa pleraque Vltrajecti combuſta.*163.*m.*
*Iterum.*222.*f.*
*Templarij monachi unde dicti.*231.*p.*
*Templarij conſenſu Pontific.paſſim occiduntur, magis cupiditate opum, quas poſſidebant, quàm invidia ſcelerum.*231.*p.*236.237.
*Crimine hæreſeos falsò a Pont.Rom. notati.*37.*m.*
*Terræ motus diutiſſime durans.*169.*f.*170.*f.*
*Iterum an.*1142.*pag.*242.*f.*
*Teſchmakerus Chron.Geldrici ſcriptor taxatur.*133.*m.*308.*m.*
*Equitib. Teutonicæ domus, ſ. ordinis conceſſa poteſtas ædificandi intra muros urbis Ultraject. juxta cæmiterium Nicolai.*222.*p.*
*Ædificant ſibi habitation.in urbe Vltraject.*243 *m.*251.*m.*
Domus Teutonici ordinis olim & nunc hoſpitium principum.Ib.
*Texandria.*20.*m.*
*Theodardus v.Epiſc.Traject.*43.*p.*
*Theodori de Reneſſe (a Wulp) elogium.*7.*f.*
*Idem laudatur.*40.*m.*135.*f.*
*Theodoricus j. Holl.præfectus.*58.*p.*59.*f.*
*Ejus origo.*59.*f.*
*Res ab eo & poſteris geſta.*60.*p.*
*Theodorus j.Holland.Comes obit.*69.*f.*70.*f.*
*Bona Eccleſiæ Vltraj.a barbaris erepta, & a ſe recuperata non reſtituit.*109.*p.*
*Imò aufert.*129.*f.*
Theodor. ij. Holland. Comitis obitus & res geſtæ. 90.*m.*
*Ejuſdem & Theodor.j.longævitas.*60.*f.*61.*p.*
Theodoricus iij.Holl.Com.bellum gerit cum Friſijs. 107.*f.*
*Item cum Vltrajectenſib. & quidem non juſtâ de causâ.*115.*f.*116.
*Ejuſdem vituperium.*115.*f.*
*Theodorici iv. Holl. Comitis donatio monaſterio Ecmondenſi collata.*91.*p.*
*Controvertitur.*91.*f.*
*Theod. iv. Holl. Comes in haſtiludio occidit fratrem Epiſcop. Colon.*125.*m.*
*Ejuſdem inſidioſa cædes.*125.*m.*
*Theodoricus Iunior (poſtea Holl.Com.) pellitur ab Epiſc.Vltr.*131.*p.*
*Prælium committit cum Conrado Epiſ.Vlt.*137.*p*
Fit Comes Hollandiæ dictus Theodor.v.Ib.
Ejus hiſtoria.Ib.
Theodoricus vj.Holl.Comes obſidet Vltr. 162.*f.*
*Placatur verbis ab Epiſcopo.*163.*p.*
Hieroſolym.viſit.Ibid.
*Moritur.*171.*p.*
Vxor ejus in itinere Hieroſol. moritur. 171.*p.*
*Theodor.vij.Holl Com.bellum gerit cum Comite Gelriæ, ac Veluam vaſtat.*184.*m.*
Wilhelmum fratrem carceri includit.Ib.m.
Vtrique reconciliatur.Ib.f.
Bellum gerens cum Epiſc. Vltrajectum obſidet. 185.*m.*
Sylvam ducis capit.In reditu capitur a duce Brabant.Ibid.m.
Relaxatus Epiſ reconciliatur.Moritur.Ib.f.
Theodoricus Epiſcopus Vltraject. xxxj.184.*m.f.* 185.*p.*
*Theodorici ij.Epiſc. Vlt.xxxij. elogium.*185.*m.*
Captus a Wilhelmo Friſ.Comite liberatur.Ib.
Bellum gerit cum Comite Holland. & Gelr. 185.
Iterum bellum gerit cum Wilhel.Holland.Com. 186 *m.*
Eumque bello victum cogit ſibi nudis pedib. ſupplicare. Ib.
Moritur.Ib f.
*Theodoricus Bavo vaſallus Epiſc. Vltr. Hollandos incurſionib. infeſtat.*108.*p.*116.*m.*
*Exuitur dominio ſuo.*108.*p.*
*Theodorus Hagenou captus in territorio Hollandiæ, capite cæſus ab Vltraject.*287.*f.*
Thomas Baſinus Lexovior. Epiſcopus & Comes. 304.*f.*
*A Ludov.xj.Galliæ rege pulſus.Ib.*310.*f.*
Epiſcopi in locum illius intruſi male pereunt. 305.*p.*
*Renunciat Epiſcopatui Lexovior.ac fit Epiſc.Cæſar.*305.*p.*
*In hiſtoriâ ſuâ magis ex affectu, quàm fide loquitur.*310.*f.*

Ejuſ-

Eiuſdem hiſtoria & elogium. 304.*f.*
*Epitaphium.*313.*f.*
*Thule.*31.*p.m.*
Thule veterum non eſt noſtrum Tiel oppidum. 33.*p.
*Tiela, ſ' Thuyle.*31.*p.*
*Tiela ſub Epiſcop. Vltraject.*63.*p.*65.*p.*86.*p.*
*Tiela a Nortmannis incenſa.*102.*p.*
Tiezelineskerka donatur Eccleſiæ D. Petri Ultraject. 155.*m.*
Thrente v. Trente.
*Tolhuis, olim Lobikè.*269.*f. in marg.*
Torniamentum, al' Haſtiludium. 127.*p.*
A Trajano urbes reſtauratæ ac denominatæ, 11.*f.*
Trajectum. v. Vltrajectum.
Trajectum unde dictum, 11.*f.*14.*m.*
Trana. 1. *evectio.*47.*p.*
Tranſiſelani qui? eorum gubernatio taxata. 205.*m.*
*Tranſiſelana regio a Gelriis vaſtatur.*274.*m.*
*Tranſiſelani homines barbari & duri.*284.*f.*
Tranſiſelan. dominium eripitur Epiſcop. Vltraject. 326.*p.*
*Tranſlatio Epiſcopor. quando a Pontif. Rom. fieri cœpta.*261.*f.*
*Trecht.*14.*m.*
*Trecht olim vocatum Vltraject.*86 *f.*89.*p.*
*Treiſterbandia Comitatus,*114 *f.*115.*m.*117.*f.*
*Treviri Conventus celebratus.*295.*p.*310.*p.*
Triburia villa pagi Rhenenſis ad Francofurtum. 117.*f.*
*S. Trudonis monachis datur villa Alburch.*158.*p.*
*Tulpiacum pagus.*33.*m.*
Tumultus, vide Diſſenſio.
*Turonenſis Eccleſia dignitas.*31.*m.*
*Turones Galliæ oppidum.*253.*p.*
*Turris templi majoris Vltraj. extrui cœpta, & conſummata.*238.*f.*239.*p.*

V

V*Accam qui per dolum eripuit morte punitur.* 240.f.
Vacelli naves minores. 180.*f.*184.*p.*
Vacceforum, 1. *Coevordia.*193.*p.*204.*m.*
*Vaga, al' Wageningen.*274.*m.*
*Valentiane Caſtrum.*99.*p.*104.*m.*
*Valentia oppidum al' Fiſcus regius.*230.f.
Vaſallus Epiſcopi? 108.*p.*
Vaſſi, ſ' miniſteriales? 110.f.111.117.*m.*
*Vaſſi Eccleſiæ Ultrajectenſis.*111.240.*p. al' vaſalli, ſ' clientes.*240.f.
*Ubbo Emmius taxatur.*32.f.
*Ubkirika.*41.*m.*f.42.f.
*Ad Vechtam pagum monumenta antiquitatis effoſſa.*7.*m.*14.f.
*Vectigales agri.*103.*p.*
*De Veelen antiqua & potens familia apud Weſtfalos, ſ' Clivenſ.*256.*m* f.
Illi de Veelen populantur agrum Ultraject. 256 *m.*
*Velleris aurei comitia celebrantur Vltrajecti a Carol. V. S. P.*4.*p.*
Veluam Comits Gelr. eripit Epiſcop. Vltrajectenſ. 177.*p.*
*Velua confertur Epiſc. Ultraject. Ibid. m.*f.
Vaſtatur a Com. Holland. 184.*m.*
*Exuritur ab Epiſc. Vltraject.*214.*m.*
Vena terra uliginoſa materiam uſtioni aptā præbens. 295.*p.*310.*p.*
Venationis jus Eccleſia Ultraject. conceſſum. 84.*p.* 101.*m.*
Venenatâ loricâ occiditur primogenitus Franciæ. 271.*m.*282.*m.*
*Venia generalis diploma promulgatur in Belgio, a Philip. Hiſpan. Rege. S. P.*6.*p.*
Verbum Dei, v. Chriſtiana religio.
Verſreda. 1. *propugnacula.*179.f.183.f.
*Vetera Caſtra unde dicta.*10.f.
*Veteris aquæ oppidum ab Epiſc. Ultraject. comburitur.*244.*p.*
Vernenburg comitatus ubi? 265.f.
*Viana civitas unde dicta.*7.*p.*
*Olim Caſtrum.*224.*p.*
Vianæ Dominus miniſterialis Epiſc. Vltraject. 224.
*Vianenſib. binæ conceſſæ nundinæ.*224.
Viande & Vienna comitatus differt. 214.*m.*
Stemma Comitum de Viandâ. Ibid.
V*iandenſis mons.*33.*p.*
V*icarius.* 1. *vicem principis gerens.*250.f.
V*icedomini, al' Advocati Epiſcopi.*134.*p.*
V*ilitas & abundantia annona.*293.f.
V*is ſæpe plus valet, quàm leges.*282.*m.*
V*itar. natio.*31.f.
V*itæ longioris, ſ'* V*ivacitatis exempla.* 60.f. 61.*p.*
V*lardinga donata Eccleſia Ultraject.*130.*m.*
V*lardingæ Comites, al' Comit. Hollandiæ.*134.*p.*
Spoliant Epiſcop. V*ltraject. bonis. Ib.*
De V*ltrajectenſ. urbis origine variæ opiniones.* 4. f.
*Illius ſitus.*5.*p.f.*6.*p.*
V*eteris urbis amplitudo & potentia.*5.*f.*
*Non fuit olim amplior, quàm nunc, ſed potius anguſtior.*89 *p.*
Suburbia illius antiqua. Ib.
*Deſcriptio & encomium.*330.
V*ltrajectum antiquis temporib. fuit Caſtrum.* 7.*f.*
Olim Friſiæ aſcriptum. Ib.
Non eſt conditum ob Antonio Rom. profugo. 9.*f.* 10.
Antonia, ſ' Antonina nomen unde acceperit. 10.*f.*
*Antiquitus vocatum Wiltenburg.*38.*m.*
*Item Trecht.*86.*p.*
*Et Nutrecht.*89.*p.*

Vtrecht.1.*Outrecht*.14.*m*.
Vltrajectum unde vocatum.10.11.*f*.14.*m*.
Ad Vltraject. *effoſſa antiquitatis monimenta*. 7.
Vltraject. antiquitus fuit ſedes Epiſc.19.*m*.
Et Eccleſia metropolitana.34.*f*.
Ibidem inſtituitur Archiepiſcopatus. S.P. 6. *m*. *f*.
Vltrajectenſ. Eccleſia a Barbaris vaſtata. 25.*m*. 75.p.*m*.
Iterum.35.*f*.75.p.*m*.
Inſtaurata a Willebrordo.25.*f*.
Epiſcopatus ad tempus deficit.34.*f*.37.
Epiſcopus multo tempore caret ornamentis Epiſcopalibus.37.p.*f*.
Vltrajectenſ. Eccleſia inſignib.viris clara.31.*m*.
Privilegia Vltraject. *Eccleſiæ conceſſa*.27. *& ſeq*. 35.36.76.77.
Vide Donationes.
Ejuſdem bona diverſis in locis.65.77.f.78.
Ac ampliſſimum dominium.108.*m*.
Et feudales &c.111.
Vltraject. Eccleſia ex quo tempore deficere cæperit. 107.*f*.
Vltrajectum a Suedis & Danis vaſtatur. 51.*m*. 75.p.*m*.
A barbaris expugnatur,& diruitur.54.*f*.61.*p*.
Iterum a Nortmannis.102.*p*.107.*m*.
Obſidetur ab Ottone Gelr.duce.185.*m*.
Item,ab Amſterlandia præfecto,& Kennemarijs. 222.*m*.
Et a Comite Hollandiæ.243.p.
Sæpius obſeſſum.312.*m*.
Vltrajectenſib. bellum temerè inferentes ſubitò extincti.250.*m*.
Vltrajectinæ civitat.major pars deflagrat. 163. *m*.
Iterum.222.*f*.
Vltrajecti effodiuntur foſſæ.163.*m*.
Ab Vltrajectenſ.ducitur foſſa alta.257.*f*.
Vltraject.urbis adminiſtratio mutata.223. *m*.
Iterum.291.*f*.292.p.
Ibidem creatur Magiſtratus perpetuus & abrogatur.305.*m*.314.*m*.
Iuriſdictio ibid. corrupta & reſtituta. 292. *f*. 293.p.
Litium proſecutio diuturna.307.*m*.
Populus olim habuit jus eligendi Magiſtratum. 308.p.
Idque per fabas. Ib.
Magiſtratus habet jus eligendi ſcabinos.236.*m*.
Seditio ingens Vltraj,*excitata ab Arculenſib*.269.*f*. 279.*f*.
Iterum magna exorta ſeditio, Magiſtratu contendente cum clero.288.p.
Rurſus ſeditio ingens & pugna.292.p.
Vltraj.civib.aſcriptus Wilh.Germanor.Rex. 206.*f*.
Vltrajectenſes cives liberi a telonio in Tiela,& Weerda.212.
Epiſcopi hoſtib.ſe jungunt.156.*f*.
Imperatoris mandatis reſiſtentes graviter mulctantur.170.*m*.
Pellunt Magiſtratum urbe, ac popularem ſubſtituunt.222.*m*.223.p.
M.& xl.cives proſcribuntur.222.*f*.223.p.
Rurſus Cives primarij a Magiſtratu, ob ſeditionem vulgi,urbe pulſi.270.p.
Vltrajectini a Pontif. Rom. excommunicantur. 285.
Sixti iv. Pontificis Rom. in Vltraj.cenſura. 297. *& ſeq*.
Auxilium ferunt Comiti Holland.contra præfect. Arculenſ.267.p.
Pace cum Holland. & Gelris inita pecuniam pro damnis illatis exolvunt.274.f.
Veluam infeſtant, ac Noviomagenſ. magnâ afficiunt clade.285.f.
Laborant fame ac peſte.274.*m*.
Indictis ludis vaſa argentea, & ſupellectilem pretioſam exteris ſpectandam proponunt.286.*m*.
Voerſt Caſtrum ab Epiſc.Vltraj.deſtruitur.192.f. 200.*m*.
Arx ab Epiſc.capta & funditus deleta.246.*m*.
Volcmarus Epiſcop.Vltr.xvj. 90.*m*.
Vollenhove arx oppignoratur ab Epiſc. Vltraject. 256.*m*.
Voornenſes domini a Comite Holland.orti.151.*p*.
Voſcuyl locus prope Amersfortiam.294.*p*.308.*p*.
Voſcuyl,ſ de Voſculen familia Vltraj.308.*p*.
Vphelte donatur Eccleſiæ Vltraj.120.
Vrbes ab inſtauratorib.aut victorib.aliud nomen ſortita.11.f.
Vredelant arx condita 214.*m*.f.
Al Arx pacis.258.*p*.
Ad arcis illius impenſas ferendas venditum prædium Enge.215.
Caſtrum illud tranſeuntib. nullum imponendum teloneum.222.*p*.
Oppignoratur a Ioanne Epiſc. xxxix. 222. f. 256.f.
Recuperatur a Ioanne Epiſc.xl.225.*p*.
Iterum oppignoratur Comiti Gelr.a Ioan.Epiſc. xlv.240.f.
Redimitur ac recuperatur a Ioan.iv.Epiſc.Vltr. xlvij.245.*m*.255.*p*.
Iterum redimitur a Ioan.v. Epiſc.Vlt.*xlviij*.256 *m*.257. *p*.
Permittitur D.de Abconde.257.f.
Super redemptione illius controverſia orta inter Epiſc.Vltr.*& Comit.Holl*.258.*p*.
In Vreeſwijc vico in ripâ Leccæ fluv.cataracta & arx exſtructa 258.*p*.
Vicus iſte cedit Epiſcopo Vltr.258.*p*.
Vſpergenſis hiſtorici error.21.*m*.
Vſtus timet uri.Proverb.180.*m*.
Vxor Reg.Ludovici in Monaſter.detruſa.47.*f*.
Iterum a marito ſuſcepta.50.*p*.

Uxore dimiſſa quis Epiſcopus factus.93.p.
Uxor Othonis Imperat. falſò Comitem adulterij intentati accuſat.96.f.103.m.
Uxor Theodor.vj.Com. Holl. moritur in tertiâ peregrinatione Hieroſolym.271.p.
Uxor Comit. Hennebergenſ. parit numeroſiſſimam prolem.206.p.207.f.

W

WAgeningen oppid. antiquitus Vaga occupatur,& incenditur ab Vltr.274.m.283.m.
Walachria a Suedis & Danis populata.51.
In Walach. Flandror. exercitus deletur.207.m.
Walbodo Epiſc.117.p.
Walburgis virgo.25.f.32.m.117.m.
Ex Anglia accita.34.m.
D. Walburgis Eccleſia in Tiela reſtaurata 110.m.
Walchuſen, *ſ* Walahuſin, *ſ* Waldeshuz *oppid*. 90.p.
Waltravius Morſatius electus & confirmatus a Pontifice Rom. in Epiſc. Vltr.286.m.
Non refertur inter Epiſcop.289.f.
Cedit jure ſuo.287.m.
Walterus Brokius Vicarius Eccleſ. majoris laudatur 102.m.
Walteri ex Trajecto Abbatis Villarienſ. elogium. 192.m.
Idem prophetiæ ſpiritu clarus.198.f.
De Wapen-toren in Gano capta & everſa.245.f.
Warandia.197.m.
Warandiare,Waeren.202.f.
Waſiæ ſ Waſdæ, Flandriæ parti, renuntiat Florentius iij. Holl. Com.171.m.174.m.
Waſtardis mater Gregorij.38.f.
Wazo Epiſcopus Colonenſ.127.p.
VVerra, ſ Guerra.1.*bellum*.174.m.
VVeſemale familia accuſatur ſacrilegij.93.f.
VVeſtflinge comitatus datur Eccleſ. Vltraj.129.m.
VVeſtfali ſunt Occidentales Flavi, juxta Hedam. 265.m.
Non ſunt ex ſententia Buchelij.277.m.
VVeſtphali unde dicti.277.m.
VVeſtphalicæ gentis antiquiſſima inſignia Ib.
VVilfridus S.VVillebrordi ſocius. 32.p.
VVilhelmi Hedæ vita,ejuſque dignitates * 1.& *verſ*.
Fuit inter legatos Epiſcopi.317.f.
Iterum.319.f.
Ejuſdem ſcripta.Ibidem.
Et mors.* *verſ*.
Quos adjutores habuerit in concinnandâ hac hiſtoriâ.2.m.
Conſilium ejus in hiſtoriâ ſcribendâ.4.m.
Reprehenditur à Buchelio. 6.f. 7.p f. 9.m.11.p.m. 14.m.15.p.20.f.*ſemel atque iterum*.21.p.32.p.33.p.m.33.*.p.f.40.m.42.*pluries*.50 f.61.m.62.p.m.f.88.f.89.p.91.f *bis*. 92.m. *Iterum ib*.102 p.103.m.116. m. *aliquoties*. 127.f.134.m.138.f.159.m. 184.p.191.f. 198.f.205.m.251.p.277.m.282.m.
Heda propria nomina non benè exprimit Latinè. 251.p.
Corrigitur à Buchelio.68.m.117.p.127.p.138.f. 159.m.278.f.280.m.
Religionem Lutheranam taxat ex affectu & ignorantiâ.327.m.328.m.
VVilhelmus Epiſcop.Vltraject.xxj.128.
Ejus geſta.128.m.131.p.f.
Obitus.131 f.
Genealogia.133.m.
Controverſia,quam habuit cum Epiſc.Novlomenſi.135.f.136.
VVilhelmi Epiſcopi Vltraject. *xlj.elogium. & res geſtæ*.226 m.
Friſios ſibi conciliat.226.f.
Ac contra Holland.comitem concitat.227.p.
Medenblyc oppid.incendit.226 f.
Captivus detinetur in ædib. proconſulis.227.m.
Liberatus tamen ſede ſua removetur,*Ib*.
Idque inſidijs & vi factionis Lichtenbergiæ, 232.p.
Præcipuè quia ex rigore legum omnia adminiſtrare volebat.228.f.
Collectis copiis Vltraject. *& Holland. eor. ſocios oppugnans in prælio cadit*.227.f.228.f.
In cujus rei memoriam crux lapidea erecta.227.f
Cædes illius expiata a Com. Holl.229.m.
VVilhelmus Enckefortius Epiſcop.Vltraject.lix.S.P. 1.p.m.
Familiaris Pontifici Rom.Ib.
Antea Epiſcop. Dertuſenſis, & Cardinalis preſbyter.Ib.m.
Epiſcopatum per Procuratores adminiſtrat.Ib.
Moritur.Ib.
VVilhelmus Comes Friſ.Orient.a fratre Theodor.vij. Holland.Comite carceri incluſus.184.m.
Elabitur Ib.
Uxorem ducit filiam ducis Gelr.Ib.f.
Epiſcopum Vltraject.*in carcerem conjicit*.185.m.
Ac bellum cum eo gerit.Ib.
Mortuo fratre a vidua illius ab exequiis fratris prohibetur.185.f.
Bellum illi infert ac Comiti Loſſenſi.186.p.
Victoriâ potitus Hollandiam ſibi ſubjicit.Ib.
Paulo poſt victus fugâ vix elabitur.Ib.m.
Victor iterum factus fit Comes Hollandiæ, dictus VVilhelmus j.Ib.
Bellum gerens cum Epiſc.Vlt.atque ab eo victus, nudis pedib.Epiſcopo ſupplicare cogitur.Ib.
Scotor. regnum ad ſe devolutum invadere tentans revocatur.Ib f.
Vxorem *ſecundam ducit*.193.m.
Moritur.Ibidem.
VVilhelmus ij Holl.Comes.206.m.
Ejuſdem uxor & filius.Ib.
Eligitur Romanor.Rex.206.f.208.p.

Ejuſdem inſigne elogium.207.p.
Et res ab eo geſtæ.Ib.m.
Reformat, ac reſtaurat Abbatiam Middelburgenſ.149.f.
Palatium Hagæ condit, eòque curiam Hollandiæ transfert.207.f.
Civibus Vltrajectinis aſcribi voluit.209.p.
Occiditur a Friſijs.207.m.
Oſſa ſepulta Middelburgi.149.f.
Wilhelmus fil. Ioan. Holland. Comitis profligat Guidonem Comitem Flandr.230.p.
Rurſus cum eo congreſſus ſuperatur, atque obſidetur in urbe Zierczea Ib.
Erumpens novaſque adducens, copias iterum cæditur.230.m.
Iterum Zierczeam confugiens graviter a Com. Guidone oppugnatur. Ib.m.
Claſſe a Rege Francor. accepta, atque acri commiſſâ pugnâ victor evadit.230.f.
Fit comes Holland. Wilhelmus iij. cognomento Bonus Ib.
Illius uxor, & liberi.231.p.
Reſtituit aggerem Rheni ruptum.238.f.
Invadit bona quædam Eccleſiaſtica.231.f.
Bellum gerit cum Friſijs ad Laviicam.240.p.
Baljuvum Dordracenum vaccam pauperi auferentem capite mulctat.240.m.
Moritur.240.m.
Wilhelmus iiij. Holl. Comes Ultraject. obſidet.242.f.
Victor in prælio ſauciatur.243.p.
In Friſios Occidental. movens ibi occiditur. Ib.
Alia res ab eo geſtæ. Ib.
Wilhelmus v. Bavar. & Holl. Comes illato Ultrajectinis bello, eiſdem reconciliatur.243.f.
Bellum gerit cum Margareta Auguſta, matre ſuâ, cladem que accipit.244.m.
Iterum navali prælio congreſſus victor evadit. Ib.
Victâ matre, eidem reconciliatur. Ib.
Ejuſdem uxor. Ibidem.
Bellum rurſus Ultrajectinis inferens paulò poſt deſiſtit.245.f.
Iterum arma contra eos movet, captâque arce Nieveld, pax ſtabilitur.245.f.155.f.
In Angliam ad ludos inſtitutos abit.245.f.
Reverſus dementiâ corripitur, atque in Hannoniâ incluſus, poſt aliquot annos moritur.246.f
Taxatur. Ib.
Wilhelmus Fil. Florent. iij. Holl. Comitis auctor occupandæ urbis Damiata.181.m.
Comes expedition. Hieroſolymit. ſtrenuum ſe præbet. Ib.
Contendit cum fratre Theodorico vij. Holl. Comitè ac Friſiæ Oriental. dominium accipit.183.m
VVilhelmus Fil. Albrechtij, Holl. Com. ob offenſionem patris in Galliâ moratus, patri reconciliatur. 265 f.266.p.
Mantile ipſi ab Heraldo laceratur, atque objicitur inſignium apud Friſios amiſſio.265.f.
Bellum infert Friſijs bono ſucceſſu.266.f.
Inſignia propatrui a Friſijs recipit. Ibid.
Iterum Friſios ſubjugat. Ib.
Fit Dux Bavariæ, ac Comes Holland. VVilhelmus vj.267.m.
Gorcomium & Leerdam oppida ipſi traduntur. 268.m.
Gorcomium ab Arculenſi occupatum obſidet Ib.f.
Woerden oppidum confert Epiſcopo Leodienſ. 269.p.
Pacem init cum duce Gelriæ.269.m.
Dominium Gorcomij & Lerdami ipſi transfertur. 269.f.
Recipit cives Vltrajectin. a Magiſtratu proſcriptos.270.p.
Accedens ad ducem Gelriæ amicè ab eo excipitur.270.m.
Animadvertit in eos, qui in ipſum conſpirârant. Ib f.
Diſignat filiam Iacobam ditionum ſuar. hæredem. 271.p.m. Moritur. Ib.m.
VVilhelmus de Dorſchen capite plectitur.286.f.
Wilhelmus Iuliacenſis factus præpoſitus & antiſtes, relicto munere ſacerdotali, fit miles.234.p.
Wilhelmus Iſendorn eques.263.m.
Wilhelmi de Lochorſt Epiſtola de morte Adriani vj. Pontific. Rom. S.P.10.
VVilhel. Naſſovius Aurania princeps occupat Mechliniam. S.P.5.f.
VVilhelm. ab Ora Zuederi VVaureni fil. inſignis architectus.259.p.
VVillebrandi Epiſc. Ultraj. hiſtoria.204.
Ejuſdem elogium.205.p.
Stemma & mors.205.m.
VVillebrordi j. Epiſcopi Ultr. ſanctitas & vita.22. & ſeq.
Ejuſdem miracula.p.23.24.
Elogium.26.f. Socij.25.m.
VVillebrordus prædicat evangelium in Friſiâ, primò ſine fructu.26.p.
Iterum cum fructu.
Fundat Vltrajecti Oratorium & baptiſterium. 26.m.
Creatur Archiepiſcopus.26.m.31.p.
Fundat Eccleſiam Cathedralem S. Martini.26.m Moritur. Ib.f.
Beneficia ac donation. VVillebrordo a principib. conceſſæ.27 p.28.m.
S. Willericus.33.p.
VVillegiſus Epiſcop. Moguntinus.90.p.
VVilti populi.14.p. Ubi conſederint.191.m.
VViltor. terra.125.f. Provencia 186.m.191.m.
VViltor. territorium.240.m.
VViltor. inſula, al' Dordracena.274.p.
VVindekindus dux Saxon. Eccleſias turbat.41.p. 43 p.
VVindensheim, vulgò VVinſen, nobilis apud Ultraj. familia.167.m.310.f.

VVin-

VVinfridus Epiſcop.Ultr.al' Boniſacius.33.f.*
VVinlant.33.m.
VViro Epiſcopus.33..m.*
Præfectus de VViſch bellum inferens Epiſcopo Ultr. & Daventrienſ. ob debitum non perſolutum cladem accipit.304.f.
Iterum copias in Tranſiſalanos ducens ab Epiſc. Ultr.ope ducis Gelrij, profligatur.315.f.
In VViſſenburg Eccleſia a Dagoberto R.constructa. 16.f.
VVitta oppidum.33.m.
VVoerden oppidum a Comite Holland.confertur Epiſcopo Leodienſi.269.p.
Arx VVoerdana extruitur.Ib.
VVoudenburg arx à patre vendita,a filio per vim occupatur.Ab Epiſc.Ultra.capta diruitur.245.p.252.m.
Woudrichem oppid.diripitur ab Arculenſib.267.m.
Wredeſteyn arx.244.f.
Al' Weerdeſtein, in quorum poteſtate fuerit. 253.m.
Wulven Caſtrum unde dictum.251.p.
Al' Arx lupina.288.f.
Wulveniæ familiæ inſignia.215.p.
Nobiles familiæ ex eâ deſcendentes.Ib.
Caſtrum de Wulven abalienatum & reſtauratum.Ib.

Z

ZAlland provincia Tranſiſulana,al' Salij.192.f 198.f.
Zelotypia exemplum.205.f.
Zee-tol,teloneum marinum.212.f.
Zulenorum familia nobilis apud Ultr.311.f.
Zuederus præfectus in Boeſichem occupat Ultrajectum.222.m.
Zuederus de Uterloe, cum alijs rebellis Epiſcopo. 243.f.
Ejuſdem epitaphium Ultrajecti in templo. 253.p.
Zuentiboldi Lotharingiæ reg.hiſtoria.38.f.40.f.67. 68.69.
Ejuſdem ſtemma, ſ' Genealogia.68.m.69.p.
A procerib. ob pravos mores rejectus in bello perit.67.f.
Nihilominus inter Divos relatus.68.p.69.m.
Vario nomine ab alijs appellatur.69.m.
Zierczeæ obſidetur Wilhelmus, poſtea Holl. Comes. 230.m.
Ad Zierczeam gravis pugna navalis inter Flandros,& Holland.230.f.
Zuerius.v.Boxhornius.
Zuit-Hollandia.127.m.

FINIS.

Digitized by Google

Errata, ante lectionem Auctoris corrigenda.

Studioſo Lectori.

QUandoquidem incuriâ operarum pluſcula irrepſerunt errata; alicubi etiam numeri paginarum malè ſunt notati; aut literæ annotationum indices omiſſæ, aut perperam expreſſæ: itaque è re ſtudioſi lectoris erit, ut antequam ad lectionem Auctoris, aut uſum indicis accedat, errores tollat.

Numeri paginarum corrigendi pag. 14. ubi ſummâ paginâ pro 20. ſcribe 14. Sic pag. 33. pro 23. pone 33. Ac paginis duabus ſequentib. ubi idem numerus repetitur, differentiæ causâ, adde hanc notam; * veluti à nobis in indice eſt factum. Pariter in pag. 34. 36. 44. 46. 47. 72. 80. 82. 83. 129. 135. 136. 141. 142. 159. 160. 222. 223. 252. 260. 275. 292. numeris vitioſis ſublatis, lector meliores ſubſtituere dignabitur.

POrro in vita Auctoris verſu penult, pro *exemplarijs*, lege exemplaribus. pag. 2. verſ. 2. *memor itaque* lege, memoriæque. Ibid. in marg. *c.* 32 lege. c. 3. v. 20. *ſaxea*, l. *ſaxeæ*. p. 3. v. quarto a fine, *pari* l. pati. v. tertio a fine *uti* l. utique. v. 2. a fine, pro *queis* quævis, pro *prabet*, præbet. p. 4. v. 28. *Kalendas*, Kalendis. v. 36. *Agrippina*. l. Agrippinæ. p. 5. v. 39. *ita eſt*, l. ſita eſt, v. 44. *Rhenatos*, l. Rhenanos, p. 6. v. 15. *Tenechteris* l. Tenchteris. p. 9 v. 8. *Lucam*, l. *Lucani*, p. 10. v. 29. *Romani* l. Romanis. p. 11. v. 27. *ſtemina* l. ſtemma. p. 18. v. 10. dele particulam *tam*. v. 11. *dit*, l. dic. p. 19. v. 18. *dublum*, l. dubium. v. 21. *inveniunt*, l. invenitur. p. 21. v. 36. *damnatus*, l. domus. p. 23. v. 36. *miſſatum*, l. miſſarum, p. 26. v. 15. *inſtincto*, l. intincto, p. 27. l. 1. *vir*. l. viri. p. 34. v. 29. dele iſta priora verba, *ſecundum alios D. cc. ly*. p. 37. v. 38. *Bekanæ*, l. Bekanus, p. 39. v. 26. *nobis*, l. a nobis, p. 40. v. 9. *paxa*, l. papa. p. 40. v. 24. dele prius *du*, p. 42. v. 30. *Weelmorhoutius*, l. Welmerhout ius, p. 44. v. 2. *definimus*, l. deſinimus, v. 24. *proſpicio*, l. propitio. Ibid. *teloneis*, l. telonium. p. 45. v. 26. *Reſp*. l. Reipub. p. 46. v. 30. *nona*, l. novæ, p. 47. v. 29. *Aufredum*, l. Aut fredum, p. 52. v. 16. *juſte calculi*, l. juſto calculo. p. 53. v. 9. *infra*, l. intra. p. 55. v. 27. & 28. *Lugnum*, l. Lugdunum, ſ. Lugidunum. p. 62. v. 50. *dina*, l. digna. p. 67. v. 31. *regenique*, l. regnique. p. 68. v. 31. *Holilant*, l. Holtlant. p. 71. v. 44 *Cataclymi*, l. Cataclyſmi. p. 72. v. 13. *nunc*, l. nunc nunc. p. 73. v. 6. *ſcripta*, l. ſcripto. p. 76. v. 3. a. fine *Imminebat enim Rex, &c*. l. Innuebat enim Rex prudentiſſimus obitu ſuo totius populi caſum, &c. p. 77. v. 14. *rabibuſque*, l. rabiduſque, p. 82. v. 30. *immunitatis*, l. immunitates. p. 90. v. 32. *Egmondenſem*, l. Egmondenſe, v. 37. *quadrata*, l. quadratæ. p. 92. v. 46. *haret*, l. hæret. p. 93. v. 39. pro litera (b) pone (h) p. 94. v. 7. *infra*, l. intra. Ibidem in fine, in margine, *iradendi*, l. tradendi. p. 95. v. 1. ante iſta verba, *cum ramo & ceſp*. interſere (i) p. 104. v. 28 in margine pro v, ſcribe y. p. 106. v. 34. *omnia*, l. omni. p. 108. v. 12. *rebelliones*, l. rebellione, v. 25. *Oceanici*, l. Oceani, v. 49. *abrogatur*, l. abrogaretur. p. 109. v. 10. *epoſtulata*, l. poſtulata, v. 20. (u) ſcribe (o) v. 34. præpone literam (q) verſ. penult. ante *Heritgerius* Abbas præpone (r) p. 113. v. 3. *&*, l. eſt, 116. v. 12. *opprimeat*, l. opprimat. v. 21. *quod*, l. quæ. p. 117. v. 59. *Imperator*, l. Imperatorem. p. 118. v. 36. ante vocem *inhumatur* interſere (b) v. 43. *infra reg cal. palatio*, l. intra reg. cæl. palatia. p. 122 v. 8. *vos*, l. nos, p. 128. v. 25. *poſſe quot*, l. poſſet quò, Ibid in marg. *Henricus v*. l. iv. p. 135. v. 35. *Weſtfringia*, l. Weſtfriſia, p. 143. v. 9. *hoſce*, l. hoſte, 147. v. 38. ante hæc verba, ſub eodem tempore, interſere (i) p. 148. v. 9. *celebraturas*, l. celebraturus, v. 18. *ſed*, l. ſedi, p. 149. *adſtitus*, l. adſcitus, v. 41. *ablalta*, l. ablata. p. 158. v. 17. *Illam*, l. Iſtam, p. 159. v. 32. *quo*, l. a quo p. 160. v. 6. *omnis*, l. omnis. p. 167. v. 14. pro litera (p) ſcribe (t) p. 169. v. 17. *falli*, l. falli, v. 40. ante Conradi regis, interſere (v. 2.) p. 174. v. 1. *Potentia*, l. Pœnitentia. p. 177. v. 6. ante hac verba Gerardũ comitem, præpone (b) p. 185. v. 16. *prædictiorum*, l. prædictorum. p. 192. v. 21. *ſoſorius*, l. ſotorius, p. 193. v. 33. *(m)* pone (n) v. 36. Ante verba hac *in nemine*, pone, literam (o) v. penult. *inoleveram*, l. inoleverant. p. 195. v. 20. *Signum*, l. Signum, p 200. *& partis utrinſque*, l. & partes utrinque. p. 205. v. 4. *Pontificium*, l. Pontificem. p. 206. v. 36. pro (k) pone (l) p. 213. v. 37. ante verba, *Epiſcopatui renuntiavit*, interſere (e) p. 214. v. 7. pro xxviij. ſcribe xxxviij. p. 215. v. 7. a fine, poſt 34. interſere *annos*. p. 223. v. 4. a fine *ſigillum*, l. ſigilla, p. 225. v. 3. a fine, *mancipio*, l. mancipia, p. 231. v. 3. ante verbum nitebatur, præpone (p) p. 238. v. 21. *hac tempore*, l. tempora, v. 5. a fine *inunda*, l. inundat. p. 239. v. 16. *latonis*, l. latomis, 240. lin 4. a fine *conſentinot*, l. conſentiunt, v. 24. *emendam*, l. amendam. 1. mulctam, p. 243. v. 28. pro (k) ſubſtitue (l) p. 245. v. 3. *precatio*, l. precariò, v. 9. *propitiam firtunam*, l. propitia fortuna, 263. v. 22. *prætorum*. l. prætorem. 264. l. 5. a fine, *medicum*, l. modicum, p. 267. v 8. poſt verba *in auxilium*, interſere, qui, p. 268. v. 29. *& ille*, l. & cum ille, p. 271. v. 12. dele *non*, p. 289. v. 26. *jacent*, l. jacTent. p. 291. v. penult, a fine *redditus*, l. reditus. p. 292. v. 24. ante hac verba, pro *nobili Wilhelmo*, interſere (m) p. 303. v. ultimo ante verba *compertum eſt*, præpone notam (25) p. 310. v. 38. ſic diſtingue. *ſpoliaſſent, deleti ſunt. Perſæ cum &* p. 317. v. 13. *demiſſis*, l. dimiſſi. 318. v. 7. *conſumarunt*, l. conſumpſerunt. p. 325. v. 4. a fine, *collidenda*, l. collidendas, 326. v. 6. a fine *puerum*, l. pueri. p. 328. v. 34. *arma etiam dom*. l. arma contra dom. v. 10. a fine, *ceſſionis*, l. ſeſſionis. p. 330. columna 1. v. 23. & 24. ſic diſtingue *videtur Aſteras*, columna 2. v. 33. *tangens*, l. tanges.

In Appendice Suffridi Petri, pag. 6. v. 37. *Iuridieis*, l. Iuridici, v. 3. a fine *quam tum*, l. quantum, p. 10. v. 10. *decens*, l. decens, p. 12. v. 42. *adoravi*, l. odoravi.

Digitized by Google

Digitized by Google

Errata, ante lectionem Auctoris corrigenda.

Studioſo Lectori.

QUandoqnidem incuriâ operarum pluſcnla irrepſerunt errata; alicnbi etiam numeri paginarum malè ſunt notati; aut literæ annotationum indices omiſſę, aut perperam expreſſæ: itaque è re ſtudioſi lectoris erit, ut antequam ad lectionem Auctoris, aut uſum indicis accedat, errores tollat.

Numeri paginarum corrigendi pag. 14. ubi ſummâ paginâ pro 20. ſcribe 14. Sic pag. 33. pro 23. pone 33. Ac paginis duabus ſequentib. ubi idem numerus repetitur, differentiæ causâ, adde hanc notam; * veluti à nobis in indice eſt factum. Pariter in pag. 34. 36. 44. 46. 47. 72. 80. 82. 83. 129. 135. 136. 141. 142. 159. 160. 222. 223. 252. 260. 275. 292. numeris vitioſis ſublatis, lector meliores ſubſtituere dignabitur.

POrro in vita Auctoris verſu penult, pro *exemplariys*, lege exemplaribus. pag. 2. verſ. 2. *memor itaque* lege, memoriæque. Ibid. in marg. *c.* 32 lege. c. 3. v. 20. *ſaxea*, l. *ſaxeæ*. p. 3. v. quarto a fine, *pari* l. pati. v. tertio a fine *uti* l. utique. v. 2. a fine, pro *quæis* quævis, pro *prabet*, præbet. p. 4. v. 28. *Kalendas*, Kalendis. v. 36. *Agrippina*. l. Agrippinæ. p. 5. v. 39. *sia eſt*, l. ſita eſt, v. 44. *Rhenatos*, l. Rhenanos, p. 6. v. 15. *Tenechteris* l. Tenchteris. p. 9 v. 8. *Lucam*, l. *Lucani*, p. 10. v. 29. *Romani* l. Romanis. p. 11. v. 27. *ſtemina* l. ſtemma. p. 18. v. 10. dele particulam *tam*. v. 11. *dit*, l. dic. p. 19. v. 18. *dublum*, l. dubium. v. 21. *inveniunt*, l. invenitur. p. 21. v. 36. *damnatus*, l. domus. p. 23. v. 36. *miſſatum*, l. miſſarum, p. 26. v. 15. *inſtincto*, l. intincto, p. 27. l. 1. *vir*. l. viri. p. 34. v. 29. dele iſta priora verba, *ſecundum alios D. cc. ly*. p. 37. v. 38. *Bekanæ*, l. Bekanus, p. 39. v. 26. *nobis*, l. a nobis, p. 40. v. 9. *paxa*, l. papa. p. 40. v. 24. dele prius *du*, p. 42. v. 30. *Weelmorhoutius*, l. Welmerhout ius, p. 44. v. 2. *definimus*, l. deſinimus, v. 24. *proſpicio*, l. propitio. Ibid. *teloneis*, l. telonium. p. 45. v. 26. *Reſp*. l. Reipub. p. 46. v. 30. *nona*, l. novæ, p. 47. v. 29. *Aufredum*, l. Aut fredum, p. 52. v. 16. *juſte calculi*, l. juſto calculo. p. 53. v. 9. *infra*, l. intra. p. 55. v. 27. & 28. *Lugnum*, l. Lugdunum, ſ. Lugidunum. p. 62. v. 50. *dina*, l. digna, p. 67. v. 31. *regenique*. l. regnique. p. 68. v. 31. *Holilant*, l. Holtlant. p. 71. v. 44 *Cataclymi*, l. Cataclyſmi. p. 72. v. 13. *nunc*, l. nunc nunc. p. 73. v. 6. *ſcripta*, l. ſcripto. p. 76. v. 3. a. fine *Imminebat enim Rex, &c.* l. Innuebat enim Rex prudentiſſimus obitu ſuo totius populi caſum, &c. p. 77. v. 14. *rabibuſque*, l. rabiduſque, p. 82. v. 30. *immunitatis*, l. immunitates. p. 90. v. 32. *Egmondenſem*, l. Egmondenſe, v. 37. *quadrata*, l. quadratæ. p. 92. v. 46. *haret*, l. hæret. p. 93. v. 39 pro litera (b) pone (h) p. 94. v. 7. *infra*, l. intra. Ibidem in fine, in margine, *iradends*, l. tradendi. p. 95. v. 1. ante iſta verba, *cum ramo & ceſp.* interſere (i) p. 104. v. 28 in margine pro v, ſcribe y. p. 106. v. 34. *omnia*, l. omni. p. 108. v. 12. *rebelliones*, l. rebellione, v. 25. *Oceanici*, l. Oceani, v. 49. *abrogatur*, l. abrogaretur, p. 109. v. 10. *epoſtulata*, l. poſtulata, v. 20. (u) ſcribe (o) v. 34. præpone literam (q) verſ. penult. ante *Heritgerius* Abbas præpone (r) p. 113. v. 3. *&*, l. eſt, 116. v. 12. *opprimeat*, l. opprimat. v. 21. *quod*. l. quæ. p. 117. v. 59. *Imperator*, l. Imperatorem. p. 118. v. 36. ante vocem *inhumatur* interſere (b) v. 43. *infra reg. cal. palatio*, l. intra reg. cæl. palatia. p. 122 v. 8. *vos*, l. nos, p. 128. v. 25. *poſſe quot*, l. poſſet quò, Ibid in marg. *Henricus v.* l. iv. p. 135. v. 35. *Weſtfringia*, l. Weſtfriſia, p. 14;. v. 9. *boſce*, l. hoſte, 147. v. 38. ante hæc verba, ſub eodem tempore, interſere (i) p. 148. v. 9. *celebraturas*, l. celebraturus, v. 18. *ſed*, l. ſedi, p. 149. *adſtitus*, l. adſcitus. v. 41. *ablalta*, l. ablata. p. 158. v. 17. *Illam*, l. Iſtam, p. 159. v. 32. *quo*, l. a quo p. 160. v. 6. *omni*, l. omnis. p. 167. v. 14. pro litera (p) ſcribe (ſ) p. 169. v. 17. *ſalli*, l. falli, v. 40. ante Conradi regis, interſere (v. 2.) p. 174. v. 1. *Potentia*, l. Pænitentia. p. 177. v. 6. ante hac verba Gerardũ comitem, præpone (b) p. 185. v. 16. *prædictiorum*, l. prædictorum. p. 192. v. 21. *ſoſorius*, l. ſororius, p. 193. v. 33. *(m)* pone (n) v. 36. Ante verba hac *in nomine*, pone, literam (o) v. penult. *inolcveram*, l. inoleverant. p. 195. v. 20. *Sigum*, l. Signum, p 200. *& partis utriuſque*, l. & partes utrinque. p. 205. v. 4. *Pontificium*, l. Pontificem. p. 206. v. 36. pro (k) pone (l) p. 213. v. 37. ante verba, *Epiſcopatui renuntiavit*, interſere (c) p. 214. v. 7. pro xxviij. ſcribe xxxviij. p. 215. v. 7. a fine, poſt 34. interſere *annos*. p. 223. v. 4. a fine *ſigillum*, l. ſigilla, p. 225. v. 3. a fine, *mancipio*, l. mancipia, p. 231. v. 3. ante verbum nitebatur, præpone (p) p. 238. v. 21. *hac tempore*, l. tempora, v. 5. a. fine *inunda*, l. inundat. p. 239. v. 16. *latonis*, l. latomis, 240. lin. 4. a fine *conſentinot*, l. conſentiunt, v. 24. *emendam*, l. amendam. i. mulctam, p. 143. v. 28. pro (k) ſubſtitue (l) p. 245. v. 3. *precatio*, l. precariò, v. 9. *propitiam firtunam*, l. propitia fortuna, 263. v. 22. *prætorum*, l. prætorem. 264. l. 5. a fine, *medieum*, l. modicum, p. 267. v 8. poſt verba *in auxilium*, interſere, qui, p. 268. v. 29. *& ille*, l. & cum ille, p. 271. v. 12. dele *non*, p. 289. v. 26. *jacent*, l. jactent. p. 291. v. penult, a fine *redditus*, l. reditus. p. 292. v. 24. ante hac verba, pro *nobili Wilhelmo*, interſere (m) p. 303. v. ultimo ante verba *compertum eſt*, præpone notam (25) p. 310. v. 38. ſic diſtingue, *ſpoliaſſent, deleti ſunt. Perſæ eum &* p. 317. v. 13. *demiſſis*, l. dimiſſi. 318. v. 7. *conſumarunt*, l. conſumpſerunt. p. 325. v. 4. a fine, *collidenda*, l. collidendas, 326. v. 6. a fine *puerum*, l. puer. p. 328. v. 34. *arma etiam dom*. l. arma contra dom. v. 10. a fine, *ceſſionis*, l. ſeſſionis. p. 330. columna 1. v. 23. & 24. ſic diſtingue *videtur Aſteras*, columna 2. v. 33. *tangens*, l. tanges.

In Appendice Suffridi Petri, pag. 6. v. 37. *Iuridicis*, l. Iuridici, v. 3. a fine *quam tum*, l. quantum, p. 10. v. 10. *docens*, l. decens, p. 12. v. 42. *adoravi*, l. odoravi.

Digitized by Google